HUGO GROTIUS
DE
IMPERIO SUMMARUM POTESTATUM
CIRCA SACRA
CUM SCHOLIIS CRITICIS, ET CHRONOLOGICIS

AC

DAVID BLONDELLUS
DE JURE PLEBIS IN REGIMINE ECCLESIASTICO

IN HAC NOVISSIMA EDITIONE ADJICITUR

JO: FRANCISCI CONFORTII
Regii Hist. S. & P. Conciliorumque Professoris

ANTI GROTIUS
Qui complectitur Prolusionem, & Exercitationes Criticas XII. totidem Grotianis capitibus oppositas.

Sequitur una in Blondellum Exercitatio.

TOMUS II.

NEAPOLI MDCCLXXX.
Typis, ac sumptibus JOSEPH-MARIÆ PORCELLI.
PUBLICA AUCTORITATE.

INDEX EORUM

QUÆ IN GROTIANIS HUJUS SECUNDI VOLUMINIS CAPITIBUS CONTINENTUR.

CAP. X. De Electione Pastorum.

INDEX EORUM

QUÆ IN EXERCITATIONIBUS CRITICIS CONTINENTUR.

AD CAPUT IX. Exercitatio Critica.

AD CAPUT X. Exercitatio Critica.

ERRATA	CORRIGE
Pag. 332. Diatribren	Diatriben

Cætera suppleat humanissimus lector.

DE

DE IMPERIO SUMMARUM POTESTATUM CIRCA SACRA.

CAP. VII.

DE SYNODIS.

SUMMARIUM.

1. Synodi vox explicatur. 2. Origo Synodorum petitur a jure naturæ. Ibidem distinctio naturalium absolute & naturalium secundum quid explicatur. 3. Synodos non esse Juris naturalis absoluti. 4. Interdum imperari quædam recte a Summis Potestatibus absque Synodo probatur exemplis. 5. Idem probatur ex triplici fine Synodorum, qui sunt consilium, consensus, exercitium Jurisdictionis concessæ. 6. Ostenditur hos fines non semper necessarios: nec Synodos ad hos fines. 7. Ostenditur interdum noxias esse Synodos. Obiter accusatores non debere in Synodis judicare. 8. Jus Imperandi absque Synodo ad solum casum collapsæ religionis male referri. 9. Quos penes jus sit eligendi mittendos ad Synodum. 10. Mos ea in re veteris Ecclesiæ. 11. Licere id Summæ Potestati ratione & exemplis ostenditur. 12. Aliis permissa electione, manere Summæ Potestati Imperium in electionem. 13. Judicare in Synodo posse Summas Potestates & an id expediat distincte quæsitum. 14. Επικριαιν *post Synodum competere Summæ Potestati rationibus & exemplis probatur. 15. Huic inesse jus mutandi, demendi, addendi. 16. De modo exercendæ* επικρισεως*. 17. Hoc jus locum habere etiam cum non de tota religione agitur.*

EXIGIT hic locus ut de Synodis agamus, quarum saluberrimam in Ecclesia esse auctoritatem, imperitus sit qui nesciat, inverecundus qui neget. *Synodos* Græci interdum vocant qualescunque *cœtus* etiam singularum Ecclesiarum, ut in Ignatio & edictis Constantini videre est, sed magis usitate & origini convenientius ea vox non quemvis conventum indicat, sed talem in quem multi dissitis ex locis coeant. Distat ergo Synodus a *Senatu*, qui Græcis συνιδριον, πρεσβυτεριον, γερυσια, quia *Senatus* collegium est constans e certis personis, una in urbe locove commorantibus: at Synodus collegium non est, neque definitas habet personas. *Concio* enim (Græci εκκλησιαν aut συναγωγην vocant) hoc sensu *Synodus* non est:

est enim *conventus ejus multitudinis quæ eandem urbem inhabitat*: At conventus Ordinum regni alicujus ut Latine *Concilium*, ita Græce συνοδος recte dicitur. Quare & in Hungariæ decretis conventus Episcoporum & Optimatum regni *Synodus* vocatur. Et Carolus Magnus *Patritius Romanorum* declaratur *in Synodo* (*) : hoc est *Ordinum conventu*, ut recte explicuit vir doctissimus, & de Imperio Germanico siquis umquam bene meritus, Melchior Goldastus. Ipsa decreta ostendunt Synodum constitutam *ab Episcopis*, *Abbatibus*, *Judicibus* (hoc est *comitibus*) *& legum doctoribus*, qui scilicet civitatum erant legati. At tales Synodi fuere pleræque Francorum & Gothorum, quarum capitula permixte de sacris profanisque rebus agentia habemus in Conciliorum tomis. Talis Synodus in Optimatum Republica, qualis Romana fuit, Caroli Magni temporibus excusso Imperii Bizantini jugo, est ipsa Potestas Summa. In Regno autem absoluto est consilium Regis optimum maximumque. Nam omnes Germanicæ originis Reges atque Imperatores duplici consilio antiquitus utebantur; altero statario, qui *Senatus* dicitur, ad res quotidianas, altero evocato, qui *Conventus* aut *Concilium Ordinum* ad res momenti majoris. Hinc in Synodo Suessionensi ita loquitur Pipinus: (**) *Per consilium Sacerdotum & Optimatum ordinavimus constituimus & diximus*. Et in Toletana Synodo IV. *Patres consonam cum Rege sententiam sanciant simul cum Optimatum & Illustrium virorum consensu*. (***) Ita enim habent verba. Sic & Principum, id est, των ἀρχιφυλων και πατριαρχων, *Principum tribuum & familiarum* conventum sæpe Reges Judæi habuere, sive de profanis, sive de sacris consultarent. Nam & Paschatis indictio eam ob causam Regi Ezechiæ simulque Principibus tribuitur (*a*): quomodo & Niniviticum jejunium *a Rege & Proceribus* indicitur (*b*). Sicut autem omnium Ordinum conventus, ita & Synodi sunt unius Ordinis hominum multis e locis convocatorum. Specialiter autem obtinuit usus, ut *Synodi* nomine veniant conventus, qui, aut ex solis Ecclesiarum pastoribus, aut ex illis præcipue instituuntur, communis actionis gratia. Nam si Pastores in unum convocentur, ut imperata audiant, eum cœtum, non arbitror *Synodum* vocari, ut nec populus ad legem audiendam vocatus *Concilium* dicitur.

2. Harum Synodorum cum evidens sit utilitas, quæ sit origo, quæque necessitas disputari solet. Præceptum habendæ Synodi in lege Divina nullum reperio, qui vero exempla præceptis adæquant, insigniter falluntur. Neque ideo supervacuo quisquam in sacris libris exempla putet posita, etsi per se præceptorum vim non habeant. Magnus enim eorum usus est, ut appareat, primum quid tritum sit, deinde quid iisdem circumstantiis occurrentibus prudentiæ sit imitari. Ex Veteri Testamento ne exempla quidem Synodorum produci video: aliud enim est, ut diximus συνέδριον, *Senatus*, aliud συνοδος, *Synodus*. Convocati quidem interdum diversis è partibus Levitæ, aut soli aut cum cætera plebe, sed ut audirent imperata, non ut sententiam promerent. Convocavit Ezechias Sacerdotes & Levitas, & congregavit eos in plateam Orientalem; ac dixit eis, *Auscultate mihi, o Levitæ, jam sanctificate vos*; & quæ sequuntur (*c*). In novo fœdere legem habemus de Piorum conventibus ad preces faciendas, ad audiendas admonitiones e sacris literis, *ad frangendum panem*.

(*) *A. D.* 774. (**) *A. D.* 744. *Mart.* 2. (***) *A. D.* 633.
(a) 2. *Chron.* 30. (b) *Jon.* 3. 7. (c) 2. *Chron.* 29. 5.

panem. Ex his Synodorum omnimodam necessitatem non recte exstrui quivis videt. Læsus a fratre rem jubetur *Ecclesiæ*, id est, *piorum cœtui* indicare: additurque daturum Patrem *quod duo tresve consentientes oraverint*, & *si duo tresve convenerint in Christi nomine*, Christum ipsis affuturum (a). Et Paulus cum jubet (b), *Prophetarum spiritus Prophetis subjici*, ad unius Ecclesiæ Prophetas proprie respicit: ut ipse verborum contextus evincit. Initium ergo Synodorum peti solet ex historia, quæ est *Actor.* 15. Sed an is consessus, cujus ibi est mentio, *Synodus* recte vocetur, hac notione, quæ nunc hujus vocis propria est, in dubium vocari potest. Controversia erat orta inter Paulum & Barnabam, & Judæos quosdam Antiochiæ agentes, de legis Mosaicæ vi & efficacia: mittuntur Paulus & Barnabas & cum his Antiocheni aliquot exploraturi sententias, Pastorumne ex Asia omni, aut certe ex Syria, Cilicia, & Judæa in unum locum congregatorum? minime vero: sed *Apostolorum & Presbyterii* Hierosolymitani, Apostolorum cœtus, collegium erat, non Synodus: Presbyterium quoque unius Urbis Synodus vocari non potest. Consulitur ergo una dumtaxat Ecclesia, imo quod verius puto, consuluntur proprie & respondent Apostoli, quorum auctoritati consensum suum adjiciunt *Presbyteri & Fratres* Hierosolymitani (c). Unde ergo Synodorum originem petimus? ex Jure nimirum Naturæ, posito ante constitutionem Ecclesiarum & Pastoralis muneris ex lege Divina. Quum enim omnis homo sit animal *ἀγελαῖον*, *sociabile*, natura hominum consociationem permittit, imprimis autem eorum quibus aut contemplatio aut actio aliqua inter se communis est. Ita Mercatoribus quæstus communis causa, Medicis & Jurisconsultis ad examinandas artis suæ controversias coire naturaliter licet. Diligenter autem hic distingui debet id quod *naturale* dicitur. Alia enim juris Naturæ sunt absolute non obstante quocunque facto humano: alia vero secundum quid, secluso scilicet facto humano. Priore modo *naturale* est DEUM revereri, amare parentes, innocenti non nocere. Hæc enim ita sunt naturalia, ut omnino sint immutabilia. Secundi generis *naturalia* sunt, rerum communio, personarum libertas, proximorum successiones. Nam res natura communes sunt, donec facto humano dominia distinguantur; Liberi sunt homines, donec in servitutem redigantur; Proximi hæredes sunt, nisi testamento aliter sit cautum. Ita & per naturam jus nobis est ea faciendi omnia, quæ per se turpia non sunt. Sed hoc jus eousque durat, donec humana lege aliquid propius sit constitutum. Hinc illa exceptio Persii,

Cur mihi non liceat, jussit quodcunque voluntas,
Excepto si quid Masuri rubrica notavit.

3. Synodos igitur habere Juris est naturalis secunda illa acceptione. Nam si priore modo naturale esset, nunquam Episcopi ab Imperatoribus conveniendi veniam postulassent. Et mendose Hieronymus Synodum vitio habitam hoc argumento probaret. *Monstra mihi, quisnam Imperatorum celebrari id concilium jusserit*. Est ergo Synodi conventus in numero earum rerum, quæ jure Naturæ permissæ, legibus humanis præcipi, permitti aut prohiberi solent. Ideoque in Concilio Agatensi (*) monentur Episcopi, ad Synodum vocati adesse, *nisi gravis infirmitas corporis aut præceptio Regia impediat*. Objici hic posse video nunquam a paganis Imperatoribus petitam

A 2

(a) *Matth.* 18. 17. (b) 1. *Cor.* 14. (c) *Act.* 15. (*) *A. D.* 506.

titam veniam cogendæ Synodi; ſed notari debet non opus fuiſſe venia, ubi nulla obſtarent Imperatorum edicta. Vetera autem Senatus conſulta Romana contra coitiones facta eos excipiebant, qui religionis cauſa coirent, (*a*) & ſpeciatim Judæis hoc ab Auguſto conceſſum, ut Philo narrat in legatione ad Caligulam; quorum privilegiis Chriſtiani optimo jure ſe tuebantur: ut qui cum Paulo (*b*) veriſsime poſſent profiteri, ſe *credere omnibus, quæ in Lege & Prophetis ſcripta ſunt*. Sane Suetonius quoque *Judæorum* nomine Chriſtianos deſignat. Adde jam quod in illis partibus quibus Synodi pleræque ſunt celebratæ, non tam Romano jure, quam propriis legibus vivebatur. Hinc Eranos Amiſenis vult permitti Trajanus, (*c*) quia beneficio Imperatoris legibus ſuis utebantur, *in cæteris*, inquit, *civitatibus quæ noſtro jure obſtrictæ ſunt, res ejuſmodi prohibenda eſt*. Atque adeo in Aſiæ urbibus hetærias fuiſſe ad Trajani uſque tempora ex Plinii relatione apparet (*d*). Quare ſi quando Eccleſiæ pacem haberent, quod ſub Imperatoribus paganis ſæpiſsime accidit, nihil obſtabat quo minus Epiſcopi in Synodos convenirent. Flagrante autem Imperatorum ſævitia, ſicut Eccleſiaſticos cœtus, quamquam humanis legibus interdictos, ob divinum præceptum Chriſtiani intermittere non poterant, ita non commiſerunt Epiſcopi, ut per ſuſpectas congregationes, ſi modo eis Eccleſiæ ſtatus carere poterat, odia dominantium accenderent. Oſtendit ſane non uno loco Cyprianus, cum ſub perſecutione gravis orta quæſtio *de lapſis ad communionem recipiendis* commune conſilium depoſceret, non ante tamen quam perſecutione ſopita conveniſſe Epiſcopos, nec eſt auſus Liberius Romæ Epiſcopus Synodum convocare nolente Conſtantio. Orthodoxi (*) Hiſpaniæ (**) Epiſcopi non ſine permiſſu Regis Alarici, quamquam Ariani, in civitatem Agathenſem convenerunt. Sed quod pagani Imperatores ſuſque deque habuerunt, id Imperatores Chriſtiani merito ad curam ſuam atque arbitrium revocarunt: quippe gnari quo quidque bonum exiſtens eſt melius, eo corruptum pejus effici. Inde adeo non in medio relictæ Synodi, ſed aut præceptæ, aut vetitæ fuerunt, prout ſpes ex illis aut metus affulſerat. Itaque Socrates Hiſtoricus maximas Synodos ex Imperatorum arbitrio habitas ait: quod etſi de Œcumenicis Imperii Romani proprie dictum videtur, tamen Conſtantinus Topicas convocavit; ad eas enim ſpectat illud Euſebii (*e*) *Eccleſiæ DEI peculiarem curam gerens, orbis varia per loca diſſidiis, ipſe tamquam communis a DEO conſtitutus Epiſcopus, concilia Miniſtrorum DEI indicebat*. Poſt acta Nicænæ Synodi a Conſtantino firmata, locum conſenſus ſpecialis lex generalis implevit, qua imperatum ut bis anno haberetur. Quod actis Conſtantinopolitanæ Synodi & Chalcedonenſis repetitum, neque Juſtiniani tantum Novellis, (*f*) ſed & Caroli Magni Capitulis adſcriptum eſt, aliis temporibus & locis videas hactenus ab ea lege diſceſſum, ut pro ſemeſtribus annuæ fierent. Neque vero conventus, Epiſcoporum libertati permiſſus, ſed Præſidibus Provinciarum data ſunt mandata, ut detrectantes in Synodum cogerent congregari (*g*). At præter ſtatas Synodos, aliæ quoque extra ordinem habitæ Imperio Summarum Poteſtatum. Ita paſsim Franci,

(a) *L.* 1. §. *ſed Relig. D. de Colleg.* (b) *Act.* 24. 14. (c) *Epiſt.* 94. *ad Plin.* (d) *Epiſt.* 97. (*) *A. D.* 106. (**) *Gallia Narbonenſis non Hiſpania. Agathæ non Hiſpanus unus omnium.* (e) *Lib.* 1. *de vita c.* 37. (f) *Nov.* 123. *cap.* 10. (g) *Nov.* 133. *cap.* 6.

ci, Galli, Hispani in Synodum se convenisse testantur, (*) Regum suorum *Imperio, jussu, preceptione*, quod non totius regni conventibus peculiare, sed minoribus quoque Synodis usitatum ex Aquiliensi discas: ita enim Gratianum, Valentinianum, & Theodosium alloquuntur Episcopi; (1) *ad removendas altercationes congregare studuistis Sacerdotale Concilium*. (**) Bithyniæ quoque & Hellesponti Episcopi (2) Valentinianum rogarunt ut sibi in unum conveniendi potestas permitteretur.

4. Tria autem sunt quæ maxime disputari solent de jure atque officio Summarum Potestatum circa Synodos: Primum est, liceatne Summæ Potestati aliquid imperare in rebus sacris absque Synodo: Secundum, quid illi liceat, quidque eam facere oporteat, ante Synodum & in Synodo: Tertium quid post Synodum. Ad primam quæstionem excutiendam necesse est intelligi, omnia ea quæ de summis Synodorum utilitatibus verissime differuntur, ad modum utendi juris, non ad jus ipsum pertinere. Nam si jus aliquid Imperandi a Synodo acciperet Summa Potestas, jam Summa non esset. Ea enim Summa est quæ Soli DEO est obnoxia, & quæ sub DEO plenissimum Imperandi habet jus. Rursum si Summa Potestas sine Synodo non posset id ipsum Imperare quod posset cum Synodo, jam partem juris Imperandi acciperet a Synodo, quumque *nemo det quod non habeat*, sequeretur aliquod Imperium esse penes Synodum, quod Imperium, ubi Synodus jure humano non habet, deberet sibi jure Divino vindicare, cum tamen lex Divina Ecclesiæ, ac proinde & Synodis a DEO datum Imperium neget, ut supra ostendimus. Jure constituto, quæritur, an recte unquam Summa Potestas aliquid imperet in sacris absque Synodo? Interdum id fieri posse intrepide asserimus. Universaliter id nefas dicentibus incumbit probatio, quam nunquam implebunt. Neque tamen nobis quod probare non tenemur, probatu difficile est. Suppetunt enim primum Regum Hebræorum exempla plurima, qui multa imperarunt, non præeunte Synodo. Exponam Eliensis potius Episcopi, quam meis verbis: *Enimvero & de aliis sæpe & præcipue de ea (quod populus adoleret in excelsis) corruptela per Reges non sublata, toties, tam clara voce, de Regibus queruntur sacræ literæ, ut locus nullus negationi sit relictus. Non negat ergo Regi Tortus id ex officio incumbere, ut etiam, qui in doctrina sunt, abusus & corruptelas tollat*, sed post *Ecclesiæ declarationem. Nos vero citra declarationem omnem, ubi repurgatæ sunt corruptelæ per Reges docemus. Tortus vero loca aliquot apponere debuit, ubi illa Ecclesiæ declaratio præcesserit, quæ nisi præcessit, Regis nullum tum erat (ut videtur) officium, sed Regi erat in promptu excusatio: Non sustuli; Ecclesia enim non declaravit. Ecclesia proinde culpanda, non Rex, qui nihil movere debet, nec excelsa diruere, nisi postquam id ita faciendum declaravit Ecclesia; atque id Regi semper, Ecclesiæ nunquam vitio datum legimus, quod excelsa steterint: Regi ergo sive declaret hoc, sive non declaret, etiam ante Ecclesiæ declarationem id ex officio munus incumbit, deque eo neglecto DEO rationem redditurus est. Tota igitur mentio declarationis Ecclesiæ præterquam quod ficti-*

(*) *A. D.* 381. *Ex Italica, Gallica, Africana, Illyricana Diœcesi.*
(**) *A. D.* 365.
(1) *Soz. l. 6. c. 7.* (2) *Valentem rogarunt sub cujus imperio vivebant, non Valentinianum in Occidentali orbe regnantem.*

justitia est, *hic etiam est intempestiva*. Rex etiam Ninives ad Jonæ comminationem jejunium indicit, nulla sacerdotum suorum prævia definitione, de sua Procerumque sententia. In Christianismo insignis est Theodosii historia (*), quam antehac citavimus. Medius inter plurimas Episcoporum factiones audit singulos, confessiones legit, Deum precatur, judicat & ex vero pronuntiat. Notetur autem annos tum ferme sexaginta exiisse, postquam habita illa erat augustissima Synodus Nicæna. In Constantinopolitana autem prima, quam convocaverat Theodosius (**), quod quæstionem de persona Filii attinebat (1) nihil additum Nicænæ fidei; Quæstio autem hinc oriebatur, connexa quidem Nicænæ definitioni, sed tamen aliis verbis concepta, & in qua errare possent etiam qui Nicænam formulam sequi se faterentur, nempe an ὁ λόγος *Verbum* haberet ἀρχὴν ὑπάρξεως *subsistentiæ principium*. Deinde offerunt Imperatori confessiones suas non Ariani tantum & Macedoniani, sed & Eunomiani, in tantum ab Arianis differentes, ut Arianos non minus quam Catholicos rebaptizarent. Legit confessiones singulas, de singulis judicat. Nec tantum Catholicos ab errantibus separat, sed ipsos quoque errantes inter se discernit, Novatianos cæteris tolerabiliores judicans. Antehac, qui contra Pontificios scripsere, diserte urgent, *Imperatorem legisse scripta, opem implorasse, non ad veritatem traditam agnoscendam, sed eam multis dissensionum anfractibus implicatam eliciendam*. Brentii eandem historiam narrantis sunt hæc verba: *Quis hic est in controversia doctrinæ Ecclesiasticæ Judex? Primum Imperator non accedit ipse ad Episcopos tanquam Dominos suos, sed vocat eos tanquam servos ad aulam suam: deinde accepto cujusque Episcopi scripto, non est contentus illius aut istius Judicio, sed prosternit se precibus coram DEO Patre Domini nostri JESU CHRISTI, ut gubernet Spiritu sancto mentem suam, quo inter tot diversas religionis sententias eligat eam, quæ cum doctrina vere Apostolica conveniat.* Adeo nihil tam clarum est, quod non partium studia obnubilent, ut inventi nunc sint, qui hoc ipsum quod contra Pontificios defensum est everterent, nequid intactum remaneret, quod ad jus Summarum Potestatum tuendum facere videretur. Ad alia exempla transeamus. Constantinus ipse Proconsuli Donatistarum causam cognoscendam mandavit (***) neque eo nomine Imperatorem reprehendit Augustinus, sed ostendit fuisse optabilius ut res per Synodum transigi potuisset. Ejus verba sunt, (a) *Ait quidem Donatista, non debet* (2) *Episcopus Proconsulari Judicio purgari: quasi vero ipse sibi hoc comparaverit; ac non Imperator hoc quæri jusserit, ad cujus curam de qua rationem DEO redditurus est, res illa maxime pertineat*. Est & aliud exemplum in causa eorundem Donatistarum. Marcellinus enim (****) vice Imperatorum judicavit. Ita enim habet mandatum Honorii & Theodosii: *Cui quidem disceptationi principe loco te Judicem volumus præsidere*. Ipse Marcellinus modeste admodum: *Licet supra meritum meum hoc cognoscam esse Judicium, ut inter eos videar judicare, a quibus me potius decuerat judicari: tamen quia certum est hanc causam spectante DEO & Angelis testibus agitandam, quæ sub fidei*

(*) *Anno circiter* 383. (**) *A. D.* 311. (1) *Imo aucta pluribus locis ab anno circiter* 380. *Vide D. Jacobi Usserii libellum de* 3. *Symbolis*. (***) *A.D.* 314. (a) *Epist.* 162. (2) *Felix Abcugnitanus*. (****) *A. D.* 411.

fidei cælestis examine vel probata præmium adferat, vel læsa Judicium: ut tandem præsentium disceptationibus Episcoporum manifesta veritas elucescat, Imperialis primitus sanctio recitetur. Versatum videmus in hoc judicio fidei examen, ita & postea in edicto sequitur, *negotium istud de veritatis ac Religionis agnitione suscipi*. Et, cum Catholici alia quædam Donatistis objicerent, interfatur Marcellinus, *Libellus datus a vobis evidenter ostendit schismatis ac hæreseos crimen objectum, quod probare vos convenit*. Legant hæc qui ita hinc se sperent posse elabi, si dixerint de Circumcellionum delictis præcipue institutum judicium; cum de Circumcellionum latrociniis non nisi obiter tractatum fuerit; Imo cum eorum probatio in Judicio prolata non sit. Istæ autem quæstiones, *quæ sit Ecclesia Catholica, quæ veræ ejus notæ, quæ justæ secedendi causæ*; &, *an rebaptizandi sint heretici*, magna cum cura disputatæ excussæque fuerint, tandemque, ut in sententia est Marcellini, *declaratæ veritati detecta falsitas*, jussa sit colla submittere. Erat autem hæc cognitio non a Donatistis, sed a Catholicis postulata. Imitatos hæc exempla Reges, Potestatesque Summas alias quæ parentum nostrorum memoria Ecclesias ab inveteratis erroribus repurgarunt, alibi apertum fecimus. Neque vero culpamus eorum industriam, qui in factis istis circumstantias notant, ob quas id aliter fieri non potuerit, aut ita potissimum debuit fieri. Quin agendi quoque hunc modum extraordinarium esse, hoc est minus frequentem minusque solitum, libenter damus: sed, ut ante diximus, agendi modus pro temporum personarumque ratione diversus non facit jus novum; sed ex jure jam existente secundum prudentiæ regulas exigi debet. Nec quisquam afferit sine causa omittendam Synodum, sed cur omittatur, causas interdum esse posse. Causæ autem hæ ad hæc capita possunt referri: aut quia necessaria non est Synodus, aut quia apparet inutilem futuram.

5. Ut intelligatur utrumque, constare debet, qui sint fines Synodi in Ecclesia publica: nam de ea agimus. Non ideo convocari Synodum quod in ea pars sit Imperii, satis jam demonstratum arbitror. Finis ergo, ut Episcopus Wintoniensis recte notat, hic est, *ut ad veritatis & pietatis amplificationem consilium Principi præbeant*, hoc est, præbeant *ipsi* judicio directivo; sicut *Carolomannus* a Synodo Gallica de Divina lege in usum revocanda consilium petit (a); & Ludovicus Pius Synodo Ticinensi capitula mittit, super quibus consilio vult instrui (b). Ego & alterum addidi, ut per Synodum stabiliri, testataque fieri possit consensio Ecclesiæ. Nam & Apostolis ad definiendam de Mosaicis cæremoniis controversiam nec scientia nec auctoritas seorsim defuit: sed ex re Ecclesiæ visum est refelli eos, qui passim spargebant, dissidere inter se Apostolos, simulque multos pios ita institui, ut verum & intelligerent recte & concorditer faterentur. Sic & Rex Recaredus cum Arianismo vellet purgare Hispaniam, non in hoc Synodum vocavit, ut de vera fide ipse instrueretur, sed orthodoxam confessionem a se conceptam Episcopis exhibuit. Addi insuper potest & tertium hoc: In Ecclesia publica ut Presbyteria, ita & Synodos, præter nativum Jus, habere adventitium quoddam ex lege humana. Ex quo jure de controversiis cognoscunt, ut alii consessus aut conventus a Summa Potestate instituti, ita ut eam cognitionem coactio sequatur.

6. Omnium

(a) *Synod. Franc. Tom. 11. pag. 456*. (b) *Conc. Tic. in Pr.*

6. Omnium autem horum finium nullus est necessarius simpliciter : neque Synodus simpliciter ad illos fines necessaria. Consilium non est necessarium in his rebus, quæ certo patent cuiquam lumine naturæ , aut supernaturali . Nam ut Aristoteles recte dixit; *Consiliarios adhibemus ad res magnas quoties* nobis *ipsi diffidimus* (a) , quasi qui soli ad discernendum non sufficiamus. Ideo ait Paulus, *postquam revelatus ipsi erat* Christus, *se cum carne & sanguine rem non communicasse* , *neque Hierosolyma iisse ad Apostolos ante se vocatos*. (b) *Fuisset extremæ absurditatis* , (inquit Chrysostomus (c)) *eum qui a DEO edoctus fuerat* , *cum hominibus communicare* . Et Clemens Alexandrinus : *quoniam ipsum verbum ad nos venit de Cælo* , *non est amplius eundum ad hominum doctrinam* (d). Si quis DEUM esse, aut curare humana, aut Judicium post hanc vitam exercendum neget, siquis DEUM omnium peccatorum vere auctorem statuat , siquis Christi Deitatem aut peractam per Christum ἀπολύτρωσιν, *redemptionem*, neget, quis dubitet, quin homo tam profanus Imperio Summæ Potestatis aut e publico munere aut e Republica ejici possit , etiam non multis in consilium adhibitis? Notabilis est Augustini sententia : *Aut vero congregationi Synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur? quasi nulla hæresis aliquando nisi Synodi congregatione damnata sit; cum potius rarissimæ inveniantur propter quas damnandas necessitas talis extiterit* (e) ? Sic Episcopus Rom. Leo ad Theodosium Juniorem scribit; *Cum evidens esset fidei causa* , *rationabilibus causis ab indicenda Synodo abstinendum* (f) . Rursus fieri potest ut Summa Potestas ex Oecumenico consensu aut Synodo pridem habita , certitudinem tantam habeat , ut nova Synodo non sit opus, sicut Theodosio ad dijudicandam controversiam prælucebat Synodus Nicæna, ut ei opus non esset aliam Synodum convocare. Ergo neo ad consilium sufficiens habendum Synodus absolute est necessaria. Ad consensum vero Ecclesiæ explorandum aut constituendum quod attinet, interdum frustra de eo laboraretur, quippe ubi appareat in duas sententias scissam Ecclesiam, æquatis ferme & partibus & partium studiis, quod in Africa evenit Donatistarum tempore (*). Interdum & consensus cognosci potest absque Synodo: puta si scripta exstent consentientia ferme eorum omnium qui in suis Ecclesiis probati Doctores habentur. Adde jam posse & domi singulos scripto aut voce quid sentiant profiteri; quod Augustinus suo tempore factum memorat laudatque : Et qui ad veteres historias diligenter attenderit, facile reperiet sæpius literarum communicatione, quam per Synodos res Ecclesiæ fuisse transactas & testatam consensionem , quod a Bilsono quoque Rainoldo & Magdeburgensibus observatum est. Fieri etiam potest ut quæ tractatur causa ita unius Ecclesiæ sit peculiaris, ut aliarum consensum non requirat . *Tam grande* (scribit Cypriano Clerus Romanus (g)) *petitur consilium*, *quam late propagatum videtur esse malum*. Tertium autem illud ob quod haberi Synodos diximus , cum a Summa Potestate emanet, omnino ejusdem arbitrio subest: & quamquam ordinarie præteriri non solent consessus infra Summam Potestatem positi , tamen si illi consessus aliqua de causa

(a) *Ethic.* 3. 5. (b) *Gal.* 1: 16. 17. (c) *In Gal. c.* 1. (d) *Orat. ad Gent.* (e) *Adversus* 2. *Epistolas Pelag. lib.* 7. *c.* 12. (f) *Epistola* 17. (*) *A. D.* 448. (g) *Epist.* 31.

causa suspecti sunt, aut res moram non ferat, permissum est Summæ Potestati causam evocare. Constitutum ergo sit, non semper nec quavis de causa Synodos necessarias, quod Wittakerus aliique antehac scripto prodiderunt, & exemplo docent suo Ecclesiæ liberarum Civitatum, quæ citra Synodi opem satis se commode sustentant.

7. Nec tantum non necessariæ, sed & inutiles esse Synodi possunt, quales enim partes, tale totum quod ex partibus constat. Non repetam hic veterem omnium fere sæculorum querelam, præcipuos morborum in Ecclesiam a Sacerdotibus invectos; Sufficiat quod de suis temporibus dixit Nazianzenus (a), ubi præcipuas etiam refert causas Ecclesiasticorum φιλαρχίαν καὶ φιλονεικίαν *ambitionem & disputandi libidinem*, neque agit de Arianis dumtaxat Synodis; sequitur enim: *sed de omnibus suorum temporum*, præcipue quibus ipse interfuit; *Ideo memet subduxi, & in quiete ac solitudine animi securitatem collocavi*. Accidet autem hoc, si appareat aut præjudiciis vehementibus impediri Judicii integritatem (quod hominibus etiam non malis solet evenire) aut etiam ita omnia factionibus agi, ut Synodus non consensui testimonium, sed dissensui præbitura sit alimentum. Non possum satis mirari quid nonnullis in mentem venerit, ut dicerent, ipsos illos qui Impietatis aliquem accusassent, ejusdem judices in Synodo esse posse: neque jus recusandi, quod in civilibus negotiis valet, ad Ecclesiastica posse extendi. Nam profecto communes regulæ, quæ ex naturali æquitate veniunt, in Ecclesiasticis judiciis non minus quam in aliis judiciis obtinere debent. Et proprie de Ecclesiasticis judiciis ab Optato Milevitano dictum memini: *Non possumus facere quod non fecit DEUS, qui in judicio suo personas separare dignatus, nec eumdem voluit esse accusatorem ac Judicem* (b). Ejusdem Optati est: *Quærendi sunt Judices, de utraque parte dari non possunt, quia studiis veritas impeditur* (c). Et in Chalcedonensi Concilio Judices Legatis Romani Episcopi edicunt, si se ut accusatores Dioscori gererent, deponerent Judicis personam. Athanasius quoque noluit venire ad eas Synodos, in quibus manifestum erat regnare adversam factionem. Sæpe ea est rerum facies, ut in præsens nocitura sit Synodus, quæ paulo post, animis sedatioribus, cum fructu sit convocanda. Non frustra ab Apostolo dictum; *dies opus cujusque declarabit* (d). Et alibi, *si quid aliter sentitis, DEUS revelabit* (e). Utroque loco ostendens, ad rectam dijudicationem, tempore interdum esse opus; Contra evenire etiam potest, ut præsens malum Synodi moram non exspectet, ideoque opus sit aliquo compendiosiore remedio. Præterea causæ quoque aliæ propter quas Summæ Potestati magni conventus suspecti sunt, etiam in Synodis locum possunt habere. Nam, ut dixit vir pereruditus: *Episcopos cogere non minus politicum est, quam alios hominum ordines cogere*. Idem metus, eadem mala subesse possunt, nisi Pastores homines esse desierint. Nec pauca referri possunt, si opus sit, infeliciorum Conciliorum exempla, quale fuit sub Constantino Antiochenum, Cæsariense & Tyrium (*), cujus conventus Episcopis scribens

(a) *Epist.* 65. 71. 72.
(b) *Adversus Parmen.* lib. 3. ad finem.
(c) *Lib.* 5.
(d) 1. *Cor.* 3. 13.
(e) *Phil.* 3. 15.
(*) *Cæsariense & Tyrium.*

bens Constantinus, nihil ait ab illis fieri, nisi quod ad odia & dissensiones serendas, ad perniciem denique humani generis faciat. Tale fuit & sub Theodosio juniore Ephesinum ληστρικὸν *latronum conciliabulum*, quorum si eventus prævidissent Pii Imperatores, rectius forte & operæ & sumptibus pepercissent. Quamquam & illud fateor non optimum esse Ecclesiæ statum, in quo Synodi haberi omnino non possunt. Ideoque laborandum semper ut hi conventus retineantur, aut omissi restituantur, per quos optime Ecclesia & membra sua & magistratus alloquitur. Nec tamen etiam tunc cum absque præsente Synodo Summa Potestas imperat, ante omne Ecclesiæ judicium judicat. Habet enim prævium sibi veteris Ecclesiæ judicium, aut in Synodis, aut etiam in perpetuo consensu eorum, qui diversis temporibus diversisque in locis, doctrina & pietate claruerunt. Habet peritissimos & religiosissimos suorum temporum Theologos aut domi aut etiam in exteris gentibus: nec horum, quam domesticorum vilior illi esse debet auctoritas; præsertim in dogmatum negotio, quod commune est omnibus, & cujus ratione potissimum dici possunt singuli τὴν καθ' ὅλης *ἐπισκοπὴν πιστευθῆναι universalem episcopatum sibi commissum habere* (a). *Adhibebat*, inquit Eliensis Episcopus, *in sacris Legibus ferendis quos adhibere par est, quosque ratio suadet rerum illarum consultissimos, deque iis omnibus optime respondere posse.* Et Bochelius ait, *edoceri Regem ab Ecclesiasticis conciliis, aut si hæc non suffecerint, ab auctoribus ob fidem & harum rerum peritiam idoneis.*

8. Ex rationibus exemplisque hactenus allegatis illud inter alia evincitur, libertatem omittendæ Synodi non posse restringi ad unicum casum collapsæ funditus religionis: cum aliæ quoque causæ possint evenire, propter quas Synodi prætermitti aut possint aut debeant. Atque ideo videmus a religiosis Imperatoribus sæpius postulatas Synodos quam concessas. Leo ad Theodosium: *Omnes mansuetudini vestræ cum gemitibus & lachrymis supplicant*, inquit, *Synodum jubeatis intra Italiam celebrari.* (b) Nec obtinuit tamen, imo esset frustra penes Imperatores jus convocandi Synodos, si justa de causa non possent convocationem negare. Certe quæ Ubiquitario dogmate laborabant Ecclesiæ pro plane deploratis haberi non poterant, & tamen Electores & Principes, quibus jure publico Germaniæ concessum est religionis arbitrium, absque Synodo, e consilio virorum sapientum, hunc morbum a ditionis suæ finibus sustulere, laudati hoc nomine ab iis ipsis, qui jus istud, quo solo emendatio ista nititur, nolunt agnoscere. Notat Zanchius (c) & cum eo alii, in hoc quoque versari officium Principis, ut donec habeatur concilium liberum, quod semper haberi non potest, jubeat dissentientes uti non suis, sed Scripturæ vocibus, & a publica damnatione abstinere. Quod & ipsum ad jus imperandi ante Synodum, & proinde sine Synodo pertinet. Neque tamen si Potestates interdum etiam extra Synodum judicant, eripitur Theologis illa judicandi libertas, quæ ipsis Divino jure debetur. Possunt enim etiam extra Synodos judicium suum ut apud Summas Potestates, [illegible] aut

rium. A. D. 335. *Antiochenum anno a Constantini obitu* 5. *coactum est A. D.* 341. *Decesserat. A. D.* 387. *Maii* 22. *Fer.* 1. *Constantinus.* (a) *Clem. constit. lib.* 6. *cap.* 14. (b) *Epist.* 24. *A. D.* 450. (c) *In IV. precept. loco V. tit. de quarto hom. gen.*

aut si necesse sit apud alios quoque exponere, & ex Verbo divino judicii sui caussas reddere. Ut rem summatim comprehendamus, Synodos usitatissimum esse Imperii circa Sacra adminiculum, non diffitemur: posse tamen ea evenire tempora, ut Synodi utiles non sint, multoque minus necessariæ, defendimus. Illud autem miramur maxime, eo quosdam audaciæ progredi, ut etiam cum Ecclesiæ tutelam in se suscipiunt Potestates, illis invitis legitime ac rite Synodos haberi contendant. Longe aliter quam *Beza*, qui *non nisi Regis jussu atque auspiciis* dixit Synodos convocandas; aliter quam *Junius*, qui *& injuste & periculose ab Ecclesia tentari dixit & institui generalem congregationem sine cognitione & auctoritate ejus qui humano ordini præfectus est*; aliter denique quam omnes, qui hactenus contra Pontificios Protestantium caussam egere.

9. De jure atque officio Summæ Potestatis circa Synodum illud hodie controversum est, *Liceatne Summæ Potestati designare eos, qui ad Synodum sunt venturi, necne*. Nos licere non dubitamus, sed ut res tota pateat, ordine progrediamur. Ex quo Christus Ecclesiam & munus Pastorale instituit, ipso Naturæ jure, non illo immutabili, sed eo quod locum habet donec aliter statuatur, Ecclesiæ in his quæ Ecclesiam tangunt, aut Pastoribus in his quæ pastoralis sunt muneris, licet eos eligere qui ad Synodos sunt ituri; quia nulla lege, nullo pacto humano intercedente, alia nulla personas determinandi ratio potest inveniri. Hoc jure fratres Antiocheni e suo numero quosdam cum Paulo & Barnaba Hierosolyma mittunt. (a) Vicissim Presbyteri & Ecclesia Hierosolymitana una cum Apostolis e suo cœtu electos mittunt Antiochiam.

10. Cæterum in omni sequente ævo nullum invenio exemplum electionis ab Ecclesia factæ. Nam ad Diœcesanas Synodos Presbyteri omnes, ad Metropolitanas omnes conveniebant Episcopi, nisi quos gravis necessitas detineret: Nulla ergo hic electio nisi quod ad Metropolitanas Presbyteros & Diaconos videntur Episcopi arbitrio suo adsumpsisse. Ut Synodi majores coirent literæ *εγκυκλιοι circulares* Imperatorum missæ ad Metropolitanos & plerumque ipsis injuncta electio coepiscoporum ad implendum eum numerum quem Imperatores præscripsissent. Apparet id ex Epistola Theodosii & Valentiniani ad Cyrillum (*), cui similes missæ ad omnes Metropolitanos, ut loquuntur Acta. Clara enim ibi Cyrillo mandatur electio. Hanc electionem interdum Metropolitani seorsum, interdum cum Synodo Episcoporum comprovincialium fecere. Ecclesiarum intervenisse non apparet suffragia. Cum & in ipsa collatione cum Marcellino habita (**), quæ Synodus quidem non fuit, sed nihilo minoris momenti actio, qui communi nomine comparebant Episcopi, mandatum a coepiscopis suis tantum protulerint. Ad Synodos si qui Metropolitanorum venire non poterant, hi aut Episcopum aliquem aut Presbyterum suo nomine mittebant, qui *τοποτηρηται vicarii* dicebantur.

11. Cæterum quamquam hæc frequentissima fuit eligendi ratio, nullo tamen jure vetitum est Summæ Potestati convocare Synodum ex Pastoribus suopte judicio delectis. Quod unum satis est ut permissum censeatur; Idem evincit ratio, si quis fines Sy-

(a) *Act.* 15. 2. 22. (*) *A. D.* 430. (**) *A. D.* 411.

Synodorum a nobis ante enumeratos consideret. Nam primum multæ Synodi habentur solius consilii causa. At naturaliter unicuique licet eligere consiliarios. Ita fit in quæstionibus Juris, belli, mercaturæ, aliisque negotiis omnibus; quæ inter & Ecclesiastica, ad meram consultationem quod attinet, nulla potest reperiri dissimilitudo. Sæpe etiam Synodi habentur in id ut externam jurisdictionem a Summa Potestate mandatam exerceant. At hoc quoque naturale est ut delegans eligat eum quem delegat. Restant Synodi quæ consensionis procurandæ causa habentur: quarum paulo alia est ratio. Videtur enim in his præcipue expedire, ut electio fiat aut ab Ecclesiis, aut a Pastoribus, ut quæ a paucis geruntur, plurimi rata habeant. Magis enim solent placere quæ ab illis fiunt, quorum ipsi fidem & industriam elegimus. Hoc ergo non ad jus; sed ad prudentem juris usum pertinet, qui perpetuus insuper non est, cum evenire interdum possit, ut quæ per Pastores fiat electio, magis concordiæ sit nocitura, quam quæ per Summas Potestates. Vicissim & in Synodo quæ consilii audiendi aut exercendæ jurisdictionis causa habetur, interdum expedire potest, ut Ecclesiæ aut Pastores Summæ Potestati idoneos viros suggerant, quos ipsa omnes sua notitia complecti nequit. Non debere igitur Summam Potestatem semper eligere personas, sed id ei licere constanter asserimus. Præivit jam olim in hac sententia Marsilius Patavinus. Dicit enim ad Legislatoris auctoritatem pertinere, *Generale concilium convocare, personas ad hoc idoneas determinare*. Qui hic personarum numero Sacerdotes eximunt, aut *determinandi* vocabulum ad solam approbationem trahunt, miri sunt verborum tortores. En ipsa Marsilii verba tantum non vim sibi clamantis fieri (a): *Legislatores ad hoc obligantur eligendo personas idoneas ad Concilium integrandum, eis de necessariis temporalibus providendum, & venire recusantes, ad hoc tamen idoneos & electos tam Sacerdotes quam non Sacerdotes, propter utilitatem publicam, si oportuerit, compellendum*. Probat hoc ipsum hoc argumento quod ostensum sit, *Jurisdictiones coactivas super omnes indifferenter Sacerdotes & non Sacerdotes, personarum determinationes & approbationes, officiorum quoque institutiones omnium, ad solius fidelis Ligislatoris auctoritatem, minime vero ad Sacerdotalis collegii solius (in quantum hujusmodi) pertinere*. Non potuit clarius eloqui quod sentiebat; *determinationem* voce *electionis* explicat. Personas in *Sacerdotes* & *non Sacerdotes* distinguit. *Determinationem* autem Legislator facit per se vel per alios. Quare quod idem Marsilius suadet *ad definienda dogmata communitates notabiles eligant fideles Presbyteros, aliosque secundum humani Legislatoris determinationem*, cum prius citatis non pugnat: neque tamen ille id ipsum ad alia conciliorum genera, in quibus aut canones scribuntur, aut jus dicitur, aut in causa fidei consilium præbetur, extendit. *Integrare* autem *concilium* idiotismo illius sæculi est partem concilii facere την συνοδον αναπληρουν *partem concilii facere*, ut Constantinus loquitur in Epistola ad eos qui Tyri convenerant. Quare qui ex eo quod Marsilius idem dicit, *per non Sacerdotes integrari concilium a Sacerdotibus*; ex ipsius sententia *concilium integrari* negant, perinde faciunt quasi oculum negent partem esse hominis, quia manus pars hominis dicatur. Vide quo homines adigat disputandi libido. Neque solus Marsilius

ita

(a) *Part. 2. cap. 20.*

ita sensit, sed post eum vir doctissimus qui contra Synodum Tridentinam causam Protestantium egit Gallico sermone, qui suam quoque sententiam Marsilio auctore firmat (a). Neque desunt exempla: Rex Israelis Prophetas quos vult ad se evocat; & nominatim Micham suadente Josaphato (b). Donatistæ a Constantino Imperatore Synodum postulant (*), quæ inter se & alios Africæ Episcopos judicet, hoc libello, *Rogamus te Constantine optime Imperator, quoniam genere justo es, cujus Pater inter cæteros Imperatores persecutionem non exercuit, & ab hoc scelere immunis est Gallia, cum in Africa inter nos & Episcopos contentiones exarserint, ut de Gallia nobis Judices dari præcipiat pietas tua*. Non Ecclesiæ, non Synodus Galliæ, sed Imperator nominat Judices, Maternum Agrippinæ, Rheticium Augustoduni, Marinum Arelatis, & Melchiadem Romæ Episcopos. Theodosius ad Constantinopolitanam primam Synodum (**) etiam Macedonianos Episcopos (1) admisit: nequaquam sane ab Ecclesiis aut Episcopis Catholicis electos. In Actis Concilii Chalcedonensis (2) exstat Theodosii & Valentiniani Epistola qua Dioscorum jubet decem (3) sibi Episcopos adsumere, non plures: Theodoretus vetatur assumi (4): alibi quoque legimus ab Imperatoribus evocatos eos esse Antistites, qui judicio & eloquio plurimum valerent. Sed & Francos Reges jure interdum usos ex Anastasii Bibliothecarii historia datur intelligi, qui in vita Stephani ita scribit (***). *In exordio ordinationis suæ, qui idem sanctissimus Præsul apicem assumpsit, direxit in Franciæ partes ad eximios viros Pipinum, Carolum & Carolomannum Reges Francorum & Patricios Romanos*, &c: *deprecans atque hortans eorum excellentiam per suas Apostolicas literas, ut aliquantos Episcopos graves & in omnibus divinis Scripturis atque Sanctorum Canonum institutionibus eruditos ac peritissimos dirigerent ad faciendum in hac Romana urbe Concilium*. Et constat hoc ipsum esse quod a Carolo V. Imperatore, Regibusque aliis, Protestantes postularent, ut nempe ipsi pios doctosque viros deligerent, qui ad Synodum convenirent.

12. Jam vero & illud notandum est: etiamsi quando Ecclesiæ aut Episcopi eligant quos communi nomine ad Synodum mittant, jure aut nativæ aut dativæ libertatis, manere semper Summæ Potestati salvum in eam electionem jus Imperii. Omnis enim usus libertatis, ut ante diximus, Imperio subjacet. Hæc autem est vis Imperii, ut justis de causis quidam turbulenti, aut alioqui inidonei homines rejici possint: ita videmus fieri in omnibus corporibus. Nam si in collegio Judicum aliqui sint suspecti, eo quod eorum magni intersit quomodo judicetur, eos a judicio abstinere Summa Potestas imperabit: Idem fit in politicis deliberationibus etiam civitatum singularum, imo & in mercatorum aut artificum collegiis, ubi res tractantur a politicis plane diversæ; idem aut per modum legis aut per modum judicii a Summa Potestate statui & potest & solet.

13.

(a) *Rauchinus in revisione*. (b) 1. *Reg*. 22. (*) *A. D*. 313.
(**) *A. D*. 381. (1) *Unde constat?* (2) *In Actis revera Chalcedonensibus sed quæ ad Ephesinam 2. Synodum ante biennium solutam pertinent*.
(3) 14. *assumpsit Episcopos*. (4) *Non Chalcedone sed Ephesi*.
(***) *A. D*. 768.

13. Præſcriptum ab Imperatoribus locum, tempuſque concilio, etiam materiam agendorum & agendi modum, translatas eorum arbitratu Synodos aut diſſolutas, tum alii ante nos, tum nos quoque ita apertum fecimus, ut neminem id arbitrer negaturum. Quare id potius videamus ecquod judicium Summæ Poteſtati in Synodo competat. Qui operoſe probant etiam Epiſcopos judicaſſe, non ſolos Imperatores, ſtultum ſibi fingunt adverſarium, de quo facile triumphent. Nam quis unquam repertus eſt tam demens, qui id negaret? ſed hoc aſſerimus jus eſſe Summæ Poteſtati etiam juxta Paſtores judicandi, quod probari hic opus non eſt, cum ſupra judicandi jus univerſale adſtruxerimus Summæ Poteſtati, quod quidem per Synodum auferri nequit. Sed an conſultum ſit Summum habenti Imperium ſenſus ſuos expromere, & quatenus, alia eſt diſpectio. Eamus per ſingulos Synodorum fines. Si judicii declarativi cauſa habetur Synodus, nimirum, ut ex ſacris literis oſtendant Epiſcopi quid verum falſumve, quid licitum aut illicitum ſit, hic Regi, ſacris in literis probe verſato, eripi non poteſt quod privatis conceditur, *ſcrutari Scripturas*, *probare ſpiritus*. Cæterum etiam atque etiam cavendum eſt ne aliorum libertati obſtet Majeſtas unius. Notum eſt illud: *quo loco cenſebis*, *Cæſar? ſi primus*, *habebo quod ſequar*. Utiliſsimum tamen erit, ut qui Summum habet Imperium, non modo præſentia ſua conventum honeſtet, ſed & ordinet ac moderetur actiones, quærat ſentiendi cauſas, quæ obſtare videntur, objiciat: quod Imperatorem Conſtantinum in Nicæna Synodo feciſſe apparet, cui proinde *αληθειας εξεταστην veritatis examen* tribuunt auctores, ipſumque ajunt *κοινωνον* fuiſſe *των επισκοπουμενων quæ diſcutiebantur una diſcuſſiſſe*. Ita Carolus quoque Magnus Francofurtenſi Sacerdotum congregationi & *auditorem* ſe ait aſſediſſe & *arbitrum*. (*) Ubi vero Synodus in rebus lege Divina non definitis conſilium dat Summæ Poteſtati, quid ex uſu Eccleſiæ ipſi faciundum ſit, hic etiam inquirere Summam Poteſtatem, proponere commoda atque incommoda ſatius, quam in conventu promere ſententiam, ſuperius dictum eſt; *Fieri quod debeat cum multis tracta: quid facturus ſis, cum pauciſſimis.* Quoties vero potiſsimum teſtandi Eccleſiarum conſenſus cauſa Synodus habetur, poterit hic quoque multum prodeſſe auguſta præſentia Summæ Poteſtatis ad refrænandam audaciam turbulentorum hominum: ſed ſi a cenſendo abſtinuerit, contenta ſibi ſervare *επικρισιν judicium ſubſequens*, certius cognoſcet an vera & ſpontanea fuerit Synodi conſenſio. Et ſane ita in aliis quoque corporibus fieri videmus, ut ipſa per ſe placita quædam concipiant, quæ deinde Summæ Poteſtati examinanda offerantur. Idem locum habet & in ea Synodo quæ legis humanæ conceſsione jus dicit: Quamquam enim hoc jure inſtitutis cœtibus intereſſe poſſunt Summæ Poteſtates, atque una ſententiam dicere, receptius tamen eſt ut ſe *τη επικρισει judicio ſubſequenti* integros ſervent. Et hæc quidem obtinent, ſi ipſa Poteſtas Summa adſit Concilio. Nam ſæpe videmus id piis Imperatoribus per occupationes non licuiſſe, itaque tunc alios ſuo nomine miſerunt, aut cum mandato una cum Epiſcopis judicandi, aut tantum ordinis præſides. Nam in Chalcedonenſi Senatores & Judices interlocutos ſæpe, & in definitione de ipſa formula fidei una judicaſſe ſatis manifeſtum eſt. At Candidianum Comitem in Epheſina

(*) *A. C.* 794.

na Theodosius noluit judicare, ad Concilium in Tyro unum consularem Dionysium miserat Constantinus omnium agendorum *κατασκοπον exploratorem*: Sed hunc potestate sua abusum notat Athanasius: *Ille loquebatur*, inquit, *Episcopi silebant*, *vel potius Comiti obediebant*.

14. Nunc ad id veniamus judicium, quod post Synodum competit Summæ Potestati. Επικρισιν vocant Patres Græci. Est autem hoc ita ipsi Summæ Potestati proprium, ut negligi ab ipsa abdicarique nequeat. Nam si consilium dumtaxat dat Synodus rerum ab ipsa Summa Potestate agendarum, res certa est ejus cui consilium datur, judicium subsequi debere, sive illud certis argumentis ducatur, (quod in re Fidei omnino necessarium est) sive aliquatenus aliorum auctoritate. Nam, ut supra ostendimus, omnem actum, ut rectus sit, aliquod præcedere debet agentis judicium: absolute autem & in omnibus judicium alicujus alieno judicio niti nequit, nisi tale aliquod judicium sit, cui falsum subesse nequeat, quale non est Synodi judicium. Sin explicatur dogma aliquod, aut lex aliqua Divina, omnino Summæ Potestatis non jus tantum sed & officium est videre, *ει κατα τας θειας γραφας συνεβησαν αλληλοις*, *congruantne Sacris literis in quæ illi consenserant*: Ut de se scribit Constantinus ad eos qui Tyri covenerant (*). Ipsius enim opus est imperare. Quid si ergo Synodus aliqua, quales multæ fuerunt, multæque sunt exstituræ per ignorantiam, aut per conspirationem, aut quia pars major meliorem vicerit, in dogma aliquod consenserit, quod fidei Catholicæ ex Scripturis derivatæ repugnare manifestum sit? Ponamus Ariminensem & Seleuciensem Synodos, quæ Nicæna majores fuere (**): Ponamus Nicænam secundam. An Summa Potestas aliquid imperabit fieri, quod non faciendum ipsi lex Divina & instructa ex lege conscientia dictaverint? nemo id sanus dixerit. Sin vero concipitur a Synodo aliquid quod Divinis literis non sit definitum, sed ad regimen Ecclesiæ pertineat, cum omne regimen sive natura sive lege positiva introductum subsit ei Potestati quæ inter homines Summa est, partes sunt ejusdem Potestatis videre an ea quæ concepta sunt, futura sint ex usu Ecclesiæ: ultimi enim agentis ultimum quoque judicium est. Ergo & dogmatum definitiones & canones Synodi Imperatoribus & Regibus subjecerant, sed diversa ratione: dogmata, ut ex sacris literis examinarentur: vera enim examen non refugiunt: falsa etiam post Synodum sunt resecanda. Canones autem, ut eorum exploraretur utilitas juxta prudentiæ regulas; & si utiles essent reperti, vim Legum acciperent, quæ non omnibus canonibus data est. Hinc ille apud Balsamonem titulus, *Qui Canones serventur*. Omnes antiquæ Synodi hoc modo duplici tum *διατυπωσεις constitutiones* suas, tum canones Imperatoribus subjecere. Formula usitata quæ fuerit, ex Epistola Concili Constantinopolitani primi ad Theodosium apparet (***). Αποδιδοντες τῳ Θεῳ την ωφειλομενην ευχαριστιαν αναγκαιως· και τα γεγενημενα κατα την αγιαν συνοδον προς την σην ευσεβειαν αναφερομεν. και οτι συνελθοντες εις την Κωνσταντινοπολιν κατα το γραμμα της σης ευσεβειας, πρωτον μεν ανενεωσαμεθα τον προς αλληλους ομονοιαν. επειτα δε γε την των πατερων πιστιν των εν Νικαιᾳ κυρωσαντες· προς δε τοις

(*) *A. D.* 335. (**) *Nicææ* 318. *A. D.* 325. [illegible] 42. *Eudoxiani inde alii* 160. *convenerunt A. D.* 359. (***) *A. D.* 381.

τοις και ὑπερ της ευταξιας των Εκκλησιων ῥητυς κανονας ὡρισαμεν, ἁπερ απαντα τῳ δε ἡμων τῳ γραμματι ὑπεταξαμεν. δεομεθα τοινυν της σης ἡμεροτητος, γραμματι της σης ευσεβειας επικυρωθηναι συνοδυ την Ψηφον, ἱν' ωσπερ τοις της κλησεως γραμματι την εκκλησιαν τετιμηκας, ετω και των δοξαντων επισφραγισης το τελος. *Actis Deo quas debemus gratiis, quæ in S. Synodo gesta sunt ad Pietatem tuam, ut necesse est, referimus; Nosque ubi Constantinopolim a Pietate tua conscripti convenimus, primum omnium nobiscum rediisse in concordiam: deinde Nicæuorum Patrum fidem ratam esse jussisse: præterea sacros canones, quibus ordo Ecclesiarum contineatur, confecisse: quæ hisce literis omnia subjunximus. Tuam itaque clementiam rogamus, quo Synodi decreta Pietatis tuæ diplomate sanciantur: ut quemadmodum eum honorem exhibuisti Ecclesiæ, ut nos literis convocaveris, ita quæ convocatis visa sunt auctoritate tua consignes.* Et in inscriptione Canonum, Canones dicuntur Theodosio subjici. Verba usitata ad significandam hanc *επικρισιν, judicium hoc*, sunt apud Græcos *βεβαιυν confirmare επι ψηφιζεσθαι calculum addere, επισφραγιζεσθαι obsignare, κρατυνειν stabilire, κρατυν, επικυρυν τα πεπραγμενα firma ac rata esse jubere quæ acta sunt*, quæ passim tum in Synodicis, tum in Imperialibus Actis reperiuntur. Ad Canones spectant proprie illa quæ ex Franciæ Conciliis citavimus: (*) *siquid minus, ejus prudentia suppleatur, siquid vero secus quam ratio postulat, ejus judicio emendetur: si quid rationabiliter taxatum est, ejus clementia perficiatur.* Item: *quatenus ejus prudenti examine quæ rationabiliter decrevimus, confirmentur: sicubi minus aliquid egimus, ejus sapientia suppleatur.* Item; *quatenus ea, quæ paucis perstrinximus capitulis, a vestra auctoritate firmentur, si tamen vestra pietas dignum esse judicaverit, & quicquid in eis emendatione dignum reperitur, vestra Imperialis dignitas jubeat emendari.* Hoc est quod eædem Synodi vocant, *Conciliorum capitula ad sacratissimum JUDICIUM referre.*

15. Non ergo solum *approbandi jus*, quod nunc quidam faciunt, sed & *examinandi*, demendi, addendi, corrigendi, veteres Episcopi Summis Potestatibus detulerunt. Nec sane ratio patitur, ut *approbare* aliquis dicatur aliquid in earum rerum genere, quas improbare ipsi non liceat. Nam consentire is demum dicitur, cui & licet dissentire, ut ait Triphoninus, cui illud Senecæ convenit: *Si vis scire an velim, effice ut possim nolle.* Et Aristoteles, *εν οις εφ' ἡμιν το πραττειν, και το μη πραττειν, quæ pro arbitrio aut facere possumus, aut non facere.* Sane & improbatos quosdam canones videmus. Itaque ex capitibus quæ anno IↃCCCLVI. Episcopi in Synodis ediderant, pars magna a Carolo Calvo rejecta est, ut in Capitulis legimus: idemque sæpius factum narrat Bochellus his verbis: *Norunt optime veteribus in usu fuisse quotiescunque Synodi haberentur, non prius rata earum decreta exstitisse quam a Rege in ejusdem Sanctiori consilio probarentur: & si quæ in iis displicerent exploderentur: quod ex Conciliis Turonensi, & Cabilonensi sub Carolo Magno suo loco demonstravimus, & vir numquam satis laudandus, quem parentis loco semper veneratus sum, P. Pithoëus,* veteri

(*) *A. D. 813.*

veteri Syngrapha literis majusculis ad Capitula Caroli Magni & Filiorum ejus consignata abunde testatum reliquit. Vicissim Carolus Magnus decretis Synodi habitæ in Theodonis villa (*) quædam addidit: *hoc*, inquit, *de nostro adjicimus*. Ubi vero Synodus judicium aliquod insuper vi legis humanæ exercuit, hic multo etiam minus dubitari potest, quin Judicium suum restet Summæ Potestati. Omnis enim jurisdictio ut ab ipsa fluit, ita ad ipsam refluit. Huc refero Judicium Ephesinæ Synodi, quo Nestorius Patriarchatu dejicitur (**). Orat Imperatorem Synodus, ut quæ contra Nestorium acta essent, vim suam habeant. Excipiat forte aliquis saltem, ubi Summa Potestas interfuit Concilio, tum nihil restare, nisi ut Imperio suo acta confirmet. Sed ne hoc quidem concedi potest. Nam cum Summa Potestas inter alios judicavit, tunc non judicavit ut Summa Potestas, potuit enim & suffragiis vinci. Salvum est ergo nihilominus illi judicium suum, Imperativum scilicet, & quidem liberum. Idem Magistratibus quoque evenit si collegio infra Imperium suum posito intersuerint. Exemplum est memorabile in ff. quando appellandum (a); *sed etsi præses in Ordine fuerit, ut fieri assolet, ipse erit provocandus, quasi ab Ordine, non ab ipso fiat appellatio*.

16. Ultimum autem hoc judicium Imperativum modo totum per se exercet Summa Potestas, modo partim per alios, partim per se, quod exemplo negotiorum civilium apparet. Nam Reges quibus supplicatur adversus præfectorum prætorio, aut summi Senatus sententiam, plerumque Jurisconsultis mandant ultimam cognitionem, quorum sententiam, nisi suspecta sit, confirmant: interdum vero ipsi causam coram se agi de integro jubent. Sic in causis Ecclesiasticis receptum fuit, ut Imperatores aliis notissimæ religionis ac peritiæ Episcopis, aut maximis Synodis rem tractandam committerent, quorum intellectis rationibus probarent quæ ipsis visa essent. Et hæc est causa cur toties contra priores Synodos aliæ novæ fuerint convocatæ, nec semper majores prioribus: non quod per se hæc Synodus illa esset superior, sed quod his quam illis Imperatores plus deferrent. Illud minus frequens quod Imperatores ipsi coram se agi causam de integro voluere: Sic Constantinus post duplex judicium Ecclesiasticum ipse causam Cæciliani examinavit, & postremum judicium tulit (***). Idem eos qui in urbe Tyro convenerant Episcopos ad se vocavit, omnium quæ illic acta essent rationem sibi reddituros (****): quibus in rebus non immerito a nostris contra Romanæ Sedis patronos defenditur. Neque enim in sacris minus quam in cæteris rebus, verum est appellationem quidem stricte sumptam, quæ judicatum ne fiat, inhibet, lege civili tolli posse; at non itidem omnem viam implorandæ cognitionis ejus, qui Summum Imperium obtinet, eam præsertim, quam *querelam*, *supplicationem*, *ἀναψηλαφησιν* jura appellant. Hac enim sublata non *dissiparet Rex e Solio suo malum omne* (b), non esset *terrori malis* (c), quod est perpetuum ipsius officium: ita ut anus recte Philippo Macedoni dixerit, *si ipsi non vacaret judicare, ne vacaret regnare*. Vidit hoc olim Mæcenas, qui apud Dionem Augustum docet, nemini (constituto scilicet sub Summa Potestate) tantum Imperium debere committi, ut ab eo provocari nequeat.

(*) *A. D.* 815. (**) *A. D.* 431. (a) *L.* 1. §. 4. *D.* 49. *tit.* 4.
(***) *A. D.* 314. (****) *A. D.* 335. (b) *Prov.* 20. 1. (c) *Rom.* 13.

17. Hic quoque illud repetendum est, quod ante in re simili diximus, non posse jus Summæ Potestatis aliquid post Synodum etiam contra Synodum decernendi, ad eas dumtaxat controversias trahi, in quibus veluti de tota religione agitur. Nam quod jus est in toto, idem & in partibus: & rationes jam ante allegatæ non minus valent ad tribuendam Summæ Potestati liberam ἐπίκρισιν *liberum judicium subsequens* in quæstionibus singulis, quam in pluribus coacervatis. Nam & in singulis quæstionibus verum est Synodos posse labi, nec debere Summam Potestatem aut cæcum obsequium præstare Synodo, multo minus defendere ac fovere suo Imperio dogma falsum & noxium, aut pati ut opprimatur veritas. Adde nec prudentiam id finere, ut permittat Summa Potestas errores paulatim crescere, & quæ eorum natura est, accedere alios aliis, ut tandem scilicet in magnam molem aucti evelli sine totius Reipublicæ periculo non possint.

C A P. VIII.

De Legislatione circa Sacra.

S U M M A R I U M.

1. *Divisio actuum Imperii in Legislationem, Jurisdictionem & speciem innominatam.* 2. *Legislationem Summæ Potestati competere circa totum corpus publicæ Religionis, cum solutione objectionis ex periculo mutandæ religionis.* 3. *A Summa Potestate falsos ac schismaticos cultus modo vetari ac puniri.* 4. *Modo dissimulari ac regulis astringi.* 5. *Legislationem Summæ Potestati etiam circa Religionis partes competere.* 6. *Huc pertinere inutilium disputationum prohibitionem & vocum extra Scripturam positarum* 7. *Item curam vitæ Clericorum.* 8. *Leges ferri de Sacris etiam citra Canones.* 9. *Usus Canonum in dirigendo Legislatore.* 10. *Legislativam Potestatem Jure divino non competere Ecclesiæ, posse tamen ei tribui lege positiva.* 11. *Sed cumulative, non privative, nec nisi subordinate & dependenter.* 12. *Quomodo intelligendi sint Imperatores cum se videntur Canonibus astringere.* 13. *Exempla dispensationum Imperialium circa Canones.* 14. *Etiam Apostolicos.* 15. *Exempla Administratæ* ἐπιεικείας *circa leges Divinas.*

HActenus in universum de Imperio egimus. Nunc partes singulas paulo propius expendamus. Imperii actus aut in commune fertur, aut in singulos: In commune qui fertur, *Legislatio* dicitur; in singulos, si occasione contentionis, *Jurisdictio* vocatur: sin extra eam, nomen generale servat, quia peculiare non habet; qualia illa sunt, quorum Centurio meminit (a); *Dico huic proficiscere, & profici-*

(a) *Matth.* 8. 9.

ficiscitur: alteri veni, & venit: servo fac hoc, & facit. Præcipuum autem in hoc postremo genere est permanentium functionum injunctio.

2. Legislationis quæ sunt, ea ex supradictis intelligi satis possunt: pleraque enim Imperii per Legislationis exempla tamquam nobiliora explicavimus. Ex iis liquet legem ferri super definitis lege Divina, aut super indefinitis; quæ super definitis feruntur leges, aut totam spectant religionem, aut ejus partes. Nulla in re magis elucescit vis Summi Imperii, quam quod in ejus arbitrio est, quænam religio publice exerceatur, idque præcipuum inter Majestatis jura ponunt omnes qui Politica scripserunt. Docet idem experientia: Si enim quæras cur in Anglia Maria regnante Romana religio, Elizabetha vero Imperante Evangelica viguerit, causa proxima reddi non poterit, nisi ex arbitrio Reginarum: aut (ut quibusdam videtur) Reginarum & Parlamenti. Quære cur alia per Hispaniam, alia apud Danos Suedosque sit religio, ad voluntatem Dominantium recurretur. Hinc vero multi objiciunt, si id juris obtineat, jam statum religionis fore instabilem, præsertim ubi Summum est unius Imperium. Mutato enim Regis animo & religio mutabitur: Et verum quidem est quod dicunt, neque id periculum in sacris dumtaxat: sed in aliis quoque rebus obtinet: Qualis enim artifex, tale opus: qualis Rex, talis lex. Sed ob periculum abutendi jus suum nemini denegandum est: nam alioqui nullum jus cuiquam salvum erit; Deinde etiamsi a Summa Potestate in alium id jus transferri posset (quod non posse satis ostendimus) non vitaretur tamen idem periculum. Ab hominibus enim ad homines iretur, quorum nemo est qui falli nequeat. Unicum ergo hic solatium in Divina est providentia. Omnium quidem hominum animos DEUS in potestate sua habet, sed speciali quodam modo, *Cor Regis in manu Domini* (*a*). DEUS & per bonos & per malos Reges opus suum operatur. Interdum tranquillitas, interdum tempestas Ecclesiæ utilior. Nempe si pius est qui imperat, si diligens lector sacræ Scripturæ, si assiduus in precibus, si Ecclesiæ Catholicæ reverens, si peritos attente audiens, multum per illum proficit veritas. Sin distorto est aut corrupto judicio, pejus id ipsi cedit, quam Ecclesiæ. Nam ipsum grave manet judicium Regis Ecclesiæ, qui Ecclesiam inultam non sinet. Ecclesia interim destituta adventitio hoc auxilio non tamen Ecclesia esse desinit, imo si sævire etiam Rex volet, *ab ipso ducet opes animumque ferro*: hoc est quod Augustinus dixit (*b*), *Imperatores cum in errore sunt, pro errore suo contra veritatem leges dant, per quas justi & probantur & coronantur, non faciendo quod illi jubent quia DEUS prohibet*. Et alibi (*c*); *Reges cum in errore sunt, pro ipso errore leges contra veritatem ferunt; cum in veritate sunt, similiter contra errorem pro ipsa veritate decernunt. Ita & legibus malis probantur boni, & legibus bonis emendantur mali. Rex Nabuchodonosor perversus legem sævam dedit, ut simulachrum adoraretur; idem correctus veram, ne DEUS verus blasphemaretur*. Mutationes religionum ex Regum ingenio etiam Judæa experta est. Ritus Achasi patris abolet Ezechias filius, nepos ejus Manasses restituit, hujus itidem nepos Josias abolet. Nec tamen jus Regum umquam in controversiam tractum est.

C 2 Quin

(a) *Prov.* 21. 1. (b) *Epist.* 166. (c) *Adversus Cresconium lib.* 3. *c.* 51.

Quin ipsa sacra Scriptura religionis in melius mutatæ laudem, in pejus mutatæ culpam Regibus adsignat: quod ab Episcopo Eliensi recte his verbis observatum est: *Mutato novi Regis animo, mutata est semper Religionis facies, eaque in Religione mutatio Regi semper adscribitur, quasi factum ejus, nec Pontifices unquam, vel præstare poterant ut fieret mutatio in melius, vel ne fieret in pejus, impedire.* Certe vi publicum religionis usum arripere numquam subditis licuit; Itaque veteres Christiani etiam validissimi cum essent, cum Senatores præsidesque haberent plurimos suæ sententiæ, numquam id sibi juris sumpserunt.

3. Sicut autem veram religionem publico jure donare, ita falsas religiones amoliendo aut puniendo tollere, est Summæ Potestatis, & quidem solius. Maledicere DEO Israelis vetuit Nabuchodonosor addita gravissimi supplicii comminatione. Rex Asa idola sustulit: tantumdem fecit Ezechias, non alio jure quam Summi Imperii. Nam e privatis quidem locis removere idola tum Domino loci jus est, cum Domino negligente, Regi ut Domino universali: e publico autem eadem tollere solius Summæ Potestatis est, aut si cui illa id officii delegavit. Atque ita interpretanda lex Deuter. VII. vers. 5. *Altaria eorum diruite, statuas frangite, lucos succidite, sculptilia comburite*; ut Imperium quidem ejus rei Summæ Potestati, prompta autem Imperii exsecutio subditis mandetur. Augustinus eum locum exponens (a): *Cum acceperitis*, inquit, *potestatem, hæc facite: ubi non est data nobis potestas non facimus, ubi data est, non prætermittimus. Multi pagani habent abominationes istas in fundis suis, numquid accedimus ac confringimus? prius enim ut idola in eorum cordibus confringamus, quando & Christiani facti sunt, ipsi aut invitant nos ad tam bonum opus, aut præveniunt nos.* Optimo ergo judicio Nicephorus Abdam Episcopum reprehendit, quod Persarum πυρεῖον *igniarium* everterit, quæ res magno malo cessit Christianis. Paganorum templa in orbe Romano non ante Constantii legem clausa sunt, quæ exstat in utroque Codice. Et Concilium Eliberitanum (*), *si quis idola fregerit & ibidem occisus fuerit*, eum vetat in numerum recipi Martyrum, quia scilicet, *neque in Evangelio scriptum sit, neque ab Apostolis factum reperiatur*. Neque vero tantum Idololatricos cœtus, sed & eos qui superstitioni pravæ, aut errori publice pernicioso operam darent, aut qui proterve unitati repudium misissent, Summo Imperio cohibitos videmus. Huc refero quod Ezechias, Josias, Asa, Josaphat excelsa diruerunt, quibus religionis unitas scindebatur. Ita & Christiani Imperatores tum hæreticos, tum schismaticos cœtus vetuerunt; Basilicas ipsorum tradi jusserunt Ecclesiæ Catholicæ, hæreticis & schismaticis aditum ad honores præcluserunt: etiam ex testamento aliquid adipiscendi jus abstulerunt. Quæ omnia late contra Donatistas defendit Augustinus. Illa enim pœnarum genera, quæ circa sacra inexcusabiliter delinquentibus pœnitentiæ tempus relinquerent, vetus Ecclesia non improbavit: Mortis vero supplicium adeo illis sæculis non placuit, ut Idacius & Ithacius a Gallis Episcopis damnati sint (**), quod auctores fuissent, ut in Priscillianistas quosdam gladio animadverteretur; ut & in Oriente damnata est Synodus tota (1), quæ in exustionem Bogomyli consenserat.

4. In-

(a) *Serm. 6. de verbis Domini secundum Matth.* (*) *A. D.* 303.
(**) *A. D.* 385. (1) *A quo?*

4. Interdum tamen falsæ quoque religiones sub piis Imperatoribus impunitæ fuere (*). Judæis certe suæ religionis usus nunquam vetitus, dum a contemptu Christianæ legis & traducendis ad suam sectam Christianis abstinerent. Constantinus initio suæ conversionis ne paganica quidem sacra prohibuit: quin paganos etiam Consules fecit, ut notat Prudentius in carmine ad Symmachum (1). Sic Christianæ legis veritatem aut unitatem violantes nullis minacibus edictis terruere Jovianus & Valentinianus laudatissimi Principes (**). Quodque magis notandum est, non tantum impunitatem dissidentibus sectis permiserunt Imperatores, sed & sæpe leges tulerunt, quibus cœtus eorum ordinarentur. Constantinus, Constantius, Valentinianus, Valens, & post hos Honorius & Arcadius Judæorum Archisynagogis eadem jura tribuunt, quæ Christianorum Episcopis: Sic vetat in ipsorum sectam recipi aliquos primatibus ipsorum reclamantibus Theodosius: (*Anathematismis subjici Judæos Hellenistas prohibet Justinianus, Novell.* 146.) Idem vetans Judæorum conventibus recipi qui resurrectionem ac judicium negarent, aut Angelos DEI creaturam non agnoscerent, illato errore a se ait repurgari Judæorum gentem. Sic Donatistarum Basilicas Maximinianistis eripuerunt Proconsules (***) quia Maximinianistæ Donatistarum Concilio damnati probabantur.

5. In ipsa autem vera Ecclesia non tantum circa totum religionis corpus, sed & circa partes singulares versari jus atque officium Summarum Potestatum, & ratio evincit & exempla. Ratio, quia fieri non potest, ut cui jus sit in totum, ei in partes jus non sit. Exempla quoque in promptu. Serpentem a Mose excitatum evertit Ezechias (*a*), ut glissenti superstitioni occurreret, eodemque jure contra Nicænæ Synodi secundæ decreta Carolus Magnus imagines adorari vetuit (****). Pelagium & Cælestium falsi dogmatis auctores edicto represserunt Honorius & Arcadius (2). Ita & nuper Germaniæ quidam Principes Ubiquitario dogmate Ecclesias suas, alioqui recte satis constitutas repurgarunt.

6. Cavendo schismati inutiles quæstiones præcidit Constantinus (*Sozom. lib.* VII. *cap.* 12. *l. nemo Cleric. C. de summa Trinit.*) quod utinam imitentur quibus Summa Imperia in manu. Verissimum enim quod Theodosio dicebat Sisinius, *disputando de sacris accendi tantum contentiones*. Hinc Marcianus (3) de fide Christiana disputare vetuit, & in Codice Theodosiano titulus exstat *de his qui de religione contendunt*. Est & lex Leonis & Anthemii (*l. qui in Mon. C. de Episcop. & Cleric.*) quæ monasteriis egredientes vetat de religione vel de doctrina disputare. Andronicus quoque Imperator rerum Divinarum peritissimus (4) Episcopos (*****) subtilius disputantes de isto

(*) *A. D.* 1118. (1) *Non ad Symmachum, sed adversus Symmachum anno circiter* 406. *a Symmachi legatione* 22. (**) *A. D.* 363.
(***) *A. D.* 395. (a) 2. *Reg.* 18. 4. (****) *A. D.* 794. (2) *Non Arcadius sed Theodosius minor anno ab Arcadii decessu* 10. *Obiit enim Arcadius A. D.* 408. *Maii.* 1. *Lata in Pelagianos lex A. D.* 418. *April.* 30. (3) *Majorianus A. D.* 459. *Feb.* 6. *Marciani A. D.* 457. *Jan.* 26. *denati morte tertio.*
(4) *Immanissimus Tyrannus A. D.* 1182. (*****) *Euthymium Patrensem & Joannem Cinnamon. Nic. Chron.*

isto, *Pater major me est* (a), in amnem abjecturum se minatus est, ni tam periculosis sermonibus abstinerent. Etiam veræ voces, sed quæ in sacris literis non exstarent, ad tempus interdum vetitæ usurpari. Ita Heraclius Imperator tam singularem quam duplicem (1) in Christo Energiam asseri prohibuit, quod ne temere damnemus, Basilii (*b*) munire nos potest auctoritas, qui pios ait multos Trinitatis & ὁμοουσίου *æqualis essentiæ* vocibus abstinuisse. φειδομένους ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἐκείνων ἃ λέξεσιν αὐταῖς οὐκ ἐμφέρεται τῇ Θείᾳ γραφῇ, *parce utentes verbis, & nominibus quæ expresse in Sacris Literis non exstant*, & alibi vocem ἀγεννήτου *ingeniti*, de Patre ait σιωπᾶσθαι ἄξιον, *dignam esse quæ taceatur*, utpote οὐδαμοῦ τῆς γραφῆς κειμένην, *quæ in Sacris Literis nullibi legatur*. Meletius (*) quoque Antiochiæ ad tempus aliquod abstinuit a dogmatum quæstionibus, ea tantum tradens quæ ad morum emendationem pertinerent, hanc curam isti prævertendam ratus. Huc & illud pertinet quod in Platonis est legibus (*c*), ne cui scriptum aliquod in vulgus edere liceat, nisi constitutis in hoc judicibus approbatum.

7. Sed & mores Clericorum præsertim componere legum est opus. Cæcos & claudos e templo (2) ejicit David, mundari Sacerdotes Ezechias & Josias præcipiunt: evagari Episcopos, alea ludere, adsistere spectaculis vetat Justinianus (*d*); qui & alibi (*e*) *maximam habere se ait sollicitudinem circa vera DEI dogmata & circa Sacerdotum honestatem*. Nec immerito Platina (*f*) exclamat, *utinam nostris temporibus Ludovice viveres: indiget nunc Ecclesia tuis Sanctissimis institutis, tua censura*.

8. Jam vero in illis quoque definiendis quæ lege Divina definita non sunt, usas esse Potestates Imperii sui jure res apertissima est: sic jejunium Rex Ninives indixit: Arcam transportari imperat David: quæ ad ornatum Templi pertinebant, ordinat Salomon, & post eum Joas; idemque operam dat ne pecunia sacris usibus destinata aliorsum abeat. Hujus generis est pars maxima Constitutionum, quæ in Theodosiano & Justinianeo Codice & in Novellis & in Francicis Capitularibus apparent. Ut de ætate Episcoporum, Presbyterorum, Diaconissarum, de Clericorum immunitate ac judiciis, infinitaque alia, quæ tædio fit recensere. Esse autem in istis legibus multa extra Canones constituta, aut Canonibus addita, & lectio docet & fatetur Witaxerus. Itaque in Tridentina quoque Synodo non dubitavit Rex Galliæ per oratores suos exponere, *Reges Christianissimos* (ita habent Acta) *multa de rebus sacris exemplo Constantini, Theodosii, Valentiniani, Justiniani, & aliorum Christianorum Imperatorum edixisse, plures Ecclesiasticas leges tulisse, easque antiquis Pontificibus maximis non solum non displicuisse sed etiam nonnullos inter sua decreta retulisse, præcipuos illarum auctores Carolum Magnum & Lodovicum IX. Reges Christianissimos Divorum nomine dignos censuisse: Antistites Galliæ & totum ordinem Ecclesiasticum ex eorum præscripto pie & Christiane Ecclesiam Gallicam rexisse & gubernasse*.

9. In-

(a) *Joan.* 14. 28. (1) *Singularem asseruit, reipsa duplicem asseri vetuit ut novam & ἄτοπον.* (b) *De fide.* (*) *A. D.* 360. (c) *Lib.* 7.

(2) *Non e templo quod Davide denato fundavit Salomon, sed e munitione Sionis. Vide* 2. *Chron.* 29. 4. 35. 10. (d) *Nov.* 6. c. 11. (e) *Nov.* 123. c. 10. (f) *In Greg.* IV.

9. Interea verissimum est plerumque Imperatores in legibus ferendis Canonum aut veterum aut novorum habuisse rationem; unde illa orta est sententia: *non dedignantur leges sacros Canones imitari*. Duplicem enim usum Legislatori præstant Canones in rebus lege definita non definitis. Nam & peritorum hominum consilia continent, & ostendunt gratam fore subditis legem: quod ut non omnino ad legem recte ferendam necessarium, ita si obtineri possit, apprime utile est. Exstat Justiniani Novella (a), qua *vim Legum obtinere* jubet *Ecclesiasticos Canones, a quatuor Synodis, Nicæna, Constantinopolitana I, Ephesina I, & Chalcedonensi, expositos aut confirmatos*: ubi *Confirmatorum* voce intelligi par est Canones Conciliorum Provincialium, ut Ancyrani, Gangrensis, Antiocheni & Laodicensis, qui toto orbe recepti, proinde in Catholicorum Canonum Codice continebantur.

10. Quod autem quærunt nonnulli, habeatne Ecclesia legislativam potestatem, id ex his quæ superius a nobis explicata sunt, facile dissolvitur. Nam lege Divina non habet: το νομοθετειν ανειται τοις βασιλευσι *ferre leges Regibus concessum est*, & Sacerdotum non est νομῳ κρατειν *auctoritate sententiæ imperare*, ut ante citavimus; quare quæ ante Imperatores Christianos in Synodis conscripta sunt, ad ordinem aut ornatum facientia, *leges* non vocantur, sed *Canones*, habentque aut solam consilii vim, ut in his quæ singulos magis spectant, quam universos, aut obligant per modum pacti, volentes & nolentes etiam pauciores ex necessitate determinationis, ac proinde ex lege naturali, non ex humano aliquo Imperio. Neque hæc tamen obstant quo minus facultas aliqua legislativa Ecclesiis, Pastoribus, Presbyteris aut Synodis concedi possit humana lege. Nam si aliis cœtibus aut collegiis, quorum utilitas neutiquam cum Ecclesia comparanda est, id jus tribui potest a Summa Potestate, ut experientia docuit, cur non & Ecclesiæ, præsertim cum non obstat jus Divinum?

11. Sed duo hic observanda sunt. Primum, istam legislationem, quæ alii quam Summæ Potestati competit, nihil imminuere de jure Summæ Potestatis; quod in scholis dicunt, *cumulative* datam censeri, non *privative*: Jus enim ferendarum legum, sive generalium sive specialium, Summa Potestas communicare alteri potest, a se abdicare non potest. Deinde, leges a tali aliquo coetu datas rescindi & corrigi posse a Summa Potestate, si ita res exigat: quia non possunt in una Republica duo esse legislatores æque summi: Ideoque inferior superiori parere debet. Hinc plerumque videmus in ipsis Synodorum constitutionibus assensum Summæ Potestatis exprimi his verbis (b): *præcipiente Rege, decreto gloriosissimi Principis, consultu piissimi & religiosissimi Domini, annuente religiosissimo Principe, constituit aut decrevit concilium*.

12. Objici hic potest, quod Reges nonnumquam se Canonibus devinctos affirmant, quodque parere vetant edictis suis, quæ Canonibus repugnent. Sed hoc ei simile est, quod suis se legibus profitentur vivere, quodque rescripta a se contra leges imperata observari prohibent: istiusmodi enim professiones non jus tollunt, sed voluntatem declarant. Sicut in testamento priori apposita clausula posteriori derogans efficit ne poste-

(a) *Novell.* 131. *A. D.* 541. *Mart.* 12. (b) *Conc. Tolet. VI. Can.* & *seq. A. D.* 638.

posterius valeat; non quia posteriori modo testari non licuerit testatori, sed quia, quæ scripta sunt in posteriori, non creduntur pleno liberoque ejus judicio comprobata. Atque hinc est, quod si clausulæ derogganti specialiter derogetur, valet, ut posterius testamentum, ita & posterior constitutio. *Vides*, inquit Cicero (*a*), *numquam esse observatas sanctiones earum legum, quæ abrogarentur: nam si id esset, nulla fere abrogari posset: neque enim ulla est, quæ non ipsa se sepiat difficultate abrogationis. Sed cum lex abrogatur, illud ipsum abrogatur, quo non eam abrogari oporteat.*

13. Hinc Balsamo non uno loco notat, Imperatores nec legibus nec Canonibus subjici, ob potestatem, inquit (*b*), cœlitus datam: & exemplum affert insigne Canonis XII. Concilii Chalcedonensis (*) quo statuitur, *ut si qua Civitas per Imperiales litteras Metropolis nomen acceperit, solo titulo fruatur, & veræ Metropoli jus pristinum integrum maneat*. Ostendit enim post eum Canonem novas Metropoles complures ab Imperatoribus erectas plenissimo jure. Quibus addi potest Justinianea prima in Illyrico ab Imperatore Justiniano (*c*) donata Archiepiscopali jure, ita ut in posterum Thessalonicensi Archiepiscopo nullum in eam Ecclesiam jus servaretur. Electionibus Episcoporum Justinianus (*d*) modum præscripsit mutato Canonum jure; & (ut Toletus quoque notavit) veteres Canones de electione sæpe edicto Imperatoris rescindebantur. Antiquissimus est Canon, ut *singulæ civitates singulos habeant Episcopos*. Excepti tamen sunt Imperatorum legibus Isauropolitanus & Tomensis Episcopus (1), quibus præter suam civitatem aliæ quoque commissæ sunt. Illud quoque vim legum Imperialium supra Canones manifeste ostendit, quod in Chalcedonensi Synodo positum (*e*), semperque observatum est: τοις πολιτικοις και δημοσιοις τυποις και των εκκλησιαστικων παροικιων ἡ ταξις ἀκολουθειτω, *Ecclesiasticarum paræciarum ordo a civilibus publicisque legibus ne discrepet*. Quem Canonem Synodus in Trullo repetit. Sed & rescissos emendatosque Canones ab Imperatoribus & Regibus, idque jus ipsas Synodos eis detulisse, supra quoque de Synodis cum ageremus, abunde probatum est.

14. Imo (quod magis mirandum est) etiam eos Canones, qui in Apostolorum litteris reperiuntur, apparet non esse perpetuo observatos: quia scilicet non tam Divinæ legis expositionem, quam consilium illis temporibus accommodatum continere credebantur. Talis est Canon ad Timotheum (*f*), ne νεοφυτος *novitius* Episcopus fiat: quem renovavit Laodicæna Synodus. Egressi tamen sunt hunc Canonem in electione Nectarii Theodosius, & in electione Ambrosii Valentinianus. Talis est & ille Canon (*g*), ne in Diaconissam eligatur *vidua minor annis sexaginta*: quod & Theodosius lege lata constituit (*h*). Justinianus tamen (*i*) quadragenariam eligi permisit.

15. Illud quoque non observatu indignum; Reges Hebræos facta quædam ab ipsa Divina

(a) *Lib. 3. ad Attic. epist. 23.* (b) *Ad Can. 16. Concil. Carthag.*
(*) *A. D.* 451. (c) *Nov. XI. A. D.* 535. (d) *L. 36. Cod. de Episc. & Cler.* (1) *Tomensi tota Scythia subjecta fuit.* (e) *Can. 17.* (f) 1. *Cap.* 3. 6. (g) 1. *Tim.* 5. 9. (h) *L. nulla Cod. Theod. de Episc. & Cler.*
(i) *Nov.* 123. *c.* 12. 13.

Divina lege quasi excepisse: Nam cum lex esset, ne *quis Impuratus Pascha manducaret* (a): Ezechias tamen, fusis ad DEUM precibus, concessit adhuc immundis de sacro vesci (b). Item, lex erat, ut jugularentur pecudes per Sacerdotes (c), attamen bis sub Ezechia Levitæ, ob penuriam Sacerdotum, huic Sacerdotali officio admoti reperiuntur (d): Non quod Reges quemquam Divinæ legis vinculo solverint, (id enim homini nefas) sed quod κατ' επιεικειαν *secundum æquitatem*, optimam Divini, humanique juris interpretem, declaraverint legem Divinam tali rerum constitutione ex DEI ipsius mente non obligare. Talis enim declaratio, sicut in factis privatis & moram non ferentibus, a privatis hominibus fieri solet, (quomodo David ejusque comites interpretati sunt legem, quæ solis Sacerdotibus concedit panes propositionis edere, in summa fame vim non habere obligandi) ita in factis publicis, aut etiam privatis moram ferentibus, a Summa Potestate, ut Divini juris vindice atque custode, de piorum atque sapientum consilio facienda est. Quo & illud refero, quod Machabaicis temporibus pro lege statutum est, pugnare in hostem Sabbato licere.

CAP. IX.

DE JURISDICTIONE CIRCA SACRA.

SUMMARIUM.

1. *Jurisdictionem circa Sacra Summæ Potestati competere*. 2. *Ejus effecta exemplis declarantur*. 3. *Naturaliter Pastoribus non competere Jurisdictionem proprie dictam*. 4. *Competere tamen jure positivo apud Gentes quasdam*. 5. *Explicantur actus Pastorales Juris divini, qui ad Jurisdictionem videntur accedere, & tamen a Jurisdictione proprie dicta distinguuntur ac primo circa Apostolica*. 6. *Deinde usus clavium*. 7. *Præscriptio operum Pœnitentiæ per modum directionis, aut suasionis*. 8. *Non exhibitio Sacramentorum*. 9. *Ecclesiæ actus explicantur Juris divini, qui videntur ad Jurisdictionem accedere, & tamen ab ea distinguuntur. Et primum separatio a Pastore & fratre inordinate se gerente*. 10. *Explicantur actus Canonici actibus divini Juris superadditi: & ab iisdem distinguuntur*. 11. *Jurisdictio ex Jure positivo Pastoribus concessa explicatur exemplis, & primum circa negotium Religionis*. 12. *Deinde ex consensu partium*. 13. *Postremo ex delegatione*. 14. *De hujus Jurisdictionis efficacia*. 15. *Judæis similem quandam Jurisdictionem concessam*. 16. *Accessoria excommunicationis*. 17. *Ostenditur omnem Pastoralem Jurisdictionem proprie dictam a Summis Potestatibus emanare*. 18. *Quatenus actus Pasto-*

(a) *Lev.* 7. 10. & 22. (b) 2. *Chron*, 30. 18. (c) *Lev.* 1. 5.
(d) 2. *Chron.* 29. 34. & 30. 17.

rum supradicti circa Summo Imperio utentem versentur, & primo de Clavium usu. 19. *Hoc colore male defendi seditiosas conciones quæ ex sacris Literis refelluntur, cum objectionum solutione.* 20. *Actus mere Canonici, aut ex lege positiva venientes, quatenus usurpari possint circa Summum Imperantem, & ostenditur circa invitum usurpari non posse.* 21. *Quomodo tali casu possit Pastor suæ conscientiæ satisfacere.* 22. *Quod jus sit Summarum Potestatum circa prædictos actus Pastorum & Ecclesiarum, id est circa exercitium Clavium, actus Canonicos, & actus juris positivi.* 23. *Origo juris intercedendi, mandatorum Pœnalium contra censuras, appellationis ab abusu.* 24. *Appellationes Ecclesiasticas a Summa Potestate dependere.* 25. *Modi exercendæ supremæ cognitionis per se & per alios, cum exemplis.* 26. *Summas Potestates dispensare a pœnis Canonicis aut Legalibus.* 27. *Ad cognitionem Summæ Potestatis pertinere an quis juste excommunicetur.*

LEGISLATIONI Jurisdictio cohæret tanto nexu, ut in summo gradu altera sine altera esse non possit. Quare si summa Legislatio de sacris sub DEO Potestati supereminenti competit, sequitur eidem & jurisdictionem competere. Est autem jurisdictio partim civilis, partim criminalis. Civilis jurisdictionis fuit, imo criminalis cujus objectum hæreseos actus, quod sedes Episcopalis Antiochena Paulo Samosateno abjudicata in pœnam hæreseos & ablata est. Criminalis ex parte potiori gladius dicitur; *Non frustra gladium gerit potestas, sed vindex est in omnes male agentes* (a): ergo etiam in eos, qui circa sacra delinquunt.

2. Hujus fuit, quod & Nabuchodonosor Rex membratim laniari curavit eos, qui in verum DEUM contumeliosi essent: quod Sacerdotes Idololatras mactari jussit Josias: Jurisdictionis etiam est relegare e loco sive in locum. Sic Abjatharum Sacerdotem in agrum quendam relegavit Salomo sine ullo concilio, ut recte ab Eliensi notatum est, ob perduellionis sane crimen; sed non minus jure eum puniturus, si in sacras leges deliquisset quemadmodum Christiani Imperatores Arium, Nestorium, aliosque hæreticos exilio coërcuere. Jurisdictionem ab Artaxerse Esdras eique adjuncti primores acceperant: qua usi Judæos contumaces bonorum publicatione & ejectione e cœtu publico punierunt (b); quod ipsum est in Evangelio ἀποσυναγωγον ποιειν *extra synagogam facere*. Ut enim Esdras Persæ Regis concessu omnimodam jurisdictionem; ita populi Romani, posteaque Imperatorum perm[illegible], hanc jurisdictionis partem retinuit Judæorum Synedrium cum vinciendi flagellandique jure. Docent nos Hebræorum magistri tres fuisse gradus ἀποσυναγωγίας relegationis a cœtu, quorum primus dicitur נדוי *separatio*: ea pœ[illegible] affectum seorsim in Synagoga stare jussum loco ignobiliore; alter חרם *exsecr*[illegible]*io*: cui id esset irrogatum, eum nefas fuisse in Synagoga conspici, neque ope[illegible] ejus ad ullam rem cæteros usos; neque datum ei quidquam: nisi quo tenuis[illegible] vitam sustentaret. Tertius gradus Chaldaico vocabulo שמאתא *Deus veni*[illegible] appellatur, ei proprius, qui ex lege Mosis mortem meruisset, sed sublata capi[illegible]lium Judiciorum potestate, nequiret interfici: ejus contactum atque commercium [illegible] fugisse omnes. Non

(a) *Rom.* 13. (b) *Esdr.* 7. 25. 26.

Non alio referendum mihi videtur illud in Johannis epistola (*a*) ἐκκλησίας ἐκβάλλειν *ejicere Ecclesia*; quod Diotrephes faciebat φιλοπρωτεύων *primatum ambiens* scilicet, & Imperium aliquod in Ecclesia sibi vindicans. Non longe ab hac pœna ἀποσυναγωγίας *relegationis a cœtu* abit illud Romanis legibus cognitum, foro interdicere, & vetare, ne quis in Archio aut grammatophylacio sedeat (*b*); & τῷ συνεδρίῳ εἴργειν *Senatu arcere*, in lege veteris municipii (*c*). Jurisdictionis etiam est, abdicare quemquam a Sacerdotali officio: quod, relictis interim alimentis, in Sacerdotes schismaticos constituit Josias. Sic Theodosius, sic Honorius, sic Arcadius, sic Theodoricus, sic Otthones, de deponendis aut restituendis Episcopis jus dixere. Minatur Episcopis contumacibus Constantinus, futurum ut cöerceantur (*d*). At quomodo? διὰ τῆς τοῦ θεράποντος τοῦ Θεοῦ, inquit, τουτέστιν ἐμοῦ ἐνεργείας *per ministram Dei, id est, potentiam meam*. Notandum enim non tantum ejectionem ab eo munere, quod ex Summæ Potestatis Imperio fluat, sed ab aliis quibuscumque officiis ad jus gladii pertinere. Hinc inter Romanas pœnas est (*e*), advocationibus interdicere in perpetuum vel ad tempus; vel ne quis certis personis adsit; ne instrumenta formet; ne libellos concipiat; ne testationes consignet; ne testamenta ordinet, vel scribat, vel signet; ne quis negotiis publicis interveniat; ne quis negotietur; ne quis vectigalia conducat. Infamiæ quoque irrogatio pars est gladii; &, quod infamia minus est, notatio, quæ pars animadversionis apud Romanos Censorum erat propria. *Censoris Judicium*, inquit Marcus Tullius, *nihil fere damnato adfert præter ruborem. Itaque ut omnis ea Judicatio versatur tantum in nomine, animadversio illa ignominia dicta est*. Militaribus quoque pœnis ignominiam annumerat Festus Pompejus. Ostensum ergo est, jurisdictionem de sacris competere Summis Potestatibus, utpote Imperii late sumpti partem. Quod ipsum egregie jam olim notavit Canonum peritissimus Balsamo ad Can. XII. Synodi Antiochenæ. Verba sunt; quia statutum est, nullum per alium injuria afficiendum, ipse Patriarcha ab Imperatore, qui Ecclesiæ habet potestatis scientiam, judicabitur forte ut sacrilegus, vel male de fide sentiens, vel alicujus criminis reus. Hoc enim judicialiter actum vidimus diversis temporibus.

3. Videamus nunc ecqua jurisdictio competat sacrorum administris, omni lege humana seposita; deinde visuri, quid illis ex lege humana accedat. Naturaliter Sacerdotibus nulla jurisdictio, hoc est, judicium nullum coactivum sive imperativum competit: quia tota illa functio nihil tale suapte natura includit. Unde Aristoteles (*f*); τοὺς ἱερεῖς ἕτερόν τι παρὰ τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς θετέον *statuendum est, sacerdotes esse diversum quid a civilibus magistratibus*; est enim πολιτικῶν ἀρχῶν *civilium magistratuum* jurisdictio, quæ ex Summæ Potestatis jurisdictione fluit atque emanat.

4. Quare etsi qui in primævo statu legis naturalis Sacerdotes jurisdictionem habue-

(a) *Epist.* 3. *vers.* 10. (b) *L. Moris*, §. *nonnunquam*, *ff. de pœn.* §. *solent*, *ibid.* (c) *L. ult. ff. de decret. ab ord. facien.* (d) *Theod. lib.* 1. *cap.* 21. (e) *D. l. Moris*. (f) *Polit. lib.* 4. *cap.* 15.

buerunt, eam non habuerunt ut Sacerdotes, sed ut magistratus: nam etiam, cum non fuit penes Summam Potestatem Sacerdotium, vix tamen Sacerdotes sine Imperio. Hinc *Cohen* commune Sacerdotibus & magistratibus nomen, mansitque is mos plurimas apud gentes. Nam Druidæ apud Gallos generis nobilissimi, & in Epiro Sacerdotes & opibus & genere splendidissimi, Herodoto teste, & apud Cappadoces, Strabone Cappadoce auctore, Sacerdotii dignitas regali proxima, ac ferme eodem ex genere Sacerdotes & reges; apud Germanos veteres, neque animadvertere, neque vincire, neque verberare quidem nisi Sacerdotibus permissum, ut apud Tacitum est. Princeps Areopagitici Senatus Athenis Sacerdos; & apud Romanos Pontificum Imperio legimus Vestales sub terram defossas, aut flagris admonitas, flamines flaminio abire jussos, aut multam ipsis dictam; quare, quod in Senatu dixit Lentulus, *Pontifices religionis esse judices* (*a*), ea voce non peritiæ tantum, sed & Potestatis judicium significavit. Lex vero Mosaica plane Sacerdotibus, & in primis Sacerdoti maximo, ut eximiam dignitatem, ita & jurisdictionem contulit. Sub Summa tamen Potestate, sive is Rex esset, sive conventus publicus, planeque, ubi nec Rex erat constitutus, nec Judex, summus Sacerdos, ut civium ac magistratuum præstantissimus, principatum gerebat; ut Heli, & postea Asmonei. Præcipuam apud Judæos fuisse nobilitatem Sacerdotalem & Josephus & Philo notant. Magistratum gessisse Sacerdotes vel illud unum arguit, quod *morti addicitur qui Sacerdotis Imperio non paruerit*, qua lege Sacerdos summus summo judici æquatur. Neque vero de sacris tantum, sed & profanis de rebus jus dixere, utpote legis totius optimi interpretes, non divisa eo tempore juris Divini humanique prudentia. Hinc ad illos non minus quam ad summum Judicem relatio facta de cædibus, ac vulneribus, & omne genus controversiis (*b*). Et apud Ezechielem loquitur DEUS de Sacerdotibus; *in lite stabunt ipsi ut judicent secundum judicia mea* (*c*); ut verissime Josephus dixerit (*d*), Sacerdotes *inspectores omnium & controversiarum judices, damnabilium punitores lege constitutos*: & in explicatione Deuteronomii; *Pontifex* inquit, & Senatores, quæ justa pronuntiant. Hinc Philo (*e*) Mosem inducens pro tribunali sedentem, συνέδριον, inquit, ἱερεῖς *consedebant Sacerdotes*: at in Evangelica lege cum nullum Pastoribus Dominatum sive Imperium Christus dederit, ne Jurisdictionem quidem dedit, hoc est, ἀναγκαστικὴν δικαιοκρισίαν *judicium coactivum*, quæ genuina est latinæ vocis significatio.

5. Videamus tamen, ecquæ sint actiones aut Pastorum aut Ecclesiæ ipsius, quæ Jurisdictionis aliquam habeant speciem, ac proinde similitudine quadam in ejus nominis appellationem veniant. Eas autem hic consideramus actiones, quæ legi humanæ sive arbitrio Summæ Potestatis nihil debent. Ad Jurisdictionem ergo videtur accedere virga illa, cum qua venturum se Paulus Corinthiis minatur. Cujus opus est, ut Apostolicis verbis utamur, ἀποτόμως χρήσασθαι, ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακο-

(a) *Cicero lib. 4. ad Attic.* (b) *Deut. 17. 8.* (c) *Cap. 44. 24.*
(d) *Contra Appion. lib. II. 6.* (e) *Lib. 3. de vita Mos.*

ρχκονν, ου φειδεσθαι (a) *durius agere*, *ulcisci omnem inobedientiam*, *non parcere*: quæ omnia prodigiosam quamdam puniendi virtutem significant (b), qua interfecti sunt Ananias, & Saphira, cæcitate percussus Elymas, Satanæ traditi Hymenæus & Alexander (c), & facinorosus ille Corinthius (d). Plane illud *tradere Satanæ* mirificæ fuit virtutis, quæ corpori tormentum inflixit, quale & olim Saul post defectionem a DEO senserat, ut interpretantur Chrysostomus, Hieronymus, Ambrosius, Theodoretus, Sedulius, Œcumenius, Theophilactus, Pacianus. Omnino certissimum est, tempore, quo terrenæ Potestates jus puniendi sibi concessum ad purgandam, tuendamque Ecclesiam non exercebant, DEUM ipsum, quod terreni auxilii deerat, cœlesti auxilio supplevisse. Hinc factum, ut apud Corinthios profanato cœnæ Dominicæ Mysterio, *multi ægrotarent*, *multi occumberent* (e). Quin tanto post tempore narrat Cyprianus, & baptizatos caruisse immundo spiritu, quo antea movebantur, & (si postmodum peccare cœpissent) spiritu immundo redeunte quassatos: *ut manifestum sit*, inquit, *diabolum in Baptismo fide credentis excludi*, *si fides postmodum defecerit regredi* (f). Sed quemadmodum manna pluere destitit populo in terram promissam perducto; ita, postquam Imperatores patrocinium Ecclesiæ susceperunt, quorum officium erat eos punire, qui foris aut intus Ecclesiam perturbarent, Divina illa pœnarum genera conquieverunt. Ad rem ut veniamus, illa Divinæ ultionis districtio proprie divina erat Jurisdictio, non hominum, quia totum opus erat DEI, non Apostoli: sed DEUS, quo Evangelici præconii veritatem faceret testatiorem, sicut ad Apostolorum preces, aut præsentiam, atque contactum morbos sanabat, migrare cogebat dæmones: ita ad eorundem imprecationem homines, aut morbis vexari, aut a dæmonibus arripi imperabat. Neque plus in hominibus Satanæ mancipandis præstitit Paulus, quam in claudo sanando Petrus & Joannes (g), qui negant se quicquam fecisse ἰδίᾳ δυνάμει, *propria potestate*, totiusque operis efficientiam DEO transcribunt. Quin ad Ecclesiæ quoque preces similia iræ suæ signa DEUS sæpissime ostendebat. Ideo culpantur Corinthii (h), quod non serio doluerint, ut scilicet incestuosus ille e medio ipsorum tolleretur. Neque alio pertinere illud videtur ad Galatas (i) non imperantis sed optantis Apostoli, *Utinam exscindantur qui vos perturbant*.

6. In perpetuo autem Pastorum officio effigiem quamdam habet Jurisdictionis usus clavium. Ita, auctore Christo; appellatur ea quæ fit singulis, promissionum & comminationum Evangelicarum applicatio. Quæ vero proportio est legislationis ad Jurisdictionem, eadem prædicationis ad usum clavium. Quare qua figura prædicatio Evangelii vocatur *Legislatio*, ea usus clavium *Jurisdictio* appellatur. Supra commonstratum est, Christum, ut legem solum, ita jus solum in animos dicere, non tantum in fine sæculi ferendo definitivam sententiam, sed interim quoque *retinendo*

(a) 2. *Cor.* 13. 10. 10. 6. 13. 2. (b) *Act.* 4. 13. (c) 1. *Tim.* 1. 20. (d) 1. *Cor.* 5. (e) 1. *Cor.* 11. 30. (f) *Epist.* 75. (g) *Act.* 3. 12. (h) 1. *Cor.* 5. (i) *Gal.* 5. 12.

nendo aut remittendo peccata . *Solus ille* , inquit Hilar. Diaconus (a) , *peccata dimittit , qui solus pro peccatis nostris mortuus est* . Item , *nemo tollit peccata mundi , nisi Solus DEUS , qui est agnus tollens peccata mundi* . Verissime ergo Lombardus (b) , *Sacerdotibus tribuit DEUS potestatem solvendi & ligandi , id est , ostendendi homines solutos vel ligatos* : & mox , *in solvendis ergo culpis vel retinendis ita operatur Sacerdos Evangelicus , & judicat , sicut olim legalis in illis qui contaminati erant lepra , quæ peccatum signat* . Atque ita Cyprianus (c) , cum Sacerdotem *vice Christi Judicem* dixit , intelligendus est hoc voluisse quod Paulus cum dixit , *pro Christo legatione fungimur* : nempe , quia Judicium Christi Sacerdos annuntiet . Itaque ille ipse Cyprianus alibi ; *non quasi a nobis* , inquit , *remissionem peccatorum consequantur , sed ut per nos ad intelligentiam delictorum suorum convertantur* ; cum quo consentit Ambrosius (d) : *Sacerdos quidem* , inquiens , *officium exhibet , sed nullius potestatis jura exercet* . Augustinus quoque *adversus Lit. Petil. lib. 3. cap. 54. ad ministrandum & dispensandum verbum ac Sacramenta aliquid est* (Pastor) *ad mandandum autem & justificandum non est aliquid : quia hoc non operatur in interiore homine , nisi per quem creatus est totus homo , & qui DEUS manens factus est homo* ; & clarissime Hieronymus (e) : *quomodo Sacerdos leprosum mundum vel immundum facit , sic Episcopus vel Presbyter alligat vel solvit* ; & alibi : *hunc locum quidam non intelligentes aliquid sumunt de supercilio Pharisæorum , ut damnare innoxios , vel solvere se putent noxios , quum apud DEUM non sententia Sacerdotum , sed reorum vita quæratur* . Quo loco ostendit , ubi is , qui clave utitur , in jure aut facto errat , nullum esse clavis effectum . Quam in sententiam exstat egregia Niconis ad Euclistium Epistola de injusta excommunicatione (*) . Contrarium in Jurisdictione evenit . Ibi namque etiam , quod Judex errans pronunciavit, ob auctoritatem jus dicentis, in rem judicatam abit . Sicut ergo præco jus non dicit, qui sententiam recte aut mendose enuntiat: ita & Pastori in isto clavium usu Jurisdictio nisi *ακυρως improprie* tribui nequit.

7. Usui clavium cohæret præscriptio operum pœnitentiæ , quæ si in genere fiat , ut cum Baptistes Judæos affatur, *ποιησατε καρπον αξιον μετανοιας facite fructum dignum pœnitentiæ* , & cum Daniel Regem , *peccata tua per misericordiam abrumpe* , aut si in specie ea indicet, qualis est damni dati restitutio , & manifesti facinoris manifesta detestatio, ad legis annuntiationem, non ad Jurisdictionem pertinet . Sin vero id in specie præscribitur , quod lex Divina in specie non definit, tum hoc omne, non ad Jurisdictionem, sed ad *Consilium* referri debet , quo nomine ab antiquis etiam scriptoribus sæpissime appellatur . Quare sicut Philosophi, Medici, Jurisconsulti, amici etiam consilium præbentes , jus proprie non dicunt, etiamsi sæpe est ejusmodi consilium , quod sine gravi culpa sperni nequeat : ita nec jus dicit Pastor animo salubre consilium præbens.

(a) *Hil. Diac. in 2. Cor. 5.* (b) *Lib. 4. d. 18.* (c) *Epist. 55.* (d) *De Spiritu Sancto lib. 3. cap. 19.* (e) *In Matth. 16.* (*) *Post A. D. 900. scripta.*

8. Annexum praeterea est usui clavium, quod & ipsum Jurisdictionis quandam prae se fert imaginem, σφραγῖδας *signa* Divinae gratiae quibusdam non exhibere. Sed sicut, qui baptizat, aut Eucharistiam, ut mos vetus habebat, ori alicujus aut manui inserit, actum ministerialem non Jurisdictionis exercet: ita & Ille, qui iisdem actibus abstinet. Neque sane alia est adspectabilium quam vocalium signorum ratio. Quo jure igitur Pastor homini manifeste flagitioso verbis annuntiat, alienissimum esse ipsum a Divina gratia, eodem jure eidem baptismum non exhibet, quippe signum remissionis peccatorum; aut si baptizatus est, Eucharistiam, ut signum communionis cum Christo. Non est enim signum ei applicandum, cui res signata non convenit, nec danda margarita porcis: Sed ut in Ecclesiis proclamari a Diacono solebat, αγια αγιοις, *sancta sanctis*. Imo, non tantum contra veritatem, sed & contra charitatem esset, τον μη διακρινοντα το σωμα τε κυριου, *non dijudicantem corpus Domini*, sacrae Coenae participem facere: κριμα γαρ ἑαυτῳ εσθιει και πινει, *judicium enim sibi manducat & bibit* (a). In his ergo cum Pastor suum dumtaxat actum suspendat, non in actus alienos jus ullum Dominii exerceat, apparet haec ipsa ad libertatis usum, non ad Jurisdictionis exercitium pertinere. Simile κατ' αναλογιαν, *secundum proportionem* in Medico adspicitur, qui Hydropico adsidens aquam poscenti nocituram porrigere recusat: aut in viro gravi, qui profligatae vitae hominem dedignatur salutare: & in his, qui lepra aut alio contaminante morbo infectos defugiunt.

9. Et hi quidem actus Pastorum sunt proprii. Ad eos veniamus qui sunt ipsius Ecclesiae, aut quos Pastor cum Ecclesia communes habet. Primum ergo *plebs*, ut cum Cypriano loquamur (*b*), *obsequens praeceptis Dominicis a peccatore praeposito separare se debet*: Jubentur enim singuli, multo magis universi, *cavere prophetas falsos*, *alienum Pastorem fugere* (*c*), *ab iis declinare qui dissidia faciunt & offensas contra Doctrinam* (*d*). Secundo imperatur fidelibus familiarem eorum consuetudinem declinare, qui, fratres cum nominentur, *Scortatores sunt*, *avari*, *Idololatrae*, *convitiatores*, *ebriosi*, *rapaces*, *haeretici*, *pietatem quaestui habentes*, aut alioqui inordinate se gerentes, & contra Christi institutionem: *Subducite vos ab illis*, *ne miscemini talibus*, *eos aversamini*, *cibum cum eis ne sumitote*, inquit in pluribus locis Apostolus Paulus (*e*). Sunt enim ejusmodi homines (ut Judas Apostolus inquit) *maculae in agapis* Christianorum. His ergo vocibus cum utatur Scriptura, manifestum est nullum actum privato majorem denotari. Quid enim aliud hic jubetur facere Ecclesia, quam quod Discipulus facit qui pravum Doctorem deserit, aut quod honesti homines faciunt, cum in scelus aliquod prolapsis amicitiam aut convictum renuntiant? Quae postea usurpari coeperunt voces, de Pastore quidem καθαιρειν, sive *deponere*, de fratribus vero αφοριζειν, id est, *excommunicare*, propius ad Imperii naturam videntur accedere. Sed voces ex re, non res ex vocibus est metienda. *Deponit* Pastorem Ecclesia, cum magisterio ac Pastoratu ipsius non

(a) 1. *Cor.* 11. 29. (b) *Epist.* 68. (c) *Joan.* 10. (d) *Rom.* 16. 17. (e) *Tit.* 3. 2. *Thess.* 3. 5. 14. 2. *Tim.* 3. 6. 1. *Cor.* 5. 9. 13. 1. *Tim.* 6. 5. 11.

non utitur; *Excommunicat* aliquem, cum ejus communioni se subtrahit. Utrobique utitur jure suo, alteri nihil juris demit, & quamquam sine judicio id non faciat, unde etiam fideles dicuntur κρινειν τους εσω, *qui intus sunt, judicare* (*a*), nullam Jurisdictionem proprie dictam exercet. Est enim *Jurisdictio* superioris in inferiorem: at *Judicium* sæpe etiam inter pares; quale illud (*b*): *nolite judicare, ne judicemini*.

10. His, quæ Divini sunt juris, expensis, videamus quidnam accesserit aut Canonicum aut Legale. Canonicum ergo fuit, & ex consilio Pastorum consensuque Ecclesiæ ortum, quod in facta etiam non manifesta inquiri cœpit: quodque non abstinentes a flagitio nonnisi post aliqua temporis intervalla ad sacram Synaxin admittebantur. Non enim aliter fieri nefas erat: sed ita potius fieri & lapsis & cæteris expediebat. Lapsis quidem, ut culpam suam tanto gravius detestarentur; aliis vero, ut a simili lapsu absterrerentur exemplo. Hinc graviore delicto contaminati, primum tempore aliquo extra templum culpam suam deflebant, & χειμαζομενοι *tempestate infestati* dicebantur, aut προσκλαιοντες *qui erant in primo fletu*: deinde erant ακροωμενοι *audientes*, sive οἱ εν ναρθηκι *in Narthece seu ferula*: postea erant ὑποπιπτοντες *se submittentes*: Inde συνεστωτες *in coetum admissi*, pari cum Catechumenis Jure: tandem admittebantur ad orationes fidelium, ac postremo ad sacra Mysteria. Simili olim severitate sui gregis delicta Esseni coercebant. De quibus insignis est Josephi locus (*c*): τυς απ' αξιοχρεοις ἁμαρτημασιν ἁλοντας εκβαλλυσιν εκ τυ ταγματος, *deprehensos in magnis peccatis ejiciunt ex conventu*; ibid. ὁ δε ορκοις και τοις εθεσιν ενδεδεμενος υδε της παρα τοις αλλοις τροφης δυναται μεταλαμβανειν· ποηφαγων δε και λιμῳ το σωμα τηκομενος διαφθειρεται, *illis Sacramentis ac ritibus obligatus neque capere ab aliis oblatum cibum potest; herbas vero pecudum more decerpens & fame exesus per membra corrumpitur*. Quin & hodie Judæi, cum sint mere privati, attamen delinquentibus suæ sectæ hominibus injungunt pœnas. Qui homicidium commisit, stans pro foribus clamat se esse homicidam. Aliis injunguntur ξηροφαγιαι *victus aridi*, vel verberum patientia, exilium quoque: nempe, quod jubentium potestati deest, supplet parentium reverentia. Sed ad Christianæ disciplinæ instituta ut revertamur; ea numquam juri Divino attributa vel inde apparet, quod nulli homini licet cuiquam juris Divini gratiam facere. At Episcopis semper concessum fuit habita ratione pœnitentium hæc tempora producere aut contrahere, ut in Ancyrani Concilii Canone II. & V. videre est. Imo & generaliter de vita periclitantes ad communionem admittebantur: quem παλαιον και κανονικον νομον, *veterem & in canone relatam legem*, vocat Nicæna Synodus. Quod ipsum quoque Essenorum consentit instituto, qui πολλυς ελεησαντες εν ταις εσχαταις αναπνοιαις ανελαβον ἱκανην επι τοις αμαρτημασιν αυτων την μεχρι θανατυ βασανον ἡγυμενοι, *miserti multos morti vicinos in gratiam recipiebant, delictis illorum sufficere arbitrati toleratos ad mortem usque dolores*, ut Josephus narrat (*d*). Et cum hi, quibus jure Divino participare sacra non licet,

(a) 1. *Cor.* 5. 12. (b) *Matth.* 7. 2. (c) *Lib.* 2. *de bello Judaico c.* 7. (d) *loco citato*.

ficet οἱ ἁμαρτάνοντες (*in peccatis perseverantes*) scilicet ab omnium communione exclusi sint. Canones quosdam a suæ dumtaxat Provinciæ communione arcent, alios, interdicta cleri communione, ad laicorum communionem admittunt: & ob idem crimen laicus excommunicatur, clericus ab officio removetur, ita ut in communione maneat. Præterea abstinendum ab excommunicatione docet Augustinus, *si contagio peccandi multitudinem invaserit*. Quæ exceptio admittenda non esset, si excommunicatio solo Divino Jure niteretur. Apparet igitur multa ex humano consensu accessisse, quæ, quamdiu Imperiali auctoritate destituta fuerunt, non modo cogendi nullam vim habuerunt, sed extra consensum quoque obligarunt neminem, nisi forte ex naturali lege, quæ offendicula vitari jubet. Parique modo, quo ipsi Canones, etiam Judicia ex istis Canonibus lata singulos obstringebant: Ut enim ad viliorum negotiorum disceptationem ex Pauli Apostoli consilio laici erant instituti, qui dissidentes componerent; ita negotia majora Judices Clericos habuerunt, ad quæ judicia illa spectat admonitio, ex naturali æquitate veniens, *Contra Presbyterum* (probatæ scilicet fidei hominem) *accusationem nisi sub duorum aut trium testimonio non admittendam* (a).

11. At postquam Imperatores Christianismum amplexi sunt, tum demum Jurisdictionis pars aliqua Pastoribus, ut officio publico fungentibus, data est: eaque triplex, aut jure ordinario, aut ex consensu partium, aut ex delegatione. Jure ordinario concessum est Episcopis de iis rebus judicare, quæ ad Religionem pertinent, quod primus omnium videtur constituisse Valentinianus I. (*) cujus hoc rescriptum citat Ambrosius: *In caussa fidei vel Ecclesiastici alicujus ordinis eum judicare debere, qui nec munere impar sit, nec Jure dissimilis* (b). Hæc enim, addit Ambrosius, *verba rescripti sunt*, hoc est, *Sacerdotes de Sacerdotibus Judicare voluit*. Eadem sententia repetita est constitutione Arcadii & Honorii (**) quæ sic habet: *quoties de religione agitur, Episcopos convenit agitare* (c). Quo respiciens Valentinianus tertius (d); *constat Episcopos & Presbyteros forum legibus non habere: nec de aliis caussis, secundum Arcadii & Honorii rescripta, quæ Theod. corpus ostendit, præter religionem posse cognoscere*. Est & alia Valentiniani II. Theodosii & Arcadii lex, illa Honoriana antiquior, quæ causas dicit Ecclesiasticas Episcopali auctoritate debere decidi. Deinde addit (e), *quibuscunque igitur fuerit mota quæstio, quæ ad Christianam pertineat Sanctitatem, eos decebit sub eo Judice litigare; qui Præsul est in suis partibus omnium Sacerdotum*. Secutus hos Justinianus; *Has autem auctiones, siquidem ad Ecclesiastica negotia pertinent, necesse fore jubemus, ut a solis religiosissimis Episcopis, aut Metropolitanis, aut a sacris Synodis, aut a sanctissimis Patriarchis cognoscantur*. Et alia constitutione nominatim horum negotiorum cognitionem Civilibus Judicibus adimit, causa etiam reddita, *si vero Ecclesiasticum sit delictum; egens castigatione Ecclesiastica, & mulcta, Deo amabilis Episcopus hoc discernat, nihil communicantibus clarissimis Provinciæ judicibus. Neque enim volumus talia negotia omnino scire Civiles Judices, cum oporteat talia ecclesiastice examinari, & emendari animas de-*

(a) 1. *Tim.* 5. 19. (*) *A. D.* 358. (b) *Lib.* 5. *ep.* 32.
(**) *A. D.* 387. (c) *L.* 1. *C. Theod. de relig.* (d) *Nov. Valent. de Episc. Jud.* (e) *L. graviter Cod. Theod. de Episcop. jud.*

linquentium per Ecclesiasticam multam, secundum sacras & divinas regulas; quas etiam nostræ sequi non dedignentur leges (a).

12. In cæteris caussis olim tam Clerici quam Laici apud Episcopos nisi ex consensu non litigabant. Hanc ex consensu Jurisdictionem a Constantino Episcopi acceperunt, tanto cum Jure, ne liceret ulterius tractare negotium, quod Episcoporum sententia decidisset, id est, remota appellatione. Hinc Valentinianus modo citata constitutione, *Itaque cum inter Clericos jurgium vertitur & ipsis litigantibus convenit, habeat Episcopus licentiam judicandi, præeunte tamen vinculo compromissi: quod & de Laicis, si consentiant, auctoritas nostra permittit*. Postea ex Chalcedonensis Concilii cap. ix. non licuit Clericis adversus Clericos ad secularia Judicia procurrere, sed prius actio, aut apud Episcopum, aut apud eum, quem consilio Episcopi partes elegissent, fuit ventilanda. Neque tamen, secus si facerent Clerici, Judex secularis Jurisdictione caruit; sed dumtaxat in Clericos constitutæ sunt Canonicæ correptiones. Primus omnium Imperatorum Justinianus jura Judicum sæcularium circumscripsit, & Clericos tam a laicis, quam a Clericis in Civilibus caussis apud Episcopum omnino conveniri voluit; ita tamen, ut liceret Episcopo difficiles controversias ad Civiles judices remittere: liceret quoque ei, qui sententiæ Episcopi contradiceret, ad Civilem Judicem appellare. Cæterum criminum non mere Ecclesiasticorum vindicta in Clericos eo tempore multoque post penes Judices Civiles mansit. Quod autem diximus a sententia Episcopi inter partes electi non potuisse appellari, idem Arcadius quoque, Honorius, & Theodosius epistola ad Theodorum Manlium præfectum prætorio ostendunt: *Episcopale Judicium ratum sit omnibus, qui se audiri a Sacerdotibus elegerint: eamque illorum adjudicationi adhibendam esse reverentiam jubemus, quam vestris deferri necesse est potestatibus, a quibus non licet provocare*. A Præfectis enim prætorio non appellabatur; sed si quis læsum se diceret, ei licebat Imperatori supplicare (*b*). Unde Præfecti prætorio vice sacra, hoc est, Imperatoria Judicare dicuntur: quod & de Episcopis ex consensu Judicantibus recte dixeris. Idem jus tribuitur Patriarchis, ad quorum cognitionem controversiæ Ecclesiasticæ deferebantur, quæ apud inferiores Episcopos finem invenire non potuerant, *contra horum Antistitum* (ait de Patriarchis agens Justinianus (c)) *sententiam non esse locum appellationi a majoribus nostris constitutum est*.

13. Tertium genus Jurisdictionis illud diximus, quod ex delegatione nascitur, sive Summæ, sive minoris etiam Potestatis. In hoc caussarum genere semper appellatio concessa fuit ad Imperatorem, si ex Imperiali jussione judicatum esset; aut ad Judicem quemcumque, si ex Judiciali præcepto. Jurisdictionis nomine omnes has cognoscendi species complectimur, quæ continent jus citandi testes, jurejurando adstringendi, idque ipsum ut sententiæ, nisi appelletur, victum obstringerent. Et in nolentem quoque executio dabatur, non quidem manu Episcopali (quod minus decorum) sed manu Civilis Judicis. Constitutum enim fuit, ut ait Sozomenus [illegible] ἐργον τα κρι-νομενα παρα των επισκοπων αγειν τας αρχοντας και τας διακονουμεν[illegible] αυτοις στρα-[illegible]

(a) *Nov.* 89. (b) *L.* 1. *Cod. de Sent. præf. præt. l.* [illegible] *Th. de Appell.* (c) *L. Sancimus. Cod. de Episc. aud.*

τιωτας, *ut episcoporum sententias Magistratus civiles manu militari exequantur*. Qua de re exstat Arcadii, Honorii, & Theodosii constitutio. Hinc factum, ut Jurisconsulti, qui voculas accuratius discernunt, huic Jurisdictioni proprium nomen fecerint *audientiæ*: quia Judex ipse sententiam non exsequitur, sicut & delegato civis Judici eam ob causam notionem tribuunt. Multum ergo Pastoribus & Ecclesiæ, supra id quod Jure Divino aut ex meris Canonibus habebant, a lege humana & concessu Summarum Potestatum accessit.

14. Neque jam tantum Pastorem infidum fugere plebi jus erat, sed Pastor talis vi sententiæ in ipsum prolatæ jus Pastorale, & quidquid illi adscribebatur, amittebat. Hinc illud Honorii & Arcadii: *Quicunque confidentibus Sacerdotibus fuerit Episcopali loco vel nomine detrusus*. Quod si contra sententiam quid attentaret, relegatione puniebatur. Sic & fratri flagitiose viventi non tantum Pastor Sacramenta & singuli familiarem convictum negare jam poterant, sed ipsi post sententiam accedere Ecclesiam non licebat. Hinc illud in lege Honorii & Arcadii (a): *sit ab eorum cœtibus separatus, a quorum est Societate discretus*. Et in Gratiani, Valentiniani & Theodosii lege jubentur tales homines *inhiberi a congressu honestorum, a communione Sanctorum* (b). Valentinianus, Theodosius, & Arcadius fœminam, quæ crines sibi abscidisset, jubent Ecclesiæ foribus arceri, quod Sozomenus (c) transtulit, απελαυνεσθαι τῶν εκκλησιων εις το αναγκαστικον, *arceri ab Ecclesiis ad vim*. Quo respiciens Marsilius recte inquit, talem excommunicationem fieri posse citra legislatoris auctoritatem.

15. Neque sane mirari debemus hoc Jus Christianis Pastoribus datum ab Imperatoribus Christianis; cum iidem Judæis indulserint, ne qui in ipsorum sectam recipiantur, aut opem reconciliationis accipiant, invitis ipsorum Primatibus. Cujus constitutionis hanc reddunt rationem Theodosius, Arcadius, & Honorius, quia *Primates Patriarcharum suorum arbitrio manifestum est habere suam de religione sententiam*. Sicut & Justinianus (d) Anathematismos a majoribus Judæorum fieri vetans ob usum Græcorum Codicum, satis aperte aliis probabilibus de causis Jus Anathematizandi ipsis concedit. Quin & in alia constitutione Arcadius & Honorius (e), his, *qui illustrium Patriarcharum ditionibus subjecti sunt, Archisynagogis, Patriarchisque ac presbyteris ceterisque qui in Judaicæ religionis Sacramento versantur, eadem privilegia servari volunt, quæ venerandæ Christianæ legis primis Clericis deferuntur*. Additur idem a Constantino, Constantio, Valentiniano, & Valente decretum, quæ me inducunt, ut in constitutione eorumdem Principum, quæ est in Justinianeo Codice, desiderari putem negantem voculam, atque ita legendum: *Judæi communi Romano Jure viventes in his causis, quæ non tam ad superstitionem eorum quam ad forum & leges ac jura pertinent, adeant solemni more Judicia, omnesque Romanis legibus conferant atque excipiant actiones*: Nam sane in his, quæ superstitionem eorum tangebant, habuisse *Primates ipsorum Jus sententiæ dicendæ*, lex illa modo citata mani-

E 2 nife-

(a) *L. si quicunque C. Th. de Ep. & Cler. l. Apollonianos. Cod. eod.*
(b) *L. nulla C. Th. de Episc. & Cler.* (c) *Lib. 8. cap. 15.* (d) *Nov. 146.* (e) *De Judæis c. 13. A. D. 397. Janu. 17.*

nifeste ostendit. Sic & olim Pagani Imperatores, Ulpiano teste (a), *Judæis necessitates imposuerunt quæ superstitionem eorum non læderent*. Christiani vero Imperatores hoc amplius indulsere, ut Archisynagogi eorum aliique legi præsidentes *a personalibus civilibusque muneribus immunes essent* (b): & si duo Judæi ex communi pactione apud Judices litigassent, Judices eorum sententiam exsequerentur (c). Tantum scilicet Imperatores Christiani Judæis largiti sunt *ob primordium veritatis, & spem furuæ conversionis*, ut antiqui Patres de iisdem loqui amant.

16. Jam & illud notandum excommunicationi, præter illam relegationem e cœtu piorum, alia quoque incommoda addita fuisse, quo magis facinorosos suæ culpæ pœniteret. Hoc quoque non novum, sed vetustissimæ consuetudinis, qua a primo mundi ortu, aut ejus post diluvium reparatione deducta, haud leve argumentum est perpetuus mos omnium ferme gentium. Insignis est Cæsaris locus (d) de Druidibus; *si quis aut privatus aut publicus eorum decreto non stetit, sacrificiis interdicunt. Hæc pœna apud ipsos est gravissima; Quibus ita est interdictum, ii numero impiorum & sceleratorum habentur; iis omnes decedunt; aditum eorum sermonemque defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant; neque iis petentibus Jus redditur, neque honos ullus communicatur*. Et Plato huc alludens vult τον ἐξειργομενον, αν μη ἑκων ἐξειργηται, δικας ασεβιας δια βιου παντος τῳ ἐθελησαντι παρεχειν: *eum qui cœtu excluditur, nisi se excludi patiatur, impietatis posse, quamdiu vivat, a quocumque accusari*. Atheniensium καταρας, & Romanorum diras fuisse δυσφημον τι και σκυθρωπον, *grave quid & triste* Plutarchus notat. Quibus diræ additum plerumque, *ut bona publicarentur aut consecrarentur*. Plane ut istæ diræ Judaico חרם respondeant: cujus illustris apud Esdram est historia (e). Hodie quoque nonnullis locis excommunicatis interdicitur usus communium pascuorum. Alibi in excommunicatione permanentibus mulcta indicitur. Nec immerito Lutherus excommunicationem majorem *pœnam* dicit esse *Politicam*.

17. Hæc omnis Jurisdictio, sive Imperativa cognitio, forum atque audientia a Summa Potestate emanat. Nec aliud voluit Rex Britanniæ lege lata: *omnis Juris dicendi auctoritas, atque etiam Jurisdictio omnimoda, tam illa quæ Ecclesiastica dicitur, quam secularis, a regia potestate, velut supremo capite emanat*. Et edita politia Anglicana, cujus hæc ad Regem Jacobum verba sunt: *Ecclesiastica Jurisdictio plane Regia est, Coronæ & dignitatis vestræ Regiæ prima, præcipua, indivisibilis pars: Ecclesiasticæ leges, Regiæ leges sunt, neque alibi oriuntur, neque aliunde sustentantur aut fulciuntur; penes Ecclesiasticos Judices per Archiepiscopos & Episcopos derivata a Regia potestate Jurisdictio Ecclesiastica consistit. Tibi DEUS commisit Imperium: quæ sunt Ecclesiæ, concredidisti aliis: hi intra Ecclesiam Episcopi; tu (uti de se ipso Constantinus Britannicus & Britanniæ dec...) extra Ecclesiam a DEO constitutus Episcopus, sacrorum Præsulibus præsidio & ope munire, præesse & prodesse Ecclesiæ, omniaque præstare teneris, per quæ Sanctissimus Chri...*

(a) *L. generaliter ff. de Decur.* (b) *L. qui devotione 2. l. Cod. Theod. de Judæis.* (c) *L. Judæi communi Cod. de Judæis.* (d) *Lib.* 4. *de Bello Gall.* (e) *Esdr. cap.* 20. 8.

... quis audeat

Christi Ecclesia pacis otiique tranquillitate perfruatur. Et Vintoniensis Episcopus: *Synodi non diversam a Principe, vel illo majorem Jurisdictionem habent; sed in omnibus ei subjectae sunt, & Jure divino atque humano sic ordinatae, ut ad veritatis atque pietatis amplificationem Principi praebeant consilium, ubi & quando eos congregari jusserit, alioqui nullam ex se in Regno, ubi Christiani rerum potiuntur, Decreti ferendi potestatem habent: nec Jus audiendi componendique controversias in Ecclesia, nolente aut non permittente Principe, sibi vindicare possunt*. Et Texerus: *Princeps vel Monarcha habet in me Jurisdictionem temporalem, ergo etiam spiritualem: quod certe axioma verissimum est, si de Jurisdictione certa in foro exteriori intelligatur, cujusmodi est Primatus Regius in Jure dicundo*: eadem Eliensis sententia, cum dicit *Ecclesiae Iudicia auctoritatem externam accipere ab Imperatore*.

18. Expositis actibus, qui Ecclesiis earumque Pastoribus divino aut humano Jure competunt, exigit instituti nostri ratio videre, quinam eorum & quatenus exerceri possint circa eum, qui Summo Imperio est praeditus. Usus ergo clavium nudus, cum his quae ei Jure divino adhaerent, non minus locum habet circa Regem quam circa minimum ex plebe: Imo eo magis circa ipsum est necessarius, quo majore contagii periculo ab ipso peccatur. Vetus est verumque dictum, *miser est Imperator, cui vera reticentur*. Et merito Valentinianus Ambrosium hortatur, ut pergat, ὡς ὁ θεῖος ὑπαγορεύει νόμος ἰατρεύειν τὰ τῶν ψυχῶν πλημμελήματα, *uti divina Lex hortatur, sanare animarum vitia* (a).

19. Sed injuriam faciunt Evangelio, qui *Clavium* nomen tribunitiis concionibus obtendunt, & Summarum Potestatum facta aut ambiguae interpretationis, aut parum aut certe aliis minus nota, quanta possunt acerbitate traducunt palam, idque apud plebem, quam talibus factis mederi nec jus nec fas est, quum interim more humani ingenii, sponte infensa potentibus, pessima libenter de iis audiat, & facile credat. Unde necessarium est seditiones sequi, aut, quod seditionibus proximum est, contemptum summi Imperii. Neque enim frustra a sapientissimo scriptore dictum; (b) *ambiguos de Principe sermones, quaeque alia turbamenta vulgi*. Atqui multum distant Evangelii praedicatio & clavium usus. Praedicatio Evangelii, eum ad omnes fiat, ita attemperanda est, ut omnibus prosit, satisque habet de personis silere, de vitiis loqui. Pessimus est mos suggestum in scenam vertere, & dulcissimam Evangelii vocem in comoediam veterem. Ipsi veteres Romani rem indignam putaverunt, *si quis crimen audiret eo loco, quo refellendi copia non fuit*, ut nos docet Cicero. Sed praecipue Summarum Potestatum magistratuumque non vitam tantum sed & famam DEUS sacrosanctam, & suae legis edicto quasi asylo quodam munitam esse voluit: Quid enim aliud illud sibi vult, *Principi populi ne maledicito* (c). Plus hic aliquid vetari, quam quod etiam in privatos illicitum est, res ipsa loquitur: nec intelligendam legem, aut de Potestate in abstracto ut loquuntur, aut de Principe bono recteque agente, Pauli Apostoli verba evincunt, qui cum in Ananiam Pontificem maximum, ac proinde summo fungentem magistratu, sed manifeste παρανομοῦντα, *praeter legem agentem*, liberius esset invectus, ita se excusavit, ut doceret ignotum fuisse si-

(a) *Theodoret. lib.* 4. *c.* 6. (b) *Tacit.* (c) *Exod.* 22. 28.

se sibi esse Ananiam Pontificem maximum; scriptum enim in lege , *Principi populi non maledices.* Atque obiter notandum , in lege divina Principis nomen exprimi vocabulo נשיא , quomodo proprie vocatum *Judicem summum* , sive , *magni Synedrii Principem* , qui Mosis locum impleverit, Hebræi notant . In lege Theodosii & Valentiniani (*a*) Primates , qui in utrisque Palestinæ Synedriis dominantur, sunt נשיאים: Notum enim est rerum Judaicarum peritis , cum olim unum dumtaxat esset Synedrium Hierosolymis , a Sabinio Proconsule Syriæ addita alia quatuor pari Jure , quæ & ipsa proinde suos *Principes* sive *Primates* habuere . Nomen autem נשיא , sive Principis , Pontifici eatenus aptatur , quatenus cum nullus est alius *Nasi* , ipse in loco τȣ *Nasi* succedit . Verissime enim notant Hebræorum magistri , primam in Judaica republica fuisse Regis personam , alteram τȣ *Nasi* , tertiam Summi Sacerdotis. Unde sequitur , si Rex non esset , secundam fuisse *Summi Sacerdotis* personam ; si ne Nasi quidem esset , primam . Accedat Apostoli Judæ locus notabilis , ubi de pessimis quibusdam hæreticis agens , κυριοτητα , inquit , ἀθετȣσι δοξας και βλασφημȣσιν, *dominationem aspernantur, majestatem autem blasphemant* ; addens , *At Michael Arcangelus, cum adversus Diabolum altercans disceptaret de Mosis corpore , non ausus est inferre illi κρισιν βλασφημιας , id est , maledicendi notam , sed dixit , increpet te Dominus* . Hic quoque apparet , non de dignitatibus in abstracto , sed de personis in dignitate constitutis agi ; neque de iisdem tantum , si probæ sint , sed etsi maxime improbæ . Ideo enim Diaboli affertur exemplum , cui , quamquam pessimo , ob Angelicæ naturæ excellentiam , Michael pepercerit , ut appareat , multo magis id hominibus observandum erga eos qui inter homines divino instituto excellunt . Non omittendus hic Toletani Concilii Canon : *Sed & hoc pro pestilentiosis hominum moribus salubri deliberatione censemus , ne quis in Principem maledicta congerat* . Scriptum est enim a *legislatore , Principi populi tui ne maledixeris : quod si quis fecerit*, excommunicatione *Ecclesiastica plectatur* (*b*) . Optatus Milevitanus de Principe Africani schismatis Donato ita refert (*c*) : *ille solito furore succensus in hæc verba prorupit ; quid Imperatori cum Ecclesia? & de fonte levitatis suæ multa maledicta effudit* : non minus quam *in Gregorium aliquando ad quem sic scribere minime dubitavit ; Gr*[illegible]*ori, macula Senatus , præfectorum dedecus , & cætera talia , cui Donato Præfectus* [illegible]*tientia Episcopali rescripsit ; harum Epistolarum exempla multorum ore ubique cantantu*[illegible] . Jam tunc me*ditabatur , contra præcepta Pauli Apostoli , Potestatibus & Regibus in*[illegible]*uriam facere , pro quibus , si Apostolum audiret , quotidie rogare deberet* . Gravissime [illegible]ccarat Saul ; & Samuel iram divinam Prophetica severitate ei denuntiaverat : rogat[illegible] tamen a Saule , ut coram Senioribus populi & Israele honore ipsum afficeret , atqu[illegible] adeo ipsum assectaretur , non recusat (*d*) . Davidem adulterii & homicidii reum [illegible]n apud populum accusat Nathan , sed ipsum accedit (*e*) . Quod a Baptista qu[illegible]e in monendo Herode observatum credi par est . Sic & Paganos Imperatores , et [illegible]m hostes Ecclesiæ , & Constantium in Arrianos propensiorem , Episcopi veteres [illegible]orumque Synodi publice summa semper cum reverentia alloquuntur. In Julianum quo[illegible] [illegible] λογ[illegible]

(a) *L. ult. Cod. Theod. de Jud.* (b) *Tol.* 5. c. 5. *A. D.* 636.
(c) *Lib.* 3. (d) 1. *Sam.* 15. 30. (e) 2. *Sam.* 12.

λογοι *invective orationes* post mortem ejus demum prodiere (1): Fateor Prophetas divinitus inspiratos non semper observasse hanc regulam: Sed nimirum DEUS, qui Prophetarum ministerio Reges unxit, qui per Phineam, per Samuelem, per alios etiam, quos voluit, occidit, multaque alia privatis effecit inconcessa, per eosdem suo jure perversos Reges ignominia etiam publica notavit: Quid enim verius, quam a DEO, quos ipse specialiter inspirat, eosdem ad implenda mandata legum quoque vinculis exsolvi? Quare cum Simei Davidi homicidium palam exprobraret, non aliud invenit David, cum ipsum excusare vellet, nisi quod diceret, fieri posse ut *DEUS id ipsi mandasset* (a): hoc ipso ostendens, uno dumtaxat modo fieri posse ut licite quis Regi maledicat, si DEUS id ipsum specialiter injunxerit alicui. Ipsi Prophetæ, seditionis motæ accusati, non alia se re quam mandato peculiari divinitus accepto tuentur. A Sacerdotibus sane, quorum ordinarium erat munus, hoc modo publice traductos Reges non invenio. Nam quod exemplum adfertur Zachariæ filii Jojadæ, qui in Evangelio filius Barachiæ; ejus concio non Regem, sed totum populum petebat, & in communi culpa omnes ad communem resipiscentiam hortabatur, idque spiritu tum DEI ipsum inducente (b). Scimus quidem his, qui a fratribus injuriam acceperunt, concedi a Christo, ut, postquam ipsos primum solos, deinde coram paucis interpellassent, postremo rem ad cognitionem piæ alicujus congregationis perducerent. Quo in loco non sine causa viri doctr, etiam clarissimus Beza, Ecclesiæ voce, non plebem Universam, sed *Synedrium* intelligunt. Nam & septuaginta interpretibus cœtus quilibet est *εκκλησια Ecclesia*, & apud Mosen per has voces יכל־העדה id est, *παςα εκκλησια tota Ecclesia*, *Synedrium* LXX. virorum significari pridem notarunt Abenesra & Rabbi Salomo. Scimus etiam Corinthium, qui se incesto contaminaverat, *υπο των πλειονων a pluribus* eo nomine increpitum (c). Scimus, & Timotheo injungi, ut peccantes reprehendat *ενωπιον παντων coram omnibus*, *ut & ceteri timeant* (d). Qui & ipse locus videtur intelligendus ex eo quod præcedit de peccantibus Presbyteris, qui audientibus ceteris Presbyteris ab Episcopo objurgabantur. Sed etiamsi de quibusvis interpretemur, certum est tamen hæc præcepta *αοριςα indefinita* restrictiones suas & limitationes recipere ex personarum qualitate. *Seniorem*, inquit Paulus (e), *ne increpueris sed ut Patrem mone*, *juniores ut fratres*. Multo autem major honos Summo Imperio & Magistratui quam ætati debetur. Adde, quod & Ecclesiæ prælatos non esse corripiendos coram multitudine a multis annotatum est; & mori veteris Ecclesiæ congruit. Quod profecto in Rege multo justius obtinere debet, qui est (ut Constantinus loquebatur) *οια τις κοινος επισκοπος εκ Θεου καθιςαμενος quasi quidam communis omnium Episcopus a Deo constitutus* (2). Sicut autem ignominiosa traductio, ita & coactio quævis in Summam Potestatem illicita: quia cogendi omne jus ab illa, nullum

(1) *Julianum viventem in publico proscidit Maris Chalced. & Publia & Antiocheni, passim Constantium Athanasius Alexandrinus, Lucifer Calaritanus, Valentem Trajanus, Isaacus &c.* (a) 2. *Sam.* 16. 3. (b) 2. *Chron.* 24. 20. (c) 2. *Cor.* 2. 6. (d) 1. *Tim.* 5. 20. (e) 1. *Tim.* 5. 6.
(2) *Hæc de Constantino ab Eusebio, non a Constantino de se scripta.*

sum in illam? Neque obstat, quod de Ozia legimus: Omnis enim error ex prava interpretatione. Fons ita habet (a): *& respexit ad eum Azarias Sacerdos summus cæterique Sacerdotes: & ecce leprosus erat in fronte sua, & fecerunt eum festinare inde: & etiam ipse compulsus est egredi, quia Dominus eum percussit.* Non licebat per legem divinam leproso esse in Templo: Sacerdotes ergo operam dederunt ut Rex lepra percussus abiret, legem scilicet divinam ipsi recitando; ac præterea ingravescens malum ipsum impellebat ut ultro discederet. Denuntiat Sacerdos, cogit Deus.

20. Et hæc quidem dicta sunto de his, quæ Juris divini auctoritate fiunt. Cætera vero, quæ a Canonibus aut nudis, aut lege firmatis accesserunt, ut in Imperatorem interdum utiliter usurpari fatemur; ita si omnino obstet, aut vetet, quo Jure aut prudentia usurpentur, non videmus. Nam & regimen omne, ex consensu quod nascitur, summo Imperio subesse, & Jurisdictionem omnem non tantum ei subesse, sed & ab eo emanare, ostensum est. Neque illud minus receptum, legibus pœnalibus non obligare eum, qui summum habeat Imperium: Et hoc est, quod Harmenopolus dixit, ὁ βασιλεὺς ἁμαρτάνων ἐ κολάζεται, *Rex delinquens non punitur*: Ita veteres Patres interpretati sunt illud Davidis, *Tibi soli peccavi*. Hieronymus (b), *Rex ipse & alium non timebat*. Ambrosius (c), *Rex ipse erat, nullis ipse legibus tenebatur, quia liberi sunt Reges a vinculis delictorum; neque enim ullis ad pœnam vocantur legibus tuti Imperii Potestate. Homini ergo non peccavit, cui non tenebatur obnoxius*. Otho Frisingensis (d); *Soli Reges, utpote constituti supra leges divino examini reservati, seculi legibus non cohibentur: unde est illud tam Regis quam Prophetæ testimonium, tibi soli peccavi*. Hinc illud natum, quod ad XII. Canonem Synodi Ancyranæ Balsamo notat, *Imperatoria unctione pœnitentiam tolli*, id est, publicæ satisfactionis necessitatem. Interea verum est [illegible] summa cum laude Reges, ut in Civilibus negotiis Curiis suis sive Parlamentis, ita in sacris Pastoribus etiam tanquam publicis judicibus se posse subjicere: *Est etiam receptum*, inquit Ulpianus (e), *eoque Iure utimur, ut si quis major vel æqualis subjiciat se Iurisdictioni alterius, possit ei & adversus eum jus dici*. Sed hæc subjectio, cum ex voluntate Regis & quidem revocabili pendeat, de summo ejus Imperio nihil imminuit, ut a viris doctissimis demonstratum est. An vero expediat, ut Rex hanc in se Jurisdictionem patiatur exerceri, disputari solet. Qui expedire judicant, hac Regum submissione multum roboris atque auctoritatis ajunt accedere Ecclesiasticæ disciplinæ. Verum est: Neque enim frustra dictum, *quales in republica Principes sunt, tales solent esse cives; & blandissime juberi exemplo*. Sed [illegible] contra adferuntur; [illegible] stare rempublicam auctoritate regentis: &, ut Aristoteles dixit, [illegible] ἐκ τῦ καταφρονεῖσθαι πολλὰς γίγνεσθαι τῶν καταλύσεων, *sæpe e contemptu dissolvi* [illegible] *imperia*. Certe, si quid illis credimus, qui res Henrici Imperatoris memoriæ tradiderunt [illegible] accidere, ipsique Cardinali Bennoni, calamitatis primordium illi fuit, quod cum lacrymabili afflictione publice, nudis pedibus, in laneis vestibus, hyeme præter solitum aspera apud Car-[illegible]

(a) 2. *Chron.* 26. 20. (b) *Epist.* 22. (c) *Apolog.* [illegible] *David.* c. 10.
(d) *Epist. ad Fridericum Imp.* (e) *L. est receptum. ff. de Iurisd.*

Canosium spectaculum Angelorum factus & hominum, *Hildebrandi ludibrium triduo pertulit*. Discrimen ergo faciendum hic inter ea, quæ pœnitentiæ professionem secum ferunt, & inter pœnas graviores ad ignominiam magis pertinentes. Quo videtur respexisse Otho Frisingensis, ejus quem dixi Henrici res persequens. Ita enim scribit: *Lego & relego Romanorum Regum & Imperatorum gesta*, *& nusquam invenio quemquam ante hunc a Romano Pontifice excommunicatum*, *vel Regno privatum*, *nisi forte quis pro Anathemate habendum ducat*, *quod Philippus ad breve tempus a Romano Episcopo inter pœnitentes collocatus*, *& Theodosius ab Ambrosio propter cruentam cædem a liminibus Ecclesiæ sequestratus sit*. Ad exempla illa duo ab illo allegata quod attinet, de Philippo plane incerta historia est. Optimi enim quique auctores Christianos Imperatores a Constantino demum numerant: & tamen, si Eusebio credimus, Philippus προθυμως επειθαρχησε, *libenter paruit*; Theodosius quoque εἶξε τοις λογοις, *dicto fuit audiens*, raro Christianæ modestiæ exemplo. Primus ergo, cui extra voluntariam submissionem aliquid injunctum est, fuit Henricus ille quem diximus; neque ita solus Frisingensis judicat, sed & Godefridus Viterbiensis (a): *Ante hunc Imperatorem non legimus aliquem a Romano Pontifice excommunicatum*. Omittere non possum quin addam insignem Onuphrii Panvinii locum. *Nam etsi ante Romani Pontifices*, *tanquam Christianæ religionis capita*, *Christique Vicarii*, *& Petri Successores colerentur*, *non tamen eorum auctoritas ultra protendebatur*, *quam in fidei dogmatibus vel asserendis vel tuendis*. *Cæterum Imperatoribus suberant*, *ad eorum nutum omnia fiebant*, *ab iis creabantur*, *de iis Judicare vel quidquam decernere non audebat Papa Romanus*. *Primus omnium Romanorum Pontificum Gregorius VII. armis Normannorum fretus*, *opibus Comitissæ Mathildis*, *mulieris per Italiam Potentissimæ confisus*, *discordiaque Germanorum Principum Bello Civili laborantium inflammatus*, *præter majorum morem*, *contempta Imperatoris auctoritate & Potestate*, *cum summum Pontificatum obtinuisset*, *Cæsarem ipsum*, *a quo si non electus*, *saltem confirmatus fuerat*, *non dicam excommunicare*, *sed etiam regno Imperioque privare ausus est*. *Res ante ea secula inaudita*; *nam fabulas*, *quæ de Arcadio*, *Anastasio*, *& Leone Iconomacho circumferuntur*, *nihil moror*: *satisque hinc apparet*, *eos Reges atque Imperatores*, *qui justa injustave de causa censuris istis positivis se subtrahunt*, *divino judicio relinquendos*. Hoc voluit Gregorius Turonensis, cum dixit Chilperico: *Si tu excesseris*, *quis te corripiet? loquimur enim tibi*. *Si autem nolueris*, *quis te damnabit*, *nisi is*, *qui se pronuntiat esse Justitiam?* Et Hildebertus Cenomanensis Episcopus (b). *Apud Serenissimum Regem opus est exhortatione potius*, *quam increpatione*, *consilio quam præceptis*, *doctrina quam virga*. Et Ivo Carnotensis Episcopus: *quia dispensationes rerum temporalium Regibus attributæ sunt*, *& βασιλεις*, *id est fundamentum populi & caput existunt*, *si quando Potestate sibi concessa abutuntur*, *non sunt a nobis graviter exasperandi*; *sed*, *ubi Sacerdotum admonitionibus non acquieverunt*, *divino Judicio sunt reservandi*: *ubi tanto districtius sunt puniendi*, *quanto minus fuerint humanis admonitionibus obnoxii*. Nec alia fuit Ecclesiæ Leodiensis sententia; quam eo libentius refero, quod Patriæ nostræ pars aliquanta antiquitus sub ejusdem Ecclesiæ fuit Diœce-

(a) *Chron. par.* 17. (b) *Lib.* 5. *c.* 19. *A. D.* 577.

Diœcesi; Ita enim scribit Leodiensis Ecclesia Paschali (*): *Si quis denique respectu Vetus & Novum Testamentum gestaque revolverit, patenter inveniet, quod aut minime aut difficile possunt Imperatores excommunicari, secundum etymologiam nominum illorum, & juxta determinationem excommunicationis: & adhuc sub Judice lis est. Almoneri quidem possunt, increpari, argui a discretis viris; quia quos Christus in terris Rex Regum vice sua constituit, damnandos & salvandos suo Judicio reliquit.* Huc etiam pertinet, quod Reges Franciæ a multis seculis hoc Juris sibi vindicant, ne possint excommunicari.

21. Quomodo autem Pastor citra coactionem illam in usu clavium satisfacere possit conscientiæ suæ, idem Ivo ostendit: *Dicerent, inquit, ei, nolo te fallere; introitum hujus visibilis Ecclesiæ periculo tuo te habere permitto; Januam regni cælestis in tali reconciliatione tibi aperire non valeo.*

22. Restat videamus, quid circa eas actiones, quas Pastoribus Ecclesiisque adscripsimus, jus sit atque officium Summæ Potestatis. Ac primum eas quod attinet actiones, quæ solo libertatis Jure & Divinæ legis obtentu exercentur, per has quoque aliis injuria fieri cum possit, certum est Summæ Potestatis jurisdictionem huc quoque extendi. Non enim ea tantum, quæ a Summæ Potestatis Imperio proficiscuntur, sed omnes omnino actiones, externæ, moralis bonitatis ac vitii capaces, ad Summæ Potestatis Judicium vocantur. Nam etsi conjux conjugi non præstet ea, quæ lex matrimonialis imperat; & si quis familiam non recte curet, adeuntur tribunalia, omnis mali vindex Potestas est constituta. Est autem malum abusus clavium, & injusta separatio, aut Sacramentorum denegatio. In Basilicis lex exstat Imperialis, quæ Episcopis interdicit, ne quem a sacrosancta Ecclesia vel communione segregent, nisi justa causa (a). Et Justinianus in Novella (b), omnibus Episcopis & Presbyteris interdicit aliquem segregare a sacra communione, antequam causa monstretur propter quam sanctæ Regulæ hoc fieri jubent. Mauritius Imperator Gregorio Magno præcipit, ut cum Johanne Constantinopolitano communionem colat. In Gallia antiquitus usurpatum est apprehensione prædiorum aliisque remediis compellere Episcopos ut Sacramenta administrent. Et Hollandiæ Principes sæpissime Pastoribus imperarunt sacra facere; multo igitur magis id Juris competet Summæ Potestati in eas actiones, quibus non Divinum Jus sed Canones obtenduntur. Nam & Canonum prætextu interdum contingit violari Canones: & possunt ipsi Canones a legis Divinæ præscripto exorbitare. Utrumvis fiat, non potest Summa Potestas conquerentibus causæ cognitionem denegare. De iis vero actionibus, quæ ex lege humana fluunt, invitosque obligant, & coactionem quoque post se trahunt, multo minus potest esse controversiæ. Omnis enim Jurisdictio, ut a Summa Potestate fluit, ita ad eam refluit.

23. Quia vero plerumque actionum ista genera in una quodammodo actione permiscentur, ideo, quæ contra eas sunt prodita remedia, diversis nominibus appellantur. Hispani intercedendi sive opponendi voce utentes, Belgæ mandatorum pœnalium, id proprie respiciunt quod libertatis est, non Jurisdictionis. Nam cuivis privatim illatæ injuriæ, talibus remediis occurritur. Galli, qui appellationem vocant,

(*) *A.D.* 1105.

(a) *L.* 30. *Cod. de Episc. & Cler.*

(b) *Nov.* 123.

cant, id magis respiciunt quod jurisdictionis est, quamquam latiori significatu appellatio ad eos quoque actus refertur qui Judiciales non sunt: quomodo Jurisconsulti a Medici & Agrimensoris relatione appellari dicunt. Appellari autem in Gallia ad curiam Parlamenti solet, non modo si quid Ecclesiastici homines in fraudem fecerint Regii Juris; sed & si quid contra Canones in Gallia receptos commiserint. Sicut autem Jurisdictionis est non tantum judicare, sed & Judices dare; ita utrumque hoc Summis Potestatibus competit. Ita Amazias, cumque eo Sacerdotes alii a Josaphato Judices leguntur constituti (a).

24. Neque sane potest evidentius ostendi Summae Potestatis in hoc causarum genere Jurisdictio, quam quod omnes provocandi gradus ab ipsius pendent arbitrio. Cur enim alioqui a Pastoribus Angliae ad Episcopum hunc aut illum, ab omnibus Episcopis ad duos tantum Archiepiscopos provocatur? Eademque Classicalium, quos vocant, Conventuum, & Semiprovincialium, Provincialium & Nationalium Synodorum ratio est. Quid quod ultimus provocandi terminus non est a naturali aut Divino Jure constitutus? sapienter Rex magnae Britanniae existimare se ait: *Christiano cuique Regi, Principi, ac Reipublicae concessum, externam in rebus Ecclesiastici regiminis formam suis praescribere, quae ad Civilis administrationis formam quam proxime accedat*. Et sane olim quoque ita factum a Christianis Imperatoribus videmus. Unde enim alioqui tanta illa Ecclesiae Constantinopolitanae praerogativa? Unde M[...]chiades, Maternus, Rheticius, Africanae controversiae Judices? Unde Chalcedone[...] Synodo id jus, ut Ephesinae secundae acta abrogarit?

25. Sicut autem in civilibus negotiis plerumque solet a Summa Potestate per[...] Judicium, in id constitutis consessibus, ac postremo, ubi contra consessum [...] rari[...] mum supplicatur, quibusdam jurisperitissimis mandari postrema cognitio, caetero[...] tem ipsa Potestas Summa, adhibitis in consilium viris eruditis, post [...] c[...] cat: illud vero rarissimum, quod interdum, consessu aliquo suspecto, [...] ad Summam Potestatem evocatur: ita & in his controversiis, quae ad sacra [...] usitatissimum fuit per consuetas Synodos, &, si ab harum quoque sententia [...] vocetur, per indictitium quemdam conventum finem imponi; minus usitatum [...] interdum tamen utile, ut ipse Imperator de priorum Judicum religione [...] cognoscat; quod fecit in causa Donatistarum Constantinus post duplex [...] Judicium; qui quamquam non probavit appellationem, cognitionem tamen [...] pellatione a se non rejecit. Illud vero aliquanto rarius, neque tamen [...] tum, ut si Synodus aliqua probabilibus de causis recusetur, ipsa Pote[stas] [...] ad se causam evocet, & intellectis insignium Theologorum sententiis [...] pronuntiet. Antiochena Synodus Canone XII. cum [...] aequissimum est, [...] vetat ὀχλῆσαι τὰς βασιλέως ἀκοάς, [...] quodo se injuria affectum queratur, [...] molestiam exhibere, quamdiu per majorem Synodum res potest expediri [...] tori tamen, si adeatur, cognoscendi potestatem non adimit.

26. Neque vero de Jure tantum atque injuria excommunicationis cognoscen[di], [...] & ignoscendi, quantum ad positivi Juris poenas attinet, potestatem Regibus [...] veterum Episcoporum modestia. Ivo Carnotensis Episcopus, Ecclesiastici Juris [...]

(a) 2. *Chron.* 19. 8. & 11.

Diœcesi; Ita enim scribit Leodiensis Ecclesia Paschali (*): *Si quis denique respectu Spiritus Sancti Vetus & Novum Testamentum gestaque revolverit, patenter inveniet, quod aut minime aut difficile possunt Imperatores excommunicari, secundum etymologiam nominum illorum, & juxta determinationem excommunicationis: & adhuc sub Judice lis est. Admoneri quidem possunt, increpari, argui a discretis viris; quia quos Christus in terris Rex Regum vice sua constituit, damnandos & salvandos suo Judicio reliquit.* Huc etiam pertinet, quod Reges Franciæ a multis seculis hoc Juris sibi vindicant, ne possint excommunicari.

21. Quomodo autem Pastor citra coactionem illam in usu clavium satisfacere possit conscientiæ suæ, idem Ivo ostendit: *Dicerent*, inquit, *ei, nolo te fallere; introitum hujus visibilis Ecclesiæ periculo tuo te habere permitto; Januam regni cœlestis tali reconciliatione tibi aperire non valeo.*

22. Restat videamus, quid circa eas actiones, quas Pastoribus Ecclesiisque adscripsimus, jus sit atque officium Summæ Potestatis. Ac primum eas quod attinet actiones, quæ solo libertatis Jure & Divinæ legis obtentu exercentur, per has quoque aliis injuria fieri cum possit, certum est Summæ Potestatis jurisdictionem huc quoque extendi. Non enim ea tantum, quæ a Summæ Potestatis Imperio proficiscuntur, sed omnes omnino actiones, externæ, moralis bonitatis ac vitii capaces, ad Summæ Potestatis Judicium vocantur. Nam etsi conjux conjugi non præstet ea, quæ lex matrimonialis imperat; & si quis familiam non recte curet, adeuntur tribunalia, omnis mali vindex Potestas est constituta. Est autem malum abusus clavium, & injusta separatio, aut Sacramentorum denegatio. In Basilicis lex exstat Imperialis, quæ Episcopis interdicit, ne quem a sacrosancta Ecclesia vel communione segregent, nisi justa causa (*a*). Et Justinianus in Novella (*b*) omnibus Episcopis & Presbyteris interdicit aliquem segregare a sacra communione, antequam causa monstretur propter quam sanctæ Regulæ hoc fieri jubent. Mauricius Imperator Gregorio Magno præcipit, ut cum Johanne Constantinopolitano communionem colat. In Gallia antiquitus usurpatum est apprehensione prædiorum aliisque remediis compellere Episcopos ut Sacramenta administrent. Et Hollandiæ Principes sæpissime Pastoribus imperarunt sacra facere; multo igitur magis id Juris competet Summæ Potestati in eas actiones, quibus non Divinum Jus sed Canones obtenduntur. Nam & Canonum prætextu interdum contingit violari Canones: & possunt ipsi Canones a legis Divinæ præscripto exorbitare. Utrumvis fiat, non potest Summa Potestas conquerentibus causæ cognitionem denegare. De iis vero actionibus, quæ ex lege humana fluunt, invitosque obligant, & coactionem quoque post se trahunt, multo minus potest esse controversiæ. Omnis enim Jurisdictio, ut a Summa Potestate fluit, ita ad eam refluit.

23. Quia vero plerumque actionum ista genera in una quodammodo actione permiscentur, ideo, quæ contra eas sunt prodita remedia, diversis nominibus appellantur. Hispani intercedendi sive opponendi voce utentes, Belgæ mandatorum pœnalium, id proprie respiciunt quod libertatis est, non Jurisdictionis. Nam cuivis privatim illatæ injuriæ, talibus remediis occurritur. Galli, qui appellationem vocant,

(*) *A. D.* 1105.

(a) *L.* 30. *Cod. de Episc. & Cler.* (b) *Nov.* 123.

tum, id magis respiciunt quod jurisdictionis est, quamquam latiori significatu appellatio ad eos quoque actus refertur qui *Judiciales* non sunt: quomodo Jurisconsulti a Medici & Agrimensoris relatione *appellari* dicunt. Appellari autem in Gallia ad curiam Parlamenti solet, non modo si quid Ecclesiastici homines in fraudem fecerint Regii Juris; sed & si quid contra Canones in Gallia receptos commiserint. Sicut autem Jurisdictionis est non tantum judicare, sed & Judices dare; ita utrumque hoc Summis Potestatibus competit. Ita Amazias, cumque eo Sacerdotes alii a Josaphato Judices leguntur constituti (a).

24. Neque sane potest evidentius ostendi Summæ Potestatis in hoc causarum genere Jurisdictio, quam quod omnes provocandi gradus ab ipsius pendent arbitrio. Cur enim alioqui a Pastoribus Angliæ ad Episcopum hunc aut illum, ab omnibus Episcopis ad duos tantum Archiepiscopos provocatur? Eademque Classicalium, quos vocant, Conventuum, & Semiprovincialium, Provincialium & Nationalium Synodorum ratio est. Quid quod ultimus provocandi terminus non est a naturali aut Divino Jure constitutus? sapienter Rex magnæ Britanniæ existimare se ait: *Christiano cuique Regi, Principi, ac Reipublicæ concessum, externam in rebus Ecclesiasticis regiminis formam suis præscribere, quæ ad Civilis administrationis formam quam proxime accedat*. Et sane olim quoque ita factum a Christianis Imperatoribus videmus. Unde enim alioqui tanta illa Ecclesiæ Constantinopolitanæ prærogativa? Unde Melchiades, Maternus, Rheticius, Africanæ controversiæ Judices? Unde Chalcedonensi Synodo id jus, ut Ephesinæ secundæ acta abrogarit?

25. Sicut autem in civilibus negotiis plerumque solet a Summa Potestate permitti Judicium, in id constitutis consessibus, ac postremo, ubi contra consessum maximum supplicatur, quibusdam jurisperitissimis mandari postrema cognitio: rarius autem ipsa Potestas Summa, adhibitis in consilium viris eruditis, post cæteros judicat: illud vero rarissimum, quod interdum, consessu aliquo suspecto, causa ad Summam Potestatem evocatur: ita & in his controversiis, quæ ad sacra pertinent, usitatissimum fuit per consuetas Synodos, &, si ab harum quoque sententia provocetur, per indictitium quemdam conventum finem imponi; minus usitatum, & interdum tamen utile, ut ipse Imperator de priorum Judicum religione & æquitate cognoscat; quod fecit in causa Donatistarum Constantinus post duplex Episcopale Judicium; qui quamquam non probavit appellationem, cognitionem tamen de appellatione a se non rejecit. Illud vero aliquanto rarius, neque tamen jure destitutum, ut si Synodus aliqua probabilibus de causis recusetur, ipsa Potestas Summa ad se causam evocet, & intellectis insignium Theologorum sententiis, id quod æquissimum est, pronuntiet. Antiochena Synodus Canone XII. eum, qui a Synodo se injuria affectum queratur, vetat ὀχλῆσαι τὰς βασιλέως ἀκοάς, *Imperatori molestiam exhibere*, quamdiu per majorem Synodum res potest expediri: Imperatori tamen, si adeatur, cognoscendi potestatem non adimit.

26. Neque vero de Jure tantum atque injuria excommunicationis cognoscendi, sed & ignoscendi, quantum ad positivi Juris pœnas attinet, potestatem Regibus attribuit veterum Episcoporum modestia. Ivo Carnotensis Episcopus, Ecclesiastici Juris contra

(a) 2. *Chron.* 19. 8. & 11.

tra Reges animosus propugnator, non veritus tamen est Co-Episcopis scribere (a). *De Gervasio quoque non debet vestra Paternitas mirari vel indignari, quod eum ad communionem in Paschali curia suscepi; pro Regia enim honorificentia hoc feci, fretus auctoritate legis, in qua legitur: Si quos culpatorum regia Potestas aut in gratiam benignitatis receperit, aut mensæ suæ participes fecerit, eos etiam Sacerdotum & populorum conventus suscipere in Ecclesiastica communione debebit: ut quod principalis pietas recipit, nec a Sacerdotibus DEI alienum habeatur*. Alibi idem Ivo hoc regale capitulum auctoritate Episcoporum dicit constitutum. Non est ergo cur miremur Johannem Episcopum Romanum Justiniano Imperatori ita scribere: *Obsecro clementiam vestram, ut si proprio deposito errore, & prava intentione repulsa, ad unitatem Ecclesiæ reverti voluerint, in vestram communionem receptis, indignationis vestræ removeatis aculeos, & nobis intercedentibus, benigni animi gratiam concedatis* (b)(*). Neque culpandi Francorum Reges, & vindices Juris Regii supremarum in Gallia Curiarum Judices, qui sæpissime & constituerunt & judicarunt, *Magistratus publicos occasione ejus, quam exercent, Jurisdictionis ejusmodi pœnis Ecclesiasticis non subjacere*. Sic & in Hungariæ decretis anni 1651. vetantur Ecclesiastici contra nobiles *Regni sententiam excommunicationis promulgare absque scitu & notitia regiæ Majestatis*. Et in veteri lege Anglorum est, *ne quis Dominicorum ministrorum excommunicetur, nisi prius Rex conveniatur*; Quod nostros quoque Principes imitatos video. Idem enim edicto Caroli Cæsaris continetur, quod anno 1540. promulgatum est.

27. Contra vero clavium usum, Divino Juri congruum, & pœnarum injunctionem Canonibus & legibus consentaneam, Summæ Potestates solent approbare. Atque hoc est Imperiale *Anathema*, quod non una Justiniani lege comprehensum est (c). Nihil ergo novi faciunt Christianæ Potestates, quæ ad excommunicationem, quippe cum publica nominis traductione conjunctam, nolunt veniri, nisi probatis sibi causis; & quæ Censuras manifeste iniquas Imperio suo inhibent. Ipsorum enim est muneris, & injuriam a singulis, & ab Ecclesia tyrannidem arcere.

CAP.

(a) *Epist.* 181. (b) *L. liquet. Cod. de Sum. Trin.* (*) *Data a Joanne 2. epistola A. D.* 534. *Mart.* 25. *Cod. Inter Claras. C. de Summ. Trin.* (c) *L. Quum recta, l. cum Salvatorem, l. cognoscere. Cod. de Sum. Trin. Nov.* 42. *Vid. & concil. Tol.* 3.

CAP. X.

DE ELECTIONE PASTORUM.

SUMMARIUM.

1. Duas in Ecclesia esse Functiones perpetuas: Presbyterium & Diaconatum: & de earum discrimine. 2. Distinguuntur in constituendis Pastoribus Mandatum, Ordinatio, Electio, Confirmatio; & discrimen per similia illustratur: obiter ostenditur posse aliquem absolute ordinari, & Imperium in ordinationem competere Summæ Potestati, & de voce χειροτονίας. 3. Electionem Pastorum naturaliter sed mutabiliter Ecclesiæ competere. 4. Pastores a plebe electos ex N. Test. non probari: & primum in Diaconis aliam esse rationem. 5. Pastores Apostolicis temporibus Judicio Spiritus electos, etiam Matthiam Apostolum. 6. Popularem electionem non probari ex loco Actor. 14. 22. 7. Neque ex præcepto vitandi falsos doctores. 8. Mos explorandi Pastores vetus in Ecclesia Christiana. 9. Ex Cypriano electionum popularium necessitatem non probari, sed everti. 10. Presbyteros sæpe ab Episcopis non a plebe electos. 11. Episcopos interdum electos a solo Clero Urbis suæ. 12. Interdum a comprovincialibus Episcopis. 13. Concluditur mutabilitas circa eligendi modum. 14. Summæ Potestati in Electione competere jus legislativum. 15. Summas Potestates posse justis de causis electiones sibi vindicare. 16. Exempla sub statu legis naturalis. 17. Sub lege Mosaica. 18. Exempla Romanorum Imperatorum florente Imperio. 19. Exempla Imperatorum Orientis. 20. Exempla Francorum ante Carolum Magnum. 21. Non fundari hunc morem in collatione Feudorum, sed feuda ob hunc morem Episcopis concessa. 22. Quid significet Investitura per Annulum & Baculum. 23. In eo comprehensum jus eligendi, aut licentiam dandi ad eligendum salva libera approbatione. 24. Exempla post Carolum Magnum in Gallia & Germania, nec obstare Caroli Magni Capitulum de Canonicis Electionibus. 25. Quanti momenti id jus sit habitum. 26. Exempla aliorum regnorum & nominatim Angliæ. 27. Circa Presbyteros idem licere quod circa Episcopos rationibus & exemplis probatur. 28. Solutio ad objectionem de abusu Juris. 29. Ad objectionem ex Canonibus & Patribus. 30. Quid de irreligiosorum Regum Jure sit sentiendum. 31. Quis optimus eligendi modus. 32. Retinendam saltem Summæ Potestati libertatem rescindendi factam electionem. 33. Et Pastorem si opus sit exauctorandi.

RESTAT ea Imperii pars, quam in asſignandis functionibus versari diximus. Functiones in Ecclesia perpetuæ sunt duæ, *Presbyterorum* & *Diaconorum*. *Presbyteros* voco cum omni Ecclesia veteri eos, qui Ecclesiam pascunt verbi prædicatione, Sacramentis, & clavibus, quæ Jure Divino sunt individua. *Diaconos*, eos qui Presbyteris aliqua ex parte inserviunt; ut Levitæ olim Sacerdotibus, quos

& Anagnostas, quos in Synagogis fuisse ex Evangelio & Philone didicimus, & quos in Ecclesia retentos, ex historia, Canonibus, Patrumque scriptis apparet, non immerito huc referas. Nam & in Evangelio (a), qui librum asservat, dicitur υπηρετης *minister*; quod ferme cum Diacono tantumdem valet: eodemque nomine appellat Synodus Laodicena *Diaconos* inferioris gradus, qui postea *Hypodiaconi* dici coepere. Sed διακονιας *diaconatus* pars maxime laboriosa versatur circa pauperum curam. Presbyteros vetus Ecclesia Latina *Seniores* transtulit. Diaconos non aliter posse arbitror quam *Ministros* appellari: quamquam sunt, qui, ut caetera, ita hoc quoque traducere maluerunt, quam verum agnoscere. Plinius certe Secundus, a quo fallor, & Graece & Latine scivit; qui instituta Christianorum referens, eas, quas Paulus τας διακονους, Ecclesia sequens διακονισσας appellavit, vocem voci reddens, *Ministras* nominat. Sicut autem nihil Levitis licuit, quod non licuerit Sacerdotibus; ita nihil est in functione Diaconi, quod a Presbyteri functione sit exceptum: quippe cum Diaconi dati sunt Presbyteris rerum minorum adjutores. Quare ante Diaconos institutos Apostolorum unus Judas Iscariotes Dominicae pecuniae quaestor fuit. Et post illum Apostoli omnes aliquandiu alimenta pauperibus erogarunt; donec exorta contentio inter viduas, simulque occupationum multitudo eos coegit vicaria uti aliorum opera. Neque tamen Diaconorum institutio ita hanc curam a Presbyteris segregavit, ut non ipsis quoque pauperum cura incumberet. Hinc Episcopis summa pecuniarum Ecclesiae dispensatio est credita, & quidem tanto cum Jure, ut nulli rationem redderent; sed parte uterentur ad suas aliorumque necessitates, partem darent Presbyteris in pauperes erogandam; ut apparet in Canonum, qui Apostolici dicuntur 38. 40. 41. & Antiochenae Synodi 44. Sic inthronistica, quae ab Episcopo dantur, a primo Presbytero non minus quam ab Archidiacono percipi dividique jubent leges (b). Quae antiqui moris ni essent, frustra juberet Apostolus (c) Episcopum esse φιλοξενον *hospitalem*: frustra quoque collecta Antiochena Presbyteris Hierosolymitanis esset tradita (d). De constitutione ergo Presbyterorum agamus, ut quorum praecipua maximeque necessaria est functio: obiter, si necesse sit, de Diaconis aliquid adspersuri.

2. Ad hanc tractationem venturi praefari debemus, quatuor res esse, quae a multis non satis accurate distinguuntur. Primum est, ipsa facultas praedicandi, Sacramenta & claves administrandi, quod *mandatum* vocabimus: alterum est, applicatio hujus facultatis ad certam personam, quam recepto vocabulo *ordinationem* appellabimus; tertium est, applicatio hujus personae ad certum coetum & locum, quae vocatur *electio*: quartum est illud, quo certa persona in certo loco ministerium suum exercet publico praesidio ac publica auctoritate; & hoc dicamus, si placet, *confirmationem*. Graeci enim dicunt επικυρωσιν aut βεβαιωσιν. Primum distinguendum est a secundo. Simili res illustrabitur. Potestas maritalis est a DEO: applicatio ejus potestatis ad certam personam ex consensu venit; quo tamen ipsum Jus non datur: Nam si ex consensu daretur, posset consensu etiam dissolvi matrimonium, aut conveni-

(a) *Luc.* 4. 20.
(b) *Nov.* 133. *cap.* 3.
(c) 1. *Tim.* 3. 2.
(d) *Act.* 11. 30.

vaire ne maritus fœminæ imperaret; quod minime verum est. Imperatoria Potestas non est penes Electores; ergo nec ab ipsis datur, sed ab ipsis tamen certæ personæ applicatur. Jus vitæ & necis non est penes cives antequam in rempublicam coeant; privatus enim Jus vindictæ non habet: ab iisdem tamen applicatur ad cœtum aut personam aliquam. CHRISTUS ergo procul dubio is est, a quo Jus illud prædicandi, Sacramenta exhibendi, & clavibus utendi oritur, & vim suam accepit. Idem Divina quoque sua providentia, sicut Ecclesiam conservat, ita etiam procurat, ne Ecclesiæ Pastores desint. Secundum quoque a tertio omnino distinguendum, ut jam olim operose ostendit Marsilius Patavinus. Tantumdem enim hæc distant, quantum differt renuntiari medicum, & in urbis certæ medicum eligi: aut jurisconsulti honorem accipere, & fieri urbis alicujus *Syndicum*. Distincta hæc sunt semper, interdum etiam separata. Apostoli vere erant *Presbyteri*, atque ita se ipsos vocant. Major enim Potestas minorem hic excludit; Nulli tamen loco adscripta illorum functio. Evangelistæ quoque Presbyteri erant, sed nulli loco alligati. Sic & multo post a Demetrio Alexandriæ Episcopo Pantænus, ab Athanasio Frumentius ordinati, missique ut Evangelium per Indiam prædicarent, quod hodie quoque fieri videmus; atque utinam diligentius fieret! Quod ergo Canon VI. Chalcedonensis Synodi vetat aliquem ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, hoc est, *absolute ordinari*, ut est in constitutionibus Caroli Magni, aut *sine titulo*, ut est in Synodo Placentina, non est Divini Juris aut perpetui, sed positivi; & tale, ut multas exceptiones admittat. Quin, ut recte notat Balsamo, *ipse Canon indicio est aliter fieri solitum*. Etiam post Chalcedonensem Synodum Justinianus periodeutarum meminit (a); quorum & in Laodicena aliisque veteribus Synodis est mentio. Quos ita dictos ait Zonaras, δια το περιερχεσθαι και καταρτιζειν τους πιστους, μη εχοντας καθεδραν οικειαν, *quod circumirent formandis, quo venissent, fidelium moribus, peculiarem ipsi cathedram non habentes*. Causa Chalcedonensis Canonis unica fuit, ne Presbyterorum numerus major quam usus requireret, oneri esset Ecclesiæ, aut si honeste vivendi ratio non suppeteret, hoc ipso vilesceret Presbyterii dignitas. Quo videmus etiam respicere Canonem I. Synodi Londinensis habitæ anno 1575. & XXIII. Synodi habitæ eadem in urbe *non ita pridem*: qui tamen excipiunt *Socios collegiorum* Cantabrigiensis aut Oxoniensis, & eos, qui ad magisterium provecti sumptibus suis degunt, & quos appareat brevi ad curam aliquam aut beneficium admissum iri. Quod si quis extra has caussas sine titulo aliquem ordinaverit, is jubetur ei necessaria subministrare, donec ei de aliqua Ecclesia sit prospectum. Non ergo semper conjuncta electio, hoc est, definiti loci assignatio, & ordinatio: & cum conjuncta sunt, non tamen unum sunt. Cujus rei certissimum est argumentum, quod qui de loco in locum transferuntur, hos denuo eligi necesse est, ordinari denuo non solent, quod tamen esset faciendum, si aut idem esset electio & ordinatio, aut ipsius electionis ordinatio pars esset. Præterea electionem a non unius sortis hominibus factam jam mox apertum fiet: at ordinatio numquam nisi a Pastoribus facta, & quidem antiquitus ab Episcopis solis. Hinc ad primum Ephesiorum Episcopum scribens Paulus monet (b) ne

(a) *L. omnem adhibentes Cod. de Episcop. & Cler.* (b) 1. *Tim.* 5. 22.

ne *cui cito manus imponat*. Et Canones antiquissimi, qui Apostolici vocantur, *Presbyterum* præcipiunt *ab Episcopo ordinari*, *Episcopum autem non nisi a duobus aut tribus Episcopis*. Qui mos, ni fallor, ex Hebræorum institutis manavit. Nam & *Senatores* magni Synedrii non nisi a *tribus Sacerdotibus* ordinari poterant: idque *per manuum impositionem*, ut Talmudistæ notant. Dubitari autem non potest, quin hic mos sanctissimus fuerit, & ad sanæ doctrinæ conservationem utilissimus; quum ad docendum populum non admitteretur, nisi qui ab aliis spectatæ fidei magistris consentientis fidei testimonium accepisset. Pastorum ergo est ordinare Pastores. Neque id officium eis competit, qua hujus aut illius Ecclesiæ Pastores sunt, sed qua ministris Ecclesiæ Catholicæ. *Vnus enim est Episcopatus*, teste Cypriano (a), *cujus a singulis in solidum pars tenetur*; & παντες την καθ' ὁλυ επισκοπην ἐπιστευθησαν, *omnibus universalis Episcopatus commissus est*. Hinc semper creditum, valere Baptismum factum a Presbytero extra Ecclesiæ suæ fines. Neque vero refert, præcedat electio ordinationem, an sequatur. Nam cum præcedit, conditionata adhuc, non plena est electio: quam posteriorum temporum Canones *Postulationem* dixere (b). Ordinationem Paulus χειρων ἐπιθεσιν; posteriores χειροθεσιαν *manuum impositionem*, Canones etiam antiquissimi χειροτονιαν *manuum protensionem* vocarunt, ut Apostolici & Chalcedonenses, quos citavimus: item Apostolicorum 29. & 68. Concilii Ancyrani 13. Neocæsariensis 11. Nicæni 4. Antiocheni 9. 10. 18. Laodiceni 5. & passim patres Græci, quos citat Bilsonus. In XII. Canone Carthaginiensis Concilii, ubi in Latino est, *tres Episcopi ordinare debebunt Episcopum*, Græca translatio habet χειροτονησουσι. Idemque in quinque ad minimum aliis ejusdem Concilii locis videre est. In hanc ordinationem, ut & in alias omnes, inspectio curæ in imperio Summæ Potestati competit. Habemus Justiniani constitutiones *de ordinatione Episcoporum & Clericorum*, & alias aliorum leges, quæ aut ætatis aut studiorum tempora ordinandis præscribunt; quas nunc quoque in usum revocari e re sit Ecclesiæ; ne nobis aliquando eveniat, quod est in vetere versu; *Cedo, qui vestram rempublicam tantam amisistis tam cito? proveniebant oratores novi, stulti, adolescentuli.* Quartum eorum quæ distinximus, a tertio facile quivis videt tantumdem distare, quantum differt Ecclesia per se ab Ecclesia publica. Huc pertinet, quod Ezechias legitur *confirmasse Sacerdotes* (c); Quod Pastores legibus atque armis defenduntur; quod Jurisdictio ipsis aliqua sive *Audientia* attribuitur; quod assignantur ipsis e publico stipendia, sive in fundis sive in pecuniis; quod etiam ἀλειτουργησια, *ab obeundis muneribus publicis immunitas* ipsis aliqua, & in quibusdam causis a foro inferiorum Judicum exemptio conceditur, id omne huc referendum est. *Confirmationem* hanc Summæ Potestati acceptam ferendam nemo sanus negaverit.

8. Constat ergo *muneris institutionem* a Deo esse, *Ordinationem* a Pastoribus, *Confirmationem publicam* a Summa Potestate: ita ut controversum nihil maneat præter id quod tertio posuimus, *Electionem* scilicet, sive personæ ad locum, aut loci ad personam applicationem. Hæc quæstio ut pertractetur, omnino necesse est ad positam supra distinctionem recurri: alia Juris esse immutabilis, alia vero justa esse quam-

(a) *De unic. Eccles.* (b) *X. de Postul. Præl.* (c) *2. Chron. 29. 3.*

quamdiu aliter non sit constitutum. Hoc posteriori modo Ecclesiæ sive congregationi fidelium loci cujuscumque Pastoris electio competit; priore neutiquam. Ab Ecclesia electionem recte fieri probatur ex ipso jure naturali. Nam naturaliter cœtui unicuique permittitur ea procurare, quæ ad conservationem sui sunt necessaria: in quo numero est functionum applicatio. Ita vectores multi jus habent eligendi gubernatorem suæ navis, viatores itineris ducem, populus liber Regem. Unde sequitur, si *jus Divinum* certam eligendi rationem non præscripserit, & nullum adhuc extet ea de re jus humanum, ad Ecclesiam sui Pastoris electionem pertinere. Qui vero id jus immutabile velit asseverare, is aut ex jure Naturali aut ex jure Divino positivo immutabilitatem debet evincere. Ex jure Naturali non potest: nulla enim ratio id persuadet, & similia exempla contrarium docent. Ita multis populis, qui aut Optimatum Imperio aut hæreditariis Regnis tenentur, regem eligere non licet: quia id, quod Natura permittebat, humana lege mutari potuit, mutatumque est. Recurrendum ergo est ad legem positivam, quæ numquam ulla monstrabitur. Exempla pro lege adferre non licet ut supra ostendimus. Multa enim recte fiunt, quæ tamen non sunt factu necessaria. Quod amplius est, non modo multa, quæ Apostolici ævi nituntur exemplis, sed & instituta quædam Apostolica usus mutavit; talia scilicet, quibus præcepti vis non aderat. Instituerunt Apostoli, ut Ecclesiæ Diaconissas haberent (a): quas Plinius suo quoque ævo fuisse in Ecclesia Christiana ostendit (b). Quota quæque nunc Ecclesia hoc munere utitur? Beza, cur restituatur id officium, causam a se videri negat. Diaconorum perpetuam fuisse functionem Apostolica institutione agnoscit idem Beza: qui tamen probat diversum Genevæ morem. Apostoli instituerunt ut Baptismus immersione celebraretur, qui nunc aspersione peragitur. Multaque alia sunt ejusmodi, quæ non necesse est probare abrogata, cum usurpata probentur, imperata non probentur.

4. Quid, quod Pastores a plebe electos ex tota novi Testamenti historia non apparet (1): sed multo facilius inde colligitur electionis modum mansisse indefinitum. De Pastoribus loquor: nam de nudis pecuniarum tractatoribus paulo alia est ratio. Sollicite enim cavebant Apostoli, ne quam e pecuniæ tractatione suspicionem in se, aut offensam concitarent. Potuit jure Apostolico Paulus Lucam sibi assumere, eique collectas Ecclesiarum custodiendas atque erogandas dare, sed maluit liberam Ecclesiis permittere electionem: nimirum, ne quis ipsum culparet in tam copiosæ munificentiæ administratione, ut verba ipsius habent. Pari de causa Diaconorum electio ab Apostolis ad multitudinem rejecta est (c), ne quis Hebræos Hellenistis, aut hos illis prælatos quereretur. Hoc quoque ipsum non perpetuum, sed ex causa temporaria temporarium fuit. Proximis enim post Apostolos temporibus Diaconi non a plebe, sed ab Episcopis electi sunt (2); interdum consulta, interdum inconsulta plebe.

5. Ad Pastores ut veniamus: eorum principes Apostoli a DEO Patre & Christo

(a) *Rom.* 16. (b) *Lib.* 10. *epist.* 17. (1) *Imo apparet. vide Apol. pro sententia Hieronymi de Episc. & presb. sect. de Jure plebis in electionibus ad annum usque* 1200. (c) 2. *Cor.* 8. 20. (2) *Ab Episcopis cum clero & plebe.*

STO electi, *Ego vos duodecim elegi: novi, quos elegerim*, inquit CHRISTUS (*a*). *Quum præcepta dedisset Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegerat*, inquit Lucas (*b*). *Paulus Apostolus, non ab hominibus, neque per homines, sed per JESUM CHRISTUM & DEUM Patrem* (c). Sic & suppares Apostolis LXX. Evangelistas CHRISTUS ipse ἀνέδειξε (*d*) *designavit*. Hæc divina electio ad prædicandam doctrinam tum primum delatam cœlitus missionis vocabulo significatur. Nam post illorum LXX. electionem dicitur orandus Dominus, *ut multos operarios in messem mittat* (*e*). Quo & illud pertinet; *quomodo prædicabunt, nisi missi fuerint* (*f*)? CHRISTI in cœlum assumpti partes explevit promissus ille Paracletus. Itaque tam ad ambulatoria quam ad stataria munera electi sunt judicio ac testimonio Spiritus, aptissimi quique ministerio Apostolorum, aut eorum quos Apostoli formandis Ecclesiis præfecerant (1). Ita Timotheus (*g*) muneri admotus κατὰ τὰς προαγούσας προφητείας *secundum præcedentes prophetias: revelatione divina*, inquit Theodoretus, οὐκ ἀνθρωπίνῃ ψήφῳ *non humano suffragio* Chrysostomus. Et generaliter de illo ævo Oecumenius: πνεύματος προστάξει οἱ ἐπίσκοποι καὶ οὐ χύδην *Spiritus Sancti jussu, non promiscue eliguntur Episcopi*. Hinc Paulus in oratione ad Presbyteros Ephesinos ait, *eos gregis Dominici inspectores a Spiritu Sancto positos*. Interdum quoque sors adhibita, ut ejus eventu plebs de Divino judicio certior fieret. De Johanne Apostolo Clemens Alexandrinus auctor antiquissimus ita scriptum reliquit, κλήρῳ ἐκλήρωσε τῶν ὑπὸ πνεύματος σημαινομένων, *sortitus est quos Spiritus electos voluit*. Neque novum sorte uti in electionibus Sacerdotum, quin gentibus quoque usurpatum, prisco haud dubie Noachidarum instituto. Hinc Plato legum sexto, τὰ μὲν οὖν τῶν ἱερῶν τῷ θεῷ ἐπιτρέποντας αὐτῷ τὸ κεχαρισμένον γίγνεσθαι κληροῦν οὕτω τῇ θείᾳ τύχῃ ἀποδιδόντας, *quod autem ad Sacerdotum electionem spectat ea Deo committenda est, ut quemadmodum ei placuerit, ita sortium eventum numine suo moderetur*. Ipse David Sacerdotum functiones sortito distribuisse legitur (*h*). Cicero (*i*) Syracusanos narrat quotannis Jovis Sacerdotium, apud eos amplissimum, nominibus aliquot in urnam conjectis sortito capi jussisse. Romano mori Tacitus testimonium perhibet, quum augustales sodales *sorte electos* ait, *e primoribus civitatis idque ad exemplum vetus Titiorum Sodalium*. Sic Vestales virgines sortito electæ. Hæc ad illustrandam de Matthia historiam pertinent: quem a populo ad Apostoli munus electum miror quo argumento sibi quidam persuaserint. Nam in Luca nullum ejus rei invenio vestigium. Quod enim dicitur, *Duos constituerunt, Barsabam & Matthiam*, non ad multitudinem, ut Chrysostomo visum est, sed, ut Patribus communiter placuit (2), ad illos undecim referri debet, quorum nomina paulo ante erant expressa, & qui per os Petri alloquuti erant multitudinem. Hi ipsi sunt, qui verbis ἀμέσως *immediate* subsequentibus narrantur *preces ad Deum fudisse*; deinde *jecisse sortes*; ut appareret, non quem multitudo, sed quem Deus

(a) *Joan.* 6. 70. 13. 18. (b) *Act.* 1. 2. (c) *Gal.* 1. 1. (d) *Luc.* 10. 1. (e) *Luc.* 10. 2. (f) *Rom.* 10. 15. (1) *Non tamen desiit fraternitas advocari.* (g) 1. *Tim.* 1. 18. 4. 14. (h) 1. *Chron.* 24. 5. (i) 4. *Verrina.* (2) *Imo nulli Patrum. Vide tract. de jure plebis in electionibus.*

Deus creasset: ita enim ipsi loquuntur. Quare, quod sequitur, συγκατεψηφισθη μετα των ἑνδεκα ἀποστολων annumeratus est undecim Apostolis, non est transferendum; communibus calculis allectus est, (quis enim credat post divinam electionem plebem ad suffragia vocatam, sc. ut periculum fieret, an ipsi placeret quod Deo placuisset?) sed annumeratus est: quomodo Syrus veteresque omnes sunt interpretati. Ita Act. XIX. 19. συνεψηφισαν τας τιμας, *pretia numerarunt*, *sive in summam collegerunt*, planeque eodem modo de Matthia dicitur, συγκατεψηφισθη μετα των ἑνδεκα *annumeratus est undecim*, ut paulo ante de Juda, κατηριθμημενος ην συν ἡμιν, *accensus est nobis*, & cum Horatio loquar, *scriptus est nostri gregis*.

6. Ut autem in voce hac συγκατεψηφισθη *annumeratus est*, ita & in altera voce χειροτονησαντες *cum constituissent*, quae est in alio Act. loco (a), nonnulli argutiores sunt, quam necesse est. Dicuntur Apostoli fideles Lycaonios orationibus suis, & quidem cum jejuniis DEO commendasse, postquam *per Ecclesias Presbyteros constituissent*. Hic illud *constituere* Lucas expressit Graeca voce χειροτονειν: quam ad popularia suffragia jam olim sunt qui trahant, etymologiae fiducia. Et sane verum est, Athenis & per Asiae civitates obtinuisse morem suffragandi porrecta manu: quem ut indignum Romana severitate Cicero pro Flacco exagitat: *sic sunt expressa*, inquit, *ista praeclara quae recitantur Psephismata, non sententiis neque auctoritatibus declarata, nec jurejurando constricta, sed porrigenda manu profundendoque clamore multitudinis concitata*. Atque ista subtilitas si placeret, expeditissimum erat χειροτονειν interpretari de Apostolica manuum impositione sive ordinatione. Est enim χειροθεσια χειροτονιας *manuum impositio manuum protensionis* etiam ex origine sumptae species quaedam. Nam &, qui manus imponit, eas protendat necesse est: & proximi Apostolicis temporibus scriptores saepe vocem χειροτονιας eo sensu usurparunt, ut modo ostendimus. Sed profecto non solent Evangelistae, ac ne alii quidem Graeci auctores, ita λεπτολογειν *argutari*; imo vix ulla vox est, quae non significationis suae limites extra primogenium sensum protulerit. Quare quamquam in Graecis civitatibus χειροτονια de comitiali electione dici coeperit, certum tamen est usu arbitrio ad quaevis electionis genera porrectam vocem. Ita Appianus ad significandas electiones magistratuum a Caesaribus factas non alia utitur voce: & posteriores historici filios dicunt a Patribus Imperatores χειροτονηθηναι *electos*. Philoni (1) Moses Rex & legislator dicitur ὑπο Θεου χειροτονηθεις *a Deo electus*. Sed nihil opus est alios auctores evolvere: cum idem Lucas eodem in libro (b) Apostolos vocet testes προκεχειροτονημενους ὑπο του Θεου *a DEO praeconstitutos*, nulla sane aut manuum extensione, aut popularibus suffragiis. Quod si illo, de quo agimus, loco popularem electionem indicare Lucas voluisset, non Paulo & Barnabae, sed ipsi multitudini tribuisset το χειροτονειν *eligere*. Ita enim Paulus ipsum Lucam ad collectas asservandas ait χειροτονηθεντα ὑπο των ἐκκλησιων *ordinatum ab Ecclesiis* (c). Idem ergo Paulus & Barnabas

(a) *XIX*. 23. (1) Περι αθλων και επιτιμ. (b) *Act*. 10. 41.
(c) 2. *Cor*. 8. 19.

bas ibi fecerunt, quod alibi Titum vult facere Paulus (1); ἵνα καταστήσῃς, inquit, κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους ut constituas per civitates presbyteros. Quod Paulo est κατὰ πόλιν per civitates, id Lucæ est κατ' ἐκκλησίας per Ecclesias; quod Paulo καθίσασθαι constituere, hoc Lucæ χειροτονεῖν. Unde & χειροτονεῖν, voce constituere, expresit recte interpres Syrus. Quod his Titus facere jubetur mandato Apostolico, id ibi facit Apostolus satis instructus a Divino Spiritu, ut popularis consilii non indigeret (2), neque vero jejunium & orationes præcesserunt τὴν χειροτονίαν ordinationem (3), sed inter χειροτονίαν & ipsam valedictionem, qua fideles sunt Deo commendati, intercesserunt. Ut mirum sit hoc quoque in argumentum popularis electionis trahi; cum ne si præcessisset quidem oratio & jejunium populi, id ad rem quidquam faceret. Nam & plebs cum jejunio orare Deum potest, ut electio Regis ab electoribus facienda sit prospera ac salutaris; neque ideo plebs ipsa elegit.

7. Vidi, qui electionem Jure Divino atque immutabili hinc populo assererent, quod populus a Deo habeat præceptum vitandi falsos Pastores. Sed hi non animadvertunt id argumentum si valeat, non jam multitudini, sed singulis in solidum tribuendam electionem: nam falsos Magistros sollicite cavere incumbit non universis tantum (4), sed & singulis. Nec minus recte dixeris ægrotantibus singulis cavendum medicum notæ temeritatis: sed ideo urbis medicum a plebe necessario eligendum dixerit nemo (5).

8. Illud rectius inde colligas antequam electio exitum consequatur, dandam populo & singulis de populo potestatem causas allegandi si quas habeant, ob quas is, qui proponitur, eligi non debeat. Nam Paulus (a) de Episcopis locutus, & ad Diaconos transiens ait, καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, hi autem probentur primum. Ubi cum in Diaconis idem quod in Episcopis velit observari, dubium non est quin & Episcopos velit δοκιμάζεσθαι probari, præsertim cum & ante dixerit debere eos esse ἀνεπιλήπτους, quod alibi dixit ἀνεγκλήτους, irreprehensibiles; Apud Athenienses fiebat ἀρχόντων δοκιμασία, inquisitio de moribus Arcontum, quam & ἀνάκρισιν examen vocabant, cujus formula est apud Pollucem lib. VIII. Quærebatur quibus essent orti parentibus, avis, proavis, quam haberent tribum, quem censum, quæ stipendia fecissent; ita Pastor eligendus si esset, merito unicuique concedebatur inquirere, quibus esset moribus, quale matrimonium, quales liberos haberet, & cætera quæ Paulus vult in Pastore observari: Et hoc est in Chalcedonensi Synodo (b) ἐπικηρύττεσθαι prædicari; ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρυττοίτο ordinatus prædicetur: ita enim hanc vocem reddidit Lampridius in vita Alexandri Severi. Verba sic habent, *Ubi enim aliquos voluit vel rectores Provinciis dare, vel præpositos facere, nomina eorum proponebat, hortans populum, ut si quid haberet criminis, probaret manifestis rebus,*

(1) *At nec Paulus sine Ecclesia constituit*, Tit. 1. 15. (2) *Etsi populari consilio non indigeret, id tamen nequaquam sprevit.* (3) *Unde non præcessisse constat?* (4) *Et multitudini & singulis in multitudine tribuenda pro rata parte.* (5) *Exemplum dissimile: Nam medici suffragiis eorum quos curant creari non solent.* (a) 1. *Tim.* 3. 9. (b) *Can.* 6.

ribus, dicebatque grave esse non fieri in *Provinciarum rectoribus*, *cum id Christiani & Judæi facerent in prædicandis Sacerdotibus qui ordinandi sunt*: Luculentum sane testimonium prisci Christianorum moris non longe recedentis ab Apostolica ætate. Nam inter excessum Joannis Apostoli, & imperium Severi anni ferme intersunt centum & decem. Tantum autem abest ut ex hoc loco evinci possit Christianorum Sacerdotes a plebe electos, ut contrarium hinc potius colligas; aliud enim est admitti ad probanda crimina aut impedimenta, aliud eligere: Proponebat Severus præsidum nomina populo; quin tamen electi (1) sint ab ipso Imperatore præsides, nemo Historiæ gnarus dubitabit; imo nihil opus erat populo proponi Sacerdotes (2), si a populo essent electi. Omnino certum est in vetere Ecclesia post Apostolorum ætatem etsi jure potuit plebs Pastores suos deligere, non id tamen, ac ubique observatum, sed sæpissime plebem electione abstinuisse ob incommoda quæ secum fert popularis suffragatio, retento interim jure *δοκιμασιας inquisitionis*, quod ab *Electione* diversum est.

9. Neque sane aliud vult (si recte expendatur) Cypriani ad Hispanos Epistola, in qua nonnulli præcipuum popularis electionis præsidium ponunt. Non enim ait *αποτομως præcise*, *plebem habere potestatem eligendi dignos Sacerdotes*, sed vel *eligendi dignos vel indignos recusandi* (3). Alterutrum ergo sufficit, ut id obtineatur quod vult Cyprianus, nempe *ne ad Sacerdotalem locum indignus obrepat*: Et in sequentibus non dicit Sacerdotem a plebe deligendum, *sed plebe præsente*, sive *sub populi adsistentis conscientia*; Quorsum vero? *Ut dignus & idoneus publico Judicio ac testimonio comprobetur*: Et mox: *ut plebe præsente vel detegantur malorum crimina vel bonorum merita prædicentur*: Quare? *Quia plebs singulorum vitam plenissime novit & uniuscujusque actum de ejus conversatione perspexit*: hoc ipsum tamen ut *plebe præsente* deligatur Episcopus, non fuisse Catholicæ consuetudinis, ipse ibidem nos Cyprianus docet: *Apud nos quoque*, inquit, *& fere per Provincias universas tenetur.* Quæ adfert Cyprianus ex lege Divina, argumenta non satis valere, ut probetur plane necessariam esse in electione plebis præsentiam, ostenderunt alii: Et causa quam adfert, locum vix habet, nisi ubi urbis Pastor, ex ipsius urbis populo, aut Clero eligendus est (4).

10. At vero electiones a plebe non semper factas ex ipso quoque Cypriano apparet; & quidem ex alia Epistola, quæ itidem favere putatur popularibus suffragiis: *In ordinationibus Clericorum, fratres Charissimi, solemus vos ante consulere, & mores ac merita singulorum communi consilio ponderare: sed expectanda non sunt consilia humana, cum præcedunt divina suffragia. Aurelius frater noster Illustris adolescens a Domino jam probatus & a DEO vocatus est*, &c. Deinde, *hunc igitur, fratres dile-*

(1) *Electi erant sed conditionate, si scil. nihil obstaret, ne munere demandato fungerentur, quod ex inquisitione deprehendi poterat.* (2) *Proponi opus erat eligendos a plebe licet a clero idonei judicati essent.* (3) *Quasi vero potestas eligendi dignum alia sit a potestate indignum rejiciendi.* (4) *Cleri ex aliena Ecclesia sacerdotem eligendi eadem quæ plebis est conditio.*

dilectissimi, a me & a collegis, qui præsentes aderant, ordinatum sciatis (1). Ait solere a se plebem consuli, omnino consulendam non ait: imo facto ipso ostendit contrarium: Aurelium enim promoverat ipse cum Episcopis, plebe inconsulta; Causam reddit, quia consulitur plebs ut testimonium vitæ præbeat. At Aurelio satis testimonii præbebat geminata confessio, quod Cyprianus vocat *divinum suffragium*. Eodem jure Clero & plebi per Epistolam nuntiat adscribendum Numidicum Presbyterorum Carthaginensium numero, & Celerino a se designatum Presbyterii honorem. Aliis quoque in Africa Episcopis jus fuisse (2) Presbyteros eligendi illud Aurelii Episcopi in Africano Concilio indicat; *Episcopus unus esse potest, per quem dignatione divina Presbyteri multi constitui possunt*. Neque semper expetita populi testimonia satis ostendit Canon XXII. Concilii Carthaginiensis tertii (*), cujus verba sunt, *Ut nullus ordinetur Clericus nisi probatus, vel Episcoporum, vel populi testimonio* (3). Duplex ergo via ad Clerum perducebat, populi testimonium, aut Episcopale examen; Unde Hieronymus ad Rusticum, *Cum ad perfectam ætatem veneris, & te vel populus vel Pontifex Civitatis in Clerum elegerit*. Idem alibi: *Audiant Episcopi, qui habent constituendi Presbyteros per urbes singulas potestatem* (4). Imo Laodicensis Synodus, cujus Canones sunt Œcumenico Concilio approbati, populares electiones rejicit (5): vetat enim Synodus τοις οχλοις επιτρεπειν τας εκλογας ποιεισθαι των μελλοντων καθιστασθαι εις ιερατειαν, *Sacerdotum electionem populorum turbis permittere*. Ad quem locum notat Balsamo: antiquissimum morem electionum popularium ob incommoda inde nascentia eo Canone abrogatum (6): sicut & ad Canonem Apostolicum XXVI. notat, olim suffragiis lectos Presbyteros, sed id pridem fieri desiisse.

11. Sed de Episcoporum electione quoque videamus, quæ tanto majoris est momenti, quanto major Ecclesiæ cura Episcopis quam meris Presbyteris fuit concessa. Hos sæpe post Apostolica tempora a populo, id est a Laicis & Clero electos, nemo est qui neget, sed id juris fuisse immutabilis temerarium fit affirmare (7). Nam ut eorum exempla prætereamus, qui a decedentibus Episcopis successores sunt constituti (8), sæpissime electos Episcopos, aut a Clero solo suæ urbis (9), aut a Synodo comprovincialium Episcoporum, facillimum est probatu. Pro Cleri jure facit insignis Hieronymi locus (10), *Alexandriæ a Marco Evangelista, usque ad Heraclem & Dionysium Episcopos Presbyteri semper unum ex se electum in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominabant*. Nazianzenus hæsitanter loquens vellet electiones permitti vel solis Clericis, vel potissimum illis, ita enim minus malorum Ecclesiis eventurum, simul tamen ostendens id suo tempore non observatum, sed ditissimo-

(1) *Quasi vero Cyprianus plebem consulens præter officium fecerit.* (2) *Jus fuit Episcopis facto presbyterio & plebe consulta, non aliter.* (*) *A. D. 397.* (3) *Vel hic pro & sumitur prout tunc passim fiebat.* (4) *Advocato Clero & plebe pro more.* (5) *Non absolute, sed secundum quid, si Synodi approbatione careant.* (6) *Fallitur.* (7) *Imo contrarium & temerarium & aperte falsum.* (8) *Non sunt constituti inconsulto clero & plebe.* (9) *Hoc probandum.* (10) *Hieronymus non ait a solis presbyteris electum.*

simorum & potentissimorum suffragia, aut etiam populi arbitrium in electionibus praevaluisse.

12. At eam quae per comprovinciales Episcopos fit, probat Nicenae Synodi magnae Canon IV. Ubi in Graeco Codice nulla plane populi mentio (1), ut nec in Theodoreto, qui ejus Canonis sententiam duobus locis (*a*) recitat, nec in Chartaginensi Concilio (2) primo, cujus Canon XIII. manifeste Nicaenum illum respicit, ut a Balsamone quoque notatum est. Huic Nicaeno Canoni congruit Antiochenae XIX. addens insuper, si *qui tali electioni contradicerent, valitura plurium (Episcoporum) suffragia* (3). Neque tamen negaverim, multis in locis etiam Nicaenae & Antiochenae Synodi temporibus accessisse populi suffragia: At eam consuetudinem fuisse universalem minime verum est: liberum (4) hoc fuit donec Synodus Laodicena ab universali Concilio approbata est, cujus Canon XII. Nicaenam & Antiochenam sequens, comprovincialibus Episcopis jus eligendi tribuit (5). At XIII. diserte omnes Sacerdotales electiones multitudini adimit (6). Justinianus quoque (*b*) ab electione Episcoporum plebem exclusit & nominatim eam commisit Clericis *και τοις πρωτοις της πολεως, & Primatibus civitatis* (7). E pluribus vero nominatis unius designationem commisit Metropolitano; ita tamen, ut si idoneorum esset hominum penuria, etiam unius electio a Clero & primoribus Urbis possit fieri; sunt autem *οἱ πρωτοι της πολεως, Magistratus decurionum principes*, qui in legibus itemque apud Salvianum & Firmicum *Principales*, alibi *Patres civitatis* vocantur. Et ex numero Graece modo *πενταπρωτοι, quinque primi*, modo *δεκαπρωτοι*, qui & Latine *decem primi*, modo *εικοσαπρωτι, viginti primi*. Attamen Justiniani constitutio non diu post ipsum viguit, reditumque est ad Synodicas electiones, quas suo quoque tempore in Oriente usitatas fuisse narrat Balsamo, nisi quod Metropolitani a Patriarchis eligerentur, Patriarchae ab Imperatoribus.

13. Concludimus ergo neque ex sacris litteris probari, neque a veteri Ecclesia creditum, electionem aut Presbyterorum aut Episcoporum immutabiliter ad populum pertinere. Neque sane sentire aliter possunt quicumque electionem ad Presbyterium transtulere; Nam si juris est Divini & immutabilis, ut multitudo eligat (8), non magis ad Presbyterium electio, quam ad alios quosvis transferri potuit. Ac ne compromissa (9) quidem valuerunt, quae de electione facta saepe legimus, si ex Divino praecepto definitum est, ut a plebe Pastor eligatur; Nam illud *quod quis per alium facit, per se facere videtur*, ad eas dumtaxat pertinet actiones, quarum causa

(1) *Nec presbyterii quod jure suo fraudare nefas antiquitas censuit.*

(a) *Histor. l. 4. c. 9. & 23.*

(2) *Carthag. concil. nihil de electionum jure scripsit.*

(3) *Episcoporum Vox Canoni male inserta.*

(4) *Imo verissimum debitum fuit non liberum.*

(5) *Non tribuit jus eligendi sed de electione judicandi.*

(6) *Non absolute sed secundum quid. vide c. 12.*

(b) *Nov. 123. cap. 1.*

(7) *Atqui πρωτοι τως πολιως. Sunt ex plebe: non itaque plebem exclusit Justinian. absolute, sed jus plebis infregit.*

(8) *Multitudo eligit vel secundum se totam vel per delegatos suos.*

(9) *Cum compromissa nulla fiant nisi quando plebs eo sua culpa devenit ut jure suo uti non possit, Divino praecepto non derogatur.*

causa efficiens proxima a jure indefinita est. Et profecto hoc ipsum quod dicimus, contra Morellium judicatum est Genevæ, id est, in ea urbe in qua magnus honos, magnum jus est populi, quod decretum doctissimus Beza defendens, *quod tota* (inquit) *multitudo* fuit convocata, & suffragium tulit, nec essentiale, nec perpetuum fuit: Ibidem satis esse putat, si plebi concedatur adferre causas, cur ipsi displiceat electio, quæ deinde sint legitime examinandæ. Ipse urbis Pastoribus ac Magistratibus electionem committit, quod Justinianeæ legi satis congruit. Neque tamen juris est Divini & immutabilis, unde enim id probabitur? si Ordinationem atque Confirmationem ab electione recte distinxeris? Et aliter sensit vetus Ecclesia, quæ Presbyterorum electionem Episcopo, Episcopi vero comprovincialibus Episcopis permisit (1).

14. Est ergo modus eligendi inter ea, quæ speciatim jure Divino definita non sunt, sed sub generalibus tantum regulis, quæ omnia in Ecclesia ad ædificationem optimumque Ordinem & citra ἀκαταστασίαν confusionem geri jubent. In his autem talibus demonstratum supra est, salvis manentibus regulis generalibus, legislationem competere Summæ Potestati. Aliter sentire se negat vir acerrimi judicii Bullingerus, qui cum popularis electionis multa attulisset exempla, ita infert (2): *Quamquam ex illis colligere nolim deligendi Episcopos Jus ad promiscua plebis suffragia reducendum, utrum enim totius Ecclesiæ comitiis, an paucorum suffragiis Episcopum designari melius sit, nulla potest recta omnibus præscribi Ecclesiis constitutio, sunt enim aliis regionibus alia jura, alii ritus, & instituta: si qui abutuntur per tyrannidem, cogantur in Ordinem a sancto Magistratu, vel transferatur ab eis jus designandi Ministros: satis enim est eligendi munere seniores aliquot ex Regis vel Magistratus jussu defungi, advocatis consultisque illis qui norunt qualis sit functio Episcopi, quæ ejus populi aut Ecclesiæ ratio, cui aliquis praeficiendus est, qui item possunt de ingeniis, eruditione, atque moribus cujusvis judicare.* Hoc jure Justinianus, ut jam diximus, modum eligendi constituit ab usu priore & Canonibus antiquis nonnihil recedentem: hoc jure post Nicænum Canonem multi Episcopi a Clero & populo electi: Extant & Caroli Magni, Ludovici, aliorumque Regum Capitula ac leges, alium atque alium continentes eligendi modum, ut verissime dixerit Bucerus; *formam electionis a piis principibus esse præscriptam*.

15. Illud jam videamus an etiam Summa Potestas ipsa electionem facere possit; non quæritur an id facere omnino debeat, neque an expediat id semper facere, sed an si faciat, quicquam committat contra Jus Divinum: Nos cum summo viro Marsilio Patavino dicimus, *Non est lege divina prohibitus Legislator aut Princeps ab officiorum Ecclesiasticorum institutione, collatione, seu distributione*. Contrarium qui affirmant, pios Principes innumeros, & veteris & hujus seculi impietatis reos agunt, quod profecto magnæ est temeritatis, cum lex Divina proferri nulla possit, quæ id pro-

(1) *Presbyterorum electionem Episcopo cum Clero & populo, Episcopi Synodo comprovincialium in Ecclesia vacante congregatorum, vel cum ejus Clero & populo consultantium, vel Cleri & plebis electionem ratam habentium permisit.*
(2) *Lib. 2. de Episc. Ord. & Instit.*

prohibeat, ut abunde ab aliis, partim quoque a nobis demonstratum est. Quamquam ergo hoc sufficere poterat (liberum enim Summæ Potestati quidquid lege Divina non circumscribitur) in promptu tamen sunt pro nostra sententia tuenda & rationes & exempla. Ratio prima inde petitur quod omnes actus, etiam qui naturaliter aliis competunt, dum causas ex natura definitas non habeant, recte videmus exerceri a Summa Potestate. Naturaliter præceptores pueris singuli eligunt, tutores dant liberis; ægroti, quo volunt, utuntur medico; mercatores societati suæ curatores præficiunt: At multis in locis tutela sola lege, aut Magistratuum arbitrio defertur; constituuntur publico Imperio medici, ac juventutis formatores, etiam cum interdictione, ne alii ea munera exerceant; mercatorum quoque Societatibus Summæ Potestates idoneos præponunt curatores, culpante nemine. Quod si hoc jus Summæ Potestati convenit in ea, quæ singulorum fuere, multo magis in ea quæ sunt populi, cum populi potestas in eam translata sit (1), quod nemo legum mediocriter peritus, ignorat: Causas aliquando justas esse posse, cur Summa Potestas sibi Pastorum electionem vindicet, nemo sapiens negaverit; Nam sæpe errores in Ecclesiam contra DEI Verbum invecti aliter evelli nequeunt, sæpe schismata cavendi non alia est ratio, sæpe Cleri suffragia factionibus, popularis electio seditionibus perturbatur: Cujus rei plurima extant exempla, etiam ab ævo puriore: Adde jam postremo loco, quod ea interdum sint tempora, ut ne regnum quidem retineri possit, nisi curet Rex ut fidelissimos sibi, atque obsequentissimos Pastores habeat: Germani sane Imperatores gravissimas dedere pœnas hujus juris abdicati, quod omnes testantur historiæ.

16. Ad exempla ut veniamus, ostensum est supra ante legem Mosaicam, & postea apud populos extra Judæam, ipsos Reges sacerdotio functos, quippe lege Divina id tum non prohibente; quo minus dubium est, etiam mandari ab ipsis eo tempore Sacerdotium potuisse: Quemadmodum a Romanis Regibus Pontifices & Flamines creatos legimus.

17. At in populo Hebraico post Mosis legem nemo Sacerdotali officio adhiberi potuit, nisi qui esset e gente Aaronica: neque ministerio Templi, nisi qui Levita esset: Hinc merito culpatur Hieroboam, quod Sacerdotes elegerit eos qui Levitæ non essent (a): id enim per legem ei non licuit; sicut nec jubere Rex potuit, ut sacrificia fierent extra locum conventus, qui post Davidis Regnum fuit Hierosolymis. Alias vero functiones, aut etiam loca functionum assignare aut sacerdotibus aut Levitis Regii juris fuit: Ita David Levitas alios ad prædicandum, alios ad canendum disponit (b): Et ut quidam Cantores essent cum cymbalis, citharis & nabliis Dei præceptum fuisse dicitur per Prophetas (c): ut personarum ad singula munera applicatio ubique David tribuitur, addito Regis nomine (d), & post Davidem, Salomoni (e). Josaphatus quoque Rex, non Propheta, Sacerdotes & Levitas nominatim elegit, quos ad docendum mitteret ad civitates Judæ (f). Quod idem

(1) *Non absolute.* (a) 1. *Reg.* 12. 31. (b) 1. *Chr.* 16. 4. (c) 2. *Chron.* 29. 25. (d) 1. *Chron.* 23. 24. 25. (e) 2. *Chron.* 8. 14. 15. & 5. 12. *Neh.* 12. (f) 2. *Chron.* 17. 8. 9.

est cum eo quod hic quæritur; Nam jus sanguinis in lege Mosaica respondet manuum impositioni in lege Christiana, ut quidam Patres existimarunt (August. in Psalm. 44.): Sicut ergo Rex Hebræus potest certo muneri ac loco certas personas applicare, sed Aaronidas tantum ac Levitas; ita Rex Christianus certæ Urbis *Presbyterum* aut *Episcopum* recte facit, sed ex iis qui ordinati sunt aut ordinandi. Sic & Nehemias vice fungens Regis Persarum, Levitas alios in civitatibus singulis reliquit, alios Hierosolyma evocavit: Quin & Pontificem Maximum non successionis jure id muneris adeptum, sed electione magni Synedrii, certis tamen familiis adstricta, doctissimus Hebræorum Maimonides observat, ut & Vicarium Summi Pontificis simili ratione constitutum: Qui ipse Vicarius ad Pontificatum maximum spem magis, quam jus certum habebat. Hoc ipsum Synedrii jus Regni tempore videtur fuisse penes Reges (1). Alioqui vix est, ut recte interpretemur, quod dicit Scriptura, Sadocum *a Rege constitutum* qui Abjataro succederet, eodem plane loquendi genere, quo Benaja *constitutus* dicitur, qui in belli ducatum succederet Joabo: & qui postea adepti sunt jus Regium Macedones, Romani, posterique Herodis, Pontificum Maximorum creationem ejusdem juris obtentu sibi vindicavere, cum cæteris in rebus Judæis *αὐτονομίαν jus utendi suis legibus* relinquerent: Neque illud est indignum memoratu, sicut olim in captivitate Babylonica Judæi ducem habuerunt, qui *Ras galuth* vocabatur, ita post destructa Hierosolyma Judæis præfuisse *Patriarchas* diversos in diversis Mundi partibus (*), quos ipsi ex Davidis stirpe ortos crederent, & quibus proinde quasi legitimis principibus parerent, ut ostendunt Origenes, Epiphanius, Theodoretus, Cyrillus. Hi *Patriarchæ* ab ipsis Romanis Imperatoribus *Illustres* vocantur (a). Et a Synagogis anniversarium Canonem *auri coronarii* nomine exigebant, quem deinde Imperatores ad se traxerunt, deficientibus Patriarchis. Hi ergo *Patriarchæ*, ut cætera fecerunt quasi Regio jure, ita *Archisynagogos* quoque & *Presbyteros*, qui & *Majores* & *Senes* & *Patres* vocantur, Synagogis præposuerunt, ut ex diversis Codicis Theodosiani legibus (b) inter se collatis manifestissimum est.

18. Sed ad Christianos veniamus: Ante Constantini tempora nullos Christianæ Ecclesiæ Pastores ab Imperatoribus electos nemo mirabitur, cum Imperatores aut inimici essent Ecclesiæ, aut certe eam haberent contemptui, longeque infra suas curas ponerent. Constantinus Canoni Niceno *de Electione* per Episcopos facienda vim legis tribuit; idemque post eum fecerunt cæteri Imperatores, aut renovando Canonem, aut non abrogando: atque hunc eligendi modum diu obtinuisse manifestum est, quippe majore latitudine Imperii, quam ut omnibus Ecclesiis prospicere posset Imperatorum diligentia; Sed id minime obstat quo minus Imperatoribus non licuerit electiones per se exercere. Nam cum Canon a Summa Potestate vim legis habeat, mirum non est si Summæ Potestati, justis de causis a lege lata, aut in universum, aut in certa aliqua specie liceat recedere. Nam & abrogari

(1) *Imo de Regibus Synedrium judicavit.* (*) *Binos Tiberiade & Babylone.* (a) *Cod. Theod. de Judæis.* (b) *Leg. Judæorum, leg. si quis audeat, leg. Judæi sint. L. cuncta privil. & leg. 1. & 2. l. Judæorum querelæ. l. Judæi sint obstrict.*

gari & temperari leges a legislatoribus solent, ut supra a nobis ostensum est. Quid, quod ne abrogatione quidem, aut legis solutione opus est, cum Jurisconsulti in eo consentiant, verbis generalibus in lege positis, numquam censeri exclusum jus Summæ Potestatis. Exempla ergo electionum per Episcopos factarum ostendunt, non necessario electionem a Summa Potestate fieri. Canones quoque ostendunt, Summa Potestate nolente, per Episcopos recte peragi easdem electiones; Horum autem neutrum quæritur, sed, an & Summæ Potestati eligere liceat: Licere sane optimi & Imperatores & Episcopi senserunt: nam in Constantinopolitana Synodo prima jussit Theodosius nomina eorum qui proponerentur, in chartis præscribi, sibi autem servavit τω ενος την αιρεσιν, *unius electionem*: Quid clarius (1)? Unus omnium Episcoporum proposuit Nectarii nomen; Imperator hunc eligit, & in sententia perstat multis Episcopis reluctantibus: tandem Episcopi videntes Imperatorem a proposito non dimoveri, cedunt, exhibentes scilicet ei quam Imperatori debebant reverentiam in ea re, quam Divina lex non prohibebat. Hic quis non videt extra Canones actum? Nam secundum Canones nullæ in electione partes Imperatoris (2), hic vero Imperator solus eligit, hoc est personam designat. Episcopi ut & Clerus & populus probant electionem: Aliud autem est *eligere*, aliud *electionem* factam probare. Probant Episcopi, quia ipsorum erat Nectario adhuc laico & Catechumeno post Baptismum manus imponere. Et hic quoque notandum a Canone abitum, cum juxta Canones Catechumenus, imo νεοφυτος *novitius* eligi non posset: Probant electionem *Clerus* quoque & *populus*, quia ad ipsos pertinebat η δοκιμασια, *inquisitio de moribus*, quæ ab electione quantum distet, supra indicatum est: Sic & Episcopi Mediolanensis electio ab Episcopis Imperatori delata est, nunquam id facturis, si id Juri Divino contrarium credidissent. Citavimus & Valentiniani & Theodosii Junioris exemplum, qui, rescissa Procli electione (3) a majore parte facta, ad Episcopatum Constantinopolitanum advenam ex Antiochia vocari voluere: Et ejusdem Theodosii, qui Proclum jussit in Cathedra collocari: quæ clara sunt non Canonicæ, sed Imperatoriæ electionis exempla. Neque negamus peculiares aliquas causas fuisse, cur Imperatores ipsi electionem a se faciendam judicaverint; sed hoc ad prudentiæ, non ad juris quæstionem pertinet. Prius necesse est Imperatores sibi id licere crediderint, antequam dispexerint an id expediret: Nam de illicitis nulla debet esse consultatio. Harum autem rerum causas ad Divinam revelationem aut inspirationem referre in ista Ecclesiæ ætate merum est aut ignorantiæ aut pertinaciæ perfugium. A Justiniano Imperatore (4) Hormisda & Vigilius electi in Episcopatum Romanæ Urbis multo ante tempore quam in terrenam Dominationem Episcopatus ille verte-

H 2 retur;

(1) *Fabulosa narratio. Vide Epist. Concil. ad Occidentales.* (2) *Invocarant.* (3) *Quia scil. concors non fuerat.* (4) *Hormisda electus A.D.514. Julii 20. fer. 1. Sub Anastasio Imp. quo tempore Roma Theodorico Gothorum Orientalium Regi parebat, annis ante Justiniani ad Imperium A. D. 527. April. 1. evecti regnum 11. mensibus 8. diebus 11.*

retur; ita ut hanc qui attulerunt causam unicam per Imperatores factæ electionis, ad temporum Ordinem non satis attenderint.

19. Postea quoque mos ille in Constantinopolitana Imperii parte diu obtinuit, ita ut Nicephorus Phocas, (1) Zonara narrante, nullos Episcopos nisi *a se electos* ad Episcopatum admiserit. Certe suo tempore ab Imperatoribus electos Patriarchas, invocata summa Trinitate, Balsamo narrat. Et Demetrius Chomatenus Bulgariæ Archiepiscopus jura Imperatorum circa sacra persequens, eorum esse dicit, & electionibus præesse, & ex Episcopo facere Metropolitanum. Nec dubitare quisquam potest, quo magis refrixit in Clero sanctimonia & in populo obsequii fides, eo justiores fuisse causas Summis Potestatibus electiones sibi vindicandi.

20. In Occidente a Christianissimis Francorum Regibus, & sæpissime, & diu electos Episcopos sine ulla populi, sine Cleri suffragio, in omnibus Francorum Historiis, quasi Solis radiis scriptum est: Et tamen sunt qui ad tantam lucem oculos claudunt, nimirum quia parum sit credibile tot pios Principes quicquam in more habuisse, quod Divinis legibus adversaretur, neque eo nomine, aut ab Episcopis, quorum consiliis quotidie utebantur, aut a Synodis, quæ sub eorum Imperio frequentissime habebantur, fuisse reprehensos: Sed quid opponant, videamus. Primum ergo serum hoc esse & infrequens dicunt: Ego contra & vetus satis esse, & perquam frequens exemplis viginti quinque & amplius Caroli Magni ætatem antecedentibus ostendi (*): Vetustati testimonium præbet Lupus Ferrariensis, qui sub Carolo Calvo scribens, novitium esse negat, quod honorabilioribus Ecclesiis Rex *ex Palatio procurat Antistites*: Brunechildis tutelam regni gessit, circa annum IDC. quo tempore a Gregorio admonita est de cura instituendorum Episcoporum: Quod de Romanorum Pontificum Dominatu dicunt, quasi is Regibus causam trahendæ ad se electionis dederit, præterquam quod supra refutatum est, trahi nullo potest modo ad Francorum Episcopos, & ad ea tempora cum Franci Reges nondum Italiam possiderent. Imo contra, quia Franci Reges hoc jure uti solebant in regno suo, ideo & in Italia hoc ipsum Carolus Magnus sibi tribui voluit, ne minore cum Imperio Italiam, quam Galliam & Germaniam regeret: Verissime enim a Goldasto aliisque observatum est, Decretum illud, quod Adriani Pontificis Romani tempore factum est, ad Italicos dumtaxat Episcopos pertinere, cum aliis in partibus jam ante Carolus solidum jus electionis haberet.

21. Ad divitias quoque Episcopatuum, & adnexas ipsis temporales jurisdictiones, frustra recurritur. Nam etiam Caroli Magni temporibus, multoque magis prisco illo, & simpliciore ævo, Episcopatus pauperes aut tenues erant, ut ab Onuphrio Panvinio, harum rerum peritissimo indagatore, annotatum est: Ad jurisdictiones vero quod attinet, eas Episcopi, Caroli Magni ævo, nullas Episcopatibus annexas habuerunt, sed usurpari id demum cœpit, avulso a Gallis Germaniæ regno: Cum Ottones Germaniæ imperarent, tantum abest ut jurisdictiones electioni per Imperatores faciendæ causam dederint, ut contra ideo jurisdictiones concessæ sint Episcopis, quod Imperatores eos, ut a se electos sibi fidelissimos fore, ideoque ipsis custo-

(1) *Post annum* 564. (*) *Ab A. D.* 575. *quo cæsus Sigebertus*.

custodiam urbium tute committi arbitrarentur. Observavit hoc idem doctissimus Onuphrius, qui in Urbe Roma non dubitavit hæc verissima scribere: *Postquam vero Juris* (1) *Imperii facta est eorundem Prælatorum electio, quemadmodum & cæteri Principes sæculares Imperii, tum Cæsares, qui de Religione bene mereri volebant, sine Imperii tamen præjudicio cœperunt Episcopos & Abbates, ob Religionem tamquam potiora Imperii membra, præ cæteris laicis Principibus honorare, profana ditione & ingentibus opibus honestare, Arces, Oppida, Urbes, Marchias, Ducatus, Provincias, Pedagia, telonia, vectigalia, portoria, & multa alia quæ Imperii propria erant, Episcopatibus concedere, quæ vel ex suis propriis bonis, quæ ad Imperium pertinebant, vel ex alienis feudis erant. Nam laicis Principibus sine legitimo hærede mortuis, eorum Provincias, quæ beneficiario jure ad Imperium pertinebant, non aliis amplius laicis Regulis sed Episcopis concedebant, atque hac ratione omnes Episcopatus & Abbatias Italiæ, Galliarum, & Germaniæ, imo totius orbis Latini, & denique ipsum Pontificem Romanum ex pauperibus ditissimos & maximos Principes fecerunt: ex eis scilicet opibus, quæ ante Imperii juris erant, in nulla re propterea Imperialia jura minui existimantes, quippe quod certi essent eos omnes Prælatos a se designandos fore, & non nisi jussu suo & voluntate Sacerdotia ipsa obtenturos*. Ottoni II. commentum hoc tribuit Nicolaus Cusanus (a): *Otto II. unico gaudens filio, & multis regnis, cogitans difficile fore absque maximo labore tot regna in pace aliquandiu servari posse, insequens vestigia avi sui Henrici I. & Ottonis Patris, suum cogitatum ad res Ecclesiasticas appulit, considerans multa jam religiosis locis per præteritos Reges donata, summa pace gaudere, quia verecundum erat DEO dicatis vim inferre, animo ponderavit ordinationem factam in Synodo Romanæ Ecclesiæ, de qua 63. Dist. in Synodo, per quam perpetua dabatur potestas Imperatoribus, & Romanum Pontificem & cunctos sub Imperio Episcopos investiendi, vel saltem eorum consensum semper concurrere debere, celebrata Canonica electione, ut 63. Dist.* nos Sanctorum: *unde hoc ponderans credidit, perpetuis temporibus, Imperio subjectis pacem dari posse, si temporalia dominia, tam Romanæ Ecclesiæ quam aliis adjungerentur, cum certi servitii observatione, tunc enim cultus Divinus augmentaretur; & Religionem in magnam reverentiam exaltandam credidit, quando Sanctissimi magnæ potentiæ aliis Principibus intermiscerentur, non posse tunc quosque voluntate in peccatis uti. Nulla publica sperabat unquam peccata captorum & depopulatorum agrorum, & communem Pacem turbantium, incendiariorum, & consimilium posse nutriri, Ecclesiastica sacra Potestate, potenti & valenti resistente. Etiam prædones & pauperum oppressores, qui particulari regimini præessent, sic corrigi posse affirmabat; ut sic absque tyrannica oppressione populus in libertate vivere posset; Imperio etiam tranquillissimo* (2) *non dubitabat hanc ordinationem esse utilissimam, quando per annua servitia ac præstimonias cuilibet Ecclesiæ juxta quantitatem temporalium indictas, status Imperialis manu teneretur, ac etiam multo major Imperii potentia ex hoc appareret, quod illis omnibus dominiis, ita Ecclesiis traditis, nullus nisi per Imperium*

(1) *Imo postquam Imperii Majestas nutare cæpit.* (a) *Lib.* 3. *de Concord. Cathol. c.* 27. (2) *Imperium ipsum enervavit.*

rium & absque successione præfici posset. Theodoricus vero a Niem ab Othone I. ejus rei jacta fundamenta ostendit; *Ipse*, inquit, *magnus Ottho, & de ipso descendentes, secundus & tertius ejusdem nominis Augusti, ipsam Romanam & alias omnes Ecclesias in Italia & Germania sæcularibus dominiis ditarunt*.

22. At in Gallia paucissima ejus rei exempla invenias. Fefellit nonnullos investituræ vocabulum: quod quia hodie de Feudis potissimum usurpatur, ideo omne id, quod de investituris Episcoporum dicitur, ad territoria & fundos pertinere putaverunt. Crassus est error. Nam *vestire* & *investire* vetera sunt vocabula originis Germanicæ, quæ juris qualiscunque collationem significant. Ideo apud veteres Auctores officiis omnibus tum civilibus, tum Ecclesiasticis aptata reperiuntur. Romanus Rothomagi Episcopus, Jureto annotante, vixit circa annum IDCXXIII. In ejus vita legimus: *Fit itaque inter Palatinos Proceres de viro sancto communis assensio, qui omnes unanimiter Regi consulunt ne grex Christi suo fraudaretur desiderio, sed divina protinus ad effectum ducatur electio: quo Rex gratulatus consilio, convocatis tam Episcopis quam Abbatibus, baculum illi contulit Pastoralem*. Apparet hinc *investituram* trecentis ferme annis vetustiorem Otthonis I. Imperio, quo cœpta sunt territoria Episcopis tribui. Et sane si in *investitura* spectata esset Jurisdictio civilis, jam ea facta esset per *sceptrum*, *gladium aut vexillum*, ut mos habebat eorum temporum, non per *annulum & baculum*. Quamquam ergo non vindicarunt sibi Christianissimi Reges χειρων επιθεσιν *manuum impositionem*, quæ Presbyteros facit, tamen sui Juris existimarunt hæc duo, hunc hominem huic Ecclesiæ obstringere, quod per annulum indicatur, & Jurisdictionem Ecclesiasticam, hoc est, Judicium de sacris cum quodam publico Imperio conferre, quod *baculi* nomine indicatur. Nam & Regi ipsi, primum cum sacraretur, una cum Sceptro dari solebat baculus. *Et per hoc*, inquit Aimoinus (*a*), *Ecclesiarum defensio*, hoc est, Imperium ad tuenda sacra divinitus tradita; sua nimirum officiis signa respondebant: sicut & Canonicus per librum vestiebatur. Multis demum post sæculis, cum pietas genuisset opulentiam, & filia insidiaretur matri, Imperatores de Jure vetustissimo pene detrusi, cœperunt indignitatem ejus rei ex hoc quoque ostendere, quod Episcopi ipsorum beneficio prædia & territoria possiderent; sed numquam hoc solo jure nixa est electio, quippe, ut diximus, ista Regum liberalitate antiquior. Accedit, quod neque vis ulla potest esse accessorio ut principale ad se trahat, & quod nunc quoque prædiorum in vicem stipendia e publico succedunt; ita ut hac quidem de causa nihilo sequius sit, quam olim fuit, jus Summarum Potestatum.

23. *Investituræ* ergo nomine in illorum temporum historiis non inane signum intelligendum est: neque credendum, tam stultos fuisse Reges, ut pro nudo ritu tot labores, tot etiam bella susceperint; sed cum signo, aut per signum res signata, nimirum Ecclesiarum collatio, quam certum est factam duplici modo. Nam aut electionem libere & sine aliorum suffragiis Reges per se fecerunt, aut jus eligendi aliis concesserunt, salvo jure approbandi, non imaginario, sed cum rescindendi libertate. Concessio eligendi dabatur, aut per legem, sicut Carolus Magnus Episcopos

(a) *Lib. 5. cap. 50.*

pos per *electionem Cleri* & *Populi* voluit eligi, aut per privilegium, sicut idem Carolus Magnus Mutinensibus concessit, ut suis suffragiis Episcopum eligerent (*a*): idemque jus jam olim a Francis Regibus obtinuit Ecclesia Atrebatensis; aut speciali indultu, quæ via Caroli Magni posteris tutior visa est.

24. In testamento Philippi Augusti Francorum Regis (*) hæc verba extant: *si forte contigerit Sedem Episcopalem vacare, volumus ut Canonici veniant Ecclesiæ ad Reginam & Archiepiscopum* (is erat (**) Guilielmus Remensis Archiepiscopus, quem Rex Hierosolyma proficiscens Regni curatorem constituerat) *& liberam ab eis electionem petant*: & Ludovicus Sanctus (***) qui dicitur, in diplomate quo matri mandat Regni curam, regalia enumerans, addit *Potestatem conferendi dignitates & beneficia Ecclesiastica*, Item *eligendi, licentiam dandi capitulis & conventibus*. Senatus Curiæ Parisiensis in libello, quem Regi Ludovico XI. obtulit, *Lodovicus*, inquit, *Pius* (Caroli Magni scilicet filius) *semper jus investiturarum retinuit; in cujus locum postea successerunt regalia, & jus illud quo utitur Rex, cum vacante Episcopatu eligendi Potestatem facit*: hoc ipsum erat, quod in Anglia solebat vocari *licentia eligendi*. Cæterum sæpissime Reges Francos & eorum successores tum in Galliæ tum in Germaniæ Regno ipsos per se exercuisse jus eligendi, nullo alienorum suffragiorum interventu, & nos multis exemplis ostendimus, & ante nos indubitatæ fidei auctores prodiderunt. Apud Turonensem hæc exstant (*b*): *Dionysius Episcopus per electionem Regis* (Clodovaci, qui Christianorum Regum primus) (1) *ad Episcopatum successit*. Item, *Ommatius jussu Clodomari Regis* (is Clodovaci filius) *ordinatus est*. Item, *Theodoricus* (is quoque e Clodovaci liberis) *jussit Sanctum Quintianum constitui, & omnem ei Ecclesiæ Potestatem tradi*. Clerus Turonensis (narrante eodem Gregorio lib. 3. c. 17.) Catonem a Clothario electum ita alloquitur: *Non nostra te voluntate expetivimus, sed Regis præceptione*. Sic & in Pictonicum Episcopatum Pascentius succedit jussu Regis Chariberti. Notat Walramus Episcopus Naumburgensis per hæc tempora viros optimos atque sanctissimos ad Episcopatus pervenisse. Sed Onuphrium audiamus, qui in vita Hildebrandi ita scribit, ipse Pontificiæ Potestati addictissimus; *Erat tum consuetudo a temporibus Caroli Magni Imperatoris, primum ex auctoritate Romani Pontificis Adriani* I. *introducta, ut alicujus urbis vel Abbatiæ Episcopo aut Abbate mortuis, statim Clerus vel Monachi in unum congregati Legatos ad Imperatorem, qui tunc erat, dirigerent; ad quem defuncti Prælati pedum Pontificale & annulum deferentes, eum pro novo Antistite deligendo nomine sui collegii interpellabant. Qui statim Senatu suo congregato ex ipsius ple-*

(a) *Carol. Sigon. de Reg. Ital. l.* 4. (*) *A. D.* 1219. G. (*cum cruce signatus est*) *scripto, vitam ad A. D.* 1223. *produxit.* (**) *Matris germanus.* (***) *A. D.* 1248. *quo crucem sumpsit.* (b) *Lib.* 10. c. 13. 4. (1) *A. D.* 511. *Licinii Turonensis* 11. *decessit Clodoveus. Licinio A. D.* 513. *denato Theodorus & Proculus jubente Crodielde suffecti sunt. Si præfati Regis id est Clodovei electione ad Episcopatum accessit vivente Licinio sedit, pluresque una Episcopos habuere. Turones: id vero non admittit ipse Gregorius, qui lib.* 2. c. 2. *Licinio (post Clodoveum) defuncto Dionysium Cathedram Pontificalem ascendisse monet.*

plerumque sententia unum vel ex ipsis collegiis vel ex amicis & Capellanis cæterisque domesticis & familiaribus suis juxta loci dignitatem, ut ei libitum erat, pro arbitrio a se electum, annulo & virga Pastorali, Prælati defuncti a se transmissis donabat, eumque de illo Sacerdotio diplomate suo Imperiali, ut tum dicebatur, investitum, hoc est, illa dignitate donatum, in Episcopum vel Abbatem consecrari mandabat, absque alia Cleri & Monachorum electione. Hoc autem per Galliam, Germaniam, & Italiam, quæ tunc Latinus orbis dicebatur, usurpari mos erat. Cujus exemplo cæteri quoque Reges ut Hispaniæ, Francorum (1), *Hungariæ & ejusmodi imitati sunt. Hanc autem consuetudinem, cum omnes, ut dixi, Latini orbis Ecclesiæ, tum sæpe & diu in multis suorum Pontificum electionibus servavit Romana Ecclesia: & præsertim in Joannis* XIII, *Gregorii* V., *Sylvestri, Clementis, Damasi, Victoris, Nicolaique Pontificum electionibus; qui omnes Otthonis* I. & III., *Henrici quoque* III. & IV. *sententia, Romani Pontifices sine Cleri Romani suffragiis lecti, & ab iisdem Imperatoribus per annulum & virgam de Papatu Romano investiti fuerant.* Et alio loco: *Imperator non solum Episcopatus omnes & Abbatias minoraque omnia Sacerdotia, ut Præbendas, Canonicatus, Præposituras, & Decanatus, & hujusmodi conferebat; sed etiam Romanum ipsum Pontificem designabat.* Cui congruit illud pragmatici Ferrariensis: *Imperatores conferebant omnia beneficia per universum orbem* (2). De Trajectina Ecclesia Rescriptum Conradi Suevi produximus, cujus verba sunt: *Jus eligendi & instituendi Episcopum in ipsa Ecclesia ad Reges Romanos, vel Imperatores pertinere dignoscitur, & ab Antecessoribus nostris Regibus & Imperatoribus ad nostra tempora est devolutum & deductum.* Nihil huic Regum juri derogat capitulum Caroli Magni *de Electionibus per Clerum & populum faciendis*, cujus modo meminimus. Certissimum enim est in omni lege tacite exceptum jus censeri atque Imperium Summæ Potestatis. Conceditur ergo Clero & Populo electio, nisi Regi ipsi ex usu videatur suo arbitrio electionem peragere. Genebrardus ipse Juris Regii infestissimus oppugnator (*a*), Carolum Magnum usum jure per se eligendi Episcopos, quamquam rarius, concedit. Et sane morem hunc Regiæ electionis per Pipinum & Carolum Magnum deducit Lupus Ferrariensis: & jus eligendi Romanum Pontificem penes Carolum fuisse, ipsi Propugnatores Pontificiæ Potestatis concedunt, decretumque ut ipse Archiepiscopos & Episcopos institueret. Ita enim voces *audandi* & *investiendi*, quæ sunt in Decreto, Sigonius interpretatur (*b*). In Ludovico Rege jus hoc constituendi Pastores agnovit Synodus Aquisgranensis: aliosque Caroli Magni posteros eodem jure multis exemplis alibi ostendimus. Utrumque ergo historici comprehendunt *investituræ* nomine, & *Jus eligendi*, si ita ex usu videatur, & *Jus electionem permittendi*, Regioque judicio aut probandi aut improbandi. Quod jus penes Imperatores mansit adusque Hildebrandi tempora, qui primus in hoc jus violentum impetum fecit. Onuphrius Panvinus vitam ejus referens, *non solum*, inquit, *Imperatorem electione Romani Pontificis, quod & Adrianus tertius*

(1) *Quasi Francorum Reges extra Galliam Latini orbis partem regnaverint.*
(2) *Per orbem suum, non ubique.* (a) *De sacr. elect. Jur, cap.* 1. (b) *De Regn. Ital. lib.* 1.

tius aliquando fecerat , sed & omni auctoritate , qua reliquos Prælatos , Episcopos scilicet , Abbates constituebat , primus omnium Romanorum Pontificum privare tentavit . Investituram hic constituendi nomine recte explicavit . Ut & ipse Imperator Henricus V. qui , ut apud Abbatem Suvarzahensem est , tam Papæ quam Synodo *Potestatem constituendorum Episcoporum Carolo Imperatori concessam notificavit* . Idem Onuphrius alibi : *Investituras ita* , inquit , *collationem appellabant* . A Carolo certe ad Henricum usque possessionis regiæ seriem continuat & Imperator ipse , & alii spectatæ fidei scriptores . Imperator Henricus a Paschali stipulatus est , ut regalia sibi dimitteret , quæ a temporibus Caroli , Ludovici , Otthonis , Henrici , aliorumque prædecessorum ad regnum pertinebant . Quæ hæc sint regalia , in edicto explicat : *Regno jam inde a Carolo quadringentis & amplius annis investituras Episcopatuum tenenti auferre volebat* . Hoc ipsum jus Westmonasteriensis vocibus *dandi Episcopatus* expressit in historia anni CIↃ CXII. *Hoc anno orta est contentio magna inter Papam Paschalem & Imperatorem . Imperator voluit uti privilegio Antecessorum suorum , habito annis trecentis sub Pontificibus Romanis LX. qui licite dederant Episcopatus & Abbatias per baculum Pastoralem* . Guillelmus quoque Tyriorum Archiepiscopus eidem mori antiquissimo testimonium præbet : *Inoluerat*, inquit, *consuetudo , præsertim de Imperio , quod decedentibus Ecclesiarum Prælatis , annulus & virga Pastoralis ad dominum Imperatorem dirigebantur* . Ferrariensis Pragmaticus de illis temporibus agens : *Imperatores* , inquit , *conferebant omnia beneficia Ecclesiastica per universum orbem* (1) . Duo autem illa , quibus diximus investituras constare , eligendi scilicet facultatem , & , si ab aliis eligeretur Episcopus , recusandi libertatem , optime distinxerunt , & in jure Regio conjunxerunt omnes quorum in istis rebus excutiendis diligentia probatur. Patet hoc ex laudatis modo Onuphrii locis, quibus iste ejusdem Auctoris accedat : *Satis autem constat Joannem* XIII. *qui Leoni* VIII. *immediate successit , Gregorium* V. *& Sylvestrum* II. *Apostolicæ Sedi sola auctoritate Imperatorum fuisse impositos , nullius Cleri vel populi Romani suffragiis expetitos . Cæteri vero Romani Pontifices , qui inter* Joannem XIII. *& Sylvestrum* II. *fuerunt , etsi eos electos fuisse ab Imperatoribus non legatur , sed a Clero , Senatu , populoque Romano : id accidit , quod electionis tempore Imperatores urbe absentes , adeo maximis in Germania bellis & alibi impliciti essent , ut de novo Pontifice Romanæ Sedi providere non possent . Illud tamen constat , dum Imperatores , tres Otthones loquor , in urbe , vel prope , aut certe in Italia fuerunt , & Romanam forte Ecclesiam Pastore vacare tum contigisset , eos novum Summum Pontificem dedisse : si vero tempore novæ electionis eos ab Italia procul esse contigisset , certum est , tum Romanos Pontifices a Clero , Senatu , populoque Romano electos , non absque Imperatorum consensu consecratos fuisse* . Vir eruditissimus Johannes Tilius in memoriali libertatum Ecclesiæ Gallicanæ : *Episcopatibus* , inquit , *vacantibus , apparet per historias Gregorii Turonensis Archiepiscopi & Aimonii , qui exempla recitant , ante Carolum Magnum a Regibus datos ; aut saltem , si ex forma sanctorum Canonum & Patrum decretis facta esset electio per Clerum & populum, eam nullius fuisse pretii* ,

 nisi

(1) *Suum scil.*

nisi a Rege probaretur. Et peritissimus Canonum Juretus ad Ivonis Epistolam CIV. *Quin etiam, licet aliquando libera esset Cleri & populi electio, tamen consulendus erat Rex*: Ubi & rescissarum a Rege electionum adfert exempla. Ut appareat verissimum esse quod dixi, ipsum jus approbandi non fuisse imaginarium (quale nunc quidam conantur Summis Potestatibus obtrudere) sed cum improbandi libertate conjunctum, & quidem tali, quæ alieno judicio non subjaceret.

25. Magni sane momenti ad Ecclesiam tuendam & Regni statum jus utrumque, inquam, electionis, & rejectionis: sed illud tanto majoris, quanto plus est beneficii debitorem acquirere, quam inimicum excludere. Paulus Æmilius, ubi id jus Henrico Imperatori extortum narravit: *Ea res*, inquit, *multum virium Imperatoriæ majestati detraxit in animis popularium: plus enim quam dimidium suæ Jurisdictionis perdidit*. Onuphrius eundem ferme in modum: *Dimidium*, inquit, *Imperii omnino ab imperatore tollebatur*. Item: *Imperii enim vel omnino tollendi, vel in perpetuum stabiliendi causa tum maxime tractabatur*. Idem alibi de Henrico III. *Præstantissimum*, inquit, *hoc Imperii jus* (ita electionem appellat) *mordicus retinuit*: neque sane aliter existimarunt Reges, qui ex ruderibus Romani Imperii potentiam suam exstruxere.

26. Præter Francos & Germanos, Hispaniæ quoque & Hungariæ Reges audivimus ab Onuphrio nominatos. In Hispania mos ille ante Caroli Magni tempora viguit, ut ex Toletano Concilio apparet, ubi Præsulum electio disertim regali Potestati adscribitur, addito, *si Toletanus Episcopus dignos esse probaverit*, quia ad ipsum consecratio pertinebat. Quem morem ad Reipublicæ salutem plurimum pertinere a Covarruvia notatum est, & a Vasquio recte animadversum, non ex juris Canonici beneficio hoc jus esse penes Reges, sed ipso regali atque adeo naturali jure; quia scilicet regno posito, simul jus Regi conceditur ea omnia procurandi, quæ ipsi lege divina interdicta non sunt, præsertim quæ eo pertinent, *ut subditi vitam & tranquillam & piam degant* (a). Hungariæ Reges ad Paschalis usque tempora eo Jure usos Martinus in Chronicis aliique tradiderunt. Nec omittendum illud Theodori a Niem de Sigismundo optimo Rege atque Imperatore: *Ipse Sigismundus Cathedrales Ecclesias & Monasteria, nec non omnia beneficia Ecclesiastica in Hungaria dedit, quibus voluit*. His Apuliæ Reges addit in consiliis Alexander, Scotiæ Reges Episcopus Naumburgensis, qui anno CIϽ CIX. causam eandem, quam nunc agimus, egit fortiter contra Hildebrandistas. Angliæ Regem ipsum, si placet, audiamus: *Henricus id nominis post Conquestorum primus concessit Episcopatum Wintoniensem Wilhelmo Gifford; & continuo de possessionibus ad Episcopatum pertinentibus contra novi Concilii statuta investivit. Idem Henricus dedit Archiepiscopatum Cantuariensem Rudolpho Londinensi Episcopo, & illum per annulum & baculum investivit* (*). Hic est ille idem Henricus, qui narrante Westmonasteriensi per Wilhelmum procuratorem suum *constanter allegavit quod non ipse* (ita verba habent) *pro regni amissione investituras Ecclesiarum amittere velit, & hoc ipsum verbis minacibus affirmavit*. Facessant historiarum imperiti interpretes. Quis non videt hic investi-

(a) 1. *Tim.* 11. 2. (*) *A.D.* 1114. *April.* 26. *Fer.* 1.

vestiturarum vocabulo ipsam Episcopatuum collationem intelligi? Statutum Parlamenti sub Eduardo III. Rege habiti testatissimum hoc facit. Verba sunt: *Supremus Dominus noster Rex, & hæredes sui habebunt, & pro illo tempore fruentur collationibus ad Archiepiscopatus & alias dignitates electivas quæ de ejus sunt advocatione, quas progenitores ejus habuerunt, antequam esset libera electio concessa. Quandoquidem electiones concessæ sunt per progenitores Reges sub certa quadam forma & conditione, videlicet ut eligendi licentiam a Rege peterent, & post factam electionem Regium consensum obtinerent, & non alio modo*. En jus Regium *conferendi Episcopatus*, Clericorum electione in Anglia antiquius, quod historiæ quoque testantur: quæ ab Ethelredo, & aliis antiquissimis Regibus, anni sunt jam septingenti, narrant collatos Episcopatus. Postea Clericis concessæ (1) electiones sub duabus conditionibus, quas in Gallia quoque observatas ostendimus, ut *eligendi* impetraretur licentia, & facta electio ad Regium referretur arbitrium. At posteriori ævo tota electio Regi reddita. Hodie penes capitula imago est electionis, vis tota penes Regem. Nam vacante Episcopatu Rex (2) cum codicillis, licentiam eligendi continentibus, simul transmittit nomen ejus quem eligi cupiat. Hunc morem defendens Bochellus ait; *Antiquum jus plebis designandi qui consecrentur, eatenus esse penes Reges, quatenus solemnes Regni cujusque consuetudines permittunt*. Bilsonus autem Wintoniensis Episcopus operosissime de hac quæstione disserens non semel affirmat, quod certissimum est (3); *Nullam eligendi formam Divino Jure præscriptam, cumque Principes populi sint capita, & Divino atque humano Jure omnis externæ atque publicæ administrationis curam, tam in sacris quam in civilibus caussis creditam sibi habeant; has rationes necessario evincere electiones eorum fideicommitti debere; saltem si onus illud in se suscipere voluerint*. Ejusdem hæc sunt verba: *Luce clarius apparet alios etiam Princeps, præter Romanos Imperatores a prima Christiana fidei professione, non solum summam Potestatem in electionibus Episcoporum habuisse, sed quos eo honore dignos judicarunt, non expectatis populi aut Cleri suffragiis propria auctoritate constituisse*. Non ultra extendam, quod facillimum erat, exemplorum ac testimoniorum congeriem. Aut hæc satis sunt, aut nihil est satis. Quisquis igitur tot laudatissimos Reges, quorum alii primi in regnis suis Christianam fidem sunt professi, alii Romanorum Pontificum ambitioni fortiter restiterunt, alii reformationem Ecclesiarum aut inchoarunt aut promoverunt, atque in iis multos sanctimonia & eruditione celebres, damnare sacrilegii audet, quasi in eligendis Episcopis aliquid jure Divino vetitum admiserint; is me tam temerarii judicii approbatorem non habebit.

27. Quod vero quidam in hoc electionis negotio Pastores alios ab Episcopis discernunt, nimirum quia ipsi illis in locis vivunt, in quibus nulli sunt Episcopi, frustra est. Nam Pastores tales, etsi cum meris Presbyteris id commune habent quod aliis non præsunt; habent tamen illud Episcopale, quod nemini Pastori subsunt: atque adeo

(1) *Imo ad eos antequam Reges ulli Christo nomen dedissent pertinebant.*
(2) *Si velit scilicet, sed id rarius.* (3) *Imo falsissimum, cum Apostolorum praxeos quæ divinum jus nostrum est, exempla supersint.*

adeo dubium est, Episcopisne an meris Presbyteris (1) rectius annumerentur. Praeterea, cum Episcopatui insit Presbyterium, qui Episcopatum conferunt, simul iidem conferunt certae urbis aut loci curam Pastoralem, & aliquid insuper amplius: ita ut a majori ad minus, aut potius a toto ad partem recte procedat argumentatio. Veteres sane Imperatores & Reges adeo se inferiorum munerum Pastoralium collationi minus immiscuerunt, quod aut a se, aut juxta leges suas electis Episcopis totam illam curam minorem recte committi non sine causa existimaverunt. Ideo & in antiquissimis Canonibus de Presbyterorum electione vix quicquam invenias; quia tota illa res Episcopalis erat (2) arbitrii, ut supra ostendimus. Nec desunt tamen exempla, quibus appareat officia etiam minora Ecclesiastica a Regibus collata. Onuphrium modo produximus testantem, non Episcopos tantum, sed minora quoque Sacerdotia ab Imperatoribus solita conferri. Exstat Pelagii Romani Pontificis Epistola, quae significat sacras clementissimi Principis venisse literas, quae certos quosdam homines Centumcellis Presbyterum, Diaconum, & Subdiaconum fieri praeciperent. Ut jam de Abbatiis taceam, quas itidem a Regibus collatas nemo est qui ambigat. Quae de Patriae nostrae jure ex actis publicis antehac protulimus, abunde testantur Hollandiae, Zelandiae & Westfrisiae Principes ab ipsa Principatus origine pastoralem cujusque urbis aut pagi curam idoneis hominibus arbitratu suo detulisse; nisi si quibus in locis id jus aliis concessum doceri posset: eamque consuetudinem ad proximi belli tempora fuisse servatam: haec etsi antiqua non sunt, illis tamen refellendis sufficiunt, qui a populo electos Pastores ad ultima usque belli tempora publice asseverare non sunt veriti. Addi possent, si necesse esset, plurimae investiturarum tabulae, quibus Principes nobilibus vasallis, inter caetera etiam jura, Ecclesiarum collationem largiuntur. Ego vero, quomodo non hodieque id jus duret, (nam an, & ubi expediat, & quatenus, alia est quaestio) intelligere non possum: Neque enim commeriti sunt Ordines reformationi operam dando, ut sequiore, quam antea, sit loco. In Palatinatu curae Pastorales conferuntur arbitrio Senatus, qui mandato & nomine electoris Ecclesiis praesidet. In ditione Basileensi Ecclesiarum extra urbem in pastore eligendo potestas nulla. Quem Magistratus urbis ad pascendum illas mittit, etiamsi docentem numquam audierint, reverenter accipiunt. Initio reformationis multi Pastores hac sola vocatione contenti fuere. Denique Musculi effatum est (a): *Pastorem Christianum de vocatione sua solicitum esse non debere, neque ambigere quin Christriana ac legitima sit sua vocatio ubi ad Evangelium praedicandum a pio Magistratu aut Principe vocatus est*. Ecclesiarum ergo reformatarum doctrina Potestates Divino Jure non spoliat. Neque sane ipsi Ordines unquam aliter existimarunt. Nam cum anno CIↃ IↃ LXXXVI. sine assensu Ordinum Synodus habita esset, Comes Leicestrius praefectus harum partium, ut ad probandam Synodum Ordines permoveret, XVI. Novembris testatus est eam probationem nemini detrimento fore in jure instituendorum Pastorum. Ipsi vero Ordines eodem anno IX. Decembris die acta Synodica admiserunt additis quibusdam exce-

(1) *Synonima sunt ex Apostolorum mente*. (2) *Non erat, sed post facta est*. (a) *Loc. Com. de Elect.*

exceptionibus, quarum una hæc est; *ut Ordines, Nobiles, & urbium Magistratus aliique jus & consuetudinem retinerent instituendi & destituendi Pastores & scholarum Magistros*.

28. Videamus jam cætera, quæ contra Summas Potestates hac in parte afferri soleant. Ajunt nonnulli Reges quosdam & Principes abusos electionibus, aut per sordes, aut per gratiam. Quod quidem verum est; sed ad hujus controversiæ definitionem non pertinet. Nam abusus Juris neminem Jure privat, nisi forte subditum intercedente Superioris sententia. Multo minus abuti posse, ad amissionem Juris satis est. Alioqui nemo certus erit cujusquam Juris. Neque vero minor est laudabilium electionum, quas Reges fecerunt, numerus. Et contra ex popularibus electionibus res sæpe ad seditionem, cædes, vulnera, incendia perducta est: neque Clerus gratiæ & factionum semper expers, ne nunc quidem. Ita ut si incommodorum metu everti possit electio, nulla ejus species sit substitura. Cum Genebrardus infensus Juri Regio dixisset, Episcopos Romanos ab Imperatoribus electos, monstra hominum fuisse, contra a nostris ostensum est, aut bonos aut mediocres electos, a Clero vero & populo mera monstra prodiisse (*a*). Accedit, quod Summarum Potestatum magnitudo non tam facile, quam privati, largitionibus corrumpitur, neque injustis aliorum desideriis æque obnoxia est. Deinde ordinatio, quæ penes Pastores manet, & jus contradicendi, quod plebi relinquitur, si non omnibus, quod vires humanas excedit, certe majoribus malis præcludit aditum.

29. Objiciuntur & Canones, & Patrum dicta quædam. Vetus Canon, qui est XXX. in eorum numero qui vocantur Apostolici, de Magistratibus agit, non de Imperatoribus; & quemadmodum proxime antecedens Canon nundinationibus, ita hic violentis intrusionibus opponitur: quod verba illa indicant, εγκρατης εκκλησιας γενηται, *Ecclesiam nactus fuerit*. Ad eos ergo pertinet Canon, qui non legitime ordinati atque examinati per vim Ecclesias invadunt, Magistratuum ipsis faventium auxilio aut fiducia. Sic & Parisiensis Synodus non electionem Regiam improbat, sed ordinationem; neque omne Regis Imperium, sed id quod fit contra Metropolitani & comprovincialium voluntatem, quippe ad quos ordinatio pertinebat. Nam ipse Rex Charibertus, quo Imperatore hæc Synodus est habita, Pascentium eligit ad Episcopatum Pictonicum, quem comprovinciales receperunt, ut recte electum, & ut aliud vellet Canon, nihil tamen ad rem faceret. Nam si factus est Rege consentiente, potuit aut ab ipso, aut ab aliis etiam Regibus, præsertim de optimatium sententia rescindi; cum nullæ leges positivæ sint immutabiles: sin dissentiente Rege, jam neque Canon ille vim legis habuit, neque eo imminui jus Regium potuit. Certe ex quo Reges eligere Episcopos cœperunt, plurimæ in Gallia Synodi sunt habitæ, quarum nulla Reges eo nomine reprehendit: non una vero Regem monuit, ut quantum par esset, studium ac curam constituendis Pastoribus adhiberet: ut satis appareat, nihil umquam Galliæ Episcopos in isto eligendi modo deprehendisse, quod legibus Divinis esset contrarium. Nicenæ Synodi II. per quam imaginum introductus est cultus, auctoritatem a nostris proferri satis indignum est.

Et

(a) *Reinoldus* 187.

Et tamen, ne hujus quidem alia est quam illorum, quibus jam respondimus, Canonum sententia. Adfertur & Athanasii vox acrior in Constantium; qui si summis affectus injuriis aliquid protulisset, non tam generaliter verum quam illis temporibus accommodatum, nihil mirandum esset; cum aliis quoque Patribus multa exciderint, quæ rigidum examen non ferunt. Et tamen ipse Athanasius, utcunque calidus hac in causa, nullum obtendit jus Divinum; sed quærit, *ubi sit ille Canon, ut ex Palatio mittatur is, qui futurus sit Episcopus?* Ostendit ergo Canonicum non esse, quod fiebat a Constantio; & recte: Alius enim eligendi modus eo tempore in usu erat, Nicenæ Synodi auctoritate, & Constantini præceptis firmatus. Quamquam autem justis de causis conceditur Regibus a Canone recedere, tamen eo animo egredi Canonem, ut Arrianæ parti faventes ad Episcopatum promoverentur, minime erat boni Imperatoris officium: ergo justius reprehenditur ista eligendi ratio, si etiam omissa ordinatione obtrusi sunt Ecclesiis Episcopi; quod factum omnino credibile est. Neque enim Orthodoxi ordinaturi erant Arrianos, aut cum Arrianis colludentes. Enimvero obstare jus Divinum, quo minus Rex Pastorem eligat, nemo adhuc Patrum repertus est qui diceret. Aliter sensisse apparet sanctissimos Episcopos, tum qui Theodosio eligenti paruerunt, tum qui Valentiniano electionem detulerunt.

30. Et hæc quidem de Summis Potestatibus veram religionem amplectentibus dicta sunto. Jam ad eos Reges quod attinet, qui salutari fidei non assentiuntur, numquam illos pii cœtus pro electione Pastorum interpellabunt. Nam qui sperent defensionem Ecclesiæ ab hostibus Ecclesiæ? Et, ut res felicissime succedat, tamen indecorum res Ecclesiæ *κρινεσθαι επι των αδικων, και ουχι επι των ἁγιων, judicari apud iniquos & non apud Sanctos* (a). Quin ipsi Reges a fide alieni si tale aliquid sibi arrogent, procul dubio gravius sibi judicium accersunt. Attamen, si omnino nolint Reges infideles admittere quemquam Pastorem aut Episcopum nisi a se electum, atque interim & Ecclesiæ *την δοκιμασιαν probationem*, & Pastoribus aliis *την χειροθεσιαν manuum impositionem* relinquant, vix putem convenire Christianis, ut homines alioqui idoneos eo solo nomine repudient, quod ab infidelibus Regibus commendentur: DEUS enim bonus etiam per malos opus bonum peragit. Non is sum, qui damnare audeam tot Christianas Ecclesias in Thracia, in Syria, in Ægypto, quæ Patriarchas aut minores Episcopos a Turcarum Rege accipiunt; neque novam esse hanc Christianorum patientiam docet nos Barlaamus Episcopus Cyracensis, cujus hæc sunt verba: *Pontificatus quilibet, quomodo Bulgarensis, dependet a Principe illius Gentis: & Triballensis similiter a suo Principe: Antiocheno vero Patriarchæ Armeniorum Rex dominatur: Hierosolymitano autem & Alexandrino Ægyptiorum impiissimus Princeps. Nullus enim horum Pontificatum recipit, non probante & decernente & consentiente suo sæculari Principe: Magis autem, & plurimum, & omnibus, ad quos spectat electio, voluntate renuentibus, & cum Principe discordantibus, necessarium est finaliter, eum, quem vult Princeps, Pontificem effici.* Nimirum satius est Pastorem idoneum, plebis testimonio laudatum, ab aliis Pastoribus ordinatum accipere arbitrio Principis quamquam infidelis, quam Ecclesiarum vastitatem pati.

(a) 1. *Cor.* 6. 1.

pati. Certe Esdras munus restituendi cultus divini a pagano Rege Artaxerxe sibi impositum non defugit.

31. Sed ad nostras, hoc est, Christianas Potestates ut redeamus, (istud enim obiter dumtaxat adspersum sit, ut occasio aliis detur hoc super negotio amplius cogitandi) monitos lectores volumus, nos tota hac tractatione id unum exquirere, quid liceat, non quid unoquoque tempore expediat. Nam sive antiqua sive recentiora respicimus tempora, videbimus in *electionis* modo sæpissime variatum. Neque tantum per sæcula & provincias, sed per annos quoque & urbes singulas. Adeo nihil certum est ea in re, quam lex divina incertam reliquit. Et sane ubi non de jure, sed de optimo electionis modo quæritur, mirum quam multa sint quæ in omnem partem probabiliter dici possint. Da mihi Cyprianum, & qui eo ævo vixerunt; nihil erit a populari electione metuendum (1). Da Patres Nicenos, libenter Episcopis electionem addicam (2). Da Theodosios, da Valentinianos, da Carolos Magnos, nullum erit a Regia electione periculum. At nos in fæce Ecclesiæ vivimus, & cum omnia recte sunt circumspecta, nihil est quod incommodo vacet. Itaque nihil hic quidquam perpetuum præscribi potest: Τοῦ γὰρ ἀορίστου ἀόριστος ὁ κανών, *indefinitē enim indefinita est regula* (a).

32. Si tamen aliquid consilii hac in parte dandum est, non displiceat mihi Justinianeorum temporum ratio, adhibita hac cautione, ne plebi invitæ Pastor obtrudatur, & simul salvo Summis Potestatibus jure rescindendi electiones si quid forte in Ecclesiæ aut Reipublicæ perniciem erratum sit. Quo jure, non Francos tantum Reges, sed & veteres Romanos Imperatores sæpissime usos facillimum probatu est. Ne testimoniorum acervus supra modum excrescat, (plenæ enim sunt omnes Historiæ, plenæ Synodi, plena Pontificum decreta) pauca adferam. Post Sisennii mortem (b) plurium suffragiis electus erat Proclus (3) ad Episcopatum Constantinopolitanum: electio hæc ab Imperatoribus rescissa est. Gesta ipsa (4) Romanorum Pontificum ostendunt electum ordinari non potuisse; nisi decretum electionis prius transmitteretur in regiam urbem, id est, Constantinopolin, *idque secundum antiquam consuetudinem*. De Francis supra quædam attulimus. Non omittendum tamen Pontificis Romani testimonium, qui Lothario & Ludovico Imperatoribus fatetur ante consecrationem Episcopi percipi debuisse Imperialem licentiam, & Imperatoris Epistolam ad Metropolitanum cum his verbis, *ut prisca consuetudo dictat*: & Platinæ illud; *nihil actum a Clero in eligendo Pontifice, nisi ejus electionem Imperator approbasset*. Et quod alibi ostendimus de approbanda aut improbanda electione fuisse longas deliberationes, sic Rex etiam Angliæ Johannes electionem Stephani in Archiepiscopum Cantuariensem jure Regio rescidit. Multum errant, qui arbitrium hoc Summarum Potestatum, quo facta electio probatur aut improbatur, confundunt cum eo

(1) *Non solus tunc populus elegit.* (2) *Non solis Episcopis eam Nicæna Synodus addixit. Fuit & sub Constantino qui Antiochiam Arrianis commisit.* (a) *Aristot. Ethic.* 5. 14. (b) *C. Agath. dist.* 73. (3) *Concors Procli nulla fuit electio, itaque merito rescissa.* (4) *Ostendant id post A. D.* 500. *fieri captum.*

eo consensu, quo urbis cujusque Magistratus secundum leges aut Canones, juxta Clerum, interdum & cum populo ad electionem concurrunt. Plurimum enim hæc inter se distant. Nam Summarum Potestatum arbitrium supra electionem, Magistratuum consensus pars electionis est: Illud Summis Potestatibus competit eo ipso quo Summæ Potestates sunt; hoc Magistratibus ex lege positiva, nec proprie qua sunt Magistratus, sed qua honorata pars urbis. Itaque Magistratuum electio intra urbis suæ fines stat; at Imperatores & Reges non tantum jus suum in urbibus, quas habitant & quarum Ecclesias frequentant, puta Constantinopoli, Parisiis, Londini, sed per omnia, si ita ex usu videatur, Imperii sui loca exercent: ut Imperator Constantinopolitanus (1) Romæ, Mediolani: Rex Francorum Rothomagi, Pictavii, Tusculi, Reati (2), Rex Angliæ (a) Cantabrigiæ, Eboraci, & ita deinceps. Deinde Magistratus suffragiis potest vinci, Summa Potestas non potest. Itaque Calixtus Pontifex Romanus eo ipso tempore, quo Henricus Imperator coactus de jure investiturarum cesserat, permisit Imperatori adesse electioni, & suborto dissidio saniori parti consensum atque auxilium præstare. Quo ipse Imperator de Summo Imperio devolutus, & in Magistratuum ordinem redactus est (b). Certe, ut electionem permittat aliis, jus illud liberæ approbationis a se abdicare tuto non potest is qui Summo Imperio fungitur.

33. Etiam post peractam electionem jus removendi certam personam a certi loci ministerio, etsi penes alios esse quoque posit, nunquam non esse penes Summam Potestatem debet. Sic ejecit Salomo Abjatharem, ne esset DEI Sacerdos. Episcopos Romanos non semel Imperatoria Potestate depositos ipse Bellarminus confitetur. Cujus rei facilis est probatio. Nam si Summa Potestas jus habet aliquem urbe aut provincia interdicendi, necessario etiam jus habet interdicendi ministerio hujus urbis aut provinciæ: Hoc enim illi inest, ac cujus totum est in Potestate, ejus in Potestate pars non esse non potest. Neque dumtaxat hoc poterit Summa Potestas per modum pœnæ, sed & per modum cautionis, puta si quis Pastor a plebe rapiatur in materiam tumultus, quod forte etiam sine crimine ipsius accidere poterit: Nisi enim hoc posset Summa Potestas, Respublica ad tuendam securitatem suam sibi non esset *αυταρκης sufficiens*. Errant autem, qui putant necessario ejusdem esse eligere & removere. Nam Summa Potestas non solum interdicere potest publicis actibus, sed & privatis, ad quos ipsas personas non eligit, puta negotiatione, conductione; ut supra, cum de jurisdictione ageremus, ostensum est, idemque ostendunt exempla. Nam octo aut plures Romanos Episcopos constat ab Imperatoribus depositos, modo cum Synodo, modo absque Synodo, quorum aliquammulti a Clero, populoque Romano electi fuerant.

CAP.

(1) *Nihil Imperatori hodie juris Constaninopoli nec Romæ.* (2) *Nihil Francis Tusculi & Reati juris est.* (a) *Malmesb. Lib. 5. de Gest. Angl.* (b) *Ursperg. in Chronic.*

C A P. XI.

De Muneribus in Ecclesia non omnino Necessariis.

SUMMARIUM.

1. Quanti referat distinguere in regimine Ecclesiastico inter necessaria & non necessaria. 2. Episcopi vox explicatur & ostenditur in hac quaestione significare Pastorem, qui Pastoribus praesit jure quodam perpetuo. 3. Episcopatum ita sumptum nulli Juri Divino repugnare. 4. Esse ab Ecclesia universali receptum. 5. Initium habuisse ab Apostolicis temporibus. 6. Divino Judicio esse approbatum: obiter de Ambrosii loco. 7. Episcopos nominatos Angelos, Apostolos, προεστῶτας. 8. Exemplum Episcopatus potuisse sumi ex lege naturali & Pontificatu Mosaico, credibilius tamen sumptum ab Archisynagogis. 9. Magnas in Ecclesiam utilitates ex Episcopatu redundasse. 10. Episcopalem eminentiam non esse Divini praecepti. 11. Non plane universaliter observatum, ut cuivis Civitati unus praeesset Episcopus, & penes quos sit jus ordinandi. 12. Non leves fuisse causas, cur his temporibus nonnullis in locis ad tempus certe aliquod Episcopatus omitteretur. 13. Ignotos fuisse Apostolicae & veteri Ecclesiae Presbyteros temporarios. 14. Veterem omnem Ecclesiam Presbyterorum vocabulo in Ecclesia non alios quam Pastores intellexisse in Verbo & Sacramentis occupatos: simul ambiguitas vocis Seniorum excutitur. 15. Assessores qui a nonnullis Presbyteri vocantur, non esse ex Divino praecepto. Solvitur locus Matth. XVIII. Explicantur Synedria Judaeorum tum minora, tum magnum; & ostenditur apud Judaeos eosdem fuisse, qui de sacris & profanis jus dicebant. Quae sint negotia Dei, quae Regis. 16. Presbyterorum vox quid in N.T. significet, & imprimis quae sit sententia loci 1. Timoth. V, v. XVII. 17. Licite potuisse institui Assessores Pastorum laicos, aut a summa Potestate aut ab Ecclesia. 18. Probatur ex sacris Literis hanc institutionem Deo non displicere. 19. Non deesse in pia antiquitate exempla, quae nonnihil ad hunc morem accedant. Qui ἔκδικοι sive Advocati Ecclesiarum; Qui φροντισταί; Qui πρεσβύτιδες; qui in Anglia Œconomi & adsistentes. 20. Utilitatem non spernendam ab iis Assessoribus posse haberi. 21. Sub certis tamen cautionibus: ubi de more Genevensi eligendi istos Adsessores.

MUltum refert ad retinendam Ecclesiarum pacem inter ea quae jure Divino praecepta sunt, & quae non sunt, accurate distinguere: Nam etiamsi ritus aut regiminis modus aliquantum differat, nulla inde sequitur Ecclesiarum divulsio, quamdiu pars neutra suo mori Divini praecepti auctoritatem adscribit. Et hac praecipue de causa laboratum a nobis est, ut ostenderemus Jure Divino non esse vetitum eligendi modum, quo Reges piique Principes nonnulli hodie utuntur. Non quod eorum exempla aliis imitanda proponamus (possunt enim alii electionis

modi ; aut per se utiliores esse , aut certe nationum ingenio & Ecclesiarum quarumdam statui aptiores , aut ob ipsam consuetudinis vetustatem præferendi) sed ne Reges simulque ipsas Ecclesias , in quibus mos ille servatur , temeraria damnatione a nobis alienemus . Quod de electione fecimus , idem faciendum est nobis de muneribus Ecclesiasticis , quibus aliæ Ecclesiæ hoc seculo Reformatæ utuntur , aliæ non utuntur : Nimirum ut ostendamus nihil de iis in alteram partem definitum Juris Divini præcepto; quo posito facile apparebit regiminis diversitatem non debere obstare fraternæ unitati . Ad intelligendum jus Summarum Potestatum tractatio hæc omnino necessaria est . In his enim quæ præcepto Divino sunt definita , executionis necessitas Summæ Potestati incumbit : In cæteris est aliqua eligendi libertas . Accedit quod , ut supra diximus , Ecclesiasticum regimen ferme sequitur της πολιτειας τυπον , *formam regiminis civilis* , quod a Britanniæ quoque Rege sapientissime observatum est . Præcipue autem inter Protestantes contendi solet *de eminentia Episcopali* , & de munere eorum , qui cum Pastores non sint , id est nec prædicent , nec sacramenta exhibeant , Pastoribus tamen assident , & a quibusdam *Presbyteri* appellantur . De utroque videamus , quantum instituti permittit ratio . Sunt enim hæ quæstiones ab aliis tanta argumentorum copia tractatæ , ut vix quicquam sit quod addi possit , præcipue vero doctissimus Beza cum Genevense regimen tuendum suscepisset , tum quæ pro Adsessoribus istis , tum quæ contra Episcopos dici poterant , qua pollebat vi ingenii , latissime explicavit ; & ex adverso Anglicanæ Ecclesiæ laudatores Saravia & Wintoniensis Episcopus tam pro Episcopis , quam contra Adsessores istos acerrime disputarunt . Ita ut qui exactam harum rerum cognitionem desiderant , ad illorum libros sint remittendi . Nos ergo minuendæ , non diducendæ controversiæ operam daturi , in paucas definitiones ea contrahemus , quæ aut confessa sunt utrimque , aut ita evidenter probari possunt , ut nisi a contumacibus, negari nequeant .

2. Agimus autem primo loco de Episcopis , qua voce uti nobis liceat eo significatu , quo Synodi universales ac topicæ , ac Patres universi perpetuo ea usi reperiuntur . Quippe Apostolicis temporibus certum est , etiam distinctis functionibus (1), voces haud æque distinctas . Nam Apostolorum functio & *Presbyterium* vocatur , & επισκοπη *episcopatus* , & διακονια *diaconatus* , nec quicquam usitatius quam generis nomen uni speciei particulari quodam jure adhærescere ; ut in *adoptione* , *cognatione* aliisque Juris vocibus apparet . Ita ergo *Episcopi* nomen cum ex natura vocis quemvis *inspectorem* atque *præpositum* , aut (ut Hieronymus transtulit) *supra attendentem* significet , (nam & septuaginta Hebræorum פקד , quod etiam Magistratibus datur , επισκοπον *inspectorem* transtulerunt ; & apud Athenienses prætor peregrinus (*a*) , apud Romanos quoque ædiles municipales hoc nomine appellabantur (*b*), & Cicero se *Campanæ oræ Episcopum* dicit constitutum) ab Apostolis quoque & Apostolicis viris ex usu Hellenistarum quibusvis Ecclesiæ Pastoribus tributum est . Neque tamen eo minus proprio ac peculiari quodam jure iis addici potuit , qui & cum

(1) *Sub Apostolis distinctæ non fuere functiones Episc. & Presbyt.*

(a) *Aristoph. avibus.* (b) *L. ult. D. de munerib. & honorib.*

cum cæteris universi gregis & præter cæteros ipsorum pastorum *inspectores* essent constituti. Quare suo & alieno otio abutuntur, qui cum hanc quæstionem tractandam susceperint, operose probant commune fuisse Pastoribus omnibus Episcôpi nomen, cum ea vox multo etiam pateat latius. Neque minus illi aerem feriunt, qui magno conatu id agunt, ut probent omnibus omnino Pastoribus res quasdam communes, jus scilicet prædicandi, sacramenta exhibendi, & si quid his adhæret: Non enim de his in quibus conveniunt, sed de ea, quæ ipsos distinguit, eminentia quæritur. Illud vero aliquanto etiam absurdius, quod quidam, ut probent nihil distare Episcopos a meris Presbyteris, Patres adducunt testantes, *Episcopos omnes paris esse meriti*: quasi dicas *omnes Romanos Senatores pares fuisse Consulibus*, quia utriusque Consulis par fuit dignitas, sed aut sibi aut lectori iratus est, qui talia refutat.

3. De Episcopatu ergo, id est unius Pastoris inter cæteros eminentia, primum statuimus eum nulli Juri Divino repugnare. Si quis contra sentiat, hoc est si quis totam veterem Ecclesiam condemnet stultitiæ, aut etiam impietatis, ei procul dubio incumbit onus probandi, cui implendo nihil adferri video præter illud: *Quicumque voluerit inter vos magnus fieri, sit vester Minister* (a); &, *quicumque inter vos voluerit primus esse, sit vester Minister* (b). Sed profecto non interdicitur hic Ecclesiæ Pastoribus eminentia omnis aut Primatus inter Pastores, sed monentur omnes Pastores, ut sciant injunctum sibi ministerium, non autem datum Imperium. Præcedit enim, *Reges gentium dominantur & magnates jus Potestatis exercent, vos autem non sic*. Imo multo rectius hoc loco ostendas concedi eminentiam & primatum. Quod enim apud Matthæum & Marcum est, *Qui voluerit magnus fieri*, & *primus esse*, id apud Lucam est, qui maximus est inter vos, & qui *præest* aut *ductor* est ὁ ἡγούμενος. Adde quod Christus suo ipsos hortatur exemplo; *Filius hominis non venit ut sibi ministraretur, sed ut ministraret*: non ergo facit ministrandi præceptum, quin major sit aliquis etiam iis quibus ministrat. *Vos*, inquit, *mihi dicitis magister ac Domine: ac bene dicitis; sum enim. Itaque si ego lavi vobis pedes, vester Dominus ac præceptor, vos quoque debetis alii aliorum pedes lavare* (c). Et quomodo potuit Christus improbare munerum Ecclesiasticorum disparitatem, cum ipse constituisset LXX. Evangelistas *secundi Ordinis & minoris gradus*, ut Hieronymus loquitur (d), *dignitate* minores Apostolis, ut loquitur Calvinus? Multoque clarius triumphans jam in Cœlo, *dedit alios quidem Apostolos, alios vero Prophetas, alios Evangelistas, alios Pastores & Doctores* (e), non functionibus tantum, sed & gradibus quibusdam distinctos. *Dedit enim DEUS in Ecclesia primum Apostolos, secundo loco Prophetas, tertio Doctores* (f). Ipsum Diaconium ab Apostolis institutum satis arguit non esse a Christo imperatam munerum ecclesiasticorum æqualitatem: Hoc ergo primum & minime dubiæ veritatis ponamus in quo Zanchium, Chemnitium, Hemmingium, Calvinum, Melanchtonem, Bucerum habemus consentientes; imo & Bezam, hactenus ut dicat, *quod unus quispiam cæterorum Judi-*

K 2

(a) *Matth.* 20. 26. (b) *Marc.* 10. 44. (c) *Joan.* 13. 13. 14.
(d) *Ad Fabiol.* (e) *Ephes.* 4. 11. (f) 1. *Cor.* 12. 28.

judicio Compresbyterorum delectus Presbyterio προεστως *Præpositus esset & permaneret*, id reprehendi nec posse nec debere.

4. Alterum est, Episcopatum eum, quem tractamus, ab Universali Ecclesia receptum. Apparet hoc ex Conciliis universalibus, quorum nunc quoque apud pios summa auctoritas. Apparet etiam ex collatione Synodorum aut Nationalium aut Provincialium, quarum nulla fere est, quæ non manifesta Episcopalis eminentiæ signa præferat. Patres omnes, nemine excepto, idem testantur, quorum is, qui minimum Episcopatui defert, est Hieronymus, ipse non *Episcopus* sed *Presbyter*. Hujus ergo unius sufficit testimonium (a): *In toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus cæteris superponeretur, ad quem omnis cura Ecclesiæ pertineret*. Quin adeo universalem constat fuisse hanc consuetudinem, ut etiam apud Hæreticos, qui ex Catholica venirent, servaretur. Auctor Homiliarum in Matthæum (1): *Quare quia hæc omnia, quæ sunt propria Christi in veritate, habent & hæreses in schismate, similiter Ecclesias, similiter Scripturas, similiter Episcopos, cæterosque Clericorum Ordines, similiter Baptismum, Eucharistiam & cætera omnia*. Aerii sane hic error ab omni Ecclesia (2) damnatus est, quod diceret *Presbyterum ab Episcopo nulla differentia discerni debere*. Ipse Hieronymus ei, qui scripserat, *nihil interest inter Episcopum & Presbyterum*, respondit, *hoc satis imperite, in portu, ut dicitur, naufragium*. Consensum hac in re totius Ecclesiæ etiam Zanchius agnoscit.

5. Tertium hoc sit, Episcopatum initium habuisse *Apostolicis temporibus* (3). Testantur hoc catalogi Episcoporum apud Irenæum, Eusebium, Socratem, Theodoretum, atque alios, qui omnes incipiunt ab *Apostolica ætate*. Tantis autem auctoribus, atque ita inter se consentientibus, fidem derogare in re historica, non est nisi irreverentis & pertinacis animi. Perinde enim id est, quasi neges verum esse quod omnes tradunt Romanorum historiæ, Consulatum cœpisse ab exactis Tarquiniis. Sed rursus Hieronymum audiamus; *Alexandriæ*, inquit (b), *a Marco Evangelista Presbyteri unum semper ex se Electum in celsiori gradu collocatum Episcopum nominabant*. Obiit Marcus octavo Neronis Anno (*): cui vivente adhuc Johanne Apostolo successit Anianus, Aniano Abilius, Abilio Cardo; eodem Apostolo superstite post mortem Jacobi Simon Episcopatum Hierosolymitanum, post mortem Petri Paulique Romanum Linus, Anacletus, Clemens (4): Antiochenum vero Evodius & Ignatius gesserunt. Hæc certe non est spernenda antiquitas, cui Ignatius ipse (5), Apostolorum coævus, & qui hunc proxime sequuntur, Justinus Martyr, & Irenæus apertissima testimonia præbent, quæ transcribere nihil est opus. Cypria-

(a) *Epist.* 85. (1) *Recentior fuit cum se ab Adscensione Dominica* 902. *scripsisse profiteatur*. (2) *Ab uno Epiphanio primum id damnatum, non ab Ecclesia: Schisma vero (cujus reus Aerius) ab hæresi non distinxit Epiphanius*. (3) *Habuit Apostolicis temporibus locum Episcopatus, sed alterius generis a vulgata ætate primorum quorum nomina catalogis initio inserta sunt*. (b) *Epist.* 85. (*) *A. D.* 62: *April.* 25. *fer.* 2. (4) *Viventibus Apostolis Romanam Ecclesiam Linus, Clemens, Cletus, Anacletus rexere*. (5) *Suppositititiæ cum sint Epist. ei adscriptæ, fluxa earum fides*.

prianus: *Jam quidem*, inquit, *per omnes Provincias & per urbes singulas constituti sunt Episcopi*.

6. Quartum esto Episcopum hunc Divino jure approbatum, aut (ut Bucerus loquitur) visum Spiritui Sancto, ut inter Presbyteros unus curam singularem gereret. Irrefragabile argumentum huic assertioni præbet Divina Apocalypsis: ipse enim CHRISTUS scribi jubet *septem Angelis* Asiaticarum *Ecclesiarum*. Qui per *Angelos* ipsas Ecclesias intelligunt, manifeste sacris literis contradicunt. Nam *Candelabra sunt Ecclesiæ*, inquit CHRISTUS, *stellæ autem Angeli septem Ecclesiarum*. Mirum est, quo non trahat homines contradicendi libido, quando ea, quæ tam aperte distinguit Spiritus Sanctus, audent confundere (1). Non negamus cuilibet Pastori generali quodam significatu aptari posse Angeli nomen: at hic manifestum est uni in qualibet Ecclesia scribi. An ergo unus in unaquaque dumtaxat civitate Pastor? minime vero. Nam jam a Paulinis temporibus Ephesi plures Presbyteri constituti ad pascendam Ecclesiam DEI (*a*). Cur ergo ad unum in unaquaque Ecclesia mittuntur literæ, si nemo unus peculiarem quamdam & eminentem habuit functionem? *Sub Angeli nomine*, inquit Augustinus, *laudatur præpositus Ecclesiæ* (2). Hieronymus *Angelos Ecclesiis præsidentes* dixit. Si quis recentiores audire mavult, en Bullingerus; *Destinatur Epistola Cælestis Angelo Smyrnensis Ecclesiæ, id est, Pastori. Testantur autem historiæ Angelum sive Pastorem illum Smyrnensis Ecclesiæ Polycarpum fuisse ordinatum ab Apostolis, ab ipso, inquam, Johanne Episcopum, ac vixisse in ministerio hujus Ecclesiæ annos LXXXVI.* Verum est quod de Polycarpo Bullingerus refert: Ita enim Irenæus (*b*): *Polycarpus non solum ab Apostolis eruditus, & conversatus cum multis ex iis, qui Dominum nostrum viderant, sed etiam ab Apostolis in Asia in ea quæ est Smyrnæ Ecclesia constitutus Episcopus, quem & nos vidimus in prima nostra ætate*. Et Tertullianus: *Smyrnæorum Ecclesia habens Polycarpum ab Joanne collocatum refert*; & alibi: *Habemus Joannis alumnas Ecclesias: Nam etsi Apocalypsin ejus Marcion respuit, ordo tamen Episcoporum ad originem recensus in Joannem stabit auctorem*. Audiamus & Marloratum; *ab Ephesina Ecclesia incepit Joannes ob loci celebritatem, nec populum aggreditur, sed Principem Cleri, utique Episcopum*. Sed major forte Bezæ aut Rainoldi auctoritas. Videamus ergo quantum ab ipsis veritas impetraverit. Beza; *Angelo, id est, προεστῶτι Præposito, quem nimirum oportuit imprimis de his rebus admoneri, ac per eum ceteros collegas, totamque adeo Ecclesiam*. Rainoldus (*c*): *In Ephesina Ecclesia, etsi plures essent ad ipsam administrandam Presbyteri & Pastores, tamen pluribus illis unus præerat, quem Servator Angelum Ecclesiæ appellat, atque ad illum ea scribit, quæ ex illo ceteri discerent*. Sane, si a Dione Prusæo recte dictum est; Reges Regnorum suorum esse genios; & in ipsis sacris literis Reges Angelorum nomine appellantur: quis non videt Presbyterorum quoque Principi hoc ipsum nomen jure quodam eximio competere? CHRISTUS ergo scribens illis Episcopis, ut emi-

(1) *Veteres sequuti sunt quotquot seculo nostro confuderunt.* (a) *Act.* 20. 17. 18. (2) *Hæc Augustini verba. Vide Epist.* 162. (b) *Lib.* 3. *cap.* 3. (c) *Colloq. cum Harto cap.* 8. *sect.* 3.

eminentibus in Clero, haud dubie eminentiam hanc Episcopalem probavit. Vetustissimi Græci Codices novi Testamenti in fine alterius ad Timotheum hæc verba præferunt, προς Τιμοθεον δευτερα της Εφεσιων εκκλησιας πρωτον επισκοπον χειροτονηθεντα, εγραφη απο ρωμης, οτε εκ δευτερου παρεστη Παυλος τῳ Καισαρι Νερωνι, *Posterior Epistola ad Timotheum, primum ordinatum Ecclesiæ Ephesiorum Episcopum, Romæ scripta est cum scilicet altera vice coram Cæsare Nerone Paulus judicio sistebatur*. Ubi Episcopi voce merus Presbyter intelligi non potest: non modo, quia successiones in Ecclesiis per meros Presbyteros non memorabantur, verum etiam quia ante Timotheum constat Ephesi Presbyteros fuisse. Sub Epistola ad Titum in iisdem Codicibus hæc leguntur; προς Τιτον των Κρητων εκκλησιας πρωτον επισκοπον χειροτονηθεντα, εγραφη απο Νικοπολεως της Μακεδονιας, *Epistola ad Titum, primum Cretensium Ecclesiæ ordinatum Episcopum, Nicopoli Macedoniæ scripta est*. Neque sane de Timotheo aliter existimavit scriptor ille, qui vulgo Ambrosius dicitur, cujus hæc sunt verba: *Timotheum Presbyterum a se creatum (Apostolus) Episcopum vocat, quia primi Presbyteri Episcopi appellabantur, ut recedente eo sequens ei succederet: sed quia cœperunt sequentes Presbyteri indigni inveniri ad tenendos primatus, immutata est ratio prospiciente Concilio, ut non ordo sed meritum crearet Episcopum multorum Sacerdotum judicio constitutum, ne indignus temere usurparet, & esset multorum scandalum*. Fatetur Timothei inter Presbyteros Primatum ab Apostolo agnosci. Quod autem quidam viri docti ex his rebus circularem quamdam præsidentiam firmare voluerunt, in eo ipsis, quidquid est veterum monumentorum, obstat; neque Ambrosii verba patrocinantur. *Recedente* enim est *moriente* aut *abeunte*. Et quod Sacerdotales εφημεριαι *functiones per vices* huic interpretationi firmandæ afferuntur, nemo non videt quam a re alienum sit, cum ista ad προστασιαν *præsidentiam* nihil faciant, quæ semper fuit penes Summum Sacerdotem, atque alios suarum classium Principes. Ætatis autem ordinem, an potius functionis diuturnitatem in constituendis Episcopis valuisse vult scriptor, quem diximus. In quo etsi veterum nemo ipsi assentitur, tamen, si de quibusdam intelligatur Ecclesiis; quod dicit fide non caret. Nam & Archimandritas Monachismi initio electos κατα βαθμον *secundum gradum* ex constitutionibus Justiniani apparet (a). De omnibus autem Ecclesiis credi idem vetat Hieronymi de Alexandrino more testimonium (1). De Timotheo idem ille scriptor: *Timotheum jam creatum Episcopum per Epistolam instituit, quo modo debeat Ecclesiam ordinare*. Idem de Tito: *Titum Apostolus consecravit Apostolum, & ideo commonet eum, ut sit sollicitus de Ecclesiæ ordinatione*. Neque aliæ de Tito Timotheoque Epiphanii, Eusebii, Chrysostomi, Œcumenii, Theodoreti, Theophylacti, Primasii sunt sententiæ, ut prolatis verbis alii abunde demonstrarunt. Ipsa Chalcedonensis Œcumenica Synodus (2) actione XI. sic ait: *a sancto Timotheo usque nunc XXVII. Episcopi facti omnes in Epheso ordinati sunt*. Neque enim vetustas verum id credidit, quod nunc quidam intrepide affirmant, Evan-

---

(a) *L. sacris nostris Cod. de Episc. & Cl. Nov. 123. cap. 34.*

(1) *Non vetat.* (2) *Non Chalcedonensis Synodus sed Leontius Magnesianus quem refellit Philippus Diac. Constantinopolitanus.*

Evangelistæ qui essent, eos fieri non potuisse Episcopos. Nam quamdiu Provincias obambulabant, Evangelistarum fungebantur munere; ubi vero uno in loco uberem messem conspicati, eam diutina præsentia fovendam crederent, sine dubio Presbyterio præsidentes omnia Episcoporum munia implebant. Quam ob causam Apostolos quoque certarum urbium Episcopos vere fuisse antiquitas credidit: nempe iis in locis, ubi diutius substiterunt, aut, ut magis proprie loquar, *εκαθισαν sederunt*. Qua voce Pauli moram apud Corinthios Lucas admodum *εμφατικως significanter* expressit (*a*). Sed præter Timotheum ac Titum alios quoque ab Apostolis in Episcopale culmen evectos legimus. De Evodio Ignatius (1) ad Antiochenos ita scribit: *ος πρωτος ενεχειρισθη παρα των Αποστολων την ὑμετεραν προστασιαν, Qui primus vobis ordinatus est ab Apostolis Antistes*: Qualem autem *προστασιαν præsidentiam* intelligat Ignatius, dubium non est, cum ubique Episcopum a Presbyteris distinguat iisque præponat, *ανευ τε επισκοπε μηδεν πραττειν ὑμας αλλ' ὑποτασσεσθε και τῳ πρεσβυτεριῳ, sine Episcopo nihil agatis, sed & Presbyteris subjecti estote*. Et alibi (*b*), *το αξιονομαστον πρεσβυτεριον, αξιον ον τε Θεε, ετως συνηρμοσται τῳ επισκοπῳ, ὡς χορδαι κιθαρα, Memorabile presbyterium, dignum Deo, est coaptatum consentitque Episcopo, ut chordæ ipsi citharæ*. Rursum alibi (*c*): *τι γαρ εστιν επισκοπος, αλλ' η πασης αρχης και εξεσιας επεκεινα παντων κρατων, ὡς οιοστε ανθρωπον κρατειν μιμητην γινομενον κατα δυναμιν χριστε τε Θεε; τι δε πρεσβυτεριον αλλ' η συστημα ἱερον συμβελοι και συνεδρευται τε επισκοπε; Quid enim aliud Episcopus, quam is qui omni principatu, & potestate, quantum in hominem cadere potest, superior est, pro viribus imitator Christi Dei factus? Quid vero Sacerdotium aliud est, quam sacer cœtus, consiliarii, & adsessores Episcopi?* Et in illa ipsa ad Antiochenos: *οἱ πρεσβυτεροι ποιμανατε το εν ὑμιν ποιμνιον, εως αναδειξῃ ὁ Θεος τον μελλοντα αρχειν ὑμων, Presbyteri pascite gregem, qui inter vos est, donec Deus designaverit eum, qui principatum in vobis habiturus est*. Hic est ille Ignatius (2) *qui Christum in carne vidit*, *cum Apostolis vixit*, & Episcopatum in Ecclesia Antiochena post Evodium gessit.

7. Quæri potest cum tam antiquum quoque, & ipsi CHRISTO approbatum sit munus eorum, qui perpetua quadam dignitate Presbyteris præerant, quo nomine is honor appellatus fuerit, antequam illud Episcoporum commune nomen huic præsidentiæ peculiariter tribui cœpit? Quod circa Neronis annum octavum contigisse putat Hieronymus: Patres veteres hos Presbyterorum Principes putant (3) *Apostolos* appellatos. Et sane apud Cyprianum, aliosque auctores restant non pauca obscuræ ejus locutionis vestigia: atque ipse Paulus cum se nihilo minorem *summis Apostolis* dicit, videtur innuere alios quosdam esse *minores Apostolos*: eoque sensu interpretatus est Theodoretus cum Pauli locum, quo Epaphroditus Philippensium vocatur *Apostolus* (*d*): sed verius hanc quoque vocem hic sumptam ex usu Judæorum Hellenistarum. Nam qui decimas aut collectas adferebant, Hebræis vocabantur שלוחים, Helleni-

(a) *Act.* 18. 11. (1) *Supposititius*. (b) *Epist. ad Ephes.*
(c) *Ad Tract.* (2) *Imo alius*. (3) *Putasse unde constat?*
(d) *Phil.* 2. 25.

leniſtis *Apoſtoli*. Quæ vox eo ſenſu exſtat in conſtitutione Arcadii & Honorii (*a*), diciturque eorum fuiſſe officium, ut a ſingulis Synagogis exactas ſummas ad Patriarcham portarent: quare & Paulus cum Apoſtoli vocabulo addit λειτυργον της χρειας μυ, *miniſtrum neceſſitatis meæ*, oſtendit a Philippenſibus miſſum ad ſe Epaphroditum cum pecuniis, ſicut & alibi miſſos cum Tito fratres *Eccleſiarum* vocat *Apoſtolos* (*b*): *Angeli* nomen antiquitus ei datum, qui poſtea *Epiſcopus* dici cœpit, Apocalypſis evincit. E medio enim uſu ſumptam vocem apparet, cum & Epiſtolæ illæ ſcriptæ ſint populariter & *Stellarum* Myſterium *Angelorum* appellatione plane obvia expſicetur: ſed ſimpliciſsima videtur fuiſſe nuncupatio προεςωτος *Præſidis*. Hoc enim nomine *Epiſcopum* appellat Juſtinus Martyr in Apologia II.

8. Eſt & alterum quod quæri poteſt: Quo potiſsimum exemplo Epiſcopatus eminentia in Eccleſias ſit introducta. Apud Gentes gradus fuiſſe Sacerdotum in aperto eſt. Neque novum morem aut Græcis aut ortis e Græcia vetuſtiſsima proprium, nos docet Druidum diſciplina. *Druidibus*, inquit Cæſar, *præeſt unus*, *qui ſummam inter eos habet auctoritatem*. Etiam matricum Urbium eminentia in ſacris quam ſit antiqua, Thucydides nos docet, qui de Corcyreis loquens colonis Corinthiorum, ita inquit: υτε γαρ εν πανηγυρεσι ταις κοιναις διδοντες γερατα νομιζομενα υτε Κορινϑιῳ ανδρι προκαταρχομενοι των ἱερων ωσπερ αἱ αλλαι αποικιαι, *Nam neque in publicis ſolemnitatibus uſitatos honores dabant*, *neque in ſacrificiis a viro Corinthiaco auſpicabantur*, *quemadmodum ceteræ coloniæ*; ad quem locum vetus Scholiaſtes, ἐϑος γαρ ην αρχιερεας εκ της μητροπολεως λαμβανειν, *mos enim erat Pontifices ex metropoli aſſumere*: unum Cattorum ἱερεα, *Sacerdotem*, ſummum haud dubie Strabo nominat: Et apud Burgundiones *Sacerdotem Maximum* Marcellinus: hunc morem (1) Deus ipſe in Republica Judaica νομοϑεσιᾳ *legislatione* probavit cum omnibus Sacerdotibus unum ſumma cum auctoritate præfecit; qui quamquam in actibus nonnullis Christi imaginem præbuit, non tamen tota iſtius Pontificatus inſtitutio ad hunc unum uſum referenda eſt: omnino enim ordini quoque inſervivit hæc Sacerdotis eminentia, non minus quam Regia Poteſtas, quæ & ipſa Christum ſuo modo adumbravit. Quamquam ergo hoc exemplum ſufficere potuit, mihi tamen Eccleſiæ Chriſtianæ conſtitutio non tam ad templi Hieroſolymitani, quam ad Synagogarum exemplar videtur expreſſa. Nam Synagogæ multis in locis ſine Imperio erant, quemadmodum & Eccleſia Christi a ſe non habet (*c*). Accedit quod quocumque venirent Apoſtoli, inveniebant Synagogas ſatis recte conſtitutas jam a Babylonicæ diſperſionis temporibus, quæ ſi fidem Christi ſuſciperent, ſicut ipſis ante cæteros Evangelium prædicabatur, cauſæ nihil erat, cur ab eo regimine diſcederent, quod multorum ſeculorum experientia commendabat, neque Gentibus grave erat in re tali inſtitutionibus ſe Judaicis accommodare. In omni autem Synagoga certum eſt unum fuiſſe, qui Hebræis ראש הקהל *Caput ſynagogæ*, græciſſantibus autem Judæis αρχων της συναγωγης *Princeps ſynagogæ*, aut una voce (*d*) αρχισυνα-

(a) *Leg. ſuperſtit. Cod. Th. de Jud.* (b) *2. Cor. 8. 23.* (1) *Non abſolute ſed κατα τι quatenus Leviticum pontificem Chriſti venturi typum eſſe voluit.*
(c) *Beza in Act. 13. 15.* (d) *Luc. 8. 41.*

συναγωγος *Princeps ſynagogæ* diceretur, quod nomen & in Evangelio, & in Actis Apoſtolicis ſæpiuſcule legitur, & ita quidem, ut unum Synagogæ Principem ubique deſignet, præterquam Actor. XIII. ubi voce paulo laxius ſumpta in una Synagoga plures nominantur αρχισυναγωγοι *Principes ſynagogæ*, nimirum tum is, qui Hebræis vocabatur ראש הקהל *Caput Synagogæ*, tum etiam ii, qui, פרנסים dicebantur, quæ vox Syriaca eſt, cui reſpondet Græca ποιμενες *Paſtores*: ita enim nos docent Hebræorum magiſtri fuiſſe in quaque Synagoga unum *Synagogæ Principem*, (is reſpondet Epiſcopo) deinde *Paſtores*, quos dixi (quod officium & nomen in Eccleſia Chriſtiana manet) & אברים *Eleemoſynarios*, qui *Diaconis* reſpondent. Illo uno igitur in loco ita Paſtores, juncti Archiſynagogo vocantur αρχισυναγωγοι, *Principes Synagogæ*. Sicut ſæpe in novo Teſtamento ſummus Sacerdos, cum proximis Sacerdotibus, vocantur αρχιερεις *Principes Sacerdotum*, qui apud Jeremiam *ſeniores Sacerdotum* (a). In Codicis Theodoſiani legibus non ſemel apparet nomen *Archiſynagogorum*, & ita quidem ut diſtinguantur a *Patribus Synagogarum* (b), qui in aliis legibus *Majores* aut etiam *Seniores* vocantur. (c). Hos ipſos *Archiſynagogos* Juſtinianus in Novella appellat *Archipherekitas*, & a *Presbyteris* Judæorum diſtinguit: Eſt autem *Archipherekita* vox Syrogræca, nam Hebræis lectiones Sacri Codicis vocantur פרקים: περιοχην *periocham* id extuliſſe videtur Lucas Actorum VIII. 32. alludente ad Hebræorum ſonum voce Græca. *Archipherekitæ* ergo ſunt, quos Conſtantius dicit in Synagogis legi præſidere, ſicut & Philo Eſſenorum Antiſtitem προεδρον *Præſidem* vocat. Hi *Archipherekitæ* ſive *Archiſynagogi* alios habebant ſupra ſe, qui *Primates* dicebantur, quales in utraque Paleſtina ſingulos, & in Provinciis aliis alios fuiſſe, apparet ex Imperatorum conſtitutionibus (*d*). Et hæc quidem obiter dicta ſunt ad illuſtrandam *Epiſcoporum* originem.

9. Quintum hoc ponamus, magnas in Eccleſiam utilitates ex Epiſcopatu redundaſſe: Clamat hoc omnium temporum hiſtoria. Sed iterum utar eo teſte, qui ex omni antiquitate Epiſcopis minimum favit, is eſt Hieronymus: *Toto orbe*, inquit (*e*), *decretum eſt ut ad tollenda ſchiſmata & diſſidia unus de Presbyteris electus ſuperponeretur cæteris*: Idem alibi (*f*): *Eccleſiæ ſalus in ſummi Sacerdotis, id eſt Epiſcopi dignitate conſiſtit, cui ſi non exors quædam & ab omnibus* (1) *detur Poteſtas, tot in Eccleſia efficientur ſchiſmata, quot Sacerdotes*. Nec aliud eſt quod toties Cyprianus inculcat: *Unde ſchiſmata & hæreſes obortæ ſunt & oriuntur, niſi dum Epiſcopus qui unus eſt & Eccleſiæ præeſt, ſuperba quorumdam præſumptione contemnitur*. Et alibi: *Neque enim aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quam inde, quod Sacerdoti DEI non obtemperetur, nec unus in Eccleſia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Judex vice CHRISTI cogitatur*. Neque vero ſinguli dumtaxat cœtus per unius præſidentiam contra ſchiſmata muniebantur, ſed, ut ait idem ille Cyprianus, *Univerſa Eccleſia cohærentium ſibi invicem Sacerdotum vinculo*

(a) *Jerem.* 19. 1. (b) *Leg. Hebræos. l. ſuperſtitionis. Cod. Theod. de Judæis.* (c) *dd. ll. Cod. Th. & leg. Jud. & l. ſi qua inter. Cod. de Jud.* (d) *L. ult. Cod. Theod. de Judæis.* (e) *Ad Tit. c.* 1. (f) *Adverſ. Lucif.*
(1) *Danilſonus ipſe legit hominibus*.

copulabatur . Per Episcopos enim *formatarum* commercio retinebatur totius orbis concordia : & ista quidem pro Episcopali eminentia .

10. Rursum pro Pastorum æqualitate hæc prioribus illis minime pugnantia asserimus . Primum episcopalem eminentiam non esse Divini præcepti . Probatur hoc satis quia non probatur contrarium : nusquam enim Christus hoc præcepisse legitur ; probavit sane in Apocalypsi , sed non statim hoc præcipitur , quod probatur . Apostolicæ institutionis est Episcopatus , quia apparet (1) in nonnullis Ecclesiis ab Apostolis ordinatos Episcopos aut approbatos , sed ut in quaque Ecclesia essent tales Episcopi , nusquam Apostoli præceperunt . Qua distinctione causam Hieronymi a causa Aerii separamus : Hieronymus *Episcopos* ait (*a*) *evasisse majores Presbyteris , magis consuetudine quam dispositionis Dominicæ veritate* , ut & Augustinus *Episcopatum majorem Presbyterio secundum honorum vocabula , quæ Ecclesiæ usus obtinuit* : Consuetudinem cum dicunt Patres , non excludunt Apostolicam institutionem , imo ; ut Augustinus ait : *Quod universa tenet Ecclesia , nec conciliis institutum , sed semper retentum est , non nisi Apostolica auctoritate traditum rectissime creditur* : Sed ut alibi diximus , non utique præcepti est Divini , quidquid ab Apostolis institutum est : multa enim instituuntur salva mutandi libertate : ut populus clara voce *Amen* responderet , ut qui docet , adaperto capite esset, in Apostolica Ecclesia constitutum videmus , hodie multis in locis non observatur . Adde jam quod Episcopos ita instituerunt Apostoli , ut quasdam Ecclesias relinquerent sine Episcopis : Fatetur hoc Epiphanius : *Presbyteris opus erat & Diaconis , per hos enim duos Ecclesiastica compleri possunt ; ubi vero non inventus est quis dignus Episcopatu , permansit locus sine Episcopo , ubi vero opus fuit & erant digni Episcopatu , constituti sunt Episcopi* (2) . Illæ igitur Ecclesiæ ut Hieronymus loquitur, *Communi Presbyterorum consilio gubernabantur* .

11. Secundum hoc addemus , non plane universaliter observatum , ut cuique civitati unus Episcopus præesset ; de temporibus Apostolicis id jam probatum arbitramur , postea quoque sæpe plures in una urbe Episcopi imitatione Judæorum , qui quot habebant Synagogas , totidem *Archisynagogos* ; Multæ autem in una sæpe urbe Synagogæ , aut (ut Philo etiam appellat) προσευχαι *proseuchæ* : Unde illud in Satyra , *in quâ te quæro proseucha* . Ita Hierosolymis *Synagoga Libertinorum* , alia *Cyrenensium* , alia *Alexandrinorum* (*b*) . Et Corinthi circa idem tempus nominabantur duo Archisynagogi Crispus & Sosthenes (*c*) : Epiphanius quoque primum Alexandriæ ostendit (3) id institutum , ut in tota civitate unus esset Episcopus, ου γαρ ποτ' Αλεξανδρεια δυο επισκοπους εσχεν ὡς αι αλλαι πολεις , *non enim unquam ceterarum ad instar urbium duos Alexandria habuit Episcopos* . Nicæno demum Canone **VIII**. definitum videmus ινα μη εν τη πολει δυο επισκοποι ωσιν , *ne in Civitate duo*

(1) *Non apparet ex antiquorum testimonio.* (a) *Ep.* 19. (2) *Hoc boni Patris somnium fuit.* (b) *Act.* 6. 9. (c) 18. 8. & 17. (3) *Non ostendit , sed Ecclesiam Alexandrinam nunquam in partes scissam, quarum singulæ Episcopum suum habebant .*

duo sint Episcopi : ita tamen ut simul appareat κατ' οικονομιαν , *cum ex usu videretur*, interdum a Canone recessum. Permittit enim id Canon ut a Catharorum secta ad Catholicam Ecclesiam redeuntes Episcopi juxta Catholicum Episcopum honorem retinere possent Episcopalem . Sic & Ephesina Synodus post electionem Theodori Eustachio concedit Episcopatus honorem obtinere , ut ex epistola ad Pamphiliæ Synodum apparet : Et in collatione coram Marcellino Catholici Donatistis , si ad communionem redeant , idem offerunt . Potest inquit *unusquisque nostrum honoris sibi socio copulate vicissim sedere eminentius* , *sicut peregrino Episcopo juxta considente collega* : Valerius quoque Coepiscopum sibi in Hipponensi Ecclesia adscivit Augustinum , quod quamquam Augustinus factum ait per Canonum ignorantiam , satis tamen apparet non fuisse inauditum , multo minus creditum id pugnare cum Divinis præceptis : Jam vero etiam Cathedræ Episcopales multis in urbibus sæpe non menses tantum aliquot sed & per annos etiam multos vacavere , quo omni tempore *Ecclesiæ*, ut cum Hieronymo etiam loquar , *communi Presbyterorum consilio gubernabantur*, aut ut Ignatium loquentem audivimus ὁι πρεσβυτεροι εποιμηναν το ποιμνιον *Presbyteri paverunt gregem* ; videmus ad Clerum Romanum multas esse scriptas Cypriani literas , & a Clero ipsi responsum , de quibuscumque rebus ad Ecclesiæ statum pertinentibus . Deinde fatentur veteres omnes nullum esse actum ita Episcopi proprium , ut non a Presbytero quoque exerceretur , nisi quod jus ordinandi excipiant . Chrysostomus de utroque hoc gradu , ου πολυ το μεσον και γαρ οἱ αυτοι (πρεσβυτεροι) διδασκαλιαν εισιν αναδεδεγμενοι και προστασιαν της εκκλησιας , την γαρ χειροτονιαν μονην αυτων αναβεβηκασι (οἱ επισκοποι) και τουτο μονον δοκουσι πλεονεκτειν τους πρεσβυτερους , *non multum interest* , *doctrinam enim & Ecclesiæ gubernationem acceperunt Presbyteri* , *sola autem ordinatione ipsos Episcopi superarunt* , *atque hoc solo videntur Presbyteris superiores* . Nec aliter Hieronymus : *Quid facit excepta ordinatione Episcopus* , *quod Presbyter non facit* ? Quamquam autem ex horum Patrum sententia Presbyteris adimitur ordinandi jus , quod ipsum multis in Synodis partim universalibus partim topicis constitutum videre est , quid tamen obstat , quo minus id ita interpretemur , ut *Presbyteri neminem potuerint ordinare* contempto Episcopo ? Una cum Episcopo concurrisse aliquatenus Presbyteros ad ordinationem docere videtur Synodus IV. Carthaginensis (*) : *Presbyter* , inquit , *cum ordinatur* , (*Episcopo eum benedicente*) *& manum supra caput ejus tenente* , *etiam omnes Presbyteri* , *qui præsentes sunt* , *manus suas juxta manum Episcopi supra caput illius teneant* . Non audeo ad hujus rei confirmationem adferre Paulinum illud de *impositione manuum Presbyterii* , quia video Hieronymum , Ambrosium , aliosque veteres & recentiorum omnium facile Principem Calvinum , Presbyterium eo loco non consessum , sed munus ad quod promotus est Timotheus , interpretari : & sane qui in Conciliis & Patrum scriptis sit exercitatus ; ignorare non potest Presbyterium , ut *Episcopatum* & *Diaconatum* nomina esse officiorum . Adde quod cum a Paulo *manus* Timotheo *impositas* constet , neque necesse videtur , neque decorum satis , ut ad Actum Apostolicum & collationem donorum admirabilium socia alio-

L 2 rum

(*) *Et Pontificale Rom.*

rum opera accesserit. Illud interea non video quomodo refelli possit, ubi Episcopi non sunt, etiam a Presbytero recte fieri ordinationem, cum hoc ipsum inter *Scholasticos* Antisiodorensis jam pridem concesserit. Nimirum ea quae *ευταξιας recti ordinis* causa observantur, exceptiones suas habent. Quomodo in veteri Concilio Carthaginensi in causa necessitatis Presbyteris conceditur *reconciliare pœnitentes*: & alibi, *manus imponere Baptizatis*. Deinde ut supra diximus, dubium an Episcopis an Presbyteris meris propiores sint Presbyteri, qui nec sub se Presbyteros, nec supra se Episcopum habent. Nam & de Timotheo ita argumentatur Ambrosius, *qui ante se alterum non habebat, Episcopus erat*. Nimirum (ut e Republica sumamus exemplum) multa licent Senatui Regem non habenti, quae Senatui sub Rege constituto non licent. Quia Senatus sine Rege quasi est Rex.

12. Tertium hoc afferamus, non leves fuisse causas, cur hoc sæculo nonnullis in locis Episcopatus certe ad tempus aliquod omitteretur. Temporarias enim esse causas ipse Beza videtur agnoscere, cum non eum se esse dicit, qui veterem ordinem non restituendum existimaret, *si ruinæ Ecclesiæ restitutæ essent*: Inter has causas prima potuit esse penuria virorum, qui tam gravi muneri sufficerent; nam si ea satis justa causa fuit nascente primum Ecclesia omittendi multis in locis Episcopalem eminentiam, ut Epiphanium dicentem audivimus (1), quidni ex densissimis tenebris primum emergente Ecclesia eadem causa valere potuit, illis præsertim in locis, ubi reperiretur nemo Episcoporum veterum, qui monstratæ veritati manus daret? Altera causa hujus consilii esse potuit longa atque inveterata jam plane Episcopalis officii depravatio. Conqueritur jam olim Socrates, Episcopatus quosdam suis temporibus extra Sacerdotii fines egressos & *επι δυναστειαν in dominatum* esse delapsos; Conqueritur apud Pelusiotam Hierax lenitatis & mansuetudinis dignitatem in tyrannydem transiisse; Conqueritur de Episcoporum ambitione Nazianzenus, & propterea, si non Episcopatum, certe civitatum jus perpetuum in retinenda Episcopali dignitate mutatum vellet. Utinam, *μηδε προεδρια, μηδε τις τοπυ προτιμησις και τυραννικη προνομια, ινα εξ αρετης μονης εγινωσκομεθα, nec præsidentia, nec aliqua loci dignitas vel regia exstaret præcellentia, ut scilicet sola virtute cognosceremur*. Ephesinæ Synodi Patres jam olim metuere se profitentur, *μη ιερυργιας προχηματι εξυσιας κοσμικης τυφος παρεισδυηται, ne mundani Imperii fastus forma Sacerdotali induatur*. Et similia est in Africanis conciliis invenire. At profecto numquam tantos ab Apostolorum ævo ad illa tempora processus ambitio Ecclesiastica fecerat, quantum ab istis sæculis ad Patrum nostrorum memoriam, ut jam, nisi abscissa parte causaria, morbus vix sanari posse videretur: Non debent quidem res bonæ damnari, quia sunt qui iis abutuntur; sed verso in morem abusu intermitti res ipsas non est infrequens: Poterat serpens Mosaicus manere sine superstitione, si res ipsa spectaretur, sed adultum populi vitium respiciens Ezechias, ut superstitionem tolleret, serpentem sustulit. Quid, quod & nomen, & eminentia Episcopalis, eorum culpa quibus obtigerat, omnem sui reverentiam perdiderat, & in odium venerat plebis, cui etiam erranti interdum mos est gerendus? Romani a Tarquiniis male habiti jura-

(1) *Audivimus somniantem*.

jurarunt, se neminem Romæ passuros regnare. Tertia causa addi potest, quod infestissimis temporibus magistri veritatis (eo nomine invisi) non culpam tantum ambitionis sed & suspicionem omnem amoliri debuerant, quod eum sublata Episcopali dignitate sollicite curaverint, ne sic quidem tamen calumniam effugerunt: Quid non audituri, si doctrinæ mutatio conjuncta fuisset cum majoris gradus adeptione? Adjiciam unam insuper causam cur initio repurgationis non admodum necessarius fuit Episcopatus. Excitarat DEUS præstantes viros, summo ingenio, summa eruditione, nec minore tam apud suos, quam apud vicinos auctoritate pollentes, paucos quidem numero, sed qui plurimis negotiis sustinendis pares essent: horum summa apud omnes existimatio facile supplevit quod ab Episcopatu deerat. Et (si cum Zanchio verum volumus agnoscere) re ipsa nulli magis Episcopi fuere quam illi ipsi quorum (quamvis hoc non agentium) auctoritas ad oppugnandum usque Episcopatum valuit. Nec illud hic omittendum est, quod aliquoties jam diximus, Ecclesiasticum regimen plerumque aliquid trahere e forma civili. In Romano Imperio, Ducibus Episcopi, Præsidibus Metropolitani, Vicariis Ἔξαρχοι, Patriarchæ sive Primates respondebant. Quid ergo mirum, si populi magis sueti Optimatium quam unius Imperio, Ecclesiæ quoque res Clero libentius, quam Episcopo committant? Et has quidem ob causas excusari mihi posse videntur Ecclesiæ, quæ nullos Episcopos habent, dum tamen abstineant a sanctissimi moris improbatione, simulque illud retineant quod nullo modo omitti Beza censuit his verbis (a): *essentiale fuit, quod ex DEI ordinatione perpetua, necesse fuit, est, & erit, ut in Presbyterio quispiam & loco & dignitate Primus actioni gubernandæ præsit cum eo, quod ipsi divinitus attributum est, jure.*

13. Veniamus ad adsessores illos, quos multis in locis Pastoribus adjunctos e populo videmus, annuo & biennali munere *Presbyteros* vocant, cum neque Evangelium populo prædicent, neque Sacramenta exhibeant. De his ita existimamus; Primum ignotos fuisse Apostolicæ & veteri Ecclesiæ (1) *temporarios Presbyteros*: nondum vidi qui notos fuisse adseveret, qui probaret multo minus. Tertullianus adversus hæreticos præscribens inter alia ostendit, *quantum ipsorum ordinationes temerariæ & inconstantes & leves* a veteris Ecclesiæ jure discrepent: *hodie*, inquit, *Presbyter, qui cras laicus* (2): nihil potuit clarius dici, quo appareret ignotos fuisse Ecclesiæ Catholicæ per ea tempora *Presbyteros* temporarios. Sunt qui dicunt, ad muneris naturam nihil pertinere, ad tempus an perpetuo suscipiatur. Quod si verum est, mirari convenit quod non Pastores etiam verbo & sacris operantes annales usquam gentium fiant. Id autem si absurdum est, unde quæso, nisi ut *DEI dona sunt ἀμεταμέλητα, quorum non pænitet*, ita & officia a Deo in perpetuos Ecclesiæ usus instituta? *Qui manu aratro admota ea quæ a tergo sunt respicit, regno DEI*, hoc est Ecclesiæ Ministerio *aptus non est*: ipsa igitur illa adsessorum mutatio grande argumentum est humanæ esse providentiæ hoc repertum, non legis Divinæ constitutum.

14.

(a) *Beza de Ministr. Evangel. Gradib. cap.* 23. (1) *Ignoti non fuerunt Seniores plebis.* (2) *De iis Presbyteris loquitur qui Clero descripti erant & veri nominis Pastores.*

14. Secundum fit, veterem omnem Ecclesiam Presbyterorum vocabulo non alios quam Pastores intellexisse, in verbo ac Sacramentis occupatos (1): Non ago de voce *Senum* aut *Seniorum*, qua certum est interdum ætatem, nonnunquam & Magistratum significari, sed de voce Græca, quæ in latino sermone dignitatem, ac munus pastorale semper significat: idemque de Græcis auctoribus dictum volumus, ubicumque πρεσβυτερε *Presbyteri* vox aliud quam ætatem aut Magistratum notat. De loco Paulino nondum agimus, qui ad Juris Divini quæstionem magis pertinet: De veteris quoque testamenti *Senioribus* erit infra agendi locus. Ex tanto patrum numero, tot librorum voluminibus, tamdiu tractata hac controversia, ne unus quidem locus adferri potuit, in quo Presbyteralis dignitas, aliis quam Pastoribus tribueretur, cum tamen si duplex fuisset Presbyterorum genus, non sæpe, sed centies, imo millies eorum fieri mentio debuisset, præsertim in Canonibus, qui totum Ecclesiæ regimen nobis depingunt, saltem modus eligendi istos non Pastores *Presbyteros* alicubi appareret. Etsi autem neganti non incumbit probatio, facile tamen est infinitos Patrum locos producere, qui *Presbyteris* omnibus tribuunt jus *pascendi gregem*, *Baptizandi*, & *Corpus Dominicum exhibendi*, atque eatenus omnes *Presbyteros* Episcopis adæquant, & *Apostolorum* vocant *successores*, qui pœnam ostendunt fuisse *Presbyterorum* Presbyterio dimoveri, aut ad tempus ad solam Laicorum communionem admitti, qui *sportulas* singulis ostendunt datas, disciplinam præscriptam multo quam cæteris severiorem. Exstant & leges de *Presbyterorum immunitate* a foro atque oneribus, multaque alia quæ *Presbyteros* vetant ullos extra Pastores agnosci. Ignatius (2), qui Patrum primus Presbyterii meminit, *Presbyteros* ubique & Diaconis præponit, & a laicis separat. Imo Presbyterium vocat συνδεσμον Αποστολων Χριστου, *colligationem Apostolorum Christi*, quia scilicet *Presbyteri* in prædicatione & dispensatione Mysteriorum usuque clavium Apostolis succedant: Et hos ipsos vocat συμβουλους & συνεδρευτας *consiliarios & adsessores* Episcopi. Ita ut mirum sit hunc quoque locum a nonnullis in contrarias partes rapi; sed superavit horum confidentiam is, qui *nuper* in Nicæno Concilio speravit se reperturum *Presbyteros* non Pastores; Citat Can. XVII., qui sic habet: ηλθεν εις την αγιαν, και μεγαλην συνοδον, οτι εν τισι τοποις και πολεσι τοις πρεσβυτεροις την ευχαριστιαν διακονοι διδοασιν ωσπερ ουτε ὁ κανων, ουτε ἡ συνηθεια παραδεδωκεν τουτο εξουσιαν, μη εχοντας προσφερειν τοις προσφερουσι διδοναι το σωμα του Χριστου, *Pervenit ad sanctum & magnum Concilium, quod in ejusmodi locis & urbibus sacram cœnam Presbyteris exhibent Ecclesiarum ministri, quemadmodum nec canon aliquis vel consuetudo hanc invexit potestatem, ut Laici Clericis exhibeant corpus Christi*. Hæc qui legit & intelligit, potestne ei in mentem venire umquam, Nicænos Patres quidquam de *Presbyteris* non Pastoribus cogitasse, præsertim cum idem ille Canon tam sollicite caveat, *ne Diaconus inter Presbyteros sedeat*? Hieronymus idem quod ille Canon improbans, *Audio quemdam*, inquit (a), *in tantam erupisse vecordiam, ut Diaconos Presbyteris, id est, Episcopis anteferret, quid patitur*

(1) *Habuit seniores plebis a clero distinctos.* (2) *Supposititius.*

(a) *Epist.* 85.

tur mensarum & viduarum Minister ut supra eos se tumidus efferat, ad quorum preces CHRISTI Corpus & sanguis conficitur? Adferunt alii historiam de Presbytero Pœnitentiario, & abrogationem ejus acriter reprehendunt, quam tamen alias solent laudare, cum Pontificia confessio oppugnatur. Sed quis umquam audivit *Presbyterum pœnitentiarium* non fuisse Pastorem? Aut quando umquam crediderunt veteres, usum clavium a verbo & sacramentorum Ministerio posse segregari? Certe CHRISTUS iisdem Claves exercendas dedit, quibus Evangelizandi & Baptizandi fecit Potestatem. *Quod DEUS conjunxit, homo ne separet*. Ambrosius (*a*) de solvendi & ligandi Jure: *Jus hoc solis permissum est Sacerdotibus*. Et alibi (1): *Claves illas Regni Cœlorum in Beato Petro Apostolo cuncti suscepimus Sacerdotes*: Hieronymus de his qui Apostolico gradui succedunt: *qui*, inquit, *Clavem habentes ante diem Judicii judicant*: & ibidem: *Non facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri*. Chrysostomus, *Hoc vinculum Sacerdotum animam ipsam perstringit*. Notissimum est a Patribus *Sacerdotes* dici Pastores, quibus verbum & sacramenta sunt credita: extra usum quidem novi Testamenti, non tamen extra Divini verbi auctoritatem. Nam apud Esaiam DEUS vocationem Gentium per Evangelium prædicens; *Ex istis*, inquit (*b*), (Gentibus conversis) *assumam mihi quosdam in Sacerdotes & Levitas*. Exercitium ergo Clavium, & Jus absolvendi Pœnitentes ex omnium Patrum sententia solis competunt *Sacerdotibus*, hoc est *Presbyteris*, verbi & Sacramentorum depositariis: ergo & hi *Presbyteri*, qui specialiter vacarunt absolvendis Pœnitentibus, non alii sunt credendi a *Sacerdotibus*, quos novi Testamenti pagina *Pastores* vocat. Sicut autem *Presbyteri* vox, cum functionem Ecclesiasticam significat, numquam reperitur apud Patres aliis quam Pastoribus aptari, ita nec latina vox *Seniorum*. Tertullianus de Clavium usu agens (*c*), *Judicatur magno cum pondere, ut apud certos de DEI conspectu, summumque futuri Judicii præjudicium est, si quis ita deliquerit, ut a communicatione orationis & conventus, & omnis sancti commercii relegetur, præsident probati quique Seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti, neque enim pretio ulla res DEI constat*. *Presbyteria* istis seculis ex solis (2) constitisse Pastoribus ipse Calvinus agnoscit. Hos ergo, quibus exercendæ *Claves Regni cœlorum* obtigerunt, *Seniores* appellat Tertullianus, voce Græca latine reddita. Nam Græce Presbyteri vocantur, quæ vox ætatem cum primum significasset, postea ad dignitates Civiles, & postremo ad Ecclesiasticas cœpit transferri. Eadem origo vocis Romanæ *Senatus* & Græcæ γερουσίας: Firmilianus Cæsareæ Episcopus in Epistola ad Cyprianum Synodos Diœcesanas describens, quæ ex Episcopis, & Pastoribus aliis constabant, *Qua ex causa necessario apud nos fit ut per annos singulos Seniores & præpositi in unum conveniamus, ad disponenda ea, quæ curæ nostræ commissa sunt*. Ambrosius (3) quoque *Seniores* duplicis facit gradus, *Episcopum & Presbyteros*, eosque secularibus opponit. Verba sic habent, *Viduarum ac virginum*

domos

(a) *Ambros. de Pœnit. lib. 1. cap. 2.* (1) *Auctor libri de Sacerdotali dignitate apud Ambrosium.* (b) *Esaias 66. 21.* (c) *Apol.* (2) *Presbyteris plebem sane tum consiliorum participem fuisse constat.* (3) *Is seniorum plebis meminit, eorumque functionem desiisse queritur.*

domos nisi visitandi gratia Juniores adire non est opus, & hoc cum Senioribus, hoc est cum Episcopo vel (si gravior est causa) cum Presbyteris. Quid necesse est ut demus obtrectandi locum secularibus? legantur omnium quæ umquam fuerunt Synodorum acta, nulla ibi nomina reperiuntur *Seniorum*, qui Pastores non fuerunt: Quid & quod vox *major natu* quæ omnino propria ætati videtur, *Pastoribus* cœpit aptari, imitatione Græci vocabuli? Idem Firmilianus (1), *Præsident* (in Ecclesia) *majores natu, qui & Baptizandi & manum imponendi & ordinandi possident potestatem*, satis cavit, ne alii, quam Pastores intelligerentur: Voces igitur istæ πρεσβυτεροι *Presbyteri*, *Senior*, *Major*, tria significant, primum *ætatem*, deinde *Magistratum*, tertium *Sacerdotium*. Majores Childeberti Regis apud Turonensem sunt præfecti Regii, *Seniores Urbium* in Novella Leonis & Majoriani sunt οἱ πρωτοι της πολεως *principales decurionum principes*: Iidem in Marcellini sententia *Seniores locorum*, qui jubentur conventicula prohibere: Et in feudis, qui *Vasallum* habet, *Senior* vocatur, unde origo vocis, quæ apud Italos, Hispanos, Gallos *Herum* significat. Neque tantum *Seniorum* nomen Magistratibus & Pastoribus commune; sed & ipsum quoque *cœtum Presbyterorum*, το πρεσβυτεριον, quod Ignatius (2) vocat ἱερον συστημα *sacrum cœtum*, *Senatum* transtulit Hieronymus. *Ecclesia habet Senatum, cœtum Presbyterorum*: Eorum scilicet *Presbyterorum*, quos initio *Episcopis* dicit fuisse æquales, & quorum *Consilio* Ecclesiam ait administratam. Tertullianus simili translatione *Clerum* vocat *Ordinem*. *Differentiam*, inquit, *inter ordinem & plebem constituit Ecclesiæ auctoritas*. Notandum etiam Ecclesiasticis Scriptoribus sæpe *Seniorum* voce non dignitatem sed ætatem intelligi. Certum est olim Episcopos vix quidquam rerum majorum constituisse nisi *consulta Ecclesia*, quod semper utile, persecutionum temporibus aut imminente schismatis metu prope necessarium erat. Hac de causa ad sedandum γογγυσμον *rumorem* illum, qui ortus erat ob την διακονιαν την καθημερινην *ministerium quotidianum*, convocata est *Discipulorum multitudo* (*a*). Sic postquam Paulus advenerat Hierosolyma, cum sparsus de eo esset rumor, quod defectionem doceret a lege Mosis, quamquam Presbyteri jam advenerant, (& quidem omnes) omnino ex usu visum est *multitudinem convocari* (*b*). Cyprianus; *Solus rescribere nihil potui, cum a primordio Episcopatus mei statuerim* (hæc vox rem (3) arbitrariam significat) *nihil sine consilio vestro* (Cleri) *& sine consensu plebis mea privatim sententia gerere*. Nempe, ut in *ordinatione Clericorum*, in *lapsis* etiam *separandis* & *recipiendis* consuli plebs solebat. Non semper autem plebs tota consulta est, in qua mulieres & adolescentes, sed Patresfamiliarum, iique non omnes, sed ætate provectiores, & proinde Judicii maturioris, qui forte sunt οἱ πλειονες *plures* apud Paulum (*c*). Hi ergo sæpe consulti plebis vice. In actis (4) purgationis Cæciliani & Felicis, *Episcopi*, *Presbyteri*, *Diaconi*, *Se-*

(1) *Firmilianus cum Græce scripserit Majorum natu titulus interpreti adscribendus fuit, qui vocem* πρεσβυτερων *Latine reddidit.* (2) *Suppostititius.*
(a) *Act.* 6. 5. (b) *Act.* 21. (3) *Non semper.* (c) 2. *Cor.* 11. 16.
(4) *Imo in Actis Nunditarii Cirtensis Diaconi Donatistæ A. D.* 320. *Decemb.* 13. *annis* 6. *mens.* 3. *dieb.* 24. *post purgatum A. D.* 314. *Aug.* 50. *Felicem.*

Seniores , & post : *adhibete Conclericos & Seniores plebis* . Aliqui ergo *Seniores* , non *Clerici* , ac proinde Laici . Semper enim apud Patres hæc opponuntur . Ut perverse faciant , qui tam vocem sinistrorsum rapiunt , cum nihil in se ignominiæ habeat , sed omnino necessario usurpetur ad distinguendos *Seniores* , qui in Clero sunt , ab aliis *Senioribus*. Neque Patres tantum ita locuti , quorum tamen auctoritas saltem ad voces retinendas sufficere debuit , sed ipsi Prophetæ , apud quos *αντιδιαιρουνται opponuntur Sacerdotes* & *Populus* . Recte ergo Laici vocantur quicunque Sacerdotes , hoc est , *Mysteriorum Divinorum dispensatores* non sunt . Scribit Augustinus , *Clero & Senioribus Ecclesiæ Hipponensis* . Et apud Turonensem est : *Coram Pontifice , Clero & Senioribus* . Quamquam districte nolim negare his in locis Seniorum voce Magistratus intelligi posse , quos eo nomine appellatos jam diximus . Nam & in Gregorii epistolis una inscribitur (a) : *Clero , Ordini , & Plebi Ravennæ* . Ubi *Ordo* , ut norunt mediocriter eruditi , est *consessus Seniorum* . Ut & in Leonis epistola , ubi distinguit *subscriptionem Clericorum , & consensum Ordinis atque Plebis* . Idemque Leo alibi epistolam inscribit , *Clero* , *Honoratis* , *& Plebi* . Sicut autem nonnullis in locis ambigi potest , *Seniorum* voce rectius *Magistratus* , an ætate provectos intelligas ; ita alibi dubium est , eodem vocabulo *Sacerdotes* , an ætate provecti indicentur . Ut cum Gregorius jubet : *Si quis Clericorum accusetur , præsentibus Ecclesiæ Senioribus inquiri veritatem* . Et cum Augustinus eorum meminit , qui ob ebrietatem , furta , erroresque alios a *Senioribus* arguuntur . Et cum Optatus (b) narrat ornamenta Ecclesiæ *fidelibus Senioribus* commendata . Nam quæ hic narrantur omnia , possunt & *Sacerdotibus* & Laicis convenire . Sed dignissimus est consideratu locus incerti auctoris e commentariis ad Paulinas epistolas (c) , quem vulgus putat esse Ambrosii ; is locus sic habet : *Apud omnes Gentes utique est honorabilis senectus . Unde & Synagoga , & postea Ecclesia Seniores habuit , quorum sine consilio nihil agebatur in Ecclesia . Quod qua negligentia obsoluerit , nescio , nisi forte Doctorum dissidio aut magis superbia , dum soli volunt aliquid videri* . Ut scriptoris sententiam intelligamus , par est nos videre , quos in Synagoga *Seniores* vocet . An Magistratus , quos *Seniores* vocatos satis constat , ut Synagoga sit consessus Judicum , ut apud Matthæum (d) , *εν ταις συναγωγαις αυτων μαστιγωσουσιν ὑμας* , *In Synagogis eorum flagellabunt vos*? Vix arbitror , quamquam multa (ut mox dicemus) quæ Magistratuum Judæorum fuerunt , Presbyteris Christianorum per similitudinem quandam aptari solent . Audiamus eumdem auctorem alibi narrantem ; *Traditionem esse Synagogæ , ut sedentes disputarent Seniores (dignitate) in Cathedris, subsequentes in subselliis , novissimi in pavimento super Mattas* . Unde multum metuo ne vocula *dignitate* ex glossemate in textum irrepserit . Nam Philo morem eumdem describit ita : *εις ἱερους αφικνουμενοι τοπους καθ' ἡλικιας εν ταξεσιν ὑπο πρεσβυτεροις νεοι καθιζονται* , *Quando ad loca sacra perveniunt , secundum ætates ordine sedent sub senibus juniores* . Seniores ergo ætate primi sedebant . Neque dubie similis quidam ordo sedendi in Ecclesia vetere Christiana observatus fuit : quem negligi Jaco-

(a) *Epist.* 89. (b) *Serm.* 19. *de Verb. Domini.* (c) 1. *Tim.* 5.
(d) *Cap.* 20. 17.

bus non fert, cum eos reprehendit, qui solis divitibus honorem deferunt sublimius sedendi, pauperibus in inferiora detrusis, aut stare etiam jussis. Sequitur apud Philonem: *ετερος των εμπειροτατων οσα μη γνωριμα (των αγιων βιβλιων) παρελθων αναγνωριζει, quæ in Sacris Literis obscura sunt, eruditissimorum unus in medium progressus explicat*. Notandum in Synagogis Judaicis unicuique exercitato in Sacris Literis (erant autem ferme omnes, exceptis τοις βαναυσοις *mechanicis*, qui mos hodie apud nos viget) concessum fuisse Sacras Literas interpretari. Hac communi libertate Christus usus in Synagogis docuit, & post eum Apostoli. Insignes imprimis sunt loci Lucæ IV. & Actor. XIII. Ibi Christo liber porrigitur; hic Paulus & Barnabas, quamquam ignoti, rogantur ad populum loqui, *Si quem habeant* λογον παρακλησεως *sermonem exhortationis*. Si nemo exterus aut ex plebe se offerret, tum delecti ex Senioribus (quos פרוסים *Pastores*, *Patres Synagogarum*, *majores*, & κατ᾽ ἐξοχην *secundum excellentiam Seniores* dictos notavimus) legem interpretabantur. His quoque minus paratis, erat id Archisynagogi officium. Simile aliquid & in prima Ecclesia Christiana videmus: Nam his, qui προφητειας *prophetiæ* habent donum, permittit Apostolus affari populum, binos aut ternos, quoque conventu, cæteros expendere an recte se habeant quæ dicuntur. Cessante autem illo mirabili dono vix extra Pastores cuiquam apud Christianos docere licuit: nisi quod in Ecclesia Origenem paucosque alios non *Presbyteros* docuisse legimus, sed minus frequenter, neque unquam nisi peculiari Episcoporum indultu. Nam Cæsareæ Episcopus reprehensus (1), quod Origenem docere permitteret, tria attulit similis concessionis exempla, addito credibile esse, quamvis obscurum & minime cognitum, idem aliis in locis fieri. Videmus hic jam aliquod discrimen inter interpretes legis in Synagoga, & interpretes Evangelii in Ecclesia. In Synagoga docebant quotquot λογον *sermonem habebant* παρακλησεως *exhortationis*. In Ecclesia, *probati quique & honorem testimonio adepti*, ut Tertullianus loquitur, hoc est, χειροτονουμενοι *ordinati*. Summi Synedrii Judices solebant χειροτονεισθαι *ordinari*: at de explicatoribus legis, quos פרוסים *Pastores* diximus vocatos, idem non apparet. Causa discriminis afferri potest, non tantum quod Evangelii prædicatio majoris sit momenti quam legis expositio; verum etiam quod in Ecclesia Christiana præcones verbi simul *Mysteriorum* sunt *dispensatores*: Synagogæ autem Magistri nulla exhibebant Sacramenta. Nam sacrificia omnia in uno Templo fiebant extra Pascha, quod ipsum quoque non in Synagogis, sed in domo unaquaque præeunte Patrefamilias celebrabatur. Neque, ut circumcisio in Synagogis fieret, aut per certos Ministros, usque imperatum. Dubitari ergo potest, quos *Seniores* Ecclesiæ intelligat Pseudambrosius: eosne, qui respondent εμπειροτατοις *peritissimis* Synagogæ, qui & ipsi vix alii quam senes (quomodo & Monachorum principes, *Seniores* appellantur in Justiniani novella constitutione CXXXIII. (a)) an eos, qui respondent τοις πρεσβυτεροις καθ᾽ ἡλικιαν *senioribus secundum ætatem*, ut cum Philone loquamur. Si prius, idem dicit Pseudambrosius, quod Hieronymus. Pseudambrosius, *Sine Seniorum con-*

silio

---

(1) *Reprehensus ab Origenis adversario Demetrio factum suum tutatus est.*

(a) *Cap.* 2.

filio nihil agebatur in Ecclesia . Hieronymus , *Communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ regebantur* . Agit autem Hieronymus de iis Presbyteris , quos *Episcopos* primitus vocatos , & ex quibus postea *Episcopos* ait electos . Sin posterius magis placeat , (& sane sermo ætatis , non muneris habebat mentionem) ea erit sententia quam & nos modo expressimus , pro universa plebe *Senes* solitos consuli in rebus gravioribus , puta *in ordinandis Clericis* , *in impartienda lapsis venia* , & si quid simile . Et sane credibilius est , olim obsolevisse morem plebem aut plebis potissimos consulendi , quam Episcopos pleraque egisse Clero inconsulto , quod tamen ipsum quoque paulatim contra morem priscum invaluit . His igitur intellectis , nemini dubium erit amplius apud omnes Ecclesiasticos Scriptores *Presbyterorum* aut *Seniorum* vocem , aut ad *ætate provectos* , quotquot in Ecclesia , aut ad *Magistratus* , qui & ipsi pars sunt Ecclesiæ , aut ad *Pastores* pertinere . Quod ipsum movere nos debet , ne temere & sine validis argumentis loca Sacræ Scripturæ de *Presbyteris* agentia aliter capiamus , quam ea ceperunt hi , qui propiores Apostolicis temporibus fuerunt , & ad quos proinde prisci cognominis certior intellectus manavit .

15. Sed ad ipsa sacrarum literarum oracula veniamus : Et sit hæc proinde tertia assertio : *Delectos illos Pastorum Assessores , de quibus disputamus , non esse ex Divino præcepto* (1) . Contrarium qui afferat , is sane Ecclesiam tot seculorum damnet quasi Divini mandati contemptricem ; a qua temeritate abstinendum nobis putamus . Neque sane ullum habent pondus argumenta eorum , qui id affirmant quod a nobis negatur , & quibus proinde incumbit probandi necessitas . Satis quidem antehac responsum illis est a viris eruditissimis : sed ne quid desideretur , quod ad institutum nostrum pertineat , operæ pretium erit etiam bene dicta iterum dicere , & quædam addere , quæ lucem afferant quæstioni . Solet agmen ducere id quod apud Matthæum (*a*) CHRISTUS præcipit ; *Dic Ecclesiæ* , & quæ sequuntur . Quo loco sunt qui arbitrentur a CHRISTO Ecclesiæ præcipi Synedrii cujusdam institutionem , quod de rebus ecclesiasticis jus diceret , & tum ex Sacerdotibus tum ex civibus aliis constaret . Talia enim volunt fuisse Synedria Ecclesiastica . Ad CHRISTI verba quod attinet , sunt ea & a veteribus & a recentioribus non uno modo explicata . Omnium sententias referre longum esset . Mihi simplicissima interpretatio , & quæ cæteras omnes ferme ambitu suo comprehendat , hæc esse videtur : non facile hominem , qui nobis nocuerit , habendum pro deplorato & insanabili ; servandos monendi gradus , ut primum solus adeatur , quo , si fieri potest , nullo conscio resipiscat . Si id non prodest , adsumendum amicum , unum , alterum atque tertium ; si forte eorum auctoritati cedat . Et hactenus nihil dixit CHRISTUS , quod non sit prope totidem verbis traditum in scriptis Judæorum . In libro enim Musar hoc exstat : *Si* (inquiunt) *nec tunc velit reconciliari* , (adhibitis amicis , duobus aut tribus) *abeat, & relinquat illum sibi : talis enim implacabilis est , & vocatur* חטא ἁμαρτωλός , *peccator* . Sed idem liber alio loco unum adjicit gradum : Sic enim ait : *si nec hoc modo quicquam profecerit* (adhibitis amicis) *debet eum pudefacere coram multis*.

(1) *Sunt ex Apostolica & veteris Ecclesia praxi* . (a) *Cap.* 18.

tis . Quod Christus non improbans pro summa sua lenitate , cujus nos vult esse imitatores , prius nos omnia vult experiri , quam hominem pro deplorato habeamus . Id enim valet, εςω σοι ωσπερ ὁ εθνικος και ὁ τελωνης, *sit tibi sicut ethnicus & publicanus* , hoc est , sit tibi חטא *peccator*. Sic enim in Evangelio passim junguntur τελωναι και ἁμαρτωλοι *publicani & peccatores* (*a*) ; & gentes vocantur ἁμαρτωλοι *peccatores* , ut cum Christus se a Judæis ait *traditum* iri εις χειρας των ἁμαρτωλων *in manus peccatorum* , & apud Paulum , ουκ εξ εθνων ἁμαρτωλοι *non ex gentibus peccatores* . Christus ergo , antequam omnem spem abjiciamus , post adhibitos paucos testes vult adhiberi cœtum qualemcumque piorum hominum ; ut ille , qui noxam nocuit, saltem numero atque consensu virorum gravium ad frugem revocetur , δια την επιθυμιαν των πλειονων *per objurgationem quæ fit a pluribus* , ut Paulus loquitur . Idem ergo sunt , in *Musar multi* , Paulo πλειονες *plures* , Christo *Ecclesia*. Certe Εκκλησιας *Ecclesiæ* nomine cœtum etiam non grandem comprehendi , tum LXX. nos doeent , tum Paulus etiam , qui familiam unam piorum hominum Εκκλησιας *Ecclesiæ* vocabulo indigitaverit. Hoc loco sufficit , ut intelligatur Matthæi locum ad hanc rem nihil facere . Potest enim cœtus & Pastorum , & non Pastorum esse sine illis assessoribus , de quibus nunc agitur . Quod autem adjungunt de Judæorum Senatibus , re diu perpensa , concedere non possum . Longe aliæ fuerunt Judæorum *Synagogæ* , *Proseuchæ*, φροντιςηρια *Scholæ* , ut Philo appellat , alia vero τα κριτηρια *Prætoria* . In *Proseuchis* lectæ Sacræ Literæ , atque expositæ , instituti singuli (utar Philonis iterum verbis) προς το φιλοθεον το φιλαρετον και το φιλανθρωπον *ad pietatem* , *virtutem & humanitatem* , quibus tribus tria illa Paulina respondent , ευσεβως, σωφρονως , δικαιως *pie* , *temperanter* . *& juste*. Nulla hic Judicia in quemquam exercita ; sed factum id εν τοις κριτηριοις *in Prætoriis* , ubi Judices cognovere de sacris pariter profanisque rebus , iidem Judices ex eadem lege : numquam enim in populo Hebraico hæc disjuncta fuerunt . Hi Judices partim in Urbibus erant singulis, partim in capite Urbium. Illa Synedria minora Hellenistis ; hoc magnum , & κατ᾽ εξοχην το συνεδριον *per excellentiam Synedrium* . Unde & Hebræi Hellenistas secuti סנהדרין *Sanhedrin* fecere . Minorum Synedriorum Judices sunt , quorum institutio reperitur Exodi XVIII. 21. & Deut. I. 13. Iidem Judices *Seniores* , hoc est , *Senatores* vocantur . Hi jubentur *capere homicidam* , Deut. XIX. 12. *De clam commisso homicidio diligenter inquirere* , Deut. XXI. 6. *Judicium facere in rebellem Filium*, Deut. XXI. 19. Ασυλιαν *asylum* concedere his , qui errore homicidium perpetraverint , Josue XX. 7. Quæ omnia cum manifeste sint αναγκαςικης δυναμεως *potestatis coactivæ* Judicia , mirum est a viro erudito hæc ipsa afferri , ut ostendat eumdem ordinem ab Apostolica Ecclesia retentum , cum certum sit neque Apostolis, neque Ecclesiæ concessum το αναγκαςικον *jus coactivum* . Hi ipsi sunt Seniores , quorum sententiis *flagellatum iri* Discipulos suos Christus præmonuit (*b*) . In Civitatibus ergo Ecclesiastici Synedrii nec vola nec vestigium apparet. Constat tamen singulis Judicum consessibus adfuisse *Sacerdotes* aut *Levitas* , sed Juris maxime peritos : quod & Josephus notat , & Deuter.

(a) *Matth.* 11. 19. *Marc.* 11. 15. (b) *Matth.* 10. 17. 28. 34.

ter. XX. discere est; *Iuxta os eorum* (Sacerdotum) *erit lis omnis & plaga omnis*: hoc est, nulla lis judicabitur nisi præsentibus Sacerdotibus. Unde de Levitis in supremo vaticinio Moses (a); *Docent Judicia tua Jacobum, & legem tuam Israelem*. Quare, & ubi Josaphatus Civitatum Judicia restituit, non nisi unius generis Judicum fit mentio. Ad magnum Synedrium veniamus: quod quidam duplex constituunt, alterum civile, alterum Ecclesiasticum; & habent auctores suæ sententiæ magnos, sed recentes; argumenta autem, ni fallimur, perquam invalida. Primum omnium, quibus magis par est credi in re historica ad Rempublicam Judaicam pertinente, quam Judæis ipsis, plane ut in historia Græca Græcis, in Romana Romanis? Josephus & Deuteronomii locum, qui est capite XVII. & alterum Paralipomenon XIX. quibus duobus nituntur, qui tribunalia duo constituunt, studiose παραφράζει *pluribus verbis explicat*. Deuteronomii locum hoc modo: *si Judices non intelligant de rebus sibi creditis judicare, quando multa talia solent hominibus provenire, integram causam in sacram Urbem remittant, & convenientes Pontifex & Prophetæ* καὶ ἡ γερουσία *& senatus, quæ videntur justa, pronuncient*. Citavimus supra similem Philonis locum, qui Mosis Judicium de re capitali describens, συνεδρεύοντες, inquit, οἱ ἱερεῖς *considebant Sacerdotes*. De Paralipomenon Historia idem Josephus: *Constituit etiam Josaphatus Judices e Sacerdotibus, Levitis, & Primatibus monens ut diligenter & juste Judicia disponerent: si autem de rebus majoribus quidam contribulium ex aliis Civitatibus (minorum enim constitutio præcesserat) eos consulerent, cum maximo studio eis & justissime responderent: quandoquidem rectum deberet esse Iudicium in Civitate constitutum, ubi Templum DEI erat & habitaculum Imperatoris. Horum autem Principes* (ἄρχοντας) *constituit Amaziam Sacerdotem, & Sabadiam qui erat de tribu Juda*, ἑταίρους, *hoc est, collegas*. Non potuit verbis clarioribus describi collegium unum, quod & Judicia obiret, & ad aliorum Judicum relationes responderet, & in quo tum Sacerdos summus aliique Sacerdotes, tum Princeps quidam e populo munus suum obirent. Idem alibi Josephus Sacerdotes *omnium inspectores & controversiarum Iudices* dixit, non ergo *rerum sacrarum* tantum. Hebræi Magistri non spernendi in his talibus auctores ajunt Synedrium hoc magnum de omnibus quidem causis ad se relatis respondisse, sed eximio ac speciali Jure cognovisse de causis quibusdam ipsorum cognitioni antiquitus reservatis: ut de pace ac bello, de tribus, aut urbis defectione ad falsos cultus, de Summo Sacerdote, de Sacerdotum morbis vitiisque, de Pseudoprophetis: quo illud fortasse alludit quod dixit Christus: *Non posse Prophetam alibi quam Hierosolymis perire*. Addunt Hebræi ab his *Senatoribus*, quos, præter ipsius *Senatus* Principem, constat fuisse numero LXX. per χειρῶν ἐπιθεσιν *manuum impositionem* consecratos, tum qui in eumdem Senatum cooptabantur, tum Civitatum Judices. Neque de aliis intelligendum, tum quod Numerorum XI. tum quod Deuteronomii XVII. legitur. Addit Maimonides ex vetustioribus Thalmudicis, *Senatum* hunc magnam in partem ex Sacerdotibus & Levitis constitisse: quia in eo hominum genere peritissimos Divinæ Legis erat reperire: quippe cum ei uni studio vacarent. Adscitum esse in eum-

(a) *Deuter.* 33. 10.

eumdem *Senatum* Pontificem quoque maximum, ni capiendis consiliis impar videretur. His testibus accedat sequentium manifesta temporum consuetudo; ex quibus retro quoque conjecturam fieri oportet, ni liquido contrarium appareat, præsertim cum Judæi veterum institutorum ab omni ævo & in hunc usque diem sint retinentissimi. Esdras (*a*) cum hoc Synedrio contumacibus & facultatum jacturam & simul *την αποσυναγωγιαν*, hoc est, *relegationem a cœtu*, minatur. Hoc idem Synedrium Christi Discipulis eamdem minatur *αποσυναγωγιαν relegationem a cœtu* (*b*), Christo vincula injicit, cædi eum imperat; Apostolos flagris proscindit; Paulo potestatem vinciendi, in carcerem compingendi, verberandi concedit. Nec dubium ex quibus constiterit: nominantur iidem, qui in Sacris Literis, apud Josephum, Thalmudistas, *Sacerdotum præcipui* & *Seniores populi*, addito sæpe nomine *συνεδριυ Synedrii*, & iidem sunt qui de religione in Christum & Apostolos inquirunt. Plane ut appareat & cognitionem de sacris & *το αναγκαστικον vim coactivam* penes eosdem fuisse. Serius id obtinuisse, & a primario more abscessum, facile affirmatur; sed, ut dixi, nisi clare probantibus temere creditur. Videamus ergo an Sacræ Literæ a Judæis omnibus & ab illa apertissima consuetudine dissentiant. זקנים hoc est *Senes* sive *πρεσβυτερυς* Hebræis communiter vocari viros ætate ac moribus spectabiles, nemini ignotum esse potest. Talibus viris nunquam caruit populus Israeliticus, ne tum quidem, cum serviliter haberetur Itaque in Ægypto Moses & Aaron jussi divinitus convocant omnes *Senes*; ubi & in Historia, כל זקני *omnes senes*, non כל הזקני *omnes seniores* (*c*), quia non certum aliquod collegium, sed sola qualitas denotatur. Quare hi ipsi *Senes* populus vocantur (*d*). Socero auctore Moses, non LXX. toti populo, sed alios Magistratus partibus populi imposuerat, Chiliarchas, Hecatontarchas, atque ita deinceps, rerum omnium difficiliorum cognitione ac procuratione sibi reservata. In montem adscensurus postea Moses jubetur assumere Aaronem, Nadab, Abihu, & LXX. e *Senibus* (*e*). Ne hic quidem collegium instituitur. Non enim vocantur LXX. *Senes κυριως και αυτονομαστικως proprie & denominative*, sed e Senibus Septuaginta, ad temporarium dumtaxat officium lecti, ut honoris causa Mosem comitarentur. Venerandus autem semper apud Hebræos fuit numerus LXX. quia tot animas in Ægyptum Patriarcha Jacobus adduxerat (*f*). Non fuisse Judices constitutos ita perspicue ostendit Scriptura, ut dubitationi non relinquat locum. Abiturus enim Moses ita eos affatur (*g*): *Manete hic, donec revertamur; & ecce Aaron & Hur vobiscum; qui controversias habet, ad eos accedet. Ad eos*, inquit, non *ad vos*. In judicandis partibus Vicarios sibi substituens Aaronem & Hurem; non LXX. *Senes*. Postea vero cum judicandi onere Moses gravaretur, ita eum DEUS alloquitur: *Congrega mihi e Senibus Israelis LXX. quos nosti esse Senes populi, & moderatores ejus*. Ex *Senibus* ergo communiter appellatis eliguntur LXX. qui deinde *αυτονομαστικως* vocantur הזקנים *οἱ πρεσβυτεροι seniores*, instituto jam scilicet collegio. Hujus collegii pars quin fuerit Aaron Pontifex

(a) *Esdr.* 10. 8. (b) *Joan.* 9. 22. 12. 42. 16. 2. (c) *Exod.* 3. 16. 4. 29. (d) *Exod.* 4. 31. 18. 21. (e) *Exod.* 24. 1. (f) *Gen.* 46. 27. (g) *Exod.* 24. 14.

tifex Maximus, & cum ipso Sacerdotes & Leviticæ tribus alii, cur dubitemus, nihil est causæ. Hi jubentur cum Mose *portare onus populi*, hoc est, summæ Reipublicæ præsidere: quos ipsos judicare Deuteronomii XVII. ex eo quoque apparet, quod relationes causarum nisi ad Regem aut Summum Consistorium fieri nusquam solant. Urgent quidam, ut duo Synedria faciant, in Deuteronomio disjunctivum illud: *Qui non auscultaverit Sacerdoti vel Judici*: sed mirum est apud hos plus valere hoc disjunctivum, quam conjunctivum quod præcesserat; *Venies ad Sacerdotes & Levitas, & ad Judicem qui erit in diebus illis*. Et qua tandem de re? *de sanguine & sanguine, de causa & causa, de plaga & plaga, verbis contentionum*, hoc est, controversiis quibuslibet gravioribus. De his ergo omnibus relatio facta est ad Sacerdotes, Levitas, Judicem; non de aliis ad Sacerdotes & Levitas, & de aliis ad Judicem. Et alibi ex Ezechiele citavimus: *In lite stabunt ipsi* (Sacerdotes) *ut judicent secundum Judicia mea*. Qui Sacerdotes dicunt de jure, Judices de facto judicasse, (præterquam quod nodum non solvunt, nam sic quoque manet unum Synedrium) nihil dicunt. Debet enim quisquis judicat, de utroque judicare. Formula enim pronuntiandi in Synedrio hæc fuit solemnis in Judiciis capitalibus: *Reus est mortis* (a), vel, *non est reus mortis* (b). Hoc dici non potuit nisi ab eo, qui & de legis sententia certus esset, & rei veritatem e testibus didicisset. Facit enim lex propositionem, assumptionem testimonia, ex quibus junctis concludit Judex. Aliter judicare non est judicem agere, sed alieni arbitrii Ministrum. Ut ergo disjunctionem illam explicemus, notandum est, Magistratus, qui simul sunt pars ejusdem Senatus, seorsim tamen Imperium habere. Erant in Romano Senatu Pontifices, erant Consules: Pontifices jus habebant vocandi ad se Flamines, iisque præcipiendi de sacris: Consules jus habebant vocandi prehendendique cives, & quod opus esset imperandi. Ita tamen, ut uterque in potestate esset ejusdem Senatus. Nec Senatus solebat imperare civibus nisi per Consules aliosque Magistratus. Quamquam ergo Senatus Hebræorum sacris profanisque rebus præerat, erat tamen sacrorum procurator, & de sacris Imperium penes Pontificem. Neque minus penes Judicem Imperium erat rerum cæterarum: & tum huic, tum illi parendum; huic in templo, illi in castris atque alibi. Merito ergo pœna constituta in eum, qui alteri e duobus eximiis Magistratibus, & per quos res maximæ, tum in Senatu decretæ, tum arbitrariæ quotidie imperabantur, dicto audiens non fuisset. Neque ideo tamen duo Senatus. In Josaphati Historia post constitutos in civitatibus Judices hæc sequuntur: *Etiam Hierosolymis constituit Josaphat e Levitis & Sacerdotibus & Principibus familiarum Israel ad Judicium Domini & ad litem*, (nota ad eadem constitui Levitas, Sacerdotes, & Principes familiarum, qui in Evangelio ἀρχιερεῖς & πρεσβύτεροι τȣ λαȣ *Principes Sacerdotum & seniores populi*) *& reversi sunt Hierosolyma, & præcepit eis dicendo; sic agetis in timore Domini, in fide, & perfecto corde; & omnem litem, quæ venerit super vos* (nota iterum nullam litem eximi & conjungi judices) *de vestris fratribus habitantibus in urbibus suis, inter sanguinem & sanguinem, inter legem & præceptum, statuta, & Judicia* (vides & hic

(a) *Matth.* 26. 66. (b) *Jerem.* 26. 16.

hic nullum genus controversiæ separari) *præmonebitis eos , ne delinquant in Dominum , & ira sit super vos fratresque vestros . Sic facietis & non delinquetis .* Hactenus omnia ita clare unum consensum exprimunt , ut non possim , quod sentio , clarius quam illis verbis exprimere . Videamus , an hanc planissimam interpretationem evertat quod sequitur : *& Amazias Sacerdos vester in re Domini , & Zabadias , Ismaelis filius , Dux domus Judæ in omni re Regia , & præpositi Levitæ coram vobis . Confortamini vos , & facite , & DEUS bono aderit .* Hinc quidam duo Synedria efficiunt : cum multo rectius sic argumentarentur . Quibus jubetur Amazias præire *in Rebus Domini* , quibus Zabadias *in rebus Regis* , quibus nullo discrimine Levitæ jubentur inservire , & mandata ipsorum exequi (constat enim multis ex locis id quoque Levitarum suisse officium) hi unum faciunt Synedrium . Ut res rectius intelligatur , I. Paralipomenon XXVI. bis apparet simile loquendi genus . Regioni , quæ ad occasum Jordanis , imponitur Asbias cum consanguineis suis *ad omne opus Domini* & *ad servitium Regis* ; & Jerias Rubenitis , Gaditis , & parti Manassitarum imponitur cum consanguineis suis *ad omnem rem DEI* & *ad omnem rem Regis* . Videmus ab iisdem in parte curatas *res DEI* & *res Regias* . Quidni ipso regni corpore idem Senatus utrique rerum generi præfuerit? Quin per res DEI sacra intelligantur , per res Regis cætera negotia , non repugno . Tamen Scripturis congruentius arbitror per DEI res intelligere omnia ea , quæ lege DEI definita sunt , & de quibus ex lege judicandum est . *Judicium DEI est* , inquit Moses (*a*), judicibus : & Rex Josaphatus civitatum judicibus , *pro DEO estis judicaturi* (*b*) . Venit ad me populus ad consulendum DEUM , inquit alibi Moses (*c*) , id est , judicii ergo ; & alibi : *sistent se* (testis & reus) *duo illi coram DEO* , interpretatur ipse Moses (*d*), coram Sacerdotibus & Judicibus (ita habet veritas ; non *aut* ut quidam transtulerunt) qui erunt in diebus illis . Hæc ergo *DEI* cum sint negotia , restat Regis *negotia* sint ea , quæ lege DEI non definita sub Regis sunt arbitrio , cujus generis sunt deliberationes de eo quod fieri expediat, aut non expediat. Quare cum in jure versatissimus fuerit Sacerdos , in civili autem prudentia ipso usu Dux exercitatior , potuit , imo & debuit , in eo Senatu qui Judiciis consiliisque præerat , in Jure explicando Amariæ , in deliberationibus vero dirigendis Zabadiæ auctoritas esse præcipua , & jus suffragii prærogativum . Ac proinde recte eos Josephus *collegas* appellat . Neque omittendum hic quod in Esdræ est historia . Is enim a Persarum Rege missus ad reddendam Judæis *αυτονομιαν libertatem suis utendi legibus* ; inter cætera mandatum accepit *constituendi Judices* ex his qui legis Divinæ essent peritissimi , qui totius populi causas cognoscerent , & in legis tum Divinæ tum Regiæ violatores morte , exilio , mulctis animadverterent . Qui ipse locus nos admonet , ita distingui legem DEI & Regis , ut utramque legem iidem Judices exercerent. Neque aliter hic discreta *lex DEI & lex Regis* , quam alibi *DEI Regisque negotia* . Quod autem alii præterea afferunt , ut ostendant Sacerdotes in Synedrio non judicasse , historiam Jeremiæ , cujus causa sit cognita a Principibus & *Senioribus*

(a) *Deuter.* 1. 17. (b) 2. *Chron.* 19. (c) *Exod.* 18. 15.
(d) *Deut.* 19. 17.

ribus populi, minime movere quemquam debet. Sacerdotes enim accusatores cum se constituissent, in eodem negotio judices esse non potuerunt; ut omittam, multos fuisse Sacerdotes extra Senatum. Et hæc quidem de Synedrio Judaico satis.

16. Venio ad *Presbyterorum* vocem, quam multi assessoribus Pastorum tributam volunt in novo Testamento, de quo mihi non liquet. Tres hujus vocis significationes video in novo fœdere: easdem scilicet, quas in Patribus. Unam, quæ ad *ætatem* pertineat; ut cum πρεσβυτεροι *seniores* opponuntur νεωτεροις *junioribus*, ut 1. Timoth. 5. vers. 1. Alteram, quæ ad *Potestatem* atque *Imperium*; ut cum de his sermo est, qui aut in magno Synedrio aut in minoribus Synedriis considebant: Tertiam, quæ Evangelii Præconibus convenit. Quartam non reperio. Apostoli Pastores à se constitutos cur *Presbyteros* appellaverint quæri potest: an quod vix alii quam *Senes* ei muneri adhiberentur? an quod in Synagoga quoque Magistri κατ' ἐξοχην *per excellentiam* eo nomine appellarentur? an (quod mihi non minus probatur) a Magistratibus Judæis sumpta similitudine? Nam CHRISTUS ipse in constituenda Ecclesia, ut Regem se ostenderet, simulque mundani regni spem paulatim animis eximeret, Ecclesiam suam, quamquam omni externo Imperio destitutam, ad imaginem quandam Judaici regni composuit: eoque modo in spem regni Cœlestis erexit. Rex unus in populo Hebræo: & ipse se Regem agnoscit. In Regno duodecim Phylarchæ. Totidem sibi CHRISTUS constituit Apostolos: &, ne dubitaretur, quo respexerit, *duodecim* ipsis promittit *Thronos*, in quibus *Judicaturi* essent totidem *tribus Israelis*. In Regno Senatores magni Synedrii LXX. Totidem Evangelistas constituit CHRISTUS. Tertia in Regno est dignitas Judicum Urbanorum: qui זקנים vocabantur, quod Græce est πρεσβυτεροι *Seniores*: in Ecclesia quoque Presbyteri Apostolos & Evangelistas tertio loco sequuntur. Horum Judicum Principes vocabantur פקידים, quod Græce est επισκοποι *inspectores*, ut modo diximus; ita & *Presbyterorum* in Ecclesia principes Episcopi. Denique Judicibus his inserviebant, qui עבדים vocabantur, quod Græce est διακονοι *Diaconi*: neque aliter vocati sunt in Ecclesia hi, qui infra Presbyteros sunt constituti. Quod sit Presbyterorum munus in Ecclesia Christiana, Apostoli nos pluribus locis docent. Paulus Ephesinos Presbyteros Miletum ad se venire jussos admonet, ut norint *inspectores se positos ad pascendam DEI Ecclesiam* (a). *Presbyteros* jubet Jacobus (b) ab ægrotantibus *advocari*, *ut orent super ipsos & ungant ipsos in nomine Domini*. Presbyteros alloquitur Petrus συμπρεσβυτερος, id est, ut collega muneris. Pastores ergo fuisse apparet; unde nec aliter constituti, quam per *manuum impositionem*; ut de Timotheo memoriæ mandatum est. In aliis locis, ubi nulla descriptione addita *Presbyterorum* fit mentio, alios intelligere *Presbyteros* quam illos, qui tot locis clarissime describuntur, temerarii sit conjectoris, nisi verborum contextus a certo ac recepto significatu nos cogat discedere. In omni novo fœdere una dumtaxat Pauli sententia est (c), quæ ad constituendos Presbyteros non Pastores speciose affertur: οἱ καλως προεστωτες πρεσβυτεροι διπλης τιμης αξιουσθωσαν, μαλιστα οἱ κοπιωντες εν λογῳ και διδασκαλιᾳ, *Qui bene*

(a) *Act.* 17. 18. (b) *Cap.* 5. 14. (c) 1. *Tim.* 5. 17.

præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, & doctrina. Ex hac vocula μαλιϛα *maxime* infertur aliquos eo tempore fuisse Presbyteros tantum προεϛωτας *Præsides*, & non κοπιωντας εν λογῳ και διδασκαλιᾳ, *laborantes in verbo & doctrina*. Sed primum, id si verum esset, saltem aliunde appareret novum hoc *Presbyterorum* genus, alibi nunquam memoratum, quo auctore, qua occasione cœpisset, sicut Diaconorum origo narrata est; & non ita obiter atque in trascursu uno in loco, ubi de munerum Ecclesiasticorum generibus sermo institutus non est, insinuaretur pars necessaria Ecclesiastici regiminis. Deinde patres proximi Apostolorum temporibus monuissent nos hujus rei: saltem Græci, quibus sua lingua ignota esse non poterat, hanc nobis reliquissent interpretationem, quam ex sola verborum serie sequi, sunt qui autumant. Nunc cum ante hoc sæculum interpretum nemo verba Pauli ita acceperit, merito videndum est, an non aliam interpretationem ferant, quæ nihil a cæteris Scripturæ locis diversum afferat. Videamus ergo, quid sit propositum Paulo: *Honorem duplicem* vult Presbyteris exhiberi. Quis sit honor, de quo agitur, ex superioribus potest intelligi: χηρας τιμα, *viduas honora* (a): ubi το τιμαν, *honorare*, nihil est aliud quam *honeste sustentare*. Vult enim eas *viduas honorari*, *quæ vere sunt viduæ*, hoc est, ut ex oppositione apparet, eas quæ fideles cognatos aut affines non habent, quorum ope possint sustentari. Nam si habeant, has vetat Ecclesiæ esse oneri. Absoluto de viduis sustentandis sermone, docet etiam Presbyteris suppeditandum, unde honeste vivant. Hoc voce τιμης indicari ratio subnexa ostendit: *Scriptum est enim, bovi trituranti os non obligabis*. Hoc ipsum Scripturæ testimonium alibi quoque in eundem sensum produxerat. *Quis suis stipendiis militat? quis vineam plantat, & de proventu non edit? quis gregem pascit & gregis lacte non vescitur? an secundum hominem hoc tantum dico? an non & lex idem docet? in lege enim scriptum est, non obligabis os bovi trituranti* (b). Et postea: *si spiritualia serimus, an magnum est si carnalia metimus?* Recte ergo ad illum, de quo agimus, locum Chrysostomus, Hieronymus, Ambrosius, etiam Calvinus & Bullingerus notant de suppeditando victu & rerum necessariarum subsidio Apostolum hic agere. Assessores eos, de quibus nobis sermo est, stipendiis Ecclesiasticis sustentari neque hodie videmus, neque visum est unquam. Neque vero credibile est Apostolum, qui ubique parcit Ecclesiis, quippe satis pauperibus, gravatas illas voluisse onere non necessario. Quare, si usquam, hoc imprimis loco illorum assessorum intempestiva fuisset mentio, ubi de stipendiis oratio instituta est. Verborum Pauli multas interpretationes non incommodas alii attulerunt. Simplicissima hæc est: omnibus quidem Presbyteris stipendia deberi, ut qui præsint Ecclesiæ, hoc est, gregem Dominicum pascant; sed illis præcipue, qui, omni cura rei familiaris neglecta, uni studio Evangelii propagandi incumbunt, nullique labori parcunt. Non ergo duo ponuntur Presbyterorum genera, sed monstratur non parem esse omnium laborem. Agnoscunt omnes, etiam Beza (c), verbo κοπιαν *laborare* non quemvis labo-

(a) 1. *Tim.* 5. 3. (b) 1. *Cor.* 9. 7. & *seq.* (c) *Ad Matth.* 11.

borem, sed eum, qui cum insigni molestia conjunctus sit, designari. Itaque Paulus (a) se ait Evangelio operam dedisse, non vulgarem, sed ἐν κοποις *in laboribus*, quibus explicandis addit μοχθον, λιμον, διψαν, αγρυπνιας, *ærumnam*, *famem*, *sitim*, *vigilias*, & omnia incommodorum genera. CHRISTUS in Epistola ad Ephesinum Episcopum (b) cum dixisset, *novi opera tua*, addidit, ut majus aliquid, & τον κοπον *laborem*. Paulus etiam verbum κοπιαζειν *laborare* sæpe sibi tribuit, deinde etiam sanctis quibusdam mulieribus, quæ huc illuc relictis rebus suis Evangelii causa discursabant. His ergo Presbyteris, qui nihil aliud curant præter Evangelium, ejusque rei causa omnibus incommodis se exponunt, plus aliquanto quam cæteris deberi ratio dictat. Sic & Paulus το προϊστασθαι *præesse*, & το κοπιαν *laborare*, de iisdem extulit ad Thessalonicenses (c): ερωτωμεν δε ὑμας, αδελφοι, ειδεναι τους κοπιωντας εν ὑμιν, και προϊσταμενους ὑμων εν κυριω, και νουθετουντας ὑμας, και ἡγεισθαι αυτους ὑπερ εκπερισσου εν αγαπῃ δια το εργον αυτων, *Rogamus autem vos, fratres, ut noveritis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & monent vos, ut habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum.* Omnis ergo error novorum interpretum in eo est, quod putent illud εν λογῳ και διδασκαλιᾳ *in verbo & doctrina*, pronuntiandum εμφατικως *efficaciter*, cum emphasis sit in voce κοπιωντας *laborantes*; Illa autem εν λογῳ και διδασκαλιᾳ *in verbo & doctrina*, addita duntaxat explicandæ voci κοπιαν *laborare*. Similis est illorum hallucinatio, qui in verbis Pauli ad Corinthios, ubi de Cœna sermo est, δοκιμαζετω δε ανθρωπος ἑαυτον *probet autem se homo*, illud ἑαυτον *se*, urgent; cum non in ea voce sit εμφασις *efficax locutio*, sed in voce δοκιμαζετω *probet*; neque ἑαυτον *se* positum sit *distinctive* sed *declarative*. Neque tam recte potuit poni in priore membro illud εν λογῳ και διδασκαλιᾳ *in verbo & doctrina*, quam in secundo, quia illa verba optime cohærent cum τῳ κοπιαν *laborare*, non æque cum τῳ προϊστασθαι *præesse*. Similes locutiones dabo; quas nemo ineptiæ arguerit: *Magistri puertiæ formatores utiles sunt reipublicæ, sed illi imprimis qui noctes diesque hoc unum agunt ut Discipuli sui meliores doctioresque evadant: Medici valetudinis nostræ Curatores summo in pretio sunt habendi; illi ante alios, qui magno cum studio atque affectu in hoc incumbunt, ut sanitatem nobis conservent aut restituant.* His compara filum Paulinæ orationis, videbis omnia quadrare. Cætera, quæ afferri solent, frigidiora sunt, & sponte sua corruunt. Rom. *xij.* diversa dona, diversæ etiam juxta donorum mensuram actiones numerantur, sed quæ non propterea diversas constituunt functiones. Sicut autem idem esse potest ὁ μεταδιδους *qui tribuit*, & ὁ ελεων *qui miseretur*, ita nihil vetat eundem esse τον παρακαλουντα και τον προϊσταμενον *ex hortantem & præsidentem*. Nam ex duobus locis jam allegatis apparet το προϊστασθαι *præesse* tribui Pastoribus, ut & το ἡγεισθαι *præpositum esse*, Hebr. xiij. 7. Similiter ad Corinthios (d) non tantum diversæ functiones enumerantur, sed & plura dona quæ uni functioni conveniunt. Sicut ergo δυναμεις & χαρισματα ἰαματων *virtutes & dona* ... *sana-*

(a) 2. *Cor.* 6. 5. 11. 23. 27. 1. *Thess.* 11. 9. (b) *Apoc.* 2. 2.
(c) *Thess.* 5. 12. (d) 1. *Cor.* 12, 28.

sanationum diversas functiones non constituunt, ita nec αντιληψεις και κυβερνησεις *adjuvandi vires & gubernationes*: sed sunt hæc omnia Postoralis officii subsidia & ornamenta.

17. Huc usque operam dedimus, ut appareret adsessionem eam, de qua agimus, non esse divini præcepti: quod eo facit, ne sequius quam par est sentiamus de veteribus Ecclesiis, aut hodie reformatis, quæ illis assessoribus non utuntur. Nunc vicissim, quæ pro eo munere dici posse credimus, proferentur. Primum licite illud munus potuisse institui vel a Summa Potestate Christiana, vel ab Ecclesia, ubi Summa potestas aut non curaret Ecclesiam, aut jus suum Ecclesiæ concederet. Nam cum ei inspectio summa competat in omnes Pastorum actiones, ut tabulæ utriusque custodi; neque omnia per se possit exsequi, licuit ei suo nomine delegare qui Presbyteriis interessent, cum eo jure quod ipsis de suo communicare Summæ Potestati visum esset. Quod ex his quæ sequenti capite tractabuntur, apertius fiet. Ecclesiæ quoque divina lege interdictum non est instituere munera ad ordinis conservationem & ædificationem facientia; manetque penes eam hæc libertas, quamdiu Summæ Potestatis lege non circumscribitur. Hæc probari nihil est opus. Sunt enim nota per se, neque ulla potest in contrarium lex divina afferri.

18. Secundum hoc esto, reperiri in Sacris Literis, ex quibus appareat, hanc institutionem DEO non displicere. Probatur hoc primo ex parte Summæ Potestatis ex constitutione Synedrii Judaici, in quo Sacerdotibus adsederunt delecti e populo, præpositi sane civilibus negotiis, verum etiam sacris, ut supra ostensum est. Quare cum ex novo Testamento nihil in contrarium afferatur, recte hinc colligimus, Jurisdictionem de sacris, hoc est, Judicium publicum & cum Imperio conjunctum, posse juxta Pastores quibusdam e populo mandari; præsertim si partes potiores deferantur Pastoribus, sicut in sacris major auctoritas Amaziæ quam Sabadiæ. Eodem argumento recte defenditur Senatus Ecclesiasticus, qui mandato Electoris Palatini res Ecclesiæ cum Imperio regit, partimque ex Pastoribus, partim e piis Magistratibus constat. Ex parte Ecclesiæ probatur idem quod diximus. Licuit enim Ecclesiæ Corinthiorum (etiam sine Apostolica auctoritate; reprehendit enim Corinthios Apostolus cur non ante fecerint id quod jam faciendum monet) constituere in Ecclesia privatarum controversiarum disceptatores. Si tantum licuit Ecclesiæ ad lites fugiendas, quidni tantum licuerit ad evitanda ολιγαρχιας *dominatus paucorum* mala? Præterea expedit sæpe, ut tota fidelium multitudo consulatur super negotiis Ecclesiæ, ut supra ostendimus: quidni ergo Ecclesia aliquos Pastoribus adjungat, qui hoc ipsum videant quando opus sit Ecclesiam consuli. Licuit etiam Ecclesiæ quosdam deligere, qui suo nomine pecunias perferrent atque erogarent: Quare cum Pastoribus competat inspectio in Diaconos, licet etiam Ecclesiæ ad eam rem socios quosdam Pastoribus adjungere (a), μητις αυτυς μωμησεται εν τη ἁδροτητι τη διακονουμενη υπ' αυτων, *ne quis eos vituperet in plenitudine, quæ ministratur ab eis*, ut cum Apostolo (b) loquar. Postremo licuit Antiochenæ Ecclesiæ quosdam e suo

(a) 2. *Cor.* 8. 19. *Phil.* 11. 22. (b) 2. *Cor.* 8. 20.

suo cœtu delegare, qui deliberationi Apostolorum & Presbyterii Hierosolymitani interessent, quorum testimonio credat omnia ibi ex DEI verbo και ανευ προκριματος & *sine præjudicio* geri (*a*).

15. Tertium est, non deesse in pia antiquitate exempla, quæ, si non plane conveniant, certe ad hunc morem proxime accedant. Ex parte Summarum Potestatum notissimum est, ab Imperatoribus Senatores & Judices datos, qui Synodis adsiderent, inspectores moderatoresque actionum. Neque hoc tantum, sed & qui de depositione Episcopi rebusque aliis una cum Episcopis sententiam ferrent, ut in Photini & Dioscori causa videmus accidisse (*b*). Quod autem licet in Synodis, cur non liceat in Presbyteriis, præsertim cum in angustioribus territoriis non minor sit habenda ratio Presbyteriorum, quam Synodorum in tanta Romani Imperii amplitudine? Sed & ab Imperatoribus dabantur Ecclesiis id poscentibus εκδικοι sive *defensores*, qui Laici erant, quorumque officium erat vim omnem ac tumultum ab Ecclesia & Pastoribus arcere, & operam dare ne quid in Ecclesia per vim aut sordes fieret: ut apparet novella Constitutione LVI. Chalcedonensis Synodi Canone CCI. & Carthaginensis Canone LXXVI. (1), & in Maxentii responso ad Hormisdam, atque alibi. Hi sunt, qui posterioribus sæculis Ecclesiarum *Advocati* dici cœpere. Sic & a Metropolitanis solebant Ecclesiis dari φροντιςας *Curatores*, qui cum Episcopis pecuniæ Ecclesiasticæ rationes tractarent. Ex parte Ecclesiæ repetendum est, quod supra diximus non semper totam multitudinem, sed interdum Seniores tantum consultos. Si autem a multitudine ad Seniores consultationem advocare licuit, cur non itidem prægravante Seniorum turba, ad pauciores eadem contrahi potuit, præsertim multitudine non invita? In electionibus Pastorum apparet sæpe per compromissum id, quod multitudinis erat, in paucos collatum. Synodis quoque Laicos interfuisse, & inibi sententiam dixisse, tum ex magni Concilii historia, tum aliunde ita manifestum est, ut ne Nicolaus quidem Papa id ausus sit negare. Notaque sunt hac de re non Melanchthonis tantum & recentiorum, sed Panormitani & Gersonis Judicia. In Presbyteriis, cur tantundem Laicis præsertim ad id delectis non liceat, nulla ratio potest inveniri. Sed alia quoque addamus. Constat in veteri Ecclesia matronas fuisse, quæ mulieres cæteras ad vitam honeste instituendam hortarentur; quas & πρεσβυτιδας *Presbyteras* appellarunt: & quia supra cæteras mulieres sedebant in Ecclesiis, προκαθημενας *priore loco sedentes*. Abrogavit eas Canon. XI. Synodi Laodicenæ, cum ad id tempus mansissent, ut notat Balsamon. Ac forte de iis agit Paulus, ubi πρεσβυτιδας *Presbyteras* vult esse sanctas moribus, non calumniatrices, non vino deditas, rerum bonarum Magistras, uti juniores fœminas doceant amare maritos, amare liberos, & quæ sequuntur. Fulgentius Ferrandus in Canonum Breviario vult ita a Paulo nominari τας γεραιτερας των διακονισσων *Ministrarum Seniores*. In Nicæno vocari videntur αι εν τω σχηματι εξετασθεισαι *in moribus examinatæ*. Si ergo mulieres nullius in Ecclesia muneris participes, in hoc tamen con-

(a) *Act.* 15. 2. (b) *Epiph. hær.* 71. (1) *Concil.* 5. *Carth. c.* 9. *A. D.* 401. *Sept.* 13.

constitui ab Ecclesia potuerunt, ut aliarum mulierum essent σωφρονιστριαι *castigatrices*, quidni præter Pastores aliqui poterunt a plebe assumi, qui abstinentes a Pastoralibus officiis id paulo diligentius facerent, quod cuivis Christiano non permittitur tantum, sed & imperatur? Et si illæ dictæ πρεσβυτιδες *Presbyteræ*, & hos generaliori quadam ratione πρεσβυτερυς *Presbyteros* licebit appellare. Non longe ab adsessorum officio abit quoque munus *Œconomorum* & *Assistentium* in Anglicana Ecclesia jampridem observatum, quibus incumbit curare, ne quis rei sacræ interstrepat, ne quis excommunicatus cœtui se ingerat, inordinate viventes admonere, &, si perseverent, eorum nomina ad Episcopum deferre. Hi autem ab ipsa Ecclesia eliguntur.

20. Quartum hoc ponam, non spernendam utilitatem ab his adsessoribus haberi posse. Nam si Potestates Summas respicimus, expedit eis habere in Pastorum consessibus suos oculos, suas aures, quorum ministerio explorent an cuncta satis ex fide & præscripto agantur. Sin ad Ecclesias nos vertimus, refert ut hæ quoque de Pastoribus optime sentiant. Quod tum maxime fiet, si illorum actionibus testes quosdam & velut internuntios adhibeant.

21. Apparet ex his, quæ diximus, in munere adsessorum, qui nonnullis in locis in usu sunt, (quos distinctionis causa *temporarios* aut *Laicos Presbyteros* appellare possumus) nihil esse quod possit reprehendi. Sed has putamus cautiones adhibendas. Primo, ne id munus affirmetur divini esse præcepti, quod sine Ecclesiæ veteris contumelia & recentioris divulsione dici non potest. Secundo, ne quid illis tribuatur, quod ad claves Evangelicas pertineat, quas exercendas solis Pastoribus a CHRISTO datas nobis ad alios transferre non licet. Ad excommunicationem igitur, quatenus illa Pastoris opus est, nihil possunt afferre præter consilium. Quatenus vero excommunicatio etiam plebis est opus, quæ facinorosos a se removere debet, eatenus possunt προσβυλευμα *decretum* facere, quod probandum plebi proponatur. Tertio cavendum, ne ad hanc adsessionem aliqui vocentur, qui gubernandæ Ecclesiæ, & præcipue dijudicandis controversiis impares sunt. Id enim periculosum est, & Ecclesiæ indecorum, & paratissima ad ολιγαρχιαν *dominatum paucorum* via. Quarto videndum, ne adsessores isti quidquam Jurisdictionis externæ sive αναγκαστικης δυναμεως *potestatis coactivæ* exerceant, ultra quam publicæ leges ipsis concedunt. Quinto, ut norint munus suum, non tantum ut Pastorum munus, quod a Christo est institutum, sed ut ea, quæ humani sunt instituti ac proinde mutabilia, Summarum Potestatum Imperio subjacere. His duobus, quæ postrema posuimus, ignoratis, aut non recte observatis, necesse est magnas reipublicæ perturbationes sequi, ut viri prudentes jampridem monuerunt, & nos quotidie experimur. Multi enim semel hac opinione imbuti, divini Juris esse istud regimen, eo deinde deveniunt, ut Summarum Potestatum nullas aut exiguas esse credant in Ecclesia partes; ut cui abunde a DEO, non de Pastoribus tantum, sed & de Rectoribus prospectum sit. Ita humanæ prudentiæ repertum ordinationi divinæ ex adverso opponitur, inque isto Imperio duplice perpetuò seritur partium ac factionum seges: in quam non desinunt intentos habere oculos quicunque aut in Republica aut in Ecclesia res novas quærunt. Qui meminerunt, quid *ante hos triginta annos* actum sit in hac nostra Patria, sciunt

quam

quam vera loquar. Atque hæc me præcipue consideratio impulit, ne quæstionem istam intactam relinquerem. Memoratu non indignum est, Genevæ, (quæ urbs si non prima ταυτην την συνεδριαν confessum hunc, certe præcipuos ejus defensores edidit) totum jus eligendi Seniores illos esse penes *Senatum* urbis; parvus qui dicitur, auditis duntaxat Pastorum consiliis. Neque tantum eligi eos a *Senatoribus*, sed ex solis Senatoribus, binos nempe ex eodem parvo Senatu, & denos, tum ex Senatu sexaginta-virûm, tum ex alio Senatu ducentorum. Electio hunc in modum facta ducentis examinanda subjicitur: & electi Seniores, quamquam Jurisdictionem non habeant, Sacramentum tamen Reipublicæ dicunt. Cæcus sit oportet, qui non videat quæ incommoda Genevenses metuerint, cum tam sollicitam eligendi rationem inierunt.

C A P. XII.

DE SUBSTITUTIONE ET DELEGATIONE CIRCA SACRA.

S U M M A R I U M.

1. *Opus Summæ Potestati Vicariis circa Sacra.* 2. *Arbitrium Religionis interdum subditis concedi.* 3. *Vicarios esse alios substitutos, alios delegatos.* 4. *Substitui aut delegari solere Pastores solos, Pastores cum Laicis, Laicos solos.* 5. *Ostenditur jus Patronatus antiquum esse, & oriri a Regio jure.* 6. *De Veteri more Hollandiæ: simul ad auctoritates Juris Pontificii & Panormitani respondetur. Et quæ sit Collegiata Ecclesia.* 7. *Minoribus Potestatibus nullum jure divino Imperium in sacra competere.* 8. *Quam minimum imperii circa Sacra deferendum Potestatibus subordinatis nec nisi summæ proximis.* 9. *Et rectam fidem profitentibus.*

NOn satis Summæ Potestati jus suum nosse, nisi & illud norit qua ratione suo jure optime utatur. Cum autem Summa Potestas quod sui officii est partim per se, partim per alios expediat, in iis quæ per se expedit quo pacto prudentum consiliis uti debeat, supra dictum est; neque piget repetere Christianos Imperatores & postea Francos, aliosque Reges semper ad latus habuisse religiosissimos Pastores, quorum consiliis sacra non minus, quam aliorum suggestione profana disponerent: Sed ne sic quidem Summa Potestas, cujus vis per res tot ac tantas diffunditur, omnibus explicandis par est, sed necesse est ut & vicaria aliorum utatur opera. *Gravissimi labores*, inquit auctor sapiens, *ejus qui orbem terræ capessit, egent adminiculis*. Et multa negotia multis egent adjutoribus. Strepunt Jurisconsultorum scholæ hac disputatione, *Quænam partes Imperii a Summa Potestate mandari aliis possint*. Omnia quæ ad hanc quæstionem pertinent, referre pigeat, neque hujus sit instituti. Quædam sunt quæ a Summæ Potestatis jure separari nequeunt; alia quæ

quæ ob sui magnitudinem alteri communicare non expediat. Prioris generis est jus, leges etiam ab aliis latas emendandi, jus rescindendi inique judicata, si non per viam appellationis, certe per viam supplicationis, jus irritas faciendi electiones quæ contra utilitatem sint Reip. aut Ecclesiæ. Posterioris ista, *arbitrium religionis*, & maximorum Pastorum tum electio, tum depositio: quæ plerumque Summæ Potestates sibi reservarunt, non tamen perpetuo.

2. Nam & *arbitrium religionis* subditis quibusdam sive Principibus, sive Universitatibus concessum videmus, ita exigente temporum necessitate. Neque id novum adeo, cum Persæ quoque, Macedones & Romani Judæis, aliisque nationibus sibi parentibus sacrorum libertatem concesserint. Romanos quoque & Constantinopolitanos Antistites scimus non semper ab Imperatoribus electos.

3. Modi mandandi juris duo sunt, *substitutio* & *delegatio*. Substitutionem voco mandatum quod lege aut privilegio datur; Delegationem quod concessu speciali.

4. Solitum Summis Potestatibus Episcopos substituere supra ostendimus. Inde enim emanat jus Canones faciendi, qui vim legis habeant, jus cum Imperio deponendi Pastorem, aut civem extra cœtum relegandi, quæ Synodis aut Presbyteriis permissa apparuit. Nec aliunde est jus Cleri sive Capitulorum ad peragendas electiones: ut multis Imperatorum ac Regum Diplomatis ostendi potest: quibus in rebus laudanda certe veterum Imperatorum ac Regum pietas. Existimarunt enim his qui rerum sacrarum essent peritissimi, & quibus regimen Pastorale, a DEO commissum, alterum illud quod ab Imperio emanat, regimen tuto quoque posse committi. Sed utinam non illos in tam honesto proposito sæpe exitus fefellisset. Interim monendi sunt qui non ferunt Pastores ulla ex parte Summarum Potestatum vicarios dici ut tandem aut ratione, aut juris atque historiarum auctoritate permoti hunc errorem deponant. Alibi videmus rerum sacrarum curationem mandatam simul Pastoribus atque aliis extra Pastores viris piis & eruditis, idque non fine divinæ auctoritatis exemplo. Jam enim demonstratum est, magnum Synedrium septuaginta virum apud Hebræos, cui inter alia sacrorum quoque cura incubuit, constitisse *ex Sacerdotibus, Levitis & delectis e reliqua populi parte*. Non dubium quin in Sacris (imo & in Judiciis omnibus, ni fallor) Sacerdos magnus ante alios sententiam dixerit. Ita tamen ut Regis Vicarius, qui *Nasi* dicebatur, primas in consessu obtineret, & sententias exquireret, ad quod exemplar compositum video in Palatinatu Senatum qui sacris præsidet. Hanc conjunctionem Potestatum minorum cum Episcopis in Legibus quoque invenio. Novella enim Justinian. XVI. cap. 11. sic habet, *Neque occasione religionum hæresiumque quæstionis permittas* (ad provinciæ præsidem sermo est) *alicui provinciam commovere, aut aliter quandam præceptionem injungi provinciæ cui præsides: Ipse vero providebis cum competenti utilitate fiscalibus: & quæ alia sunt perscrutari, & non permittere fieri aliquid contra nostras præceptiones occasione religionum; Si vero canonicum sit quod quæritur, una cum Metropolitano provinciæ hoc disponere & decernere, sive Episcopi dubitent, sive alii quidam: Et causæ dare DEO amabilem terminum; qui & decenter Orthodoxam custodiat fidem & indemnitatem procuret fiscalibus, & nostros subjectos serves inviolatos*. Certum est in depositione Episcoporum convenisse Judicia Synodi & Senatorum aut Judicum quos Imperatores adjunxerunt. Ita Photinus

tinus Episcoporum simul & Senatorii Ordinis virorum Judicio deponitur: quorum nomina sunt apud Epiphanium (*a*). Ita de Sixti tertii Episcopi causa jussu Valentiniani in Sessoriani atrio Senatores & Presbyteri cognoverunt (1). Eidem mori acta etiam Chalcedonensis Synodi testimonium perhibent tum in Dioscori causa, tum in causa Episcoporum Tyriæ Diœceseos: Nam & depositio & restitutio non minus Senatoribus ac Judicibus quam Episcopis tribuitur (*b*): Interdum ergo Potestates minores adjunctæ Pastoribus tantum ut vim ac tumultum arcerent; quemadmodum Candidianus Comes in Ephesina Synodo; ἐκδικος *defensor* in Ecclesiis: interdum ut una jus dicerent. Non aliter & in electione Episcoporum, Urbanos Magistratus cum Clero conjunxit Lex Justinianea, quem morem non illis primum cœpisse temporibus e Theodoreto discas (*c*), qui post mortem Athanasii Petrum narrat Antistitem factum συμψηφων γεγενημενων των ἱερωμενων και των εν τελει και αξιωμασι, *communi suffragio Sacerdotum, eorumque omnium qui magistratum gerebant, & in dignitate constituti erant*. Evenerunt & ea tempora, ut propter schismata aut typhum Episcoporum necesse esset has partes gravissimas, sacra cum Imperio curandi Potestatibus minoribus, & quidem seorsum ab Episcopis, mandari. Nam de causa Donatistarum Ælianus (*) Proconsul Constantini, & Marcellinus (**) Honorii mandato cognovit, atque inter partes sententiam tulit, ut supra annotatum est. Et in aula Constantinopolitana Patriciorum unus speciatim Ecclesiæ rebus vacabat; unde & nomen ejus officio datum. Sic & Galliæ Parlamenta per appellationem; Hispaniæ Senatus per oppositionis viam; Hollandica Curia per mandata pœnalia, Censuræ Ecclesiasticæ errores emendavit. Sed & jus Pastores eligendi (illibato Pastoribus alios ordinandi & populo δοκιμασιας *explorationis* jure) sæpe solis Laicis concessum, apertius est quam ut doceri debeat. Et hoc est *Jus Patronatus*, quod non apud nos tantum, sed & in Anglia & Palatinatu valere ex Canonibus Anglicanis & Palatinis constitutionibus apparet.

5. Sicut autem eorum pietatem non reprehendimus, qui sollicite cavent ne quid hujus Juris obtentu in perniciem Ecclesiæ peccetur, ita veritas a nobis exigit ne silentio prætereamus assertionem eorum temerariam; qui hoc Jus & nuperum esse dicunt & niti Jure Papali; Atqui non nuper & sub Paparum dominatu vixit Imperator Justinianus, qui illud ipsum Jus hac edita lege (*d*) stabilivit, *Siquis Orator domum fabricaverit & voluerit in ea Clericos ordinare* (hic *ordinare* pro *eligere* transtulit Latinus interpres) *aut ipse aut ejus hæredes, si expensas ipsis Clericis ministrant & dignos denominant, denominatos ordinari, si vero qui ab eis eliguntur, tanquam indignos prohibent sacræ Regulæ ordinari, tunc sanctissimus Episcopus quoscunque putaverit meliores, ordinandos procuret*. Hæc lex a Justiniano est edita circa annum Dominicum IↃXLI. (*e*) quo tempore Romani Episcopi Imperatorum erant Episcopi, & ab Imperatoribus creabantur. Est & similis Imperatoris constitutio (*f*),

(a) *Hær.* 71. (1) *Et* 56. *Episcopi. Vide lib. Pontif.* (b) *Bals. ad Can.* 29. *Chalced.* (c) *Lib.* 4. 6. 20. (*) *A. D.* 314. (**) *A. D.* 411. (d) *Novell.* 123. *cap.* 18. (e) *A. D.* 541. *Maii.* 1. (f) *Novell.* 157. *A. D.* 528.

quæ edita creditur anno IↃLV. & inscripta est Episcopo Constantinopolitano. Quæ permittit ædificatoribus Ecclesiarum aut alimentorum erogatoribus Clericos statuere, si tamen Episcopali examine digni reperiantur. Anno autem IↃLIII. in Concilio Toletano (*a*) factus est hic Canon: *Decernimus ut quamdiu fundatores Ecclesiarum in hac vita superstites exstiterint, pro iisdem locis curam permittantur habere, & sollicitudinem ferre præcipuam, atque rectores idoneos in eisdem Basilicis iidem ipsi offerant Episcopo ordinandos: quod si spretis eisdem fundatoribus rectores ibidem præsumpserit Episcopus ordinare, & ordinationem suam irritam esse noverit, & ad verecundiam suam alios in eorum loco, quos iidem fundatores elegerint, ordinari*. Circa annum IↃCCCCXXVII. Constitutiones Caroli Magni collegit Ansegisus, in quibus hoc invenire est: *Si Laici* (Patroni nimirum) *Clericos probabilis vitæ & doctrinæ Episcopis consecrandos, suisque in Ecclesiis constituendos obtulerint, nulla qualibet occasione eos rejiciant*. Nec Pastores tantum minores, sed Episcopos quoque constituendi jus, Germaniæ Imperatores Bavariæ Ducibus ac Saxoniæ jampridem contulerunt, ut ab aliis observatum est. Cum alioqui Episcopos *investire* (ut olim scripsit Helmodus) *solius sit Imperatoriæ Majestatis*. Ex Imperatorum ergo & Regum constitutione ac concessione jus hoc originem traxit, estque ἀπόῤῥοιξ quædam e Jure Summæ Potestatis emanans. Jure Papali ut nitatur tantum abest, ut contra ejus Juris conditores atque interpretes nihil tanto conatu aut oppugnaverint aut circumciderint, ut qui persuasum orbi cuperent, omnia beneficia patrimonium esse Papæ. Hos inter præcipuus Panormitanus, quem ego mihi adversarium in re tali, quam suffragatorem multo malim. Scio enim pleraque ejus hac in parte commenta a Covarruvia & Duareno (Covarr. part. 2. Relig. c. Possess. §. 10. num. 2. Duaren. lib. 3. num. de Eccles. Ministr. cap. 11.) aliisque Iurisconsultis refutata, semperque viros prudentes hac in parte ab illorum temporum Clero dissensisse ad hæc nostra usque tempora.

6. Vel ea videamus quæ Hollandiæ Senatus, ut avito Gentis nostræ Juri contraria, in Tridentinæ Synodi actis annotarit ad Sess. IV. cap. 12. *Videntur hoc capite Patroni laici gravari*. Et mox, *Animadvertendum an ex verbis atque ipsa mente Concilii alicui auferetur jus patronatus si beneficium, cujus jus Patroni jam obtinent aut potius retinent, non sit sufficienter dotatum*. Ad Sess. XXI. c. 5. & Sess. XXV. c. 4. *Cavendum videtur, ne in uniendis Ecclesiis Parochialibus atque etiam simplicibus beneficiis præjudicetur Patronis laicis*. Ad c. 9. Sess. 22. *Cum de jure Laici possint esse rectores Ecclesiarum, & in provincia Hollandiæ hactenus de consuetudine sit observatum quod de eadem administratione conveniantur coram Judice Laico, &c.* Et mox *Cum hæc cognitio pertineat ad Dominos temporales, etiam illos quos* Ambachts-Heeren *vocant & alios Magistratus seculares, & durum videretur in prædicta consuetudine quicquam immutare*. Et ad cap. XVIII. Sess. 23. *Læderet jura Patronatus laicalis*. Hæc tum Senatui veterum Patriæ nostræ consuetudinum custodi visa, quæ a nobis defendi multo est æquius, quam ea, quæ majores nostri, illo quoque tam infe-

(a) *Conc. Tolet. 9. c. 2.*

infelici tempore non toleranda censuerunt. Quid si vero nec ipsi quidem Romani Pontifices, ne ipse quidem Panormitanus hæc ausi sunt a Patronis laicis postulare, quæ nunc sub illorum scilicet auctoritate postulantur? De voce non disputabo, an Collatio Patroni *Electio* sit dicenda: & tamen sic eam dici apparet a Clemente III. in capit. *nobis* de Jure Patron. Citantur ex d. c. *Nobis* hæc verba: *In conventuali Ecclesia non electioni Prælati faciendæ, sed jam factæ honestius Patroni postulatur assensus*, omissis quæ sequuntur & ad rem plurimum faciunt: *nisi aliter de sua Jurisdictione obtineat*. Aliter enim jam multis a seculis, multisque in locis usus obtinuit. Et in hac nominatim Hollandia. Senatum iterum testem dabo: Is ad c. 1. Sess. 5. Synodi Trid. hæc adscripsit: *Notandum quod si prima præbenda vacatura adsignetur etiam in Ecclesiis collegiatis pro Lectoribus sacræ Theologiæ, Regia Majestas atque etiam alii Patroni laici, quibus in Hollandia passim jus patronatus in Ecclesiis collegiatis competit, in singulis Capitulis præsentatione primum vacaturæ præbendæ frustrarentur*. Multum errant qui in 1. cap. *Nobis*, beneficium Ecclesiæ conventualis interpretantur illud, cui onus Sacerdotis incumbit, seu quod publico officio est destinatum. Et audent citare Panormitanum, nimirum ut ex ipsorum subselliis contra ipsos testimonium ferat. Ita enim ille: *Patronus habet præsentare Rectorem in qualibet Ecclesia non collegiata etiamsi sit Parochialis: quod jura non excludunt Patronum a præsentatione Rectoris nisi in Ecclesia collegiata.* Quis non videt idem esse Ecclesiam conventualem aut collegiatam? Glossator ad illud verbum capituli; *Conventualis dicitur ex quo duo vel tres in collegio sunt*. Collegium est capitulum Canonicorum. In Ecclesia tale collegium habente Papa vix admisit Patronum laicum. At Imperatores, Reges & nostræ Hollandiæ Principes, ut jam audivimus, ad Patrum usque memoriam admiserunt. Ideoque Papa metuens ne non pareretur, exceptionem consuetudinis decreto suo addidit, quam multi ut apparet hodie, si ipsis Papatum dares, non adderent. Ordines nostros jus Patronatus abrogasse neque verum est, neque sine eorum injuria dici potest. Meminerunt enim inter causas motuum fuisse Acta Synodi Tridentinæ, eorumque publicationi nihil validius obstitisse, quam quod Patroni laici jus suum illis constitutionibus infringi quererentur. Nos quid Ordines hac de re sentiant, ipsorum voce jam modo protulimus. Illud verius tum factam a Patronis electionem justis de causis a Summa Potestate rescindi posse, tum jus hoc omne non minus quam cætera quæ privatorum sunt propria, Legum Imperiis subjacere. Quibus frenis si accedat tum exploratio plebis, tum Pastoralis ordinatio, non magis a Nobilibus Patronis, quam a rusticis Senioribus metuenda erit Ecclesiæ labes.

7. Addenda sunt duo, priusquam hanc de jure mandato partem absolvam. Prius est inferioribus Potestatibus nullum plane in sacra Imperium divino jure competere: quicquid enim habent, id habent ut *a Rege missi*, quemadmodum alibi notavimus. Quare neque Josepho Decurioni, neque Proconsuli Sergio, plus quam privato cuipiam in Ecclesia licuit. Quia ad disponendas res Ecclesiæ Christianæ nullam aut hic a Romano Imp. aut ille a magno Synedrio acceperat Potestatem. Non debet autem quispiam aut gladium aut gladii partem sibi arripere.

8. Alterum hoc est, cum Ecclesiæ tutela præcipua sit pars Summi Imperii, sapien-

pienter facturas Potestates, si ejus quam minimum Magistratibus concesserint; & si quid omnino sit concedendum, videant saltem ne hæc nobilissima munia commendent, nisi proximis fastigio suo Potestatibus. Nam si cognitiones de moneta & ære fiscalibus, non municipalibus Judicibus, sed sublimioribus collegiis servantur: quanto magis & ad salutem publicam & ad dignitatem Ecclesiæ pertinet res Ecclesiasticas ad minora tribunalia non deferri. Ita in Gallia de Ecclesiasticæ Censuræ abusibus, qui infra Parlamentum sunt, Judices non cognoscunt; neque apud nos olim qui infra Senatum Hollandiæ.

9. Sed non temere illis rerum Ecclesiæ inspectio deferenda est, qui in Ecclesiæ censu non sunt. Cum enim & Judæis & Christianis nefas sit habitum privatas querimonias deferre ad suæ Legis extraneos, multo magis in tanta recte de fide sentientium frequentia indignum sit & pudoris plenum ipsa Ecclesiæ vulnera aliis potius, quam Ecclesiæ filiis curanda committi.

DAV.

DAV. BLONDELLI
DE
JURE PLEBIS
IN REGIMINE ECCLESIASTICO
DISSERTATIO.

PUDOREM omnem perfricata sæpius fronte detersisse meraque monstra loqui videri possint, quotquot dejectam jam dudum ad Cleri pedes, Christi plebem, Ecclesiastici regiminis partes ullas, quocunque modo ac titulo contingere jus fasque esse dixerint; cum præsertim ante sæcula ad minimum quatuor, eam (ceu profanum vulgus) *scripturarum sublimitate* (*a*) procul arcendam, si quis *præsumpserit simplex* (ex legis *bestiam* (*b*) *quæ montem tetigisset lapidandam* sciscentis præscripto) severe, imo plane ἀποτομως vindicandum pronunciaverit Innocentius III. laicis vero quibuscunque librorum sacrorum in linguam vulgarem versione qualibet Gregorius IX. *Concilii Tolosæ* A. D. 1229. congregati c. 13. & Innocentius IV. *Epist. ad Metenses* tertia, *penitus interdixerint*, An (quod nunc Romanæ sedis admiratores ajunt) *ex cathedra?* Non certe Petri, quem (*c*) *Spiritu Sancto* (*d*) *in veritatem omnem deducturo unctum*, imo illius actu cum cæteris (*e*) *sanctis Dei hominibus* φερομενον, præter ea, quæ (*f*) *electionis vas* (*g*), *in quo Christus locutus est*, Hebræos docuit, vel sensisse vel mandasse quicquam tale nemo sanus crediderit: Quis enim Christianos (*h*) *Dei* (*a pusillo* (*i*) *ad magnum*) *docibiles*, *unctionis* (*k*) *a sancto* participes (*l*) *Dei vivi filios*, *genus electum* (*m*), *sacerdotium regale*, *gentem sanctam*, *acquisitionis populum*, rationalem gregem, λογικον και αδολον γαλα ab ipso in Christo natali *concupiscere*, seque (*n*) *hostiam vivam* & λογικην λατρειαν Deo exhibere jussum, *bestiis* quomodocunque accenseri, aut (o) ad *Sion*

(a) *Epist. ad Metenses Decretal. lib.* 5. *tit.* 7. *cum ex injuncto edit. A. D.* 1606. *Lugd. p.* 691. *l.* (b) *Exod.* 19. 13. (c) *Act.* 10. 38. (d) *Joan.* 16. 13. (e) 2. *Pet.* 1. 21. (f) *Act.* 9. 15. (g) 2. *Cor.* 13. 3. (h) *Joan.* 6. 45. (i) *Heb.* 8. 12. (k) 1. *Joan.* 2. 20. (l) *Rom.* 9. 26. (m) 1. *Pet.* 2. 9. (n) *Rom.* 12. (o) *Heb.* 12. 22. 23. 18. 19.

Sion montem, Dei vivi civitatem, Jerusalem cœlestem, & *Angelorum myriadas*, cum *primogenitorum in cœlis conscriptorum Ecclesia* vocatos, ad Sina ψηλαφωμενον, *igne ardenti, turbine, caligine, procella, tubæ sonitu*, & tonanti *verborum voce* horrendum montem, quem Moses unus (*a*), subsidente ad radices extra præfixorum terminorum ambitum cum populo universo, sacerdotum choro, conscendit, sub clara Novi Testamenti luce, contra Pauli mentem (*b*) *spiritu servitutis* iterum subigendos revocari ferat?

Ne quem vel tantillum φιλοπρωτευοντων, (qui per calcatam Dominicam familiam (*c*), cujus se *propter Jesum servos* cum Paulo ex animo profiteri debuerant, ad divinos honores potestatemque, quam sibi quomodocunque arrogant, ab olim grassati sunt) præjudicia moveant (*d*), *ad divinæ traditionis caput & originem reversi, consuetudinem sine veritate, erroris vetustatem* aperto ore pronunciare ausorum vestigia premere, *nec* (*e*) *ab eo quod Christus Magister &* (per se) *præcipit, &* (per Apostolos) *gessit, humana & novella* (quantamcumque vetustatem mentiatur) *institutione decedere* toto mentis nisu conabimur.

Petrum qui primus (*f*) *clavem imbuit*, fundandæque inter Judæos (*g*) & Gentes (*h*) Ecclesiæ Dux fuit, ille ipse qui origo nostra est & Canon Christus, iterata fratrum monita spernentes communi *fraternitatis* censuræ subiicere docuit (*i*), *si* (inquit) *eos non audierit, dic Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata in cælo*, &c. Hilarius in Matth. can. 18. *Eum ordinem continendæ charitatis nobis Dominus imposuit, quem ipse in conservando Israel tenuerat, jubet enim peccantem fratrem ab eo solo in quem peccaverit corripi atque objurgari. Ipse enim sacrificantem Diis alienis populum Judaicum Majestatis suæ adventu, & toto præsentis potestatis terrore corripuit; tum cum idem populus Dei propinquantis adventum extra montem licet positus ferre non potuit ob inobedientiam, unum atque duos jussit adhiberi, ut in ore duum testium fides verbi ac veritas maneat, quia insolenti Israeli lex, & prophetæ & Joannes est missus testibusque istis ut peccare desineret, conventus est. Tertio ipso Domini adventu tanquam cœtu Ecclesiæ inspectantis admonitus est.*

Chrysostomus (*k*) *dic Ecclesiæ*, τυτεςι τοις προσεδρευυσι *hoc est assistentibus*: & paulo ante, δια τυτο πολλακις εκεινον προς τυτον αγει, νυν μεν μονον, νυν μεθ' ἑτερων, ει δε επιμενοι και μετα της εκκλησιας, *ideo illum læsum, sæpius ad hunc lædentem mittit, modo solum, modo cum aliis, si vero animum obfirmet, etiam cum Ecclesia*. Hieronymus & Beda: *si nec illos audire voluerit, tunc multis dicendum est, ut detestationi eum habeant, & qui non potuit pudore salvari, salvetur opprobriis.*

Ori-

(a) *Exod.* 19. (b) *Rom.* 8. 15. (c) 2. *Cor.* 4. 5. (d) *Cyprian. Epist.* 74. (e) *Epist.* 63. (f) *Tertull. de Pudic. cap.* 21. (g) *Act.* 2: 19. (h) *Act.* 10. 34. (i) *Matth.* 18. 16. 17. (k) *In Matth. homil.* 61.

Origenes vel potius Ruffinus (a), *rationis* est &c. *si non audierit, non prius eum expelli de Ecclesia, nisi priusquam & coram testibus argutus, & ab Ecclesia perstiterit in actu priori*: & Homil. 7. in Josue: *uno peccante ira Dei super omnem populum venit*, &c. *quando Sacerdotes qui populo præsunt erga delinquentes benevoli videri volunt, & verentes peccantium linguas (ne forte male de eis loquantur) sacerdotalis severitatis immemores nolunt complere quod scriptum est* (b); peccantem coram omnibus argue, ut cæteri metum habeant, & *iterum* auferte malum a vobis ipsis.

Nec zelo Dei succensi imitantur Apostolum dicentem: Tradidi hujusmodi hominem Satanæ in interitum carnis ut spiritus salvus fiat (c): *Nec illud Evangelii complere studeant, si viderint peccantem, primo secrete eum conveniant, post etiam* duobus vel tribus adhibitis testibus (d), quos si contempserit, & *post*, Ecclesiæ *correctione non fuerit emendatus, de Ecclesia expulsum velut* Gentilem *habeant*, aut publicanum & *dum uni parcunt, universæ Ecclesiæ moliantur interitum*.

Pacianus Barcinonensium Episcopus (e), *Illud* (si in te peccaverit) *uni jussit*: *hoc* (quæcunque solveritis) *pluribus relaxavit*, *illud ipse solvit in quem admittitur*: *hoc vero Ecclesia*; *illud sine sacerdote, sine fratribus, hoc ab omnibus impetratur*. Augustinus, *refer ad Ecclesiam*, mox adhibito elucidationis gratia Pauli 1. Tim. 5. loco, *discernere debemus* &c. *aliquando corripiendum fratrem inter se & ipsum solum, aliquando corripiendum fratrem coram omnibus* (f), &c. Incertus, quem alii Eucherii Lugdunensis, alii Eusebii nescio cujus Gallicani nomine venditant (g). *Dic Ecclesiæ, quatenus vel omnium objurgatione erubescat, qui paucorum humili allocutione satisfacere noluit* &c. Amen dico vobis &c. *Hoc Episcopi audiant, & hunc ligandi & solvendi ordinem teneant*; *prius singulariter, aut per se, aut per alium peccantes conveniant*; *deinde cum paucis*; *postmodum vero cum tota Ecclesia*; *quam si audire contempserint, jam tunc eos ligare non dubitent*.

Christianus Drutmarus, *dic Ecclesiæ, ut qui noluit converti, cum pudore convertatur multorum improperationibus*. Paschasius in Matth. lib. 8. *si ille contempserit te audire, & eos quos postea tecum adhibuisti, insuper & Ecclesiam cum qua degit, sicque peccatum suum ac si justitiam defenderit*; *talis deinceps non debet computari inter fratres nec in Ecclesia conversari*, &c. *quod ipse primum implevit in populo quem elegit, unusquisque impleat in proximo sibi conjuncto, ut in ore duorum testium fides verbi ac veritas maneat incorrupta*, ex Hilario. *Nam ad insolentiam populi peccantis, primum lex correptionis missa est, & solus legislator, cum eis corripiendo conflixit. Deinde prophetia & Joannes missus est ad eos cum ipsa eademque lege, & istis testibus conventus est idem populus, ut peccare desineret. Tertio itaque ipso Domini adventu, tanquam coram omni Ecclesia inspectante admonitus est*. Theophylactus: εαν δε και επι δυο μαρτυρων ἢ τριων ελεγχθεις μη δυσωπηθη, τοτε επι των

της

(a) *Tract. 6. in Matth.* (b) 1. *Tim.* 5. 20. (c) 1. *Cor.* 8.
(d) *Matth.* 16. (e) *Epist.* 3. *ad Sympron.* (f) *De verbis Dom. Serm.* 16.
(g) *Feria* 3. *post.* 3. *Domin.*

της εκκλησιας προεδρων δημοσιευσον το πταισμα, επει γαρ ουκ πειθε των δυο ἢ τριων, &c. ὑπο της εκκλησιας λοιπον σωφρονισθητω, *si coram duobus aut tribus testibus correptus nequaquam erubescat; tunc cum Ecclesiæ præpositis lapsum publica, postquam enim duos aut tres non audiit*, &c. *de reliquo ab Ecclesia castigator*. Glossa interlin. *dic Ecclesiæ, ut objurgatio plurimorum eum corrigat*. Thomas: *Dic Ecclesiæ, id est toti multitudini, ut confundatur; & qui noluit sine confusione corripi, cum confusione corripiatur*.

Juvencus ipso Hilario prior, cum sub Constantino Magno circa annum 330. scripserit, Evangelicæ historiæ lib. 3.

Si fratrem proprio delicto commaculatum
Cernis, secreto mox dictis corripe solus.
Si tua verborum patiens moderamina laudat,
Labentis mentem frater lucrabere fratris.
Sin tua solius contemnet verba reluctans,
Tunc aliis pariter monitor pia jussa frequentes.
Sed si decutiet doctorum fræna duorum,
Tunc ad Concilium referantur crimina plenum;
Ut populi *saltem sanetur pondere victus.*
Sin & multorum contempserit efferus ora,
Sit tibi diversæ mulctatus nomine gentis.

Euthymius & Trapezuntius Chrysostomi interpres non προσεδρευουσι *assistentibus*, sed προεδρευουσι *præsidentibus dicendum* censuerunt, quod etsi aliter videri possit, eodem recidit; cum (Cypriano teste (*a*)) *omnis actus Ecclesiæ per præpositos gubernetur*, quibus *parere* & *subjacere* fraternitas universa teneatur, ut nec sine ipsis quicquam per se statuat; nec ipsi sine amica consiliorum cum ea consociatione, *clavium* potestate (quam ejusdem nomine exercent) utantur.

Hinc enim Augustinus (*b*), Apostolos, cum ait illis Dominus, *Accipite Spiritum Sanctum, si cujus remiseritis peccata, illi remittentur*, &c. *personam gessisse Ecclesiæ, sic eis hoc dictum esse, tanquam ipsi Ecclesiæ diceretur, pacem Ecclesiæ dimittere peccata, & ab Ecclesiæ pace alienationem tenere peccata, non secundum arbitrium hominum, sed secundum arbitrium Dei, & orationes sanctorum spiritualium qui omnia judicant, ipsi autem a nemine judicantur* (*c*), &c. *columbam tenere, columbam dimittere* monuit.

Non diversi abeunt Ammonius (*d*), *Cœlestis parentis circa nos benignitatem ostendit modis omnibus formulam esse agendi cum lapsis fratribus, quo animas illorum lucremur: dum sollicite primo arguimus soli, deinde adhibitis arbitris, ac mox Ecclesia, postremo tantisper abjicimus dum illos pudeat delicti, ratum deinde ac firmum se in cœlis habiturum, quicquid illi in terris suo nomine collecti statuerent*.

Origenes, si tamen a Ruffino non interpolatum statuere debeamus, *Juste ligavit*, qui

(a) *Epist.* 27. *Hebr.* 13. 17. (b) *De Bapt. lib.* 3. 6. 18.
(c) 1. *Cor.* 2. (d) *Harmonia*.

qui ter arguit, & non est auditus, &c. *illa quæ superius soli Petro dicta sunt, videntur etiam istis omnibus dicta, qui ter peccantes arguerint, si auditi non fuerint, & alligaverint super terram judicantes peccatorem sicut publicanum & ethnicum.* Chrysostomus, ουκ ειπε τῳ προεδρῳ της εκκλησιας δησον τον τοιουτον, αλλ' εαν δησῃς, αυτῳ τῳ λελυπημενῳ το παν επιτρεπων, *non dixit Ecclesiæ præposito, eum* qui talis est, liga, *sed* si ligaveris, *totum ei qui contristatus est permittens.*

Paschasius (a), *Juste ligatur, qui toties, coramque tot testibus, & coram Ecclesia ab omnibus increpatus & convictus est, si se noluerit emendare nullumque jam ultra lædere; propterea ille talis alligatus est apud omnes qui sunt in cælo.* Theophylactus: Εαν συ, φησιν, ὁ αδικηθεις εχῃς ὡς τελωνην και εθνικον τον αδικουντα, εσται και εν τῳ ουρανῳ τοιουτος, εαν δε λυσῃς αυτον, τουτεστι, συγχωρησῃς, εσται και εν τῳ ουρανῳ συγκεχωρημενος, ου γαρ μονον ὁσα λυουσιν οἱ ἱερεις εισι λελυμενα, αλλ' ὁσα και ἡμεις οἱ αδικηθεντες ἢ δεσμουμεν ἢ λυομεν, κακεινα εσται δεδεμενα ἢ λελυμενα, *Si tu* (inquit) *injuria affectus, eum qui injuria afficit velut publicanum & Gentilem habes, talis erit & in cælo: si vero solveris ipsum, hoc est ignoveris, erit & in cælo venia donatus, nec enim ea sola quæ sacerdotes solvunt, soluta sunt; sed quæcunque nos etiam injuria affecti vel ligamus vel solvimus, ea etiam ligata vel soluta erunt.* Quare nec immerito, nec ex privata sententia Augustinus (b), *Cæpisti habere fratrem tuum tanquam publicanum, ligas illum in terra, sed ut juste alliges vide; nam injusta vincula dirumpit justitia. Cum autem correxeris, & concordaveris cum fratre tuo, solvisti illum in terra; cum solveris in terra, solutus erit & in cælo.*

Sed inique admodum & adversus priorum omnium mentem Bellarminus (c), *Addo suo quodam modo posse pontificem hoc præceptum implere, primum enim debet eum qui peccavit, corripere privatim; deinde adhibere testes, postremo dicere Ecclesiæ id est sibi ipsi ut præsidi, & Ecclesiæ cui ipse præest, id est publice eum excommunicare.*

Quis enim jura illa, quæ *promiscua generalitate neminem sibi esse judicem debere* decreverunt (d), Urbico Papæ *in re propria licentiam* ullo casu *tribuisse sententiæ* in animum sobrius inducat, ut cujus est de injuria queri, violatæ charitatis reum peragere & in jus ducere, ejusdem (posita actoris persona) pœnas irrogare, sibique & adversario jus dicere, *Christi servorum servum* alia, quam cæteri Dominici ovilis custodes, lege vivere, juris absolute exlegem factum statuat? Æque falsum est quod ibidem Bellarminus subjungit, *eo* (quem scilicet commentus est) *modo* Matthæi *locum B. Gregorium lib. 4. epist. 33. ad Joannem Constantinopolitanum Episcopum intellexisse*: stat enim contra ratio, stant cum ratione diserta Gregorii verba. *Servamus* (inquit) *quod veritas præcepit, dicens*, Si peccaverit in te frater tuus &c. *Ego itaque per responsales meos semel & bis humilibus, hoc quod in tota Ecclesia peccatur, corripere studui; nunc per me ipsum scribo. Quicquid facere humiliter debui,*

(a) *In Matth. lib.* 8. *cap.* 18. (b) *Serm.* 16. *de verbis Domini.*
(c) *De Concil. auctorit. lib.* 2. *cap.* 19. §. *Resp. quando.* (d) *Cod. Theod. l.* 2. *tit.* 2.

bui, non omisi. Sed si in mea correptione despicior, restat ut Ecclesiam debeam adhibere.

Ut ut actionem suam adversus Joannem ad Dominici mandati amussim exactam præ se tulerit, reipsa non exegit Gregorius, nec *per responsales* & epistolam conventum adversarium, ad Ecclesiæ judicium antequam testibus adhibitis eum ursisset, vocare jure potuit; si *responsales* eum testium loco habuisse fingamus, ordinem lege Christi, quæ fratrem a fratre privatim reprehendi primum, exinde testes adhiberi, ac tandem contumacem ad Ecclesiæ tribunal trahi jubebat, præfixum invertit, testes *semel & bis* in eum excitans, quem nondum per se coarguerat: Sed testes nec revera fuerunt *responsales*, per quos ipse fastu turgentem Joannem officii monuit, nec esse debuerunt, quos ipse *sinu produxit, imo quibus imperavit*, ut alieno nomine agerent: utcunque sit cum sibimetipsi *Ecclesiam*, quam ut *adhiberet restare* ajebat, opponat, quod *illi* tanquam supremo in terris judici sive querulum spirans, sive supplex, *dicturus* fuit, sibi, qui *actoris* personam induerat, *dicere* nequaquam potuit; sed semet cum præfractæ contumaciæ, quem frustra privatim convenerat, homine, coram universæ fraternitatis tribunali ex officio sistendum putavit, judiciumque de usurpatis in Collegarum omnium & communis Domini injuriam ab ipso titulis fieri (frustra tamen) postulavit, quo facto fidelium quotquot sunt vel fuerunt *præpositos*, Christi & Ecclesiæ servos ejus judicio obnoxios, ac (ut Isidori Pelusiotæ verbis utar (*a*)) *λειτουργους ϰ κοινωνους, πρεσβεις ϰ κριτας, μετιτας ϰ βασιλεις* esse, penes Ecclesiam vero (id est præpositis & fraternitate subdita constans corpus) *potestatem clavium κυριως*, cujus suo ordine ac modo fraternitas cum *ἡγουμενοις* suis, sed *secundum eos* & *sub ipsis* particeps fiat, esse palam professus est: Cum autem ea Christi unius regnum sit, *solus in ea Dominus misereri* (*b*) *possit & veniam peccatis, quæ in ipsum commissa sunt solus ille largiri qui* peccata nostra portavit; *qui* pro nobis doluit, *quem* Deus tradidit pro peccatis nostris, *Homo Deo esse non potest major* (*c*), *nec remittere aut donare indulgentiam suam servus potest, quod in Domino delicto graviore commissum est. Homines*, (cujuscunque conditionis aut gradus esse videantur) *in remissionem peccatorum ministerium suum exhibent, non jus alicujus potestatis* (quæ eorum propria sit) *exercent. Nec in suo sed Patris & Filii & Spiritus sancti nomine peccata dimittunt: isti rogant, Divinitas donat: humanum obsequium, sed munificentia supernæ est potestatis*, ac quemadmodum *legimus in Levitico de leprosis ubi jubentur, ut ostendant se sacerdotibus, & si lepram habuerint, tunc a Sacerdote immundi fiunt; non quod sacerdotes leprosos faciant & immundos, sed quod habeant notitiam leprosi & non leprosi, & possint discernere qui mundus quive immundus sit* (*d*). *Quomodo ibi leprosum sacerdos mundum vel immundum facit, sic & hic alligat vel solvit Episcopus & Presbyter*, ut *tunc* demum *vera* sit *absolutio præsidentis, cum æterni arbitrium sequitur judicis. Quod bene quatriduani mortui re-*

susci-

(a) *Lib. 3. epist. 160.* (b) *Cypriani de lapsis.* (c) *Ambros. de Sp. S. lib. 3. cap. 19. vide & lib. 3. de fide cap. 6. de Abel lib. 2. cap. 4.*
(d) *Hieron. in Matth. 16.*

ſuſcitatio ſignificat, *quæ videlicet demonſtrat*, *quia prius mortuum Dominus vocavit*, *& vivificavit*, *dicens*, Lazare veni foras, *& poſtmodum is*, *qui vivens egreſſus fuerat*, *a diſcipulis ſolutus eſt* (*a*). Quare meminerint omnes ſibi *non poteſtatem uſurpandam*, *ſed ſerviendum imperio*: cum eorum munus λειτεργια ὑπευθυνος, εκ αρχη ανεξεταςος, πατρικη κηδημονια ε τυραννικη αυτονομια, οικονομικη προςασια εκ αλογοθετητος εξεσια, *miniſterium referendis rationibus obnoxium*, *non imperium in quod inquiri nequaquam debeat*, *paterna procuratio*, *non tyrannica pro arbitrio vivendi licentia*; *diſpenſatoria præfectura*, *non poteſtas minime reddendis rationibus obnoxia* (*b*) cenſeri debeat.

Quam legem ſervis ſuis (ne Petro quidem Eccleſiæ *naſcentis præcipuo membro* excepto) in perpetuum fixerit Dominus, quo jure regi deinceps omnes voluerit, in ſuperioribus vidimus; quæ poſt redditum cœlo ſummum Legiſlatorem Petri ipſius, collegarum, totiuſque exinde Eccleſiæ praxis fuerit, inquirendum venit. Cui enim regiminis Eccleſiaſtici forma diſpliceat, quæ primis Chriſtianæ gentis conditoribus (quorum in *fundamentis* cœleſtis Jeruſalem *nomina* inſcripta ſunt (*c*), & poteſtas pleniſsima & divinæ proxima apparuit) miraculo fuit, quique Magiſtri communis de correctione fraterna regulas edicto ſancientis mentem penitus imbiberunt, conſtanter arriſit? Simulac adſcendentis in cœlos triumphali ſpectaculo animati de ſufficiendo qui Judæ locum impleret cogitarunt, Petrus Dei (*d*) *ſpiritu actus* εν μεσω των μαθητων ἠ οχλω ονοματων ὡς ἑκατον εικοσιν *in diſcipulorum ſive turbæ nominum quaſi* CXX. *medio* verba fecit, nihil αυθεντικως ἠ αρχοντικως aggreſſus (*e*), quotquot Chriſto nomen dederant, ad conſilii participationem vocavit, nec Apoſtoli qui publica jam pro Domino legatione functi erant, collegam vel allegerunt, vel Deo obtulerunt, ſed omnes προσευξαμενοι εδωκαν κληρους, *cum oraviſſent*, *ſortes jecerunt* (*f*). Quamprimum in Eccleſia *exortum* ob viduas *murmur* προσκαλεσαμενοι οἱ δωδεκα το πληθος των μαθητων ειπον... επισκεψασθε αδελφοι ανδρας εξ ὑμων μαρτυρουμενες επτα, και ηρεσεν ὁ λογος ενωπιον παντος τε πληθες και εξελεξαντο Στεφανον, &c. *Cum duodecim illi diſcipulorum multitudinem advocaſſent*, *dixerant* &c. *Conſiderate* (*fratres*) *ſeptem viros ex vobis bono teſtimonio ornatos*; &c. *& placuit ſermo coram omni multitudine*, *& elegerunt Stephanum* (*g*). Fraternitati univerſæ relicta diaconorum electio, ac ut Chryſoſtomus obſervavit, τῳ πληθει την κρισιν επιτρεπει, *multitudini judicium permittit* Apoſtolorum chorus: Periculum Pauli capiti Hieroſolymis impendens επιγνοντες οἱ αδελφοι κατηγαγον αυτον εις Καισαρειαν και εξαπεστειλον αυτον Ταρσον, *cum cognoviſſent fratres*, *eum Cæſaream deduxerunt & emiſerunt Tarſum* (*h*). Audita Cornelii converſione, διεκρινοντο προς (Πετρον) οἱ εκ περιτομης, &c. αρξαμενος δε ὁ Πετρος εξετιθετο αυτοις, &c. ακεσαντες δε ταυτα ησυχασαν, *diſceptarunt cum* (Petro) *qui erant ex* cir-

(a) *Greg. Moral. in Job. lib.* 21. *cap.* 1. *inde Firmilianus*, *non a nobis remiſſionem peccatorum conſequuntur &c. Ambros. in Pſal.* 38. (b) *Iſid. Pelus. lib.* 3. *epiſt.* 216. (c) *Apoc.* 21. 14. (d) *Act.* 1. 15. (e) *Chryſoſt. hom.* 3. *in Acta.* (f) *Act.* 1. 24. 26. (g) *Act.* 6. 2. 3. 5. (h) *Act.* 9. 30.

circumcisione, id est fraternitas Hierosolymitana, *Exorsus Petrus exponebat ipsis*, &c. *His autem auditis quieverunt* (*a*), in quem locum mirabundus Chrysostomus (*b*), ὁρα, το ατυφον και ακενοδοξον, &c. ὁρα, πως απολογειται και ου αξιοι τῳ τε διδασκαλε αξιωματι κεχρησθαι, &c. τι γενοιτ' αν ταπεινοτερον Πετρου ὃς απο ταυτης και των αδελφων την μαρτυριαν προβαλλεται, &c. vide (*Petri animum*) *a fastu & vana gloria alienum*; *vide quomodo se excusat*, *nec doctoris dignitate uti dignatur*; *quid Petro humilius esse possit*, *qui ex ista* (Spiritus legislatione) *fratrum testificationem adhibet* : observatu autem dignissimum censuerim fraternitatem suo quodam jure *Apostolorum principi* Petro causæ dicendæ necessitatem injecisse, eum ne diceret non ad momentum reclamasse. Carcere Hierosolymitano per Angelum emissus idem congregatis in Marci domo dixit Απαγγειλατε Ιακωβῳ και τοις αδελφοις (c) *Renuntiate Jacobo* (Hierosolymitanæ Ecclesiæ præsidenti) *& fratribus* ejus curæ commissis, ex æquo, ne scilicet in corporis Dominici compage, aliis ob cœlestem opem gaudio perfusis, alios diutius inter spem metumque ancipites pendere seque neglectos queri necesse esset. In Ecclesia Antiochena (*d*) *Prophetarum & Doctorum* luminibus collustrata, de *segregandis Barnaba & Saulo*, *spiritus sancti* mandatum ad universum cœtum directum est, *jejunantesque*, *orantes & manus* segregatis per præpositos suos *imponentes* omnes *dimiserunt illos*. Ad Antiochenam (*e*) *Ecclesiam* in id ipsum ab ipsis *congregatam* de *aperto Gentibus fidei ostio* reduces Paulus & Barnabas retulerunt.

(*f*) *Orta repugnantia & disceptatione non parva a Paulo & Barnaba adversus illos*, *qui non circumcisos ritu Mosis servari non posse* contendebant, *a discipulis* (seu fraternitate cum præpositis) Antiochiæ *constitutum fuit*, *ut Paulus & Barnabas & quidam alii ex illis ad Apostolos & Presbyteros Hierosolymam super hac quæstione adscenderent* : *deducti ab Ecclesia*, *& Apostolis ac præsbyteris excepti sunt*; post (*g*) *multam disceptationem tacuit tota multitudo* cum *Apostolis & Presbyteris congregata*. Postquam peroravit Jacobus (*h*), *Apostolis & Presbyteris cum tota Ecclesia visum est delectos ex sese viros Antiochiam mittere*.

Epistolæ ad Antiochenos scriptæ titulus fuit (*i*), *Apostoli*, *& Presbyteri & fratres*, qui quod (*k*) *Spiritui Sancto* & ipsis *visum est*, edixerunt (*l*). *Congregatæ multitudini* Legati *epistolam reddiderunt*; ac exinde (*m*) *cum pace a fratribus ad Apostolos dimissi sunt* (*n*). *Paulus allecto Sila* Antiochia abiturus *Dei gratiæ a fratribus commendatus est* (*o*). Timotheo *qui Lystris & Iconii erant fratres testimonium dederunt* (*p*); *Visis fratribus* Paulus & Silas *Philippis egressi sunt* (*q*). *Fratres per noctem Paulum simul & Silam* Thessalonica *Berraam emiserunt* (*r*) : *Paulum* Berrœa rursus *emiserunt fratres* (*s*). *Vale dicto fratribus*, *Paulus* Corintho *navigavit in Syriam*

(a) *Act.* 11. 24. (b) *Homil.* 24. (c) *Act.* 12. 17. (d) *Act.* 13. 1. 3. (e) *Act.* 14. 27. (f) *Act.* 15. 1. *&c.* (g) *Vers.* 7. (h) *Vers.* 22. (i) *Vers.* 23. (k) *Vers.* 28. (l) *Vers.* 30. (m) *Vers.* 33. (n) *Vers.* 40. (o) *Act.* 16. 2. (p) *Vers.* 40. (q) *Act.* 17. 10. (r) *Vers.* 14. (s) *Act.* 18. 18.

riam (a): *cumque Cæsaream descendisset*, & Hierosolyma *adscendisset*, *salutavit Ecclesiam* (b). Ephesi *fratres* Apollo *adhortati*, *scripserunt discipulis* Corinthi degentibus *ut exciperent eum* (c). *Cum advocasset Paulus discipulos*, Ephesto *abiit* (d). Tyro *abeuntes* Paulum & Lucam *omnes cum uxoribus & liberis deduxerunt* (e); *salutatis* Ptolemaide *fratribus apud eos diem unum manserunt* (f). *Pervenientes Hierosolyma libenter fratres exceperunt*: & (g) *convenire multitudinem* ut *venisse* Paulum *audirent*, & (h) *nihil esse eorum quæ de eo audierant, nossent omnes, oportere censuerunt* (i): Roma *cum* de Pauli, Lucæ &c. *rebus audissent fratres*, *in occursum* ipsis *prodierunt* (k). *Omnibus dilectis Dei qui Romæ* erant data epistola *gratiam & Pacem* precatus Paulus eos (l) *ut dissidiorum & offendiculorum contra doctrinam quam didicerant, auctores observarent, & ab eis declinarent rogavit* (m). *Ecclesiæ Dei quæ Corinthi* erat, *sanctificatis in Christo*, *& vocatis sanctis* epistolam priorem dictavit: Corinthiis ejusque (n) *Spiritu in nomine Domini congregatis*, scortatorem *Satanæ tradendum* pronunciavit (o): eos *de iis qui intus erant judicare*, *improbum* ex seipsis *tollere* debere censuit: *in Ecclesia* (p) *vilissimos, qui inter fratres judicium ferre possent, in subsellis collocare*, ὡς φρονιμοις (q) *ut intelligentes quæ dicebat judicare* jussit (r): *Ecclesiæ Dei una cum sanctis omnibus qui in tota Achaia erant* secundam inscripsit (s); *increpationem a pluribus*, id est fraternitate profectam, *illi qui tristitia affecerat sufficere* judicavit, eosdem *ratam in illum charitatem facere rogavit* (t): *suffragiis ab Ecclesiis delectum peregrinationis* suæ *locum fuisse* probavit: *fratres* quos ad eos miserat *Ecclesiarum legatos* vocavit (u). *Galatiæ Ecclesiis* indefinite epistolam suam *cum universis qui cum* eo erant *fratribus* scripsit (x) *præoccupatos in aliqua offensa* ab iis *reconcinnari*, *alios aliorum onera portare* debere docuit (y). *Sanctos & fideles in Christo Jesu* quotquot *Ephesi* erant; *Sanctos* (z) *in Christo Jesu qui cum Episcopis & diaconis Philippis* diversabantur (a); *Sanctos ac fideles in Christo Jesu fratres qui Colossis* habitabant per epistolas salutavit eos (b): *perlecta apud se epistola ut eadem in Laodicensium Ecclesia recitaretur* curare, imo Archippi pastoris sui monitores esse voluit, hoc ipsos præcepto imbuens ειπατε Αρχιππῳ, Βλεπε την διακονιαν ἣν παρελαβες εν Κυριῳ ινα αυτην πληροις *Archippo dicite, vide ministerium quod accepisti in Domino, ut illud impleas* (c). *Ecclesiæ Thessalonicensium quæ erat in Deo Patre* geminas epistolas destinavit; fideles in ea renatos, quos (d) *præsidentes agnoscere*, & *supra modum charos habere* monuerat, νουθετεισθαι τους ατακτους, παραμυθεισθαι τους ολιγοψυχους, αντεχεσθαι των ασθενων, ὁρασθαι μητις κακον αντι κακου τῳ αποδῳ, παντα δοκιμα-

(a) *Vers.* 22. (b) *Vers.* 27. (c) *Act.* 20. 1. (d) *Act.* 21. 5.
(e) *Vers.* 7. (f) *Vers.* 17. (g) *Vers.* 22. (h) *Vers.* 24.
(i) *Act.* 28. 15. (k) *Rom.* 7. 7. (l) *C.* 16. 17. (m) 1. *Cor.* 1. 2.
(n) *C.* 5. 4. (o) *Vers.* 12. 13. (p) *C.* 6. 4. 5. (q) *C.* 10. 15.
(r) 2. *Cor.* 1. 1. (s) *C.* 2. 6. 8. (t) *C.* 8. 19. 23. (u) *Gal.* 1. 2.
(x) *C.* 6. 1. 2. (y) *Eph.* 1. 1. (z) *Phil.* 1. 1. (a) *Col.* 1. 2.
(b) *C.* 4. 16. 17. (c) 2. *Thess.* 1. 1. (d) *C.* 5. 12. 13. 14. 15. 21.

κιμαζειν· τον ουχ' υπακουοντα τῳ λογῳ σημειουσθαι, και μη συναμιγνυσθαι αυτῳ ινα εντραπη, *inordinatos monere*, *qui pusillo animo erant consolari*, *infirmos sublevare*, *ne quis malum pro malo cuipiam redderet videre*, *omnia explorare* (a): *non auscultantem verbo notare*, *commercium cum eo*, *ut erubescat*, *non habere*, (quæ omnia & singula præpositorum videri poterant) jussit.

Hebræos (*b*) quos πειθεσθαι τοις ηγουμενοις αυτων *Ductoribus suis parere* voluerat, ασπασασθαι παντας τους ηγουμενους, *universos ductores suos* (quasi ad eos non scripsisset) *salutare* præcepit (c). *Ad duodecim tribus quæ in dispersione erant* Jacobus (d), *ad electos advenas per Pontum*, *Galatiam*, *Cappadociam*, *Asiam*, *& Bithyniam*, imo *æque pretiosam fidem cum ipso sortitos* Petrus; *ad vocatos a Deo Patre* quoslibet Judas: *ad Ecclesias septem Asiaticas* Joannes epistolas dedere. Quis fraternitatem, quam secum *consultare*, *explorare*, decernere, sibimet præpositos *eligere*, *inordinatos* compescere, *notare*, abdicare, Ductores suos quandocunque opus fuit, officii sui *monere* Apostoli voluere, in Ecclesiasticæ societatis compage (ceu confusam arefactorum stipitum congeriem) sub Clero jacere, & ignavi pecoris ἡ ὑποζυγιου αφωνου instar nunquam non agi, nullas a Christo instituti regiminis partes attingere debere credat, nec ubique ad ejusdem sub præpositis participationem pro suo modulo vocatam, in clara luce cæcutiens videat?

Quæ ejus, Apostolis ad clavum sedentibus, dignatio fuerit jam vidimus, qua juris prærogativa sub Apostolicis viris gavisa sit, ipse nos Apostolis suppar Clemens epistola *sub antiquæ illius cujus in toto mundo annunciata fuit fides*, *Romanæ Ecclesiæ persona* (e), ad Corinthios data velut ex professo docet: τις ουν εν υμιν γενναιος, τις ευσπλαγχνος; τις πεπληρωμενος αγαπης; ειπατω, ει δι εμε στασις, και ερις και σχισματα, εκχωρω. απειμι ου εαν βουλησθε και ποιω τα προστασσομενα υπο του πληθους, μονον το ποιμνιον του Χριστου ειρηνευετω μετα των καθεσταμενων πρεσβυτερων. *Quis* (inquit ad Corinthiacæ Ecclesiæ præpositos) *inter vos generosus? quis misericors? quis charitate plenus? dicat; Si propter me seditio, & contentio, & schismata oriantur, Excedo, abeo quocunque volueritis, quæque a multitudine præcepta sunt facio; ovile solum Christi cum jam constitutis presbyteris in pace degat*. Quantum a Majorum, qui Christianæ plebis præpositos a multitudine imperata facere, ejus denique quodammodo regimen subire jubebant mente mutatos Hierarchicos hodiernos dixerimus; qui κατακυριευειν των κληρων (*f*) *Dominicam sortem* illicito imperio premere assueti; adversus redemptam Christi sanguine familiam, (ni subacta prorsus cervice jugum ferat, nec hiscere contra ausa calcibus se quodammodo proterendam sponte objiciat) indignabundi fremunt?

Anno a Clementis Martyrio septimo venerandum piis omnibus, præsertim primæ Lugdunensis, & Viennensis Gallicarum provinciarum Ecclesiis caput, epistola celeberrima ad Philippenses, *de Valente presbytero apud eos aliquando facto*, qui *locum sibi datum ignoraret* videbatur, ejusque conjuge quæ cum eo ab officio desciverat,

(a) 2. *Thess.* 3. 14. (b) *Heb.* 13. 17. (c) *Jac.* 1. 1. (d) 1. & 2. *Pet.* 1. 1. (e) *Rom.* 1. 8. (f) 1. *Pet.* 1. 2.

rat, agens, quæ fraternitatis universæ in Ecclesiastico regimine partes esse deberent, abunde testatum facit; Philippensium plebem *presbyteris & diaconis sicut Deo & Christo subjectam esse* voluerat, sanctissimis hisce monitis excitans: *Sobrii estote & vos in hoc, & non sicut inimicos tales existimetis, sed sicut passibilia membra, & errantia eos revocate; ut omnium vestrum corpus salvetis. Hoc enim agentes vos ipsos ædificatis.*

Quis enim eos, ad quos *errantes* non quoscunque sed presbyteros *revocare omnium fratrum corpus salvare, seipsos ædificare* pertinet, Ecclesiæ regimen quomodocunque contrectare nefas putet?

Anno Christi plus minus 165. a Clementis passione 65, nihil Christianæ plebi decessisse indicio est, quod ad Ecclesf. Rom. Corinthiacæ præsul ab (a) Eusebio & (*b*) Hieron. laudatus Dionysius scripsit: Την σημερον κυριακην ἡμεραν ἁγιαν διηγαγομεν, εν ῇ ανεγνωκαμεν ὑμων την επιστολην ην εξομεν αει ποτε αναγινωσκοντες νουθετεισθαι, ὡς και την προτεραν ἡμιν δια Κλημεντος γραφεισαν, *Sanctam hodie Dominicam diem transegimus, in qua epistolam vestram legimus, quam semper habebimus, ut legentes commonefaciamus, sicut & priorem ad nos per Clementem scriptam*; si enim (prout Eusebius observavit) εξ αρχαιου εθους επι της εκκλησιας την αναγνωσιν αυτης ποιεισθαι, *ex antiqua consuetudine lectionem ejus fieri* invaluerat; qui præpositos ad *exequenda multitudinis jussa* paratos esse debere identidem audiebant, de cogenda in arctum & ab omni regiminis participatione depellenda fraternitate cogitare nullo modo poterant; ea vero fraternitatis conditio non erat, ut se pro præpositorum suorum libidine ceu vilem mancipiorum colluviem circumduci pateretur.

Anno circiter 200. hanc nobis Ecclesiastici regiminis formam delineat Tertullianus (c): *Coimus in cœtum & congregationem* &c. *cogimur ad divinarum literarum commemorationem* &c. *disciplinam præceptorum nihilominus inculcationibus densamus. Ibidem etiam exhortationes, castigationes & censura divina: nam & judicatur magno cum pondere, ut apud certos de Dei conspectu; summumque futuri judicii præjudicium est, si quis ita deliquerit, ut a communicatione orationis & conventus, & omnis sancti commercii relegetur; præsident probati quique Seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti.* Cum *ibidem*, ubi *coibant in cœtum* pii, &c. *divinarum literarum commemoratio* fiebat, & *disciplina præceptorum inculcationibus densabatur*, *exhortationes, castigationes, censuras* fieri solitas fuisse notet; in ipso totius Ecclesiæ *cœtu*, adeoque non sine *fraternitate*, sed sub *præsidentibus Senioribus* interveniente eadem, violatæ disciplinæ & fidei reos judicari consuevisse docet.

Eodem pertinet, quod sub pœnitentia positos (*d*) *presbyteris advolvi, caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ injungere*, &c. *non posse corpus de unius membri vexatione lætum agere, condolere universum & ad remedium collaborare necesse esse*; pœnitentem *cum se ad fratrum genua protendit, Christum contrectare* scribit.

Item

(a) *Lib.* 4. c. 23. (b) *Catal.* (c) *Apol.* 39. (d) *De pænit.* c. 9. 10.

Item quod ex anonymo, qui sedente Zephyrino vixit, de Natalio post confessionem lapso refert Eusebius (*a*), eum scilicet ενδυσαμενον σακκον, και σποδον κατασπασαμενον, μετα πολλης σπουδης και δακρυων προσπεσειν τῳ Ζεφυρινῳ τῳ επισκοπῳ, κυλιομενον ὑπο τους ποδας ȣ μονον των εν τῳ κληρῳ, αλλα και των λαϊκων, συγχεαι τε τοις δακρυσι την ευσπλαγχνον εκκλησιαν τȣ ελεημονος Χριςȣ, *Sacco indutum & cinere conspersum, procidisse cum multa diligentia & lacrymis coram Zephyrino Episcopo, ad pedes non eorum solum qui in Clero* consistebant, *sed etiam laicorum; lacrymis ad miserationem pronam Christi misericordis Ecclesiam confudisse.*

Paulo post Tertulliani & Zephirini tempora, qui nullos uspiam Christi nomen professos Magistratus videre potuit Origenes (*b*); ob indefessum studium *Chalcenterus* dictus: *Principes populi & presbyteri plebis debent omni hora populum judicare, semper & sine intermissione sedere in judicio, dirimere lites, reconciliare diffidentes, in gratia recordare discordes*, selectos a fraternitate qui per singulas Ecclesias ne disciplinæ fibula laxaretur, aut corporis Christi compages luxaretur, ætate illa invigilarent in mente habens, eos nobis ob oculos posuit. Eodem fere tempore, laicos cum Clero pro Canonibus adversus Episcopos nonnunquam stetisse, nobis Papa Cornelius memorat (*c*), κατεξιωθη τȣ πρεσβυτεριȣ, κατα χαριν τȣ επισκοπȣ τȣ επιθεντος αυτῳ χειρας εις πρεσβυτεριȣ κληρον, ὡς διακωλυομενος ὑπο παντος τȣ κληρȣ, αλλα και λαϊκων πολλων, επει μη εξον ην τον εν κλινῃ δια νοσον περιχυθεντα, ὡσπερ και ȣτος, εις κληρον τινα γενεσθαι ηξιωσε συγχωρηθηναι αυτῳ τȣτον μονον χειροτονησαι, *Presbyterio honoratus* (Novatianus) *ex Episcopi* (Fabiani aut Pontiani) *qui ipsi manus ad presbyterii sortem imposuit gratia, qui ab universo Clero, imo a laicis multis prohibitus, quandoquidem in lecto propter morbum tinctum (qualis ille fuit) ullum in Clero locum sortiri nefas erat, hunc unum ordinari permitti sibi rogavit*, quem postea (impetrato Cleri plebisque consensu) presbyterio allegit.

Nonnunquam rigorem summum remitti, & postulavit & obtinuit plebs fidelis. Hinc eodem loco de altero ex Novatiani ordinatoribus Cornelius: επανηλθεν εις την εκκλησιαν ὑποδυρομενος και εξομολογȣμενος το ἑαυτου ἁμαρτημα, ᾧ και εκοινωνησαμεν λαϊκῳ ὑπερ αυτου δεηθεντος παντος τȣ λαου, *ad Ecclesiam rediit lugens, suumque peccatum confessus; cui ut laico communicavimus, cum pro ipso plebs universa preces fudisset.*

Cum anno 250. Januarii 18. feria 6. Martyrium fecisset Fabianus Papa, secessisset vero Cyprianus; non solus Clerus, sed fraternitas universa, vacante sede, de sua aliorumque salute sollicita fuit (*d*): *Salutant vos* (inquiunt Romani Carthaginensibus) *fratres qui sunt in vinculis, & presbyteri, & tota Ecclesia; quæ & ipsa cum summa sollicitudine excubat pro omnibus qui invocant nomen Domini.* Eadem fuit Cypriani (*e*) de sua plebe mens: *Ad id* (inquit) *quod scripserunt mihi compresbyteri nostri Donatus & Fortunatus, Novatus & Gordius, solus rescribere nihil potui;* quan-

(a) *Lib.* 5. *c.* 2. (b) *In Exod.* 21. *Hom.* 11. (c) *Epist. ad Fabium apud Euseb. lib.* 6. *c.* 43. (d) *Apud Cyprian. epist.* 3. (e) *Ep.* 6.

quando a primordio Episcopatus mei statuerim nihil sine consilio vestro, & sine consensu plebis mea privata sententia gerere, &c. (*) . *Fraternitatem quæ vobiscum est, multum a me salutate, & ut nostri meminerit, admonete.*

Item (a) *prohibeantur offerre* (presbyteri qui temere & pro privato arbitrio communionem restituerant) *acturi & apud nos* (i. e. ordinis consessum) *& apud Confessores ipsos, & apud plebem universam causam suam, cum* (*Domino permittente*) *in sinum matris Ecclesiæ recolligi cœperimus.*

Idem ad plebem (b): *Fecerant ad nos de quibusdam beati Martyres literas, petentes examinari desideria sua, cum pace nobis omnibus a Domino prius data, ad Ecclesiam regredi cœperimus, tunc examinabuntur singula præsentibus & judicantibus vobis*, &c. *Vos singulos regite, & consilio ac moderatione vestra, & secundum divina præcepta lapsorum animos temperate.*

Item (c): *Hoc & verecundiæ, & disciplinæ, & vitæ ipsi omnium nostrum convenit, ut Episcopi plures in unum convenientes; præsente & stante plebe, quibus & ipsis pro fide & timore suo honor habendus est, disponere omnia consilii communis religione possimus.* Romani Confessores (d): *grande delictum, & per totum pene orbem incredibili vastatione grassatum, non oportet nisi* (*ut ipse scribis*) *caute moderateque tractari, consultis omnibus Episcopis, presbyteris, diaconis, confessoribus, & ipsis stantibus laicis, ut in tuis literis & ipse testaris.*

Romani presbyteri, & Diaconi (e): *Nobis in tam ingenti negotio placet, quod & tu ipse tractasti prius; Ecclesiæ pacem sustinendam, deinde sic collatione consiliorum cum Episcopis, presbyteris, diaconis, Confessoribus, pariter ac stantibus laicis facta, lapsorum tractare rationem: perquam enim nobis & invidiosum & onerosum videtur, non per multos examinare quod per multos commissum videatur fuisse, & unum sententiam dicere, cum tam grande crimen per multos diffusum notetur exiisse: quoniam nec firmum decretum potest esse quod non plurimorum videbitur habuisse consensum.*

Cyprianus rursus (f): *Miror quosdam audaci temeritate sic mihi scribere voluisse, quando Ecclesia in Episcopo, & Clero, & in omnibus stantibus sit constituta.*

Item (g): *Desiderastis ut de Philomeno & Fortunato Hypodiaconis, & Favorino Acolutho, qui medio tempore recesserunt, & nunc venerunt, quid mihi videatur rescribam: cui rei non potui me solum judicem dare, cum multi adhuc de Clero absentes sint, nec locum suum vel sero repetendum putaverint, & hæc singulorum tractanda sit & limanda plenius ratio non tantum cum collegis meis, sed & cum plebe ipsa universa: expensa enim moderatione libranda & pronuntianda res est, quæ in posterum circa ministros Ecclesiæ constituat exemplum.* Idem presbyteris, diaconis & plebi universæ (h): *In ordinationibus clericis* (*fratres charissimi*) *solemus vos ante consulere, & mores ac merita singulorum communi consilio ponderare.* Item (i): *conjurationis*

(*) *Vide & epist.* 23. 24. (a) *Epist.* 10. (b) *Epist.* 12.
(c) *Epist.* 14. (d) *Epist.* 26. (e) *Epist.* 31. (f) *Epist.* 27.
(g) *Epist.* 28. (h) *Epist.* 33. (i) *Epist.* 40.

suae memores, & antiqua illa contra Episcopatum meum, imo contra suffragium vestrum & Dei judicium venena retinentes instaurant veterem contra nos impugnationem suam, &c. *poenas quas meruerant, pependerunt, ut a nobis non ejecti ultro se ejicerent, ipsi in se pro conscientia sua sententiam darent, secundum vestra divina suffragia conjurati & scelerati de Ecclesia sponte se pellerent*. Item (*a*): *intelligant Episcopo semel facto, & collegarum ac plebis testimonio & judicio comprobato, alium constitui nullo modo posse*. Item (*b*), *Vix plebi persuadeo, imo extorqueo, ut tales patiantur admitti, & justior factus est fraternitatis dolor, ex eo quod unus atque alius obnitente plebe & contradicente, mea tamen facilitate suscepti, pejores extiterunt quam prius fuerant*, &c. *An ad hoc* (*frater charissime*) *deponenda est Catholicae Ecclesiae dignitas, & plebis intus positae fidelis atque incorruptae Majestas, & Sacerdotalis quoque auctoritas ac potestas, ut judicare velle se dicant de Ecclesiae praeposito extra Ecclesiam constituti?* Item (*c*), *nec satis norint & receptum esse a decreti nostri auctoritate, ut ante legitimum & plenum tempus satisfactionis, & sine petitu & conscientia plebis, nulla infirmitate urgente ac necessitate cogente pax concederetur*. Idem (*d*), *non sibi plebs blandiatur quasi immunis esse a contagio delicti possit, cum sacerdote peccatore communicans, & ad injustum atque illicitum praepositi sui Episcopatum consensum suum commodans*, &c. *plebs obsequens Dominicis praeceptis & Deum metuens, a peccatore praeposito separare se debet: nec se ad sacrilegi sacerdotis sacrificia miscere, quando ipsa maxime habeat potestatem vel eligendi dignos sacerdotes, vel indignos recusandi*; quo loco plura addit de jure plebis in electionibus, a nobis fusius Apologiae pro sententia Hieronymi sect. 3. enarrata. Idem ad Clerum & plebem (*e*). *Quid de Clero nos observare conveniat, antequam in me super confessione nominis Dei Proconsul sententiam ferat, instruente Domino* in commune *disponemus*. Hoc ipso consilio de iis quae Clero scripserat, ad plebem referri jussit epist. 8. *nec ipsi utique apud vos hanc epistolam teneatis occultam, sed legendam fratribus suggeratis*. Epistol. 12. *De hoc & ad Clerum, & ad Martyres, & Confessores literas feci, quas utrasque vobis legi mandavi*. Epist. 18. *Quid mihi Caldonius collega meus scripserit, quidque ego ei rescripserim, ut sciretis, utriusque epistolae exemplum literis meis junxi, quod totum peto fratribus nostris legatis*, &c. Epist. 32. *vos curate quantum potestis pro diligentia vestra, ut scripta nostra, & illorum* (Cleri Romani & Confessorum) *rescripta fratribus nostris innotescant*. Epist. 42. *mens nostra & propositum jam tunc fratribus & plebi istic universae manifestatum fuit, quando literis nuper ab utraque parte susceptis tuas literas legimus*, &c. *melius frater facies si etiam exempla literarum quae ad te legenda pro dilectione communi per Caldonium & Fortunatum collegas nostros proxime miseram, quae de eodem Felicissimo & de presbytero ejusdem ad Clerum istic nostrum & ad plebem scripseram, legi illis fratribus jubens, quae & ordinationem & rationem rei gestae loquantur, ut tam istis quam illis circa omnia per nos fraternitas instruatur*. Epistol. 52. *Literae* (Romani Cleri & Con-

(a) *Epist.* 41. (b) *Epist.* 55. (c) *Epist.* 59. (d) *Epist.* 68. (e) *Epist.* 83.

Confessorum) *per totum mundum missæ, & in notitiam Ecclesiis omnibus & universis fratribus perlatæ sunt*. Epist. 58. *Scio florentissimo illic* (Romæ) *Clero tecum præsidenti, & sanctissimæ plebi legere te semper literas nostras*. Cornelius Papa Cypriano (*a*), *Quod erat consequens, omnis hic actus* (Confessorum ad Ecclesiam revertentium) *populo fuerat insinuandus, ut & ipsos viderent in Ecclesia constitutos, quos errantes & palabundos jam diu viderant & dolebant. Quorum voluntate cognita magnus fraternitatis concursus factus est*. Confessores Cypriano (*b*), *Certi sumus* (*frater charissime*) *te quoque nobiscum pari voto congaudere, nos* &c. *cum Cornelio Episcopo nostro pariter & cum universo Clero pacem fecisse, cum gaudio etiam universæ Ecclesiæ*. Cornelius Fabio Anticcheno (c), ὀν ὑδε τοσουτο πληθος και ουτως αναγκαιον τη εκκλησια δια της τυ Θεου προνοιας, πλουσιος τε και πληθυνων αριθμος μετα μεγιστου και αναριθμητου λαου απο τοιαυτης απογνωσεως τε και απαγορευσεως αντετρεψε τε και ανεκαλεσατο εις την εκκλησιαν, Novatianum, *nec tanta tamque necessaria Ecclesiæ per Dei providentiam Cleri multitudo, nec locuples ac redundans numerus, cum maximo & innumerabili populo a desperatione & abnegatione tali avertit, & ad Ecclesiam revocavit*. Quemadmodum Romæ de Novatiani salute sollicita fraternitas, cum Clero laborabat; Carthagine in Novatum profligatæ nequitiæ turbonem insurgens, violatæ ab eo disciplinæ pœnas repoposcit. *Hanc*, inquit Cyprianus (*d*), *conscientiam criminum jampridem timebat, propter hoc se non de presbyterio excitari tantum, sed & communicatione prohiberi pro certo tenebat, & urgentibus fratribus imminebat cognitionis dies, quo apud nos causa ageretur, nisi persecutio ante venisset*. Quemadmodum A. D. 255. Septemb. 1. Carthagine convenit Synodus de Baptismo hæreticorum actura *præsente plebis maxima parte*: Chiliastarum Nepotis sectatorum coram fraternitate refutationem A. D. 263. aggressus Dionysius Alexandrinus (*e*), hæc de se refert: Συγκαλεσας τυς πρεσβυτερους και διδασκαλυς των εν ταις κωμαις αδελφων, παροντων και των βυλομενων αδελφων, δημοσια την εξετασιν ποιησασθαι τυ λογου προετετρεψαμην, *Convocatis presbyteris & doctoribus fratrum qui in pagis degebant, præsentibus etiam qui vellent fratribus, ut publice doctrinæ examen fieret, hortatus sum*. A. D. 265. conditum adversus Paulum Samosatenum (*f*) decretum cum Episcopis, presbyteris & diaconis, edidere αἱ εκκλησιαι τυ Θεου *Dei Ecclesiæ*. A. D. 277. Archelaus Catholicæ Ecclesiæ Episcopus, & Manes hæresiarcha παρερχονται εις συζητησιν δημοσια εν αυτη τη Κασχαρη *ad* Manichæismi *disquisitionem publice in ipsa urbe Caschara deveniunt*. A. D. 305. *in Ecclesia Eliberitana* Bæticæ *consederunt Sancti & religiosi Episcopi residentibus etiam* 26. *presbyteris, adstantibus Diaconis & omni plebe*. Hinc autem antiquos Ecclesiarum præpositos de doctrina & disciplina per se solos sine fraternitate tractare non consuevisse, sed sacrosanctis Apostolorum, qui eam ubique regiminis & consiliorum participem esse voluerant, vestigiis constanter institisse manifestum fit.

Sub Constantino A. D. 312. Christianismum amplexo, nova rerum facies apparuit

(a) *Epist.* 46. (b) *Epist.* 50. (c) *Euseb. l.* 6. *c.* 43. (d) *Epist.* 49.
(e) *Euseb. l.* 6. *c.* 24. (f) *Lib.* 7. *c.* 30.

ruit, non tamen (antiquata quæ eo usque duraverat Ecclesiastici regiminis forma) fraternitatis conditio deterior facta est: ut in præpositorum electionibus, sic in aliis quæ religionis veritatem ac puritatem, seu fidem & mores spectant, & per se jure suo (quando libuit) usa est, & *Seniores* suos habuit, a Clero diversos, qui fidelis plebis nomine, regiminis quasounque partes suo ordine ac modo attingerent. A. D. 314. 13. *Kal. Septembris Volusiano & Anniano Coss. in jure apud Aurelium Didymum Sperecium sacerdotem Jovis opt. max. Duovir splendidæ Coloniæ Carthaginensium Maximus dixit, Loquor nomine* Seniorum *Christiani populi Catholicæ legis, apud maximos Imperatores causa agenda erit contra Cæcilianum & Felicem*, &c. Rursus, *Constantino Maximo Augusto VI. & Constantino juniore Nobilissimo Cæsare Coss.* id est A. D 320. *Idibus Decembribus*, prolatus libellus quem Nundinarius Diaconus, Silvani Cirtensis Episcopi accusator vicinis Episcopis tradiderat, sic se habuit: *Testis est Christus & Angeli ejus, quoniam tradiderunt quibus communicastis; id est Silvanus a Cirta traditor est, & fur rerum pauperum; quod omnes vos Episcopi, presbyteri, diaconi, &* Seniores *scitis, & de quadringentis follibus* (*) *Lucillæ clarissimæ fœminæ, pro quo vobis conjurastis ut fieret Majorinus Episcopus; & inde factum est schisma; Nam & Victor Fullo vestri præsentia, &* populi dedit (**) *folles viginti ut factus esset presbyter, quod scit Christus & Angeli ejus.* Habuit ergo (ut Carthago & Abtugna Cæciliani & Felicis sedes) *Seniores* a Clero diversos Cirta, convenit & *populus* cum Clericis ad presbyterorum electionem. Sedisse etiam cum Clero *Seniores* in causa Episcopi cognitores, sequentia probant. *Purpureus Episcopus* (a Limata Numidiæ) *Silvano Coepiscopo in Domino salutem. Venit ad me Nundinarius Diaconus filius noster, & petiit has literas deprecatorias a me ad te sanctissime dirigerem; ut (si fieri posset) pax inter te & ipsum sit: hoc enim volo fieri, ut nemo sciat, quid inter nos agatur; si volueris, scripto tuo* indica, *ut & ego solus ibi in re præsenti veniam, & dissensionem ipsam de inter vos amputem; manu sua enim mihi tradidit libellum rei gestæ, pro qua causa fuerit tuo præcepto lapidatus. Non est verum ut Pater castiget filium contra veritatem, & scio quia vera sunt, quæ in libello mihi tradito sunt conscripta. Quære remedium, quo modo poterit ibi malignitas ista extingui antequam flamma exurgat, quæ post demum extingui non poterit sine sanguine spiritali. Adhibete Conclericos &* Seniores plebis, Ecclesiasticos viros, *& inquirant diligenter quæ sunt istæ dissensiones, ut ea quæ sint, secundum fidei præcepta fiant,* non declinabis ad dextram vel ad sinistram (*a*); *libenter autem commodare nolis malis instructoribus qui nolunt pacem, omnes nos occidistis*, & alia manu *Vale*. Sic Cirtensium Clerici Silvani Episcopi & Nundinarii diaconi (quia uterque ex Clero fuit) *Conclerici* dicti sunt, inter quos *presbyteri* eminebant *Seniores* & *majores natu* nonnunquam vocati, ab iis autem longe diversi fuere (utpote extra Cleri syntagma constituti) *Seniores plebis*, quorum (Purpureo teste) partes cum Clero fuerunt, in Episcopi & *Conclericorum dissensiones*

(*) *Follis pendet grana Romana* 315. *drachmas Atticas* 5. 460. *folles* 2000. *drachmas*. (**) *Drachmas* 100. (a) *Deuter.* 5. 32.

nes diligenter inquirere, quæ secundum fidei præcepta sunt, procurare, *cognoscere*, *remedia* malis *quærere*, imo *justum inter partes judicium judicare*; prout ex sequenti epistola constare potest: *Purpureus Episcopus Clericis & Senioribus Cirtensium in Domino æternam salutem. Clamavit Moyses ad omnem Senatum filiorum Israel, dixitque illis quæ Dominus jubebat fieri: sine consilio* Seniorum *nihil agebatur; Itaque & vos Carissimi, quos scio omnem sapientiam cælestem & spiritalem habere, omni vestra virtute cognoscite, quæ sit dissensio hæc, & perducite ad pacem. Dicit enim Nundinarius Diaconus, quod nihil vos lateat, unde hæc dissensio est inter Carissimum nostrum Silvanum & ipsum; tradidit enim mihi libellum in quo omnia sunt conscripta: dixit enim & vos non latere, ego scio quia Eris non est bonum; quærite remedium, quomodo (extinguatur) hæc res sine periculo animæ vestræ, ne subito (cum* personam accipitis in judicio (a)) *ruatis*; justum judicium *inter partes* judicate (b) *secundum gravitatem vestram & justitiam*; *Cavete vobis* ne declinetis in dexteram neque in sinistram (c) *&c.*

Id ipsum confirmat alia Fortis Episcopi epistola, *Fratribus & filiis, Clero & Senioribus*, *Fortis in Domino æternam salutem. Venit ad me filius meus Nundinarius Diaconus vester, & retulit ea quæ contra vos sunt gesta*, (nec non) *utique debuit a vobis componi ne ventum esset ut talem insaniam passi a civibus lapidarentur pro veritate, quod & vos & nos scimus, sicuti nobis retulit is; & scriptum est (d)*, Non est sapiens quisquam inter vos qui possit judicare inter fratres? Sed frater cum fratre judicio contendit, & hoc apud infideles, *sicuti vos nunc in judicio contenditis, sic ad hoc exilitum est ut gentibus demus tale exemplum?* Ex Apostolicæ formæ præscripto a Cirtensium Clero & *Senioribus* non *Clero* adscriptis, *Ecclesiasticis* tamen *viris*, Silvanum ad causam dicendam vocari volebat; cujus electioni aliquot ante annos intercesserant omnes. Sic enim Acta: *Nundinarius Episcopus respondit*, Quando ventum est illic ut factus esset Episcopus, *respondit populus*, alius fiat, exaudi Deus. *Zenophilus vir clarissimus Consul Victori dixit*, dictum est a populo, Silvanus traditor? *Victor dixit*, Ego ipse luctatus sum Episcopis. *Zenophilus Vir Clariss. Consul*, *Victori dixit*: Ergo sciebas traditorem? de hoc confitere, *Victor respondit*, Traditor fuit. *Nundinarius diaconus dixit*, Vos Seniores clamabatis, Exaudi Deus; civem nostrum; ille traditor est. *Zenophilus V. C. Consul Victori dixit*; Clamasti ergo & populus, quod traditor esset Silvanus, & non deberet fieri Episcopus? *Victor dixit*, Clamavi & ego & populus, nos enim civem nostrum petebamus integrum virum, &c. *Zenophilus V. C. Consularis Nundinario dixit*, Donatum desideras exhiberi? utique, veniat de quo clamavit populus biduo post . . . . pare, Exaudi Deus, civem nostrum volumus. *Zenophilus V. C. Cons. Nundinario dixit*, Certe clamavit hoc populus? *Respondit*, clamavit. *Zenophilus V. C. Cons. Saturnino dixit*, Traditorem clamavit Silvanum? *Saturninus dixit*, utique: *Nundinarius dixit*, Quando factus est Episcopus non illi com-

(a) *Prov.* 2. 23. (b) *Joan.* 7. 24. (c) *Deut.* 5. 32.
(d) 1. *Cor.* 6. 5. 6.

communicavimus, quia dicebatur proditor esse. *Saturninus dixit*, quod dicit, verum est. *Nundinarius dixit*, Vidi quia Mutus harenarius tulit in collo. *Zenophilus V. C. Cons. Saturnino dixit*, Sic factum est? *Saturninus dixit* Sic. *Zenophilus V. C. Cons. dixit*, vera sunt omnia quæ dicit Nundinarius quia ab harenariis factus est Episcopus Silvanus? *Saturninus dixit*, Vera Nundinarius dixit, prostibula illic fuerunt. *Zenophilus V. C. Cons. Saturnino dixit*, harenarii illum gestaverunt? *Saturninus dixit*, ipsi eum tulerunt & populus, nam cives in area martyrum fuerunt inclusi. *Nundinarius Diaconus dixit*, Nunquid populus Dei ibi fuit? *Saturninus dixit*, *in casa majore fuit inclusus*, unde sequitur *Clerum*, *Seniores plebis*, *cives* (qui διακριτικῶς *populus Dei* dicuntur) tota libertate reclamantes jure suo usos; oppressos tamen Silvani *harenariis*, *prostibulis* & *populi* colluvie stipati, pseudoepiscoporumque detestanda factione.

Africam sui semper moris tenacissimam antiquæ, quo semel recens imbuta fuerat, disciplinæ odorem ad tempora usque Vandalica annumque circiter 430. servasse fidem facit, quod anno Domini 393. *apud Cebarsulis* congregatum Concilium ad *universos* Episcopos (a), *presbyteros*, *diaconos & plebes* de Primiani Carthaginensium Præsulis causa, quam *postulantibus Carthaginensis Ecclesiæ Senioribus audiverat*, retulit, eumque quia *obsistente maxima parte plebis*, *& Seniorum nobilissimorum literis conventus contempserat*, *& Seniores Ecclesiæ supradictæ* Cartaginensis *ad universum* (Cleri Africani) *chorum literas legatosque ut ad se ferventius venirent deprecati miserant*, is vero *Episcopos simul & Clericos obsederat* & *in basilica Seniores* (*quod indigne ferrent Claudianistas ad communionem admitti*) *cædi a satellitibus jusserat*, damnavit.

Quod anno 395. *post Consulatum Dominorum Arcadii tertium*, *& Honorii iterum*, *sexto Nonas Martias*, *Carthagine in Secretario prætorii*, *Titianus dixit* (b), Peregrinus presbyter, & *Seniores Ecclesiæ* Mustitanæ regionis tale desiderium prosequuntur &c. quod *undecimo Kal. Januarii* anno 396. *Clerici*, *Seniores*, *agentes surrogato Episcopo qui in locum damnati Prætexati Assuritani fuerat surrogatus*, Theodori *Proconsulis jussionem allegarunt* (c): quod *quinto Kal. Septembris Arcadio Augusto bis*, *& Rufino viris clarissimis Coss.* ab eo *actis habita est disputatio adversus Fortunatum Manichæorum presbyterum in urbe Hipponiensium regiorum in balneis Sossii sub præsentia populi*. *Honorio Augusto VI. Consule 7. Iduum Decembrium contra Manichæum quendam nomine Felicem præsente populo in Ecclesia biduo disputavit* (d). Anno 427. cum Maximino *Arianorum Episcopo Hippone regio præsentibus multis tam Clericis quam laicis in locum convenit*, post A. D. 410. in disputatione cum Pascentio Comite Ariano Laurentium virum Clarissimum *judicem præsidere* probavit. *Gloriosissimo Theodosio duodecies*, *& Valentiniano Augusto iterum Consulibus* id est A. D. 426. *sexto Kal. Octobris cum Religiano & Martiniano Coepiscopis*, *præsentibus presbyteris*, *adstante Clero & frequenti populo* Eradium Epi-

(a) *August. in Psalm. 36.* (b) *Lib. 3. contra Crescon. c. 56,*
(c) *A. D. 392. August. 28.* (d) *A. D. 404. Decemb. 7. feria 4.*

Episcopatus hæredem designavit, & paulo ante designatum a Severo Milevitano quod *ad populum inde non esset locutus*, minime admitti timuit. Hipponensis plebis *placito gestis confectis* confirmato, *ut per quinque dies* singularum *septimanarum propter Scripturarum curam nemo ei molestus esset*, statutum fuisse gavisus est; *omnia se quæ debuit cum* plebe *egisse* professus, ejus subscriptionem postulavit, & *Clero, Senioribus, & universæ plebi Ecclesiæ Hipponensis* de Bonifacio presbytero criminis postulato epistola 137. retulit, atque *ejus nomen* (si eis *placeret*) in Ecclesia *non recitari* consensit. *Conclericis & universæ plebi* epistola 138. absentiam excusavit. Cum Fortunio Tubursicensi Donatistarum Episcopo coram multitudine de schismate contulit: pro Fastio ære alieno obruto *Dominorum dilectissimorum & desideratissimorum sanctæ plebis cum ministro Christi membrorum* epistola 199. opem imploravit.

A. D. 444. omnia quæ tam in scripturis quam in occultis traditionibus suis habebant Manichæi vel turpia, oculis Christianæ plebis certa manifestatione probavit Leo Papa, adeo ut ipse qui eorum dicebatur Episcopus ab ipso detentus proderet flagitiosa in suis mysteriis quæ tenerent, Epist. 2. Januar. 3. data. Hinc Sermone 5. de Jejunio decimi mensis, *Residentibus mecum Episcopis & presbyteris ac in eundem consessum Christianis viris ac nobilibus congregatis electos & electas coram jussimus præsentari*, &c. *Contra communes hostes pro salute communi una communis debet esset vigilantia*, &c. *assumite igitur religiosæ solicitudinis pium zelum & contra sævissimos animarum hostes omnium cura consurgat.*

Sed ante annos fere 60. *Seniorum plebis* dignitatem priscasque functiones, & universæ plebis (ut cum Cypriano loquar) *Majestatem* in urbe totaque Italia concidisse publice questus est Hilarius diaconus, quem sedente Damaso Papa commentarium in epistolas scripsisse constat (a), *Propter honorificentiam ætatis* (inquit) *majorem natu cum mansuetudine ad bonum opus provocandum, ut facilius suscipiat admonitionem. Potest enim vereri commonitus ne postea corripiatur; quod turpe est Seniori; nam apud omnes utique honorabilis est senectus, unde & synagoga, & postea Ecclesia* Seniores *habuit, quorum sine consilio nihil agebatur in Ecclesia; qua negligentia obsoleverit nescio, nisi forte Doctorum desidia, aut magis superbia, dum soli volunt aliquid videri.* Obsoleverat itaque jam tunc, nec ubi *obsolevit* per annos fere 1200. in Ecclesiarum usum postea revocari potuit; fraternitatis tamen jus illi ipsi inter quos *obsoleverat*, agnoverunt. Hilarius diaconus in 1. Cor. 5. 4. *erant ipsi* Corinthii *criminis participes, dum paterentur reum tam ingentis facinoris, secum incorreptum convenire, ut omnes uno consilio abjicerent eum, si negaret emendare se,* &c. *omnium consensu & præsentia, sed & virtute Domini Jesu, id est sententia, cujus legatione fungebatur Apostolus, abjiciendus ille de Ecclesia.* Chrysostomus in 1. Cor. Homil. 15. εν τῳ ονοματι τȣ κυριȣ, συναχθεντων υμων. τουτεστιν αυτȣ τȣ ονοματος ὑμας συναγοντος ὑπερ ȣ̓ συνερχεσθε και τȣ εμȣ πνευματος παλιν επεστησεν αυτοις εαυτον, ινα οταν δικαζωσιν, ὡς αυτȣ παροντος, ȣ̓τως αυτον αποτεμω-

(a) *In* 1. *Tim.* 3. 1.

μωσι, και μηδεις τολμησῃ συγγνωμης αυτον αξιωσαι, Vobis in Domini nomine congregatis, *hoc est ipso nomine vos congregante pro quo convenitis*, & spiritu meo. *Seipsum rursus eis fecit assistere, ut quando judicaverint velut ipso præsente, ita eum abscindant, nec audeat quisquam ipsum venia dignum censere*. Theodoretus, πρωτον απαντας εν τῳ ονοματι τȣ κυριου συνηγαγεν, ειτα και εαυτον εισηγαγε δια της τȣ πνευματ☉ χαριτ☉, και αυτον δε τον δεσποτην προκαθημενον εδειξε, και την ψηφον εκφεροντα, &c. *universos primum in Domini nomine congregavit, seipsum deinde per spiritus gratiam introduxit ipsumque Dominum præsidentem & suffragium ferentem ostendit*. Theophylactus, επεστησε δε αυτοις και το αυτȣ πνευμα ἱνα μη συγγνωμης αυτον αξιωσωσιν, αλλ᾽ ορθως κρινωσιν. ὡς και αυτȣ παροντ☉, *suum etiam ipsis præfecit spiritum, ne ipsum* (reum) *veniæ dignentur, sed recte* (*velut ipso præsente*) *judicent*. Œcumenius, εν τῳ ονοματι τȣ Κυριȣ, τȣτεστι κατα θεον συναχθητε, και κρινατε &c. και τȣ εμου πνευματ☉, παλιν επεστησεν αυτοις εαυτον, και ȣ μονον τȣτο, αλλα τον χριστον ἱνα ὁταν κρινωσιν, ως τȣ Χριστου και αυτȣ παροντ☉ αδικαστον εξενεγκωσι ψηφον, in nomine Domini Jesu, *Hoc est secundum Deum convenite, & judicate*, &c. & meo spiritu, *rursus seipsum illis exhibuit; nec id solum, sed & Christum, ut cum judicaverint, irrefragabile velut Christo ipso etiam præsente suffragium ferant*.

Hilarius in 2. Cor. 2. 10. *Si cui autem aliquid donastis*, &c. *obsecrat ut dimittant illi, significant Deum illi ignovisse*. Pacianus ad Sympronianum epist. 1. *Ecce Apostolus ad laicos scribit*. Si cui quid donatis &c. *Si autem quod laici donant, Apostolus donasse se dicit, quod Episcopus fecerit qualiter respuetur?* Chrysostomus in 2. Corinth. Homil. ελαβε αυτȣς κοινωνȣς της ψηφȣ ειπων συναχθεντων ὑμων παραδουναι αυτον, δυο τα μεγιστα κατασκευαζων και το εξενεχθηναι την αποφασιν, και το μη χωρις εκεινων, ωστε μη δοξαι ταυτῃ πληττειν, και ȣπ μον☉ αυτην εκφερει ἱνα μη νομισωσιν αυθαδη ειναι, και ὑπερεωφθαι αυτοι, ȣπ το παν αυτοις επιτρεπει, ἱνα μη κυριοι γενομενοι προδωσι τον ἡμαρτηκοτα ακαιρως αυτω χαριζομενοι; οὑτω και ενταυθα ποιει, &c. παλιν αυτȣς κοινωνȣς ποιει λεγων, ωστε τȣναντιον μαλλον, &c. παλιν εκεινων το ὁλον ποιησας εις την εξȣσιαν την ἑαυτȣ μεταβαινει, &c. *eos sententiæ participes adscivit dicens* congregatis vobis tradere ipsum; *maxima duo struens* & *quod sententia ferretur, & quod non sine illis ferretur; ne eadem ipsos ferire videatur; nec solus eam profert, ne eum arrogantem esse, se vero despici putarent, nec totum rursus ipsis permittit, ne* causæ *Domini facti eum qui peccaverat proderent intempestive ipsi gratificati, eodem modo hic facit* &c. *eos rursus socios facit, dicens*, ut e contrario magis &c. *cum rursus universum ipsis permisisset, ad suam potestatem transit*. Pelagius & ex eo Primasius, *Ideo enim & scripsi* &c. *ut videam si quomodo obaudistis in vindicando, ita obaudiatis in indulgendo*. Cui autem aliquid donatis & ego, *Sicut vobiscum vindicavi, ita & dono vobiscum*. Theodoretus: ἱκανον γαρ εφη τῳ τοιȣτῳ ἡ επιτιμια αὑτη ἡ ὑπο των πλειονων, παντες γαρ αυτο απεστραφησαν, ὡς εκελευσε, &c. παρακαλω ȣν &c. ενωσατε το μελ☉ τῳ σωματι, συναψατε τῃ ποιμνῃ το προβατον, θερμην αὐτῳ διαθεσιν δειξατε. Sufficit enim (*inquit*) illi qui est ejusmodi, objurgatio ipsa quæ fit a pluribus: *Omnes enim ipsum aversabantur ut jusserat*, &c. Obsecro igitur, &c. *Uni-*

te

te membrum corpori, adjungite ovem gregi, vehementem animi affectum ei ostendite. Theophylactus & Œcumenius: διο παρακαλω ὑμας &c. ουκ ἐτι ὡς διδασκαλος ἐπιτατ-τει, ἀλλ' ὡς συνηγορος δικαστης παρακαλει κυρωσαι τουτ' ἐστι βεβαιωσαι ἀγαπην, propter quod obsecro vos, &c. *non amplius ut doctor præcipit, sed ut patronus judices precatur, confirmare i. e. stabilire dilectionem.* Remigius Lugdunensis 1. *Cor.* 5. 13. Auferte malum a vobis, *id est illum qui malum opus fecit, a vestra societate expellite* &c. 2. Cor. 2. 6. Sufficit objurgatio hæc quæ fit a pluribus, *id est, sufficit illi ad pœnitentiam correptio & objurgatio generalis, & quod a consortio omnium vestrum exclusus*, &c. ita ut e contrario magis donetis, *id est tunc sufficiet ei objurgatio quæ facta est illi ab omnibus vobis, si e contrario indulgeatis ei.*

Hilarius Diac. in Coloss. 4. 16. dicite *Archippo*, &c. *præpositum illorum per eos ipsos commonet, ut sit sollicitus de salute ipsorum, & quia plebis solius causa scribitur epistola, ideo non ad rectorem ipsorum destinata est, sed ad Ecclesiam*, & 1. Thess. 5. 14. *Corripite inquietos*, &c. *quoniam necesse est, quosdam in plebe esse immodestos, quosdam autem pusillanimes, id est timidos, quosdam vero fide infirmos, ideo hos qui modesti sunt, & magnanimes, & fide fundati, hortatur cum prece ut his consulant, ut possint proficere.*

Post collapsam (contrario usu ubique certatim invecto) primigeniam Ecclesiarum disciplinam, magis eviluit Christianæ plebis dignitas, *Seniorumque* ejus, ut nomen, sic functio seu res nominis desiit, inauditam antea (ut *Dominum* designaret) significationem induente, tam *Senioris*, quam *Majoris* vocabulo: Circa A. D. 412. *non solum barbaris lingua, sed etiam Romanis dicere* jam *licebat*, Senior aamen, *quod interpretatur*, Domine miserere. Jam dudum denatos, sive eos ætate immatura vitæ ereptos, sive annis graves mors oppressisset, Sidonii Augustino supparis sæculum *Seniores* vocabat (a). Optimates quoscumque Marius Aventicensis ad annum Christi 503. & 73. Cassiodorus lib. 5. epist. 21. ad Annum circiter 520. & Gregorius Turonensis post A. D. 585. lib. 7. cap. 33. 36. lib. 8. cap. 30. *Seniores* nuncupare non dubitabant: apud hunc lib. 5. cap. 48. Turonensium, lib. 6. cap. 11. Massiliensium, lib. 8. cap. 21. Metensium, c. 32. Rotomagensium, lib. 10. c. 16. Pictaviensium *Seniores* id est proceres memorabantur: l. 8. c. 44. Baddo legatorum Fredegundis *Senior*, id est caput; Joanni Biclarensi ad A. D. 575. Aspidius *Aregensium Senior*, id est princeps. Theodoro Massiliensium Episcopo apud Gregorium Turon. lib. 6. c. 24. *Seniores* Francorum Reges, A. D. 583. Joanni Papæ 8. epist. 26. Carolus Calvus *Senior*, & epist. 86. A. D. 878. data Ludovicus 2. Imperator *Dominus & Senior divæ memoriæ*, Concilio Metensi A. D. 888. c. 1. *gloriosissimus Senior* id est Dominus Arnulfus, Ingelheimensi A. D. 948. c. 3. Hugonis Comitis *proprius Senior* Ludovicus ultramarinus, apud Theodonis villam A. D. 844. congregato c. 1. *Seniorale* regium in subditos quoscumque jus dicebatur. Eademque ratione modo *prior* Cassiodoro lib. 8. epist. 26. & Gregorio Turonensi lib. 7. cap. 33. &c. aut *Major* absolute Gregorio eidem lib. 6. c. 24. eoque (ex ipsius mente

(a) *Apud Augustin. epist. 178. Lib. 2. epist. 2. lib. 6. epist. 7.*

lib. 6. cap. 45.) *melior*; sed etiam *natu*, ut *melior* Gregorio lib. 6. c.45. & lib. 7. c. 19. sic *major* Casiodoro lib. 5. ep. 21. 22. & Gregorio Turon. l. 6. c. 24. l. 8. c. 30. qui (ut ut ætate minor) dignitate potior fuit. Hinc facto in vernaculas linguas exoticorum vocabulorum transitu, ut nobis Græcum παις *page* peperit, Italis & nostratibus Latinum nomen *bajulus* detorto nonnihil sensu præfectum & tutorem exhibuit qui Italis *Baile*, nobis *Baillif*, & *Bail*, quasi commissam sive plebem sive personam sinu fovens, & quodammodo *bajulans* audiat: *Majoris* vox Magistratum procudit, qui nobis *Maire* & *Mayeur*, Germanis *Mejer*, unde ante annos 1060 Guntchramno Regi & Francis Gundobaldus qui regium nomen usurpabat, *Ballomer*, quasi *falsus Major* apud Greg. Turon. l. 7. cap. 14. 36. 38. audiit; ex *Senioris* voce nobis *Seigneur*, Italis *Signore*, Hispanis *Senor* profluxit; *Senioris* id est Domini potestas, semilatinis *Senioratus*, nobis *Seigneurie*, Italis *Signoria*, Hispanis *Senoria*, imo ex *Seniorum*, & *majorum natu* vocabulis a nativa significatione deflexis prodiere, qui olim Anglis *Ealdorman*, nunc Londinensibus *Aldermen* (*a*), Nurimbergensibus *Altherren*, & patrum nostrorum memoria Florentinis *Antiani* fuere; ac versa vice qui ante annos 925. ob minorem potestatem suberant, *agentes juniores* a Regibus nostris & *Domus Majoribus* dicti sunt (*b*).

Hinc etiam provenit quod gregarios cujuscunque ætatis nobiles usque nunc *Junckherrn* id est *juvenes dominos* vocent Germani.

Cum potestate sive summa, quæ Regum propria est, sive Regibus obnoxia, quam sibi proceres & Magistratus, (ceu plebis fidelis sub Christianis principibus capita) vindicant præditos, tyrannica nulla in Ecclesiasticæ disciplinæ perniciem excitata molimina gradu (quo toto excedere campo cogerentur) movere nolentes hactenus potuerint, sed ipsis sæpius blandiri Clerici coacti sint, jacturam sui juris faciente reliqua plebe Christiana, *honoratis* solito loco consistere facile fuit (*c*): Reges *solo Deo*, cui nomen dederant, *minores*, Ecclesiæ *nutritios* Esai 60. 16. & *Episcopos των εκτος*, imo (si Moguntiaci congregatos A. D. 813. Præsules audire libeat) *veræ Religionis rectores* suo modo præstare, universas sua sub ditione Christi militantes Ecclesias, earumque singula membra suæ curæ commissa profiteri, de rebus ad earum regimen pertinentibus leges ferre; jam latas probante & rogante Clero patrocinio suo tueri, propria ipsis Ecclesiarum præpositis officia præscribere, immorigeros quoscunque per subditas potestates coercere, eisque ex æquo & bono constituta commendare decuit: De *fide Catholica*, de *Sacrosanctis Ecclesiis*, de earum *immunitate*, de *Episcopis & Clericis*, de *iis qui religione contendunt*, de *Monachis*, de *hæreticis & Apostatis*, de *baptismi iteratione*, &c. decernere Christianis Imp. & Regibus nunquam non licuit, quod vel ex iis quæ usque nunc in utroque Codice, Novellis, Basilicis extant, constare potest. Quæcunque subditæ gentis Concilia coierunt, convocarunt, confirmarunt, cum libuit, & quo modo libuit per se sive per delegatos rexerunt.

A. D.

(a) *Concil. Angl. tom.* 1. *p.* 507. (b) *Conc. Gall. tom.* 1. *p.* 517.
(c) *Tertull. ad Scapul. Euseb. de vita Const. lib.* 4. *c.* 24.

A. D. 317. adversus Photinum συνηλθον οἵ τε παρόντες ἐπίσκοποι τῶν συγκλητικῶν οὐκ ὀλίγοι, ὡς ἐκέλευσε παρεῖναι τῇ διαλέξει βασιλεύς, Socrat. lib. 2. cap 30.

A. D. 411. Marcellinus ab Honorio judex inter Catholicos & Donatistas datus est.

Concilii 2. Arausicani *de Gratia & Libero arbitrio* decretis *Liberius Præfectus prætorio Galliarum* sub Ostrogothis cum aliis Illustribus septem *consentiens* A. D. 529. *subscripsit*. Concilio 3. Toletano *Recaredus Rex*, *Badda regina*, *Seniores omnes Gotthorum* A. D. 529. *subscripsere*. Octavo A. D. 6-3. *ex Illustribus officii Palatini* sedecim. Nono anno 655. quatuor. Duodecimo anno 681. quindecim. Decimo tertio anno 683. vigintisex. Decimoquinto anno 688. septemdecim. Decimosexto anno 693. sedecim. Ad Landavensem Synodum anno circiter 560. *venit Rex* Morcant *cum Senioribus*, *assensu Seniorum* juravit, *cum multis Senioribus* Berthguirum *requisivit*. Anno 694. *magnum Concilium in loco qui nominatur Becancelde, præsidente Withredo Rege Cantuariorum*, Episcopis, *Abbatibus*, *Abbatissis*, *presbyteris*, *diaconis*, *Ducibus*, *Satrapis in unum glomeratis congregatum est*.

Anno 5. *mitissimi Regis Cantuariorum Witheredi Indictione prima* id est anno 697. *in loco qui vocatur Berghamstede congregati sunt sacri ordines*, *cum viris militaribus*: circa annum 714. ut Angli cum Britonibus matrimonio jungerentur *factum fuit per commune consilium & assensum omnium Episcoporum & Principum*, *Procerum*, *Comitum*, *& omnium sapientum*, *Seniorum & populorum totius regni & per præceptum Regis Inæ*, &c. *Anno Dominicæ Incarnationis* 747. *Indictione* 15. *prope loca qua vocantur Clobeshoas*, *Synodalia gesta peracta sunt*, *præsentibus Deo dilectis Præsulibus Ecclesiarum Christi anno regni Ædilbaldi Regis Merciorum qui tunc aderat cum suis principibus ac Ducibus trigesimo secundo*. *Inito cum prædictis Regibus*, Offa Merciorum & Chuniulfo West-Saxonum, *pontificibus & Senioribus terræ Consilio* A. D. 787. Chalchutense Concilium coiit, *coram Rege Ælfwaldo*, *& Archiepiscopo Eanbaldo & omnibus Episcopis*, *& Abbatibus regionis*, *seu Senatoribus & Ducibus*, *& populo terræ decreta proposuit*, quibus *presbyteri*, *diaconi Ecclesiarum*, *& Abbates monasteriorum*, *judices*, *optimates*, *& nobiles uno opere*, *uno ore consenserunt & subscripserunt*: iisdemque *in Concilium Merciorum ubi Rex Offa*, *cum Senatoribus terræ*, *Archiepiscopo*, *& cæteris Episcopis regionum convenerat*, delatis; ea *tam Rex*, *quam principes sui*, *Archiepiscopus cum sociis firmaverunt*. Anno 794. *Concilium in regno Merciæ celebratum præsentibus novem Regibus*, *quindecim Episcopis*, *viginti Ducibus*, *apud Celchyth*. Eodem anno *congregavit apud Verolamium Episcoporum & Optimatum suorum Concilium* Rex Offa Roma redux. Anno 798. *congregatum est magnum Concilium in loco qui nominatur Baconceld*, *præsidente Cenulfo Rege*, *nec non Reverendissimo Archiepiscopo Athelardo cum Episcopis*, *Abbatibus*, *& multis aliis idoneis personis*. Circa A. D. 800. *universos provinciales Episcopos* suos, *Duces & Abbates*, *& cujuscunque dignitatis viros ad Synodale Concilium in locum qui vocatur Clovesho convocavit* Athelardus Archiepiscopus. Eodem fere tempore *Kenulphus Rex Merciorum cum Episcopis*, *Ducibus*, *& omni sub eius ditione dignitatis* gradu Archiepiscopatum Doroberuensi Ecclesiæ restituit. A. D. 816. Synodo *in Celichyth*, *præsidente Wulfredo Archiepiscopo* congre-

gregatæ, Cenulpus Merciorum Rex *cum suis principibus, Ducibus, & Optimatibus præsens adfuit*. A. D. 822. *congregatum est Synodale Concilium in loco præclaro qui nominatur Clovesho, præsidente Beornulfo Rege Merciorum, & Wulfredo Archiepiscopo, cæterisque Episcopis & Abbatibus*, omniumque *dignitatum optimatibus, Ecclesiasticarum scilicet & secularium personarum*. A. D. 824. *factum est pontificale & Synodale conciliabulum in loco qui dicitur Clofeshoas, præsidente ibi Rege; illic omnes Episcopi & Abbates, & universi Mercensium principes; & multi sapientissimi viri congregati aderant*. A. D. 833. *pontifices & proceres majores totius Angliæ in civitate Londonia pro consilio capiendo contra Danicos piratas litora Angliæ assidue infestantes* cum Withlasio, Egberto, & Æthelvvulfo Regibus convenerunt. A. D. 838. *in loco famoso nomine Kinstone præsidente Egberto Rege & filio ejus Athelvvulfo Ceolnothus Archiepiscopus cum cæteris Episcopis Angliæ & Optimatibus* convenit. A. D. 851. *Kingesburiæ Concilium sub Bertulpho Rege, Ceolnotho Doroberuensi Archiepiscopo, cæterisque regni Merciæ Episcopis & Magnatibus*, & paulo ante *apud Beningdon coram prælatis & proceribus totius regni* contractum est. A. D. 855. Wintoniæ *cum episcopis ac principibus* suis *Concilium* celebravit *Inclytus West-Saxonum Rex Ethelvvulphus*. A. D. 887. *ubi propagatum in Anglia Dei Evangelium, Episcoporum aliorumque clarissimorum sapientum conventus actos*, præfatione sua monet Rex Alvredus. *Inito consilio cum Synodo, & cum quibusdam parochiæ optimis viris laicalis ordinis & Catholicæ fidei, condonavit* Loumarch filio Catguocan *Episcopus* Landavensis Gulbrit: *voluit* Civeilliauc Landaviæ Episcopus, *Brochvaillum* Regem *excommunicare coram omni populo in plena Synodo*. A. D. 928. *decretæ* (leges) *in celebri Grantanleano Concilio; cui Wulfhelmus interfuit Archiepiscopus & cum eo optimates ac sapientes ab Æthelstano Rege evocati frequentissimi*. A. D. 940. *Houvel Da filius Cadell, Cambriæ Rex accivit de quolibet* Kemul *regni sui sex laicos viros auctoritate & scientia pollentes, & omnes Ecclesiasticos dignitate baculosos*, &c. *ad instruendas sibi leges*. A. D. 944. *Edmundus Rex ipso solemni Paschatis festo, frequentem Londini tam Ecclesiasticorum quam laicorum cœtum celebravit; cui interfuerunt Oda & Wulstonus Archipræsul, plurimique alii Episcopi ut animorum suorum, & eorum omnium qui eis curæ sunt, consuleretur saluti*. A. D. 948. *in festo Nativitatis B. Mariæ universi Magnates regni per regium* (Edredi) *edictum summoniti, tam Archiepiscopi & Episcopi ac Abbates, quam cæteri totius regni proceres & optimates Londiniis convenerunt*. A. D. 955. *obviarunt sibi Nogui Rex, & Episcopus cum optimatibus suis in Guentonia urbe, & ex consilio omnium doctorum utriusque partis dati sunt* (rei) *in manus Episcopi*. A. D. 978. *Calve Concilium indictum, ubi consederunt totius Angliæ Senatores*, Henrico Huntingdoniensi *Optimates*, Florentio Wigorniensi *majores natu*, Jornalensi *proceres*. A. D. 1009. *Concilium Ænhamense ab Æthelredo Rege edictum* est, *accersitisque Episcopis & universis Anglorum Optimatibus, in die S. Pentecostes celebratum*. A. D. 1022. *Rex Canutus* Wintoniæ *cunctos regni sui prælatos, proceresque ac magnates convocavit*, ubi cum *Archiepiscopis, Episcopis, septem Ducibus, cum totidem Comitibus, nec non diversorum monasteriorum nonnullis Abbatibus, cum quamplurimis gregariis militibus, populi multitudo copiosa personaliter extitit*.

Fran-

Francorum nostrorum consuetudo non dispar. A. D. 742. (a) *per Consilium sacerdotum religiosorum & optimatum suorum per civitates Episcopos Majordomus Carlomannus ordinavit*. A. D. 743. *in Synodali conventu qui congregatus est ad Kalendas Martias in loco qui dicitur Leptinas, omnes venerabiles sacerdotes Dei & Comites, & præfecti prioris Synodi decreta consentientes firmaverunt*. Ibid. c. 2. *cum consilio servorum Dei & populi Christiani* de pecunia Ecclesiastica *sub precario & censu* præstanda *statutum*. A. D. 744. *ab Incarnatione Christi sub die 6. Nonas Martii, cum consensu Episcoporum sive sacerdotum vel servorum Dei consilio, sive comitum & optimatum Francorum colloquio apud Suessionis civitatem Synodum vel Concilium facere decrevit* Pipinus Dux. C. 2. *cum consensu Episcoporum sive sacerdotum seu servorum Dei, & Optimatum eorum consilio annis singulis Synodum renovari debere decrevit*. C. 3. *per consilium sacerdotum & optimatum per civitates legitimos Episcopos ordinavit*. Hortatu Pauli Papæ epist. 26. (b) *congregatis* Gentiliaci a. D. 767. *sacerdotibus suis & optimatibus*, Synodum de Imaginibus habuit, eodem anno *Bituricam venit, ubi Synodum cum omnibus Francis fecit*. A. D. 768. apud S. Dionysium *una cum consensu Francorum & procerum suorum ut & Episcoporum regnum divisit*. Annal. A. D. 773. *Synodum tenuit generaliter cum Francis apud Jenuam* Carolus M. A. D. 777. Capitula *congregatis in unum Synodali Concilio Episcopis, Abbatibus, virisque illustribus Comitibus* edidit. Regino ad A. D. 788. Wormatiæ *Synodum congregavit, & manifestavit sacerdotibus & optimatibus regni causas itineris*. Aquisgrani A. D. 789. Capitula *cum sacerdotibus & consiliariis* suis condidit. A. D. 813. *de iis quæ Episcopi* Arelate, Moguntiaci, Rhemis, Turonibus & Cabiloni *congregati, in unum observanda decreverant & admonenda*, Capitulare scripsit, Flodoard. lib. 2. c. 18. A. D. 814. *Synodum in Ecclesia Noviomensi, congregatis secum Coepiscopis suis, necnon Abbatibus, cum cætero Clero presbyteris & diaconis; convocatis etiam Comitibus invenitur habuisse* Wlfarius Rhemensis, *hisce omnibus residentibus sententia ventilata est inter Wendilmarum & Rotaldum Episcopum de terminis parochiarum suarum. Hæc diligentissime investigata consenserunt supra scripti Episcopi, & Corepiscopi, Abbates, presbyteri & diaconi; & pars Ecclesiæ Noviomensis clerici & laici, & pars Ecclesiæ Suessionicæ similiter clerici & laici, ea uno animo, unoque consensu confirmare decreverunt*. A. D. 822. (c) *in loco cujus vocabulum est Attiniacus, convocatis ad Concilium Episcopis, Abbatibus, spiritualibusque viris, necnon & regni sui proceribus, conventum generalem coire jussit Ludovicus pius*. A. D. 829. (d) *cum consultu sacerdotum cæterorumque fidelium suorum conventus in quatuor imperii locis*, Moguntiaci, Parisiis, Lugduni & Tolosæ *fieri statuit*, Agobardus de Ludovici pœnitentia. A. D. 833. *apud palatium quod nuncupatur Compendium, conventus extitit ex Reverentissimis Episcopis, & magnificentissimis viris illustribus, collegio quoque Abbatum & Comitum, promiscuoque ætatis ac dignitatis populo*, Nithardus lib. 1. A. D. 834. *plebs non modi-*

(a) *Conc. Leptin. c. 1.* (b) *Annal. Collect. histor. a Canisio edita lib. 6.* (c) *Vita Ludov.* (d) *Præf. Concil. 6. Paris.*

modica quæ præsens aderat, & jam jamque Lothario pro patre vim inferre volebat, Rege recepto, Basilica S. Dionysii una cum Episcopis & omni Clero confluunt, laudes Deo devote conferunt, coronam & arma Regi suo imponunt, & ad cætera deliberaturi contendunt. Hincmar. adversus Gothescalcum c. 36. A. D. 835. *In Ecclesia S. Stephani apud Mediomatricum civitatem ambonem conscendit, & se publice devotavit coram Episcopis & Imperatore, & clero ac populo qui adfuerunt*. Ebbo Rhemensis A. D. 843. *venientes in unum apud villam* Coloniam in Cenomanis, *fidelis Caroli* Calvi, *tam in venerabili ordine Clericali, quam & illustres viri in nobili laicali habitu constituti*, &c. *hortatus est alter alterum, imo omnes se invicem monuerunt*. A. D. 844. quæ Concilium Vernense decrevit, *Episcopi* sibi *& cæteri fideles* adscripserunt. Congregati in villa Sparnaco proceres *remotis a Concilio Episcopis, ex omnibus illis* (quæ Episcopi ediderant) *Capitulis, hæc tantum observanda & complacenda sibi collegerunt, & Episcopis scripta tradiderunt, dicentes non amplius de eorum capitulis quam ista & ista velle cum Principe observare*. A. D. 876. Februario mense *omnes Episcopi, Abbates, Comites, ac reliqui qui cum ipsis* Ticini *convenerunt, Italici Regni optimates*, Carolum Calvum Regem salutarunt, quæque *in palatio Ticinensi capitula fecit, cum consensu & suggestione venerabilium Episcoporum, & illustrium optimatum, reliquorumque fidelium suorum ad honorem S. Dei Ecclesiæ fecisse dicitur*. A. D. 879. Synodus Mantalæ *territorii Viennensis* congregata *simul cum primoribus convenit*, & *cum nobilioribus idoneas regno personas consideravit*. A. D. 887. *cum laicis quibusdam religiosis Coloniæ* Agrippinæ celebrata est Synodus. A. D. 888. Metis *Episcopi, Stephanus venerabilis Abbas, & multi sacerdotes cum Comitibus & pluribus nobilibus & Deum timentibus viris Synodo adfuerunt*. A. D. 895. Triburiæ *cum Episcopis, Abbatibus & omnibus regni principibus, necnon convenientibus Ecclesiasticorum & secularium innumeris turbis* habita est synodus. Ex Flodoardi Chronico ad 948. *Synodus congregata ex præcepto Papæ in Enguleheim palatio regali in Ecclesia B. Remigii honori dicata 7. Id. Junii &c. omnes qui aderant tam Clerici quam Illustres laici* Hugonem in sede Rhemensi intrusum *excommunicandum esse acclamarunt*. Conciliis Ravennæ A. D. 954. & 70. congregatis *profani ordinis viri nobiles*, & *nobiles complures cives* adfuerunt.

Ne in infinitum testimoniorum nobis moles excrescat; quas sibi in Ecclesiastico regimine partes Francorum proceres semper vindicaverint, ex recentioribus aliquot nulli (nisi qui ære nondum lavetur) ignotis exemplis manifestissimum evadet: Basileæ congregatam ab Anno 1431. *Synodum sacrosanctam, generalem*, quæ Occidentem universum gravantibus incommodis, decretis suis *provisionem congruentem attulisse videretur*, rotundo ore pronunciabant, id tamen a semet impetrare nequaquam potuerunt, ut ea indiscussa nullo adhibito temperamento admitterent. Carolus Rex *habita super his magni consilii deliberatione Archiepiscopos, Episcopos, Capitula notabilia, Abbates, Decanos, cæterosque Prælatos & Ecclesiasticos, ac divini & humani juris Magistros, Doctores, & scientificos viros universitatum, studiorum generalium, & alios de regno & Delphinatu in maximo, copiosoque numero in Bituricensi civitate convocari fecit, & congregari; in qua solemni congregatione præsidens, assistentibus* prin-

principibus *consanguineis*, *pluribusque magnatibus*, *proceribus & viris peritissimis*, *Ecclesiasticis & secularibus*, *de magno Consilio*, *& aliis ipsius summi Pontificis*, *necnon & S. Synodi generalis solemnes oratores ad se destinatos*, *super his & aliis statum Ecclesiæ Dei plurimum concernentibus audivit*, *attenteque audiri fecit*. *Quibus ad plenum auditis*, *apertisque luculenter & diserte*, *per plures Prælatos*, *sacræ Theologiæ & jurium Doctores*, *& exinde plurium dierum intervallis discussis*, *& diligenter pertractatis materiis prætactis*, *pro parte eorundem Prælatorum & aliorum virorum Ecclesiasticorum ipsam regni ac Delfinatus Ecclesiam repræsentantium* &c. *præhabita inter eos multimoda diutinaque apparitione*, *discussione*, *atque digestione memorata*, *ipsius scilicet sacræ Basileensis Synodi decreta*, *ordinationes*, *& statuta aliqua*, *simpliciter ut jacent*; *alia vero cum certis modificationibus & formis*, *non hæsitatione potestatis*, *& auctoritate condentis & promulgantis*, *ipsius scilicet sacræ Basileensis Synodi*, *sed quatenus commoditatibus*, *temporibus*, *& moribus regionum*, *& personarum sæpedictorum Regni ac Delphinatus congruere convenireque conspexerunt*, *recipienda consenserunt*, *& acceptanda deliberaverunt*; eaque omnia ipse grata & accepta, edita *pragmatica sanctione* habuit A. D. 1438. Julii 17. Cum anno 1461. Pii II. blandimentis delinitus Ludovicus XI. paternam sanctionem abrogasset, tanto ardore (scriptis super abrogatione illa *avisamentis*) intercessere Franci, ut se Rex ipse propositi tenacior expugnari passus fit: A. D. 1516. desinente, temporum iniquitate coactus Franciscus I. eam *ad majora pericula evitanda* initis cum Leone X. concordatis *revocavit*, sed vix obtinuit (contra protestante Parisiensi universitate frementibusque universis regni ordinibus) ut A. D. 1518. Martii 22. in acta Curiæ concordata referrentur, legisque vim deinceps haberent. A. D. 593. factionis henoticæ *Comitiis* Lutetiæ Parisiorum a Meduanio Duce indictis, *initio prima de Concilio Tridentino consultatio fuit*, *quam præcipue urgebat Legatus Pontificius* Ph. Sega Card. Placentinus, *ut qui citra ejus in regno sine conditione ulla promulgationem*, *religionem*, *cujus causa bellum gerebatur*, *posse constitui negaret*; *re in deliberationem deducta* 5. *Idus April. cum multi libertates ac jura & immunitates Ecclesiæ Gallicanæ & regni caussarentur*, *quibus factum esset*, *ut promulgatio Concilii antea toties proposita*, *huc usque dilata esset*, *negotium datum Joanni Magistro*, *quem Curiæ Præsidem Meduanius creaverat*, *& quibusdam aliis viris probis & a factione alienis*, *juris nostri peritissimis*, *qui Concilium inspicerent*, *& quæ in disciplina*, *legibus*, *ac moribus nostris præjudicantia reperirent*, *adhibito judicio annotarent*. *Igitur ab illis observata*, *quæ salvis juribus ac libertatibus nostris admitti non possent* &c. *Cum Joannes Magister & alii in publico conventu sibi comperta dicerent*, *quæ Ecclesiæ Gallicanæ libertatibus & regni juribus ac immunitatibus adversarentur*, *magna gratulatione a quibusdam accepta*, *ab aliis qui numero vincebant*, *in offensionem versa sunt*. *Pontificius Legatus quicum res communicata est*, *cum vereretur ne contentione ob id inter delegatos excitata conventus turbaretur*; *offensionis sensum ad tempus pressit*, *& opportuniorem occasionem operiens*, *negotium urgere desiit*; *jam enim voces passim audiebantur*

(a) *Thuan. hist. lib.* 105.

tur libertatem publicam per Tridentini Concilii promulgationem opprimi querentium; Sic cæteris de rerum eventu securis per laicos proceres ipsamque plebem religiosa de Ecclesia & republica cura in Franciæ regno proprie vestigia pressit.

Consimili jure majorumque frequentibus exemplis freti quotquot ab annis plus minus centum per Germaniam, Angliam, Daniam, Sueciam, Helvetiam adversus invectas a sæculis aliquot in Christianum orbem doctrinæ & disciplinæ sacræ corruptelas protestari cum pastoribus suis coacti sunt Reges, principes, proceres, Magistratus; strenuos, se tam fidei quam regiminis vindices (constitutis ubique *Senatibus Ecclesiasticis*) præstiterunt, eamque quam per Dei Optimi Maximi gratiam nacti erant spartam pro virili ornarunt. Nemo tamen quas in universo Ecclesiæ regimine partes obire ex officio teneretur reliqua fraternitas, vel cogitavit, vel cogitandum putavit; cum enim eam ab omni consiliorum & potestatis participatione jamdudum depulsam, sui in Christiana societate juris prorsus immemorem, nulla sui cura tangi viderent, de se solis anxii, quid sui proprie officii esset animo complexi sunt, ipsoque opere exprimere conati. At sinceri Christianismi in Gallia, Scotia & Belgio assertorum longe dispar fuit conditio; Cum enim Præsulum suorum (quos tanti facti Duces Angli habuerant) paterno ductu, Regumque ac Magistratuum patrocinio destitutos vis major urgeret, & eos contra torrentem (ne Dei & Ecclesiæ causam flagitiosa negligentia proderent) niti necesse esset, una ipsis ex ingruentibus undique malis emergendi spes, restituta in integrum Christiana plebe, affulgere visa est; rediit protinus in mentem quo primum jure sub Apostolis primaque secundum Apostolos antiquitate constanter usa fraternitas esset, exemplo fuit admiranda Apostolorum in summa post Christum potestate constitutorum, nec nisi participatis cum fratrum corpore consiliis, in Ecclesia quicquam statuentium modestia; a sacrosancta Martyrum (a) *nihil privata sententia sine consensu plebis* suæ *gerentium* (b), singula *cum plebe expensa moderatione librantium* norma deflectere ut puduit: sic moribus antiquis a prisco Clero Romæ & Carthagine ante annos 1400. probatis Christianam rem stare placuit; ut cum *per quam invidiosum & onerosum videretur*, *non per multos examinare*, *quod per multos commissum fuerat*, *firmum decretum nihil esse deinceps posset*, *quod non plurimorum haberet consensum*. Vocata itaque ex Majorum, imo ex Domini ipsius præscripto, ad regiminis participationem fraternitate, redintegrata est ab eadem delectorum *Seniorum plebis* dignitas (c), *sine quorum consilio* non dicam Apostolicorum virorum sæculum, sed longe post Origenis & Cypriani tempora, quibus Christiani nulli Magistratus erant, Constantini Magni (qui primus Christianos ad potestates publicas grassari permisit) ætate *in Ecclesia nihil fiebat*; cumque Diaconatus qualis ab Apostolis instituta primum est, obsolevisset ubique functio, ipsorum fidei concredita est, ac ne quid vel Ecclesiæ corpus, vel ulla ejus membra detrimenti in posterum caperent, sedulo provisum. Illibatus etiam Principibus, honoratis, & potestatibus quibuscunque in Christi plebe, cujus qua fideles, capita sunt, debitus honor servatus; quandoquidem quicquid vel Clerus, vel cum Clero *Seniores plebis* com-

(a) *Cyprian. ep. 6.* (b) *Epist. 29.* (c) *Hilar. in 1. Tom. 5.*

communi consilio decernunt, ipsorum inspectioni subjacet, possuntque (quandocunque collibitum est) omnibus & singulis officia præscribere, & ab iisdem sive neglecti sive præstiti rationes exposcere.

Quis primigeniam Ecclesiastici regiminis a Christo ipso primum instituti continua Apostolorum & sanctorum (quotquot puriora & defæcatiora Christianismi secula viderunt) praxi confirmatam formam antiquitatis & veritatis studioso ulli fastidium unquam facturam credidisset? Eos tamen quos minime omnium oportuerat, cum ardentiores vetustatis admiratores videri vellent, tanta affectuum intemperies exagitavit, mentisque oculos tam densa caligine mersit ut quod Apostolicum (velint nolint) fuisse negare non possent, absolute *primum* fuisse nequaquam viderint, idque ceu superum sequioris ævi deliramentum indignabundi respuerint: hinc factum ut conflata ex Evangelii ministris & *plebis* cujusque *Senioribus* synedria, qualia Gallorum, Scotorum, Belgarum Protestantium sunt, Clariss. suo tempore Doctor Georgius Dovvnamus (*a*) *suppostitia presbyteria*, tam infelici catastrophe sua miserandus, quam antea famosus Cantuariensium Præsul Guill. Lavvdus (*b*), *phantasticum Calvini Commentum* vocare, alii Hierarchiæ Helenæ suæ comendæ intenti, & partium studio iniquiores, exquisitis ad invidiam & probrum dicteriis infamare non dubitaverint; quique redemptam Christi sanguine fraternitatem cum nullo numero haberent, eandem suo quem ab Apostolis & primitiva Ecclesia per tria ad minimum sæcula obtinuerat, honore excidere cogebant, & quocunque modo sacra attingere indignabantur, hac in parte *novi* prorsus ac *degeneres*, utpote sancitæ Apostolorum primorumque Christianorum sacrosancta auctoritate & exemplo disciplinæ desertores, genuinos venerandæ illius antiquitatis discipulos, ceu *novatores*, qui *phantasmata* sua Christiano orbi impudenter obtruserint, criminari ausi sint.

Sed forte Apostolicæ per omnia non respondet eorum praxis. Esto. Eamne hoc uno nomine illis damnare licuerit, apud quos absolute in usu esse desiit? *Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?* hic Tertulliani verbis, morosos istos Protestantium Cismarinorum Censores compellare ad manum semper fuerit (*c*), *ubi religio, ubi veneratio majoribus debita a vobis? instructu, sensu, ipso denique sermone proavis renunciastis. Laudatis semper antiquitatem & nove de die vivitis; per quod ostenditur, dum a bonis majorum institutis deceditis, ea vos retinere & custodire, quæ non debuistis, cum quæ debuistis, non custodistis.* Si judicio vestro in culpa sunt Protestantes, qui quæcumque Apostolica disciplina plebi sanctæ detulit, tribuere non videntur quanto magis culpandi vos, qui nihil prorsus ei vel tribuitis vel tribuendum putatis?

Id ab Apostolorum & Apostolicorum virorum usu in Protestantium moribus discrepare quis dixerit, quod Apostoli eorumque proximi successores, cum tota fraternitate consilia miscuisse, eamque totam ad regiminis participationem fere semper vocasse videantur; hi vero non multitudinem per se totam, sed solos delectos ab

(a) *Orat. de Gubern. Eccl.* (b) *Orat. in Camera stellata habitâ.*
(c) *Apol. c. 6.*

ea *Seniores* ad regiminis ordinarii consortium admittant, minusque quam primi Ecclesiæ & disciplinæ conditores suo tempore præstiterunt, impræsentiarum præstent? Discrepare revera, totamque fraternitatem secundum universa & singula sua membra ad gubernationis societatem olim vocari consuevisse, quæ nunc non vocatur, si demus, in promptu causa erit: prima sub beatis Apostolorum & Apostolici traducis temporibus Ecclesia tota cœlesti Spiritus luce circumvestita, extraordinariis (a) *Sermonis sapientiæ*, & *cognitionis*, *linguarum interpretationis*, *operationis virtutum*, *prophetiæ*, *discretionis spirituum* donis (Apostolo teste (b)) insignis per se totam potuit sine noxa gubernaculis cum præpositis suis admoveri; hodierna donis illis universis destituta, cuique hæ solæ sensim proficiendi viæ *lectio*, *meditatio*, *oratio* restant, in paucis membris suis tantum eorum quæ ad regimen pertinent capax est. Si quis nunc fraternitatem *prophetis*, *interpretibus*, aliisque diversimode divino *Spiritu actis* constantem exhibeat, cui ex Dei servis (Domino ipso dignam demonstrante) indigna videatur, quæ consiliorum potestatisque regimen spectantis particeps fiat? quem demandati muneris memorem, de præpositorum prærogativa sollicitos, plebemque quocunque donorum genere ditatam a regimine præpositorum causa procul submovendam pronuntiantes, Mosis exemplo ab insano infestoque molimine revocare pudeat (c), *Quid æmularis pro me? quis tribuat, ut omnis populus Domini propheta fit, detque eis Dominus Spiritum suum?* ubicunque tantis donis ornata, tanto ordine composita multitudo fuerit, ut functionum omnium capax, dotibus suis nunquam abuti, gradu quemque suo semper consistere (d), *omnia ad ædificationem facere* velit, quis eam a præsidentibus suis consiliorum omnium ubique participem fieri posse ac debere dubitet? At ubicunque carnalibus affectibus servire assueti, servare modum, imo secum habitare nescii (prout nunc sunt) homines fuerint, quis nisi mentis inops, ordinis & ædificationis studiosos nullo cum turbonibus discrimine habendos, remittendaque horum metu a præsidentibus regiminis lora putet, ut deinceps qua impetus urget hac sine lege ruant, rapiantque per avia corpus? Id adversarii communes pervelint magnoque mercentur *Independentes* illi, quos (cum nihil familiari nobis cismarinis lingua ediderint) usque nunc nisi de nominis infamia nosse non licuit. Eos in *orthodoxos* qui nihil in communi Protestantium doctrina per se moveant, & *hæreticos* distingui audimus, qui Samosatenum, Arium, Manetem, Carpocratem, Pelagium, Montanistarum enthusiasmos, Libertinorum caninam impudentiam ex imo orco revehendi spe prioribus blandiantur, iisque favitoribus (dum communi opera regimen oppugnant) utantur. Necdum capere possumus, quibus aut fidiculis adstringantur, aut veneficiis fascinentur quos qualecunque veri salutaris studium tenet, ut teterrimas humani generis pestes aperto sinu, nullo horroris sensu foveant, Christique perduellium partes vel indirecte propugnandas suscipiant. Tantane vos (fratres) dementia cepit, ut (funesti quem ex regimine presbyteriali eruptorum frustra suspicamini, fumi odio) fidei quam (e) *magno Deo & Ser-*

(a) 1. *Cor.* 12. 9. 10. *vide Rom.* 12. 5. *&c.* (b) 1. *Cor.* 14.
(c) *Num.* 11. 19. (d) 1. *Cor.* 14. 26. (e) *Tit.* 2. 23.

& Servatori nostro Jesu in baptismo dedistis, charitatis qua corpus ejus (siquidem membra estis) complecti tenemini, patriæ pacis cujus bona ut cives hactenus participastis, obliti, in infernale (absit invidia verbo) incendium quo ab annis aliquot florentes antea Britanniæ flagrant, scientes prudentes ruere, quam ad mentem vere Christianam redire malitis (a)? *Nolite jugum impar cum infidelibus ducere*, nullum *justitiæ cum iniquitate consortium*, nullam *luci cum tenebris communionem*, nullam *Christi cum Belial conventionem*, nullam *fidelis cum infideli portionem*, nullum *templo Dei cum Idolis consensum* esse ab Apostolo moniti mementote; *quapropter e medio eorum* (si vos amatis) *exite*, tandemque aliquando *separamini*.

Etsi ab omni capitalium hæreseon veneno (quod optamus) puri sint quibus hactenus manum porrexistis, quid si Anabaptistico furore correpti Babylonem in ipso Hierosolymorum meditullio moliuntur, ut expuncto omni inter fideles, & præpositos discrimine, cuique quod libet, liceat? universa in Domini nostri domo (*b*) *decenter & ordine fieri* debere (c), *non semper quæ licent expedire*, nulla nisi *ad Ecclesiæ ædificationem* (ad quam nostra universa exigenda sint) dona a quoquam *quærenda*, *Deum* qui plebi suæ quæcunque sive in regimine sive extra regimen possidet, *εὐνομίας* largitus est, *incompositi status non esse*, *sed pacis*; eum ut *donorum*, sic *ministeriorum*, & *functionum* in unigeniti corpore *distinctiones* instituisse (*d*)? membra a membris secrevisse, unicuique quæ sua sunt (*e*) *distribuisse prout voluit*, singulis suum situm decusque assignasse, ut ut *omnes Apostoli & Prophetæ* in sancta illa compage videantur, quamdiu eadem constiterit, inviolata omnium & singulorum discrimina mansura, ut, qui præpositi sunt (*f*), *cum diligentia præsint*, seque subditorum (*g*) *propter Jesum servos* noverint, quocunque vero modo & gradu subditi, præsides (*h*) *agnoscant*, duraturamque ad sæculi finem Apostolici mandati vim (*i*), *obedite ductoribus vestris eisque subjacete* sentiant: ac ne quando quis nimio suimet amore corruptus (*k*), *adversus* fratres publicumque ordinem (procella mox futurus) *insletur* (*l*), vere pios *Spiritu* Dei (qui *lenitatis* sit & charitatis) agi (*m*), *honore invicem prævenire*, *sibi invicem in timore Domini subjici*, *alios sibi præcellere existimare*, ex charitate quæ (*n*) *patienti animo & benigna est*, *omnia tegere*, *credere*, *sperare*, *tolerare*, *sua* denique (*o*) *non quærere* animo indesinenter recolite. Corinthi (*p*) olim etsi mulieres iisdem Spiritus donis cum viris ornarentur, publicisque (*q*) *conventibus* interessent, *ne loqui* quidem ex donorum conscientia *permittebatur*, sed eas *subditas manere* necesse erat a viris prophetico spiritu imbutis, *sigillatim prophetare*, sed ea lege licebat, ne alii alios interturbarent, de iis vero quæ dictante Spiritu protulerant, *alii dijudicarent*. Si prophetandi libertatem ne in effrænam li- [illegible] S 2 [illegible] cen- [illegible]

(a) 2. *Cor.* 6. 14. *&c.* (b) 1. *Cor.* 14. (c) 1. *Cor.* 10. 23.
(d) *Rom.* 12. 6. 7. (e) 1. *Cor.* 12. 11. (f) *Rom.* 12. 8.
(g) 2. *Cor.* 4. 5. (h) 1. *Cor.* 16. 18. (i) *Hebr.* 13. 17. (k) *Hebr.* 13. 17. (l) *Gal.* 6. 8. (m) *Rom.* 12. 10. (n) *Ephes.* 5. 21.
(o) *Phil.* 2. 3. (p) 1. *Cor.* 13. 4. 7. (q) 1. *Cor.* 10. 24.

centiam exundaret unquam, (Spiritu ipſo per Paulum edicente) diſciplinæ ſanctæ fibula arctius adſtringebat, eoque fine *Spiritus* id eſt dona *prophetarum*, *prophetis* poſsidentibus (*a*) *ſubjiciebantur*, ut ea nemo, niſi cum ædificatio communis poſcere videbatur, exſerere auderet; quibus nunc a vobis vinculis conſtringendi veniunt, qui (cum donis omnibus ſpiritalibus careant) veterum *prophetarum ſimiæ*, tribuſque Anticyris digna capita, non *prophetæ*, vel ex taberna, vel ex militari ſtatione in cathedram Chriſti indecoro habitu, corpore (ſi Deo placet) jejuno, mente certe parum ſobria, ſinentibus vobis proſiliiſſe dicuntur, ut quicquid in buccam venerat, aut quomodocunque vitrea bilis ſuggeſſerat, in Chriſtianæ fidei ac nominis æternum ludibrium, frementibus piis, cachinnantibus atheis evomerent? audita (utinam falſa) refero, quæ veſtra, imo Chriſtianorum omnium intereſt, ſumma apud vos ſeveritate plecti, ne quis deinceps falſa zeli religioſi ſpecie per ſacrilegum nefas abuſus, ſacroſanctum (*b*) *Domini quod super nos* omnes (*c*) *invocatum eſt nomen*, *gentibus blasphemandum* propinet, terramque quæ tanta monſtra tulit, diris (quantum in ſe eſt) devoveat.

Ut ad eos qui Chriſtianæ plebis in Eccleſiæ regimine jus ullum eſſe abſolute negant, revertamur; cum Apoſtolicæ & hodiernæ Eccleſiæ conditiones longe diverſas fuiſſe conſtet, huic cui extraordinariæ ſpiritus dotes, quibus illa abundabat, deſint, ut dignationis, ſic juris minus relictum fuiſſe dicimus, nec ex neceſsitate ſequi, ſi arduum nihil niſi convocata prius (quam regiminis & conſiliorum ad regimen ſpectantium per ſe totam capacem πολυποικιλος Spiritus ενεργεια effecerat) multitudine Apoſtoli geſſerunt, noſtram quæ comparate ad regimen inepta dici jure poteſt, totam a præpoſitis ſuis ſemper (dum de gravioribus conſultant) convocandam eſſe. Addo nunc merito in dubium revocari poſſe, an quotieſcunque *Eccleſia* aut *fratres* ab Apoſtolis *convocati* fuiſſe leguntur, ad unum omnes convocati ſint, nec poſsit fraternitati jus plenum afferi, ſi forte eorum conventui vel Titius vel Mævius defuerit. Cum enim quinquageſima poſt paſsionem Dominicam die *trium chiliadum* (*d*) acceſsione, non ſine miraculo creverit, quod eouſque 120. capitibus ad ſummum conſtiterat corpus, eidem *quotidie Dominus addiderit qui ſalvi fierent* (*e*); paulo poſt nova *quinque millium* (*f*) converſione aucta ſit fraternitas, quæ *multiplicato diſcipulorum numero* (*g*), frequentior in dies evadebat, cui credibile fiat quandocunque ea *congregata* (*h*) dicitur, plurium millium (quotquot Hieroſolymis habitabant) in eundem locum turbam confluxiſſe? congregabatur ergo prout commodum erat, & tempora ferebant, quorum dira iniquitas publico pios abſtinere, latebras quærere, baſilicis nullis uti, nonniſi *domatim* (*i*) collectas facere cogebat, vel per partes in proximo poſitas, quaſque advocare & facilius erat, & manifeſto periculo carere videbatur, vel per *Seniores* (*k*) a ſingulis conventibus partialibus delegatos, in quibus tota per regiones infeſtæ urbis ſparſa fraternitas, capita cum præpoſitis ſuis conferret

(a) 1. *Cor.* 14. 29. 32. 34. (b) *Rom.* 2. 24. (c) *Jacob.* 2. 7. (d) *Act.* 2. 41. 47. (e) *Act.* 1. 15. (f) *Act.* 4. 4. (g) *Act.* 6. 7. (h) *Joan.* 20. 19. (i) *Act.* 13. (k) *Act.* 5. 24.

ret, suoque jure usa ab Apostolis juris illius custodibus reverenter haberetur: quidni enim ut plures Hierosolymis Judæorum synagogas, quæ *Protosynagogis* & *Archisynagogis* (a) suis suberant, fuisse compertum est, sic plures ibidem Christianæ fraternitatis cœtus qui *Seniorum* (b) suorum sub Apostolis ductum sequerentur, institutos. *Seniores* (c) vero illos ab Apostolis qui nec Collegam Judæ loco sufficiendum sine discipulis allegere, nec Diaconos eligere per se sustinuerant, sed electionem multitudini absolute permiserant, pro arbitrio nulla sanctæ plebis ratione habita constitutos fuisse credamus? Hoc quod ipsa res exigere videtur, si statuere libeat; tam Africanæ Ecclesiæ post annum 300. quam Protestantium Cismarinorum regimen Hierosolymitano sub Apostolis examussim respondebit: neque novi quicquam (quicquid contra vel suspicentur vel querantur Hierarchiæ patroni) ab ipsis in Christianum orbem invectum fuerit. Hoc unum (extra disciplinæ causam) in istis novitatem redolere jure videatur, quod sine antiquorum exemplo & necessitate ulla, Paulina verba 1. *Tim.* 5. 17. 18. ad *Seniores plebis* cum Episcopis & diaconis ad Ecclesiarum clavum sedentes nonnullis trahere placuit; Sed nec id Genevæ (d) (quod plurimis falso persuasum est) aut a Calvino primum, sed a Germanis, & Helvetiis in patria auditum est: nec mirum si piissimis doctissimisque viris evenerit ut in vocabuli πολυσημε interpretatione, ab alia in aliam significationem transitu facto, ab Apostolica mente nonnihil deflecterent, quæ per se clara est: Cum enim id ipsum quod 1. *Cor.* 9. docuerat, 1. *Tim.* 5. 17. tractaverit, iisdem utrobique locis nempe *Deuter.* 25. 4. *&* *Matth.* 10. 10. doctrinam suam confirmaverit, confirmatione illa vocem τιμης de quovis *honore* intelligi nec posse nec debere, sed ad *stipendii honorarii* designationem contrahendam esse evicerit, de iis solis *presbyteris*, quibus τιμη ceu *stipendium* ob ministerium, a fidelibus assignandum veniat, adeoque de solis *pastoribus* verba 1. Tim. 5. 17. ex necessitate fecerit, qui ea ad *Seniores plebis* quibus nulla unquam Ecclesia *stipendia* destinavit, trahenda putent, diversos ab Apostolica sententia abire certum est. Eos quibus ex 1. Tim. 5. 17. duplices *Seniores*, primarios nimirum, qui *doceant*, & secundarios qui *cum docentibus disciplinæ præsideant*, *&* *mores regant*, erui posse persuasum est; ne quis secundariis nullibi ab Ecclesia *alimentum honorarium* concedi, cum non concedatur, debitum non censeri, adeoque ad eos de quibus loco citato Paulus egit, nequaquam pertinere excipiat; *nihil aliud ex praxi quæ in Ecclesiis obtinuit, inferri posse, quam apud nos presbyterorum stipendia desiisse, non quod indigni censeantur, sed quod Ecclesiæ cujus valde accisæ opes sunt condonari possint*, regerere non ignoro.

Sed totum id (si quid capio) & frustra est, & falsis nititur: frustra est; Nam 1. quem sive antiquorum, sive nuperorum designare possunt, qui debita *Senioribus plebis* stipendia esse aut fuisse unquam somniaverit; aut si debita credidit, *condonari* po-

---

(a) *Act.* 6. 9. (b) *Act.* 1. 21. *&c.* (c) *Act.* 6. 3. (d) *Vide Bucerum libro*, scripta duo adversaria, Latomo *inscripto*, Bullingerum *in Matth.*, Gualterum *in Cor.* 1. *Homil.* 35. Pezelium *argut.* *&* *resp.* part. 7. Hemmingium *in Rom.* 12. Hyperium *in* 1. *Tim.* 5. &c.

potuisse censuerit? Si debita erant; qui factum ut Ecclesia nulla debitum aut agnoverit, aut exsolverit, Senior vero nullus id ipsum exegerit? 2. a quo *condonari* jure potuerunt? Non ab Ecclesia, quam sibi nec jus dicere, nec debiti quo tenebatur gratiam facere fas fuit; non a Clero, quem se rei ad se non pertinenti immiscere, in aliena jura invadere, eaque pro arbitrio inducere culpa fuisset: non denique a *Senioribus* sine quorum facto, quod eorum erat ad alium transferri non potuit, aut absolute desinere non debuit, quis enim eorum sibi debita stipendia professus est unquam, aut de iis exigendis cogitavit, aut denique de *condonandis* & remittendis quicquam apud se statuit? ut a Seniorum quoquam non dicam sperata, sed actu imperata & recepta, ac exinde *condonata* fingere libeat, quo casu factum ut ab omnibus *condonarentur*? an in perpetuum *condonata* sunt? Si quis nunc *condonare* se nolle profiteretur, an ipso facto, an vero de jure tantum restitutus censeri deberet? An eo casu expuncta per *condonationem* obligatio revivisceret ut ea deinceps Ecclesia teneretur? An denique absoluta imperatorum divinitus tam in lege quam in Euangelio officiorum condonatio fieri posset, ut ubique & in perpetuum desinerent? Frustra fuisse qui de stipendiorum *Senioribus* assignandorum *condonatione* quæ nulli ante an. 30. vel fando audita fuerant scripserunt, jam patuit, eos nunc aperte falsis nisi demonstrandum restat; *desiisse in Ecclesiarum praxi stipendia* illa ajunt: quo auctore? quis unquam quod *in praxi desiisse* fingitur, antea quomodocunque fuisse dixit? si vere desiit, quando, ubi, quo faciente & adlaborante primum desiit? Annon quod nullo auctore fuisse aut esse cœpisse fingitur, nullibi *desiisse* aut *desinere potuisse* jure dixerimus? Æque a vero aliena est quæ *condonatorum* (si Deo placet) *stipendiorum* causa affertur, *valde accisæ Ecclesiæ opes*; ubi enim gentium adeo *accisæ* Christianorum *opes* sunt, ut Christi servos *mercede sua* fraudare cogantur? demus *Senioribus plebis* a sæculis aliquot ubique detracta quæ nunquam speraverant aut obtinuerant honoraria, an Gallis, Germanis, Hispanis cæterisque pontificiæ communionis populis, inter quos & regiis opibus ab antiquo diffluit Clerus, & nova quotidie fervent Monachorum & Nonnarum examina, quæ indesinenter ditant imo deliciis distendunt laicorum oblationes, defuere unquam facultates necessaria Senioribus suis præstandi? Germanis, Danis, Suecis, Britannis Protestantibus, qui Monachorum cujuscunque generis plantaria radicitus evulserunt, & Cleri possesiones fisci viribus junxerunt, imo quorum nonnulli luxuriantes bonis omnibus ac vere gaudentis opus naturæ provincias possident; quisquamne quæ suis cujuscunque generis rectoribus ex Apostoli præscripto impendant, deesse crediderit? Belgis fœderatis quibus inexhaustos invidendosque Europæ universæ thesauros Asia, Africa, novus orbis indesinenter profundere non cessant, quis adeo *accisas opes* ut stipendia Senioribus gubernantibus (quos ipsi ante annos fere centum restituerant) debita merito *condonent* (ut ut ipsi ad ravim usque vir pius, & alumnus, Bucerus inclamet) persuaserit? Sed ut ipse se non modo falsa, sed & compugnantia loqui sentiat, rogatum eum velim, quando *in Ecclesiarum praxi* presbyterorum *gubernantium* imperata (ex ejus mente) ab Apostolo *stipendia fuisse* putet; sub Apostolis opinor (a), eorumque primis discipulis, quo tem-

(a) *Matth.* 13. 33.

tempore Ecclesia *fermenti modicum* in universarum gentium *massa latens*, mundi exul (*a*), *sapientibus*, *potentibus*, *nobilibus secundum carnem* (Apostolo teste) *paucis* constabat ? quando vero *stipendia Seniorum* præstari (*b*) desierunt ? Post Constantini ætatem quo tempore ad Ecclesiam, numero & divitiis auctam, *universa gentium gloria transferat* : sic ubi Christianorum opes vel nullæ vel modicæ sponte quævis onera subierint seque ferendis pares crediderint : ubi nullæ non opes Christianorum fuerunt, tam accisæ videri cœperint, ut necesse fuerit eos a consuetorum munerum erogatione excusare ; si quem somniandi peritum absona tam multa comminisci, aliisque obtendere facile fuit, quis nisi forte vervecum in patria crassoque sub aere natus a se impetrare potuerit, ut iis fidem suam obstringat ?

Aliis igitur firmamentis, iis nimirum quæ nobis Apostolorum primæque per trium sæculorum periodum antiquitatis praxis stravit, *Seniorum plebis* Institutio & functio suæ (ut sic dicam) vitæ a Protestantibus per Gallias, Scotiam, Belgium restituta statuminanda est, nec eo tamen obtentu vindicanda, ut (quod infelicia nonnulla & monstrorum fœcunda capita meditantur) (*c*) *in caudam* desinant Christianorum *capita*, totaque Ecclesiarum compago velut in antiquum chaos ruat. Eam temperato moderamine regi, universaque ac singula ejus membra gradibus propriis distincta & dotibus insignita, suo quæque loco consistere, modum ubique suum agnoscere, nihil quod ædificationis non sit præsumere, voluit, qui summus veritatis, ordinis, charitatis, pacis auctor & vindex est ; ut quemadmodum ἡγεμένοις se suis, ad felix & Deo placitum regimen, commissam fraternitas tota agnoscit, eadem tota partes suas obeat, & regimen attingat ; sed quomodo expedit ; quod non a privati cujusvis inconsulta temeritate sed a sincero modeste & honorifice de se invicem sentientium (*d*), *unitatemque Spiritus in pacis vinculo servantium* piorum judicio, mutuaque συμπνοίᾳ pendet : sic secundum præpositos (*e*) *in verbo laborantes*, Seniorum a plebe ipsa (in quos inclinata quodammodo recumbat) delectorum cura eminebit, quæ exinde corpus totum (ne infimis de sua universitatisque salute sollicitis exceptis) permanabit ; Beatam societatem nec ulla (*f*) *fidei alienæ dominium* usurpantium (cum se Christi (*g*) ἀρχιποίμενος redemptique ab ipso gregis ministros fateantur primores (*h*)) tyrannis premet ; nec fœda summis ima permiscentium (cum mensuræ suæ conscientia teneantur omnes) confusio dehonestabit, sed unus idemque omnes & singulos in multimoda graduum & conditionum diversitate (*i*) spontaneos ac sibimet legis instar factos, Spiritus ductor velut manuducet, totamque infusa per artus mens agitabit molem & magno se corpore miscebit. Quo quid in terris beatius esse possit, nescio.

Nonnulli nunc qui vera hæc ac per se clara diffiteri non possunt, in Principes Christi fidem professos, & Magistratus ab iisdem constitutos, Christianæ plebis jus quantum quantum est translatum putant : quos summopere rogatos velim, hæc nos ex or-

---

(a) 1. *Cor.* 1. 26. (b) *Esai.* 66. 12. (c) *Deut.* 28. 44.
(d) *Ephes.* 4. 3. (e) 1. *Tim.* 5. 17. (f) 1. *Cor.* 1. 24.
(g) 1. *Pet.* 5. 4. (h) 2. *Cor.* 4. 5. (i) *Rom.* 2. 14

ex ordine docere ne dedignentur. 1. A quo, 2. quando, 3. quo jure, ea quam commendant translatio facta sit. Si quando enim facta est, nonnisi post annum Christi 312. (quo primum Christo nomen dedit Constantinus) fieri potuit, nec ullos ante Principes Magistratusque fideles, quorum amica potestate palam sustentaretur, vidit, toto retro tempore *velut lilium inter spinas* (a), delitescere, & sibimet (alieno omni patrocinio destituta) per se providere coacta Ecclesia: Si quis de facto transtulit, eum vel e Clero, vel e plebe, vel ex ipso magistratuum collegio, postquam in fidei obsequium transierunt, prodiisse (quod tamen hactenus nulli ex veterum monumentis eruere datum est) oportet. A plebe certe factum non est, quam trecentis, & quod excurrit annis, reclamante nullo, jure suo usam supra demonstravimus; non etiam a Clero, quo favente, imo nonnunquam exigente, plebs ad consiliorum & regiminis participationem vocata est. Non denique a Magistratu, quem nisi infidelem & fere semper infensum Ecclesia ante Constantini tempora nunquam experta est; quamprimum vero Christianismum amplexus est, ut nobilissimam plebis partem, ac veri nominis caput fovit. Sed quandocunque, & a quocunque (si factum est unquam) factum dixerimus, & sero admodum, & nullo jure factum est. A plebe factum nemo dixerit (b), *quod sine facto* ejus *ad alium translatum* fingitur. Nec si factum quodpiam ejus aut consensum quis obtenderit, causam obtinuerit, quandoquidem (c) *non videntur qui errant consentire*; eorum *voluntas nulla est*; nec Christi familiam Esavi exemplo collata divinitus πρωτοτοκια in cujusquam gratiam prodigere fas fuit unquam, aut æternum fuerit. Cum igitur (d) *quod initio vitiosum est tractu temporis convalescere non possit*, quicquid præter officium, sui divinæque dignationis oblita Christiana plebs fecerit, ipso jure irritum semper erit. A Clero (quo monitore ad officium impelli & divinæ voluntatis notitia imbui plebs debuit) jus ejus ad Magistratum, sive supremum, sive sub summo constitutum, tranferri non debuit. Si enim (e) *culpa est immiscere se rei ad se non pertinenti*, nec (f) *debet alteri per alterum iniqua conditio inferri*, quis ab ἡγουμενοις commissos fidei suæ Dei domesticos de gradu dejici, & pudendo consilio prodi (quasi vero cuiquam *sua* divinaque *consilia in alterius injuriam mutare* licitum sit) patienter ferat? A Christiano denique Magistratu subditæ plebis jus in semet translatum dici nullo modo potest. Cum enim reipublicæ qua Ecclesia continetur, tutor datus sit, qui universis ejus bonis & commodis invigilet, omnes ac singulos paterno (ut sic dicam) sinu foveat; eosque a temere invadentibus pro virili tueatur; nunquam (nisi per nefas) de invadenda, assignataque a Domino sorte quomodocunque spolianda fraternitate cogitaverit. Imo ne (si omnimoda bonorum suorum cessione, quam colere ex officio tenetur, potestatem ditare parata sit, aut actu ipso universa sua transfundat) ex æquo & bono permiserit: Si enim (g) *in eos extra ordinem animadvertitur qui evidenti fraude pupillorum bona alienaverint*, quas divinæ Majestati pœnas non debeat, qui (everso quod primitus per Apostolos instituerat regimine, eaque quæ dignitati suæ & honori esse uni-

(a) *Cant.* 2. 2. (b) *Reg. juris* 116. (c) *Cod. de jure C.* 8.
(d) *Reg.* 29. (e) *Reg.* 36. (f) *Reg.* 74. (g) *L.* 9. *D. de tutelis.*

universorum Dominus voluerat, abdicare compulsa plebe) totum id quantum quantum est sui arbitrii fecerit? Cum (*a*) *alterius circumventio alii non præbeat actionem*: *Nemo* vero (*b*) *ex suo delicto meliorem suam conditionem facere possit*: frustra quis a volentibus transfusa, quæ ad alios, quomodocunque transierunt, eosque (*c*) *qui sciant & consentiant fraudari non videri* causabitur; siquidem (*d*) *errantium* suaque ex errore negligentium nec scientia nec *voluntas* proprie loquendo esse potest. Cum igitur (*e*) *malæ consuetudines, neque ex longo tempore, neque ex longa consuetudine confirmentur, non videbitur quisquam id cepisse, quod ei* (si officio fungi velit) *alii restituere necesse fuerit*.

Sed quid eo nos delabi, aut *translationes* quæ nunquam fuerunt, aut quibus (ut Ecclesiæ regimen Magistratus fidelis attingat) nunquam opus fuit, comminisci necesse est? Si (quod compertissimæ veritatis est) plebis universæ (ex Apostolorum præscripto longaque trium sæculorum praxi) commune cum Clero, licet sub Clero, jus ubique fuit: cum (*f*) *in toto & pars contineatur*, & *semper specialia generalibus insint*, potestatum quarumcunque fidelium, quantum quantum est, aut esse potest ἀξίωμα, fraternitatis (in qua eminent, cuique in pietate & justitia secundum Deum regendæ divinitus institutæ sunt) jus ex necessitate nunc complectitur, imo ab initio semper complecti debuit, ut ut enim nullum (nisi forte Abgarum aliquem) qui in potestate post Christo nomen datum manserit, actuale corporis sui membrum, spiritualemque Dominici gregis sive ovem, sive arietem (tantisper dum priora tria Christianismi sæcula decucurrerunt) viderit Ecclesia, quandoquidem quotquot pietatem amplectebantur simulac professionem ediderant, vel discingi, vel ad martyrium trahi necesse erat, nec ulli Christo militanti, per leges ethnicas, eodem quo ante fidem steterat, gradu consistere fas erat, potentialia tamen Ecclesiæ membra (vel ab ipsis ejus incunabulis) fuerunt Reges, Principes, cujuscunque generis Magistratus, in fidei obsequium suo quisque tempore transituri: quos ubi Domino suo peperit pia mater, ceu gloriæ coronam capiti suo cœlitus impositam, mirabunda suspexit, ex officio coluit, eodemque quo Israelis (sub Veteris Testamenti pædagogia) principes aucti fuerant, uti jure probavit. Exinde suas, easque (cum piorum principes essent) præcipuas in Ecclesiæ (in cujus se commodum natos noverant) regimine, Clero & fraternitate universa gratulantibus, obiere partes; suas (quas ante agnoverant cum Clero fraternitatis Seniores) omnibus & singulis illibatas reliquerunt: nec enim (continuo post Ecclesiæ corpori insitos Principes & Magistratus) *Ecclesiastici viri* fraternitatis cujusque *Seniores*, qui (ante conclusos Evangelica *Sagena* Reges, & potestates) ubicunque Christi nomen colebatur, Deo servierant, solitas cum Clero pro communis Domini sacrario & populo curas participare, seque strenuos doctrinæ ac disciplinæ vindices præstare desierant; sed ex abundanti accesserant novorum sub Augustis *Seniorum*, præfectorum scilicet, Vicariorum, Præsidum, Consularium, minorumque in Curiis municipalibus magistratuum, qui

(a) *Reg.* 49. (b) *Reg.* 134. (c) *Reg.* 155. (d) *Novell.* 134. c. 1. (e) *Reg.* 51. (f) *Reg.* 113. 147.

qui *Principales* & *Seniores* urbium & *locorum* dicti sunt, officia; hinc Concilium Carthagine A. D. 403. Augusti 25. congregatum de (*a*) *conveniendis per magistratus, vel Seniores locorum* Donatistis Episcopis decretum condidit. Concilium aliud ibid. A. D. 407. Junii 13. contractum (*b*) *eligentibus Senioribus a Nova Germania inter* Numidas Maurentio Episcopo reo judices dari decrevit. *Universos cunctarum provinciarum curatores magistratus, & ordinis viros, nec non & actores, procuratores vel Seniores singulorum locorum* A. D. 411. ineunte, *admonitione convenit* cognitor in Catholicorum & Donatistarum causa ab Honorio constitutus Marcellinus Tribunus (*c*). Anno denique 458. Novembris 6. a Basilio Præfecto (*d*) *principales vel Seniores urbium singularum, tam Curiarum, quam reliquorum corporum* ad *albos quos conscripsit vetustas, proferendos compelli* jussit Majorianus Augustus. Nihil autem mirum si Christianismum ex æquo cum Clero complexi Magistratus, & in republica privati, mutuo decertantes conatu, quantum in ipsis fuit, ne quid res Ecclesiæ detrimenti caperet, cavendum putaverunt. Si quid præcipitante annorum lapsu sequior ætas alterutrorum juri detrimenti inferre ausa est, præter summi Legislatoris placitum totiusque ipsi ex animo addictæ antiquitatis mentem factum cum sit, pro infecto habendum, imo cum indignatione exsufflandum est. Utinam vero in hunc unum scopum cum principibus & Ecclesiarum rectoribus privati quique colliment, ut illam ipsam Christianæ disciplinæ & regiminis formam temporibus nostris restituant, quam nulla Regum umbra protecta, nullo Magistratuum sepimento munita, alienarum a vero Dei viventis cultu potestatum incumbentibus subinde procellis ubique gentium quassata Ecclesia expressit, suaque ætate admirabundus Origenes luculentis his verbis delineavit (*e*), Θαυμασεται τον και βυλευσαμενον, και ανυσαι δυνηθεντα πανταχυ συστησασθαι εκκλησιας τυ Θευ, παροικυσας εκκλησιαις των καθ' ἑκαστην πολιν δημων, ὑτω δε και βυλην εκκλησιας Θευ βυλη τη καθ' ἑκαστην πολιν συνεξεταζων, ευροις αν τινες μεν της εκκλησιας βυλευται αξιοι εισιν, ει τις εστιν εν τω παντι πολις τυ Θευ, εν εκεινη πολιτευεσθαι, οι δε πανταχυ βυλευται υδεν αξιον της εκ καταταξεως ὑπεροχης, ην ὑπερεχειν δοκυσι των πολιτων, φερυσιν εν τοις εαυτων ηθεσιν, ὑτω δε και αρχοντα εκκλησιας ἑκαστης πολεως αρχοντι των εν τη πολει συγκριτεον, *Mirabitur* veri studiosus *eum qui molitus est & præstare potuit, ut Ecclesiæ Dei constituerentur, cum populorum qui per singulas urbes habitant, cætibus degentes: sic etiamsi Dei Ecclesiæ senatum cum civitatis cujusque curia componas, annon quidam Ecclesiæ Senatores digni sint qui in Dei civitate (si qua in universo sit) versentur, Senatores vero qui ubique sunt, nihil institutionis excellentia (qua* reliquis *civibus præcellere videntur) in moribus dignum præ se ferant ipse comperies; eodem modo Ecclesiæ rectorem cum urbis cujusque præside conferre oportet*. Quasnam vero Senatus Ecclesiastici functiones proprias, ut olim fuisse, sic nunc & in perpetuum esse debere dixerimus (*f*)? αυτυς (θελοντας καλως βιυν) το τηνικαδε αυτυς εισαγυσιν, ιδια μετα ποιησαντες ταγμα των αρτι αρχομενων και εισαγομενων, και αδε-

(a) *Cod. Eccl. Afr. c.* 91. (b) *c.* 100. (c) *Collat.* 1. *diei* 6. 5. (d) *Novell. de Curial.* (e) *Advers. Celsum lib.* 3. (f) *Ibid.*

ουδεπω το συμβολον των αποκεκαθαρθαι αντιληφοτων, ετερον δε το των κατα το δυνατον παραστησαντων ἑαυτων την προαιρεσιν, ουκ αλλο τι βουλεσθαι η τα Χριστιανοις δοκουντα παρ' οις εισι τινες τεταγμενοι προς το φιλοπευστειν τους βιους και τας αγωγας των προσιοντων, ἱνα τους μετα τα επιῤῥητα πραττοντας αποκωλυσωσιν ἥκειν επι τον κοινον αυτων συλλογον, *eos* qui recte vivere volunt, *tunc introducunt, privatim eorum qui nuper cœperunt, & admissi sunt, nec adhuc symbolum quod ipsos purgatos designet, sumpserunt, agmen instruunt; aliud vero eorum qui arbitrium suum pro virili præparant, nec aliud quid, quam quod Christianis placeat volunt, a quibus quidam constituti sunt qui de accedentium vita ac moribus inquirant, ut eos qui vetita admittunt, a communi conventu arceant.* Hæc ille ante 1400. & quod excurrit annos, ad perpetuam memoriam scriptis mandavit; quæ ab iis potissimum hodie notari velim, qui (laxata Christianæ disciplinæ fibula) nullos (ne contagio labem faciat) sequestrandos, aut ad tempus a mensæ Dominicæ participatione abstinendos, quotquot Sacramenta divina invadere parati sint, nullo discrimine habendos, *Sancta Sanctis* (quod ubique ab initio Diaconi in synaxibus proclamabant) nequaquam reservanda, sed vel invitis ingerenda hoc obtentu pronunciare audent, ne cuiquam (denegato vitæ edulio & salutari per se antidoto) mortis causa fiant; cum enim (*a*) *filiorum panem, sanctaque canibus projici; margaritas porcis* objici (sciscente Christo ipsomet) nefas sit; qui *indigne panem Dominicum manducant* & *calicem* hauriunt (*b*), *judicium sibi manducare & bibere*, reosque *corporis ac sanguinis Domini* haberi necesse sit, quibus passiva divina usurpandi licentia arridet, qua fiducia securitati nullo conscientiæ morsu in perniciem ruentium blandiantur, quam reverenter Dominum cujus sacramenta calcantibus obtrudunt, habere possint, quo judicio pudendam & inauditam universis retro sæculis novitatem, velut in majorum, quotquot ab Apostolorum temporibus vixerunt despectum ac contumeliam, venditent, viderint: nobis quibus & veritas & charitas cordi est, utramque nostra temeritate prodere, consensum patrum unanimem quomodocunque aspernari, a via regia vel ad momentum latum unguem abscedere, religio fuerit. Moniti semper meliora sequamur. Quod Deus optimus maximus faxit. Amen.

T 2 JOAN-

(a) *Matth.* 7. 6. 15. 26. (b) 1. *Cor.* 11. 27. 29.

JOANNIS FRANCISCI CONFORTII

IN GROTIANI LIBRI CAPITA

EXERCITATIONES

TOTIDEM CRITICAE.

AD CAPUT VII.

EXERCITATIO CRITICA.

I. Argumentum hujus capitis paucis pertexitur.

II. Repetitur Synodorum Ecclesiasticarum origo primum ab eo statu, quo Ecclesia continetur, deinde a Concilio, quod Hierosolymis Apostoli coegerunt.

III. De Synodorum convocatione. Etsi Concilia a summis Rerumpublicarum Rectoribus ad explicandam fidem congregari possint, ea tamen a Divino jure auctoritatem habent suam.

IV. De jure Principum in decernendis Fidei rebus sine ullis Synodis. Hoc jus exploditur. Sophisma solvitur, quod Grotius obvertit.

V. Explicantur exempla Principum, quos sine Synodis de Fide cognovisse Grotius arbitratus est. Primum de Theodosio disputatur.

VI. De Æliano Africæ Proconsule agitur, cui quæstionem de Donatistis Constantinus mandasse dicitur.

VII. Expromitur, quid ex mandato Honorii Imperatoris Marcellinus egerit in colloquio Carthaginiensi, quod inter Donatistas & Catholicos habitum est.

VIII. Diluitur duplex ratio, in qua Grotius nititur. Prima ex eo ducitur, quod sæpe necesse non est, Synodos congregari ad exponenda Religionis dogmata.

IX. Altera est, quod Concilia sæpe Ecclesiis tranquillitatem ademerint. Id falsum esse docetur. Quænam sint Concilia jure sociata: Ostenditur in iis positam fuisse Ecclesiarum incolumitatem & concordiam. Rejiciuntur exempla, quæ contra facere videntur.

X. De auctoritate Principum, quæ ad ipsas Synodos respiciat. Hoc primum declaratur, iis non licere Pastorum delectum habere, qui soli in Synodis de dogmaticis rebus sententiam ferant.

XI. Item Principibus tribui non potest judicium de sacris in Synodis.

XII. Quorsum Principes & præsertim Gallicani spectarant, cum ad confirmandas Synodos accesserunt.

Jamvero Arminianus noster orditur dicere de Synodis Pastorum œcumenicis & topicis, sed hoc consilio, ut auctoritatem, quæ in iis inest, omnium Patrum & piorum Imperatorum consensu firmatam debilitet aut etiam comminuat. Primum agit de illarum origine. Arbitratur autem, in tabulis tum veteris tum novi Fœderis nullum inveniri aut exemplum aut præceptum, ex quo Pastorum concilia initium cepissent: Et quoniam id multis dixerat, tum concludit, ea primum fuisse sociata ex iis legibus, quæ jubent res universas, quæ spectant ad singulas communitates, deliberari in omnium conventu. Has leges esse natas ab illo naturæ jure existimat, quod humanis jussis præcipi & abrogari potest. Cur ita sit, argumento illud est, quod nullus Pastorum conventus, nisi summis Magistratibus auctoribus, cogi possit in Catholico orbe. Hæc cum exposuisset, porro explicare aggreditur Christianorum Principum potestatem, quæ ad gerendam Religionem penes eos resideat sine ullis Synodis, deinde eam, quæ ipsis adscribenda est ante Synodos & in Synodis, postremo illam, quam post Synodos iidem sibi vindicant.

Quod primo positum est loco, his Arminianus expedit. In Principum manu positum est, de universa Religione & hujus partibus judicare & leges dicere, quin ad id, quod agunt, ab ullis Pastorum conventibus instituantur. Si enim contra res se ha-

habeat, de summo imperio aliquid delibatur, quod nec Divina, nec humana jura patiuntur. Istud sane ipsum ditionis suæ fecerunt Hebræi Reges, & veteres Romani Imperatores, Constantinus, uterque Theodosius & Honorius. Atque sæpenumero necesse non est illos, penes quos summum est imperium, Pastorum concilia cogere ad ferendas leges de sacris. Nam triplicem ob causam illa congregari solent, ut scilicet consilium a Pastoribus petatur, ut complurium Ecclesiarum consensio exploretur, ut denique ordo conservetur gerendarum rerum per publicos consessus. Verum in universis his causis tale momentum non est, quod prorsus ad id efficiendum pertineat quod instat. Sic non oportet rem illam, quæ perspicua sit & in œcumenicis conciliis satis explicata, amplius cognosci in aliis Pastorum conventibus. Consilium enim petitur in dubiis negotiis, in quibus animus non providet quid deliberari fas sit. Præterea in Synodis de illo dogmate, quod in quæstionem venit, haud facile consensus Ecclesiæ dispicitur, si ea in factiones sese divisisset, quarum singulæ sint frequentissimæ. Contra idem ille consensus, nisi factiones obsint, plane perfici potest, si Pastores seorsum explicent quid sentiant idque litteris expromant, quod apud veteres in more fuit ad declarandam concordiam in fidei rebus. Denique ordo agendarum rerum per conventus ab humanis legibus originem ducit, quas summis Regibus abrogare licet, si ita faciundum sit è Republica. Hæc ad eum locum spectant, an conciliis opus sit in Christiano orbe. Accedit autem, quod illa sæpe nullam Ecclesiæ utilitatem afferunt, quin etiam eidem mirandum in modum nocent. Nanque usu plerumque venit, ut, tot coactis Synodis, Ecclesia ad conciliandam inter diffidentes amicitiam nihil profecerit, & quod malorum caput est, in difficiliores & diuturniores concertationes fuerit implicita. Testis est universa Christiana antiquitas, e cujus monumentis exempla in rem proferre Grotius studet. Itaque ex his, quæ disputat, prorsus efficit operæ esse pretium, si summi Principes, qui bene Ecclesiæ consultum velint, de Fide interdum decernant sine ullis Ecclesiasticis Synodis, tametsi earum alias saluberrima sit auctoritas.

Deinde Arminianus differit de illa Principum potestate, quæ ad ipsas Synodos respicit. Hæc in duplici jure versatur. Primum est, ab iis, qui Reipublicæ præsunt, Pastores esse deligendos, qui in Synodos veniant. Alterum est, ab iisdem judicia cum imperio ferri posse de iis quæstionibus, quæ referuntur in Synodis. Utrumque jus multis ab illo expositum est.

Restat vero, ut tandem declaret, quid par sit politicos Populorum Rectores agere post dimissas Synodos. Atque non modo audaces conclusiones ducit, sed exempla parum adcommodata affert, cur illis per omnes leges liceat judicium requirere, quod a Synodis redditum sit, idque ipsum reiicere, si scripturis sacris esse contrarium animadverterint. Ex quo addit, fas esse, Principes, nisi totum Synodorum judicium abolere velint, quidquid ipsis visum sit, mutare, aut adjungere, tanquam de sententia negotium sit, quam politicus Senatus dixerit. Ea est epicrisis Christianorum Principum, quam de Synodicis sententiis ferunt. Hanc tamen aut ipsi exercent, aut aliis frequentioribus Synodis committunt, & postremam sibi cognitionem attribuunt. His ab Arminiano explicata est ea agendi ratio, quæ a summis politicis moderatoribus instituenda sit, sive res, de qua certamen est, ad universam Religionem, sive ad unum dogma respiciat:

II. Nos igitur omnia persequamur, quæ Arminianus obstrepit, sed hujusmodi oratione, quæ sine ulla obtrectatione procedat. Primum ille Ecclesiasticarum Synodorum originem repetit ab illo naturæ jure, quod quælibet hominum societas sibi tribuit, ut, si quæ res omnium sint communes, in multorum concilio consultentur, & decernantur. Hoc quidem naturæ jus dicit, non præcipuum illud, quod æternum est, nec unquam mutari potest, sed alterum illud, quod ex hominum factis natum est & ab Imperio vim & firmitatem habet. Id ipsum dilucide explicavit, & veluti rem, quæ peculii esset sui, Justus Hen. Boehmerus evulgavit in *dissertationibus juris Ecclesiastici*

ſtici antiqui diſſ. 3., in *emendationibus* & *additamentis ad Jo: Schilteri inſtitutiones juris Canonici*, & in *originibus præcipuarum materiarum juris Eccleſiaſtici*. Is arbitratur, veteres cujuſque Regionis Chriſtianos ad conſervandam Religionis diſciplinam communi ſeſe pacto obſtrinxiſſe, ut iis loco legum & canonum eſſent quæcunque in Eccleſia ſua ſciſcerentur: hinc parœcianas Synodos eſſe ortas. Quoniamque inter univerſas Eccleſias, quæ in unaquaque Orbis provincia ortæ fuerant, hoc ipſum fœdus fuit ictum, tum provinciales Synodos convocari cœpiſſe, a quibus tandem ortum duxerunt frequentiores illæ, quæ œcumenicæ appellantur. Contendit vero ad ea omnia, quæ in his Synodis deliberata erant, vim & auctoritatem acceſſiſſe non ex imperio, quod in iiſdem non inerat, ſed ex pacto, in quo omnes Chriſtiani conſenſerant. Sic Grotii veſtigiis Boehmerus, contra quos verum fontem aperiamus neceſſe eſt, ex quo Eccleſiaſticarum Synodorum origo eſt haurienda. Hunc vero facile inveniemus, ſi optimum illum Eccleſiæ ſtatum diſpiciamus, quem beatiſſimus Chriſtus inſtituit. Is juſſit, Eccleſiam contineri Apoſtolis, iiſque, qui in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt, ut illorum ductu & auſpicio regeretur in Divinorum officiorum diſciplina & in Religionis doctrina. Sic enim Petrum Apoſtolorum principem affatur *Joan.* 27. 15., Βόσκε τὰ ἀρνία μου . . . ποίμαινε τὰ πρόβατά μου *Paſce agnos meos . . . . paſce oves meas*. Apoſtolus autem Paulus *Act.* xx. 28. his univerſos Epiſcopos alloquitur, Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos paſcere Eccleſiam Dei*. Atque Chriſtus promiſit, ſeſe operam daturum ut eos, dum in munere gubernandæ Eccleſiæ verſarentur, ſemper regeret vi ſua, ratione, poteſtate; mente, numine ſive quod eſt aliud verbum, quo magis ſignificemus, quod volumus. Nam apud Matthæum xxviii. 20. ipſos in hujuſmodi certam ſpem ita erexit, Ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι, πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας, *Ecce ego vobiſcum ſum omnes dies uſque ad conſumationem ſæculi*. Igitur illud eſt Eccleſiæ regimen, ut omnia, quæ ad Religionem ſpectant, Epiſcoporum conſenſu adminiſtrentur. Cumque hic conſenſus in Synodis facilius exploretur, plane intelligi par eſt, Synodos niti in Divino jure & ab eodem initium cepiſſe. Habemus nimirum ipſum Catholicæ Eccleſiæ ſtatum, & quidem Divinitus conditum, a quo veluti a ſummo rei capite Concilia Eccleſiaſtica ortum ſuum repetierunt. Cur autem præceptum aut exemplum quæramus? Neque enim hoc ipſum deſideramus. Nanque Apoſtoli, cum commota eſſet quæſtio de moſaicis legibus, ad eam explicandam congregati ſunt in concilium, cujus hiſtoriam Lucas *Actor.* xv. 1. diſerte deſcribit. Quidam ex Judæis Antiochenſibus ſentiebant, neminem Gentilium poſſe ad ſalutem pervenire, niſi circumcideretur, totique Moſis Legi pareret: Alii contra cenſebant. Ananias ſane Judæus Izati Adiabeno, viro Ethnico apud Joſephum *Ant. Jud.* xx., 2. dicebat, *eum poſſe* χωρὶς τῆς περιτομῆς τὸ θεῖον σέβειν, *ſine circumciſione Deum colere*: Et Tryphon alter Judæus apud Juſtinum conceſſit, ethnicos homines beata vita fortunandos eſſe in ævo ſempiterno, ſi morum præcepta ſervarent. Nam Juſtino ſic prædixit, Μείναντι γάρ σοι ἐν ἐκείνῳ τῷ τῆς φιλοσοφίας τρόπῳ καὶ ζῶντι ἀμέμπτως, ἐλπὶς ὑπελείπετο ἀμείνονος μοίρας, *ſi in illo Philoſophiæ perſtitiſſes genere atque extra reprehenſionem vixiſſes, reliqua tibi eſſet ſpes fortunæ beatioris*. Inter has igitur Judæorum factiones, quæ diſſentiebant de poteſtate Moſaicarum legum, Antiochiæ ortum eſt certamen. Paulus & Barnabas, qui eandem urbem adiverant, rem cognoſcendam ſuſceperunt: Cum vero diſſidentes Judæi, perturbatis animis, illorum judicio non ſtetiſſent, optime ſancitum eſt, ut in Apoſtolorum & Presbyterorum hoc eſt Epiſcoporum conventu ea referretur. Coactus eſt Hieroſolymis hic conventus. In eum veniunt Petrus, Jacobus, Paulus, & Joannes Gal. II. 9. 10. De cæteris Apoſtolis Divini ſcriptores non commemorant: Illi forte Hieroſolymis aberant. Ad eos convocati ſunt omnes Presbyteri ſive Antiſtites, quos Apoſtoli finitimis Eccleſiis præfecerant, aut aliis Eccleſiis, quæ in dies oriebantur, præficiendos deſignaverant. De his apoſtolici temporis Presbyteris tanquam Epiſcopis

omnes ediſſerunt, qui Eccleſiaſticam Hierarchiam defendunt contra Calvinianos. Synodo præerat Petrus, quod ſatis oſtendunt Iſaacus Caſaubonus *in exerc.* XVI. *contra Baronium*, & Samuel Baſnagius *in Ann. politico-Ecclef.* ad An. I. Nam primus ſententiam dixit. In more enim receptum erat, ut qui in ſenatu princeps eſſet, primo loco cenſeret. Sic in ſenatu Berytenſi is, qui omnium præſidem agebat, primus contra Ariſtobulum & Alexandrum Herodis liberos judicavit apud Flavium Joſ. *Ant. Jud.* XVI., 17. Redeamus ad apoſtolicam Synodum. In ea proferuntur ſententiæ. Atque veroſimile eſt non modo Apoſtolos, ſed etiam Presbyteros hoc eſt Epiſcopos cenſuiſſe. Nam utrique de ea re, quæ agebatur, in concilio deliberare & conſultare cœperunt. Conditur decretum, Ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεναι ὑμῖν βάρος κ. λ. *Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis, nihil ultra vobis* (piis ex Gentibus) *imponere oneris*. Quid porro requiramus, quod deeſſe videtur, quominus hic Apoſtolorum conventus exiſtimetur loco œcumenicæ Synodi? Aut cur non arbitremur, Apoſtolos illam coegiſſe, ne Eccleſia ad decidendas Religionis controverſias exemplo careret, idque magis, quod illorum quiſque certum de dogmate judicium ferre poterat? Obiicit Grotius in §. 11. *Apoſtolorum cœtum collegium fuiſſe, non Synodum: presbyterium quoque unius Urbis Synodum vocari non poſſe . . . Conſultos eſſe & reſpondiſſe Apoſtolos, quorum auctoritati conſenſum ſuum adjecerunt Presbyteri & Fratres Hieroſolymitani*. Videamus vero, quid Synodi nomine ille intelligat. Scribit in §. I. Synodum hoc idem valere, atque conventum, qui ad communem rem agendam aut *ex ſolis Eccleſiarum Paſtoribus*, aut *ex illis præcipue inſtituitur*. Arripimus id a Grotio, quo facilius eum obſtrictum teneamus. Perſpicuum ſcilicet eſt, Apoſtolos non fuiſſe Paſtores unius Urbis, ſed totius orbis, quem a Deo in doctrina Religionis & in morum diſciplina inſtituendum acceperant: ex quo illi univerſæ Eccleſiæ perſonam ſuſtinebant. Ergo, ſi quando Apoſtoli ad communem explicandam fidem congregabantur, is conventus non collegium, ſed Synodus erat. Ad hoc prorſus negandum eſt, Presbyteros, qui hieroſolymitano concilio aderant, unius Urbis Eccleſiæ ſenatum conſtituiſſe, eoſque ipſos nec conſultos fuiſſe, nec judicaſſe. Nanque cum illi de dogmate, quod diſputabatur, cum Apoſtolis conſultare aggreſſi eſſent, profecto par eſt intelligi, eoſdem dixiſſe quidquid ſentirent & tanquam judices cenſuiſſe. Hoc explicate Divinus ſcriptor docet v. 6. Συνήχθησαν δὲ οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου, *convenerunt vero Apoſtoli & Presbyteri* eum in finem, *ut de hoc dogmate viderent*, & deinde, ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις, καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, *placuit Apoſtolis & Presbyteris cum omni Eccleſia*. Sic enim paucis refelluntur, quæ Grotius objecit. Accedit, quod in iis, quæ Boehmerus addidit, ne perexiguum quidem momentum eſſe videtur. Is attulit, eos qui Antiochiæ de moſaicis legibus decertarunt, conventum hieroſolymitanum tanquam arbitrum ſibi elegiſſe, ejuſque judicio ſeſe obtemperaturos promiſiſſe ita ut ex compromiſſo ea res cognoſceretur. Iſtud vero ſudit ſine ullo auctore. Divinus quidem ſcriptor Lucas id ſolum memoriæ mandavit v. 2. Γενομένης οὖν ... συζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ πρὸς αὐτοὺς ἔταξαν κ. λ. *Orta diſputatione non exigua Paulo & Barnabæ ſtatuerunt, ut hi Hieroſolyma ad Apoſtolos & Presbyteros adirent, interrogaturi eos de negotio, quod in quæſtionem venerat*. Tacuit vero, quinam hoc conſilium iniverint, ut Synodus Apoſtolorum & Presbyterorum ſententiam rogaretur. An illi qui contendebant, perlato novo Fœdere, nullam eſſe vim moſaicis ritibus? An qui contra ſentiebant? Hos fuiſſe declarat antiquiſſimus codex Actorum Apoſtolicorum, quo Theodorus Beza uſus eſt. Nam ad locum, qui ex Luca prolatus eſt, in eo codice iſta adiiciuntur, Ἔλεγε γὰρ ὁ Παῦλος, οὕτως μένειν, καθὼς ἐπίστευσαν, διϊσχυριζόμενος. οἱ δὲ ἐληλυθότες ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ, παρήγγειλαν αὐτοῖς τῷ Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ καί τισιν ἄλλοις, ἀναβαίνειν πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλὴμ, ὅπως κριθῶσιν ἐπ' αὐτῶν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, *Paulus adfirmans dicebat, ut ſic manerent, ſicut crediderant* (hoc eſt, ut qui circumciſi non erant, non circumciderentur), *Qui vero ex Hieroſolymis venerant, denun-*

tia-

tiabant illis , Paulo & Barnabæ , & aliis quibusdam , ut adscenderent ad Apostolos & Seniores Hierosolymam , judicium subituri coram illis de hac quæstione. Atque sive utraque Judæorum dissidentium factio, sive alterutra judicio sese subjecerit Apostolorum & Presbyterorum, qui in Hierosolymis versabantur , certe nullum compromissum fecit, ex quo illis judicandi auctoritas mandaretur : Nanque tantum constituit, id quod quærebatur, ad eum Judicem esse deferendum , ad quem ex Divina lege pertinebat. Quin etiam ipsa Synodus Apostolorum & Presbyterorum ex ea potestate, quam acceperat a Christo, judicavit : itaque decretum , quod condidit, non modo perferendum curavit ad Antiochenses, qui ipsam consuluerant, sed ad omnes Ecclesias, quæ erant in Syria & Cilicia . Hæc quum docuerimus , satis effecimus loco œcumenici concilii fuisse conventum illum Apostolicum , qui coactus est ad explicandam quæstionem de auctoritate legum mosaicarum . Quoniamque hoc convenit , facile eo pervenimus , ut dicamus , idem concilium optimo fuisse exemplo cur veteres Patres existimarent, Catholicam Ecclesiam hujusmodi Divino regimine contineri , in quo quæstiones de Religione omnium Episcoporum consensu hoc est in Synodis deciderentur ,

III. Sequamur Arminianum nostrum. Is in §. III. certamen inivit cum Gomaristis; inter quos nonnemo arbitratus est , divino jure Pastorum conventus esse cogendos ad decernenda Religionis negotia. Contra ipse putavit, hos conventus niti in illis naturæ legibus , quæ sæpe mutantur , hoc est in hujusmodi legibus , quæ ab Imperio vim suam habent. Protulit in rem præsentem id argumentum, quod concilia Episcoporum sociari non possint , nisi summi Magistratus siverint . Sic ille , qui omnia ex more confundit & perturbat . Nanque in Ecclesiasticis Synodis disjungamus oportet ; quæ plane discrepant, hoc est originem, potestatem, quæ penes ipsas residet, & convocationem . Origo divina est . Universis enim Catholicis sententia est , Synodos Episcoporum quæ ad expromenda Religionis dogmata congregari solent , cum illo regiminis genere consentire, quod in Ecclesia Christus constituit : ex quo certum habent, illas ex evangelico jure ortum ducere . Hoc quidem prorsus ita censent . De potestate autem nemini dubium esse potest , quin a Christo Summo Ecclesiæ Pontifice & Rectore Synodis credita sit. Illa vero versatur in iis explicandis quæ ad Religionem & morum disciplinam pertinent. Quocirca decretis de Fide, quæ in œcumenicis conciliis conduntur, Christiani & pii omnes Imperatores obtemperant, eademque summo publicæ auctoritatis præsidio afficiunt. Id enim agant necesse est, si in officio manere velint. Veniamus ad Synodorum convocationem . Atque orthodoxi Reges & Imperatores Synodos coegerunt , sæpe Romani Pontificis admonitu, sæpe vero aliorum Præsulum rogatu, quin etiam easdem in aliud tempus distulerunt, si hoc esse è Religione & Reipublicæ tranquillitate perspexerint. Hinc Constantinus maximum Ecclesiæ præsidium tulit convocandis Pastorum cœtibus . De illo Eusebius in libro primo cap. XXXXIV. (*Vit. Const.*), Ἐξαίρετον δὲ τῃ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τὴν παρ' αὐτοῦ νέμων φροντίδα, διαφερομένων τινῶν πρὸς ἀλλήλους κατὰ διαφόρους χώρας, οἷά τις κοινὸς Ἐπίσκοπος ἐκ Θεοῦ καθιστάμενος, συνόδους τῶν τοῦ θεοῦ λειτουργῶν συνεκρότει , *Verum Ecclesiæ Dei præcipue curam gerens, quum per diversas provincias quidam inter se dissentirent , ipse veluti communis omnium Episcopus a Deo constitutus, Ministrorum Dei Concilia congregavit* . Qui vero a Constantino susceperunt Imperium Romani Orbis , illi simili pietatis studio ad defendendam Religionem advigilarunt . Iidem leges tulerunt , in quibus cogendorum conciliorum tempora fuerunt præstituta . Justinianus sancivit in Novellis CXXIII. cap. XIII. & CXXXVII. cap. VII. quas legimus in libro III. Basilicorum Tit. I. cap. XX. & XXI. item in Nomocanone Photiano Tit. VIII. cap. VIII., Ἅπαξ ἢ δὶς τοῦ ἔτους τῷ Ἰουνίῳ, ἢ τῷ σεπτεμβρίῳ γίνεσθαι συνόδους τῶν μητροπολιτῶν παρὰ τοῖς Πατριάρχαις, καὶ τῶν ἐπισκόπων παρὰ τοῖς μητροπολίταις, καὶ ἐξετάζεσθαι τὰς αἰτίας, ἃς οἱ ἐπίσκοποι , καὶ οἱ κληρικοὶ, οἱ μοναχοὶ πρὸς ἀλλήλους ἔχουσι, περί τε πίστεως, καὶ κανόνων , καὶ πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν , καὶ ἄλλων , *Ut semel aut bis quotannis* (in mense) *Junio aut Septembri Metropolitanorum apud Patriarchas & Episcoporum apud Metropolitanos celebrentur Synodi*,

nodi, in quibus caussæ, quas Episcopi, Clerici & Monachi adversus se invicem habent, examinentur: & de Fide, Canonibus, ac Ecclesiasticis aliisque rebus tractetur. Pergit vero, οἱ δὲ ἄρχοντες, καὶ αἱ τάξεις αὐτῶν μὴ ἐπιτιθέμενοι τοῖς μητροπολίταις, καὶ Ἐπισκόποις ὑπερτιθεμένοις ποιεῖν τὰς συνόδους, ἢ μὴ μηνύοντες τῇ βασιλείᾳ, ἐσχάτως τιμωροῦνται, *Præsides eorumque cohortes nisi Metropolitanos & Episcopos Synodos celebrare differentes urgeant, aut Imperatori* (eam rem) *significent, supremo afficiantur supplicio*. Tenemus nempe, quomodo Principes id potestatis fecerunt suæ, ut Synodos convocarent, & de iisdem cogendis leges juberent. Sed quo jure, quæramus. Synodorum convocatio res media est, quæ eo loco existimanda sit, quasi de eadem Divinæ leges nihil præceperint. Istud satis accipimus ab Apostolo Luca, qui cum Hierosolymitani Concilii historiam percurreret & omnia commemoraret, quæ servanda fuerunt in eo habendo, nullam illius mentionem iniecit qui Apostolos & cæteros Antistites convocaverit: Quod sane Divinus scriptor non tacuisset, si magni referre ad conciliandam illi conventui auctoritatem reputasset. Hoc scilicet, quod est convocare Pastorum Synodos, in evangelico jure neglectum est. Ex quo idem ipsum in Principum manum facile venit. Ad eos enim omnia pertinent, quæ geruntur in Republica, nisi si in Divina Lege aliis committantur. Accessit quod Christianis Populorum Rectoribus id munus divinitus mandatum est, ut Ecclesiam in fidem suam recipiant, eamque fortiter defendant. Hoc autem officium ab iis impleri sæpe non potest, nisi Pastorum concilia congregentur, in quibus, cum explicata sint Religionis dogmata, Ecclesiæ tranquillitas adjungatur. Exprompta est ratio imperatoriæ auctoritatis, quæ in congregandis Synodis consistit. Talis enim est, ut illud non sequatur, quod Grotius ex eadem efficere studet, Ecclesiasticas Synodos a publici juris fonte originem & potestatem suam haurire.

IV. Sed pergamus. Disputandum enim est de jure, quod ad regendam Religionem summis Magistratibus inest sine ullis Synodis. Nam Arminianus putavit, illos posse cognitionibus de fide præesse, de quovis dogmate censere, & de omnibus Religionis rebus publicas leges sciscere, quin ullos Pastorum cœtus consulerent. Illud scilicet contendit, quod universo Catholico nomini adversatur, idemque ipsum quod tum in prolusione, tum in criticis hisce exercitationibus explosimus. Hoc autem modo edisserit. Si sine Synodis, inquit, Principes non possint de sacris decernere, profecto iidem a Synodis Imperium accipere videntur. Sed hoc affirmari nefas est, quoniam nullum Imperium penes Ecclesiam residet. Ergo illis jus est de sacris cognoscere & edicere sine Antistitum senatu. Quam festive & breviter! Credidit Arminianus, Religionem in numero esse eorum negotiorum quæ Principum Imperio administranda sint, ex quo sumpsit, eos, nisi possint de Religione leges jubere sine Synodis, isto in loco esse existimandos, quasi Imperium a Synodis repetant. Ecquis hæc dabit? Perspicuum est ex iis, quæ alias disputavimus, Religionis eam esse naturam, ut ab Imperio sit libera & sine ullo dominatu geratur. Illa enim

. . . . . *mentes habitare & pectora gaudet*

in quæ vis nulla pervadit. Accedit quod Ecclesiastica concilia eum in finem socientur, ut doctrina, quam Christus pertulit, communi omnium Pastorum consensu explanetur & Populis promatur. Neque enim in iis amplissimus Pastorum Ordo ullum Imperium administrat, sed doctoris & interpretis munere fungitur. His ita constitutis verendum non est, ne Imperium tanquam a Synodis delatum summis Magistratibus esse videatur, si dicamus, eos in Pastorum Synodis esse instituendos ad illa Religionis dogmata, quæ in certamen venerunt, ut eadem publicis legibus jubeant, & contra dissentientes defendant. Paucis sophisma explicatum est.

V. Prolata sunt deinde ab Arminiano Romanorum Imperatorum exempla. Initium a Theodosio magno capitur, qui post C.Politanam Synodum omnium factionum, in quas Ecclesia scindebatur, Episcopos evocavit, formulas Fidei ab ipsis conscriptas sibi deferri jussit, eas implorato Dei numine requisivit, quumque de iisdem con-

consultaret, eam approbavit quam orthodoxi Patres conceperant. Videamus modo, quid hæc ad Grotii consilium historia valeat. Theodosius Orientis Imperator a Gratiano iis temporibus renunciatus est, cum in plures Hæreticorum & maxime Arianorum societates Orbis divisus erat. Catholicæ Ecclesiæ hoc malum intulerant Constantius & Valens, quorum alteri *ἀβουλίαν* (*levitatem*), alteri *μοχθηρίαν* (*iniquitatem*) objecit in *libro* v. *Hist. cap.* VII. Theodoretus. Pius ille Princeps ægre tulit, populos omnes, qui Imperio parebant suo, non in unam fidem conspirare, quam sanctissima Nicæna Synodus declaraverat. Itaque, dum Thessalonicæ versabatur, anno Christianæ Epochæ 380. legem jussit, quam *auream sanctionem*, *pium & salutare edictum* Cardinalis Baronius appellavit. In ea Populos suos imperavit eam Religionem sibi habere, quam Romana & Alexandrina Ecclesia sequebatur. Omnia tum egit consilio & ductu Acholii Thessalonicensis Antistitis, quod Jacobus Gothofredus evincit *in commen.* ad istam legem, quæ primo loco posita est in Titulo Codicis Theodosiani *de Fide Catholica*. Pergit Imperator perficere quod instituerat. Nam sibi ominabatur omnes Ecclesias in una Nicæna Fide consentientes & perpetuis amicitiis sociatas. Convocavit C-Politanum concilium, quo universi ferme Præsules Orientis venerunt. In eo, perlatis de Ecclesiastico regimine canonibus, Nicæna Religio summo omnium consensu firmata est. Testes sunt Socrates in *Libro* v. *Hist. cap.* VIII., Sozomenus in *Libro* VII. *cap.* VII. & Theodoretus in *Libro* v. *cap.* VIII. Ad hoc C-Politani Concilii decretum Imperator assensione sua accessit, quam Socrates his expressit, *Τούτοις καὶ ὁ βασιλεὺς ἐγένετο σύμψηφος*, *Quæ Synodus censuerat, ea Theodosius suffragio suo approbavit*. Legem porro condidit, in qua eos omnes, qui Nicænæ & C-Politanæ Fidei non parebant, ab Ecclesiis exterminari suis præcepit. Audiamus Sozomenum in eodem libro cap. IX., *Καὶ τὰ μὲν ὧδε τῇ συνόδῳ ἔδοξε, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπεψηφίσατο, καὶ νόμον ἔθετο, κυρίαν εἶναι τὴν πίστιν τῶν ἐν Νικαίᾳ συνεληλυθότων, παραδοθῆναι δὲ τὰς πανταχῇ Ἐκκλησίας τοῖς . . . μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὁμολογοῦσι θεότητα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος*, *Et hæc quidem constituta sunt in hunc modum, Imperator vero ea suffragio suo comprobavit, legemque pertulit, ut fides eorum, qui Nicææ olim convenerant, rata esset: utque omnibus in locis Ecclesiæ iis traderentur, qui . . . unam eandemque Deitatem confiteremur Patris ac Filii & Spiritus Sancti*. Ea lex descripta est in Titulo Theodosiani Codicis de Fide Catholica, ex quo accipimus eandem ad Auxonium Proconsulem Asiæ fuisse missam: In hanc sententiam concepta est, *Episcopis tradi omnes Ecclesias mox jubemus, qui unius Majestatis atque virtutis Patrem & Filium & Spiritum Sanctum confitentur, ejusdem gloriæ, claritatis unius: nihil dissonum profana divisione facientes, sed Trinitatis ordinem, Personarum adsertionem & Divinitatis unitatem: Quos constabit communione Nectarii Episcopi Constantinopolitanæ Ecclesiæ, Timothei nec non intra Ægyptum Alexandrinæ Urbis Episcopi esse sociatos . . . Omnes autem, qui ab eorum, quos commemoratio specialis expressit, fidei communione dissentiunt, ut manifestos hæreticos ab Ecclesiis expelli, neque his penitus posthac obtinendarum Ecclesiarum Pontificium facultatemque permitti, ut veræ ac Nicænæ Fidei Sacerdotia casta permaneant, nec post evidentem præcepti nostri formam malignæ detur locus astutiæ*. Atque hactenus magnus Imperator ita se gessit, ut de doctrina Religionis judicare, eandemque ex sententia condere sua non auderet. Nam primum Nicænam fidem adscivit & publicæ auctoritatis præsidio vindicavit. Quoniamque in spem venerat, plerosque fore, qui cum Catholicis amicitiam conciliare possent, ea de causa Synodum C-Poli sociavit. Quum autem istud consilium feliciter non succederet, nicænam fidem, quæ in nova Synodo firmata fuerat, iterum pertulit, & in eos qui diffidebant, pœnas sancivit. Catholicæ nimirum Fidei defensorem patronum & tutorem, non judicem & interpretem in Theodosio Ecclesia nacta est. Persequamur quæ deinde Imperator egerit. Dum enim salutaribus illius jussis Ariani ab Ecclesiis depellerentur, iidem quasi perditis omnibus rebus, ita maxime tumultuabantur. Hoc cognito ille sensit, dandam esse operam, ut tranquillitas Ecclesiæ redderetur sine ulla Nicænæ Fidei fraude. Id ipsum

ipsum Nectario C-Politano Antistiti aperuit. Sic enim a Socrate accipimus, Ο' Βασιλεὺς Νεκτάριον τ̃ Ἐπίσκοπον μεταπεμψάμενος, ἐκοινολογεῖτο πρὸς αὐτὸν, τίς ἂν γένοιτο μηχανὴ, ὅπως ἂν μὴ διαφωνοίη ὁ Χριστιανισμὸς, ἀλλ' ἑνωθῇ ἡ Ἐκκλησία, *Imperator accito Nectario Episcopo sollicita deliberatione cum eo tractavit, quonam modo Christiana Religio dissensionibus liberari, & Ecclesia ad unitatem revocari posset*. Deliberatum est, ut Imperator, evocatis præcipuis omnium factionnm hæreticis, eos interrogaret, an judicio stare vellent illorum veterum Doctorum, qui ante Arium floruerunt. Didicerat enim is a Nectario, priscis Patribus eandem esse mentem, atque illis, qui Nicænæ Synodo adfuerunt. Cum igitur ex eo consilio res ageretur, Hæretici magnum inter se certamen susceperunt, dum alii antiquos Patres optimos Fidei auctores haberent, alii contra sentirent. Quid Theodosius faceret? Illis scilicet injunxit, ut libellos darent, in quibus fidem complecterentur suam. Conscribunt hos libellos Catholici, Eunomiani, Ariani & Macedoniani. Iis acceptis Princeps in cubiculum discessit, in quo, remotis arbitris, Deum exoravit, ut πρὸς τὴν τ̃ ἀληθείας ἐπιλογὴν *ad veritatis delectum* opem præberet. Cum deinde libellos omnes perlegeret, cæteris rejectis, eos laudavit quos Catholici attulerant. Hoc memoriæ proditum est apud Socratem in libro v. Hist. Eccl. cap. x., Εἶτα ἕκαστον τῶν γεγραμμένων δογμάτων ἀναγνοὺς, τὰ μὲν ἄλλα πάντα ὡς χωρισμὸν τῆς τριάδος εἰσάγοντα μεμψάμενος ἔρρηξε. μόνην δὲ τ̃ τοῦ ὁμοουσίου ἐπαινέσας ἐδέξατο, *Posthæc* (Imperator) *perlectis uniuscujusque dogmatis libellis, cætera quidem dogmata, utpote quæ Trinitatis divisionem inducerent, damnavit, chartasque laceravit: solam vero Consubstantialis Fidem LAUDAVIT atque SUSCEPIT*. Hæc Grotius in sententiam suam ita detorquet, ut efficiat, Theodosium de dogmate Religionis sine Synodis deliberasse & censuisse. Quis hoc asseveraret, nisi Arminianus? Nam Ordo Sacerdotum, qui evangelicus rerum Divinarum disceptator est, semel & iterum illud dogma pronunciaverat, idque ipsum Theodosium docuerat. In duobus enim conciliis Nicæno & C-Politano Catholica fides satis erat explicata. Imperator Synodicis decretis auscultans eam ascivit & publicarum legum præsidio texit. In eodem defendendæ Religionis studio ille erat, quo tempore libellos Fidei, quos ad seipsum deferri jussit, perlegendos suscepit: Quod quum is ageret, non eo spectavit, ut dogma quasi dubium cognosceret, (hoc enim dudum liquebat), sed ut rem intelligeret, in qua Hæretici ab orthodoxis discreparent, eaque cognita videns & gnarus Religionem vindicaret. Quocirca non obivit ullas Judicis partes, sed ejus, qui Catholicam fidem defendit & laudavit.

VI. Profert deinde Arminianus Constantinum magnum, quem dicit, causam Donatistarum ad Ælianum Africæ Proconsulem detulisse. Hoc enim alterum exemplum est piorum Imperatorum, ex quo conficit, eos ipsos de sacris judicasse, aut Magistratus in locum suum substituisse, qui de iisdem censerent sine ullis Pastorum conventibus. At enim vir clarissimus de more sive decipitur, sive alios fallit. Nam Constantinus quidquid in Africa Catholici & Donatistæ decertabant, primum Concilii Romani, tum Arelatensis judicio commiserat. Id satis superque proditum est *in prolusione*. Sed videamus, an ullas partes Proconsuli Constantinus mandaverit. Miltiades Pontifex maximus in Concilio Romano censuerat, Cæcilianum Carthaginensem Antistitem ab omni crimine esse integrum, contra vero Donatum ejus accusatorem suprema sententia perculserat. Quumque obiiceretur, Felicem Aptungensem Præsulem, qui Cæcilianum consecraverat, Ethnicis Tyrannis Sacros Codices tradidisse, eamque ob causam consecrandi munere legitime fungi non potuisse, hoc qualecumque crimen non esse requirendum Miltiades decrevit. Nanque putavit, Felici Aptungitano in gerendo Sacerdotio ita versari licuisse, ut id ratum esset, quod administraret, quamdiu Ecclesia eum non abdicasset. Statim Donatistæ de isto judicio, quod sapienter Miltiades protulerat, apud Imperatorem queruntur, qui præcipuam rem Arelatensi Synodo cognoscendam mandavit: Hæc autem erat, an Cæcilianus jure Episcopum ageret, quamvis Antistites, qui eum consecraverant, ea crimina sibi conscilcerent, quorum accusa-

cusabantur. Sed porro pientissimus Princeps os Donatistis obstruere studebat. Itaque quæstionem de Felice Aptungitano haberi præcepit, primum a Vero Præfecturæ Africanæ Vicario, tum ab Æliano Proconsule. Verum ea quæstio politica erat, an Felix temporibus Diocletiani & Maximiani Imperatorum cum ethnicis Magistratibus gratiam iniisset iisque sacros libros cremandos dedisset. Oportebat enim interrogari Curatores & Duumviros Civitatis Aptungensis, qui acta municipalia confecerant eo anno cum ille in jus fuerat vocatus. Optatus Milevitanus in libro primo adversus Parmenianum, *Quia*, inquit, *in ipsa caussa jamdudum duorum videbantur laborare Personæ & Ordinati & Ordinatoris, postquam Ordinatus in Urbe purgatus est, purgandus adhuc remanserat Ordinator. Tunc Constantinus ad Ælianum Proconsulem scripsit, ut remotis necessitatibus publicis de vita Felicis Aptungitani publice quæreretur*. Quid est quærere publice de vita Felicis Aptungitani, nisi testes rogare de ratione vitæ, quam ille instituerat, & acta municipalia inspicere, in quibus probatio asservanda erat delictorum, si quæ forte idem admisisset? Istud autem publicum negotium erat & publicis Magistratibus committi debebat. Hoc quidem significavit Augustinus in Epistolis 152. & 162., *An forte, sicut quidem dixit, non debuit Episcopus proconsulari judicio purgari? Quasi vero ipse sibi hoc comparaverit, ac non Imperator ita quæri jusserit, ad cujus curam, de qua rationem Deo redditurus esset, res illa maxime pertinebat*. Atque prorsus ita erat, siquidem Constantini ævo Antistites in communibus delictis non alios Judices habebant, quam Provinciarum Præsides. Primus Constantius quæstiones de Episcoporum delictis exercendas Synodis commisit in lege, quæ est XII. *in Codice Theodosiano de Episcopis, Ecclesiis & Clericis*, *Mansuetudinis nostræ*, inquit, *lege prohibemus in Judiciis Episcopos accusari . . . Si quid est querelarum, quod quispiam defert, apud alios potissimum Episcopos convenit explorari, ut opportuna atque commoda cunctorum quæstionibus audientia commodetur*. Arianis Arianus ipse Constantius favebat, ut si qui forte ab Athanasianis hoc est Catholicis accusarentur, e judiciis facile elabi possent, quin eos in singularem fidem suam recipere videretur. Nam tum temporis in Synodis frequentiores erant Ariani Antistites, quam Orthodoxi. Ex quo perexigua huic legi auctoritas fuit apud pios Principes, qui a Constantino imperium gesserunt. Sed illuc revertamur. Cognovit scilicet Ælianus Africæ Proconsul non de eo quod caput causæ erat, sed de facinore, quod coram ethnicis Magistratibus Felix commisisse dicebatur. Nanque nihil supra hoc ipsum ei mandatum erat. Nemo igitur, qui ista novit, nisi garriendi sit impunitas, Constantinum proferre potest tanquam Principem, qui cognitionibus de Religione publicos Magistratus præfecerit.

VII. Tandem Grotius accedit ad Imperatores Honorium & Theodosium, qui Flavium Marcellinum Africam ea cum potestate miserunt, ut, Catholicis & Donatistis Episcopis Carthaginem ad colloquium evocatis, ipse universæ disputationi judex præesset. Mirum quantum in eo exemplo momentum esse arbitratur ad amplificandam Principum auctoritatem, quod in Carthaginensi isto colloquio non de levibus rebus, sed de Religione & de Ecclesia decertaretur. Sic ille omnia aliorsum accipit, atque a Christianis Principibus gesta fuerunt. Adeo Hollandicorum Ordinum consilio deserviebat. At si eam historiam accurate perspiciamus, satis videmus Marcellinum Africam petivisse ut de iis cognosceret, quæ in factis versabantur, quumque eadem investigasset, leges quas Imperatores tulerant in Donatistas, prorsus confirmaret & Synodorum decretis publicam auctoritatem attribueret. Describamus mandata, quæ Marcellinus accepit. Leguntur enim in Collatione Carthaginensi, quam publici juris fecerunt primum Papirius Massonius, & mox P. Pithœus, *Cognitione* I. num. 4. & *Cognitione* III. num. 29. *Inter Imperii nostri maximas curas*, inquiunt Honorius & Theodosius, *Catholicæ legis reverentia, aut prima semper, aut sola est. Neque enim aliud aut belli laboribus agimus, aut pacis consiliis ordinamus, nisi ut verum Dei cultum orbis nostri plebs devota custodiat: ut etiam Donatistas vel terrore vel monitu olim implere convenerat, qui Africam, hoc est Regni nostri maximam partem, & secularibus officiis fideliter ser-*

servientem, vano errore & dissensione superflua decolorant. Nos tamen, eadem frequentius non piget replicare, quae omnium retro Principum devota in Deum definivit auctoritas, ne temporibus nostris, si quid forte in injuriam legis Catholicae fuerit generatum, justo judicio hoc nobis possit imputare posteritas. Nec sane latet conscientiam nostram sermo coelestis Oraculi, quem errori suo posse proficere scaeva Donatistarum interpretatio profitetur, qui quamvis depravatos animos ad correctionem mitius invitaret, aboleri eum tamen etiam ante jussimus, ne qua superstitionibus praestaretur occasio. Nunc quoque excludendam subreptionem simili auctoritate censemus. Illudque merito profitemur, libenter nos ea, quae statuta fuerant, submovere, ne in Divinum cultum nobis se quisquam auctoribus aestimet posse peccare. Et quamvis una sit omnium & manifesta sententia, Catholicae legis plenam veritatem recto hominum cultu & coelesti sententia comprobatam, studio pacis & gratiae, Venerabilium Virorum Episcoporum Legationem libenter admisimus, quae congregari Donatistas Episcopos ad coetum celeberrimae desiderat Civitatis, ut electis etiam Sacerdotibus, quos pars utraque delegerit, habitis disputationibus, superstitionem ratio manifesta confutet . . . Cui quidem disputationi Principe loco te (Marcellinum alloquuntur) *Judicem volumus residere. Quicquid etiam ante in Mandatis acceperis, plenissime meministi, omnemque vel in congregandis Episcopis, vel evocandis, si adesse contempserint, curam te volumus sustinere: ut & ea, quae ante mandata sunt, & quae nunc statuta cognoscis, probata possis implere solertia, id ante omnia servaturus, ut ea, quae circa Catholicam legem vel olim ordinavit Antiquitas, vel Parentum nostrorum auctoritas religiosa constituit, vel nostra Serenitas roboravit, novella subreptione submota, integra & inviolata custodias.* Ex iis mandatis nata est lex illa, quae postremo loco reperitur *in Codicis Theodosiani Titulo de Religione*. Repetamus ab origine sua quicquid Imperator agere voluerit. Anno 409. sanxerat, Donatistas pro arbitratu eam Religionem sibi habere, quam maxime probarent. Hoc enim pertulerat, aut quia crediderat, Donatistas *ἐθελοθρησκείᾳ religionum libertate* concessa, facile cum Catholicis amicitiam inituros, aut quia verebatur, ne iidem, si Principem sibi adversum existimarent, partibus faverent Attali Tyranni, qui in Africam profecturus erat ingenti cum exercitu. Tantus enim metus Imperatori injectus fuit, ut Imperio cedere & Orientem petere pararet, nisi Constantinus, qui ad bellum inferendum ab Attalo erat missus, Heracliano Africae Comite rem fortiter gerente, mortem oppetiisset. Utcumque res se habuerit, profecto illud evenit, ut Donatistae, proposita iis impunitate, licenter in Catholicos saevirent & ad superbiam ferociamque insolescerent. De iis cohibendis captum est consilium in Carthaginensi Synodo, quam Africani Patres anno 410. coegerant. Deliberatum est, ut Legati mitterentur, qui Imperatori nuntiarent, sese nefaria omnia pati a Donatistis. Patrum hoc decretum visitur in Codice Africanae Ecclesiae in canone 107. Rogantibus Legatis Honorius oraculum illud sustulit, ex quo arbitrium cujuscumque colendae Religionis Civibus delatum erat. De hoc oraculo tollendo scripta est lex 51. in Codicis Theodosiani Titulo de Haereticis ad Heraclianum Comitem, *Oraculo penitus remoto, quo ad ritus suos haereticae superstitiones obrepserunt, sciant omnes sanctae Legis inimici plectendos se poena & proscriptionis & sanguinis, si ultra convenire per publicum execranda sceleris sui temeritate tentaverint*. Deinde idem Imperator mandata scripsit ad Flavium Marcellinum, Tribunum & Notarium, virum sane pietate & dignitate eximium. In iis legem instauravit, quae Religionum libertatem ademerat. Hoc valent verba illa Imperatoris, *Nec sane conscientiam nostram latet sermo coelestis Oraculi quem* (sermonem) *errori suo posse proficere scaeva Donatistarum interpretatio profitetur, qui quamvis depravatos animos ad correctionem mitius invitaret, aboleri eum tamen etiam ante* (nempe hac lege) *jussimus, ne qua superstitionibus praestaretur occasio . . . ne in Divinum cultum nobis se quisquam auctoribus aestimet posse peccare*. Haec quum Honorius Marcellinum monuisset, eum judicem praefecit colloquio, quod a Donatistis & Catholicis haberi jussit in Carthaginensium Urbe: Sed formulam addidit, *Ut ea, quae circa Catholicam Legem vel olim ordinavit Antiquitas, vel*

vel Parentum nostrorum Auctoritas religiosa constituit, vel nostra Serenitas roboravit, novella subreptione submota, integra & inviolata custodias. Hæc declarant, Marcellinum datum esse Judicem cum formula., hoc est eorum, quæ in factis consistebant, cognitorem, non juris arbitrum, & quæsitorem de iis, quæ ad Fidem pertinebant. Duplex erat certamen, quod Donatistis erat cum Catholicis, alterum erat de factis hoc est de delictis, quæ objecta fuerant Cæciliano Episcopo Carthaginensi, & aliis Episcopis, qui eum consecraverant, alterum erat de jure secessionis, quam a Catholicis Donatistæ fecerant. Quoniam enim Donatistæ sic habebant, veram esse Ecclesiam, quæ ex bonis, non ex malis sociaretur, facile efficiebant, eos omnes non contineri Catholica Ecclesia, qui sequuti fuerant Cæcilianum judicio suo multorum criminum conscium. Utrique certamini finem imposuerant concilia duo Romanum, & Arelatense, quorum decretis publicam vim Constantinus magnus adjunxerat. Hæc omnia, quæ centum ante annos acta fuerant, ordine repeterentur oportebat, ut Schismaticis audacia frangeretur. Augustinus in Libro III. contra Julianum, *Id, quod ante centum ferme annos Majores nostri* (Catholici) *cum iis* (Donatistis) *egerant, jam Populorum memoriam non tenebat. Hæc necessitas compulit, ut saltem gestis nostra collatione confectis eorum contunderemus verecundiam & reprimeremus audaciam*. Igitur coactus est Carthaginensis conventus, ut Africani omnes in memoriam redirent eorum, quæ gesta erant de controversiis, quæ temporibus Honorii & Theodosii inter Africanos Episcopos intercedebant. Hæ quæstiones erant de delictis Antistitum, & de Ecclesia, è cujus complexu Catholicos omnes Donatistæ divellebant. Conventui præfuit Marcellinus tanquam decretorum, quæ Synodi condiderant, & legum publicarum vindex, ea nimirum potestate, ut *integra & inviolata custodiret, quæ olim ordinavit antiquitas*, & Imperatorum *auctoritas & serenitas roboravit*. Sic prorsus Marcellini munus explicavit Jacobus Gothofredus in Commentario ad Legem, quæ suprema est *in Titulo Cod. Th. de Religione: facti quæstio*, (verba sunt Gothofredi) *in collatione Carthaginensi vertebatur, atque secularis cognitor de facto tantum datus erat Marcellinus, qui scilicet facti quæstionem discingeret, non juris seu de Fide quæsitor; cui notio & cognitio data erat, unde & Cognitor dicitur l. 55. de Hæreticis, non jurisdictio, denique cognitor seu Judex cum formula, non juris arbiter*. Nobis ægre est, in actis Collationis Carthaginensis desiderari decretum, quod Marcellinus pronunciavit. Si illud enim non deesset, profecto liqueret, Marcellinum Imperatoris mandatis obtemperasse, nec quid novum de illo schismate decrevisse, sed omnia præsidio auctoritatis suæ vindicasse, quæ antiquitas sanxerat. Hoc tamen habemus, cur non valde de hujusmodi jactura doleamus. Nam ab Augustino accipimus, quid Marcellinus in decreto expresserit suo: *Complexus est*, inquit Augustinus in Brev. cap. 25. *omnia, quæ de prolixa trium dierum actione potuit recordari, in quibus quædam non eo ordine, quo gesta sunt, commemoravit, omnia tamen veraciter posuit, confutatos a Catholicis Donatistas omnium documentorum manifestatione pronuncians*. Amplissimus scilicet Tribunus & Notarius, quum breviter persequutus esset omnia, quæ Catholici Donatistis objecerant, eadem, quæ Synodi, Imperatores & Proconsules in ipsos decreverant, paret, inquit, Donatistas a Catholicis esse superatos, eosque impudenter agere, si diutius in errore suo. insistant. Hac prolata sententia Imperatorum leges contra Donatistas renovavit in edicto, quod deinde pertulit, & in extremis membranis Collationis Carthaginensis reperitur. Quumque sic se gessisset, non judicis, sed vindicis munus obivit, qui rebus olim judicatis politicam firmitatem addendam curavit. Atque ea est tutela, in quam Ecclesiæ tranquillitas Christianis Regibus & Imperatoribus tradita est. Exposita igitur est celebris historia, ex qua nemo, nisi cui ratio non constet sua, efficeret Principes de Religione judicasse & leges scripsisse sine Pastorum Synodis.

VIII. Restat ut videamus de duplici rationis conclusione, quam Grotius deinde objecit. Prima est, nullas sæpenumero fore causas, ob quas Pastorum concilia cogantur ad ea dogmata explicanda, quæ in dubium vocantur. Hoc enim quum posuisset, dein-

deinde conficit, penes Christianos Principes residere auctoritatem constituendae Religionis sine Ecclesiasticis conventibus. Atque hic locus confidenter & audacter a Grotio explicatus est. Nam nihil magis Evangelico iuri contrarium dicere potuit, quam Pastorum Synodos eo spectare, ut consilium Principibus praebeant tanquam summis sacrorum moderatoribus, easdemque ex humanis legibus convocari coepisse. Qui enim de Synodis hoc sentit, is profecto existimat, eas consessus esse politicos, eorum similes, in quibus publica & privata civium negotia consultantur. Quam plena audaciae omnia! Quanta ubique temeritas! Nam ad summam perspicuitatem in novi Foederis libris docemur, sacros Pastorum coetus initium capere ab illa Ecclesiae temperatione, quam Christus condidit, eosque a Deo potestatem habere suam, quae sane solam Religionis administrationem complectitur. Haec enim dilucide efficiunt, Synodos jure sociatas locum in orbe Catholico tenere interpretis, judicis, & cognitoris, qui Divina auctoritate praeditus Religionem tradat, decernat & constituat, quamquam eaedem illae in publica Principum tutela & fide nituntur. Concedimus equidem saepe causas non esse, quamobrem Pastores ex universis orbis provinciis congregentur. Illud vero non ex iis rationibus, quas Grotius attulit, sed hoc modo efficiendum est. Explanator & disceptator eorum dogmatum, quae ad Religionem pertinent, universus est Antistitum Ordo, qui, dum eo munere fungitur, falli nescius est. Hic autem ordo aut in oecumenicis conciliis censere solet, aut rem ita agit, ut omnes Antistites, separatim quisque, judicium suum pronuncient, vel Romano Pontifici acquiescant, qui tanquam universae Ecclesiae princeps decreverit antea quid caeteri sequantur. Hoc pluribus nec semel expositum est, ut nos pigeat illuc orationem nostram redire. Ex his sequitur, non oportere, ad omnia exprimenda dogmata contra eos, qui dissentiunt, conventus Antistitum convocari. Si enim id, quod agitur, perspicuum apertumque sit & inter omnes ferme Ecclesias conveniat, cur concilia & praesertim oecumenica consocientur? Cur orbis commoveatur? In hanc sententiam Augustinus in libro IV. ad Bonifacium cap. XII. n. 34. Tom. X. *Nunquid*, inquit, *congregatione Synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur, quasi nulla haeresis aliquando, nisi Synodi congregatione damnata sit: cum potius rarissimae inveniantur, propter quas damnandas necessitas talis extiterit*. Vid. Inst. nostras Dogmat.

IX. Sequitur ut videamus, si placet, quid valeat altera conclusio, ad quam Grotius sic pervenit. Vetus est querela, inquit, Synodos eo tandem evasisse, ut Ecclesiis tranquillitatem adimerent easque longum in certamen coniicerent. Antistites enim ira & odio vacui non erant, sed ex praejudiciis suis judicabant, aut factionibus partium studebant. Plena exemplorum est historia. Quot malis Ecclesiam affecerint Concilia Antiochenum, Caesariense & Tyrium sub Constantino, ac Ephesinum sub Theodosio ecquis non meminerit? Atque res infelicius succedet, si, quod factitatum est, iidem in Synodis Judices assident, qui alicujus nomen detulerint. Sic enim summis studiis decertatur & pacis spes omnis tollitur. Habenda est ratio temporum: neque enim concilia convocari par est, nisi cum Ecclesias ab iis nihil pertimescere facile providetur. Ergo Christiani Principes curae suae optimum pretium faciunt si temere concilia non cogant, sed de dogmate, quod disputatur, ipsimet inspectis scripturis & veterum Patrum sententiis judicium suum expromant, idque ex consilio eorum, qui in sacris disciplinis excellunt. Hactenus Arminianus, quem acutum sane & doctum virum miramur hoc sumpsisse ad concludendum, ex quo confici nullo modo potest quod agebat. Etsi enim demus, Synodos Pastorum Ecclesiis nocuisse easque diuturnis dissensionibus implicuisse, tamen non colligitur, Christianos Principes esse adeundos, qui de rebus Religionis consultent & judicent. Illud enim solum efficitur, Principes, si ea sint tempora, in quibus Synodos convocari non deceat, id eniti prudenter debere, ut Romanus Pontifex rem, de qua negotium est, cognoscat, ejusdemque judicium in quo pii omnes Antistites orbis conquieverint, tanquam supremum Catholicae Ecclesiae oraculum existiment & publico praesidio defendant. Redeamus

ad

ad Synodos, quarum habendarum mos apostolicus ex divino jure proficiscitur, & ad Ecclesiæ quidem tranquillitatem incolumitatemque maxime accomodatus est. Hoc Romanorum Pontificum XXXVI. testimoniis evincit Joannes Launojus in Epistola ad Jacobum Malatestam Parisiensem Theologum. Saluberrimam Ecclesiasticorum Conciliorum auctoritatem Licinius noverat, qui, cum Christianam Religionem odisset, perlata lege prohibuit, ne illa sociarentur. Quod ille veræ pietatis hostis egerit, apud Eusebium proditum est in vita Constantini in libro I. cap. LI., *Licinius primum Dei quidem Ministros sub ditione sua degentes, qui nihil unquam criminis adversus imperium ipsius commiserant, obscure & callide circumvenit, varias adversus eos calumnias investigans. Cumque nullum ipsi crimen suppeteret, nec haberet, quod viris illis posset objicere, lege præcepit*, μηδαμοῦ μηδαμῶς ἀλλήλοις ἐπικοινωνεῖν τοὺς Ἐπισκόπους, μὴ δ᾽ ἐπιδημεῖν αὐτῶν ἐξεῖναί τινι, τῇ τοῦ πέλας Ἐκκλησίᾳ, μηδέ γε συνόδους ἢ βουλὰς καὶ διασκέψεις περὶ τ̃ λυσιτελῶν ποιεῖσθαι, *ne Episcopi unquam inter se de ulla re conferrent, neve ulli eorum in alterius sibi vicini Ecclesiam ventitare liceret, & Synodos & Concilia & disceptationes de communibus negotiis habere*. Patres Licinianam legem ita habuerunt, quasi ea ad conclamandam Ecclesiæ salutem spectaret. Inter eos Eusebius, quem paulo ante nominavimus, sic pergit, *Neque enim majoris momenti controversiæ* (οὐ μεγάλα τ̃ σκεμμάτων) *aliter quam per Synodos componi possunt. Et alioquin Deo infestus tyrannus* (ὁ Θεομισὴς) *cum Principi Dei amantissimo Constantino adversari in omnibus studeret, hæc nostris imperavit. Nam Constantinus quidem Sacerdotes Dei pacis & concordiæ mutuæ caussa in unum convocabat idque in honorem ejus, cui sacra faciebant. Licinius vero, dum optima quæque convellere molitur*, διασκεδάζειν τὴν σύμφωνον ἁρμονίαν ἐπειρᾶτο, *concentum Ecclesiarum perturbare tentavit*. En, Synodis interdictis, Patrum querelas, qui eas pacis & concordiæ conciliatrices in Ecclesia existimabant. Attamen oratione nostra Synodos jure congregatas respicimus. Hujusmodi vero eas esse constat, quæ a Catholicis Præsulibus apostolicum in morem habentur, nec temere, sed, rebus deliberatis & sublato studiorum certamine consultant de sacris. Quod si agatur de Synodis œcumenicis, porro necesse est, ut in iis universus ferme piorum Episcoporum Ordo sedeat, & libere sententiam pronunciet, præside Romano Pontifice. In his Synodis posita est Religionis & disciplinæ incolumitas, ac omnium Ecclesiarum communis concordia. Verum hæc bona magno in discrimine versantur, si in Ecclesiasticis conventibus Præsules, qui judices adsunt, hæretici sint & partibus suis faveant, aut si pie vivant, iis tamen non liceat libere ex fide censere sua, aut denique conventibus qui sunt œcumenici, Romanus Pontifex non præsit. Quæ cum ita sint, perperam Grotius caussam suam agit, qui ad conflandam Ecclesiasticis Conciliis invidiam illud commemorat, quod, regnante Constantino magno, Antiochiæ coactum est. Hoc enim Concilium contra Eustathium Nicænæ Fidei Patronum convenit anno 329. quod recte putavit Jacobus Gothofredus in Dissertationibus ad librum II. Philostorgii, aut certe anno 330. quod sensit Henricus Valesius in Adnotationibus ad Eusebianum librum III. de vita Constantini cap. LIX. Cum in eo Eustathius Antiochenus Episcopus esset abdicatus, tanta seditio commota est, ut tota Civitas in duplicem factionem divisa pene conficeretur civili bello. Id memoriæ mandatum est a Socrate in libro primo Historiæ cap. XXIV. An igitur universæ rei auctores extiterunt Catholici Antistites? Quinimo Eusebiani sive Ariani pium Episcopum, coacto concilio, abdicarunt, quo nicænam fidem facilius subverterent. Athanasius in Epistola ad Solitarios sub initium, *Fuit quidam Eustathius Episcopus Antiochiæ, vir confessione clarus .... quem homines Arianæ opinionis ita apud Constantium* (Constantinum) *ficta calumnia accusarunt, quasi in matrem Principis contumeliosus fuisset*: Paulo post idem Athanasius historiam belli, quod Ariani Ecclesiæ Catholicæ intulerunt, ab eo tempore, cum Eustathius abdicatus est, exorditur, tanquam a primo eorum facinore: quod cum ipsis ex sententia cessisset, cætera prona deinceps & facilia esse ominarunt. Itaque nihil huic Antiocheno Concilio commune est cum illis, quæ ab orthodoxis Episcopos agun-

tur ad constituendam pietatis disciplinam. Sequitur Synodus Cæsariensis & Tyria, ex qua & Grotius argumentum obtrectandi omnes Ecclesiasticos conventus capit. Sed nequicquam hoc molitur. Nanque Præsules, qui Tyri convenerunt, omnes ferme ad Arium accesserant, & Athanasium nicænæ Religionis eximium defensorem vatiniano odio prosequebantur. Despondebant sibi, si hominem perderent, maximam rem è re sua peracturos. Itaque eum falsis criminibus in invidiam adduxerunt & summa injuria condemnarunt. Hæc Patribus illis Constantinus magnus exprobavit in Epistola, quam ad eos conscripsit & apud Socratem in historia lib. I. cap. XXXIV. evolvimus: hic enim eos alloquitur, Ἐγὼ μὲν ἀγνοῶ κ. λ. *Quæ a vestro Concilio per tumultum & tempestatem judicata sunt, equidem nescio. Videtur tamen per turbulentam quandam concitationem veritas esse labefactata, dum scilicet ob mutuam inter vos contentionem, quam invictam atque insuperabilem esse vultis, nec veritatem, nec ea, quæ Deo grata sunt, consideratis*. Postremo affertur Ephesina Synodus II. ut, quum ea Religioni fraudem facere conata sit, præjudicium accipere possimus, quid de universis conciliis censeamus. Sed quem præterit, in Ephesiorum Urbe tum cætum quendam extitisse tumultuarium, in quo vis omnia præpropere administravit? Quamvis enim œcumenicum concilium ageretur, ei tamen Dioscorus Alexandrinus Præsul, non legati præfuerunt, quos Romanus Pontifex miserat. Ad hoc Barsumas Archimandrita omnium Judicum princeps fuit, idem qui, quum Episcopus non esset, cum Episcopis considere non poterat ad ferendum judicium de fide. Hæc Theodosius jusserat, pius quidem imperator, sed qui facile falli possit ab iis, quibus familiariter uti solebat. Accedit, quod recitatæ non fuerunt Epistolæ Romani Pontificis, altera quam ad Flavianum C-Politanum Antistitem, altera vero quam ad Concilium scripserat de dogmate quod quærebatur. Dioscorus enim quidquid animo moliebatur, ex sententia gerebat. His cœptis Legati intercedebant: sed ille proposito insistebat, & Episcopis, qui consilio non favebant suo, vim inferri a Monachis & Militibus patiebatur. Itaque Euthyches hæreticus criminis absolutus est, & Flavianus sanctissimus Præsul judicium subivit. Habemus quænam sint concilia, quæ ad commovendas potius dissensiones, quam ad eas sedandas convenisse Grotius objecit. In iis enim aut Hæretici Judices extiterunt, aut ordo ille servatus non est, quo catholica Ecclesia continetur. Itaque contra omnes illæ Synodi, quæ jure sociantur, Ecclesiis pacem conciliant & Religionem conservant. At enim, inquit Grotius, qui alicujus nomen detulerunt, iidem in conciliis sententiam pronunciant: Quamdiu hic vetus mos abrogatus non sit, facile accidit, ut, qui in sententiarum diversitate ante Synodos fuerant, deinde ab Ecclesia secessionem faciant, & certamina cœptent. Sic Arminianus, cujus istam obtrectationem paucis obteramus necesse est. Atque duo explicate sejungenda sunt, quæ ille confundit, an caussæ in Concilio versentur, quæ de certis personis disceptantur, an vero negotium sit de explicanda religione & disciplina Ecclesiæ. Si nimirum in Synodo quæstiones exerceantur de Ecclesiasticis viris, nefas est eos Judices censere, quos illi jure recusare possent, quorum nomina delata fuerunt. Quum quæreretur de Cæciliano Præsule Carthaginensi, Constantinus Magnus huic cognitioni præfecit non Episcopos Africanos, qui cum Cæciliano vel amicitias vel inimicitias gerebant, sed Episcopos Gallicanos, qui Romæ cum Melchiade Pontifice judicium de homine ferrent. Beatissimus Ecclesiæ Doctor Athanasius Tyriæ Synodi Episcopos rejecit & ad Constantinum sese recepit. Apud Sozomenum *in libro* II. *Historiæ cap.* 25. legimus, Ὁ δὲ λογισάμενος .... ὄντι ἀσφαλὲς δικάσασθαι πρὸς πλῆθος κατηγόρων παρὰ δικασταῖς ἐχθροῖς, φεύγει εἰς Κωνσταντινούπολιν, *Ille vero* (Athanasius) *cum nosset ... nec tutum sibi fore adversus tantam accusatorum multitudinem coram inimicis Judicibus caussam dicere, C-Polim abscessit*. Joannes Chrysostomus, quamvis in Synodum ad Quercum plus vice simplici sit vocatus, tamen nunquam vadimonium obivit. Nam iis, qui vocaverant, apud Photium *in Bibl. cod.* LIX. respondit, *Si apertos hostes judicum ordine submoveritis, præsto sum, meque sistam, ut si quis me accusarit, caussam dicam: si id facere detrectabitis,*

tis, *quoties citabitis, nihil proficietis*. Sin vero in Concilio referatur de Religione & universæ Ecclesiæ disciplina, ea res, quum omnium sit communis, ab universis Catholici orbis Episcopis agenda est: Neque enim refert, si qui Antistites ante concilium sententiam suam pronunciaverint, iisque, qui contra sentiebant, fortiter intercesserint, ne officium desererent suum. Nam quidquid ad Religionem pertinet, hoc explicandum est consensu singularum Ecclesiarum, quæ ab Apostolica fide nunquam desciverunt. Hic enim consensus Christianæ doctrinæ divinus est interpres & explanator. Tertullianus quidem & Irenæus prisci Doctores contra Hæreticos dogmata expromebant ex communi fide, quam iidem *auctoritatem Catholicarum Ecclesiarum* appellabant. At quod omnes Ecclesiæ sentiunt, istud cognosci non potest, nisi Antistites interrogentur, qui iis præsunt. Ex quo necesse est, ut omnes Episcopi, nisi aperte defecerint, Ecclesiæ quisque suæ fidem proferant & de dogmate, quod declarandum est, libere censeant. Sic rationem instituerunt suam œcumenica omnia concilia, quæ optime Ecclesiarum tranquillitati & Religionis saluti prospexerunt.

X. Hæc de jure, quod Christianis Principibus tributum est sine Pastorum conciliis. Videndum est de altera eorundem auctoritate, quæ ad ipsas Synodos respicit. Ea enim ab Arminiano perinde exposita est, ac si Principes duo efficere possent, & e numero Pastorum eorumque omnium, qui in rerum divinarum disciplinis excellunt, eos deligere, qui soli in Synodis veniant, & porro in ipsis Synodis sententiam ferre de Religione. Cum primum illud persequitur, plane dicit ad Synodos diæcesanas veterum more adivisse omnes Presbyteros, quos Ecclesia complexu quæque suo continebat, & ad Metropolitanas illos Episcopos, qui provinciam administrabant: sin vero œcumenicæ Synodi convocarentur, universos Metropolitanos fuisse admonitos, ut ad eas accederent, eosque Episcopos ex provinciis evocarent, quos iidem legissent. Repetit deinde tres illas habendarum Synodorum caussas, quas paulo ante commemoraverat. Atque existimat, judicio Principum Pastores esse renunciandos, qui mittantur cum in Synodos, quæ ab iis coguntur ad capiendum consilium de sacris, tum in illas, quæ publicam condendorum canonum potestatem exercent. De Synodis autem, quæ pro exploranda Ecclesiarum consensione congregantur, ille sic habet, Principes prudenter huic negotio consulere, si illis Pastoribus id ipsum commiserint, quos aut unaquæque Ecclesia, aut alii Pastores probassent. Hæc autem Arminiano est prudentia Principum sive bene agendi ratio. Quod si enim de jure quæratur, is putat dubium non esse, quin in quaslibet Synodos illi solum Postores venire possint, quos Principes arbitratu suo ceperint. Ista omnia Grotius percurrit, quæ nunc refellenda suscipimus. Atque is quidem de conventibus Pastorum disputabat, in quibus de sacris consultari necesse sit. Hos sociari in more est, ut decernatur vel de negotiis unius Ecclesiæ & de caussis, quæ ad Clericos tanquam Clericos respiciunt, vel de Religione & disciplina divini cultus, de qua divisione supra diximus. De conventibus prioris generis nobis cum Arminiano certamen non est. Damus equidem ei, penes Christianos Principes residere auctoritatem sacros Pastores eligendi, qui in iis judicent. Ea enim auctoritas hoc spectat, ut Ecclesiarum tranquillitati & Canonum sanctitati consulatur ab illis Pastoribus, quos inter cæteros gerendæ rei esse aptiores Christiani Principes censuerint, iidem, qui sacrorum omnium sunt tutores & Patroni. Istud universa historia comprobat, ex cujus monumentis testimonia afferri non vacat. Verum in Synodos in quibus referri solet de Fide, omnes ferme Catholici Orbis Antistites vocentur oportet sine ullo delectu, siquidem Religio communi omnium Ecclesiarum judicio expromenda est. Si quæ enim de Fide scita sint in Conciliis, in quibus unius Provinciæ vel Nationis Præsules convenerunt, ea non existimantur a supremo Religionis cognitore & Judice fuisse edita, nisi reliquorum Episcoporum consensio accesserit. Optime Vincentius Lirinensis in Common. pag. 279. edit. Rittershus. *In ipsa*, inquit, *Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est. Hoc enim vere proprieque Catholicum* (*quod ipsa vis no-*

mi-

minisque ratio declarat) quod omnia fere universaliter comprehendit. Sed hoc ita demum fiet, si sequamur universitatem, antiquitatem & consensionem. Sequemur autem universitatem hoc modo, si hanc unam fidem veram esse fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Ecclesia, antiquitatem vero ita, si ab his sensibus nullatenus recedamus, quos sanctos majores & Patres nostros celebrasse manifestum est, confessionem quoque itidem, si in ipsa vetustate omnium vel certe pene omnium Sacerdotum pariter & Magistrorum definitiones sententiasque sectemur. Quocirca veteres Imperatores, cum œcumenicas Synodos convocabant, ad singulos Metropolitanos epistolas mittebant eosque monebant, ut id ipsum universis Provinciæ Episcopis nuntiarent, de quo more in Prolusione. Jamvero facile omnia explicantur, quæ contra Arminianus objecit. Nulla lex proferri potest, inquit, in qua politicis Populorum moderatoribus interdictum sit, quominus ipsimet universos Pastores judicio suo deligant, qui in Ecclesiasticas Synodos congregentur. At cur ea lex a nobis quærenda est, quum, si Ecclesiæ status spectetur, Religio in communi omnium fere Pastorum consensu nitatur. Sancitum enim est in Divino jure, Ecclesiam universis Episcopis gubernari. Huic legi si Principes pareant, satis intelligunt, sibi non licere delectum Pastorum facere, qui de Religione deliberent in Synodis. Sed nonne par est (sic enim Arminianus pergit) a Christianis Rerum publicarum Rectoribus illos Pastores eligi, quos de sacris consulant, aut eos, qui publicam in Synodis jurisdictionem gerant. Nimirum pro certo habet Arminianus, Pastores, cum conveniunt, id agere ut civilem jurisdictionem administrent & quasi a consiliis declarent, quid Principes decernant, iisque de caussis Synodos sociari in publica Ecclesia. Videat quorsum evadit. Hoc enim quum sentiat, quasi perfrictæ frontis homo contemnit quid in evangelico jure constitutum sit, quid universa antiquitas censeat, & quid Catholicum omne nomen credat. Antistites enim in conciliis, in quibus quæritur de Religione, sacrorum Judicum loco sedent & sine ullo imperio publico divinum obeunt munus. Hoc opposuit Ambrosius Auxentio Ariano, cum ab eo ad disputationem in senatu Principis instituendam provocatus est, *At certe*, ait, *si vel Scripturarum seriem Divinarum, vel vetera tempora pertractemus, quis est, qui abnuat in caussa Fidei, in caussa, inquam, Fidei Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis judicare:* Et paulo post, *Si conferendum de Fide, Sacerdotum debet esse ista collatio, sicut factum est sub Constantino augustæ memoriæ Principe, qui nullas Leges ante præmisit, sed liberum dedit judicium Sacerdotibus.* Omittimus complura illa, quæ in eandem sententiam descripta sunt in Prolusione. Insistamus enim in cæteris, quæ deinde Arminianus persequutus est. Nihil moramur, quid *in Defensore suo pacis* existimaverit Marsilius Patavinus, prodromus certe inter eos, qui res novas moliti fuerunt. Neque nos movent exempla Regum Israelitarum qui Prophetas pro libito lectos consulebant. Nam satis exposuimus in Prolusione, an jus, quod Regibus Israeliticis erat in sacris, idem tribuendum sit Christianis Principibus. Nihil porro refert, quod Constantinus Magnus è Gallia Episcopos cognitores dederit, qui in Romano Concilio de Cæciliano Antistite Carthaginensi cognoscerent. Quærebatur enim de negotiis, quæ ad solam africanam Ecclesiam pertinebant. At enim Grotius commemorat Theodosium Magnum, qui ad C-Politanum Concilium Macedonianos evocavit, itidem alterum Theodosium & Valentinianum, qui jusserunt Dioscorum cum solis decem Episcopis ad Ephesinum concilium ire & Theodoretum ab eo submoverunt, denique Stephanum Papam Reges rogantem, ut è Galliis Episcopos mitterent, qui in Romanum Concilium convenirent. Hæc breviter requiramus. Atque Theodosius magnus non eo consilio Macedonianos evocavit, ut iidem cum Catholicis Episcopis in Concilio considerent & de Fide pronunciarent? Novimus equidem id quod pius ille Princeps voluerit, e Socrate in Historia lib. IV. cap. VIII. Ἐλπίσας δὲ, inquit Socrates, *δύνασθαι καὶ τοὺς ἀπὸ Μακεδονίου ἑνῶσαι τοῖς αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐκείνης τῆς αἱρέσεως προεστῶτας ἐκάλεσε*, *Quoniam in spem venerat* (Imperator), *Macedonianos Fidei suæ posse sociari, eorum quoque Antistites convenire imperavit.* Imperator nempe in

in animum induxerat, Macedonianos ab Hæresi avocare & Catholicis in amicitiam adscribere. In hoc studium ille incubuit, dum in Synodo versabantur, quod ab eodem Socrate memoriæ proditum est, Ὁ οὖν Βασιλεὺς, ἅμα δὲ οἱ αὐτοῦ πίστεως Ἐπίσκοποι παντοίως ἐγίνοντο ἐφελκύσασθαι αὐτοῖς τοὺς περὶ Ἐλεύσιον. *Imperator igitur cum Episcopis partis ipsius omni ope adnitebatur, ut Eleusium* (Macedoniorum principem) *eosque, qui cum illo erant, ad partes suas traduceret*. Quumque rem ex sententia non cessisse ille videret, passus est hæreticos è Concilio decedere. Ex iis perspicuum est, Macedonianos non fuisse evocatos ad consultandum & decernendum, sed potius ad colloquium, in quo rationum momentis nicænam fidem doceri possent. Sic Theodosius Magnus, e cujus ratione bene instituta alter Theodosius abivit. Hic enim cum ad convocandam Ephesinam Synodum accessit, multa peregit, quæ divino juri essent contraria. Inter ea commisit, ut in Synodum eos Episcopos congregaret, qui hæretico Eutycheti faverent & ab eadem depelleret, qui e Flaviani Sanctissimi Episcopi partibus starent. Hoc valent duo rescripta, quæ ad Dioscorum Alexandrinum Episcopum missa sunt & *in Actione prima Concilii Calchedonensis* leguntur. Imperatorem enim fefellerant nefarii homines, quos in amicitiam receperat suam: Ex quo ille tanquam auctor proferri non potest, quem Christiani Principes sequantur. Restant litteræ, quas ad Pipinum scripsit Stephanus Papa. Demortuo Paulo primo in Pontificatum Constantinus frater Totonis Ducis Nepesini invaserat: ad Sacerdotium summum admotus fuerat a Georgio Episcopo Prænestino, quem ad hoc vi coegerat, conventu finitimorum Episcoporum habito, qui in ipsum consentiret: Creaverat Diaconos, Presbyteros & Episcopos. Quumque post annum de illo abdicando ageretur, vocatis contra Totonem Longobardis, in rerum perturbatione Waldibertus Presbyter Pontificatum arripuit. Utroque dejecto Pontifex maximus creatus est Stephanus IV. vir patria Siculus & pietate eximius. Is in concilio decernere voluit de Antipapis, & de auctoritate illius Sacerdotii, quod Constantinus multis contulerat. Eam ob caussam litteris Pipinum rogavit, ut Episcopos è Gallia, quot ipse deligeret, Romam mitteret. Venerunt Gallicani Antistites Willicarius Senonensis, Lullus Moguntinus, Gavienus Turonensis, Addo Lugdunensis, Herminardus Bituricensis, Daniel Narbonensis, Tilpinus Remensis, Herulfus Lingonensis, Herembertus, Bubulfus, Gisebertus & Joseph. Hæc prodit Anastasius Bibliothecarius & leguntur in Actis Concilii Romani. Itaque non quærebatur de explicanda fide, quæ res ad omnes Ecclesias pertinet, sed de fortuna Antipaparum & de firmitate rerum, quas iidem peregerant. Quæ quum ita se habeant, plane concludimus, ad ea concilia, in quibus decreta Fidei condenda sint, universum ferme Episcoporum ordinem esse evocandum, singularia licet Ecclesiarum & Clericorum negotia iis Episcopis committi possint, quos Christiani Principes elegerint.

XI. Proximum est, ut videamus, an Principibus in Synodis tribui possit judicium de sacris. Hoc Grotius illis plane adscribit ob id ipsum quod iidem Religionis, quam sibi habet Respublica, sint judices & rectores. Sed eas conditiones dicit, ut, si in Synodis de expromendo dogmate quæratur, Principes una cum Episcopis in eo requirendo laborent & quovis loco censeant, quin liberam sentiendi copiam aliis imminuant: sin vero referatur vel de rebus, de quibus in divino jure nihil scitum sit, vel de investigando Ecclesiarum consensu, tum illi quidem Synodis præsint easque regant, sed a pronuncianda sententia abstineant sua. Præstat enim ipsos, postquam cognossent quidquid Synodi decreverint, tandem judicium suum reddere idque lege jubere. Atque sic prorsus Grotius existimat, si Principes ad Synodos adeant, quas convocaverint. Nam, cum ad eas administros & magistratus suos mittunt, ille putat in more fuisse, ut his vel judicandi potestas mandaretur, qualis commissa fuit Judicibus in Concilio Calchedonensi, qui de concipienda Fidei formula cum Episcopis consultarunt, vel sola regendi facultas crederetur, qua præditi erant Dionysius in Tyria Synodo, & Candidianus Comes in Ephesina. Ista Grotius, contra quem

quem sæpe eundem locum urgeamus necesse non est. Nanque ad perspicuitatem cum in prolusione, tum in criticis his exercitationibus explicatum est, sacrorum regimen, in quo continetur judicium de Religione, non politicis rerum Rectoribus, sed sacris Pastoribus fuisse mandatum, qui illud gerunt Dei mente, ratione, ductu, & auspiciis. Hac existimatione amplissimus Pastorum cœtus usus est apud veteres piosque Imperatores & Reges, qui nunquam commiserunt, ut de Religione decernerent. Nanque de iis, quos contra egisse Grotius putat, veluti de Constantino magno in Nicæna Synodo, de Marciano sive hujus magistratibus in Calchedonensi, & de Carolo Magno in Francofortensi satis superque disseruimus.

XII. Differamus tandem de eo judicio, quod ex sententia Grotii a Christianis Principibus instituendum sit de iis quæ in Conciliis jam dimissis acta sunt. Nam si in Synodis divinum aliquod dogma expromptum sit, Arminianus censuit, Principum esse requirere, an utrique Tabulæ ea consentiant, quæ Pastores decrevere: sin vero in Synodis de Ecclesiastica politia aut disciplina id scitum sit, quod in sacris libris non continebatur, ad Principes pertinere dixit, ut iis, quæ constituta sunt, legis vim adjungant, aut eorum aliqua tantum probent, quæ Ecclesiæ & Reipublicæ ex usu esse existimaverint. Protulit Arminianus veterum Synodorum morem, quæ ad Romanos Imperatores omnia retulerunt. Hi enim, quæ gesta fuerant, publice solebant βεβαιοῦν *confirmare*, ἐπιψηφίζεσθαι *calculo probare*, ἐπισφραγίζεσθαι *obsignare*, κρατύνειν *stabilire*, κρατεῖν καὶ ἐπικυροῦν *firma & rata esse jubere*. Addidit monumenta, quæ ex Gallicanæ Ecclesiæ historiis accepit. Docemur enim ex iis, Reges, qui Galliis imperabant, in eo fuisse officio, ut quæ topicæ Synodi decreverant, ipsi vel omnia reciperent, vel eorum tantum aliqua confirmarent. Recitatis his monumentis Grotius effecit, penes Christianos Principes jus residere mutandi Synodica omnia, tum quæ ad totam Religionem, tum quæ ad Religionis, quam Civitas ascivit, partes respiciant.

Refellamus hæc. Atque quorsum orthodoxi Principes spectaverint, cum ipsorum sæpe Patrum rogatu Synodis auctoritatem adjecere suam, ex antiquitate intelligi facile potest. Synodi quidem duplicis generis decreta edebant. Si enim in iis de aliquo Religionis dogmate judicatum esset, Imperatores id quod scitum erat, statim lege sua firmabant, quin ullam cognitionem instituerint. Hoc enim agebant, ut Ecclesiæ judicium defenderent & contra eos, qui ei stare negabant, publicas sanctiones ferrent. Sin vero condebantur canones, in quibus Ecclesiæ politia & Christianorum disciplina constituerentur, hos optimi Principes ratos quidem esse jubebant, postquam de iis, quæ decreta fuerant, diligenter consultaverint. Providendum enim erat, ne novi canones iis, qui antiquiores erant, derogarent, aut quum ad Clericos aliosque cives pertinerent, politicam Reipublicæ gubernationem perverterent. Hic locus satis pertractatus est in prolusione. Quoniam vero Grotius in hoc capite Gallicanos Reges Carolum Magnum & Carolum Calvum potissimum objecit, separatim differendum est de jure, quod illi exseruerunt in confirmandis Nationis suæ Synodis. Promamus primum monumenta, ad quæ Grotius spectavit. Carolus Magnus anno DCCCXIII. quum Ecclesiæ disciplinam instaurare in Galliis summo studio exoptaret, Episcopos ditionis suæ jussit in Synodos congregari apud Urbes Arelatensem, Moguntinam, Remensem, Turonensem & Cabilonensem. Dicto audientes Antistites conventus in iis Urbibus cogunt & canones concipiunt, quos ad Carolum mittunt. Eum autem ita alloquuntur, ut Imperatorias versari partes dicant in emendandis & confirmandis Synodis. Nam conventus Arelatensis, *Hæc igitur*, inquit, *sub brevitate, quæ emendatione digna perspeximus, quam brevissime adnotavimus, & Domino Imperatori præsentanda decrevimus; poscentes ejus clementiam, ut si quid hic minus est, ejus prudentia suppleatur, si quid secus, quam se ratio habet, ejus judicio emendetur, si quid rationabiliter taxatum est, ejus adjutorio Divina opitulante clementia perficiatur*. Conventus Moguntinus in eandem sententiam, *Quatenus*, ait, *ea quæ paucis perstrinximus capitulis, a vestra auctoritate firmentur, si tamen vestra pietas ita dignum esse judicaverit, & quid-*

quid

quid in eis emendatione dignum reperitur , *vestra magnifica imperialis dignitas jubeat emendari*. Hujusmodi auctoritatem, quam Carolo Magno Gallicani Antistites detulerunt, Carolus Calvus sibi vindicavit anno DCCCLVI. Hic enim canones LXXX. quos Meldensis Synodus ediderat, ex Primorum Regni consilio perpendendos suscepit in Villa Sparnaco ad Matronam Fluvium, eorumque tantum XIX. probavit, rejectis LX. aliis. Atque Canones illi XIX., quos Rex delegit , *capitula excerpta* vocantur in *volum.* III. *Conc. Galliæ*, & in *collectione Capitularium*. Ad ista, horumq. similia , quæ Gallicani Reges gesserunt , Grotius respexit , cum in Principum esse potestate dixit , ut conciliis adderent, aut de iis demerent, quæ addenda vel demenda esse judicaverint. Nos igitur videamus an recte illius se habeat ratio.

Leguntur Gallicanæ Synodi Arelatensis, Moguntina , Rhemensis , Turonensis & Cabilonensis in volumine XIV. Conciliorum editionis Venetæ . In iis Carolo Magno arbitrium delatum est in probandis vel in emendandis iis , quæ scita fuerant . Nullus tamen canon editus erat, qui de Religione decerneret . De disciplina tantum Gallicanæ Ecclesiæ Episcopi consilia contulerant . De quinque illis Synodis Eginhardus in Chronico an. DCCCXIII. *Concilia quoque jussu Caroli Imperatoris super statu Ecclesiarum corrigendo per totam Galliam ab Episcopis celebrata sunt : quorum unum Moguntiaci, alterum Rhemis, tertium Turonis, quartum Cabiloni, quintum Arelati congregatum est* . Ex his verbis perspicuum est, ipsum Carolum Episcopis solum illud commisisse ut *statum Ecclesiarum corrigerent* sive de componenda Ecclesiarum politia consultarent. Quamobrem, habitis Synodis, Imperator conventum Aquisgrani coegit, in quo canones recitari omnes jussit , quos Episcopi in diversis Urbibus condiderant , & ex iis eximium capitulare decerptum evulgavit . Eginhardus enim sic pergit , *Constitutiones, quæ in singulis Synodis factæ sunt, collatione coram Imperatore in illo conventu* (Aquisgranensi) *habita, qui nosse voluerit , in supradictis Civitatibus invenire poterit, quamquam & in archivo palatii exemplaria illarum habeantur*. Sed Cronographus Moissiacensis apud Antonium Pagium ad A. 813. diligentius rem memoriæ prodidit , *Mandavit Carolus, ut quidquid in unaquaque Synodo Episcopi definissent , ad Placitum constituti Imperatoris renuntiassent ; quod ita factum est , & in ipso anno mense Septembri jam dictus Carolus fecit conventum magnum Populi apud Aquas palatium de omni Regno vel Imperio suo, & convenerunt Episcopi , Abbates & Comites & Senatus Francorum ad Imperatorem in Aquis, & ibidem constituit Capitula num.* 46. *de caussis, quæ erant necessariæ Ecclesiæ Dei & Christiano Populo*. Extat quidem *Capitulare*, quod in *capita* 46. tribuitur . Sed in animum nostrum induci non potest, hoc ipsum esse illud , quod Chronographus Moissiacensis significavit . In eo enim Imperator non edixit *de caussis Ecclesiæ Dei & Christiano Populo necessariis*, sed de pœnis; quas politicus Judex ex edicto Regio repetebat. Ad hoc in capitularibus alterum est Caroli Magni , quod tamen XXVI. capitibus continetur. Sed nihilosecius omnia capita decretis quinque Synodorum ita consentiunt , ut ex his descripta esse videantur. Igitur si istud *Capitulare* idem sit, quod Aquisgrani Imperator pertulit, in verbis Chronographi Moissiacensis loco numeri XLVI. subrogari necesse est numerum XXVI. siquidem nota X. in alteram notam L. mutari potuit.

Ad Synodum Meldensem accedamus , cujus plurimos canones Carolus Calvus improbavit . Eam Synodum habuere tres Metropolitæ Wenilo Senonensis , Hincmarus Rhemensis & Rodulfus Bituricensis eorumque provinciales Antistites . Atque hi omnes primum vicem temporum doluerunt , in quibus Milites aliique cives in Ecclesiastica prædia invaserant , idque facinus caussam esse pronuntiarunt , cur a Northmannis aliisque barbaris Gentibus universa Gallia tot malis afficeretur : Deinde pro conservandis Ecclesiarum prædiis canones LXXX. ediderunt , & Carolum Calvum admonuerunt , ut leges , quæ ad eam rem pertinerent , a Carolo Magno & Ludovico perlatas vim habere suam juberet . Hæc omnia quum Synodus sanxisset, ad Regem retulit , qui in Sparnaco Villa Rhemensis Ecclesiæ ex iis canonibus quos Episcopi ediderant , tantum XIX. delegit , quibus publicam auctoritatem tri-

tribueret. Hoc enim apud Regem egerunt Regni Primores, qui Ecclesiasticas fortunas sibi eripi ægre patiebantur. Faucis id expressit inscriptio illa, quæ excerptis Canonibus a Carolo Calvo in volumine Capitularium grandiusculis litteris adjuncta est, *Hæc quæ sequuntur, capitula excerpta sunt a Domno Carolo Domni Ludovici Imperatoris Filio, & Principibus ejus, ex capitulis quæ anno 846. ediderunt Episcopi in Synodis Wenilo scilicet cum suffraganeis suis, Ursmarus cum suffraganeis suis, Hincmarus cum suffraganeis suis, Gunthaldus cum suffraganeis suis, Amalo cum suffraganeis suis: & oblata sunt eidem Principi, sicut ipse jusserat, collecta ad relegendum in Sparnaco Villa Rhemensis Ecclesiæ. Et quia factione quorundam motus est animus ipsius Regis contra Episcopos, dissidentibus Regni sui Primoribus ab eorundem Episcoporum admonitione, & remotis ab eodem concilio episcopis, ex omnibus illis capitulis hæc tantum observanda & complacenda sibi collegerunt, & Episcopis scripto tradiderunt dicentes: non amplius de eorum capitulis acceptasse, quam ista & ista se velle cum Principe observare.* Ergo Carolus Calvus, si plerosque Canones ex iis rejecit, quos meldensis Synodus ediderat, in hujusmodi decretis versabatur, in quibus non de Fide, sed de Ecclesiarum rebus agebatur. Gallicani enim Reges exemplo Romanorum Imperatorum de amplissimo Episcoporum ordine ita existimabant, quasi de sacro quodam Magistratu, penes quem Ecclesiæ regimen resideret. Illi quidem non patiebantur, concilia in Galliis perferri, nisi quæ nutu suo probarentur: Attamen hanc auctoritatem ita adhibebant, ut decreta, quæ ad fidem pertinebant, statim asciscerent & in eos qui contra sentiebant, politicas sanctiones imponerent, sed de decretis, quæ ad constituendam disciplinam concepta fuerant, antea cognoscerent, an veteribus canonibus & Regni legibus consentirent. Nanque in sciscenda fide, quæ una est, Episcoporum ordo tanquam judex credebatur, qui falli nesciret: At disciplina res media putabatur, quæ mutari poterat, & sæpe mutata fuerat, quinimo cum ea politicus Regni status ita conjunctus erat, ut ex novis canonibus facile perturbari posset. In Francofordiensi Synodo dum referebatur de imaginum cultu contra Græcos & de Fide contra Elipandum Episcopum Toletanum & Felicem Episcopum Urgellensem soli Episcopi iis de rebus consultabant & decernebant. Carolus Magnus aderat, sed tanquam is, qui ad Christianæ Religionis dogmata instituebatur. Cum autem de disciplina quæri cœptum est, Imperator non modo intererat iis, quæ gerebantur, sed consilia cum Episcopis capiebat & cum iis canones edebat: in canonibus sexto & septimo sic legitur, *statutum est, definitum est, a Domno Rege & a sancta Synodo*. Igitur perspicuum est, Gallicanos Reges non omnia, quæ in Synodis constituebantur, judicio suo subiecisse, sed ea tantum, quæ vel disciplinam vel politiam spectabant. Hanc tamen illorum auctoritatem Grotius confuse accepit, ut consilio suo deserviret. Consulendus est Petrus de Marca in lib. VI. cap. XXII. *de concordia Sacerdotii & Imperii*.

CA-

AD

CAPUT VIII.

EXERCITATIO CRITICA.

I. Omnia sub unum obtutum adducuntur, quæ Grotius persequutus est in hoc capite.

II. Reiicitur arbitrium, quod ille Principibus defert, condendæ cujuslibet Religionis in Regno suo, idque multis argumentis: Primum argumentum.

III. Secundum argumentum.

IV. Tertium argumentum.

V. Quæ audacter in eam rem a Grotio allata fuere, facile diluuntur.

VI. Auctoritas, quam orthodoxi Principes inter sacrorum diversitates sibi tribuerunt, non ad arbitrium constituendæ publicæ Religionis referenda est, sed ad tutelam Christianorum sacrorum, quæ iis a Christo data fuerat.

VII. Ratio agendi cum Gentilibus, quæ Constantino Magno fuit, non imperatorium Religionum arbitrium declarat; sed argumento est, eum Principem ita præsidium Christianæ Religioni tulisse, ut publicæ Imperii incolumitati simul consuleret.

VIII. In eandem, ac Constantinus, sententiam rem gesserunt Constans & Constantius.

IX. Item cæteri Imperatores.

X. Quidquid de Judæis perlatum est, hoc iidem Imperatores non jure administrandæ publicæ Religionis, sed partim consilio non perturbandæ Reipublicæ, partim studio defendendi Christiani nominis pertulerunt.

XI. Publicis legibus vetitæ fuere omnes omnium hæreticorum sodalitates, non modo eorum, qui superstitioni operam dabant, aut dogma Civitatis tranquillitati contrarium docebant.

XII. Accedit, quod in Principatu ea potestas inest, ut a quibuscunque hæreticis civiles pœnas sumere possit. Solvuntur quæ contra Arminiani obiiciunt.

XIII. Explicatur quo jure Africani Proconsules inter diversas Donatistarum sectas sententiam pronuntiaverint.

XIV. Reiiciuntur exempla, quæ a Grotio expromuntur ad vindicandam potestatem, quam Principibus mandat sciscendi cujuslibet dogmatis. De lege Honorii contra Pelagianos.

XV. Docetur quid orthodoxi Principes studuerint, cum leges condiderunt, in quibus contentiones de Religione vetuerunt. De Constantino & de Marciano. Enarratur Titulus Theodosiani Codicis, de his, qui super Religione contendunt.

XVI. Quam impudenter Grotius in caussam suam Heraclium Imperatorem attulit, qui inter Monothelitas & Catholicos de dogmate decrevit. De eo Imperatore Ecclesiæ judicium.

XVII. Pauca dicuntur de Meletio Antiocheno & Basilio Magno, cujus locum Grotius interpolavit.

XVIII. Aggreditur Grotius edisserere de Principum jure in iis constituendis, quæ ad Ecclesiæ disciplinam & gubernationem pertinent. Ostenditur Principes eam rem ex Ecclesiæ & canonum mente peregisse.

XIX. Non est Principibus deferendum arbitrium mutandorum canonum. Contra Grotius obiicis, politiam Ecclesiæ Principum legibus fuisse constitutam, secus atque canones jubebant.

XX. Ad eum refellendum vetus Ecclesiæ temperatio exponitur. Hæc fere civilem politiam sequebatur, licet in aliquibus Regionibus ab ea recederet, prout è Religione hoc negotium esset. Id probatur ex sacra politia Italicæ & africanæ Ecclesiæ quæ cum civili statu non consentiebat. Adduntur auctoritates Innocentii I. & Justiniani Imperatoris, qui senserunt vel in ipsis Asianis Ecclesiis non oportuisse ordinem sacrarum dignitatum eundem esse ac ordinem civilium Magistratuum.

XXI. De canonibus Calchedonensis Synodi. Conciliatur canon XII. *cum canone* XVII. *contra quem nunquam Principes egerunt. XXII. Expromitur vetus Ecclesiae disciplina de constituendo in singulis Civitatibus Episcopo. Ea saepe abrogata est non Principum jussis, sed contrariis Ecclesiae moribus.*

I. HActenus Grotius ex iis, quae in summo insunt imperio, primum illud exposuit, quod in reddendo de sacris judicio consistit, nunc ad alterum illud aggreditur, quod in Religione publicis constituenda legibus versatur. Putat autem penes summos Magistratus non modo potestatem residere condendi publici juris de iis, quae Deus nec jussit, nec vetuit, sed etiam de iis, quae scita sunt in Divinis Legibus, sive ad totam Religionem, sive ad ejus partes respiciant. Hoc, quod postremum est, primo loco ille persequitur. Igitur cum Arminianis suis arbitratur, ad summos Magistratus pertinere, ut eam Religionem legibus haberi jubeant, quam ipsi delegerint, idque jus Europaeos omnes Reges sibi vindicasse, qui ex Christianis sectis, quae sibi optima esse videtur, illam in sua quisque ditione asciverunt, additque Sacros Pastores & Cives non posse in Civitatis templis contra docere, atque civiles leges imperaverint; sin vero talis Religio jussa sit, quae sacris Scripturis sit contraria, eos bene rationem instituere suam, qui Principibus quidem non obediant, sed nihilosecius nihil publice audeant, sed separatim sibi & aliis in privatis conventibus consulant. Cumque totam eam rem summis Magistratibus attribuat, porro existimat, his illud esse integrum, ut, quemadmodum faciundum esse e Republica censent, Gentiles cultus, & haereticos caetus tollant aut tolerent, allatis pluribus Principum exemplis. At de hujusmodi conventibus prohibendis edicit, qui aut superstitionem colunt, aut civitati plane nocent, aut a pace abhorrent, facile ut quisque intelligat, ceteras in Republica Religionis causa sociatas factiones ex ipsius sententia ab imperio esse liberas, quod Arminiani omnes explorate sciscunt. Haec Grotius dixit, ex quibus deinde efficit, id quod ab iis sequitur, eorundem Principum jus esse praestantissimum, ut de Religionis partibus, sive de quovis dogmate leges sancire possint, quod is non modo Hebraeorum Regum, sed Caroli Magni aliorumque Christianorum Regum rebus gestis confirmat: ex quo concludit, civilium legum auctoritate non modo quaestiones esse sublatas, quae inutiliter agebantur, sed etiam voces, quae Sacris Scripturis usui non fuerunt ad explicanda & exprimenda dogmata.

Deinceps Grotius edisserit de jure summorum Magistratuum in sanciendis iis, quae in Divinis tabulis praedefinito nec jubentur, nec vetantur, & ad Ecclesiae disciplinam optimamque gubernationem pertinent. Hujusmodi leges Rerumpublicarum orthodoxi Domini saepe rogarunt sine canonum conciliorumque auctoritate: optime tamen ab illis negotium confectum est qui ex canonum scitis sanctiones de sacris pertulerunt: nanque habuerunt, quod sequerentur, consilium, & magis magisque Ecclesiis placuerunt. Haec ille, qui negat, Ecclesiae inesse potestatem legum figendarum. Eam enim illorum esse, qui summo imperio Rempublicam administrant: Ecclesiam solum canones scribere, quibus suadet, non imperat quod faciundum est. Ipsam nihilosecius hujusmodi esse loco, ut Principes ei Imperium mandare possint, quantum satis est ad condendas leges, quod si concessum sit, hoc eandem non ita habere, quasi illi qui concesserunt, eo ipso sese abdicaverint, nec corrigere aut abrogare valeant, quidquid de sacris perferetur. Quae cum Arminianus constituisset, deinceps adstruit Principes canonum sanctionibus non teneri, easque saepe sustulisse aut mutasse: Quo jure Orthodoxi Imperatores contra atque in Calchedonensi Synodo canone XII. erat decretum, multas Ecclesiasticas metropoles erexerunt, aliique plurium Civitatum praefecturam uni Episcopo dederunt, tametsi antiquissimus Canon id vetuisset. Existimat autem, hoc potissimum argumento universam canonicam disciplinam esse in Principum manu & ditione, quod Ecclesiasticarum paroeciarum ordo civiles & publicas leges sequatur: eo enim spectat Calchedonensis canon decimus septimus. Sic Grotius.

II.

II. Omnia igitur dispiciamus. Primum ea potestas, quam penes Principes residere Grotius censet, mutandæ & deligendæ arbitratu suo Religionis, summo est exitio & fraudi non modo Reipublicæ, sed iis ipsis, qui Imperio præsunt. Nanque tollitur id, in quo Civitatis salus atque ipsius principatus incolumitas nitantur. Sit enimvero publicus Dei cultus in manu & arbitrio Principum: proximum est, ut Cives facile existiment, nullam esse Religionem ratam & constantem, quam sibi habere debeant, sed posse ad hanc, atque ad illam animum adjungi, quamcumque summi Magistratus legibus imperaverint. Hinc sequitur, ut iidem rerum divinarum disciplinam in numero eorum reponant, quæ media dicuntur, sive nec bona, nec mala, atque ita censentur, quemadmodum publicis legibus constituuntur. Suspicamur enim id quod accidit. Henricus VIII. Angliæ Rex veterem Ecclesiæ formam immutavit: Romanum enim Pontificem eo sacræ præfecturæ munere abdicavit, quam ei gerendam Christus mandavit in universo Catholico orbe. Demortuo Henrico Edvardus VI. novam Christianam sectam adscivit, quam orthodoxi omnes repudiabant. Cumque ei Maria Regina successisset, veterem Catholicamque Fidem in Angliam recepit, oppressis eorum partibus, qui, Eduardo Rege, floruerant. Post eam sapientissimam Angliæ Dominam Regnum Elisabetha suscepit, quæ Religionem eandem quam Frater Eduardus edixerat, publica lege pertulit atque Imperii sui diuturnitate confirmavit. Quid autem Regni Proceres & Principes Cives? Sacra scilicet mutarunt ad Regum & Reginarum voluntatem, eamque rerum Divinarum doctrinam sequuti sunt, quæ Imperantis Domini jussu sancita fuerat. Nanque in animum induxere suum, rem, quæ agebatur, ejusmodi esse, quæ utcumque haberi posset: Quod ipsum Anglis objecit Joannes Clericus in libello quem conscripsit *contra indifferentiam Religionum*. Sic enim Angli de Religione. Verendumque est, ne omnium Regnorum & Rerumpublicarum cives idem, quod illi, sentiant, si summi Magistratus de sacris perinde pertulerint, quasi in sua essent vi & potestate. Quin etiam illud in proclivi est, ut sibi persuadeant, ipsos Reges invenisse quidquid sacrum & sanctum est ad continendos in officio populos. Hoc autem cum crediderint, facile despicatui ducent Religionem, qua sublata Fides etiam & societas humani generis & una eminentissima virtus justitia exploditur: quod satis probatum est a compluribus viris doctis, quos commemorat Joannes Albertus Fabricius in *Syllabo argumentorum, & delectu scriptorum* qui pro Christiani cultus veritate decertarunt.

III. Jamvero pressius cum Grotio agamus. Christiana Religio una est, perpetua, & constans: Deum enim habet auctorem, interpretem & judicem, eundemque loquentem per amplissimum Episcoporum ordinem, qui falli non potest in ejus expromendis decretis & præceptis. Hoc cum inter omnes Catholicos conveniat, quod satis effecimus, plane sequitur, in iis, qui summo imperio Civitatem gerunt, jus non inesse, ut de Religionis illius scitis sive abrogandis sive mutandis decernere possint. Iidem enim Dei loco Rempublicam administrant divinisque legibus obedire debent: Principumque contra pessimos assentatores Arminianos monendus est, ne quidquam juris esse sui arbitretur quod Dei jussis sit contrarium. Bene Imperatorem ille affatur,

> *Diis te minorem, quod geris, imperas,*
> *Hinc omne principium, huc refer exitum.*
> *Dii multa neglecti dederunt*
> *Hesperiæ mala luctuosæ:*

Atque ineptissima est, Arminiane, ratio tua. Nanque, aut nos fallimur, affirmas Principum arbitrio deligendam esse Religionem, quæ publice habeatur, eosque ipsos jure rem gerere, tametsi a Divinis Legibus discedant: quod si faxint, id caves ne Christiani Cives illis obediant. At quis unquam docuit, Principes tum etiam jure agere, cum legem jubent, cui parere Cives non debent, si bene sibi prospectum velint; sin autem pareant, crimini apud Deum obligantur? Quodnam juris genus est, ex quo alii ad officium vocari non possint? Hoc potius immane nefas & facinus est, ad quod audendum

Do-

Dominos tuos Hollandiæ Ordines impellis . Dominos iterum dicimus tuos . Nanque cæteri Europæ Reges, etiam qui ab Ecclesia Catholica secesserunt, non modo non sustinuerunt aggredi quod in eorum esse potestate contendis, sed aperte dixerunt, eam rem ad seipsos non pertinere, quam ipsis attribuis. Ipse Britanniæ Rex Jacobus, ad quem, postquam scilicet Roterodamensis assessor es creatus, magnis itineribus adivisti, ausus non est sibi arripere, quod, te auctore, Ordines Hollandiæ Imperio suo asseruerunt. Testis est Isaacus Casaubonus in epistola 863. tibi amicissimus, qui, cum loqueretur de Fidei decreto, quod ediderant Hollandiæ Proceres, *Videtur*, inquit, *hæc formula jus decernendi de capitibus Fidei civili Magistratui tribui, quod neque prisci Imperatores, neque Rex serenissimus Britanniæ sibi unquam vindicarunt.*

IV. Pergamus porro. Grotius cum Arminianis suis arbitratur, Religionem politicam rem esse, quæ a summis Magistratibus constituenda sit, ut quamcumque illi legibus sanxerint, non liceat contra sacris Pastoribus docere in publicis templis, ut ut fas sit eos dicere quod sentiant in privatis conventibus. Quid nimirum templa & loca publica a privatis disjungit? Christus enim, cum propagandæ Religionis Apostolis munus demandavit, eo in universis orbis Civitatibus eosdem fungi jussit sine ullo delectu & locorum discrimine: *Discedentes*, inquit apud Matthæum x. 7. κηρύσσετε, λέγοντες, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, *prædicate dicentes, appropinquasse Regnum Cælorum*. Atque idem satis Apostolis injunxit, ut divinarum rerum disciplinas, quas acceperant, populos publice docerent secus atque Gentium Magistratus juberent. Nanque mandavit, ut illi non modo in synedriis & Conciliis hominum, sed coram Regibus & politicis Rectoribus Religionis suæ doctrinam promerent, eamque ad rem Numinis sui præsidium despondit. Sic enim eos affatur apud eundem x. 18., Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε. Οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν, τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν, *Cum vero agent vos*, (ad Præsides & Reges), *nolite cogitare quomodo aut quid loquamini; Dabitur enim vobis illa hora quid loquemini, non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis*. Quid plura quæramus? Perspicuis deinde verbis Christus vetuit, ne Pastores, quos ipse renunciaverat, doctrinam suam dissimularent eandemque tacerent ea quidem de causa, quod pertimescerent, ne in Populorum invidiam adducerentur; Πᾶς, inquit, οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, *omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in Cælis est. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in Cælis est*. Hæc quidem, quibus significavit, omnes Christianos, non modo Pastores in hujusmodi esse officio, ut eam, quam ab ipso didicerant, religionem libere evulgarent in hominum cœtibus hoc est tum privatis, tum publicis: Quod cum iis mandatum sit, illud apparet, Rerumpublicarum Dominis imperium non esse, ut arbitratu suo edicant de hac vel illa adsciscenda Religione, prohibeantque, ne contra publice doceatur.

V. At quid Grotius affert? Porro dicit, *mutato Regis animo Religionem mutari, neque id periculum in sacris dumtaxat, sed in aliis quoque rebus obtinere. Qualis enim artifex, tale opus: qualis Rex, talem legem: sed ob periculum abutendi jus suum nemini denegandum*. Existimat scilicet Religionem eodem esse loco, atque ea omnia, quæ ad Civitatem pertinent, ut bene illa geratur, si sapientes & pii Reges Reipublicæ præsint, male vero si rerum divinarum ignari atque impii imperium administrent, quod probare studet Augustini testimonio, Regum Hebræorum exemplis & primorum Christianorum modestia, qui publici juris Religionem suam nunquam facere sustinuerunt contra civiles leges. Ita Grotius. At contra Christiana Religio ab omni mutationis discrimine liberari debuit. Nanque par fuit, ut illius explanandæ regendæque provincia iis committeretur, quibus datum esset, ne in ea administranda ullus error obrepe-

re

re possit. Etenim Deus apud Esaiam LXI. 8. plane portendit, se cum hominibus fœdus percussurum, quod nunquam deficeret, *Fœdus*, inquit, *perpetuum* (עולם *holam*) *feriam eis*, quo in oraculo Ecclesiam significari Christus *apud Lucam* IV. 17. docuit. Quænam autem perpetuitas esse potest novi Fœderis, nisi Christiana Religio, quæ in eo perlata est, ita tegatur, ut nunquam intereat? Præterea omnibus perspicuæ sunt Christi pollicitationes, in quibus Ecclesiæ incolumitas despondetur. Qui vero Ecclesia sospes sit, nisi illius regimen apud eorum senatum resideat, qui falli non possit? Neque enim ab aliis negotiis, quæ ad Civitatem spectant, argumentum capiendum est: politicarum enim rerum ordo perpetuus a Deo promissus non est. In eo constituendo si legumlatores erraverint, non iisdem malis cives afficient, atque si de sacris nefarias leges pertulerint. Agitur enim publica tranquillitas, magna quidem res, sed quæ comparanda non sit cum Divini cultus doctrina in qua non solum civilis & mortalis, sed cœlestis & sempiterna hominum salus versatur. Itaque mutationis quidem periculum efficere non potest, quominus Reipublicæ status a politicis Rectoribus gubernetur, licet eadem de caussa Christianæ Religionis administratio iis esset credenda, qui sine errore eam conservarent. Quid Augustinus tum in Epistola CLXVI., tum in *libro adversus Crefconium*? Is sane non censuit, arbitrio Regum sciscendam esse in Republica Religionem, nec putavit eos qui male de Religione edixerint, jure rationem suam instituere, etiamsi ipsis non sit obtemperandum. Respexit eximius Doctor ad illud Regum officium, ex quo publica Ecclesiæ tutela afferenda est. Declaravit enim diversa Regum studia, dixitque, eos qui præditi sunt pietate, probum Dei cultum fortiter vindicare & legibus suis defendere, sed qui ad improbitatem defecerint, hos non modo Ecclesiæ præsidio non esse, sed operam dare, ut impietatem suam in Civitate asciscant summo cum scelere & magna cum Numinis injuria. Proferuntur deinde exempla Hebræorum Regum, quorum alii superstitionem induxerunt, alii, ea abolita, Jehovæ cultum instaurarunt. Quis autem, nisi Arminianus, censuerit, eos omnes jure, quod inerat in principatu, egisse? Principes enim Israelitæ, quum Theocraticam Rempublicam regerent, non veri Reges, sed Proreges erant: sacram enim Dei veluti politici Dominatoris vicem procurabant. Quocirca ipsis dumtaxat jus erat ad ista peragenda, quæ Deus mandaverat, non autem ad ea, quæ Deus vetuerat. At enim, inquit Grotius, si Religio Jehovæ servaretur, hoc laudi Regibus tribuitur, sin vero ab ea Populus deficeret, id iisdem crimini adscribitur in Sacræ Historiæ tabulis. Istud nimirum prorsus ita se habebat, ex quo tamen male concludetur, a divinis Historicis Regum legitimam quandam declarari arbitrii auctoritatem, quæ ipsis esset in deligendis sacris. Nam potius efficiendum est, ipsis tutelam fuisse creditam Divinæ legis, ita ut qui Jehovæ Religionem fartam tectam præstabant, laudibus efferrentur, qui vero eam perderent, maledictis afficerentur. Sed Grotius nos dicendo urget, veterem Ecclesiam, quæ frequenti populo & fortissimis viris non destituebatur, *nunquam vi publicum Religionis usum arripuisse*. Quid autem conficiet? Nemo enim intelligit, quomodo veterum Christianorum modestia argumento esse possit, jus Principibus fuisse delatum, quod ad sanciendas arbitrio suo Religiones pertineret. In primis quidem seculis Christiani bellum pro sacris suis non susceperunt, idque ex ea pietate faciundum existimarunt, quæ Imperatoribus iniqua jubentibus morem quidem non esse gerendum, sed nunquam vim opponendam docebat. Quumque illi ita se gererent, officium non deseruerunt propagandæ Religionis suæ in singulis Romani orbis provinciis & in universis vel frequentissimis Civitatibus.

VI. Jamvero refellamus quod Grotius edisserit de Principum auctoritate inter sacrorum diversitates. Ille enim arbitratur, romanos Imperatores sæpe discrepantes Religiones in Republica libere haberi sivisse, sæpe iis interdixisse, quidquid vero decernerent, id hujusmodi arbitrio factitasse, quo Divinus cultus ab iisdem regendus erat in Civitate. Hoc jure egisse ei videntur plerique a Constantino Augusti, qui modo Gentilibus, Judæis & Hereticis ἐθελοθρησκείαν *Religionum libertatem* dederunt, modo eam negarunt. Sic nimirum Grotius quum jus quoddam finxisset regendæ ad libitum Principum

cipum & constituendæ publicæ Religionis; ad illud referri omnia jubet, quæcunque Romani Imperatores de sacris sanxerunt. At enim orthodoxis Principibus nunquam in opinionem venit, eam sibi potestatem esse datam, quam ipsis Grotius attribuit. Illi enimvero publici Divini cultus præsidium dumtaxat sibi delatum voluerunt. Nam sapienter in animum induxerunt, sibi Christum injunxisse, ut ejus doctrina sine fraude esset. In hoc officio versati sunt, cum caverunt, ne Christianum nomen quidquam detrimenti caperet, aut cum operam dederunt, ne discrepantes ab eo Religiones in Civitate reciperentur: Id ipsum autem sic gesserunt, ut sæpe eas tolerarent, neque legibus prohiberent, si nimirum contra facere nec e Republica esse, nec ad veræ pietatis profectum conducere censuissent. Talis Christianorum Imperatorum ratio fuit in iis sciscendis, quæ de Gentilium & Judæorum superstitionibus, itidem de Hæreticorum cœtibus jusserunt. Ista deinde ordine dicere aggrediemur, eo libenter equidem, quod Arminianus paucis omnia perturbat. Ordiamur ab exponenda Gentilium fortuna a temporibus Constantini ad Theodosium magnum: Non plures enim Imperatores ille commemoravit.

VII. Constantinus magnus quum intellexisset, sese statim abrogandis Gentilium Religionibus non esse parem, prudenter rem peragendam curavit. Plures enim leges scripsit, quibus aliquas superstitiones sustulit: sed earum ferendarum caussas satis probabiles faciebat, ne Gentiles suspicarentur, bellum Diis inferri suis. Sæpe apud Gentiles summi Magistratus sacra emendabant eorumque disciplinam constituebant. Consul Posthumius Bacchanalia abolevit, in quibus viri fœminis permixti ad omne scelus & ad omnem libidinem agebantur. Is vero, coacta concione, his Populum alloquitur, *Quoties hoc Patrum avorumque ætate negotium est Magistratibus datum ut sacra externa fieri vetarent? Sacrificulos vatesque foro, circo, urbe prohiberent? Vaticinos libros conquirerent comburerentque? omnem disciplinam sacrificandi, præterquam more Romano, abolerent? Judicabant enim prudentissimi viri omnis divini humanique juris, nihil æque dissolvendæ Religionis esse, quam ubi non patrio, sed externo ritu sacrificaretur.* Ex eadem auctoritate, quæ Majorum more summis Magistratibus erat, Constantinus, quamvis Deorum cultum tollere non posset propter Rempublicam, tamen universas corruptelas & quidquid noxæ erat in sacris, antiquavit. Primum duo templa cum omnibus signis evertit, in quibus Venus corruptissimo licentiæ genere colebatur, alterum in Phœnice apud Aphaca, in quo cuncta flagitia admittebantur & ipsi viri nefanda patiebantur & peragebant, alterum Heliopoli, in quo a fœdissimis Gentilibus uxores & filiæ ad stuprum devehi solebant. Sustulit deinde in Ægypto quosdam turpium Sacrorum Antistites, homines nimirum androgynos, quorum ministerio Nilus esse placandus credebatur, ut uberior flueret. Tum solo æquavit templum, quod Æsculapio dedicatum erat Ægis in Cilicia. In eo enim nonnemo latitabat, qui, quum se Deum fingeret, homines ad summam impietatem instituebat. De his rebus Eusebius in *libris de vita Const. lib.* III. *cap.* LV. LVI. LVIII. *& lib.* IV. *cap.* 23. Præterea Constantinus templa ferme omnia pecuniis spoliavit, de iisque elegantiora Deorum simulacra detraxit. Huic incepto prætendit consilium, quod susceperat de condenda urbe, quæ ab ipso Constantinopolis vocata est. Nam in eam ærea signa transvecta fuere, ut ad ornatum ponerentur. Quæ vero aurea & argentea erant, statim conflabantur, ut pecunia ex iis publica signaretur, quæ usui esset maximo perficiendo operi. Hoc memoriæ prodidit ex Eusebio Sozomenus *in lib.* II. *Hist. cap.* 5. Mirum, quantum ea res Christianum nomen juverit. Sic enim magnus Imperator tempore capto vim & dignitatem Religionibus ethnicis demebat, quamquam de templis ipsis evertendis legem ferre satis non erat. Plane Libanius *in orat. apolog.* 26. orbatos solum a Constantino Deos τοῦ πλούτου *divitiis* docuit. Idem in *orat. pro Templis* 3. τοῖς ἱεροῖς, inquit, ἐχρήσατο χρήμασι, τῆς κατὰ νόμους δὲ θεραπείας ἐκίνησεν οὐδὲ ἕν, ἀλλ' ἦν μὲν ἐν τοῖς ἱεροῖς πενία. παρῆν δὲ ὁρᾷν ἅπαντα τ' ἄλλα πληρούμενα, *sacris pecuniis usus est, nihil vero de cultu solemni immutavit: verum penuria quidem in Templis erat: etenim omnia alia impleta videre erat.* Itaque non diligenter Historici Ecclesiastici Theodoretus *in lib.* 5. *cap.* 21. Orosius in

lib. 7.

lib. 7. *cap.* 28. Hieronymus *in Chronico* aliique omnia fana a Constantino aut occlusa, aut subversa esse posteris tradiderunt.

Hæc de Templis. Videamus quid idem Imperator de sacrificiis constituerit. Eusebius in *lib.* IV. *cap.* 23. dicere videtur, omnia eum sacrificia vetuisse: Καθόλου, inquit, δὲ τοῖς ὑπὸ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ δήμοις τε καὶ στρατιωτικοῖς, πύλαι ἀπεκλείοντο εἰδωλολατρίας, θυσίας τε τρόπος ἀπηγορεύετο πᾶς, *Cunctis sub Romano Imperio degentibus, tam plebeis, quam militibus occlusæ erant fores cultus simulacrorum, & quodvis sacrificiorum genus interdictum*. Eusebium sequuntur Orosius in *lib.* VIII. *cap.* 28., Sozomenus in *lib.* III. *cap.* 16. omnesque novi rerum Ecclesiasticorum Scriptores. At si bene teneantur quæ Constantinus Magnus de sacris ethnicis edixit, ex iis efficitur, eum legem tulisse, quæ non omne sacrificiorum genus prohiberet, sed solum tolleret quidquid flagitii erat in iis factitandis. In utroque Codice ea lex desideratur, quam tamen ipse Eusebius in *lib.* II. *cap.* 45. his expressit, *Exinde*, inquit, *duæ leges uno eodemque, tempore sunt emissæ*: Ὁ μὲν εἴργων τὰ μυσαρὰ τῆς κατὰ πόλεις καὶ χώρας τὸ παλαιὸν συντελουμένης εἰδωλολατρείας. ὡς μή τε ἐγέρσεις ξοάνων ποιεῖσθαι τολμᾶν, μήτε μαντείαις καὶ ταῖς ἄλλαις περιεργίαις ἐπιχειρεῖν, μή τε μὲν θύειν καθόλου μηδένα, *altera, quæ prohibebat detestabiliora omnia in idolatria per urbes olim & per agros passim fieri solita, ita ut nullus deinceps nec statuas Deorum erigere, nec divinationes & hujusmodi vanas artes attentare, nec victimas cædere auderet*. In his verbis dispicere est quid lex sanxerit, & quem metum ea cum primum lata est, ethnicis Populis eorumque Sacerdotibus iniecerit. Non omnis quidem Deorum Religio abrogata est, sed id dumtaxat vetitum, quod in ea erat flagitiosissimum. Nam τὰ μυσαρὰ τῆς εἰδωλολατρείας non sonant *universa sacrificia*, sed ea, quæ in sacrificiis sunt detestabiliora. Contra Gentiles ipsorumque Antistites magno timore affecti initio crediderunt, omnes Religiones fuisse sublatas, ita ut nec Diis statuas ponerent, nec sacra facerent, nec ullum genus exercerent illarum divinationum, quæ inter ipsos versabantur. In ea animorum perturbatione parumper fuerunt, donec, cognito Constantini consilio, animadvertissent, res suas esse salvas, si nefaria & scelesta omnia in Religionibus omitterent. Libanius *in orat. pro Templis*, ubi de Constantino loquitur, τὸ μὲν, inquit, ὡς οὐκ ἐπὶ τὰς θυσίας προῆλθε, παρείσθω. ἀλλὰ τίς ὕστερον μεγάλην τὴν περὶ τὰ ἱερὰ χρήματα δέδωκε δίκην, *illud quidem quod ad sacrificia vetanda non processit, missum faciamus, sed quisnam tam magnas pœnas dedit ob sacras pecunias Templis detractas*: Sophistes nimirum cum Constantino expostulavit, non illud quidem, quod is lege sua sacrificia vetuerat (demptum enim erat in sacris, quod ex ipsa Gentilium philosophia nefas esset), sed quod pecunias Templis ademerat. Hæc quidem satis declarant, Constantino imperium gerente, ethnicis hominibus ἐθελοθρησκείαν *Religionum optionem* fuisse datam. Accedit quidem celeberrimum διάταγμα *edictum ad Provinciales de falso Deorum cultu*, apud Eusebium *in lib.* II. *de Vita Const.* In eo pientissimus Imperator memoriam primum accusavit aliorum Principum, qui ob Religionem in Christianos cives bella moverunt, quæ recte *civilia* appellavit. Deinde Populis omnibus vel iis, qui in superstitione manebant, pacem & tranquillitatem esse voluit: μηδεὶς, inquit, τὸν ἕτερον παρενοχλείτω. ἕκαστος ὅπερ ἡ ψυχὴ βούλεται, τοῦτο καὶ πραττέτω, *Nemo alteri molestiam facessat: quod utique libitum fuerit, id agat*. Quumque his verbis Gentiles tolerari jussisset in orbe Romano, porro negavit, se legem condidisse, in qua Religiones Deorum antiquasset. Postremo dixit, se Gentilibus vim non fecisse, quæ eos a fraude revocaret, ne plurimam hominum multitudinem perdere cogeretur ob nimiam animorum pervicaciam: *Nemo*, ait, *ex eo, quod ipse animo imbibit, alteri noxam pariat* ..... *Hæc dixi & uberius ac prolixius* .... *Præsertim cum nonnulli, ut audio, asserant ritus ac ceremonias Templorum & potestatem tenebrarum penitus esse sublata*: ὅπερ συνεβούλευσα, sic pergit, ἂν πᾶσιν ἀνθρώποις, εἰ μὴ τῆς μοχθηρᾶς πλάνης ἡ βίαιος ἐπανάστασις, ἐπὶ βλάβῃ τῆς κοινῆς ἀνασώσεως ἀμέτρως ταῖς ἐνίων ψυχαῖς ἐμπέπηγε, *Quod profecto suasissem omnibus hominibus, nisi pravi erroris violenta præsumtio in cladem atque in damnum reparationis generis humani quorundam mentibus nimis insideret*. Ergo Imperator, quum sine clade & bello omnia Gentilium sacra

abrogare non posset, id consilium cepit, ut eos libere in Religionibus versari suis permitteret. Hoc ipsum politicæ Tolerantiæ genus Constantinus intellexit, cum in *oratione ad cœtum sanctorum*, quam Eusebius libris de illius vita attexuit, sic Gentiles alloquutus est *in cap.* XI. Ἄπιτε δὴ δυσσεβεῖς, ἐφεῖται γὰρ ὑμῖν διὰ τὴν ἀτιμώρητον ἁμαρτίαν, ἐπὶ τὰς τῶν ἱερείων σφαγὰς, θοίνας τε καὶ ἑορτὰς, καὶ μέθας. προσποιούμενοι μὲν θρησκείαν. ἐπιτηδεύοντες δὲ ἡδονὰς, καὶ ἀκολασίας, *Abite igitur impii (id enim vobis licet, quandoquidem sceleri vestro nulla nunc pœna irrogatur) abite, inquam, ad victimarum cædes, & convivia, festosque dies & compotationes, in quibus Religionis specie voluptatibus & intemperantiæ indulgetis*. Ista Constantinus, ad quæ si animum attendamus, prorsus comperiemus, eum Christiani nominis rebus ita consuluisse, ut tamen Ethnicos Populos impune Diis sacrificare pateretur.

Restant divinationes, quæ apud omnes Populos erant in pretio. De iis Imperator pertulit in eandem sententiam, atque de sacrificiis edixerat. Ille enim septimo anno, postquam Roma potitus est, A. V. 319. leges scripsit, quas legere licet *in Cod. Theod. tit. de Malefic.*, alteram ad Maximum Præfectum Romæ, alteram ad Populum Romanum. In utraque ethnicos cives sivit Haruspicinam exercere non privatim, sed publice: Nam sancivit, ut ii omnes, qui Haruspices consulere vellent, hos adirent ad aras & delubra publica, nec evocare domum possent, contra autem si res acciderit, Sacerdotes ignis supplicio, & consulentes pœna deportationis afficerentur. Paulo post id temporis, cum Sylvester Romæ Pontificatu fungebatur, Senatui & Civibus licere jussit Haruspices quærere & consulere, si quid de Cœlo icisset, & quidquid hi respondissent, ad seipsum referri, addiditque ne in privatis ædibus sacrificia fierent. Ad eas leges eminentissimus Baronius respexit, qui affirmavit, eo tempore Constantinum a Christianis sacris animum avocasse & patrias superstitiones ascivisse. Atque ille quidem ita sensit contra universæ antiquitatis testimonium de perpetua fide, quam Christo Constantinus habuit. Quinimo hic in illis ipsis legibus, ex quibus ei crimen obiicitur, Ethnicorum Religionem appellavit *superstitionem*, *præteritam usurpationem*, *& consuetudinem*, quam Gentiles *sibi existimabant conducere*, ipse vero repudiabat. Acceditque quod per idem tempus, cum ille defecisse dicitur, hoc est an. D. 319. 320. 322. cum sarmaticum bellum gerebat & Pannoniam, Daciam, Mysiam & Aquileiam peragrabat, complures leges ad Populum Romanum misit, quibus eum ad omnem humanitatem, & ad Christianam pietatem instituit. Inter alias rogavit legem, quæ numero quarta est *Cod. Theod. tit. de Episcopis*, ut quisque civium decedens Catholicis Ecclesiis tribuere testamento possit quidquid bonorum exoptaverit. Quis autem existimet, Principem aut ethnicum aut ethnicæ superstitionis studiosum a Christianis gratiam inire voluisse? Igitur quod Constantinus de Haruspicina sancivit, aliorsum accipiamus necesse est, atque Baronius. In universis scilicet Romani orbis provinciis & potissimum in Italia omnes angebat cupiditas quærendi, quid exta, fulmina & omina portenderent. Ad hæc enim explicanda Haruspices animum appellebant. Herodianus *in lib* VIII. *cap.* 3. de Haruspicina sic loquitur, μάλιστα τῇ σκέψει ταύτῃ πιστεύουσιν οἱ Ἰταλιῶται, *potissimum vero huic consultationi fidem Itali adhibent*. Eam enim divinandi artem Reipublicæ communisque Religionis caussa esse colendam Romani censebant, quod *in lib.* 2. *de Divinat.* Tullius docet. His de caussis, si Imperator statim edixisset, ne Romani haruspices consulerent, negotium ex sententia conficere non poterat. Itaque in rescriptis ad Maximum Urbi Præfectum eam divinandi disciplinam permisit, ita nihilosecius, ut nec Reipublicæ, nec Religioni fraudi esse posset. Primum enim cavit ne hujusmodi Sacerdotes in privatis ædibus responderent. Nanque a nullo hominum genere æque summum periculum est, si cœtus, concilia & secretas consultationes esse patiaris. Deinde jussit, eorundem responsa, antequam aperirentur, ad seipsum referri, ut videret, an quid continerent, ex quo cives rebus novis facile studerent. Hac via & ratione Imperatoris consilium processit, non quia se summum Religionum esse moderatorem credebat, sed quia, quum Christianæ Ecclesiæ tutelam divi-

divinitus creditam suscepisset, id munus esse obeundum existimavit sine ulla Civitatum perturbatione & sine civilium bellorum discrimine.

VIII. Jamvero non diversa agendi ratio cum Gentilibus fuisse videtur Imperatoribus Constanti & Constantio. Hi quidem legem, quam de prohibendis τοῖς μυσαροῖς *rebus detestabilibus* in sacrificiis Constantinus scripserat, iterum pertulerunt *in leg.* III. *Cod. Theod. de Paganis*. Nam sic dicunt, *Cesset superstitio: Sacrificiorum aboleatur insania. Nam quicunque contra legem Divi Principis Parentis nostri & hanc nostræ Mansuetudinis jussionem ausus fuerit sacrificia celebrare, competens in eum vindicta & præsens sententia exeratur*. In his enim verbis Principes non omnia sacrificia, sed insaniam, quæ erat in iis, vetuerunt in eandem sententiam atque illorum Parens Constantinus. Atque Constans quidem sacras Deorum Ædes stare passus est. Is enim auctor est legis, quæ numero est III. *in Cod. Th. de Pag. Quamquam*, inquit, *omnis superstitio penitus eruenda sit, tamen volumus, ut ædes Templorum, quæ extra muros sunt positæ, intactæ incorruptæque consistant. Nam quum ex nonnullis vel ludorum, vel Circensium, vel Agonum origo fuerit exorta, non convenit ea convelli, ex quibus Populo Romano præbeatur priscarum solemnitas voluptatum*. In ea lege Imperator de Templis egit, quorum plurima condita erant in agris & in viis Romanis, pertulitque ea non esse evertenda, ne Civibus celebrandorum ludorum caussa deesset. Etenim in annua die, in qua Deorum templa fuerant dedicata, ludi peragebantur. Dio de agonibus in die natali Templi, quod Marti erat positum, *lib.* LX. *pag.* 667. *edition. Wechel*, Ἐν γὰρ, inquit, δὴ τῇ τοῦ Αὐγούστου νουμηνίᾳ, ἐν ᾗ ἐγεγένητο, ἠγωνίζοντο μὲν ἵπποι, οὐ δ' ἐκεῖνον δὲ, ἀλλ' ὅτι ὁ τοῦ Ἄρεως ναὸς ἐν αὐτῇ καθιέρωτο, καὶ διὰ τοῦτο ἐτησίοις ἀγῶσιν ἐτετίμητο, *Quæ enim equestria certamina Calendis Augusti, in quibus templum Marti dedicatum est, exhibentur, instituta sunt, propterea quod ea die Martis ædes consecrata fuit*. Hoc ipsum explicavit *in lib.* VI. cap. 20. doctissimus Lactantius, *Ludorum*, inquit, *celebrationes Deorum festa sunt: siquidem ob nativitates eorum, vel Templorum novorum dedicationes sunt constituti*. Redeamus ad legis sententiam. Ergo Constans non sivit, Templa subverti, quæ extra singulas urbes erecta fuerant. Hanc caussam attulit, ne si Populis oblectamentum illud interciperetur, quod ex annuis & priscis ludis capiebant, quasi conclamata Reipublicæ salute, ita Civitates commoverent. De Urbanis Templis Imperator non edixit. Nam omnium erat opinio, tolli ea non posse, præsertim Romæ, ne publico ornatui aliquid detraheretur. Fuit iis temporibus Julius Maternus Firmicus, qui Constanti & Constantio auctor erat, ut omnia Templa demolirentur *in lib. de errore profanarum Religionum ut ad Constantium ita & ad Constantem pag.* 68. 96. 97. *Ed. Wower*. At eum Constans sequutus non est. Is tantum perdidit Aras & præsertim Aram Victoriæ in Senatu sive in Curia Urbis Romæ, de qua ruina conqueritur Symmachus *in lib.* 10. *epist.* 54. ad Valentinianum. Detractis autem his idolis, ipsa Templa quamvis starent, occlusa & excisa esse videbantur. Sic intelligendus est Firmicus qui idolorum ruinas *Templorum excidia* vocavit. Nam in peroratione libri sui his Constantem alloquitur, *Post excidia*, inquit, *Templorum in majus Dei virtute estis provecti, vicistis hostes, propagastis imperium, ac mutato & contemto temporum ordine, hyeme tumentes ac sævientes undas calcastis Oceani sub remis vestris: incogniti jam nobis pene maris unda contremuit & insperatam Imperatoris faciem Britannus expavit*.

Accedamus ad Constantium, de quo sic Grotius dixit, *Paganorum templa in orbe Romano non ante Constantii legem clausa sunt, quæ extat in utroque Codice*. Spectavit ille ad legem IV. *Cod. Theod. de Paganis*, in qua Imperator Taurum Pr. P. his alloquitur, *Placuit*, inquit, *omnibus locis atque urbibus universis claudi protinus templa, & accessu vetitis omnibus, licentiam delinquendi perditis denegari. Volumus etiam cunctos sacrificiis abstinere. Quod si quis aliquid forte hujusmodi perpetraverit, gladio ultore sternatur. Facultates etiam perempti fisco decernimus vindicari, & similiter adfligi Rectores Provinciarum si facinora vindicare neglexerint*. Attamen nobis videtur, hanc legem nunquam fuisse perlatam, cujus conjectationis duplex est ratio, altera quod certum tempus non

 signa-

ſignatur, cum ea promulgata ſit, altera vero, quod res ipſa, quæ vetita eſt, deinde in more Gentium eſſe perrexit. Legis quidem tempus ita notatum eſt in Codice Theodoſiano, *Dat. Kalend. Decembr. Conſtantio* IV. *& Conſtante* II. *AA. Conſſ.*, in codice autem Juſtinianeo Conſtantis conſulatus omittuntur. Quoniam vero Conſtantius tertium Conſul renuntiatus eſt, cum Conſtans ſecundum in eo honore fuit, id quod ex Annalibus conſularibus perſpicuum eſt, hac de cauſſa duobus modis lex ſignari poteſt, vel *Conſtantio* III. *& Conſtante* II. *AA. Conſſ.*, vel *Conſtantio A.* VI. *& Conſtantio Cæſ.* II. *Conſſ.* Hoc poſtremum Jacobus Gothofredus & Tillemontius probant, ſiquidem, cum Conſtantius Auguſtus ſextum erat Conſul, tum Conſtantius Gallus ſecundum Conſul creatus eſt. Si autem lex condita eſſe credatur Conſtantio III. & Conſtante II. Conſulibus, incidit quidem in annum A. V. 342. cum Taurus ad Præfecturam prætorianam nondum acceſſerat. Sin ea ad Conſtantium Auguſtum VI. & ad Conſtantium Cæſarem II. Conſules refertur, tum congruit anno 352. in quo nec Taurus Præfectus Prætorio erat. Nam quum Ammianus Marcellinus *in lib.* XIV. *cap.* II. doceat, Taurum anno 354. Quæſtorem Armeniam veniſſe, prorſus ſequitur, eum anno 353. Præfecturam gerere non potuiſſe. Igitur incertum tempus eſt, in quo Conſtantius de occludendis Templis edixit, id quod non facile accidere potuiſſet, ſi ille legem ſuam pertulerat. Huic argumento maximum illud aſtruitur, quod Templis honos ab Ethnicis habitus eſt, quamdiu Conſtantius imperio præfuit. Ipſe Princeps, quum Romam iviſſet poſt annum 357. teſte Marcellino in *lib.* XV. *cap.* 10. elegantiſſima Templa, quibus orbis metropolis erat ornata, contemplatus eſt, præſertim Templum Jovis Capitolini, & celeberrimum Pantheon diſpexit magna cum animi admiratione: Quinimo Gruterus marmor exſcripſit XXXVIII 6. in quo legitur Memmius Vitraſius Orphitus ſemel & iterum Romæ Præfectus poſt annum 353. Apollini ſanum dedicaſſe. Ad hæc Symmachus Gentilium Antiſtes in ea epiſtola, quam ad Valentinianum, Theodoſium & Arcadium ſcripſit, his Imperatoribus, qui Templa proſterni juſſerant, Conſtantium objecit quaſi eum, qui Deorum ædes permiſerat, eorunque Antiſtites non aboleverat, *Accipiat*, inquit, *æternitas veſtra alia ejuſdem Principis facta*, *quæ in uſum dignius trahat. Nihil ille decerpſit ſacrarum Virginum privilegiis*, *decrevit Nobilibus Sacerdotia*, *Romanis cæremoniis non negavit impenſas*, *& per omnes vias æternæ Urbis*, *lætum ſecutus Senatum*, *vidit placido ore delubra*, *legit inſcripta faſtigiis Deum nomina*, *percontatus eſt templorum origines*, *miratus eſt conditores*. Ergo Templorum fores Romæ patebant, donec Conſtantius Rempublicam rexit. Quis autem in animum induxerit, Imperatorem tam otioſe ſe habere potuiſſe, ut ea in pretio eſſe pateretur, quæ occludi lege ſua imperaverat? Explicandus autem eſt Libanius, qui *oratione funebri in Julianum* de Conſtantio dixit, Ἱερὰ δὲ καὶ νεὼ, τοὺς μὲν ἔκλεισε, τοὺς δὲ κατέσκαψε, τοὺς δὲ βεβήλους ἀποφήνας, πόρνοις ἐνοικεῖν ἔδωκε, *ſacra vero & delubra partim clauſit*, *partim defodit & profana renuntiavit*, *& meretriculis habitanda conceſſit*. Atque Sophiſtes ad pauca quædam Templa reſpexit, quæ Conſtantius exemplo Conſtantini ſuſtulerat ob maxima forte Sacerdotum facinora, quæ divinæ rei factitandæ ſpecie impune committebantur. Quumque is in illo orationis loco verſaretur, in quo Julianum ſuum optime de Gentilibus meruiſſe contendebat, ad id efficiendum, ſummis verbis hoc efferebat quidquid Conſtantius de Religionibus Deorum edixerat, ut eo facile perveniret, quo inſtituerat. Quocirca idem Sophiſtes in eadem oratione plures Orbis Romani Civitates commemoravit, quæ in Templis ſuis Deos, imperante Conſtantio, coluerant, Γουλιανὸς, inquit, καὶ τῶν πόλεων, ἃς μὲν ἂν ἱερὰ μένοντα, καὶ προσορῶν ἥδετο, καὶ τῶν τὰ μέγιστα εὖ παθεῖν ἀξίας ἐνόμιζε. τὰς δὲ ἀνεσπακυίας ἢ τὰ πλείω, μιαράς τε ἐνόμιζε, *Julianus eas urbes*, *quæ Deorum ſacra ſervaverant*, *& intuebatur cum voluptate & maximis beneficiis dignas eas eſſe judicabat*, *eas vero*, *a quibus vel omnia vel pleraque ſacra fuerant ſublata*, *deteſtabiles cenſebat*. Quomodo autem Civitates Deorum ſacra ſervare potuiſſent, ſi Templa omnia occludi Conſtantius juſſiſſet? Ab iis ſane pœnæ repetitæ eſſent, quod veterum nemo memoriæ mandavit.

Ante-

Antequam hinc abeamus, de altera Constantii lege dicendum est, quæ sexta est *in Cod. Theod. de Paganis*. Ea sic concepta est, *Pœna capitis subjugari præcipimus eos, quos operam sacrificiis dare, vel colere simulacra constiterit*. De hac lege idem existimandum esse videtur, atque de ea, quæ de occludendis Templis agebat. Desideratur enim nomen Magistratus, ad quem missa est. Deinde perlata esse creditur Constantio A. VIII. & Juliano Cæsare Consulibus hoc est anno 356. At enim veteres inscriptiones apud Gruterum CCCIII. I. 2. declarant Sacerdotes publice instaurasse tum sacra Leontica Constantio A. IX. & Juliano II. Consulibus an. 357. tum Patrica idest Persica Datiano & Cereali Consulibus an. 358. Legitur porro antiquum marmor apud eundem Gruterum MLXXXVII. 4. & 5. eadem Leontica Eusebio & Hypatio Consulibus an. 359. fuisse procurata. Ad hæc testis est Eunapius *in vit. Sophist. pag.* 153. quo tempore Constantius Rempublicam gubernabat, Anatolium Præfectum Prætorio Athenas venientem omnia ibi templa adivisse, nec dubitasse, quin Atheniensibus Diis sacrificaret. Atque summus quidem Magistratus, si Imperator hujusmodi Religiones vetuerat, sane veritus fuisset, ne in iis versaretur. Omnia ista de duabus Constantii legibus disputari oportuit, ex quibus quivis efficiet, illas quidem ab Imperatore fuisse conceptas, nec tamen propter Reipublicæ tempora perlatas: easdem vero in memoriæ scriniis repertas Theodosium, alteram sine certis temporis notis, alteram sine Magistratu Codici suo attexuisse. Ergo dicendum est, Constantem & Constantium cum Gentilibus eo modo egisse, quo optimus illorum parens cœperat, ita ut ob tutelam, in quam Christianum nomen susceperant, de religionibus profanis vel corrigendis vel derogandis edicerent, eas tamen tollere non auderent, ne in summum discrimen Rempublicam conjicerent, nec Christianæ Ecclesiæ prodessent.

IX. Successerunt Jovinianus, Valentinianus, Valens & Gratianus, qui ad Theodosium Imperium Romanum rexerunt. De Juliano enim verbum non facimus, qui quum a Majorum Religione defecerit, Gentilium sacra atque Deos coluit summo cum probro Imperatoriæ Majestatis. Atque illi quidem ethnicas superstitiones impune haberi in orbe Romano siverunt, & Populis ἐθελοθρησκείαν reliquerunt, ex quo nullas ab iis contra Gentiles in Theodosiano Codice rogatas leges evolves. Nanque in legendo titulo de Paganis, sacrificiis & Templis a Constantino Imperatore statim ad Theodosium proveheris. Sed quo jure isti egerunt? Grotius censuit, illos eodem arbitrio Ethnicis sacrorum suorum fecisse potestatem, quo decernere potuerunt de quavis Religione publice asciscenda: eamque ob rem ipsis licuisse vel tolerare vel rejicere quos vellent Divinos cultus. At nemo, nisi Arminianus credet, in Principatu hujusmodi esse auctoritatem, sive mavis licentiam. Christianis enim illis Principibus hoc fuit consilium, ut præsidium, quo tegere Christianum nomen deberent, prudenter ei afferrent. Nam omnia quidem agebant, quæ ad animos a fraude avertendos prodesse poterant, sed tamen a politicis pœnis in eos, qui contra sentiebant, sanciendis abstinebant. Jovinianus paucis mensibus imperavit, subrogatusque est in locum demortui Juliani, qui, sublatis Christianorum Principum interdictis, Deorum cultum diu remissum revocaverat. Hunc enim facile abrogare non poterat sine Militum seditione. Accedit, quod in animum induxerat, ex iis certaminibus, quæ ob Religionis diversitatem Civibus inferrentur, Christianam Ecclesiam non juvari, eosque collaudabat, qui conciliandæ paci auctores erant inter homines dissentientes de sacris. De illo Socrates in *lib.* III. *Hist. Eccl. cap.* 25., βασιλεὺς πρόθεσιν εἶχε κολακείᾳ καὶ πειθοῖ τὴν διαστάντων τὴν φιλονεικίαν ἐκκόψαι, φήσας μηδενὶ ὀχληρὸς τῶν ὁπωσοῦν πιστευόντων ἔσεσθαι. ἀγαπήσειν δὲ καὶ ὑπερτιμήσειν τοὺς ἀρχὴν τῇ ἑνώσει τῆς Ἐκκλησίας παρέξοντας, *Imperator id sibi proposuerat, ut dissidentium jurgia blanditiis & leni verborum persuasione extingueret: ajebatque, se nemini omnino, cujuscumque fidei esset, molestiam exhibiturum. eos tamen præ ceteris amaturum atque in pretio habiturum, qui reparandæ in Ecclesia pacis auctores ac Duces se præberent*. Idem Jovinianus a Themistio Philosopho summis laudibus afficitur in oratione, quam de illius consulatu scripsit, διὰ τὸ ἐξεῖναι θρησκεύειν ὡς ἕκαστοι βούλονται,

νικη-

κινήσαντα τῶν κολάκων τοὺς τρόπους, *ob id quod, concessa cuique libera facultate colendi Numinis, prout vellet, adulatorum mores compresserit*. Itaque Theodoretus non ex historiæ fide loquutus est, cum in *lib.* v. *cap.* 21. dixit, Ἰοβιανὸς δὲ τὴν βασιλείαν παραλαβὼν, πάλιν τὴν τῶν εἰδώλων ἐκώλυσε θεραπείαν, *Postea Jovinianus Imperium adeptus simulacrorum cultum denuo prohibuit*.

Porro Valentinianus in Occidente & Valens in Oriente ex ejus Religionis, quam Christus pertulit, natura non esse crediderunt, ut populos ad eam colendam cogerent: idque quum tenerent, latis legibus passi sunt, cives privatim & publice in eo Divino cultu esse, quemcunque animo imbibissent. Sic in *lege* 9. *Cod. Theod. tit. de Maleficiis* Valentinianus; *Testes*, inquit, *sunt leges a me in exordio Imperii mei datæ, quibus unicuique, quod animo imbibisset, colendi libera facultas tributa est*. Ad hanc legem respexit Ammianus Marcellinus, qui *in lib.* 30. *cap.* 9. de Valentiniano dixit, *hoc moderamine Principatus inclaruit, quod inter Religionum diversitates medius stetit, nec quemquam inquietavit, neque ut hoc coleretur aut illud imperavit*. Itaque Symmachus *in lib.* 10. *Epist.* 54. ad Valentinianum juniorem, hujus Patrem ob sancitam Religionum tolerantiam ita inducit, *Spectat senior ille Divus Parens culminis vestri ex arce syderea lacrymas Sacerdotum* (Gentilium) *& se culpatum putat more violato, quem libenter ipse servavit*. Valentinianum sequutus est Valens, de quo Theodoretus *in lib.* v. *Hist. cap.* 21. Ὁ δὲ Οὐάλης πᾶσι ἐπέτρεψε θρησκεύειν ᾗ βούλοιντο, καὶ τὰ θρησκευόμενα θεραπεύειν, *Valens vero omnibus permisit colere ut vellent, iisque Diis, quos colerent, observantiam exhibere*. Quod ipsum docet Themistius Philosophus in *Oratione*, quæ a Dudithio Episcopo latine tantum evulgata est. Addimus Hieronymum *in Chronico* & Cedrenum anno Valentis septimo, qui testes sunt, eo Imperatore, Gentiles non modo agonem C-Poli, sed θυσίας καὶ πανηγύρεις *sacrificia & festos dies* egisse. Post Valentinianum & Valentem Gratianus, etiamsi, disjecto Victoriæ simulacro, prædia omnia ademisset, quæ veterum error ethnicis sacris deputaverat, tamen nullas leges scripsit, quibus nominatim superstitionem vetuit. Neque vero huc spectat lex illa, in qua Gratianus, teste Socrate *in lib.* v. *Hist. cap.* 2. pertulit ut cujuscunque Religionis Cives impune sacra facerent. Nanque Legislator ad diversas Christianorum factiones respexit. Sed illuc redeamus. Theodosius denique magnus sub Imperii initium Gentilibus integrum esse voluit ad Templa accedere & patrio more Numina placare. Hoc produnt Libanius *in orat. pro Templis* & Zosimus *in lib.* 4. *cap.* 29. Hic enim inquit, Ἔτι γὰρ αὐτοῖς ἄδεια τοῦ φοιτᾶν εἰς τὰ ἱερὰ, καὶ τὰ θεῖα κατὰ τοὺς πατρίους θεσμοὺς ἐξιλάσκεσθαι, *Gentiles adhuc potestatem habebant adeundi fana, patriisque ritibus Numina placandi*. At deinde scriptis legibus, quas *in Cod. Theod. tit. de pag.* reperire licet, non modo Templorum fores operuit, sed omnem Deorum cultum & honorem prohibuit. Itaque Sozomenus in *lib.* 7. *cap.* 20. dicit a Theodosio omnes esse vetitos τὸν θρησκευόμενον παρ' ἑλλήνων τόπον ἐπιβαίνειν, *loca adire, quæ Gentiles colebant*, & auctor Chronici Alexandrini *an.* 379. *pag.* 704. *ed. Raderi*, Θεοδόσιος, inquit, τοὺς ναοὺς ἑλλήνων κατέστρεψεν ἕως ἐδάφους, *Theodosius fana Paganorum ab usque fundamentis evertit*. Hæc Imperatores gesserunt. Facile vero intelligi potest, quid illi studuerint. Negotium erat de politica Tolerantia. Nam agebatur, num è Republica & Religione foret, Gentilibus civilem non esse impunitatem in orbis Romani Provinciis. Istud totum ad Principes pertinebat, (hærebat enim in ipso Principatu), quamquam iidem nullam constituendorum sacrorum potestatem sibi tribuere poterant. Itaque eorum alii non vetuerunt, quominus Gentes Religiones suas colerent, alii has prohibuerunt, prout peragi rem posse videbant cum Ecclesiæ profectu & sine Reipublicæ perturbatione.

X. Nunc de Judæis, de quibus Grotius commemoravit, Imperatores Romanos eam sectam nunquam vetuisse, ejusdem instituta & mores edictis vindicasse, atque Archisynagogis multa loco beneficii dedisse, quæ Christianæ Religionis Episcopis cæterisque Clericis antea attribuerant. Hæc omnia, quæ in Titulo Theodosiani Codicis *de Judæis*

Judæis & Cælicolis continentur, ille censuit Imperatores pertulisse quasi eos qui crederent suo ipsorum imperio publicum Dei cultum esse procurandum. At non istud piorum Augustorum consilium fuit. Cujus autem juris ratione illi egerint, facile perspicietur. Hebræorum secta frequentissima erat, & in superstitione sua tam pertinaciter persistebat, ut statim tolli non posset sine maximo Reipublicæ discrimine: itaque impune se habuit in universis Romani orbis provinciis. Nam ab illis, qui Imperium gerebant, providendum erat, ut studium propagandæ Christianæ Religionis cum Reipublicæ salute & incolumitate conjungeretur. Ergo quum Judæorum sacra permissa essent, eorum disciplinam perverti par non fuit. Theodosius magnus in leg. ix. Theod. Cod. Tit. de Judæis & Cælicolis, *Judæorum sectam*, inquit, *nulla lege prohibitam satis constat. Unde graviter commovemur, interdictos quibusdam locis eorum fuisse conventus.* Idem in lege viii. vetuerat, ne qui Synagoga moti essent, in sectam recipi iterum possent sine Primatum auctoritate, ad quos hujusmodi jurisdictio pertinebat, *Judæorum querelæ, quosdam auctoritate Judicum recipi in sectam suam, reclamantibus legis suæ Primatibus, adseverant . . . quam omnino submoveri jubemus injuriam.* Et quoniam Hebræorum mores non sinebant, eos, qui Religionem suam regebant, in publicis versari muneribus, Archisynagogi eandem sibi immunitatem impetrarunt, qua usi fuere Clerici Christiani. Arcadius in lege xiii. Tit. Th. Cod. de Judæis, *Archisynagogis*, inquit, *Patriarchisque, ac Presbyteris cæterisque, qui in ejus Religionis Sacramento versantur, nutu nostri Numinis perseverent ea, quæ venerandæ Christianæ Legis primis Clericis sanctimonia deferuntur. Id enim & Divi Principes Constantinus & Constantius, Valentinianus & Valens divino arbitrio decreverunt.*

Hactenus ad Reipublicæ tranquillitatem utilitatemque Romani Imperatores spectarunt. At iidem tanquam evangelicæ Religionis Patroni satis caverunt, ne quæ e Republica esse censuissent, ea Christiano nomini officerent. Constantinus Magnus in lege prima Theodosiani Codicis tit. *de Judæis* duo sanxit, primum ut si Judæi proselytum hoc est ex Judæo Christianum saxis vel alio furoris genere petierint, ignis supplicio afficerentur, alterum vero ut *Apostatæ* sive qui ad Judæorum sectam ex Christiano populo accederent, *meritas pœnas* persolverent. Quod autem primo loco Imperator pertulit de proselytis a Judæorum contumelia liberandis, id ipsum iterum rogavit in leg. v. ejusdem Tituli, quam ad Felicem Præfectum Prætorio Italiæ misit. In ea enim Præfectura continetur Africa, ad quam lex pertinet. Sic vero concepta est, *Eum, qui ex Judæo Christianus factus est, inquietare Judæos non liceat, vel aliqua pulsare injuria: pro qualitate commissi istiusmodi contumelia punienda:* Quæ verba Baronius non intellexit: nanque in eum sensum accepit, quasi significarent, Constantinum edixisse, ne Proselyti Judæos injuriis prosequerentur. Quam sane Legislatori non fuisse mentem erudite Jacobus Gothofredus in commentariis effecit: Sed Baronium mittamus. Postea Constantius jussit, nullam intercedere societatem inter Judæos & Christianos, quæ his caussæ esse posset, ut a Christo deficerent. In eum finem is decrevit in leg. 2. Theod. Cod. tit. *ne Christ. mancip.*, ne Judæis liceret Christianum mancipium mercari, nec si emptum haberent, inter suos allegere; & ut qui secus se gesserint, capitis supplicium darent. In lege porro sexta *Theod. Cod. tit. de Judæis* interdixit nuptiis Judæo cum Christiana ob exploratum periculum, ne ipsam ad superstitionem adigeret suam viri potestate: non affirmate interdixit tamen connubiis Christiano cum Judæa, fortasse ratus facile fieri non posse, ut uxorius ambitus viro fraudem faceret. Id ipsum vero Theodosius Magnus veritus est, ex quo in *leg. 7. T. C. tit. de nuptiis* omne genus connubia inter Christianos & judæos prohibuit. Ad eum cæteri Imperatores Judæos depulerunt ab omni militia palatina in legg. 16. 24. *Th. Cod. tit. de Judæis*, non exemerunt muneribus publicis, curiis & corporibus; quin etiam functione navicularia in legg. 99. 157. 158. 165. ibidem *de Decurionibus*, & leg. 18. ibidem *de Navicul.*, vetuerunt ne quidquam ad Christianæ Religionis contemptum admitterent in legg. 18. 21. ibidem *de Judæis*, denique edixerunt ne liberos, qui ad Christiana sacra accessissent, bonis abdicarent, sed iisdem certe falcidiam quam,

quamquam ingratis legarent leg. 18. ibidem. Hæc omnia Gothofredus persequitur in paratitlo ad Titulum Th. Cod. de *Judæis*, *Cælicolis & Samaritanis*.

XI. Reliquum est, ut ea persequamur, quæ in Hæreticos a Christianis Imperatoribus fuisse perlata Grotius existimavit. Sic enim ille, *Neque enim tantum idololatricos cœtus, sed & eos qui superstitioni pravæ, aut errori publice pernicioso operam darent, aut qui proterve unitati repudium misissent, summo Imperio cohibitos videmus*. Qui locus intelligendus est in Arminianorum sententiam, pro quibus Grotius decertabat. Arminiani autem sic habebant, universis Civibus licere separatim privatos conventus agere, in quibus docerent, quæ vellent, quamvis publicæ Religioni contraria, idque esse Divinis Legibus sancitum, ut abrogari non posset summorum Magistratuum jussis. Excipiebant vero non modo cœtus ad colendam superstitionem sociatos, aut ad explicanda dogmata, quæ Civitatis tranquillitati officiunt, sed etiam eos, qui, concessa ἐθελοθρησκείᾳ *Religionis suæ libertate*, recusant quominus ad publicam Ecclesiam accedant. Hæc Simon Episcopius *in disput.* XVII. *de jure Magistratus circa sacra*, Limborchius *in relatione historica de origine & progressu controversiarum in fœderato Belgio*, & Arminiani omnes *in Apologia pro declaratione Remonstrantium contra censuras quatuor Theologorum Leydensium*. Eodem spectavit Grotius, qui Romanos Imperatores leges rogasse de iis solum prohibendis conventibus dixit, *qui superstitioni pravæ, aut errori publice pernicioso operam dabant, aut qui poterve unitati repudium mittebant*: tacile ut par sit intelligi, aliorum hæreticorum cœtus a Principum Imperio esse integros & liberos. At quorsum hujusmodi ἐθελοθρησκεία (*liber usus Religionum privatarum*) tandem evadat, satis documus in prolusione. Contra inter omnes convenit, qui in veterum Imperatorum legibus versati sunt, eos universis quorumlibet hæreticorum publicis & privatis societatibus interdixisse. Constantinus Magnus in lege, de qua Eusebius *in libro tertio de illius vita*, pertulit ne Valentiniani, Marcionitæ, Pauliani, Cataphryges & Novatiani in publicos aut privatos conventus congregarentur, omnibusque domos ademit, quas aut evertit, aut Catholicis Ecclesiis adjunxit. In his hæreticis non dinumerantur Ariani, ea de causa quod ante nicænum concilium, sive ante redditum ab Ecclesia in eos judicium legem Constantinus scripsisset, non idcirco, quod Auctor vitæ Constantini, cum pro arianis partibus staret, eorundem nomen suffuderit. Hoc enim sensit Baronius, contra quem Jacobus Gothofredus *in comm. ad leg.* 11. *C. Th. de hæreticis*. Imperator igitur lege comprehendit omnes ferme eorum temporum hæreticos, etiam Novatianos, qui, sibi minimam inter omnes hæreticos improbitatem consciscebant: Ex quo deinde non solum Constantinum, sed ceteros Imperatores sibi fuisse benigniores lætati fuerunt. Namque ab Imperatore Theodosio in eodem fere habiti sunt loco, atque cives, qui recte de Divinis rebus sentirent. De illo Socrates in libro 5. cap. 10., ὁ βασιλεὺς θαυμάσας αὐτῶν τὴν περὶ (πρὸς) τοὺς οἰκείους κατὰ τὴν πίστιν ὁμόνοιαν, νόμῳ ἐκέλευε, τῶν μὲν οἰκείων κρατεῖν ἀδεῶς εὐκτηρίων τόπων: ἔχειν δὲ καὶ προνόμια τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν, ἅπερ καὶ αἱ τῆς αὐτοῦ πίστεως ἔχουσιν, *Imperator doctrinam fidei illorum (Novatianorum) plane cum suis consentientem admiratus, lege lata præcepit, ut oratoriis suis intrepide potirentur, utque eorum Ecclesiæ eadem, quæ Fidei suæ basilicæ, privilegia possiderent*. Sed nihilosecius Constantinus Magnus ante nicænæ Synodi tempora vetuit, ne illi in publicos & privatos cœtus convenirent, idque jussit doctissimis Episcopis auctoribus, a quibus consilium capiebat. Evolvatur titulus de Hæreticis in Codice Theodosiano. In compluribus enim legibus, orthodoxi Principes post Constantinum sanxerunt, ut omnes omnium hæreticorum societates prohiberentur, non modo eorum, qui cum sacris suis superstitionem conjungebant, aut dogmata docebant, quæ fraudi essent publicæ Civitatis saluti. Nanque cætera illa hæreticorum Concilia, qui, mandata sibi dogmatis sui libertate ab amicitia cum Catholicis animum avocarunt, nusquam in antiquitate fuerunt, nec ob Christianæ Religionis consensum & unitatem esse potuerunt. Igitur de universis cœtibus, qui ab Hæreticis seorsum ab Ecclesiis Catholicis haberentur, Gratianus edixit in lege IV. *Th. Cod. de Hær.*, quam, super-

superstite Valente, promulgavit, *Olim*, inquit, *pro Religione Catholicæ sanctitatis ut cœtus hæreticæ usurpationis conquiescerent jussimus, sive in Oppidis, sive in agris extra Ecclesias, quas nostra pax obtinet, conventus agerentur, publicari loca omnia, in quibus falso Religionis obtentu altaria locarentur; quod sive dissimulatione Judicum, seu profanorum improbitate contigerit, eadem erit ex utroque pernicies*. Respexit Legislator ad consultissimum præceptum, quod paulo ante Nitentio dederat: In eo enim scitum est, ut Ædes omnes proscriberentur, in quibus Hæretici concilia sociarent, sive in oppidis, sive in agris. Sed hæc Christianorum Imperatorum jussa alias fuerunt allata. Addimus legem XXVI. *Th. Cod. in tit. de hæretic.*, in qua Arcadius, post multa in hæreticos omne genus sapientissime constituta a Patre Theodosio, decrevit, ut omnes, qui a Catholico dogmate defecerant, in quoslibet conventus congregari non possent, quæcunque itidem Sacerdotum nomina iis interdicerentur, nihil interesset publice, privatim, clam, an palam convenirent, perinde hæc propositis pœnis vetarentur. *Ne quis*, inquit Princeps, *hæreticorum, quos jam leges innumeræ Divi genitoris nostri continent, audeat cœtus illicitos congregare, profanaque mente Omnipotentis Dei contaminare mysterium: nec publice, nec privatim, nec in secreto, nec palam*. Hæc tam perspicua sunt, ut facile intelligamus, orthodoxos Imperatores existimasse, contra atque de illis Arminiani sentiunt, nullos hominum cœtus, qui a Catholica Ecclesia in quolibet dogmate dissentiunt, ab imperio legum politicarum vacasse.

XII. Aggreditur Grotius ad locum de politicis hæreticorum pœnis, de quo loco post dimissam Dordrectanam synodum Gomaristæ & Arminiani diu quæsiverunt & disputarunt. Gomaristæ iidemque Calviniani in peroratione sententiæ, quam in ea synodo contra Remonstrantes dixerunt, illustrissimos Fœderati Belgii Ordines rogaverant, ut Religionis incolumitati consulerent, eosque, qui ei officerent, publica auctoritate cohiberent. Hoc perlato Synodi decreto Remonstrantes non modo in privatis quisque scriptis, sed omnes in eo libello, quem communi universæ factionis consilio ediderunt, (confessionem ii appellant), pluribus contenderunt, hæreticos in Civitate liberos esse a jure gladii, ita ut nullis affici pœnis possint, quas summi Magistratus ab improbis & nefariis civibus repetere solent. Sic quidem Simon Episcopius in *vero Theologo Remonstrante*, qui in *volumine II. Theol. opp. editus est*. Calviniani contra summos Magistratus officii sui esse commonefaciendos censuerunt, ut quos hæreticos Ecclesia existimaverit, eosdem non patiantur, proposita impunitate, versari in Republica. Sed eorum plerique hanc sententiam ita diviserunt, ut ab illis eas tantum pœnas esse sumendas senserint, quæ non mortem, sed causam afferrent, quam ob rem scelerum sese pœniteret suorum. Hæc Voëtius in volumine III. *disp. Theol.* & Professores Leydenses in Synopsi *purioris Theologiæ* & in *censura confessionis Remonstrantium*. Ab eo certamine Grotius aberat. Nanque ante Dordrectanam synodum Hagæ in vincula conjectus fuerat a Mauritio Arausionensium Principe, a quibus, cum se uxoris selectissimæ fæminæ opera liberasset, Lutetiam venerat. Cum tamen hunc librum scribebat, in eo studio totus erat, ut tantum negaret, Magistratibus licere capitis hæreticos condemnare, quod ex veterum Imperatorum disciplina effecit, qui, cum severe in eos egissent, qui Ecclesiæ judicio non parebant, de iisdem tamen interficiendis nunquam leges scripserunt. Hæc quum Grotius edisserat, tamen non putavit in omnes omnino, qui ab Ecclesia desciverunt, ad sceleris sui emendationem fas esse animadverti Principum jussis. Is enim sermonem instituit de superstitiosis solum hæreticis & qui Civitatis pacem perturbant, aut, concessa ἐθελοθρησκείᾳ, concordiam decertant. Ad hos enim dumtaxat imperatorias respicere leges paulo ante dixerat, quibus eorundem conventus vetiti fuerunt: ex quo palam est, illum cum Arminianis suis sentire, nullum esse pœnarum genus, quod a meris hæreticis repeti possit. In eum sensum intelligendus est, cum sic disputat, *Christiani Imperatores tum hæreticos, tum schismaticos cœtus vetuerunt, Basilicas ipsorum tradi jusserunt Ecclesiæ Catholicæ, iisdem aditum ad honores præcluserunt: etiam ex testamento aliquid adipiscendi jus abstulerunt. Quæ omnia late*

contra Donatistas defendit Augustinus. Illa enim pœnarum genera, quæ circa sacra inexcusabiliter delinquentibus pœnitentiæ tempus relinquerent, vetus Ecclesia non improbavit. Mortis vero supplicium adeo illis sæculis non placuit, ut Idacius & Ithacius a Gallis Episcopis damnati sint, quod auctores fuissent, ut in Priscillianistas quosdam gladio animadverteretur.

Videamus ergo paucis de hæreticorum omnium fortuna in Christiana Republica. Remonstrantes Arminiani ad omnem eorum impunitatem duo afferunt: alterum, quod hæresis non sit crimen; nanque eam existimant opinationem a communi Civitatis sententia in rerum divinarum disciplinis discrepantem, aut errorem in mente residentem, ex quo publica tranquillitas nihil habet, quod timeat: Alterum, quod Christiana Religio nec vi nec bello propagari debeat, atque iis, qui a nobis dissentiunt, potius ignosci jubeat, quam eorundem dissensum ulcisci. Quæ duo rationum momenta niti videntur in pluribus Sacræ Scripturæ locis, quæ tum ex veteris, tum ex novi Testamenti tabulis colligunt. Hæc Remonstrantes, quæ deinde protulerunt Pufendorfius *de habitu Religionis Christianæ ad vitam civilem*, Petrus Bælius *in commentario philosophico super hæc verba, compelle eos intrare*, Celeberrimus Belgarum Ictus Noodtius in *dissert. de juribus summæ Potestatis*, idemque in dissert. *de libertate conscientiæ*, quas in gallicam linguam convertit Joannes Barbeyracius, denique illi politicæ Tolerantiæ patroni, quos commemorat Thomasius in *appendice ad Historiam conventionis inter Imperium & Sacerdotium cap. 1. de jure summarum Potestatum circa sacra.*

Atque hi quidem omnes nec ex veteris Ecclesiæ sententia, neque ex piorum Principum institutis edisserunt, qui plurimam operam dederunt, ut ad Catholicæ Religionis incolumitatem leges scriberent, ex quibus Hæretici in Civitate coërcerentur, & simul eorundem saluti prospiceretur. Accedamus vero primum ad ea expedienda, quæ obvertunt. Audacissimum illud est, hæresin non esse crimen, quo Christiana Respublica offendatur: Hæreticos enim dicit Arcadius Imperator in *lege* 28. *Theod. Cod. de Hæret.*, *qui vel levi argumento a judicio Catholicæ Religionis & tramite detecti fuerint deviare*, hoc est, Jacobo Gothofredo interprete, qui in dogmate quamvis levi cum pertinacia defecerint ab eo judicio, quod Catholica Ecclesia reddiderit. Idem enim Legislator eos vocat in *lege* 13. *Theod. Cod. de Paganis*, *qui a Catholicæ Religionis dogmate deviare contendunt*. Quoniam autem judicium aut dogma Catholicæ Ecclesiæ ab omni errore integrum & liberum est, quod sæpe probavimus, hæretici contrariam sibi Religionis rationem & viam instituunt, atque Deus per Christum pertulerat: Cumque hæc Religio, quamvis maxime ad beatam hominum vitam in altero ævo pertineat, ad Rerumpublicarum etiam salutem sit condita, plane sequitur, eosdem aliorsum contendere, atque publica tranquillitas flagitat. Hæresis quidem est dissensio mentis ab Ecclesiæ Catholicæ judicio, ut tamen non in solo intellectu resideat, sed voluntatum & studiorum dissimilitudinem ferat. Nanque ita natura comparatum est, ut qui contra sentit & judicat, contraria velit & audeat. Ex quo in ea Christiana Civitate, in qua Hæretici impune versantur, diversa erunt Civium studia, diversa incepta, hinc inimicitiæ, dissensiones & quidquid publicam pacem perturbat. Itaque efficitur, plurima esse mala, quæ Civitates ab Hæreticis pertimescant, optimeque harum saluti eos Principes consulere, qui loco publici criminis hæresin existiment.

Restat alterum, quod Arminiani obiiciunt ex natura Religionis vim omnem detrectantis. Atque sapienter dixerunt veteres, cogi non posse Religionem, & hominibus vim inferri nefas esse, ut ad quælibet colenda sacra animum adjungant. Tertullianus ad Scapulam, *Humani juris & naturalis potestatis est, unumquemque, quod putaverit, colere: nec aliis prodest aut obest alterius Religio: sed nec Religionis est cogere Religionem, quæ sponte suscipi debet, non vi, non armis, cum & hostiæ ab anima libente expostulentur*. Animus enim, in quo pietas residere debet, solis rationum momentis vinci potest. Eam ob rem Apostoli & principes illi Ecclesiæ conditores nullum sibi politicum dominatum aut Imperium tribuerunt in gerenda propagandæ Christia-

stianæ Religionis provincia. In hanc sententiam Paulus in epistola secunda ad Corinthios cap. V. v. 20. ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, δεόμεθα ὑπὲρ χριστοῦ. Καταλλάγητε τῷ θεῷ, *Pro Christo igitur legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos; obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo*, quasi dicat, Christus Dei nomine hoc pertulit, nos vero Christi loco quippe ab ipso in id munus substituti sumus: quod nos asserimus, hoc Deus jubet, obsecramus Christi nomine, a Deo gratiam & amicitiam ineatis. Hæc cum conveniant, (satis enim disputata sunt alias), non tamen sequitur summis Reipublicæ Rectoribus jus non esse, ut in hæreticos ex legibus agant, quas ad Ecclesiæ tutelam scripserunt. Nanque non ea res agitur, ut illi vi publica animos pervadant, sed ut caveant, ne Christiana Religio, quæ in Republica ascita sit, quidpiam ab hæreticis detrimenti capiat. Cum enim in hos quæstio habetur, non quæritur quod iidem animo sentiunt, (id enim Deus introspicit), sed quod alios cives docent. Hæc potestas inest in iis, qui imperio præsunt, ut provideant, ne qui Doctorum munere funguntur, Civitatis tranquillitati noceant. Sophocles, teste Diogene Laertio in Theophrasto, sanxerat, μηδένα τῶν φιλοσόφων σχολῆς ἀφηγεῖσθαι, ἂν μὴ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ δόξῃ. εἰ δὲ μή, θάνατον εἶναι τὴν ζημίαν, *Uti ne quis Philosophorum præesset scholæ, nisi id Senatus ac plebs decrevisset: qui secus faceret, capite lueret*. Porro omnium veterum gravissimus, atque is ipse doctissimus Plato de LL. in lib. VII. pag. 888. C. *edit.* Wechel., τὸν ποιητὴν, inquit, παρὰ τὰ τῆς πόλεως νόμιμα, καὶ δίκαια, ἢ καλά, ἢ ἀγαθὰ μηδὲν ποιεῖν ἄλλο. τὰ δὲ ποιηθέντα μὴ ἐξεῖναι τῶν ἰδιωτῶν μηδενὶ πρότερον δεικνύναι πρὶν ἂν αὐτοῖς τοῖς περὶ ταῦτα ἀποδεδειγμένοις κριταῖς, καὶ τοῖς νομοφύλαξι δειχθῇ καὶ ἀρέσῃ, *Nemo poeta præter Civitatis Leges, & justa, vel honesta, vel bona fingere quidquam audeat. Nec liceat quæ composuerit, ulli privatorum ostendere, antequam constituti hac de re Judices legumque custodes & viderint & approbaverint*. Atque isti legum latores bene & prudenter Reipublicæ consuluerunt omnium sapientum consensu. Cumque ita illi de Philosophis & Poetis pertulerint, orthodoxi ne Principes otiose se habeant ab iis, qui in Catholica Republica Divini cultus doctrinam perdere enituntur docendo? Quin potius ipsi diligenter videant necesse est, ut Religionis res omnes sint salvæ, illosque, sancitis legibus, coerceant, qui ei derogare confidant. Idque Christiana pietas jubet. Nanque Principes admonentur, ut ad omnium Civium salutem advigilent, eosdemque a fraude deterreant & ad officium revocent. Leo Papa cognominem Augustum affatur in epist. LXX. *Debes incunctanter advertere Regiam potestatem tibi non solum ad Mundi regimen, sed maxime ad Ecclesiæ præsidium esse collatam*. Et Augustinus in libro I. contra Gaudentium hæreticos ita compellat, *Quamdiu vos non tenetis Ecclesiam, quam pronuntiaverunt Piscatores, Apostoli plantaverunt, tamdiu Reges, qui eam tenent, rectissime ad curam suam judicant pertinere, ne vos adversus eam rebelletis impune . . . Quibus dictum est*, & nunc Reges intelligite, erudimini qui judicatis terram: servite Domino in timore: *sentiunt suam potestatem ita Domino servire debere, ut ea potestate plectantur, qui nolunt ejus voluntati servire*. Hæc sane, ex quibus facile contra Arminianos efficimus, politicis Magistratibus cum ad publicam tranquillitatem, tum ad Divini cultus tutelam munus esse creditum, ut in illos omnes, quos Ecclesia hæreticos habuit, publice animadvertant.

Quam ob rem ipse Grotius sententiam mutavit. Nanque cum *in commentariis ad Matthæum cap. 13. comm. 41.*, tum in *annotatis ad consultationem Cassandri* leges, quibus orthodoxi Imperatores hæreticos coercuerunt, de iis omnibus accepit, quos e dogmate Christianæ Religionis defecisse Ecclesia censuerat. Sed nihilosecius capitis supplicium sustulit, quo nunquam ab iis cives ob hæresin fuisse affectos contendit. Enimvero summa animadvertendi potestas, quæ in Principatu inest, ex Christianarum legum sententia atque ex omnium sapientum voto geritur si Principes ea tantum pœnarum genera complectantur, quæ non imponuntur ultionis causa, sed quæ hæreticorum emendare & corrigere ingenium possint. Fuit hæc veterum Principum disci-

plina, ut, cum alios gravissimorum criminum reos capitis condemnarent, istos tamen, qui a Catholica fide defecerant, ab errore jussis suis potius avocare, quam eosdem interficere studerent. Nanque illi hactenus steterunt, ut certo librarum numero hæreticos multarent, ab urbibus exterminarent. item prohiberent ne iidem scholis præessent, aut quovis in conventu docerent, ne Episcoporum nomina sibi inderent, ne Sacerdotes crearent, ne templa conderent, ne cœtus agerent, proscriptis locis, in quibus haberentur. Quin etiam non eadem legum sanctio in omnes. Nanque aliis hæresis probrum attulit, aliis Romano jure interdictum est, alii vetiti sunt, ne stipendia facerent, alii ne testamenti factionem haberent, alii denique ne honores & Magistratus peterent. Atque Patres sæpe auctores fuerunt, ut Magistratus hunc modum adhiberent. Augustinus in Epistola 100. alias 127. ad Donatum Africæ Proconsulem de coercendis Donatistis, *corrigi*, inquit, *eos cupimus, non necari, nec disciplinam circa eos negligi volumus, nec suppliciis, quibus digni sunt, exerceri. Sic igitur eorum peccata compesce, ut sint quos pœniteat peccasse*. Et in Epistola 134. alias 160. ad Apringium Judicem, *De vobis quidem dixisse Apostolum legimus, quod non sine causa gladium geratis, & Ministri Dei sitis, vindices in eos, qui male agunt. Sed alia causa est Provinciæ, alia Ecclesiæ. Illius terribiliter gerenda est administratio, hujus clementer commendanda est mansuetudo*. Cumque Idacius & Ithacius egissent, ut Maximus Imperator per Evodium Præfectum, virum acrem & severum, Priscillianistas morte ulcisceretur, in omnium invidiam reciderunt tanquam audacissimi facinoris auctores. Theognostus Episcopus statim ab Ithacianis se disjunxit officiorum societate. Hunc pii omnes & in his Divus Martinus sequuti fuerunt. Dicebant enim nec Christianas leges sinere, ut in hæreticos capitis quæstio haberetur, nec, si ea exerceretur, id fore è Religione. Nanque, testis est Sulpitius Severus *in libro* 2. *Historiæ Sacræ, non solum, Priscilliano occiso, non repressa est hæresis, quæ illo auctore proruperat, sed confirmata latius propagata est. Etenim sectatores ejus, qui eum prius ut sanctum honoraverant, postea ut martyrem colere cœperunt. Peremptorum corpora ad Hispanias relata, magnisque obsequiis celebrata eorum funera. Quin & jurare per Priscillianum summa religio putabatur.* Neque porro, approbantibus bonis, ab Imperatore Alexio Comneno igni condemnatus est Basilius Bogomilorum turpissimorum hæreticorum princeps, de quo Euthymius *in Panoplia*, Anna Comnena in *libro* 15. *Alexiados*, Zonaras in Annalibus, & Harmenopulus in *libro octavo de sectis* volum. 1. *Juris Græco-Romani*.

At enim nostra non eo evadit oratio, ut neget, summos Magistratus posse leges sancire, in quibus supremum supplicium ab hæreticis reposcant. Quomodo enim illis hic præscribatur imperandi modus? Summa enim animadvertendi potestate præditi sunt in omnes eos, qui quolibet criminum genere Reipublicæ intercipiunt pacem. Ipsi veteres Imperatores qui remissius & urbanius sæpe cum hæreticis egerunt, nonnunquam tamen de repetenda capitali pœna edixerunt non quidem ab universis hæreticis, sed ab illis, qui, cum in aliqua communi hæresi versarentur, publica tamen facinora committebant. Ita Theodosius magnus in lege nona Cod. Th. de *hæreticis*, quæ scripta est ad Florum Præfectum prætorio, cum a cæteris Manichæis dissociasset *Encratitas* & *Saccoforos* sive *Hydroparastatas*, in hos capitis supplicium imposuit: *Quisquis*, inquit, *Manichæorum vitæ solitariæ falsitate cætum bonorum fugit, ac secretas urbes eligit pessimorum, ita ut profanator atque corruptor Catholicæ, quam cuncti suspicimus, disciplinæ legi subjugetur, ut intestabilis vivat . . . Cæterum quos Encratitas prodigiali appellatione cognominant cum Saccoforis sive Hydroparastatis, refutatos judicio, proditos crimine, vel in mediocri vestigio facinoris hujus inventos summo supplicio & inexpiabili pœna jubemus affligi*. Ad Imperium Arcadius accessit. Is enim ab Imperii sui initio universos hæreticos insectatus est pluribus in legibus, quas pertulit. His vero obtemperare recusarant Eunomiani & Montanistæ qui deinde elatiores ac pertinaciores spiritus gesserunt, quod memoriæ mandavit Synesius in Epistola quinta, quæ ad Presbyteros missa est. Itaque in lege XXXIV. Th. Cod. *de Hæret.* sancivit, ut tales hæretici ab omni-

omnibus Civitatibus depellerentur, nec ullos cœtus sive in Urbibus, sive in Agris convocarent, sin vero contra facerent, capitis pœnam dependerent: *Si vero*, sic ille, *in qualibet post publicatam solemniter jussionem Urbe deprehensi, aut aliquam celebrandæ superstitionis gratia ingressi domum probabuntur, & ipsi ademptis bonis ultima animadversione plectantur, & domus, in qua ea forte, qua dictum est, ingressi, nec statim a Domino Dominave domus expulsi ac proditi fuerint, fisco sine delatione societur*. Ad hoc Imperator Honorius eadem in Hæreticos severitate usus est, abrogatis prioribus edictis, in quibus colendæ Religionis suæ eis potestatem fecerat. Nimirum Donatistæ in Africa ad partes Attali Tyranni deficere videbantur, qui Constantinum magno cum exercitu in eam regionem miserat: quo in bello tantus timor Honorio injectus est, ut, si res feliciter Attalo cederet, in Orientem fugere, abdicato imperio, in animum induceret. Eam ob rem ille ad continendos in officio Donatistas legem edidit anno 410. in qua sancivit, ut quam vellent, Cives sibi Religionem adsciscerent: cujus legis meminerunt Patres Africani in *canone* 107. *Cod. Ecclesiæ Africanæ pag.* 926. *tom.* I. *Conc. Harduin. Post consulatum*, inquiunt *gloriosissimorum Imperatorum Honorii* VIII. *& Theodosii* III. *An.* XVIII. *Kalend. Juliis Carthagine in Basilica regionis secundæ. In hoc Concilio legationem susceperunt contra Donatistas Florentius, Possidius, Præsidius, & Benenatus Episcopi, eo tempore, quo lex data est, ut libera voluntate quis cultum Christianitatis exciperet*. At paulo post id temporis cum Heraclianus Comes Africæ Constantinum vicisset, & Alaricus Attalo imperium abrogasset, ad Honorium animus accessit, ex quo, sublata Religionum libertate, in Donatistas, nisi ad Catholicam Ecclesiam redirent, supremum supplicium sancivit. Hæc est lex, quam *num.* 51. *&* 56. *in Cod. Th. de Hær.* evolvimus, *Oraculo* (hoc est priore rescripto, quo libertas Religionum concessa fuerat) *penitus remoto, quo ad ritus suos hæreticæ superstitiones obrepserant, sciant omnes sanctæ legis inimici, plectendos se pœna & proscriptionis & sanguinis, si ultra convenire per publicum execranda sceleris sui temeritate tentaverint*. Quæ postea tempora successerint, necesse non est meminisse. Nanque in exquirendis suppliciis, quibus hæretici afficerentur, sævitia ingenium exercuit suum. Obtendebatur Divini nominis studium, sed fere tantum obtendebatur: idque calviniani quam maxime sibi consciscunt. Hæc tamen missa facimus. Nos enim de jure tantum quærimus, quod in summis inesse Reipublicæ Rectoribus evicimus, etiam allatis veterum piorum Imperatorum exemplis.

Sed nihilosecius sic habemus, Religionem & Rempublicam auspicatius administrari, si politici Rectores de tali jure remiserint, remque ita peregerint, ut hæreticos potius a fraude revocent, quam capitalibus eosdem suppliciis afficiant. Nanque eo frequentiores erunt illorum factiones, qui in Religione discrepant, quo gravius in eos animadvertas. His enim auctoritas accedet, quasi mala quævis subire libentius sustineant, quam e sententia discedere. Atque ea de causa veteres orthodoxi Imperatores, qui de sumenda ab hæreticis mortis pœna leges jusserunt, hanc reipsa nunquam repetivere. De Theodosio Magno Sozomenus in libro septimo cap. 12. sic scribit, χαλεπὰς τοῖς νόμοις ἐπέγραψε τιμωρίας, ἀλλ' οὐκ ἐπεξῄει· οὐ γὰρ τιμωρεῖσθαι, ἀλλ' εἰς δέος καθιστᾷν τοὺς ὑπηκόους ἐσπούδαζεν, ὅπως ὁμόφρονες αὐτῷ γένοιντο περὶ τὸ θεῖον: ἐπεὶ καὶ τοὺς ἑκόντι μετατιθεμένους ἐπῄνει; *graves quidem pœnas legibus suis adscripsit, haudquaquam tamen eas exegit: neque enim punire subditos, sed terrere tantummodo studebat, ut idem cum ipso de divinitate sentirent: nam & illos laudabat, qui sua sponte converterentur*. Audiimus Joannem Chrysostomum *Hom.* 47. *in Matthæum cap.* 13 *num.* 1. *in fin pag.* 482. *Tom.* VII. *Ed. Bened.*, eundem ipsum, cujus rogatu & admonitu Arcadius severius in hæreticos sanciverat, Οὐ γὰρ, inquit, δεῖ ἀναιρεῖν αἱρετικὸν, ἐπεὶ πόλεμος ἄσπονδος εἰς τὴν οἰκουμένην ἔμελλεν εἰσάγεσθαι, *neque enim hæreticum occidere oportet, nam sic irreconciliabile bellum in orbem induceretur*. Ario, Macedonio, Nestorio, Eutycheti, aliisque novarum Religionum conditoribus nihil relegatione infelicius Augusti & pii Principes imposuerunt, quorum magna est auctoritas. Hos si Rerumpublicarum & Regnorum Domini

miti sequantur, id quidem agunt, ut non modo Religionis rebus, sed civitatis tranquillitati optime provideant.

XIII. Tandem Grotius ita perorat argumentum de Principum potestate inter diversas Hæreticorum sectas: *Donatistarum Basilicas Maximinianistis eripuerunt Proconsules, quia Maximinianistæ Donatistarum Concilio damnati probabantur.* Quæ quidem verba eo pertinent, ut adpareat, Principum arbitrio administrari Divinum in Republica cultum. Igitur videamus an id perfici possit ex judicio, quod Africæ Proconsules in Maximinianistas reddiderunt. Celebris Donatistarum hæresis in duplicem factionem divisa est, quarum altera Primianum Ducem, altera vero Maximianum sequebatur. Diutius decertatum est, donec Bagajæ in Urbe Numidiæ frequentissimus Episcoporum Donatistarum ordo conveniret, qui, cum Primiani partibus studerent, in Maximianistas sententiam dixerunt. Sancitum enim est, ut Maximianus, iique Antistites, qui eundem Episcopum creaverant, ab Ecclesia statim depellerentur, sed cæteri, qui ad eos defecerant, usque ad VIII. Kal. Januarii ann. 394. ita quidem ampliarentur, ut qui ante præstitutum tempus *ad Ecclesiam redire vellent, in suis permitterentur honoribus*: Cujusmodi decretum plane cognosci potest ex epistola Synodica Bagajensis Synodi, quam ex aliquot ejus fragmentis hinc atque hinc ab Augustino descriptis collegerunt Petrus & Hieronymus Fratres Ballerini in Norisiana Donatistarum historia. Rebus ita gestis Primianistæ cœperunt Judices & Magistratus Civitatum adire, ut iis Basilicæ, atque omnes ædes in quibus versabantur, publica auctoritate adimerentur. Prodit Augustinus in libro quarto contra Cresconium cap. 47. *domum, quam Maximianus propriam defendebat, Primianum procuratione mandata, favente sibi Sacerdote legato, quod ipsa gesta indicant, abstulisse.* Sacerdotem Legatum fuisse eum nonnemo existimat, cui Bagaiensis Synodus mandavit, ut Primianum in sua sede reponeret: sed sine teste & sine auctore. Verosimilius est, quod Lovanienses Doctores sentiunt, Sacerdotem legatum eundem esse, atque Magistratum Carthaginensem, sive illum, qui in eo ipso libro cap. 3. *Legatus Carthaginis* vocatur ab Augustino. Sacerdos autem cur dicatur, nos latet, nisi forte quispiam esset paganus Sacerdos, qui Carthagine absentis, ut videtur, Proconsulis (hos sæpe fuisse ethnicos ab ipso Augustino accipimus) loco rem gereret. Illuc redeamus. Actum deinde est adversus omnes, qui Maximiano favebant, ut ab Ecclesiis & Basilicis exterminarentur. Idem Augustinus *in libro de gestis cum Emerit. num. 9. Cœpit agi, ut damnati de Basilicis pellerentur. Interpellantur Judices, interpellantur Proconsules, in judicium allegatur Episcopale Bagajense Concilium: dicuntur hæretici, demonstrantur damnati, impetrantur jussiones, auxilia congregantur, venitur ad ejiciendos de Basilicis homines damnatos & in sua pertinacia constitutos.* Orthodoxi Imperatores complures leges scripserant, quibus jusserant, sacris ædibus & Basilicis omnes eos arceri, quos Catholica Ecclesia recessisse a Fide judicaverat. Nanque imperaverant Catholicos in eas intromitti. Hæc cum Primianistæ scirent, hoc consilium ceperunt, ut Synodum Bagajensem, quæ Maximianum & hujus fautores damnaverat, œcumenicam vocarent, iidemque sese Catholicos dicerent. Ex quo apud Proconsules ex Cæsarum Legibus egerunt, ut Maximianistas ab Ecclesiis deiicerent, in quas ipsi deinde admitterentur: quod quidem feliciter apud Magistratus ethnicos perfici potuit, rerum Christianarum ignaros. Audiamus Augustinum, qui in *enarratione ad Psal. 57.* sic Primianistas affatur, *Quid vobis ad Proconsules, quos miserunt Imperatores? Quid vobis ad leges, quas contra vos dederunt Imperatores? Imperatores communionis nostræ leges adversus omnes hæreticos dederunt: eos utique appellant hæreticos, qui non sunt communionis eorum inter quos utique & vos estis; si veræ sunt leges, valeant & in vos hæreticos; si falsæ sunt leges, quare valent contra vestros hæreticos? Fratres paululum advertite & intelligite quod diximus. Quando gerunt causas suas adversus Maximinianistas, ut eos a se damnatos & schismaticos suos ejicerent de locis, quæ illi loca tenebant antiquitus, & successerant Episcopis decessoribus suis, volentes illos inde excludere, egerunt legibus publicis, ad Judices venerunt, dixerunt se Catholicos, ut pos-*

possent excludere hæreticos . . . lectum est Concilium Bagaitanum, ubi damnati sunt Maximianistæ: insertum est actis proconsularibus, probatum est, quod illi damnati non deberent tenere Basilicas, & pronunciavit Proconsul ex lege. Quid igitur Grotius proficiet? Non decernunt, nec sciscunt Proconsules de publicis sacris, sed ex Imperatorum legibus judicant, quas illi ad Religionis Ecclesiæque Catholicæ tutelam jusserunt. Existimant Catholicam illi Bagajensem Synodum, Catholicos Donatistas, qua in re falluntur, sed reipsa non id agunt, ut Religionem arbitrio regant suo, sed ut eam tueantur publico præsidio.

XIV. Hactenus Grotius disserebat de imperatoria potestate, quæ posita esset in ipso constituendo Religionis genere. Nunc, quod ex ea disputatione sequitur, Principibus jus tribuit sciscendi cujuscumque dogmatis, quod ad eam, quæ legibus recepta est, Religionem pertineat. Hæc ille fundere perrexit, *Serpentem a Mose excitatum evertit Ezechias II. Reg. XVIII. 4., ut gliscenti superstitioni occurreret, eodemque jure Carolus Magnus imagines adorari vetuit. Pelagium & Cœlestium falsi dogmatis auctores edicto represserunt Honorius & Arcadius.* Miramur equidem doctum & eruditum virum tanto studio Primoribus suis animum adjunxisse, ut ea ad concludendum sumeret, in quibus id non continetur, quod ipse effecit. Primum nec Ezechiæ, nec omnium Regum, qui Hebræorum Reipublicæ præfuere, exempla caussam juvare suam possunt. Nam omne certamen est de Christianorum Principum auctoritate, quæ ex evangelici juris fonte haurienda est. Neque porro de iis dicendum est, quæ Carolo Magno placuere in imaginum negotio. De quadripartito enim opere, quod illius nomine contra Nicænam secundam Synodum conscriptum est, satis disputavimus in prolusione. Ergo paucis persequamur quid Honorius contra Pelagium & Cælestium edixerit. Legem quidem, quam in eos tulit, ex Atrebatensi Monasterio Henricus Gravius Doctor Lovaniensis eduxit, & emendatiorem e Thuana Bibliotheca Salmasius descripsit *par. 2. de Eccles. Suburbic. cap. 1. pag.* 288. In ea sic Princeps,

Imperarores Honorius & Theodosius (non Arcadius, qui diu demortuus erat) *Augusti Palladio Præfecto Prætorio.*

Ad conturbandam Catholicæ simplicitatis lucem puro semper splendore radiantem dolosæ artis ingenio novam subito emicuisse versutiam pervulgata opinione cognovimus, quæ fallacis scientiæ obumbrata mendaciis & furioso tantum debacchata luctamine, stabilem quietem Cælestis conatur attrectare Fidei . . . . . Cujus impiæ commentationis auctores Pelagium Cælestiumque percrebuit extitisse . . . . . Ob quam rem illustris auctoritas tua victura in omne ævum, lege nos statuisse cognoscat, ut pulsis ex Urbe primitus capitibus dogmatis execrandi Cælestio atque Pelagio, si qui hujus de cætero sacrilegii sectatores quibuscunque locis potuerint reperiri, aut de pravitate damnata aliquem rursus proferre sermonem, a quocunque correpti ad competentem Judicem pertrahantur, quos sive Clericus sive Laicus fuerit, deferendi habeat potestatem, & sine præscriptione aliqua perurgendi, quos relicta communis scientiæ luce novæ disputationis tenebras introferre deprehenderit, contra Apostolicam scilicet disciplinam, Evangelicamque claram & sine errore sententiam vafra rudis sectæ calliditate pugnantes, involventesque splendentem fidem veri ambagibus differendo. Hos ergo repertos ubicunque de hoc tam nefando scelere conferentes, a quibuscunque jubemus corripi, deductosque ad audientiam publicam promiscue ab omnibus accusari, ita ut probationem convicti criminis stylus publicus insequatur, ipsis inexorati exilii deportatione damnatis. Decet enim originem vitii a conventu publico sequestrari, nec in communi eos celebritate consistere, qui non solum facto nefario detestandi, verum etiam exemplo venenati Spiritus sunt cavendi. Juvat enim per omnem penè mundum, qua imperium nostrum extenditur, hujusmodi promulgata diffundi, ne scientiæ fortasse dissimulatio pastum præstet errori, atque impune se quisque putet audire, quod condemnatum vigore publico sese finxerit ignorare. Datum pridie Kalendas Majas Ravennæ DD. NN. Honorio XII. Theodosio VIII. Coss. AA.

Paruit Imperatori Palladius, legemque ita pertulit,

Ju-

Junius Quartus Palladius, Monaxius & Agricola
Iterum Præfecti Prætorio edixerunt.

In Pelagium, atque Cælestium Catholici dogmatis fidem sævis tractatibus destruentes sententia principalis invaluit, ut venerabili Urbe submoti bonorum concilio multarentur. Hoc igitur omnes admoneri oportet edicto, ne quis sinistræ persuasionis erroribus credulum præstet assensum. Et si sit ille plebejus, ac Clericus, qui in caliginis hujus obscœna reciderit, a quocunque tractus ad Judicem sine accusatricis discretione personæ, jaculatum publicatione nudatus irrevocabile patietur exilium. Nam superna Majestas ut colligit ex secreti ignoratione reverentiam, ita ex inepta disputatione injuriam.

Salmasius censuit, Honorium ad eam dicendam legem accessisse rogatu legatorum, quos Ravennam Africanæ Ecclesiæ Antistites miserant. At vir eruditus legationem finxit, quam cum veterum nemo litteris mandasset, nunquam extitisse pluribus evincit Pagius *ad ann.* 418. *num.* 30. Quod si illorum temporum memoria repetatur, plane Zosimus Papa Imperatori auctor fuisse videtur cur hic in Pelagium & Cælestium sanxerit. Ineunte anno 18 Honorio XII. & Theodosio VIII. Coss. Africani Episcopi Carthaginem ad Synodum venerunt, omnibusque rebus iterum in Pelagianorum caussa quam diligentissime deliberatis, Innocentii Papæ contra Pelagianos decreto standum esse communi omnium consensione censuere, ac statim per Marcellinum subdiaconum gesta Synodalia Romam ad Zosimum perferri jusserunt. Hic, cognita Pelagiana hæresi, diem Cælestio dixit, qui, cum se detectum convictumque per Africanos sciret, quæstioni se eripuit, quod nos docuit Augustinus *in lib. 2. ad Bonifacium cap* 3. Quocirca Pontifex Cælestium & Pelagium hæreticos, eorumque doctrinam orthodoxo dogmati contrariam lata sententia pronunciavit, ac missis ad universos Orbis Episcopos litteris gravissimam hæresin ubique gentium abrogavit. In eam rem quum Pontifex incumberet, facile Honorium Ravennæ degentem exoravit, ut eosdem hæreticos urbe exterminaret, & in omnes, qui illos sequerentur, publice animadverteret. Consulantur Pagius *ad an.* 18. Cardinalis Norisius *in lib.* 1. *Hist. Pelag.* & Garnerius *in diss. de primis auctoribus & præcipuis defens. Hæreseos Pelagianæ.*

Ergo Honorius cum Cælestio & Pelagio egit non eo arbitrio, quod Principibus in constituendis Religionis partibus Arminianus vindicat, sed jure tutelæ, quam ab eo Zosimus petierat. Neque enim ille de dogmate decrevit, sed tantum jussit, auctores dogmatis, quod Catholicæ Doctrinæ contrarium Ecclesia pronunciaverat, ab Urbe summoveri, eosque, qui illorum factioni deinde studerent, apud Magistratus publice deferri posse, convictosque criminis, proscriptis bonis, pelli in exilium. Hoc idem præsidium Religioni Catholicæ tulit Honorius anno 419. Quum enim cognosset, quosdam Episcopos Zosimi decretis non paruisse, & Pelagianis colendæ hæreseos suæ copiam facere, missis ad Aurelium Carthaginensem Episcopum & ad Augustinum litteris, severissima id lege prohibuit, in qua sanctiones iterum pertulit, quas anno superiore imposuerat. Exempla epistolarum e Vaticano Codice Magnus Baronius diligenter exscripsit. Par autem est nosse, Aurelium Honorii edicta non ita habuisse, quasi in iis de dogmate sanciretur, sed potius tanquam jussa, ex quibus publica auctoritas ad Ecclesiæ decreta accederet. Ille enim, acceptis Imperatoris litteris, hæc ad Episcopos Byzacenæ & Arzugitanæ provinciæ perscripsit, *Super Cælestii & Pelagii damnatione eorumque dogmatibus participem sanctam dilectionem vestram in plenario concilio fuisse commemini, dilectissimi ac desiderabiles Fratres. Sed quoniam pro honore Dei, in cujus manu cor Regis est constitutum, gloriosissimorum Principum Christianorum fidem rectam & Catholicam custodientium accessit auctoritas, quam per humilitatem meam universis Coepiscopis meis voluit intimari, idcirco honorabilem fraternitatem vestram missis exemplaribus instruere festinavi, ne quid mali in aliqua parte provinciæ ex supradictorum serpentina persuasione ab universali Ecclesia totius orbis exclusa fortasse subrepat.*

XV. Expromsit Grotius ad declarandam imperatoriam potestatem in sciscendis publicæ Religionis partibus alia veterum Principum exempla, qui sæpe vetuerunt, ne de Divi-

Divinis rebus disputaretur. Atque leges ab iis perlatas fuisse, quæ contentionibus de Religione ineundis interdixerint, nemo est, qui negare possit. Dispiciendum autem est, an eas illi sanxerint tanquam Sacrorum cognitores & judices. Hoc Grotius sibi sumpsit arbitratu suo, quod ei dari nullo pacto potest. Nanque orthodoxi Principes eam rem ad seipsos pertinere censuerunt, ut primum publicæ quieti consulerent, deinde Religionis majestatem tuerentur, quæ, si populares de Deo disputationes suscipiantur, facile ab animis hominum decedet. Optime Synesius *in Epistola* 142. Lysidis Pythagorei laudavit sententiam hanc, Τὸ δημοσίᾳ φιλοσοφεῖν μεγάλης εἰς ἀνθρώπους ἄρξαι τῶν θείων καταφρονήσεως, *In vulgus philosophari magnum in hominum genus contemptum divinarum rerum invexit.* Quod vero Principes iis duabus de caussis certamina de Deo prohibuerint, hoc ex iis ipsis doceri potest, quæ Grotius attulit: *Cavendo*, inquit *schismati inutiles quæstiones præcidit Constantinus* (*Sozomenus lib.* VII. *cap.* XII. *L. nemo Clericus C. de summa Trinit.*) . . . . *verissimum quod Theodosio dicebat Sisinius*, *disputando de sacris accendi tantum contentiones. Hinc Marcianus de Fide Christiana disputari vetuit*, *& in Codice Theodosiano titulus extat de his, qui de Religione contendunt.* Mirum quanta in perturbatione Grotius versatus sit, cum hæc scribebat. Nam Sozomenus non in *lib.* VII. *cap.* XII. sed in lib. I. cap. XVI. narravit, Constantinum quæstiones tollere studuisse, quæ Ario erant cum Alexandro. Præterea Marcianus Imperator auctor est legis cujus initium est, *Nemo Cleric. in Cod. Just. de summa Trinit.* ita ut post eam allatam legem adjungi non deberent verba, *hinc Marcianus de fide Christiana disputari vetuit*, quasi hic Princeps nondum prolatus esset in id quod agebatur. Sed hæc mittamus. Constantinus igitur, postquam acceperat, Arium & Alexandrum disputantes de Verbo in duplicem factionem secessisse, statim jussit, eos, sublata ea contentione, quæ usui non esset Christianæ Religioni, amicitia animos conjungere. Apud Sozomenum l. c. ἀφεμένους τε τῆς περὶ ταῦτα λέσχης, ἐκέλευσεν ὁμονοεῖν, *Præcepit Constantinus*, *ut inani de his rebus dissensione deposita ad concordiam redirent.* Atque ignoscendum est quidem Imperatori, qui de præcipuo Christianæ Religionis dogmate non recte existimavit: sic enim habuit, de eo Alexandrum & Arium dissentire potuisse, quin alter ab altero societate disjungeretur. Is enim paucis ante annis Ecclesiæ nomen dederat, nec dum divinarum rerum disciplinis satis animum imbuerat suum. Cæterum pius Princeps de dogmate decernere ausus non est. Illud dumtaxat agere voluit, ut quoniam opinabatur tenuem esse rem, quæ in quæstionem venerat, omnes contentiones conquiescere juberet, idque propter Religionis tutelam, quam ipse gerebat. Hoc Constantini studium patefecit Sozomenus, qui scripsit ibidem, Οὐ μετρίως ἐλυπήθη Κωνσταντῖνος ὁ Βασιλεὺς, καθότι προσφάτως τῆς θρησκείας αὔξειν ἀρχομένης, πολλοὺς Χριστιανίζειν ἀπέτρεπεν ἡ διαφωνία τῶν δογμάτων, *Imperator Constantinus non mediocri dolore perculsus est, quod, cum Religio Christiana recens cœpisset augeri, opinionum discrepantia multos ab ejus professione revocaret.* Bene sapienterque Sisinius apud Sozomenum in lib. VII. cap. 12. Theodosio, qui omnes sectarum Principes evocare ad colloquium exoptabat, consilium præbuit, ut fugeret disputationes cum hæreticis ὡς ἔριδος καὶ μάχης αἰτίους *tanquam contentionis ac dissidii fomites.* Accedamus ad Marcianum Imperatorem. Is in edicto ad Cives C-Politanos, quod anno 452. Sporiano Viro clarissimo, & qui nuntiandus erat, Coss. latum est, legiturque in Actis Chalcedonensis Concilii, hæc constituit, Ἡ βέβηλος τοίνυν ἔρις τοῦ λοιποῦ χολαζέτω. Ῥαὶ γὰρ ἀληθῶς ἀσεβὴς, καὶ ἱερόσυλος, ὃς μετὰ τοσούτων ἐπισκόπων ἀπόφασιν τῇ οἰκείᾳ τι ποτε γνώμῃ καταλιμπάνει πρὸς ἔρευναν . . . . . μηδεὶς οὖν κληρικὸς, ἢ γοῦν στρατευόμενος ἢ γοῦν ἑτέρας αἱρέσεως οἱασδηποτε, περὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως, δημοσίᾳ συνηγμένων ὄχλων, καὶ ἀκροωμένων, εἰς τὸ ἑξῆς διαλέξεις ποιεῖσθαι τολμάτω, *Cesset igitur profana contentio. Nam vere impius & sacrilegus est, qui post tot Sacerdotum sententiam, opinioni suæ aliquid tractandum relinquit. Nemo vel clericus, vel militaris, vel alterius cujuslibet conditionis, de fide Christiana publice turbis coactis & audientibus tractare conetur.* Ex hoc Imperatoris edicto descripta est lex, *Nemo Clericus* in Codicis Justinianei titulo de

Summa Trinitate, in quo Tribonianus duplicem errorem admisit. Nam censuit Imperatorem edictum ad Palladium Præfectum Prætorio misisse, nec illud rogasse, nisi Patricio & Richimer. Coss. hoc est anno 459. Marcianus ergo, postquam Chalcedonensis Synodus de Fide pronuntiaverat, id, quod decretum fuerat, in dubium adduci vetuit & in popularibus concionibus disputari, ut non modo consuleret Ecclesiæ auctoritati, cujus Patronus erat, sed provideret, ne Populus seditiones faceret, qui in dissidentium Antistitum factiones dividi solet.

Restat Titulus Theodosiani Codicis *de his, qui super Religione contendunt*. In eo Titulo sex leges evolvuntur, quarum pleræque non pertinent ad prohibendas contentiones, quæ de Religione suscipiebantur. Nam in ea, quæ numero prima est, Valentinianus junior Justinæ Matris monitu sancivit, ut Arianis liceret conventus suos impune habere. In quarta autem, quinta, & sexta Arcadius Imperator, qui Joannem Chrysostomum C-Politana sede dejecerat, eorum omnium cœtus prohibuit, qui novo Episcopo Arsacio non parebant, sed veterem sanctissimum Antistitem sequebantur. Igitur tantum leges secunda & tertia, quas Theodosius Magnus pertulit, de tollendis disputationibus edicunt, quas Antistites vel Teologi de Divinis rebus coram Populo inirent. Describamus secundam legem, quæ excerpta est ex edicto, quod ad Tatianum Præfectum Prætorio missum est anno 388. *Nulli egresso ad publicum, vel disceptandi de Religione, vel tractandi, vel consilii aliquid deferendi patescat occasio. Et si quid posthac ausu gravi atque damnabili contra hujusmodi legem veniendum esse crediderit, vel insistere motu pestiferæ perseverationis audebit, competenti pœna & digno supplicio coerceatur* XVI. *Kalend. Jul.*, *Theodosio A.* II. *& Cynegio Coss.* Hæc Theodosius jussit iis temporibus, cum in Maximum Tyrannum movebat. Quoniam enim absens futurus erat, valde pertimescebat, ne, quum Christianus orbis plurimis sectis contineretur, harum decertantibus Theologis, plebs contrariis studiis deferretur & publicam tranquillitatem turbaret. Accedebat eodem, quod Imperator e Religionis majestate non esse existimabat, ut omnibus de quovis Divino dogmate quærendi & disceptandi potestas tribueretur. Hac quidem de caussa ille publicas de Deo quæstiones anno 381. vetuerat, quod edictum Sozomenus in lib. VII. cap. 6. nobis narravit, Τὰς, inquit, *ἐπ' ἀγορᾶς ἔριδας, καὶ συνόδους ἀπηγόρευσε. καὶ διαλέγεσθαι τὸν αὐτὸν τρόπον περὶ οὐσίας καὶ φύσεως θεοῦ, οὐκ ἀκίνδυνον ἐποιεῖτο, νόμον θέμενος περὶ τούτου καὶ τιμωρίαν ὁρίσας*, *Contentiones & cœtus in foro fieri vetuit, utque de natura Dei solito more disputare haudquaquam tutum esset, effecit lata lege & pœna in eam rem constituta*. Nunc paucis de lege, quæ tertia est in titulo *de his, qui super Religione contendunt*. Ea sic habet, *Deportatione dignus est, qui nec generali lege admonitus, nec competenti sententia emendatus & fidem Catholicam turbat & Populum* XV. *Kal. Aug. C-Poli Arcad. A.* II. *& Rufino Coss.* (392.). Hæc sanctio ad Potamium Præfectum Augustalem mittitur, quivis ut perspiciat, eam ad Ægyptios spectare. Hi enim Populi in cujusvis generis disputationibus ad seditiones facile accenduntur. De iis Philo Judæus *in lib in Flaccum pag. 967. ed. Francf. apud Jerem. Schrey.*, *ἐν οἷς*, inquit, *τὸ Αἰγυπτιακὸν τὰ πρωτεῖα φέρεται, διὰ βραχυτάτου σπινθῆρος εἰωθὸς ἐκριπίζειν στάσεις μεγάλας*, *In his primas ferunt Ægyptii è minima scintilla sueti magnas seditiones accendere*. Hadrianus Imperator apud Vopiscum *in Saturnino* 1. 8. Alexandrinos & Ægyptios vocavit, *Genus hominum seditiosissimum, vanissimum, injuriosissimum*: quibus elogiis eosdem afficiunt Curtius *in lib.* 4. *cap.* 1., Pollio *in* 30. *Tyrannis cap.* 21., Evagrius 2. *cap.* 8. & Ammianus Marcellinus *in lib.* 22. *cap.* 16. De Alexandria & Antiochia Ausonius

. . . . *Vitiorum turbida vulgo*
Utraque & amentis Populi male sana tumultu.

Quocirca ad Reipublicæ conservandam tranquillitatem Theodosius Potamium Augustalem jussit providere, ne Ægyptii disputationes de Deo in popularibus conventibus haberent, eosque in exilium pellere, qui contra facere auderent. Quæ quum explicata sint, ex iis docemur, leges, quas complectitur Theodosianus Titulus *de his, qui super*

ſuper Religione contendunt latas fuiſſe non ut Principes ſacrorum gubernacula arriperent, ſed ut ſtudium ſuum manifeſtarent in cuſtodienda publica quiete, itemque tutelam, quam de Religione ipſis Deus mandavit.

XVI. At enim quum Grotius in eodem argumento inſiſteret, hæc addidit: *Heraclius Imperator tam ſingularem quam duplicem in Chriſto energiam aſſeri prohibuit, quod ne temere damnemus, Baſilii de fide munire nos poteſt auctoritas.* His verbis ad probandam Principum auctoritatem quæ in tollendis rerum divinarum controverſiis verſetur, ille ſummo cum impudentiæ ſcelere ſibi ſumit, Heraclium jure & recte inter Monothelitas & Catholicos rem judicaſſe. Videamus quid Imperator decreverit. Is quidem anno IↃCXXXIX. Ecthesin pertulit, in qua unicam Chriſti energiam & voluntatem aſſeveravit quidem, tametſi conſtituere palam videri vellet, ne quis tam unam, quam duas in Chriſto actiones & voluntates nominaret. Ecthesis deſcribitur in Secretario quarto ſive in *Conſultatione quarta* Synodi Lateranenſis, quam contra Monothelitas Martinus I. coegit. In ea Heraclius *nullo modo concedit alicui ex omnibus unam vel duas dicere, ſive docere operationes in divina Domini incarnatione, ſed magis, ſicut ſanctæ & univerſales tradiderunt Synodi, unum eundemque Filium unigenitum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum verum Deum confiteri operari Divina & humana.* Adſtruxit ſubinde rationem, ob quam nec unam nec duas dici patiatur actiones: *eo quod*, inquit, *unius quidem operationis vox, licet ab aliquibus Patribus dicta eſt, tamen turbat & extraneat quorundam aures, arbitrantium in interitum eandem prolatam eſſe duarum naturarum, quæ in una ſubſiſtentia unitæ ſunt in Chriſto Deo noſtro. Similiter autem & duarum operationum vocem multos ſcandalizare, utpote a nemine dictam ſanctorum & præcipuorum Patrum: ſed & ſequi in eo, ut duas confiteamur voluntates, contrarie ad invicem venientes, Deo quidem Verbo volente ſaluberrimam paſſionem explere, incarnationem autem in eo factam obviam euntem ipſius voluntati & oppugnantem, & exinde duo contraria volentes introduci, quod impium eſt & extraneum Chriſtianici dogmatis.* Audax tamen Princeps, quum de actione Chriſti ſic decerneret, ut nec Monothelitarum, nec Catholicorum partibus faveret, ſed pacem & concordiam inter eos conciliaret, mox tamen de voluntate manifeſte virus hæreticum expromit, ſiquidem eam unicam non duplicem in Chriſto confeſſus eſt, *Unde ſanctos Patres*, ſic pergit, *in omnibus & in hoc ſequentes unam voluntatem Domini noſtri Jeſu Chriſti veriſſimi Dei confitemur.* Expoſita Ecthesis eſt, quam Heraclius rogavit. Eam tanquam Catholicæ Fidei contrariam rejecit omnis latina & græca Eccleſia. Joannes IV. apud Patriarcham C.Politanum Pyrrhum inſtitit, ut Ecthesis a publicis locis detraheretur & ſtatim damnaretur. Ad eum Theodorus Papa de eadem abolenda plurimum laboravit, miſſis ad Paulum Patriarcham C.Politanum litteris ſynodicis, quibus & Pyrrhi cauſſam examinari juſſit. Poſt Theodori Papæ obitum anno Chriſti IↃCXLIX. creatus eſt Romæ Pontifex Martinus primus. Hic contra Monothelitas Lateranenſem convocavit Synodum Epiſcoporum 105. in qua Heraclii Ecthesin, ac præterea Monothelitas omnes Theodorum Pharanitem, Cyrum alexandrinum, Sergium, Pyrrhum & Paulum C-Politanos Patriarchas condemnavit. Hæc ſynodus inchoata eſt tertio Non. Octob. Ind. 8, ac Secretariis ſive conſultationibus quinque eſt abſoluta. Demum Conſtante Imperatore Syracuſis in Sicilia, quo ſe ante annos ſex receperat, per inſidias occiſo an. Chriſtianæ Epochæ IↃCLXVIII. Conſtantinus cognomento Pogonatus in Auguſtam dignitatem ſucceſſit, pius & Catholicus Princeps: Qui conſtituta imperii tranquillitate ad recuperandam Eccleſiæ pacem conſilia ſua convertit. Itaque œcumenicum concilium anno IↃCLXXX. habitum eſt Conſtantinopoli, Agathone Papa, qui Legatos tam Romanæ ſedis, quam ſynodi Romanæ nomine ad illud deſtinavit. Cœptum eſt Novemb. 7. Indict. 9. in Secreto Palatii, qui Trullus vocabatur, & actione 18. perfectum anno IↃCLXXXI. In eo Concilio, quinque prioribus Synodis approbatis, Monothelitarum hæreſis damnata, decretumque factum eſt, duas in Chriſto voluntates, totidemque naturales actiones ineſſe, & nominatim notati illius Principes hæreſeos. Hæc eſt C-Politana tertia, ſexta ordine poſt

Nicænam œcumenica Synodus a Leone II. Romano Pontifice probata. Igitur summo utriusque Ecclesiæ consensu Manothelitarum hæresis confixa est, quam in Ecthesi Heraclius probaverat. Sic Catholicum dogma contra Heraclium Pontifices & Concilia vindicarunt. Nunc agamus quod instat. Dispiciendum enim est, an Ecclesia eorum temporum in Imperatore inesse potestatem constituendæ Religionis crediderit. Græci Magistratus Imperatoris tanquam Sacerdotis esse partes sentiebant, ut de rebus Divinis decerneret. At istud, quod illi sumebant, Patres pernegabant. Inter omnes ingenio & doctrina excelluit Monachus Maximus, qui colloquium habuit cum Primoribus C-Politanis anno 655. quod vir cl. Sirmondus inter collectanea Anastasii evulgavit. Is inquiebat ad Imperatores hoc non pertinere, ut cognitionibus de Fide præessent, *quoniam Sacerdotum est, quærere ac definire de salutaribus Ecclesiæ Catholicæ dogmatibus*. Obiiciunt Primores. *Ergo non est omnis Christianus Imperator etiam Sacerdos?* Respondet Maximus, *Non est. Neque enim adstat altari, neque post sanctificationem panis exaltat eum, dicens, Sancta Sanctis, neque baptizat, neque Chrismatis confectionem patrat, neque facit Episcopos vel Presbyteros aut Diaconos, neque linit Ecclesias, neque indicia Sacerdotii fert, superhumerale scilicet & Evangelium quemadmodum imperii coronam & purpuram*. Quumque illi reponerent, Melchisedechum Pontificem eundemque Regem fuisse, Maximus inquit, non idem ipsum posse de Melchisedecho existimari, qui extra ordinem duplici illa dignitate functus est, atque de Christianis Regibus. Tum adstruit, hos in numero esse eorum, qui in Ecclesia Religionis dogmata audiunt, non eorum, qui docent. *Verumtamen*, sic pergit, *quid volumus per multa discurrere. Inter sacras oblationes supra sanctam mensam, post Pontifices & Sacerdotes & Diaconos omnemque Sacratum Ordinem cum Laicis Imperatores memorantur, dicente Diacono: & eorum, qui in Fide dormierunt, Laicorum Constantini, Constantis, & cæterorum. Sic autem & vivorum memoriam facit Imperatorum post sacratos omnes*. In hanc sententiam de jure Principum in sacris disserebant Maximus & cæteri Orthodoxi Patres, postquam Heraclius Ecthesin & Constans Typum ab Ecthesi non discrepantem pertulerunt. Ex quo audacter quis putaverit, Heraclio invidiam non esse conflandam ea de caussa, quod tam singularem, quam duplicem in Christo dici energiam prohibuit.

XVII. Quid autem Grotius affert, ut jure Heraclium egisse evincat? Utitur scilicet auctoritatibus Basilii magni & Meletii Antiocheni, qui Antistites nihil dixerunt, aut fecerunt, quod in rem spectare possit. Hæc ille de Basilio, *Pios ait Basilius multos Trinitatis & ὁμοουσίου vocibus abstinuisse φειδομένους ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἐκείνων ἃ λέξεσιν αὐταῖς οὐκ ἐμφέρεται τῇ Θείᾳ γραφῇ parce utentes verbis & nominibus, quæ expresse in sacris litteris non extant*. Respexit Grotius ad libellum *de Fide*, qui inter Ascetica Basilii legi solet. At nusquam in eo magnus Basilius pios fuisse multos scripsit, qui vocibus *Trinitatis & ὁμοουσίου abstinuerint*. Proferamus integrum eximii Doctoris locum, *Dum igitur adversus hæreses pugnandum esset . . . aliis atque aliis verbis, prout ægrotantium utilitas cogebat, utebamur, quæ etiamsi sæpe scripta non invenirentur, tamen a pio Scripturæ sensu non abhorrebant. Nunc autem communi scopo tam nostro quam vestrum (qui piæ Fidei confessionem petivistis) convenire putavimus, si in sanæ Fidei simplicitate sequeremur vestræ ipsius in Christo dilectionis mandatum, eaque diceremus, quæ a Sacra Scriptura accepissemus, parce ea nomina & verba usurpantes, quæ ipsis litteris & verbis in Divina Scriptura non continentur, tametsi eam, quam Scriptura præfert, sententiam servent: quæ vero præter dictionis novitatem novum etiam & peregrinum sensum nobis exhibent, quæque non inveniuntur usurpata a Sanctis, ea uti peregrina & a pia Fide aliena omnino aversemur*. Vides miram Arminiani nostri audaciam, qui finxit ante ea verba *parce usurpantes* . . . . Basilium de piis nonnullis Christianis narrasse, qui vocibus Trinitatis & ὁμοουσίου non utebantur. Is autem pergit, *Alibi Basilius vocem ἀγεννήτου (ingeniti) de Patre ait, σιωπᾶσθαι ἀξίαν dignam esse quæ taceatur utpote οὐδαμοῦ τῆς γραφῆς κειμένην, quæ in sacris litteris nullibi legatur*. Spectat Grotius locum quendam, quem Basilius in libro primo *adversus Eunomium* attigit. At is locus

tus a Librariis corruptus fuerat. Docuit nos Damascenus *in lib.* 1. *Orthod. Fidei cap.* x. vocem ἀγένητον *creatum* eandem significatu non esse ac vocem alteram ἀγέννητον *ingenitum*, Χρὴ εἰδέναι, inquit, ὅτι τὸ ἀγένητον διὰ ἑνὸς Ν γραφόμενον τὸ ἄκτιστον, ἤτοι τὸ μὴ γενόμενον σημαίνει, τὸ δὲ ἀγέννητον διὰ τῶν δύο ΝΝ γραφόμενον δηλοῖ τὸ μὴ γεννηθέν, *Oportet scire vocem* ἀγένητον *uno* N *scriptam significare id quod non est creatum, vel quod non est factum, vocem vero* ἀγέννητον *duplici* N *scriptam notare ingenitum*. Atque veteres Ecclesiæ Doctores recusabant, quominus Deum Patrem ἀγένητον *increatum* dicerent: Nanque verebantur, ne, si eo nomine Deum significarent, Arianis hoc dare viderentur, quod orthodoxæ Fidei obesset. Hi enim quum Deum Patrem ἀγένητον idest ἄκτιστον *non factum* vocarent, ex eo audacter efficiebant, Filium esse κτίσμα *rem creatam*, de quo eorum sophismate *in epistola* 1. Photius edisserit. Quocirca in Dialogo Athanasii II. Orthodoxus contra Anomæum hæc dicit, Οὐκ εἶπεν ἡ γραφὴ τὸ ἀγένητον, τὸ δὲ πατέρα αὐτὸν εἶναι εἶπε. Κἀκεῖνο λέγω, ὃ ἡ γραφὴ εἶπε, καὶ οὐχὶ ὃ τῇ ἐννοίᾳ τῶν ἀνθρώπων ὑποπίπτει, *Scriptura non dixit, eum esse* ἀγένητον, *sed Patrem esse dixit. Et ego id dico, quod Scriptura dixit, non vero quod hominum intelligentiæ convenit*. Hæc indocti Librarii quum non intelligerent, duplicem vocem ἀγέννητον *ingenitum* & ἀγένητον *increatum* eandem rem sonare crediderunt, & alteram pro altera ad libitum suum posuerunt. Sic in eo loco, in quo Basilius dixerat, nefas esse ἀγένητον *non factum* appellari Deum Patrem, pro ἀγενήτῳ *non facto* ἀγέννητον *ingenitum* scripserunt. Enimvero in eodem libro 1. adversus Eunomium Basilius Deum Patrem ἀγέννητον *ingenitum* vocavit, idque elogium docuit non ad Divinam naturam, sed ad modum existendi significandum valere, Δέδεικται δὲ ἄρα, inquit, τὸ ἀγέννητον ἐν τοῖς μὴ προσοῦσι τεταγμένον, ὥστε ψευδὴς ὁ τιθέμενος τῆς οὐσίας αὐτῆς εἶναι τὴν φωνὴν ταύτην, *Demonstratum est, his quæ absunt; ingenitum connumerari: mentitur ergo, qui ipsius naturæ hanc vocem esse significativam putat*. De hac Librariorum oscitatione in describendis Patrum scriptis docti viri omnes queruntur. Beza quidem qui Athanasii Dialogos edidit, sæpe ubi legebatur ἀγέννητον *ingenitum* ἀγένητον *non factum* reposuit. Adeundus est Suicerus, qui *in Thes. Eccl.* de hoc librariorum mendo multa erudite expromit. Igitur Basilius duo tantum protulit, primum, Fidem Cattolicam iis verbis esse explicandam, quæ in sacris Libris exprimuntur, aut certæ eorum doctrinæ non sunt contraria, alterum, par non esse vocem ἀγένητον, quæ usui erat Arianis, de Deo Patre efferri. Hæc in Ecclesiæ sententiam dixit magnus Doctor tanquam Episcopus Religionisque in Diœcesi sua Rector: cujus auctoritas prodesse non potuit Imperatori Heraclio, qui, quum Sacerdos non esset, de Religionis dogmate decrevit contra atque Ecclesia docebat. Nunc de Meletio, quem Grotius dicit, *Antiochiæ ad tempus aliquod abstinuisse a dogmatum quæstionibus, ea tantum tradentem, quæ ad morum emendationem pertinerent*. Describit is Socratem, qui *in lib.* 11. *H. E. cap.* XLIV. Μελέτιος, inquit, πρῶτον μὲν περὶ δόγματος διαλέγεσθαι ὑπεστέλλετο, μόνην δὲ τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν τοῖς ἀκροαταῖς προσῆγεν, προβαίνων δέ, τὴν ἐν Νικαίᾳ παρετίθετο πίστιν, καὶ διδάσκει τὸ ὁμοούσιον, *Meletius initio quidem de dogmatibus Fidei disserere supersedit, solamque morum doctrinam auditoribus suis tradidit: progressu vero temporis Nicænam illis Fidem exposuit & homousii doctrinam asserere cœpit*. Sic Meletius se gessit, cujus rationem parem esse Heraclii incepto quis dixerit? Ille enim munus ita obivit suum, ut Antiochenos præceptorum officiis antea imbuendos curaret, quam ad dogmatum scientiam eosdem institueret; Hic vero eam sibi arripiens potestatem, quæ Pontificii erat ordinis, Christianum dogma pervertit. Sed satis eas Principum partes explosimus, quas iis in constituenda religione, quæ divinitus tradita est, Grotius demandavit.

XVIII. Jamvero accedamus ad ea, quæ in Divinis tabulis non sciscuntur, & ad Ecclesiæ disciplinam optimamque gubernationem pertinent: de quo rerum genere Christianos Principes arbitratu leges condidisse suo Grotius affirmavit. Nimirum inter omnes illud constat, Romanos orthodoxos imperatores nihil prævertisse officio, in quo erant, defendendæ Ecclesiæ, eamque ob rem complura jussisse, quæ ad illam apte constituendam faciebant. Has leges in utroque Codice legimus & in *sylloge Eccle-*

sia-

siasticarum constitutionum Theodori Balsamonis a Joanne Leunclavio paratitlorum nomine Latine edita an. MDCIII., quam deinde primum Græce in lucem protulit ex duobus antiquis codicibus mss. inter se collatis cum Leunclavii versione Carolus Annibal Fabrotus, & postremo in Bibliotheca juris canonici veteris Gulielmus & Henricus Justellus ediderunt. Itaque differamus potius, quo jure Romani Imperatores eas leges sanxerunt. Grotius putavit, eadem illos potestate de Ecclesia pertulisse, qua rem publicam gerebant, nec canonibus fuisse usos, nisi tanquam peritorum hominum consiliis & monitis, ut populis facilius placeret quidquid juberent. Sic ille. At quo loco canones Augusti Principes existimaverint, ab iis ipsis, non autem ab Arminianorum Patrono audiamus. Nanque nefas esse censuerunt, idque sæpe dixerunt, sibi non licere jussis sancire suis, quæ Ecclesia vetuerat, aut iisdem prohibere, quæ illa decreverat. In Concilio Calchedonensi Act. IV. cum de Ecclesiarum metropolitica administratione ageretur, quam Theodosii jussu Eustathius Episcopus Beryti contra Photium Tyri Episcopum sibi arripuerat in prima Phœnicia, ab Imperatoriis magistratibus hæc Marciaci sententia exprompta est, Τῳ θειοτατῳ δεσποτῃ τῆς οἰκουμενης ἠρεσε μη κατα θεια γραμματα ἢ πραγματικους τυπους τα των ὁσιωτατων ἐπισκοπων προβαινειν, ἀλλα κατα τους κανονας τους παρα των ἁγιων πατερων νομοθετηθεντας, *Sacratissimo Domino orbis placuit non secundum sacras* (Principum) *litteras aut pragmaticos typos negotia sanctissimorum Episcoporum procedere, sed secundum Canones a Patribus sancitos*. Marciano universa Synodus acclamavit rem ita se habere, adiunxitque probantibus ipsis Magistratibus, qui Imperatoris mentem introspexerant, Κατα των κανονων πραγματικον μηδεν ἰσχυσει, οἱ κανονες των πατερων κρατειτωσαν, *Contra regulas pragmaticum nihil valebit. Regulæ Patrum teneant*. Idem gravissimus & pientissimus Princeps in lege 22. C. de sacrosanctis Ecclesiis sic edixit, *Omnes sane pragmaticas sanctiones, quæ contra canones ecclesiasticos interventu gratiæ & ambitionis elicitæ sunt, robore suo & firmitate vacuatas cessare præcipimus*. Hæc cum nosset Theodorus Balsamon in *Comm.* ad I. I. cap.2. Nom. Photiani præclare disputavit contra græculos quosdam, qui canonum auctoritatem minuebant, Οἱ κανονες, inquit, παρα βασιλεων και ἁγιων πατερων ἐκτεθεντες και στηριχθεντες ὡς αἱ θειαι γραφαι δεχονται, οἱ δε νομοι παρα βασιλεων μονον ἐδεχθησαν ἢ συνετεθησαν, και δια τουτο οὐ κατισχυουσι των θειων γραφων, οὐδε των κανονων, *Canones ab Imperatoribus & a sanctis Patribus editi & confirmati, tanquam Divinæ Scripturæ suscipiuntur: leges autem a solis Imperatoribus aut editæ aut receptæ sunt, & propterea vim non obtinebunt adversus Divinas Scripturas aut canones*. Quod autem Marcianus, idem omnes Principes senserunt. Inter eos Justinianus sæpe professus est, sese in sanciendis jubendisque legibus, quæ ad Ecclesiam pertinent, nihil decernere, quod sacris canonibus & Patrum scitis sit contrarium, idque solum studere ut hos sequatur & publice confirmet. Sic enim rescripsit ad Dacianum Metropolitam Concilii Byzaceni in Africa, *Semper nostræ Serenitati cura fuit servandæ vetustatis, maxime disciplinæ, quam nunquam contempsimus, nisi ut in melius augeremus, præsertim quotiens de ecclesiasticis negotiis contigit quæstio, quæ Patrum constat regulis definita, imo adventu superni Numinis inspirata: quia constat esse cælitus constitutum, quidquid Apostolica decernit auctoritas . . . . Nos tutores sumus vetustatis & vindices*. Huc spectat Nomocanon, quem Joannes Scholasticus Antiochiæ presbyter & deinde Patriarcha C-Politanus adornavit. Is enim hoc consilium cepit, ut singulis canonum decretis congruentes Imperatorum & potissimum Justiniani leges adiiceret. Jamdiu συναγωγην κανονων *collectionem canonum* idem confecerat, in qua rerum similium, non temporis servato ordine descripserat, & in quinquaginta titulos tribuerat priorum conciliorum canones, Nicæni, Ancyrani, Neocæsariensis, Gangrensis, Antiocheni, Sardicensis, C-Politani, Ephesini & Calchedonensis, quos vetus codex Ecclesiæ universæ complectebatur. Hoc latuit plures viros doctos & in his Petrum de Marca in libro II. *de Conc. S. & Imp. cap.* XI. Putarunt enim Theodoretum Cyri Episcopum auctorem esse hujus Canonicæ collectionis, cui Joannes Scholasticus leges adtexuit: Forte sequuti sunt codicem mss. Bibliothecæ

Re-

Regiæ, in qua operi nomen inſcribitur, Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύῤῥου, *Theodoreti Epiſcopi Cyrreſtenſis*. Ita nanque Regius mſſ. liber, cui adverſantur antiquiſſimi omnes & auctoritate commendatiſſimi codices. In eo, quem habuit illuſtriſſimus Franciæ Cancellarius Petrus Seguierius, Ἰωάννου Ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως . . . . συναγωγὴ κανόνων εἰς ν' τίτλους διῃρημένη, *Joannis Epiſcopi Conſtantinopoleos . . . collectio canonum in quinquaginta titulos diviſa*: In Claromontenſi, Ἰωάννου πρεσβυτέρου Ἀντιοχείας, ἀπὸ σχολαστικῶν, οὗτος συντάττει τοὺς ὅλους κανόνας εἰς ν' τίτλους, *Joannis Presbyteri Antiocheni ſcholaſtici, qui concinnavit univerſos canones in quinquaginta titulos*: In Codice Oxonienſi, Συναγωγὴ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν εἰς πεντήκοντα τίτλους διῃρημένη, *collectio canonum eccleſiaſticorum in quinqnaginta titulos tributa*, & poſtea, Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ σχολαστικοῦ εἰς τὸ Νομοκανόνα πρόλογος, *Joannis Archiepiſcopi Conſtantinopolitani ſcholaſtici in Nomocanonem prologus*. Magna eſt horum Codicum auctoritas, ad quam confirmandam plura rationum momenta addidit Chriſtophorus Juſtellus *in Præfatione ad Juris Canonici veteris collectores græcos*, *ſive ad Bibliothecam Juris Canonici veteris tom.* II. Sed illuc revertamur. Joannes igitur Scholaſticus cum veterum canonum ſynagogen perfeciſſet, hujus breviorem epitomen ea induſtria elaboravit, ut, omiſſis integris Canonibus, eorum tantum numeros & ſententias exprimeret, iiſdemque in unoquoque titulo concordantes & congruentes leges (τὰ συνᾴδοντα νόμιμα) potiſſimum Juſtinianeas attexeret. Univerſum opus *Nomocanonem* dixit, cujus alterum ſimillimum doctiſſimus Photius concinnavit, eundem, quem Theodorus Balſamon ſcholiis illuſtravit. Hæc quidem, ex quibus duo efficimus, primum, legum civilium cum canonum decretis ſummam eſſe conſenſionem, deinde orthodoxos Principes operam dediſſe, ut, quidquid de ſacris perferrent, ſacros Canones ſequerentur, iiſque publicam firmitatem adjungerent. Id ipſum expreſſit Joannes Scholaſticus in Prologo ad Nomocanonem, *Ad gloriam*, inquit, *magni Dei & Servatoris noſtri Jeſu Chriſti, quæ nunc collata ſunt cum ſacris Canonibus Sanctorum & Beatorum Apoſtolorum, & qui eorum veſtigia ſequuti ſunt per unamquamque ſynodum Sanctorum Patrum, tranſcripſi e Novellis conſtitutionibus a Juſtiniano felicis memoriæ poſt Codicem ſparſim editis*. Ita vero pergit, Αἵ τινες οὐ μόνον τοῖς τῶν ὀρθοδόξων ἡμῶν πατέρων κανόσιν ἀκολουθοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ τῆς βασιλικῆς ἰσχύος αὐθεντίαν χαρίζονται, μετὰ προσθήκης ἐννόμου τε καὶ θεαρέστου, τὸ συμφέρον πάσῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ κτίσει θεομιμήτως περισκοποῦσαι, *Quæ* (conſtitutiones) *quidem non ſolum ſequuntur Orthodoxorum noſtrorum Patrum canones, ſed etiam ex Principis Imperio auctoritatem illis largiuntur, una cum adjectionibus legitimis, & Deo gratis, quæ commodis hominum ad exemplum Dei conſulunt*. Poſtremis verbis Scholaſticus ſignificavit, Principes in rogandis Eccleſiaſticis legibus ſæpe ipſos Canones fuiſſe complexos, ſæpe vero ad eorum ſententias tantum ſpectaſſe, ita ut ex Patrum mente aliquid adderent, ſed nihil contra decernerent: Nam quæ ita publice ſancita fuerunt, ab eodem inter συνᾴδοντα νόμιμα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσιν *inſtituta civilia canonibus concordantia* reponuntur. Hæc orthodoxis Romanæ Reipublicæ Dominis fuit ratio, ad quam cæteri per orbem Catholicum Principes reſpexerunt. Non enim quaſi novæ diſciplinæ Eccleſiaſticæque temperationis conditores, ſed tanquam veterum canonum vindices acceſſerunt ad gerendam Eccleſiam. Legitur in Galliæ ſacræ hiſtoria edictum Clotarii Regis an. 615. in quo pius Princeps inquit, *Definitionis noſtræ eſt, ut canonum ſtatuta in omnibus conſerventur, & quod per tempora ex hoc prætermiſſum vel dehinc perpetualiter obſervetur*. Carolomannus in ſynodo Liptinenſi, quæ congregata eſt anno 743. declaravit quid ipſe ſequutus ſit in iis jubendis, quæ ad ſacra pertinebant, *Decrevimus*, ait, *juxta Sanctorum Canones*. In his maxime commemorandus eſt Carolus Magnus, qui in ſtudio adminiſtrandæ Eccleſiaſticæ rei ipſum pene Juſtinianum ſuperavit. Complura edidit *Capitularia*, quorum auguſtiſſimum eſt Aguiſgranenſe an. DCCLXXXIX. Epiſcopi enim, Presbyteri & cæteri Chriſtiani officiorum ſuorum commonentur, & univerſi Canonici juris inſtituta perferuntur. Quod autem in rem eſt, quam agimus, ipſe Princeps dicit, partes ſeſe obire *devoti Sanctæ Dei Eccleſiæ Defenſoris humiliſque adjutoris*, ut ex legibus ſuis publicum canones haberent

berent præsidium, quo tegi possent. Aliorum Principum testimonia non persequimur. Nam ex iis, quæ attulimus, perspicuum est, pios Principes non id egisse, ut Ecclesiam ipsi regendam capesserent, ideoque Canonibus quasi peritorum hominum monitis uterentur, sed ut ipsorum Canonum summam auctoritatem vindicarent, idque caverent, ne disciplina a Patribus instituta obrogaretur.

XIX. Percurramus cætera, quæ ex hoc capite superant. Nanque Grotius docere perrexit in Ecclesia non inesse potestatem legum ferendarum, quæ ad Divinum cultum pertinent. In unaquaque Republica unum esse qui de rebus omnibus leges condere possit, eum, penes quem summum residet Imperium. Principes omnino exsolutos esse ab iis canonum decretis, quos Ecclesia sciscit, iisdemque sæpe contraria pertulisse. Hæc Grotius cum Arminianorum sententiis congruentia edisseruit, quæ diu explosa sunt. Atque de auctoritate Ecclesiæ in iis jubendis, quæ Religionem & Religionis disciplinam spectant, quæsitum & disputatum est in exercitatione quarta Expedienda nunc sunt argumenta, quæ in eam rem afferuntur, ut Principibus rejiciendorum canonum arbitrium demandetur. Ea omnia in triplici genere vertantur: Alia enim Principum auctoritatem extollunt in constituendis Ecclesiarum dignitatibus & honoribus, alia in antiquandis canonibus, qui formam sacros eligendi administros præscribunt, alia denique jus illud declarant, quod Hebræis Regibus erat in gubernandis veteris Fœderis Religionibus. At enim secundi generis argumenta diluentur in exercitatione decima quæ locum de imperatoria renuntiandorum Pastorum potestate multis pertractabit: Quæ vero tertii generis argumenta sunt, ea sic concludi non possunt, ut quidquid Hebræi Reges in Ecclesia sua gerebant, idem ipsum sibi vindicent Principes Christiani. Restat primum argumentorum genus, cujus rationem omnem Grotius his exposuit, *Balsamo non uno loco notat Imperatores nec legibus, nec canonibus subjici, ob potestatem*, inquit, *cœlitus datam: & exemplum affert insigne canonis* XII. *Calchedonensis, quo statuitur*, ut si qua Civitas per imperiales litteras Metropolis nomen acceperit, solo titulo fruatur & veræ Metropoli jus pristinum integrum maneat. *Ostendit enim post eum canonem novas Metropoles complures ab Imperatoribus erectas plenissimo jure, Quibus addi posset Justinianea prima in Illyrico ab Imperatore Justiniano donata Archiepiscopali jure ita ut in posterum Thessalonicensi Archiepiscopo nullum in eam Ecclesiam jus servaretur . . . Antiquissimus est canon*, ut singulæ Civitates singulos habeant Episcopos. *Excepti tamen sunt Imperatorum legibus Isauropolitanus & Tomensis Episcopus quibus præter suam Civitatem aliæ quoque commissæ sunt. Illud quoque vim legum imperialium supra canones manifeste ostendit, quod in Calchedonensi Synodo positum semperque observatum est*: Τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ἡ τάξις ἀκολουθείτω, *quem canonem Synodus in Trullo repetit*.

XX. Arminiani nostri hæc est oratio, in qua ille, quum ostendere vellet Principes canonum decretis esse exsolutos, id ne probabile quidem effecit. Sed antequam ea pensitetur, paucis de Ecclesiæ statu dicetur. Ab Apostolicis temporibus nata lex est, ut politia Ecclesiæ eadem pene esset ac Reipublicæ. Rem minime dubiam quisque existimabit, qui antiquam Imperii notitiam & veterem Ecclesiæ descriptionem simul contuebitur in optimis tabulis. Comperiet enim, in singulis Civitatibus Episcopum fuisse, qui cum Presbyterio Sacra administrabat, in Metropolibus Præsulem, qui universis Provincialibus Episcopis præerat, & in iis Urbibus, quæ plurium Provinciarum capita fuerant constituta, fere Patriarcham aut Exarchum, qui omnes anteibat Metropoleon Antistites. Accedunt certissima sacræ antiquitatis monumenta. Testis est Sozomenus in lib. V. cap. III. Majumæ, quæ Palæstinæ oppidulis antea continebatur, a Constantino Magno deinde in Civitatis dignitatem evectæ statim Episcopum fuisse datum. Patres Antiocheni in Can. IX, jusserunt, Provinciales Episcopos Metropolitano Episcopo morem gerere, ejusdemque nutu maxima quæque perficere non aliam ob caussam, quod in civili Metropoli summo Sacerdotio fungebatur, Τοὺς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ, τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας, διὰ τὸ, ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν

τρέχειν πάντας τοὺς πράγματα ἔχοντας, κ. λ. Episcopos, qui sunt in unaquaque Provincia, scire oportet, Episcopum, qui præest Metropoli, curam suscipere totius Provinciæ eo quod in Metropolim undequaque concurrunt omnes, qui habent negotia: Unde visum est, eum quoque honore præcedere: reliquos autem Episcopos nihil magni momenti aggredi sine ipso, ut vult, qui ab initio obtinuit, patrum canon. Qui olim Heracleensi Exarcho parebat, C-Politanus Antistes in Patriarcharum Græcorum numerum deinde allectus est, eosque loco & potestate superavit propter id ipsum, quod C-Polis inter omnes Romani Imperii urbes quasi nova Roma eminuit. Ea sane C-Politanis Patribus ratio fuit ad ponenda tantæ dignitatis primordia: Sic enim in Canone III., *Τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην, C-Politanus Episcopus habeat priores honoris partes post Romanum Episcopum, EO QUOD SIT IPSA NOVA ROMA.* Quod si forte de metropolitica potestate duo Episcopi certabant, Ecclesia in eam sententiam judicabat, ut is vinceret, qui in civili Metropoli Pontificatum exercebat. Veteribus exemplis quum insisteret Taurinensis Synodus, in judicio de primatu totius Provinciæ, quem duo Antistites Viennensis & Arelatensis sibi vindicabant, ita pronuntiavit *can. II., Illud inter Episcopos Urbium Arelatensis & Viennensis qui de Primatus apud nos honore certabant, a sancta Synodo definitum est, ut qui ex eis comprobaverit, suam Civitatem esse Metropolim, is totius provinciæ honorem primatus obtineat, & ipse juxta præceptum canonum ordinationum habeat potestatem.* Quocirca si quam provinciam Romanus Imperator disjunxisset & veteri Metropoli alteram adjecisset, Episcopus urbis quæ novum honorem nacta fuerat, statim in Metropolitanum cooptabatur. Distraxerat Valens Cappadociam, & primæ provinciæ Cæsaream metropolim reliquerat, secundæ autem Urbem Tyanorum caput constituerat: quod quum peractum esset, Tyanorum Episcopus ad metropoliticum obeundum munus aggressus est, teste Gregorio Nazianzeno in oratione vigesima.

Canonica hæc erat Ecclesiæ temperatio, quæ ab ipsis Apostolis prudenter sapienterque invecta fuit, ut facilior Episcopis esset Religionis procuratio apud universas Gentes. Itaque ab hujusmodi jure, quo Ecclesiæ status continebatur, in aliquibus regionibus abitum est, si absque eo satis per commodum Religio administrari posset. Exempla primum ab Italia petamus. Vicarius Urbis decem regebat provincias, Campaniam, Tusciam & Umbriam, Picenum suburbicarium, Siciliam, Apuliam & Calabriam, Brutios & Lucanos, Samnium, Sardiniam, Corsicam & Valeriam. Duoviri doctissimi Sirmondus in Propemptico ac Lupus in cap. VIII. ad Synodum VII. arbitrantur easdem provincias, quas Vicarius Urbis gubernabat, Romano Pontifici tanquam Metropolitæ paruisse. Contra vero Picenum Annonarium, quod Vicarius Italiæ per consularem imperio afferebat suo, inter metropoliticas Romani Præsulis provincias reponendum est. Ad hoc Picenum pertinebant Urbes Ariminensis & Pisaurensis; quarum Episcopi in diœcesi erant Romana. Gregorius Magnus in lib. VII. ep. 50. Marinianum Ravennatem Præsulem monuit, ut de moribus cujusdam quæreret, qui in Episcopum Ariminensem cooptandus erat, & ubi probum apertis rebus invenerit, ad seipsum *cum decreti pagina suæ quoque addita testificationis epistola destinaret, quatenus a nobis Ecclesiæ, disponente Domino, consecraretur Antistes.* Totum hoc negotium Metropoliticæ esse jurisdictionis quem præterit, qui in Canonum disciplinis versatus sit? Idem Pontifex *in lib. 2. epistol. 9.* Castorio Ariminensi Episcopo copiam fecit sacræ dedicandæ Ædis; & in *lib. 5. epistol. 4.* de Pelagio decessore suo dixit, eum Pisaurensi Episcopo auctoritatem dedisse consecrandæ domus, quam Monachi habitarent. Mos enim iis temporibus erat, ut Episcopi sine Metropolitanorum numine Ædium dedicationes non peragerent. Nam Montanus Metropolita Toletanus in epistola ad Fratres Palentinæ regionis in Synodo Toletana Secunda questus est, quod Episcopi sui, qui *nec provinciæ privilegiis nec rerum Domini noscebantur*, non impetrato ipsius assensu, Ecclesias consecrassent. Si igitur Piceni Annonarii urbes Romano Metropolitæ obtemperabant, profecto universa provincia in ejusdem Præsulis erat po-

potestate, tametsi ea non Vicario Urbis, sed Vicario Italiæ obtigisset.

Præterea si Ecclesia in Italiæ regione politici regiminis rationem omnem sequeretur, plane oportebat, Metropolitanum Episcopum esse in universis iis Urbibus, in quibus Provinciæ civilis Rector jus dicebat. At contra res evenit in provinciis, quas Vicarius Urbis sibi tribuebat. Nam quatuor Viri Consulares Campaniæ, Tusciæ & Umbriæ, Piceno Suburbicario, Siciliæ præfecti erant, Duo Correctores Apuliam & Calabriam, Brutios & Lucanos regebant, denique quatuor Præsides Samnium, Sardiniam, Corsicam & Valeriam administrabant. In his vero omnibus provinciis, quarum ad gubernacula decem civiles Rectores admoti erant, unus Romanus Pontifex erat Metropolita. Gregorius Magnus in Campania, quamvis provinciæ Metropolis civilis esset Capua, tamen Metropolitanum agebat. Is enim Neapolitanorum Præsulum creationes gubernabat, eosdemque consecrabat: Nam in *Lib.* 11. *Epist.* 35. ad Petrum Campaniæ hypodiaconum hæc scripsit, *Experientia tua Clerum Ecclesiæ Neapolitanæ conveniat, quatenus duos vel tres de suis eligere, & huc ad eligendum Episcopum transmittere non omittant, qui si fortasse admonitionem tuam quolibet modo differre tentaverint, Ecclesiasticum in eos vigorem exerce*. Accedit quod Pontifex in *lib.* 11. *epist.* 59., in *lib.* VII. *epist.* 15. & in *lib.* VIII. *epist.* 53. Fortunato Neapolitano potestatem mandavit, qua domos Monachorum & Basilicas consecraret; Eique sæpe injunxit ut omnes Campaniæ Ecclesias diligenter perlustraret. Neque enim Calabria & Apulia, quum civilem Correctorem haberent, alium a Romano Præsule Metropolitanum colebant. Idem enim Gregorius in *lib.* 5. *epist.* 45. Petrum Hydruntinum jussit in Ecclesias Brundusii & Gallipoleos proficisci, iis optime consulere, ac electos harum Urbium Episcopos Romam mittere, ut summum ipsis Sacerdotium crederetur; quæ Gregorii tanquam Metropolitani sunt partes.

Albertus Piccolus *in diss. de jure Ecclesiæ Siculæ* putavit, in Sicilia veterem extitisse Metropolitanum, eumque fuisse Messanensem Episcopum, quam in rem argumenta e Gregorii Magni epistolis ducere fategit. At doctissimus Cardinalis Noris in *historica diss. de quinta Synodo* contra multis probavit, Gregorium ipsum Magnum non modo in cæteris Siciliensibus Ecclesiis, sed in Messanensi Urbe Metropoliticam exercuisse jurisdictionem. Quum sane Januarius quidam Basilicam construxisset, cujus dedicandæ auctoritatem dari a Gregorio petebat, Pontifex in *libro* 12. *epist.* 10. Felici Messanensi id munus demandavit. In rem suam Messanensis Ecclesiæ Patronus promit ejusdem libri epistolam trigesimam, in qua Gregorius Felicem sic affatur, *Volumus omnes in unum convenire Episcopos, ut de incidentibus causis fiat disceptatio*. Putat is scriptor his verbis Messanensis Episcopi significari metropoliticam auctoritatem in convocandis conciliis. Hactenus ille: Sed non cognosse videtur, quid Pontifex voluerit in ea epistola. Quoniam scilicet S. Leonis Magni decretum sustulerat, ex quo Siculi Episcopi quotannis terni Romam ad Synodum proficiscebantur, eosque omnes singulis tribus annis in Urbem venire jusserat, deinde veritus est, ne ob longam Ecclesiasticorum judiciorum comperendinationem Ecclesia Sicula fraudem caperet. Quocirca Felici scripsit id consilium se iniviste, ut unoquoque anno Synodum in Sicilia cogendam curaret. Habuerit ipse Felix cogendæ annuæ Synodi Apostolicam potestatem, nondum tamen Metropolita existimandus est: Romani enim Metropolitæ vicem obivisset. Jussis Leonis Magni Leontius Forojuliensis Synodos in provincia Viennensi convocavit, qui tamen non erat Metropolita. Quamquam ex epistola illa trigesima effici nullo pacto potest, Felicem Messanensem delectum fuisse, cui Pontifex auctoritatem mandasset suam. Anno enim 603, cum ea epistola Felici scripta est, Petrus Hypodiaconus iterum a Gregorio *Rector Siciliæ* constitutus fuerat, quod ipsum *in notis ad Synodum* VII. præclare evicit doctissimus Lupus.

De Ravennatium Episcopo nec perexigua præstantium Virorum est dissensio. Petrus Morinus *lib.* 1. *Exerc.* 30. & Hieronymus Rubeus in Ravennatis Urbis historia Ravennam Æmiliæ veterem politicam Metropolim existimant, illique Ec-

cle-

clesiasticam paris antiquitatis metropoliticam dignitatem adscribunt, quam alter ab ævo ferme Constantini Magni, alter ab incunabulis Christianæ Religionis cœpisse arbitrantur. Hos contra Scriptores multi & præsertim Noris instructissima oratione dixerunt. Atque sane annum ante quadringentesimum non Æmiliæ, sed Piceni Annonarii civilis Metropolis erat Ravenna, de qua eximius est titulus apud Gruterum pag. 399.

CRONIO . EVSEBIO . V. C. AEMILIA . AD
DITA . PRAEDICTAE . PROVINCIAE
CONTVITV . VIGILANTIAE
ET . IVSTITIAE . EIVS . ET . RA
VENNATENSIVM . CIVITATE
QVAE . ANTEA . PICENI . CAPVT . PRO
VINCIAE . VIDEBATVR . VICARIO
ITALIAE . QVAE . POTESTAS . SVPRA
DICTO . VIRO . OB . TESTIMONIVM
ANTEACTI . HONORIS . EST . ADTRIBVTA
AB . INVICTISSIMIS . PRINCIPIBVS

e postica parte

DEDICATA . V. EIDVS . NOVEMBRIS . COS
FL. MALLIO . THEODORO . V. C.

Igitur ab Imperatoribus Arcadio & Honorio primum anno 399., quo Manlius Theodorus & Flavius Eutropius consulatum inierunt, Ravenna, quæ hactenus Piceni Annonarii caput fuerat, Æmiliæ adjuncta & Provinciæ Metropolis creata est. Quumque antea Picenum Annonarium in Metropolitica Romani Pontificis esset potestate, sequitur Ravennam eidem Metropolitæ paruisse. Quocirca ad Ecclesiasticam seculi quarti politiam Leo Augustus vulgo Sapiens respexit, qui in *notitia Episcopatuum*, cujus meminit Leunclavius in *jure suo Græco-Romano*, Ravennam inter Piceni Annonarii Urbes reposuit in Diœcesi Romana. Non eodem autem tempore, cum Ravennates a Piceno divulsi fuerunt, eorum Ecclesia esse Metropolis cœpit. Descriptum est apud Ughellum *tom.*11. *Italiæ Sacræ* & Rubeum Valentiniani Imperatoris diploma, in quo Joannes Ravennas Antistes metropolitico honore exornatur. Nimirum diploma illud est, cujus *ἀγνωστοτατα falsitatem* ostendit Baronius ad Annum 432. In eo enim Rhegium Lepidi, Brixellum ad Padum & Placentia pertinere ad Ravennatis Præsulis tanquam Metropolitani jurisdictionem dicuntur. Sed earum Urbium Antistites Anno 451., cum nondum denatus erat ipse Valentinianus, a Mediolanensi Metropolitano ad Synodum habendam evocantur, quod declaratum est in litteris synodalibus, quæ post epistolam 52. Leonis leguntur. Hæc de Valentiniani diplomate. Dubium vero non est, quin per idem tempus, in quo hujusmodi diploma perlatum esse fingitur, res novæ obtigerint in Ravennati Ecclesia. Nam quum post Honorium Placidia Augusta & Valentinianus Imperator Ravennæ lares fixissent, istud in caussa fuit, cur Antistites ejus Urbis ad metropoliticam accedere dignitatem studuerint. Primus, qui eam sibi tribuit, Petrus Chrysologus fuisse videtur. Is enim in sermone 175. de Marcellino, quem Episcopum Vicohabentiæ in agro Ferrariensi creaverat, hæc dicit, *Omnium quidem rerum primordia sunt dura, sed duriora sunt omnibus primordia generantis. Sancta Ecclesia Ravennas, ut primum pareret, viam fecit, angores pertulit, sensit dolores*: Postea, *Ha-*

beat modo natus, qui primum natus est, primogeniti reverentiam, teneat honorem. Sic Chrysologus, ut illius præfecturæ munus se iniisse satis ostendat, in quo Ravennates antea Episcopi nunquam versati fuerant.

Ab Italia si ad alias Occidentis Imperii regiones & præsertim Africanas perlustrandas aggrediamur, facile nobis compertum erit, in iis Ecclesiæ eam fuisse hierarchiam, quæ civili politiæ fere non consentiebat. In Africa tertio seculo Romani Imperii septem numerabantur provinciæ, quarum aliæ consulares erant, aliæ Præsidibus parebant. Atque sex quidem describuntur a Sexto Rufo Festo, qui in *Breviario* scripta hæc reliquit, *Per omnem Africam sex provinciæ factæ: ipsa, ubi Carthago est, Proconsularis: Numidia consularis: Bizacium consularis: Tripolis & duæ Mauritaniæ hoc est Sitifensis & Cæsariensis præsidales*. Hanc eandem descriptionem spectavit Constantinus Magnus An. 314. in epistola ad Ablavium, in qua sex Africanarum Provinciarum Præsules jussit ad Arelatense Concilium accedere, in quo de Cæciliano & Donatistis judicium erat pronuntiandum. Quocirca in *Notitia Imperii* quæ Arcadii & Honorii temporibus conscripta est, leguntur ista, *Provinciæ Africæ sex, Byzacium, Numidia, Mauritania Sitifensis, Mauritania Cæsariensis, Tripolis & Proconsularis*. His autem provinciis adtruenda est tertia Mauritania nomine Tingitana, quam anno ab V. C. 795. & Æræ Christianæ 42. a Cæsariensi Regione Imperator Claudius disjunxerat, teste Dione *in lib.* 60., itaque illa diu inter Hispanicas provincias reposita est. Sextus Rufus ita perrexit, *Per omnes Hispanias sex nunc Provinciæ, Tarracanouensis, Carthaginensis, Lusitania, Callæcia, Bætica: trans freta etiam in solo Terræ Africanæ provincia Hispaniæ est, quæ Tingitana Mauritania cognominatur*. Hujusmodi se habebat Africanæ Reipublicæ constitutio, cui non omnino congruebat Ecclesiastica Hierarchia Atque auctores sunt Carolus a S. Paulo *in Geographia sacra*, & Jacobus Usserius *in libro de Episcoporum & Metropolitanorum origine* unam fuisse in Africa Ecclesiasticam provinciam, ille quidem usque ad Annum 348, in quo Gratus Antistes erat Carthaginensis, hic autem usque ad Cyprianum, qui anno 248 Carthagini Antistes datus est, & Anno 258. Valeriano Imperatore martyr mortem oppetiit. At enim Cardinalis Norisius in *lib. secundo Histor. Pelag. cap.* 8., qui ea de re diligentius quæsivit, a Cypriani temporibus docuit tres in Africa extitisse sacras provincias. Nanque Cyprianus in epistola 73. ad Jubajanum Numidiam ab Africa divellit, cum scripserit, sociatam fuisse Synodum, in quam venerant *tam provinciæ Africæ, quam Numidiæ, episcopi numero septuaginta & unus*. Quin etiam in Synodo, quam Cyprianus coegit, apud Augustinum in *lib.* 2. *de Baptismo contra Donatistas cap.* 2., apertis verbis disjunguntur provinciæ Proconsularis, Numidia & Mauritania. Sic breviter Norisius. Non enim longa eget oratione quod ex veteribus monumentis perspicuum est. Mutatus deinde est ille Africæ sacræ status. In dubio enim non est, quin Augustini ævo Africanæ Ecclesiæ sex essent provinciæ. Nam Carthaginensis, quæ late patebat, in tres provincias Proconsularem, Byzacenam & Tripolitanam tributa est: Mauritania Sitifensis, quæ olim Numidiæ conjungebatur, primatem sibi suum renuntiavit: Tingitana vero, quæ Hispaniis in orbis Romani descriptione adcensebatur, in sacris cum Mauritania Cæsariensi unam faciebat provinciam. Hæc quum evenerint, tamen gubernandæ Ecclesiæ non eadem ratio invecta est apud Afros, quæ ad gerendam apud eos Rempublicam Romanis placuerat. Nam Primates Provinciarum non illi erant, qui in Metropolibus Ecclesiam regebant, sed qui dignitatis antiquitate cæteros provinciales Præsules superabant, etiamsi in oppido omnium obscurissimo sacra peragerent: Eam ob rem iidem in universis Africanis monumentis *senes* & *seniores*, non Metropolitæ appellantur. Hujusmodi politia facile comprobabitur, si ordo describetur Primatum qui Numidiam administrarint ab Anno 395. ad Annum 430. quamdiu Divus Augustinus præfuit Hipponensium Ecclesiæ. Anno quidem cccxcv. Megalius Episcopus Calamensis universæ Numidiæ erat Primas: Augustinum enim Hipponis Episcopum creavit, teste Prospero in *Chronico*. Quum sane in Collatione Carthaginensi *cap.* 247.

247. *coll. tertiæ diei* Donatiſtæ rogarent, a quonam Auguſtinus ſummum Epiſcopatus Sacerdotium accepiſſet, is dixit, *Megalius me ordinavit Primas Eccleſiæ Numidiæ Catholicæ*. Megalio, qui duos vixit annos in metropolitica præfectura, Creſcentianus ſubrogatus eſt Numidiæ Epiſcopus, ſed non illius Urbis quæ civilis provinciæ erat metropolis. In Synodo Carthaginenſi, quæ coacta eſt Cæſario & Attico VV. CC. Coſſ. V. Kal. Septembris ſive Anno 397. Aurelius Epiſcopus Carthaginenſis dixit, *Frater Reginus Eccleſiæ Vegeſelitanæ litteras ad parvitatem meam datas Creſcentiani primæ Sedis, ut ipſe inſinuat, Numidiarum*. Quæ verba ſonant, Carthaginenſem Antiſtitem, quem ſtatim de dignitate ſua novi Primates monere ſolebant, tum primum cognoviſſe Creſcentianum Megalio ſucceſſiſſe. Creſcentianus Xantippum Tagoſenſem Epiſcopum excepit. Divus Auguſtinus in Epiſtola 217. memoriæ prodidit, denato Creſcentiano inter Xantippum & Victorinum concertationem fuiſſe commiſſam de primatu Numidiæ. Xantippus cauſſam vicit. Si Cardinali Baronio fides addatur, Xantippo lis addicta fuit, quod is Conſtantinæ eſſet Epiſcopus, quæ univerſæ Numidiæ erat Metropolis: Quoniamque Auguſtinus in eadem epiſtola Victorinum ſic alloquutus eſt, *Venerabilis Frater & Collega noſter Xantippus Tegaſtenſis dicit, quod eum primatus ipſe contingat*, Cardinalis loco *Tegaſtenſis* legit *Conſtantinenſem*. At mendum ille non ex criticorum voto ſuſtulit. Nam quo tempore Xantippus Numidiæ metropoliticam præfecturam geſſit, Fortunatus Conſtantinæ erat Epiſcopus. Xantippus quidem Numidiam rexit ad Annum 411. At ſcribit divus Auguſtinus *in lib. 1. contra litt. Pet. cap. 1.*, *Nunc vero quum eſſem in Eccleſia Conſtantinenſi, Abſentio præſente & Collega meo Fortunato ejus Epiſcopo*. Exaravit Doctor hos libros contra Petilianum ante mortem divi Anaſtaſii Papæ, quæ accidit Anno 402. Is enim *in lib. 2. cap. 51.* ſic pergit, *Cathedra tibi quid fecit Eccleſiæ Romanæ, in qua Petrus ſedit, & in qua hodie Anaſtaſius ſedet*. Idem porro Fortunatus vivebat Anno 411. Fuit enim unus ex ſeptem Epiſcopis, quos ad ineundam cum Donatiſtis diſputationem Eccleſia Africana delegit in Collatione Carthaginenſi. Quocirca Holſtenius in Auguſtiniana epiſtola pro *Tegaſtenſi* Tagorenſem ſubſtituit. In Africa duplex erat Tagora, una ad Provinciam Proconſularem pertinebat, & Tagara dicebatur, altera Numidiæ urbs erat, quæ & Tagura vocatur in notitia Epiſcoporum Africanorum. Noriſius autem in *lib. ſecundo Hiſt. Pelag. cap. 8.* in evolvendis Vaticanæ Bibliothecæ manuſcriptis tres inſpexit Codices, qui ſunt Num. 494. pag. 140. Num. 495. pag. 91. & Num. 499. pag. 209. & in iis Xantippum *Tagoſenſem* reperit. Horum quidem Codicum auctoritas ob id ipſum contemnenda non eſt, quod inter Africanas Urbes in Geographicis tabulis Tagoſa non invenitur. Quum enim temporibus Collationis Carthaginenſis Africæ præeſſent quingenti & ſexaginta ſex Præſules, mirum non eſt, ſi Geographi in tabulis ſuis omnia eorum oppidula perſequuti non fuerant. Ergo Xantippus erat ſive Tagorenſis ſive Tagoſenſis Antiſtes, eique primatus Provinciæ obtigit, non quod Conſtantinenſium Eccleſiam gubernabat, ut putavit Baronius, ſed quod inter omnes Numidarum Præſules ætate eminebat. Hac de cauſſa Auguſtinus in ea ipſa epiſtola 217. tollendi certaminis inter Xantippum & Victorinum rationem iniens conſtituit, non juniores Numidiæ Epiſcopos, ſed antiquiores eſſe vocandos, qui, uter illorum vinceret, tanquam optimi teſtes & judices poſſent edicere: *Ambo*, inquit, *convocate collegas veſtros, eos maxime, qui vobis Epiſcopatus ætate vicini ſunt, qui facile quis veſtrum verum dicat, agnoſcant, ut inter vos paucos eadem præ cæteris quæſtio dirimatur & errore ſublato minores a cæteris convocentur, qui nec debent, niſi vobis in hac re tanquam prioribus credere, & nunc ignorant, cui veſtrum potiſſimum credant*. Poſtquam Xantippus deceſſit, Anno 411. metropoliticus Numidiæ honor ad Sylvanum pervenit, qui Zummenſis erat Præſul. Nam in Collatione Carthaginenſi illius temporis Sylvanus ſemel & iterum Zummenſis vocatus eſt, idemque in *cap. 18. coll. 1.* litteras ita ſubſcripſit, *Sylvanus primæ Sedis provinciæ Numidiæ ſubſcripſi*. Is ipſe anno 412. præfuit Synodo Cirtenſi, quæ res perſpicua eſt ex epiſtola Auguſtini 152. cujus initium eſt, *Sylvanus ſenex, Valentinus Aurelius*... Quin etiam Anno 416. Milevi

levi synodum coegit contra Pelagianos, ac synodales litteras ad Innocentium Pontificem dedit, quæ num. 92. apud August num leguntur, quibus summus Pontifex rescripsit in Epistola, quæ apud eundem num. 93 evolvi potest cum hac epigraphe, *Innocentius Sylvano seni, Valentino & cæteris, qui in Milevitana Synodo interfuerunt*. In vivis haud diu Sylvanus egit: Nam Anno 419. Valentinus erat Numidiæ primas. In litteris ad Bonifacium Papam Africani hunc titulum inscribunt, *Domino Beatissimo & honorabili Fratri Bonifacio Aurelius, Valentinus primæ Sedis provinciæ Numidiæ & cæteri Episcopi*. Fuit autem Valentinus Episcopus Bajanensis, quamvis in *Collat*. 1. *Carthag. cap*. 99. post Sylvanum Zummensem Primatem vocatus sit *Valentinus Episcopus Vajenensis*. Nam error iis verbis aspergi potuit a librariis, qui, quum dictantem non recte exceperint, Vajanensem vel Vajenensem pro Bajanensi scripserunt ob facilem litterarum V. & B. permutationem. Post Valentinum Numidiam habuit Alipius Episcopus Tagastensis. Ham Augustinus ad eum epistolam misit, quam hac epigraphe ornavit, *Augustinus Alipio seni*. Quo autem anno Valentino Alipius successerit, non facile divinabitur. Illud conjectari potest, hujusmodi ei præfecturam non fuisse delatam citra Annum 438. Etenim per illud tempus Augustinus libros *operis imperfecti* contra Julianum conscripsit, in quibus, quum Alipium sæpe nominasset, eum *senis* cognomine nunquam affecit. Igitur Augustino Episcopo Hipponensi Numidiæ fuere Primates Megalius Calamensis, Crescentianus incertæ urbis, certe non Constantinæ, in qua, dum ille vixit, Fortunatus sacris præerat, Xantippus Tagosensis, Sylvanus Zummensis, Valentinus Bajanensis, ac denique Alipius Tagastensis: Quæ res percipi non potest, nisi sic habeamus, Primates in Africa non fuisse Metropoleon civilium Antistites, sed eos Episcopos qui in unaquaque provincia cæteris Collegis summi Sacerdotii antiquitate præstarent. Quocirca Leo IX. epist. 9. ad Petrum & Joannem Episcopos Afros, *Sed de Africæ Primatibus*, inquit, *aliter intelligendum est, quia in singulis ejus provinciis antiquitus Primates instituebantur non secundum potentiam alicujus Civitatis, sed secundum tempus suæ ordinationis, quibus tamen omnibus præerat unus, scilicet Carthaginensis Archiepiscopus*. Postremis his in verbis scite Leo docuit, Antistitem, qui Carthagine Religionem administrabat, reliquis Afris Primatibus sive Metropolitis præfuisse. Salmasius in *p*. 2. *Eucharist. sui cap*. 3. negavit, ullam Præsuli Carthaginensi fuisse potestatem in aliorum Primatum Provinciis, contra quem pluribus iisque optimis argumentis docti viri dixerunt. Valerius sane Hipponensis in Numidia Episcopus non a Megalio Provinciæ Metropolitano, sed ab Aurelio Carthaginis Episcopo illud sibi impetravit, ut Sanctum Augustinum sibi Coepiscopum adjungeret. Narrat enim Possidius in *cap*. 8. *de vita Augustini*, Valerium *egisse secretis litteris apud Primatem Episcopum Sedis Carthaginensis allegantem imbecillitatem corporis sui ætatisque gravitatem* & *obsecrantem ut Hipponensi Ecclesiæ ordinaretur Episcopus*. Postea: *Quæ igitur beatus Valerius optavit & rogavit satagens eo rescripto impetravisse*. Idem Valerius Carthaginensis consecrandorum Episcoporum in tota Africa auctoritatem sibi vindicabat. In synodo, quæ Carthagine habita est post Cons. Stilichonis Anno 401. quum is dixisset can. 22. *Ego enim cunctarum* (nempe per universam Africam) *Ecclesiarum dignatione Dei, ut scitis Fratres, solicitudinem sustineo*, Numidius Episcopus Maxulitanus respondit, *Fuit semper hæc licentia huic Sedi, ut unde vellet & de cujus nomine fuisset conventus, pro desiderio cujusque Ecclesiæ ordinaret Episcopum*. His adstrui potest, quod in ea synodo, quam Cathagine Primas Bonifacius coegit Anno 525. Domus Monachorum, quæ erat in Byzacio, jurisdictioni Primatis Byzaceni erepta est & in potestatem adacta Primatis Carthaginensis. Igitur universæ Africæ Primas hoc est Exarchus erat Episcopus Carthaginis: cujus Catholici regiminis exemplo Primas Donatistarum, qui in eadem urbe sacris præfectus erat suis, in omnes schismaticæ factionis principes auctoritatem exserebat. Nam Victor Donatista Præsul Taboræ in Mauritania Cæsariensi *in cap*. 201. *collat*. 1. Primiano Donatistæ Carthaginensi Antistiti tanquam Principi suo se parere dixit, *Susceperam quidem*, inquit, *mandatum, sed quia Beatissimus Pater & Princeps noster*

noster Primianus nunc suscepit, me necesse est mandare his actis. Consulendi sunt Hallier in *lib.* 4. *Hierarch. Eccl. sect.* 4. *cap.* 2. *art.* 1. & Cardinalis Norisius *in Dissert. Histor. de Synodo quinta*. Quod si illud quærendum sit, cur Ecclesiasticæ Metropoles in Africa non essent, sed cujusque provinciæ primatus Senioribus Episcopis deferretur, par est intelligi, hunc Ecclesiæ statum apud Afros ad conservandam Antistitis Carthaginensis summam eam potestatem sapientissime fuisse constitutum. Quum enim provinciarum Ecclesiastica præfectura modo his, modo illis Episcopis obtingeret, hujusmodi Primates non facile ad id aggredi poterant, quod certarum Urbium Metropolitæ forte ausi essent ut ab Exarcho Carthaginensi deficerent, eumque proconsularis Provinciæ Ecclesiis tantum continerent: quæ ratio recte explicata est ab Emmanuele a Schelestrate *Tom.* 2. *Antiq. Eccl. diss.* 4. *cap.* 6.

Quin etiam in ipsa Asia non idem ubique Ecclesiæ status erat ac Reipublicæ. Alexander Antiochenus Innocentium I. rogaverat, an Principum nutu, qui provincias sæpe dividebant, Ecclesiasticam mutari politiam oporteret: Pontifex ad eum Epistolam XVIII. rescripsit, in qua par non esse dixit, *ad mobilitatem necessitatum mundanarum Dei Ecclesiam commutari, honoresque aut divisiones perpeti, quas pro suis caussis faciendas duxerit Imperator*. Sic ille, quasi existimaverit, Ecclesiam, cum ex usu atque e re sua fuerit, sese adcommodare ad asciscendam Imperii constitutionem solere. Neque enim modestiis Imperatoribus sententia fuit, Reipublicæ & Ecclesiæ eum esse consensum, ut cum novæ conduntur metropoles, statim in iis Præsules Metropolitæ dicantur. Justinianus quamvis utramque Armeniam in quatuor provincias distraxisset, tamen de veteribus Sacerdotiis nihil derogavit. Hæc ille in Novella XXXI. cap. II., *Τὰ μέντοι περὶ τὰς ἱερωσύνας μένειν κατὰ τὸ πρότερον βουλόμεθα σχῆμα, οὐδὲν οὐδὲ περὶ τὸ μητροπολιτικὸν δίκαιον, οὐδὲ περὶ τὰς χειροτονίας τοῦ πράγματος ἀμειβομένου ἢ καινιζομένου, ἀλλὰ τῶν πρότερον χειροτονούντων, καὶ νῦν ἐχόντων τὴν τῆς χειροτονίας ἐξουσίαν, καὶ τῶν προτέρων μητροπολιτῶν ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν μενόντων τάξεως ὥστε μηδὲν τό γε ἐπ' αὐτοῖς καινισθῆναι*, *Quæ vero ad Sacerdotia spectant, ea volumus in pristina manere forma, negotio ipso neque circa jus Metropoliticum, neque circa ordinationes vel mutationem vel novationem suscipiente: sed prius ordinatis nunc quoque ex ordinatione auctoritatem obtinentibus, & prioribus item Metropolitanis in suo permanentibus ordine, ut quantum ad ipsa nihil penitus innovetur*. Idem Justinianus decem & tres Urbes Ponti Polemoniaci atque Hellenoponti in unam redegit provinciam, nec tamen Metropolibus Ecclesiasticis Amaseæ & Neocæsareæ antiquam dignitatem auctoritatemque eripuit. Sic enim in Novella XXVIII. c. II. edixit, *Πᾶσαι αἱ τρισκαίδεκα πόλεις ἐπαρχίας ἔστωσαν μιᾶς, ἀφαιρουμένης μὲν οὐδετέρας αὐτῶν τῶν μητροπόλεων (Ἀμασείας τε φαμὲν καὶ Νεοκαισαρείας) τοῦ τῆς μητροπόλεως ὀνόματος, τῶν δὲ θεοφιλεστάτων αὐτῶν ἐπισκόπων τῶν μὲν μητροπολιτῶν ἐνταυθοῖ χειροτονουμένων, τῶν δὲ ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένων, ὁμοίως ὑπ' αὐτῶν τῶν τὰς μητροπόλεις ἐχόντων (καθὰ καὶ μέχρι νῦν ἦν) χειροτονουμένων, οὐδὲν γὰρ τῶν περὶ τὴν ἱερωσύνην αὐτῶν καινίζομεν, ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ μιᾶς ἐπαρχίας καὶ ὁ πάλαι χρόνος, καὶ οὗτος ὁ νῦν κατακοσμηθεὶς ὑφ' ἡμῶν, οἶδε πολλὰς τοιαύτας καταστάσεις ἐν τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις τυγχανούσας*, *Omnes illæ tredecim Urbes unius sunto provinciæ, ut tamen alterutri in iis Metropoli (Amaseæ scilicet & Neocæsareæ) Metropolis nomen non detrahatur: & Dei amantissimi earum Episcopi. Metropolitani quidem ibidem, qui vero sub Metropolitanis positi sunt, ab his, qui Metropoles sub cura sua habent (ut hactenus in more fuit) ordinentur, nihil enim circa Sacerdotium illorum innovamus, quum multas ejusmodi institutiones inter Dei amantissimos Episcopos in una etiam provincia existere tam vetustum sæculum, quam quod per nos exornatur, noverit*. Ad postrema verba animus attendendus est. In iis enim Imperator rem declaravit Majorum institutis non esse contrariam, si in una civili provincia plures existerent Ecclesiæ Metropoles. Ecclesia igitur politici regiminis rationem sequebatur, & ab ea in pluribus regionibus recedebat arbitratu suo, ita ut commodiori Religionis procurationi prospiceret.

XXI. Quæ quum explicata essent, facile omnis argumentorum vis hebetabitur, quæ a Grotio in id afferebantur, ut Principes viderentur nutu posse suo canones abroga-

rogare. Is primum dixit, ipsam Calchedonensem Synodum in canone XVII. sanxisse, ut quæ Reipublicæ temperatio esset, eandem Ecclesia asciscerect. Sic Grotius. At quid Synodi Patres studuere? Morem nempe illum renovare cogitaverunt, quem Ecclesia dudum receperat, ut, cum Populis Episcopos, & Provinciis Metropolitanos dabat, civilis status vestigiis insisteret: Vetus autem ille mos non arbitrium tollendorum canonum Principibus detulit, sed potius ipse in canonem evectus est, qui decernebat, hoc esse e Religione, si in constituendis Ecclesiasticis præfecturis ad Reipublicæ formam respiceretur. Neque enim, ut paulo ante multis disseruimus, Ecclesia hujusmodi sequi canonem adigebatur, quin & ab eo in pluribus regionibus recessit, si id facere sine ulla Religionis fraude sibi licuerit. Pauca hæc de Canone XVII. Dicendum autem est de Canone XII. Calchedonensi, contra cuius sententiam Principes ecclesiasticas condidisse metropoles Grotius objecit. Plerique Episcopi Imperatores adierant, a quibus, haud mutata civili politia, dignitates Ecclesiis suis impetraverant: Quæ res Ecclesiam perturbavit: nam Provinciarum sacram politiam pervertit. Hinc creberrimæ veterum Metropolitanorum querelæ in Conciliis. Quocirca ad eas tollendas Crecopius in Actione quarta Calchedonensis Synodi Magistratus imperatorios ita affatus est, *Ne Potestas vestra accusationem & querimonias a quacunque persona accipiat & fatigetur, neque nos conteramur, petimus ut sine contradictione cessent* τα επι βλαβη των κανονων πραγματικα πραχθεντα παρα πασιν εν τη επαρχια, κρατησαι δε τους κανονας δια παντων, ουτω γαρ και η πιστις φυλαττεται, και εκαστη εκκλησια εξει το ασφαλες, και μη εξειναι παρα κανονας χειροτονειν τινας, *ea pragmatica, quæ in detrimentum canonum a quibusdam facta sunt in omni provincia. Canones autem per omnia teneant. Sic enim & fides custoditur, & unaquaque Ecclesia tutum statum habebit, nec licebit aliquos præter canones ordinare.* Crecopium sic dicentem universa Synodus probavit, Παντες τα αυτα λεγομεν, ολα τα πραγματικα αργειτω. οι κανονες κρατειτωσαν. δε το υπο παρ υμων γενηται, *Omnes eadem dicimus, universa pragmatica cessabunt, regulæ teneant, & hoc a vobis peragatur.* Quoniamque Imperatorii Magistratus ex sententia Synodi decreverunt, hæc canonem concepit iis verbis, Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὥς τινες παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς προσδραμόντες δυναστείαις, διὰ πραγματικῶν Βασιλικων τὴν μιαν ἐπαρχίαν εἰς δύο κατέτεμον, ὡς ἐκ τούτου δύο μητροπολίτας εἶναι ἐν τῃ αὐτῃ ἐπαρχίᾳ. ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτον τολμᾶσθαι παρὰ ἐπισκόπων ἐπεὶ τὸν τουτῳ ἐπιχειροῦντα ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου βαθμου, *Pervenit ad nos, quod quidam, quum præter ritus ecclesiasticos ad Potentatus accessissent, per pragmaticos unam provinciam in duas diviserunt, ut ex eo duo essent Metropolitani in eadem provincia. Statuit ergo sacra Synodus, ne Episcopus deinceps tale quid audeat, quoniam is, qui hoc adgreditur, a suo gradu excidet.* Jubent scilicet Patres, Sacerdotiis eos Episcopos abdicari, qui metropoliticos honores affectabant, quamvis publicus provinciarum status non mutaretur. Ex quo sequitur Patribus consilium non fuisse ferendæ legis, quæ vetaret, ne, divisis civilis orbis provinciis, novæ Ecclesiarum præfecturæ conderentur. Quomodo enim hoc perferri potuisset secus atque illi in canone XVII. deinde sanciverint? Igitur si Principes operam dedissent, ut post Calchedonensem Synodum novæ orirentur Ecclesiarum metropoles, nihil contra canones agere potuerunt, quando alias provincias Imperio adjecerint, aut veteres secuerint. Summa quidem œcumenicorum canonum apud orthodoxos Principes fuit auctoritas. Contemnendus autem est Theodorus Balsamon, qui in *can. 17. Conc. Calched.*, *& can. 38. Sextæ Synodi in Trullo* imperatorii esse juris docuit, ut quamvis Respublica eodem Magistratuum numero contineretur, tamen novi Episcopatus vel novæ Metropoles creari possent. Is enim Principibus sui temporis placere exoptabat, qui sacram omnem politiam in sua esse manu male arbitrati fuerunt. At enim Justinianus Imperator Justinianæ patriæ suæ Episcopum Exarchum constituit in septem Illyrici provinciis, Dacia mediterranea, Dacia Ripensi, Mœsia prima, Dardania, Privali, secunda Macedonia, & secunda Pannonia, quas universas Thessalonicensi Antistiti ademit. Hoc quidem exemplum opposuit Grotius, in quo ad caussam agendam suam nulla

la vis inest. Nam pius Princeps haud novum in Illyrico Sacerdotium condere, sed antiquum in ea regione instaurare honorem cogitavit, quem, cum Præfectus Prætorio e Sirmio Attilianis temporibus Thessalonicam sese recepit, ademptum fuisse existimabat. Nec porro ille inceptum confecit sine numine Vigilii Romani Pontificis: Nam in Novella 131. declaravit, Justinianæ Episcopum, τὸν τόπον ἐπέχειν αὐτὸν τοῦ Ἀποστολικοῦ Ῥώμης θρόνου κατὰ τὰ ὁρισθέντα ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πάπα Βιγιλίου, *locum tenere Apostolicæ Romanæ Sedis ex sententia eorum, quæ decrevit Papa Vigilius*. Hæc quidem, quæ satis probant, Imperatores non ita versatos esse in creandis Ecclesiarum dignitatibus, ut canones abrogarent. De jure autem ipso quod exserendum non est, nisi Ecclesia consulatur, multis disseruit Petrus de Marca contra *Marcum Antonium de Dominis* in op. *de Con. S. & I. lib. II. cap. 9. & lib. IV. cap. XIII.*

XXII. Alterum est, quod Grotius attulit. Nanque dixit, veterem esse canonem, qui singulis Civitatibus Episcopum dari jubeat, contra vero eum canonem Principes egisse, qui plures Civitates in unius Episcopi jurisdictionem redegerunt. Hoc quum Arminianus objiciat, Principibus tanquam auctoribus ea adscribit, quæ moribus Ecclesia invexit. Sed locum istum paucis percurramus: Apostolica quidem ratio fuit, Episcopum esse creandum in unaquaque Civitate, quæ a Senatu Magistratibusque suis regeretur. Paulus enim, cum Titum monuit de constituendis Presbyteris in Insula Creta κατὰ πόλιν *per Civitates*, hoc ei commisisse videtur, ut Presbyteros scriberet, iisque Episcopum præficeret in singulis Urbibus, quæ civilem Magistratum haberent. Ac πόλις *Urbs* non modo eam regionem complectebatur, quæ mœnibus continebatur, sed χώρας sive oppidula omnia, quæ Urbico Magistratui parebant. Dio Chrysostomus *orat.* XXXIV. inter cætera, quæ Cæsarem Tarsensium Civitati concessisse prodit, vicum quendam reponit, Κἀκεῖνος ὑμῖν παρέσχε χώραν, νόμους, τιμήν, ἐξουσίαν κ. λ. *ille vero vobis dedit vicum, leges, honorem, potestatem*. Xiphilinus docuit Bysantium quasi vicum ad Perinthiorum Civitatem pertinuisse, Τὴν πόλιν τε, καὶ τὴν χώραν αὐτῆς Περινθίοις ἐχαρίσατο, καὶ αὐτῇ ἐκεῖνοι οἷα κώμῃ χρώμενοι, *Urbem omnemque ejus regionem Perinthiis concessit, qui Bysantio usi fuere tanquam vico*. Daphnen ab Antiochia XL. stadiis recedentem ejus Urbis προάστειον *suburbanum* vocavit Sozomenus *lib. v. cap.* XIX. Locus nomine *Decimus* Carthaginensium erat, licet ab eorum Urbe X. milliaribus procul esset: Nam teste Procopio in *lib* I. *Vandalic. cap.* XVII. Carthaginenses τῆς πόλεως προάστειον ὃ Δέκιμον καλοῦσι, *Suburbanum Civitatis Decimum vocant*. Hujusmodi plura exempla leguntur in *Glossario* Pithœi in *Novel. Juliani Antecessoris* voc. *Proastium*. Atque ut in Republica, sic in Ecclesia quisque Episcopus non modo Civitatem, sed omnes hujus Regiones gubernabat: quæ tota Universitas Παροικία *Parœcia* dicebatur. Dionysius Alexandrinus Episcopus apud Eusebium in lib. VII. cap. XI. quum Tyranni jussu in Colluthionem abiret, qui locus Mareoticæ erat Præfecturæ, in eo dixit *tanquam in suburbanis remotioribus* Synagogas sive conventus Christianorum futuros, quibus ipse præesset. Ex qua Epistola facile cogi & effici potest, suburbanis Ecclesiis non alium esse Episcopum, quam eum, qui sacra factitabat in Civitate. Quod si frequens in vicis Christianorum erat multitudo, Episcopus Chorepiscopos sibi adjungebat, de quibus veteres Synodi sæpe commemorant. In aliquibus autem pagis quarto sæculo per Presbyteros Periodeutas Ecclesiæ rusticanæ procurabantur. Patres Concilii Laodiceni An. CCCLX. sic decernunt, Ὅτι οὐ δεῖ ἐν ταῖς κώμαις καὶ ἐν ταῖς χώραις καθίστασθαι ἐπισκόπους ἀλλὰ περιοδευτάς, τοὺς μέν τοι ἤδη προκατασταθέντας μηδὲν πράττειν ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἐν τῇ πόλει, *Quod non oportet in vicis & pagis Episcopos constitui, sed Periodeutas, hoc est circumcursatores: eos autem, qui prius constituti sunt, nihil agere sine mente Episcopi, qui est in Civitate*. Hæc quidem Ecclesiæ erat politia, cui tamen in aliquibus Provinciis derogatum est, non Principum Imperio, sed contrariis moribus. Nicetas Choniates in *Thesauro Orthodoxæ Fidei lib.* 5. *cap.* 5., quo in loco caussam quærebat, cur trecenti tantum Antistites in Nicænam Synodum venerint, ita scripsit, *Quum enim nondum Civitatibus omnibus suus Episcopus obtigisset, eo factum est, ut plures id tempo-*

temporis non convenerint. Provinciarum enim aliæ uni tantum parebant, ut Scythia, seu Russia in hodiernum usque diem. Aliæ duos aut ad summum tres habebant, ut Dalmatia. Posteriore vero tempore plerisque non Civitatibus tantum, sed etiam Oppidis sui dati sunt Episcopi. Sane de Tomitarum Episcopo, quem Principum lege pluribus Civitatibus fuisse præfectum Grotius finxit, ante Choniatem Sozomenus prodiderat eum paroeciam tam late patentem *consuetudine* sibi vindicasse: Etenim *in lib.* VI. *cap.* XXI., Μητρόπολις, inquit, δέ ἐστι Τόμις, πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων παράλιος, ἐξ εὐωνύμων εἰσπλέοντι τὸν Εὔξεινον καλούμενον Πόντον. Εἰσέτι δὲ καὶ νῦν ἔθος παλαιὸν ἐνθάδε κρατεῖ, τοῦ παντὸς ἔθνους ἕνα τὰς Ἐκκλησίας ἐπισκοπεῖν, *Metropolis est Tomes, Urbs magna & opulenta, ad mare sita, in sinistro latere Ponti Euxini. Vetus ibi consuetudo est, ut totius Provinciæ Ecclesias unus tantum regat Episcopus*. Consulendus est idem Sozomenus in lib. VII. cap. 19.

CA-

AD CAPUT IX.

EXERCITATIO CRITICA.

I. *Brevi sermone omnia exponuntur, quæ Grotius fudit in hoc capite.*

II. *De excommunicatione, quæ in more erat apud Hebræos. Illius origo investigatur. Ea non a Sacerdotibus, sed a Principibus Hebræis ferebatur, & primum a Populi consensu, deinde ab* αὐτονομίᾳ suarum legum potestate *ipsis concessa vim habebat suam.*

III. *De abdicatione sacrorum Pastorum. Ea pœna ecclesiastica est. Explicantur exempla, quæ Grotius contra protulit.*

IV. *Disseritur de sacra Episcoporum præfectura. Duplicis generis potestas erat Apostolis, altera quæ extra ordinem iis obtigit, altera vero, quæ in Episcopos demigravit. Expromitur ea, quæ extra ordinem data est. Disputatur an ad illam referri possit hujusmodi pœna, quam Apostolus ab iis repetebat, quos Satanæ tradebat.*

V. *De potestate, in quam Episcopi successere. Ea clavium jurisdictio est, quæ tamen ad animos solum pertinet.*

VI. *Aperitur sententia Patrum, quos Grotius opposuit.*

VII. *Diluitur argumentum, cujus vis ex eo oriebatur, quod Pastores nihil agant, si claves non recte administrent.*

VIII. *Concluditur, Sacerdotibus Christianis jurisdictionem esse, quæ in regendis animis ad sempiternam salutem versatur. In hujusmodi jurisdictione jus nititur repetendarum spiritualium pœnarum ab iis, qui peccant.*

IX. *Item jus ferendæ minoris excommunicationis.*

X. *Canonica disciplina, quæ flagitiosos homines afficiebat, ab Episcopis quidem ferebatur, sed ex divina clavium potestate.*

XI. *Ea in re quænam erat Christianorum Principum auctoritas.*

XII. *De jurisdictione, quam Principes Sacerdotibus commiserunt. Num in ea contineatur cognitio de Religione. Agitur de legibus, in quibus Romani Imperatores civilia negotia ab Ecclesiasticis disjunxerunt, & hæc Episcopis, illa vero Sacerdotibus tribuerunt.*

XIII. *De excommunicatione, quæ major dicitur. Recitatur Grotii eorumque Hæreticorum sententia, qui negant, illam ex Divinis legibus ortum habere.*

XIV. *Contra plerique ex ipsis Hæreticis sentiunt.*

XV. *Catholicum dogma comprobatur ex statu, quo Ecclesia continetur, & loco Christi, qui est apud Matthæum.*

XVI. *Declaratur sensus verborum illorum* sit tibi sicut ethnicus & publicanus *contra Seldenum.*

XVII. *Item verborum*, Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Cœlis.

XVIII. *Adstruuntur aliæ Divinorum Scriptorum auctoritates, ex quibus manifesto efficitur, penes Episcopos esse potestatem ferendæ interdictionis contra illos, qui a pietate recedunt.*

XIX. *Diluitur Grotii argumentum dicentis Christianam censuram haud niti in Divina aliqua lege, quam Christus pertulisset, sed ab Hebræorum institutis originem duxisse.*

XX. *Quænam auctoritas a Christianis Regibus adhibenda sit, si forte Pastores clavium potestatem non recte administrarint & Christianis civibus vim intulerint. Refert plurimum ad eam rem, num Pastores ob civiles, an vero ob ecclesiasticas caussas sacram suam jurisdictionem exercuerint.*

XXI. *Perpendenda omnia suscipiuntur, quæ Grotius sensit de Principum jure in constituendis canonicis judiciis.*

XXII. *Horum judiciorum ordo ab Imperatoribus sciści solebat.*

XXIII. *Illustrantur exempla, quæ ad hanc*

Imperatorum probandam auctoritatem Grotius collegit.

XXIV. Attamen Principibus jus non est judicandi de sacris negotiis. Explicatur Canon XII. Concilii Antiocheni, qui a Grotio objectus est.

XXV. De jure Principum in iis recipiendis, quos ab Ecclesia Episcopi alienos pronuntiant.

XXVI. Item in præsidio iis ferendo, qui censuris iniquis afficiuntur.

I. DE jurisdictione, quæ penes Christianos Principes residet, gerenda contra eos, qui crimen sibi consciscunt in sacris, Grotius disputavit in hoc capite. Intellexit vero non modo civilem modicamque coercitionem, sed summam gladii potestatem. Complexus est primum de more suo plura veterum exempla, ex quibus duo præsertim effecit, apud Hebræos in numero politicarum pœnarum esse excommunicationem, & in Christiana Ecclesia Principum esse partes, ut Clericis ob caussas abrogare Sacerdotium possint. Deinde quæsivit de Sacerdotium jurisdictione. Atque docuit, apud Gentes quidem & Israelitas in more fuisse, ut Pontificibus sæpe Imperium adjungeretur, sed Christum, summum Ecclesiæ conditorem vetuisse, ne Christiani Pastores principatum ullum, aut *ἀναγκαστικὴν δικαστηρίων cogendi potestatem* haberent. Apostolos quidem multa peregisse ad continendos in officio Christianos, quæ summam animadvertendi potestatem ostendebant, sed extra ordinem iis temporibus, cum Magistratus Ecclesiæ non ferebant præsidium. At nullam illis præfecturam esse datam, quæ in ipso Sacerdotio hæreret. Nec ad jurisdictionem pertinuisse claves, quæ versabantur in repetendis Canonicis pœnis, & in sacris ita administrandis, ut ea aliquibus non exhiberentur. Ac veterem illam disciplinam, quæ contra peccantes Christianos instituta est, a publicis legibus vim accepisse suam. Hæc Arminianus, quæ quum multis percurrisset, tum dixit sacris Pastoribus piorum Imperatorum voluntate politicam demum aliquam accessisse jurisdictionem, eandem nimirum, ex qua illi cognitionibus de Religione præessent, clericis antiquare ministerium possent, & nefarios Christianos Ecclesia interdicere, sive excommunicare. Quoniamque putasset, Principes, qui ab Evangelicis præceptis recedunt, a potestate clavium non esse liberos, ea tamen modestia eum ipsis esse agendum monuit, ut imperatoriæ majestati & nomini consulatur. Pervenit tandem ad canonica judicia, in quibus constituendis summam versari Principum auctoritatem contendit. Hactenus Arminianus.

II. Jamvero universa illius disputatio dividenda est, ut, quid in ea pluribus exponendum, quidque reiiciendum sit, facile intelligatur. Atque primum de censura Hebræorum videamus. Triplex erat apud Hebræos *τοῦ ἀφορισμοῦ* (*excommunicationis*) genus. Primum dicebatur נדוי *Niddui*, & solam officiorum fere civilium disiunctionem continebat. Qui eam pœnam dabant, ad templum quidem accedebant, sed intra eos fines consistebant, quos ipsis Ethnicis licebat adire. Alterum gravius erat, quo magni alicujus criminis reus arcebatur & diris quasi ultori Deo sacer devovebatur: Nomen erat חרם *Cherem* (exsecratio), Græcis anathema, quo afficiebantur ii omnes qui ab ipsa Religionis summa deficiebant. Hos Hebræi מומרים, nos *ἀποστάτας desertores* dicimus. Tertium denique vocabatur שמאתא Samatha *Deus venit*: Nam שם idest *nomen* pro Deo Hebræi dicunt. Hoc ipsum Apostolus vocavit *ἀνάθεμα Μαραναθά* (*anathema Maranatha*) sive *Dominus venit* eundem in significatum. Scilicet precatio ad Deum adhibebatur, ut qui atrociorem aliquam culpam commiserat, & in eandem alios impellebat, eum coërceret, vel ex numero hominum tolleret. Hæc docuerunt omnes rerum hebraicarum consulti, quamquam Joannes Seldenus *de Synedriis cap. 7.* postremum hoc anathema ab ipso Cherem non divellit, nec tanquam tertium pœnæ genus existimat. Atque ista, sive duplex, sive triplex ratio animadvertendi in Hebræos, qui peccabant, nec ab ipsis Legis verbis, neque ab ullo Divino præcepto initium cepit. Nam ante Babylonicæ captivitatis tempora nec ipsa verba aut nomina *Niddui*, *Cherem* & *Samatha*

tha erant in Hebræorum more. Tum enim minora delicta sacrificiis expiabantur, majoribus mulcta aut alia coërcitio imponebatur, maximorum criminum comes erat capitis poena. Hæc & similia supplicia repetebant summi Magistratus. At Captivitatis tempore universa Hebræorum Respublica quum esset in manu & ditione Ethnicorum Dominorum, omne imperium & *αὐτονομίαν suarum legum potestatem* amisit. Eo enim sæpe intervallo Hebræorum Principibus atque Ethnarchis principatus quidam datus est in suos, sæpe tamen is idem ademptus est. Itaque verendum fuit, ne, proposita plerumque criminum impunitate, populus licenter ageret quidquid ex Mosaicis legibus nefas erat, atque a patriis institutis & moribus desciseeret. Eam ob rem consilium initum est forte a sapientioribus, ut quoddam coercitionum genus constitueretur ex ipsius Populi consensu, quod sumi posset ab omnibus peccantibus civibus suis ita ut Dominis, in quorum erant potestate, ea res non esset offendiculo. Hinc apud Hebræos *excommunicatio* orta est, cujus tamen ferendæ potestas quasi publica non penes Sacerdotes, neque penes Legis interpretes, sed penes Αἰχμαλωτάρχην (*Principem captivorum*), eidemque adjunctos seniores residebat, quos quamvis nullo imperio præditos, Judæi omnes Magistratuum loco reverebantur, eorumque decretis parebant. Atque Hebræi in hujusmodi sancienda pœna convenerunt, eandemque constituerunt tum ex interpretatione Divinorum præceptorum, tum ex communi sapientum ratione, quæ docet, nihil esse ad servandam morum disciplinam accomodatius, quam numero impiorum & sceleratorum eos palam existimare, qui officium deserunt, ubi scilicet in hos ipsos ex imperio animadverti non possit. Nanque jussit Deus, Cainum ab omnibus sacrum & detestabilem haberi, licet eum a capitis supplicio liberasset: ad hoc præcepit, ut qui turpi scabie laboraret, ab hominum societate depelleretur, ne in eum morbum alii implicarentur. Ergo ab his præceptis effici potuit, segregandos a Synagoga esse eos omnes, qui in Divinas leges peccarent, ne cæteris hoc ipsum probrum aspergeretur. Quod idem sane sapientiores ethnici sanxerunt. In Gallia Druides Sacerdotes pertulerant, ut *qui decretis suis non starent*, eos *sacrificiis interdicerent*. *Quibus ita interdictum erat*, inquit Cæsar, *ii numero impiorum ac sceleratorum habebantur. Iis omnes decedebant, aditum sermonemque defugiebant, ne quid ex contagione incommodi acciperetur*. Horum similes erant Romæ, qui aqua & igni prohibebantur, & in Græcia *οἱ ἀγορᾶς καὶ λιμένων εἰργόμενοι qui foro & portubus depellebantur*, & porro *οἱ ἐκκηρυττόμενοι qui voce præconis publice erant exterminati*. Atque hanc coërcitionem fuisse paulo frequentiorem ostendit Sophocles, qui in Oedipo Tyranno eam sic exprimit,

Τὸν ἄνδρ' ἀπαυδῶ τοῦτον ὅστις ἐστὶ γῆς
Τῆσδ', ἧς ἐγὼ κράτη τε καὶ θρόνους νέμω,
Μήτ' εἰσδέχεσθαι, μήτε προσφωνεῖν τινα.
Μήτ' ἐν θεῶν εὐχαῖσι μήτε θύμασιν,
Κοινὸν ποιεῖσθαι, μήτε χέρνιβας νέμειν,
Veto ne quis ista sola colens, quorum mihi
Sedes datæ sceptrumque, quem signo virum
Domo recipiat hospitem, aut paret alloqui,
Aut in Deorum sinat honore aut victimis
Habere partem, sumere aut latices simul.

Xenophon in Hierone, Πεποίηνται π λλοὶ νόμον τῷ μιαιφόνῳ μὴ δεῖ ἢ συνόντα καθαρεύειν, *fecerunt multi legem, ne purus esset, qui cum homicida conviveret*. In epistola Philippi ad Athenienses, Εἰς τοῦτο ἐλήλυθεν ὁ δῆμος ὥστε μυστηρίων εἴργειν αὐτοὺς, *Eo venit populus ut illos a mysteriis arceret*. Nicolaus Damascenus de Cercetis Indiæ populo, *τοὺς ἀδικήσαντας ὁτιοῦν τῶν ἱερῶν ἀπείργουσι*, *Eos qui quovis modo injuriam fecere, arcent a sacris*. At eo revertamur, unde discessimus. Hujusmodi nimirum pœna apud Hebræos quamvis ab origine in solo Populi consensu niteretur, tamen data iisdem *αὐτονομία legum suarum copia*, ab imperio vim habuit ad reos obstringendos. Esdras, convocato Hierosolymis cœtu, in eum, qui se non stitisset, ita sanxit, *Ipse abjicietur de Synago-*

ga

ga transmigrationis: LXX. ita convertunt, Καὶ αὐτὸς διαστελήσεται ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀποικίας, *Ipse exterminetur ab Ecclesia trasmigrationis*. Josephus, ἀπαλλοτριωθήσεται τοῦ πλήθους, *alienus erit a populo*: Ex quibus facile intelligimus, Synagogam non significare τὸ διδασκαλεῖον (*locum, in quo lex docebatur*,) sed omnem Populi conventum: unde ἀποσυνάγωγοι *aposynagogi* hoc est qui ab Ecclesia erant exterminati. Condiderat hoc decretum Esdras, quippe Ethnarcha a Rege constitutus consilio aliorum Populi Principum. Sic enim legimus in decreto, quod ita conversum est a septuaginta, ὡς ἂν ἡ βουλὴ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, *secundum consilium Principum & Seniorum*. Tum vero Hierosolymis in Romanorum ditionem redactis, ex Imperio Hebræis permisso latæ fuerunt sanctiones, ex quibus facinorosi Judæi a Synagoga depellebantur, sive excommunicabantur. Nanque cum Julius, tum Octavius concesserunt, ut Respublica Hebræa institutis & legibus viveret suis, non modo in Palæstina, sed in singulis Romani orbis provinciis, quod memoriæ mandavit Flavius Josephus *Ant. Jud. lib.* XIV. *cap.* 17. *& in lib.* XVI. *cap.* 10. Idem in *libro decimo nono cap.* 14. testis est, Augustum jussisse, Alexandrinos Judæos Ethnarchæ suo subesse, & ἱκανοὺς ἐμμένοντας τοῖς ἰδίοις ἔθεσι, καὶ μὴ παραβαίνειν ἀναγκαζομένους τὴν πάτριον θρησκείαν *suis in moribus manere, nec cogi patriam transgredi religionem*. Hanc αὐτονομίαν sive *legum suarum libertatem*, cum Alexandrinis Cajus Caligula ademisset, tamen non solum his, sed omnibus per orbem Romanum Judæis eandem reddidit Claudius Imperator Herodis & Agrippæ rogatu in edicto celeberrimo apud Josephum *lib.* 19. *cap.* 14., quod hic exscribimus, Τιβέριος, Κλαύδιος, Καῖσαρ, Σεβαστὸς, Γερμανικὸς, Ἀρχιερεὺς μέγιστος, δημαρχικῆς ἐξουσίας, ὕπατος χειροτονηθεὶς τὸ δεύτερον λέγει, Αἰτησαμένων με βασιλέως Αγρίππου καὶ Ηρώδου τῶν φιλτάτων μοι ὅπως συγχωρήσαιμι τὰ αὐτὰ δίκαια καὶ τοῖς ἐν πάσῃ τῇ ὑπὸ Ῥωμαίοις ἡγεμονίᾳ Ἰουδαίοις φυλάσσεσθαι καθὰ, καὶ τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἥδιστα συγχωρήσα οὐ μόνον τοῖς αἰτησαμένοις με χαριζόμενος, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ὑπὲρ ὧν παρεκλήθην ἀξίους κρίνας διὰ τὴν πρὸς Ῥωμαίους πίστιν καὶ φιλίαν, μάλιστα δὲ δίκαιον κρίνων μηδεμίαν μηδὲ Ἑλληνίδα πόλιν τῶν δικαίων τούτων ἀποτυγχάνειν, ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ τοῦ θείου Σεβαστοῦ αὐτοῖς ἦν τετηρημένα. Καλῶς οὖν ἔχειν καὶ Ἰουδαίους τοὺς ἐν παντὶ τῷ ὑφ' ἡμᾶς κόσμῳ τὰ πάτρια ἔθη ἀνεπικωλύτως φυλάσσειν, οἷς καὶ αὐτοῖς ἤδη νῦν παραγγέλλω, μου ταύτῃ τῇ φιλανθρωπίᾳ ἐπιεικέστερον χρῆσθαι, καὶ μὴ τὰς τῶν ἄλλων ἐθνῶν δεισιδαιμονίας ἐξουθενίζειν, τοὺς ἰδίους δὲ νόμους φυλάσσειν. Τοῦτο μου τὸ Διάταγμα τοὺς ἄρχοντας τῶν πόλεων καὶ τῶν κολωνειῶν καὶ μουνικιπίων τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῶν ἐκτὸς, βασιλεῖς τε καὶ δυνάστας διὰ τῶν ἰδίων πρεσβευτῶν ἐγγράψασθαι βούλομαι, ἐκκείμενόν τε ἔχειν, οὐκ ἔλαττον ἡμερῶν τριάκοντα, ὅθεν ἐξ ἐπιπέδου καλῶς ἀναγνωσθῆναι δύναται, quæ ita sonant, *Tiberius, Claudius, Cæsar, Augustus, Germanicus, Pontifex maximus, Tribunitiæ potestatis Consul creatus iterum edicit; Petentibus a me Agrippa & Herode regibus mihi amicissimis, ut permitterem etiam Judæis in Imperio Romano toto degentibus jura eadem servare & habere, quæ Alexandrinis concessa, libenter precibus eorum annui, nec solum iis, qui a me rogarunt, hoc indulsi, verum etiam ipsos, pro quibus rogatus sum, dignos judicavi propter fidem & amicitiam Romanis præstitam; justissimum vero censens, nullam ne Græcam quidem Urbem privandam juribus illis, quandoquidem & sub Divo Augusto eis erant servata. Optimum igitur decerno etiam Judæos per universum nostrum Imperium patrios mores sine impedimento aliquo servare, quos etiam nunc moneo, ut hac nostra gratia contenti modestius se gerant, nec Religiones aliarum Gentium vilipendant, proprias autem sibi leges servent. Atque hoc meum edictum ut Judices sive Gubernatores Civitatum atque Coloniarum & Municipiorum tam intra Italiam, quam extra, uti etiam Reges & Principes per Ministros suos transcribant volo, atque non minus quam per triginta dies ita publice illud exhibere, unde de plano recte legi possit*. Id edictum Petronius Syriæ Præses *in epistola ad Doritas* apud eundem Josephum *lib.* 19. *cap.* 6. usque adeo valere putavit, ut Judæi non modo ἰδίοις ἔθεσι χρῆσθαι *propriis institutis uti* possent, sed etiam συμπολιτεύεσθαι *par habere Civitatis jus* cum Græcis, in quorum urbibus versabantur. Expositum est Imperatoris Claudii edictum. Porro plures ab eo Principes

cipes etiam Christiani eandem Hebræis legum suarum potestatem fecerunt , quorum leges in Theodosiano Codice inspicimus. Igitur perspicuum est, Hebræos ad conservandam disciplinam in eo convenisse ut cives sui a sacris & officiorum societate divellerentur, si in leges suas peccarent , hanc pœnam a Principibus eorum fuisse repetitam ea jurisdictione, quæ ex consensu oriebatur, sed facta ipsis morum suorum potestate a Regibus & Imperatoribus , quibus parebant , eandem fuisse impositam ex imperio, quod detrectari non poterat. Hactenus de illa coercitione, quæ apud Hebræos *excommunicatio* dicebatur, de qua idem ipse Grotius *ad Lucam cap. 6. v. 22.*, & Joannes Seldenus *de Synedriis in libro primo cap 7. & 8.*

III. De israelitico censuræ genere hactenus equidem. Sed ab eo in pluribus diversa est Christiana censura, quæ nihil politici juris habet & ab Ecclesiastico Ordine peragitur. Hoc paulo post dicetur. Sic enim agimus, ut nos Grotii ducit oratio. Is igitur , cum non intellexisset , aut intelligere noluisset quid inter Ecclesiam & Synagogam differret, imprudenter censuit, Principum Christianorum esse potestatis, ut Præsules sacro munere sive divino ministerio abdicare possint : quod nunc paucis reiiciamus oportet. Latinum istud *abdicare ministerio Sacerdotes suo* a Græcis Patribus dicebatur καθαιρεῖν, & abdicatio καθαίρεσις. Quidquid hoc erat, Clericos solos afficiebat, quod nos docuit Zonaras ad Canonem LXXXVI. Trullanæ Synodi, Ἀντὶ, inquit, πάσης ἑτέρας τιμωρίας, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τοῖς κεκληρωμένοις ἀρκεῖν νενομοθέτηται ἡ καθαίρεσις, *sancitum est, ut loco universæ alterius coercitionis plerumque satis sit gradus abdicatio ad puniendos Clericos*. Verum omnis ea pœna erat duplex , altera, quæ Clericos tantum procuratione sacrorum arcebat , altera , quæ iis sic gradu dejectis Ecclesiastica officiorum societate interdicebat. Hæc vocabatur πλεία καθαίρεσις *plena depositio* in Nomocanone Photiano *tit.* XIII. *cap.* II., & in Jure Græco-Romano. Idem Zonaras ad *Can.* XI. *Apost.*, Τῶν καθαιρουμένων τινὲς μὲν μόνης ἱερουργίας κωλύονται, οὐ μέντοι καὶ κοινωνίας, ἢ τοῦ συνεκκλησιάζειν. οἱ δὲ, τῇ καθαιρέσει καὶ ἀκοινώνητοί εἰσι, καὶ ἀφωρισμένοι, *Eorum , qui deponuntur , alii quidem a sola depelluntur sacrarum rerum administratione, a communione vero non item, quæ vocatur ecclesiastica : alii vero non tantum deponuntur, sed etiam communione ecclesiastica privantur , sive excommunicantur.* Utriusque pœnæ imponendæ potestas residet penes Episcoporum cœtum. Istud facile exquisitis argumentis , & universæ antiquitatis testimoniis confici potest. Sed nos paucis tantum differemus de abdicatione solius ministerii , de qua Grotius disputavit. Atque ea res ab initio in eorum ditione fuit , qui Ecclesiis præerant. Auctor nobis est Clemens primus Apostolorum æqualis in epistola, quam nomine Romanæ Ecclesiæ ad Corinthios conscripsit. De ea epistola, quam Patricius Junius in Anglia evulgaverat, ab Hieronymo Bignonio in Pariensi Curia Regia advocato Grotius ipse consultus sic respondit *Quod unum potui , epistolam illam legi relegique aliquoties , & omnibus , quantum mearum est virium , expensis , aliter existimare non valui , quin hæc sit eadem , quam legit Photius, cujus tempore cum extiterit , non mirum est, si ad nostra tempora in sanctioribus libris servata fuerit* . . . . . Quumque plura dixisset, *Hæ sunt caussæ , cur ego hanc epistolam non modo genuinam arbitrer, sed & nulla in ea manus adulteræ vestigia agnoscam*. Id judicium legitur in litteris Grotianis, quæ sunt numero CLIV. inter eas, quæ ad Gallos missæ fuerunt. Igitur audiamus Clementem Apostolicum virum. Is Corinthiis succensuit , quod nonnullis Pastoribus Sacerdotium ademerint, Τοὺς, inquit, οὖν κατασταθέντας ὑπ' ἐκείνων, ἢ μεταξὺ ὑφ' ἑτέρων ἐλλογίμων ἀνδρῶν, συνευδοκησάσης τῆς ἐκκλησίας πάσης, καὶ λειτουργήσαντας ἀμέμπτως τῷ ποιμνίῳ τοῦ Χριστοῦ μετὰ ταπεινοφροσύνης . . . . . τούτους οὐ δικαίως νομίζομεν ἀποβάλλεσθαι τῆς λειτουργίας, *Constitutos ab illis* (Apostolis) *vel deinceps ab aliis eximiis viris* (Episcopis Apostolicis), *consentiente ac comprobante universa Ecclesia, qui inculpate ovili Christi ministraverunt cum humilitate . . . hos putamus officio injuste deturbari*. Expostulavit nimirum Pontifex cum Corinthiis, quod aliquos probos Pastores abdicassent, eosdem, quos Apostoli , vel alii Antistites constituerant : ex quo necesse fuisse plane præcepit , ut si qui Pastorum ab officio recede-

cederent, eorum nomina facris Præfulibus deferrentur, a quibus judicari poffent. Itaque vetus lex eft, jam ufque ab Apoftolicis rogata temporibus, iftud, quod eft clericos gradu deiicere, ad Ecclefiafticos viros pertinere. Eandem legem Concilia jufferunt. In iis enim fancitum eft, Epifcopos cogi non poffe Sacerdotio decedere, nifi a Synodo provinciali, fed presbyteros & diaconos dignitatem fuam amittere unius Antiftitis fententia, ita ut iis ad provincialem Synodum effet provocatio. Et, licet hæc canonicorum judiciorum temperatio parumper mutaretur, id tamen perpetuum fuit, ut iis Ecclefiafticus Ordo præeffet. In aperta difciplina canones proferri non oportet, quos quidem enumerare longum foret. Hoc Chriftianis Imperatoribus & Regibus tributum eft univerfæ antiquitatis confenfu, ut Clericis, qui ad ipfos fefe contuliffent, & fraudem fibi effe factam in provincialibus conventibus doluiffent, majores Synodos darent, quæ & finitimis Epifcopis fæpe fociarentur. Eximium id illorum jus conftitutum eft in XII. antiocheni Concilii canone, quem mox explicandum fufcipiemus. Attamen iidem optimi Principes ea pietate excelluerunt, ut Synodicis decretis publicum robur adjungerent, & ab illis, qui non parerent, publicas pœnas repeterent. Gratianus multorum Imperatorum exemplo juffit Prifcillianiftas, qui Sacerdotium non depofuerant, quo eos Synodus Cæfar-Auguftana abdicaverat, ab Urbibus longe arceri fuis: quod quidem Sulpitius Severus *in libro 2. cap. 47. Sacræ Hiftoriæ* memoriæ prodidit, *Poft multa*, inquit, *& fœda Idacio fupplicante elicitur a Gratiano tum Imp. refcriptum, quo univerfi Hæretici* (Præfules Prifcillianiftæ) *excedere non Ecclefiis tantum, aut Urbibus, fed propelli jubebantur extra omnes terras*, five, interprete Jacobo Gothofredo, extra centefimum lapidem ab iis regionibus, in quibus verfabantur. Gratianum fequutus eft Honorius *in lege* XXXV. *C. Th. de Epifcopis, Ecclefiis & Clericis* quæ defcripta eft ex refcripto ad Hadrianum Præfectum prætorio Italiæ: *Quicunque*, ait, *refidentibus Sacerdotibus fuerit Epifcopali loco detrufus & nomine, fi aliquid vel contra cuftodiam, vel contra quietem publicam moliri fuerit deprehenfus, rurfufque Sacerdotium petere, a quo videtur expulfus; procul ab ea Urbe, quam infecit, fecundum legem Divæ memoriæ Gratiani, centum millibus vitam agat: Sit ab eorum cœtibus feparatus, a quorum eft focietate dejectus: fitque hujufmodi perfonis tenore hujus legis inlicitum, facra noftra adire fecreta & impetrare refcripta: omnibus abjectis per culpam Sacerdotio perfonis, quæ impetrata funt, infecta permaneant: fcituris his, quorum defenfione nituntur, abfque fui reprehenfione non futurum, fi hoc eis pollicentur fuffragium, qui Divinum non videntur meruiffe judicium.*

Jamvero nihil Grotius attulit, ex quo efficiatur, pios Principes ad arbitrium fuum jure illud revocare, ut decernant Paftores Sacerdotio effe orbandos. Dixit quidem, Illis cives licere fuos depellere a quibufvis muniis, iis etiam, quæ ab imperio politico originem non habent. Sed hoc, quod loco rationis exiftimavit, idem ipfum eft, de quo agitur, an nimirum Chriftiani Principes facros Paftores abdicare minifterio poffint, quod divinum eft, & per alios Paftores iis creditum delatumque eft. Exprompfit fane Arminianus piorum Imperatorum exempla, qui de abjiciendis facerdotibus jus dixerint. De his igitur videamus. Atque omnia, quæcunque proferri potuere, folum declarant, Imperatores Ecclefiis vi publica dejeciffe eos Paftores, quos Synodi Sacerdotio depulerint, vel ipfas Synodos, ad quas negotium pertinebat de Paftoribus, quos improbos credebant, deponendis monuiffe. Alterutrum quidem illi egere, nifi qui ab hæreticorum partibus ftarent. Hi enim Catholicos Epifcopos ab Ecclefiis arbitratu fuo ejiciebant, & in horum locum alios fubftituebant. Perpendamus ea, quæ gefta fuere ab Imperatoribus, quos Arminianus memoravit. Inter eos primus prolatus eft Theodofius Magnus. Is plures Epifcopos, fed hæreticos ab iis Urbibus exterminavit, in quibus facra adminiftrabant. Nam, tefte Sozomeno *in libro 6. cap. 26.*, ἀρχηγοὺς τῶν αἱρέσεων ἐκ τοῦ εὐχρηστοτέρου τῆς ἀρχομένης εἰς ἐρημοτέρους τόπους ἐχώρισεν, *Hærefeon auctores ex amœnioribus locis Imperii Romani in regiones defertas & fquallidas deportavit*. Atque quidem in lege XIII. *Cod. Theod. de Hæreticis* Cyne-
gio

gio Præfecto Prætorio an. 384. mandavit, ut presbyteros & Episcopos Eunomianos, Macedonianos, Arianos, nec non Apollinarianos *omnibus Urbis latebris pellerentur . . . ac penitus a bonorum congressibus separarentur*. Porro contra eos ipsos an. 388 scripsit legem, quæ est xiv. in eodem Codicis Theodosiani titulo, *Apollinarianos*, inquit, *cæterosque diversarum hæresum ab omnibus locis jubemus inhiberi, a mœnibus Urbium, a congressu honestorum, a communione Sanctorum: instituendorum Clericorum non habeant potestatem: colligendarum Congregationum vel in publicis vel in privatis Ecclesiis careant facultate: nulla iis Episcoporum faciendorum præbeatur auctoritas: ipsi quoque Episcopi nomine destituti appellationem hujus dignitatis amittant*: Sic edicebat optimus Imperator post C-Politanam Synodum, quæ anno 383 omnes eos hæreticos condemnaverat, Ecclesiisque interdixerat: Istud enim studebat, ut canonicis decretis firmitatem adderet, illosque, qui Synodis non obtemperabant, a civium cœtibus divelleret & in exilium ageret. Sunt porro Honorius & Arcadius in eorum numero, quorum jussis Sacerdotes munere suo fuisse abdicatos, Arminianus putavit. At Honorius perperam nominatus est, qui ad defendendam ecclesiasticorum judiciorum auctoritatem eas leges dixit, quas de coercendis Ecclesiæ ministris pertulit. Argumentum duci potest ex lege xxxv., quam *ex Theod. Cod. de Episcopis* paulo ante descripsimus. Arcadius autem consilium ceperat deponendi Joannis Chrysostomi, sed cavit ne tantum crimen ipse committeret. Nam Synodo, quam C-Poli coegerat, auctor fuit, ut sententia in illum pronuntiaretur: Is tantum visus est synodico decreto assensionem adhibere, illudque publice vindicare. Plane Socrates in *lib.* vi. *cap.* 18. Δηλοῖ οὖν ὁ βασιλεὺς τῷ Ἰωάννῃ, μὴ δύνασθαι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐλθεῖν, ὅτι δύο αὐτοῦ καταψηφίσαιντο Σύνοδοι . . . . χειροτονεῖται Ἐπίσκοπος Κωνσταντίνου πόλεως Ἀρσάκιος, *Imperator igitur Joanni significavit, non posse se ad Ecclesiam venire, eo quod ille duabus jam Synodis esset condemnatus . . . Arsacius C-Poleos Episcopus constituitur*. Pergamus ad alios Principes quos nobis Grotius objecit: Reliqui enim sunt Theodoricus & Ottones. Gothicus ille Rex Arianus erat, Arianisque summo studio favebat. Catholicos Episcopos oderat, in his Joannem I. Papam Pontificatu deturbavit, ac in vinculis morte affecit. In crimen enim vocatus sanctissimus Pontifex, quod C-Polim missus rem non ita gesserat, ut Justini Imperatoris animum ab Arianis in Oriente perdendis avocaret. Audacissimum Regis facinus, quod oblivione potius obruendum esset, quam nonnemo orthodoxis Regnorum & Rerumpublicarum moderatoribus ad imitandum proponeret. Jamvero inter Ottones is, qui primus fuit Imperator, vir sane eximius & de Ecclesia optime meritus, quamvis plurimam operam dedisset, ut duobus Romanis Præsulibus Pontificatus abrogaretur, attamen non ipse jus dixit, sed ab iis, penes quos ea potestas erat, dicendum curavit. Cognoverat ille a Romanis, Joannem xii., Pontificem juvenem, qui Alberico Patre natus, Octavianus antea dicebatur, tam multis vitiis esse obrutum, ut omnium voluntate judicioque damnaretur. Tum quidem Princeps nihil durum deliberavit: Nam in spem venit, si hominem qui propter juventutem nec sibi, nec dignitati suæ consulere scivisset, liberaliter moneret, eum ad sese propediem rediturum. Sed illum opinio fefellit sua. Nam Pontifex contra fidem, quam juratus ei spoponderat, cum Adalberto Berengarii filio consilia inivit, eundemque Romam evocavit. Quod cum Otho accepisset, ad Urbem magno cum exercitu accessit, & fugientibus hostibus, concilium Episcoporum coegit. In eo quæstiones instituuntur de Joannis flagitiis. Hic semel & iterum vocatur: at vitæ suæ ratione evictus ora Judicum Episcoporum aspicere, aut os suum Imperatori ostendere non audet. Decretum est, ut is pontificia dignitate orbaretur, & in ipsius locum alter substitueretur. Creatus est Leo octavus Pontifex omnium consensu, discedensque Imperator contra Adalbertum hostem suum statim exercitum duxit. Per illud tempus Joannes Romam petiit, & dejecto Leone factionis suæ opibus Pontificatum iterum arripuit: quumque non multos post menses occubuisset, ei subrogatus est Benedictus Quintus. His rebus nuntiatis Otho Urbem rediit eo animo, ut Romanos ulcisceretur, qui sacramentum non servaverant, quod antea ei dixerant;

ſeſe neminem in Pontificem cooptaturos , niſi eum , in quem ipſe , & ipſius Liberi conſentirent. Hi metuentes, ne bello conficerentur, ab incepto abierunt , & Leonem ſibi Papam adſciverunt, qui deinde Benedictum quintum abdicavit, detractoque ſacerdotio haberi in ordine Diaconorum juſſit , e quo ad Pontificatum pervenerat . Hæc omnia evenere , auctore & imperante Othone primo , quæ accurate memoriæ prodiderunt ſcriptor appendicis ad hiſtoriam Luitprandi Ticinenſis *in lib.* VI. *cap.* VI., continuator Chronicorum Reginonis *ad annum* DCCCCLXIII., Adamus Bremenſis Canonicus *in lib.* II. *hiſt. Eccleſ. cap.* V., ſcriptor Anonymus , qui Farfenſis Monaſterii Chronicon excerpſit , Sigebertus *in Chronico ad an.* DCCCCLXIII. , Martinus Polonus *in Chronico de vitis Pontificum* , Æneas Sylvius *in lib.* III. *Epitom. Decad. Blondi* aliique complures. Ex his conſtat, Othonem cum Joanne XII., & Benedicto ita egiſſe, ut non is pontificiam auctoritatem ipſis abrogaverit , ſed negotium ad Romanam Synodum, & ad alterum Papam , cui favebat , prorſus rejecerit . De jure Romanæ Synodi pluribus diſſerunt Baronius & Natalis Alexander *in diſſ.* XVI. inter eas , quas ad ornandam Sæc. X. hiſtoriam conſcripſit. Nos enim , quod opus erat , ſatis docuimus, eorum Principum, quos Grotius commemoravit , neminem unquam commiſiſſe, ut de antiquandis ſacerdotiis decerneret.

IV. Accedamus ad eum locum , in quo Grotius univerſam ſacris Eccleſiæ adminiſtris adimere juriſdictionem conatur, illam ſcilicet, quæ ex divino jure ad Religionis conſervationem iis mandata ſit , & ad animos reſpiciat. Hoc enim contendit, ut quidquid ex novi Teſtamenti tabulis argumento eſſe poſſet ad eam rem efficiendam, is aut ad poteſtatem quandam , quæ extra ordinem Apoſtolis credita fuit, aut aliorſum referat: At contra Catholici omnes omnium temporum docent , ſacro Epiſcoporum ordini Chriſtum quidem quolibet politico imperio & principatu interdixiſſe , ſed nihiloſecius eam iis juriſdictionem dediſſe , quæ tota in regendis animis verſetur , & pœnas ad hos ipſos obſtringendos accommodatas imponere poſſit. Duplicem penes Apoſtolos poteſtatem reſediſſe ex ſacris litteris accipimus, alteram , quam Deus iis commiſit, eo ſpectantem, ut novum Dei fœdus ad homines primum facile perferretur , alteram vero quam illi habuerunt , ut poſſent Eccleſiam gerere eamque optime adminiſtrare. Prior quidem , cum ad condendam Eccleſiam eſſet data , demortuis Apoſtolis, fere ceſſavit. In multis autem iiſque maximis rebus, quas eadem complectebatur, divina illa erat virtus qua peccantes Chriſtiani corripiebantur , ſimul atque Apoſtoli juſſiſſent. Hæc virtus in epiſtola prima ad Corinthios *virga* appellatur , qua in hos Apoſtolus ſeſe animadverſurum dicit. Sic enim eos affatur, *τί θέλετε; Ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, quid vultis ? in virga veniam ad vos :* hoc eſt , cum venerim Corinthum, Dei gladium & ſeveritatem in vos diſtringam. Eandem, quæ in ſeipſo divinitus inerat, vim Apoſtolus deſcribit in epiſtola ſecunda ad Corinthios capite decimo tertio, in qua his eos alloquitur , *ideo hæc abſens ſcribo ut præſens non ſeverius agam κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκέ μοι ὁ Κύριος εἰς οἰκοδομήν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ſecundum poteſtatem, quam Dominus dedit mihi ad publicum Eccleſiæ bonum , non autem ad damnum.* Nec alio is ipſe reſpexit in ejuſdem Epiſtolæ *capite decimo commate ſexto*, cum affirmat, ſe in animum induxiſſe , *ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοήν ulciſci omnem inobedientiam.* Ita coram Petro *act.* V. mortem oppetiverunt Ananias & Sapphira . Ille, cum Apoſtolos fallere ſtuduiſſet, ut lucro inhiaret , ob hanc fraudem *πεσὼν ἐξέψυξε cadens expiravit*, hæc vero, quæ idem crimen ſibi conſcivit , *Ἔπεσε δὲ παρὰ χρῆμα . . . . καὶ ἐξέψυξεν cecidit confeſtim . . . & expiravit* . Diſpiciamus vero an in hujuſmodi coercitionum genere, quas Apoſtoli ex ſingulari Dei conceſſu ferebant , ea pœna contineatur, quam Paulus primum repetiit a Corinthio, qui uxorem Patris duxerat 1. Cor. V. 5., deinde ab Hymenæo & Phileto 1. Tim. 1. 20. Nanque illum *tradidit Satanæ , ut ſpiritus ſalvus ſit die illo Domini Jeſu* , hos vero eidem dedit *ut caſtigati diſcerent non blaſphemare* . Hac de re duæ ſunt doctiſſimorum virorum , & diſcrepantes ſententiæ. Complures putant , id , quod Apoſtolus dicit in manum & ditionem Satanæ dedere, idem

idem valere, atque *excommunicare*, siquidem omnes, qui ab Ecclesia officiorum societate disjuncti sunt, cacodæmonis tyrannidi pareant necesse est, cujus in eos magnum est imperium, quos Ecclesia complexu non continet suo. In his sunt Balsamon & Zonaras *in Basil. can.* VII., Guilielmus Estius *in* 1. *Corin.* v. 5., & *not. in can. Apost.* x. Beveregius. Cumque sic sentiant, ex eo efficiunt, hoc ipsum, quod est *tradere Satanæ*, non modo in Apostolorum fuisse jurisdictione, sed ad universos, qui iis successerunt, Episcopos pertinere. Alii censent, Apostolum, cum facinorosos illos homines satanico imperio subesse jussit, reipsa malis atque ærumnis afficiendos tradidisse, idque egisse eadem virtute, qua contra naturæ leges miracula efficiebat. Itaque colligunt, singularem eam fuisse Apostolorum potestatem, quam Episcopi sibi adscribere non possint. Hi sunt Petrus Molinæus *in Vate lib.* 1. *cap.* 11., Ludovicus Cappellus *ad Joan. q.* 22., Grotius *hic*, & *in* 1. *Cor.* v. 5., Seldenus *de Synedriis in libro* 1. *cap.* 8., Henricus Hammondus, & Linghfootus. Fidem sequi videntur Patres cum græcos, tum latinos, qui homines ab Apostolo Satanæ traditos eodem existimarunt loco, atque ad corporis cruciatus, direptiones, ægrotationes, atque ad cæteras hujusmodi vexationes condemnatos. Chrysostomus *Hom.* v. *in* 1. *Tim. pag.* 1547. (*pag.* 436. *ed. Francof.*) ὥσπερ, inquit, *οἱ δήμιοι μυρίων γέμοντες κακῶν τοὺς ἄλλους σωφρονίζουσιν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ πονηροῦ δαίμονος . . . . . οὕτω καὶ ὁ Ἰὼβ παρεδόθη τῷ Σατανᾷ ἀλλ' ἐκεῖνος οὐχ ὑπὲρ ἁμαρτημάτων, ἀλλ' ὑπὲρ πλείονος εὐδοκιμήσεως*, *quemadmodum Carnifices innumeris sceleribus pleni castigant alios : ita & heic de nequissimo dæmone dicitur . . . . Ita & Job Satanæ traditus est, non tamen delictorum caussa, sed ut majora referret virtutis proemia*. Chrysostomo concinit Theodoretus *in* 1. *Tim.* 20., qui, cum meminisset Hymenæi & Alexandri, sic pergit, *τῷ διαβόλῳ . . . παρέδωκε τούτους ὡς δημίῳ πικρῷ*, *Apostolus tradidit eos Satanæ, ut sævo Carnifici*. Porro Augustinus, quamvis neget, eos qui Satanæ dedebantur, mortem subivisse, tamen affirmat, in id discrimen fuisse conjectos, ut quaslibet corporis pœnas Diabolo darent. Nanque in libro 1. cap. xx *de sermone Domini in monte*, *etsi nolunt*, inquit, *mortem intelligere, quod fortasse incertum est, quamlibet vindictam per Satanam factam ab Apostolo fateantur*. Cum Augustino sentiunt Ambrosius *de pœniten. lib.* 1. *cap.* XII., Hieronymus *comment. in Gal.* v., Pacianus *in Epist.* III. *ad Sempron. Biblioth. patr. tom.* III. *pag.* 66., & Cassianus *Collat.* VII. *cap.* xxv. Accedit, quod ab antiquis canonum conditoribus aut raro aut nunquam conceptæ fuerunt formulæ, in quibus homines, quos a cœtu Catholicorum exterminari oportebat, Satanæ esse tradendos decerneretur. Basilius semel eos, quibus Ecclesia interdictum erat, Satanæ deditos dicit *Can.* VII., *σχεδὸν γὰρ ὅλην γενεὰν ἀνθρώπου παρεδόθησαν τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ ἀσχημονεῖν*, *fere tota hominis ætate Satanæ traditi sunt, ut discant non se turpiter gerere*. Pelagius autem Pontifex Romanus in epistola quam exscripsit Gratianus *causs.* XXIV. *quæst.* III. *cap.* XIII., *Apostolicæ*, inquit, *auctoritatis exemplo didicimus, errantium & in errorem mittentium spiritus tradendos esse Satanæ, ut blasphemare dediscant*. At ab his ipsis hæc formula pronunciata non est in eundem significatum, atque Apostolus ea usus est. Dicebant enim sese tradere Satanæ, quos reipsa ab Ecclesia disjungebant, & quibus hujus societatis præstantissima bona adimebant : de quo consulendus est Josephus Binghamus *in orig. Ecclesiasticarum libro decimo sexto*.

V. Sequitur ut disseramus de illa potestate, quæ Apostolis ad Ecclesiam optime gerendam credita fuit, & in Episcopos, eosdemque Ecclesiæ Rectores demigravit. Ea quidem de politico principatu nihil detrahit, & tota, quanta est, ad animos pertinet. Loquimur autem de hujusmodi jurisdictione, quæ versatur tum in absolvendis illis, quos peccato obligatos Deus tenet, si peccasse eos maxime pœniteat, sin contra, in iisdem condemnandis eorum criminum, quæ commiserunt, tum in divellendis illis a piorum cœtu, qui, licet officiorum suorum commonefacti, a fraude tamen animum non avocarunt. Utraque hæc jurisdictio divina est, Christumque habet auctorem, ex quo Pastores, qui ei præsunt, loco sacrorum Magistratuum existimantur.

Audiamus Christum, qui sic Petrum affatus est Mat. xvi. 18. Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, *Tibi dabo claves Regni Cœlorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cœlis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in Cœlis*: Deinde cæteros Apostolos xviii., 18., Ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Cœlo, & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in Cœlo*. Hæc verba plane declarant, Apostolos & qui his successerunt, sacros Ecclesiæ Pastores ea auctoritate fuisse præditos, ut jus in animos dicerent, & de peccatis hominum judicium ferrent. Quid enim *ligare* & *solvere* aliud est, quam judicare, ac vel damnare vel absolvere, quod duplex est Judicum munus? Hoc ipsum valere *claves*, quas Apostoli acceperunt, antiqui omnes Patres comuni consensione dixerunt, qui simul affirmarunt, easdem fuisse Episcopis traditas, qui post Apostolos Ecclesiis præfuerunt. De Episcopis tanquam de Rectoribus & judicibus ea verba Cyprianus intellexit in epistola 27., *Ut Ecclesia*, inquit, *super Episcopos constituatur, & omnis actus Ecclesiæ per eosdem præpositos gubernetur*. Neque contra sensit Hilarius, qui can. 16. in Mat., *Petri arbitrio claves æterni aditus fuisse traditas*, scribit, *cujus terrestre judicium præjudicata auctoritas sit in Cœlo*. Sic & Hieronymus in epistola ad Heliodorum docet, Apostolos *claves regni Cœlorum habuisse*, ut *quodammodo ante diem judicii judicarent*. Hos sequuntur cæteri latini Patres, ad quos addendi sunt græci, ut certo utriusque Ecclesiæ consensu Grotius obstrictus teneatur. Inter hos eminet Antiochus *Homilia* 122. *tom.* 1. *Biblioth. græcol. pag.* 1215., qui plane dixit, non solo docendi munere, sed sacra juris dicundi & animadvertendi potestate clavium principatum contineri. Elegantissimam illius periocham exscribamus. Οὐκ εἶπεν, ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐπὶ τῆς γῆς ἀλλ' ὅσα ἂν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἵνα καὶ ποιῶν ἀκοινώνητον, ἢ κωλύων, ἢ καθαιρῶν, φοβερὸν ἔχοις τὸ πρᾶγμα ὡς σύμψηφον καλῶν τὸν θεὸν, ὡς ὑπὸ μάρτυρι τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τοῦτο ποιῶν καὶ ὁ κωλυόμενος, ἢ καθαιρούμενος φρίττῃ, ὡς ἔξω βαλλόμενος οὐρανῶν βασιλείας ὅρα, φησὶν, ὦ πρᾶττεις, ἱερεῦ ἃ κάτω δεσμεῖς, ἄνω λογισθήσεσθαι προσδόκησον, *Non dixit, quæcumque ligaveritis in terra, erunt ligata in terra, sed quæcumque ligaveris in terra, erunt ligata in Cœlo, ut quando a communione repelles, vel interdices, vel depones formidolosam rem esse ducas, utpote qui sententiæ adstipulatorem adhibeas Deum, tanquam illo teste, qui in Cœlo est, id agens; & ut vicissim is, cui interdicitur, aut qui deponitur, perhorrescat, veluti extra regnum Cœlorum ejectus. Vide*, inquit, *o Sacerdos, quid agas! Quæ infra alligas, horum in supernis rationem habendam existima*. Hæc ille, dilucide ut declaret, sacros Pastores ob principatum clavium, quem administrant, de hominum peccatis legitimum judicium expromere, aliosque absolvere, & alios condemnare, aut ab Ecclesia depellere ac sacris interdicere: cumque recte sic judicent, Deum habere σύμψηφον *consentientem* sententiisque suis concinentem. Id ipsum confirmant græci omnes Teologi & in his beatissimus & doctissimus Chrysostomus *in libro tertio de Sacerdotio*, in quo Episcoporum hanc jurisdictionem politico ipsi dominatui antelatam existimat, Οἱ γὰρ τὴν γῆν οἰκοῦντες, καὶ ἐν ταύτῃ ποιούμενοι τὴν διατριβὴν, τὰ ἐν οὐρανοῖς διοικεῖν ἐπετράπησαν, καὶ ἐξουσίαν ἔλαβον, ἣν οὔτε ἀγγέλοις, οὔτε ἀρχαγγέλοις ἔδωκεν ὁ θεὸς οὐ γὰρ πρὸς ἐκείνους εἴρηται ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. ἔχουσι μὲν γὰρ οἱ κρατοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ δεσμοῦ ἐξουσίαν, ἀλλὰ σωμάτων μόνον. Οὗτος δὲ ὁ δεσμὸς αὐτῆς ἅπτεται τῆς ψυχῆς, καὶ διαβαίνει τοὺς οὐρανοὺς. καὶ ἅπερ ἂν ἐργάσωνται κάτω οἱ ἱερεῖς ταῦτα ὁ θεὸς ἄνω κυροῖ, καὶ τὴν τῶν δούλων γνώμην ὁ δεσπότης βεβαιοῖ καὶ τί γὰρ, ἀλλ' ἢ πᾶσαν αὐτοῖς τὴν οὐράνιον ἔδωκεν ἐξουσίαν, *Nam qui terram incolunt, & in ea commorantur, iis commissa est cælestium administratio, ac potestatem acceperunt, cujusmodi nec Angelis, nec Archangelis tribuit Deus. Non enim dictum est his: quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata & in Cœlo, & quæcunque solveritis in terra, erunt soluta & in*

Cœlo

Cœlo. *Habent enim & ii, qui in terra dominantur, vinciendi potestatem, sed in corpora dumtaxat. Illud autem vinculum animam attingit ipsam & Cœlos ipsos penetrat. Et quæcunque infra Sacerdotes egerint, hæc supra Deus rata facit, ac servorum suorum sententiam confirmat. Et quid aliud, quam cœlestem illis omnem tradidit potestatem.*

VI. Hæc cum ex Patribus, iisque gravissimis veteris Ecclesiæ doctoribus accepta sint, quis Grotium dicentem ferat, Christianos Sacerdotes *ligare* & *solvere*, cum Christi doctrinam promunt, aliosque in spem divinorum promissorum tollunt, & aliis, quæ eos manent, poenas exponunt? Ita ille, auctoribus Calvinianis, quibuscum in cæteris rebus & præcipue in explicanda Principum auctoritate in sacris magnum certamen inierat. Calvinus enim solo docendi munere totam, quantam Christus mandavit, Episcoporum jurisdictionem metitur. Nanque in libro quarto Institutionum capite sexto *Clavium vocem & ligandi modum* sic intelligit: *Quoniam Evangelii doctrina nobis*, inquit, *Cœli aperiuntur; porro non alio modo ligantur & solvuntur homines, nisi dum fides alios reconciliat Deo, alios sua incredulitas magis obstringit*. Et in commentario ad Harmoniam evangelicam verba percurrens illa *Mat.* 16. *Dabo tibi claves* ... *Clavium*, inquit, *similitudo concinne ad docendi munus aptatur*. Atque Grotius iis utitur argumentis, quorum vis pridem debilitata & infracta est. Profert primum Hilarium Diaconum, qui *in* II. *Cor.* V. affirmat, Christum, eundem qui pro nobis mortem oppetiit, peccata nostra dimittere, quasi qui sic dicit, is ipse neget, Christianos Sacerdotes ea præditos esse potestate, ut de peccatis nostris judicent aliosque absolvant & alios condemnet. At utrumque Hilarius recte dixit. Namque sacri Pastores hoc judicium reddunt, cum aut administrant aut recusant, quominus administrent Sacramentum, cujus omnis vis ad homines a peccatis eximendos a Christo oritur. Ex quo duo perspicua sunt & Christum peccata nostra dimittere, & Sacerdotes de hominibus judicare, quorum alios absolvunt, alios damnant. Deinde opponit Petrum Lombardum, qui *in libro* IV. *dist.* 18. putavit, Sacros Pastores id solum efficere, ut homines *vel solutos vel ligatos ostendant*, & similes esse Sacerdotum, qui apud Hebræos lepram non sanabant, sed an qui ea affecti erant, jam liberati essent testimonio declarabant suo. Ista Lombardus, quæ in piorum sententiam Theologi accipiunt. Nos tamen audiamus Chrysostomum, qui *in lib. tertio de Sacerdotio* cum judaicos & Christianos contulisset Sacerdotes, dixissetque judaicos lepræ non curandæ & tollendæ, sed probandæ dumtaxat, an sanata jam esset, potestatem habuisse, nihilosecius affirmavit Episcopos non corporum, at animorum lepram & impuritatem non sanatam probandi jus accepisse, sed sanandi penitus & ab ea liberandi: Οὗτοι δὲ οὐ λέπραν σώματος, ἀλλ' ἀκαθαρσίαν, inquit, ψυχῆς οὐκ ἀπαλλαγεῖσαν δοκιμάζειν, ἀλλ' ἀπαλλάττειν παντελῶς ἔλαβον ἐξουσίαν, quæ sonant, *Hi* (Episcopi) *non corporis lepram, sed animæ fœditatem, nec sanatam probandi, sed summovendi penitus potestatem acceperunt*. Tum obiicit Arminianus Cyprianum, qui Sacerdotem in epistola LV. *vicē Christi judicem* appellavit. Ex his enim verbis colligit, Sacerdotum tantum eas esse partes, ut ex iis, quæ in evangelio sunt sancita declarent, quodnam judicium Christus de peccatis nostris tulerit. Additque eundem Cyprianum & Ambrosium *de Spiritu Sancto libro* III. *cap.* XIX tanquam coniurantes in adimenda qualibet Episcopis potestate. Existimat enim eos sic habuisse, Sacerdotes in eo esse officio, ut homines peccatorum suorum commonefaciant, quorum venia a Deo expectanda sit. Arminianus quidem hæc, quæ tamen contra Catholicos non faciunt. Hi enim credunt, sacros Pastores *vice Christi* Ecclesiæ esse moderatores & judices: At enim hinc efficiunt, non id, quod Arminianus colligit, sed quod plane sequitur, eos Christi loco de peccatis hominum reipsa judicare, aliosque ab iis liberare & alios damnare. Iidem Cyprianum & Ambrosium sic bene accipiunt, perinde atque sentiant, Christum unum esse, qui peccata delet, Pastoresque, qui de peccatis judicant, non ex proprio jure rem gerere, sed ex potestate a Christo mandata, quæ idcirco ab Ambrosio *officium* vocatur. Uterque enimvero Ecclesiæ doctor pluribus in libris jurisdictionem Episcopis manifesto adscribit, quam Ambrosius Regiæ ipsi potestati antistare contendit. Nanque *in libro de Dig. Sacer.*

cer. cap. 2. *Tom*: 4. *Honos*, inquit, *Fratres, & sublimitas Episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si regum fulgori compares & principum diademati, longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares, quippe cum videas regum colla & principum submitti genibus Sacerdotum*. Restant Augustinus & Hieronymus, quos tanquam sibi faventes Grotius commemorat. Ab iis autem nihil habet, quod ad causam suam sumat. Augustinus enim *adverf. Litt. Petil. Libr.* III. *cap.* LIV. aperte dicit, clavium potestatem, qua Christiani Sacerdotes sunt prædíti, non solo docendi munere, sed administratione Sacramentorum contineri, cumque hanc rem judicio peragant suo, sic alios *ligare* & alios *solvere*. Atque ea est jurisdictio, quæ iis tribuenda est. *Ad ministrandum*, inquit Augustinus, & *dispensandum verbum ac Sacramenta aliquid est Pastor*. Deinde autem docet, Christum ipsum id agere, ut veterem mentem homines mutent, & ad sanctitatis justitiæque officia revocentur, quod quidem non nisi temere afferri potest ad imminuendam potestatem quam Episcopis & Presbyteris adscribimus: *Ad mundandum autem*, sic pergit, *& justificandum non est aliquid; quia hoc non operatur in interiore homine, nisi per quem creatus est totus homo, & qui Deus manens factus est homo*. Veniamus ad Hieronymum. Is docet, Sacerdotes in gerenda jurisdictione teneri legibus, quas Christus jussit, ita ut quos criminum pœnitet suorum, absolvere fas sit, & qui contra animo se habeant, hos damnare. Hieronymo enim negotium erat cum hujusmodi Pastoribus, qui illis Christi verbis elati, quibus ligandi & solvendi jus constituitur, in animum induxerant, sese posse arbitratu suo reos & insontes facere. Ad eam rem exemplo utitur Judaicorum Sacerdotum, quorum in arbitrio non erat, alios in lepram implicare & alios ab ea eximere. Conferuntur scilicet Hebræi & Christiani Sacerdotes non in potestate, quæ utrisque eadem non est, sed in servando arbitrii modo. Sic enim his non licet, quos placet, aut ligare, aut solvere, uti illi alios leprosos facere aliosque arbitratu sanare suo non poterant. Exscribamus verba, quæ tanquam in diversis disjecta locis Grotius recitat. Unus tamen est locus, qui sic legitur *in cap.* 16 *Matt.*, *Illum locum Episcopi & Presbyteri non intelligentes aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur cum apud Deum non sententia Sacerdotis, sed reorum vita quæratur. Legimus in Levitico de Leprosis ubi jubentur ut ostendant se Sacerdotibus. Et si lepram habuerint, tunc a Sacerdote immundi fiant non quod Sacerdotes leprosos faciant & immundos: sed quod habeant notitiam leprosi & possint discernere qui mundus quive immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum Sacerdos mundum vel immundum facit, ita hic alligat vel solvit Episcopus & Presbyter. Non eos, qui sunt insontes, vel noxii, sed pro officio, cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quive solvendus*.

VII. Ad extremum Arminianus cum dixisset, Episcopos & Presbyteros in administranda Clavium potestate nihil agere, si quos ligari necesse sit, solverint & quos solvi deceat, ex sententia sua ligaverint, rationem deinde sic concludit suam, ut dicat, nullam penes illos residere jurisdictionem, quippe quoniam qui eam habent, si contra leges judicaverint, ratum judicium quamvis injustum reddere solent. Hactenus ille; videamus an recte. Concedimus equidem, sacrorum Pastorum judicia, quæ contra Divinas Leges lata sint, nullam habere vim ad homines vel absolvendos vel obstringendos. Sic enim Origenes, Augustinus, Hieronymus aliique Patres, quorum testimonia collegerunt Veneti in certamine cum Paulo V. apud eruditissimum Thuanum in Tomo v. & in libro CXXXVII. Ex his autem effici non potest, nullam in Pastoribus Ecclesiæ inesse jurisdictionem, quæ ad animos pertineat. Si enim id sequatur, nec politicis Magistratibus jurisdictio erit vindicanda, quorum injustis sententiis coram Deo nulla est auctoritas. At, cum publice agitur, ratum quidem est, quidquid civiles judices licet injuste decreverint, nisi majores Magistratus interpellentur, idque ex humanis legibus, quæ ad tollendam publicarum rerum perturbationem sunt conditæ. Ita quod apud homines res expedienda sit, eadem de causa ab iniquis sacrorum Pastorum judiciis Christiani cives pertimescant oportet, idque dixerunt duo Ponti-

tifices, in epistola 93. Sanctus Leo, & in homilia 26. Gregorius Magnus. Hunc in finem Justinianus Imperator in Novella 123. jussit, eos qui a Pastore suo temere ab Ecclesia exiguntur, ab Episcopo maioris sedis absolvi & in piorum cœtum admitti. Eandem legem omnes a Justiniano Imperatores in Oriente sanxerunt. Nanque legitur in Basilicon libris, in Photiano nomocanone, in Ecloga AA Leonis ac Constantini & in *compendio* juris, quod scripsit Michaël Attaliata ad Michaëlem Ducam Imperatorem An. 1071. atque e Basilicis antiquioribusque Græci Imperii codicibus deprompsit. Justinianea igitur Novella habet, *omnibus Episcopis & Presbyteris interdicimus segregare aliquem a sacra communione, antequam causa monstretur, propter quam sanctæ regulæ* (Canones œcumenicorum quatuor conciliorum, quos ipse confirmaverat) *hoc fieri jubent. Si quis autem præter hoc a sancta communione quemquam segregaverit, ille quidem, qui injuste a communione segregatus est, solutus excommunicatione a majore Sacerdote sanctam mereatur communionem. Qui vero aliquem a sancta communione segregare præsumpserint, modis omnibus a Sacerdote suo sub quo constitutus est, separabitur a communione, quanto tempore ille perspexerit, ut quod injuste fecit, juste sustineat.* Quam sanctionem Photius in Nomocanone tit. 9. cap. 9. sic eleganter extulit, Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος χωρὶς κανονικῆς αἰτίας ἀφορίζων τινὰ τῆς κοινωνίας, λυομένου τοῦ χωρισμοῦ ὑπὸ τοῦ μείζονος ἱερέως, αὐτὸς ἀκοινώνητος γίνεται ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ ἱερεὺς ὑφ' ὃν τελεῖ συνειδεῖν, *Episcopus aut presbyter, qui citra causam in canonibus comprehensam a communione quempiam segregat, resoluta separatione per majorem Sacerdotem, ipse quantocunque tempore Sacerdoti, cui subest, visum fuerit, a communione excludatur.*

VIII. Est igitur Pastoribus vera jurisdictio, hujusmodi tamen, quæ in regendis hominum animis, iisque ad sempiternam salutem impellendis versetur. Itaque pœnas ab illis, qui ab officiorum divinorum præceptis aberrant, sed similes illius potestatis repetunt, ex qua eas imponunt, sacras nempe & spiritales. Apposite Clemens Alexandrinus libro 12. in Joannem de jure Clavium edisserit, Ἀφιᾶσι γε μὴν ἁμαρτίας, ἤτοι κατέχουσιν οἱ πνευματοφόροι κατὰ δύο τρόπους, κατά γε διάνοιαν ἐμήν. ἢ γὰρ καλοῦσιν ἐπὶ τὸ βάπτισμα τινὰς, οἷς ἂν ἤδη τούτου τυχεῖν ὠφείλετο διὰ τὴν τοῦ βίου σεμνότητα, καὶ τὴν δεδοκιμασμένην εἰς πίστιν. ἢ διακωλύουσι τινὰς, καὶ τῆς θείας χάριτος ἐξείργουσιν ἔτι οὔπω τίους γεγονότας ἀξίους. ἢ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον ἀφιᾶσί τε, καὶ κρατοῦσιν ἁμαρτίας, ἐπιτιμῶντες μὲν ἁμαρτάνουσι τοῖς τῆς ἐκκλησίας τέκνοις, μετανοοῦσι δὲ συγγινώσκοντες, hoc est, *Remittunt porro peccata, vel retinent spiritu afflati homines duobus, ut arbitror, modis. Vel enim ad baptismum vocant eos, quibus illius copia fieri debet, propter vitæ honestatem & probatam fidem. Vel prohibent aliquos & a divina gratia reiiciunt, quod nondum ea se dignos præbuerint. Vel alio modo remittunt, retinentque peccata, dum Ecclesiæ filios vel peccantes castigant, vel pœnitentibus ignoscunt.* Ita enim explicat illam jurisdictionem, quam paulo ante divinam dixerat, τὸ μόνῃ, inquit, πρέπον ἀξίωμα τῇ θείᾳ φύσει τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς πεποίηκεν ὁ σωτήρ, *soli divinæ naturæ congruentem dignitatem discipulis suis Salvator attribuit.* Eximius ergo Ecclesiæ doctor potestatem dicendarum pœnarum in eos, qui peccant, a jure vere divino ligandi & solvendi Episcopis accessisse existimavit. Id ipsum docuere cæteri doctores græci & latini. Quæ cum sint, fidenter Grotius dixit Episcopos quasi præcones aut salutare consilium præberent, sic in Christianos coërcitiones tulisse, quas *pœnitentias* vocabant. Putavit enim forte cum plerisque Hollandis Calvinianis, neminem invitum in veteri Ecclesia pœnas canonum auctoritate constitutas persolvisse. Hoc tamen censuit sine ullo prisco auctore & teste. Nanque ab antiquis Patribus accipimus, ultro alios coërcitiones canonicas, alios vero ingratiis subivisse, quod Dionysius Petavius *in animadversionibus ad Epiphanium Hær.* 59. probavit. Etsi enim qui Pastorum salutaribus jussis parere nollent post commissa flagitia, ab Ecclesia discedere potuerint, tamen ea de causa effici non potest, eos ad subeundas pœnas non fuisse adactos. Quippe par erit, eodem modo concludere, Magistratus politicos nullum habere in nefarios cives imperium, quod qui in jus vocatur, solum vertere potest, ut non amplius patriis legibus obstringatur. Licet & ei, qui a Judi-

Judice damnandus est, ultro mortem sibi inferre, ut ille Romæ, qui a M. Cicerone jamjam condemnandus in judicio, *misit ad eum, qui diceret*, teste Valerio maximo in libro nono, *se non damnatum, sed reum periisse; ac protinus sudario ore & faucibus coarctatis, incluso spiritu, pœnam morte præcurrit.*

IX. Atque ab eadem clavium potestate jus illud constitutum est, cujus vi Antistites Ecclesiarum Sacramentis nonnullos depellunt. Grotius ita habuit, hanc interdictionem idem valere quod Sacramenta aliquibus non exhibere, rem nimirum privatam esse, quæ non ex potestate, sed ex libertate Pastorum agitur, & nihil juris iis derogat, in quos jubetur: de interdictione autem universæ Ecclesiasticæ societatis, quæ major excommunicatio vocatur, paulo post disputavit: eam enim politicam esse pœnam existimavit. Nos eundem eo, quo scripsit, ordine sequimur. Igitur dicimus, Episcopos, cum quosdam Sacramentis interdicunt, hoc ipsum facere, quod ad jurisdictionem pertineat. Hic est minor *ἀφορισμὸς aphorismus*, sive minor excommunicatio, quæ in illos sancitur, quos ab Ecclesia arceri par non est. Eam commemorat Theodoretus in Epistola LXXVII. ad Eulalium, *Κωλυέσθωσαν μὲν τῆς μεταλήψεως τῶν ἱερῶν μυστηρίων, μὴ κωλυέσθωσαν δὲ τῆς τῶν κατηχουμένων εὐχῆς, μηδὲ τῆς τῶν θείων γραφῶν ἀκροάσεως, μηδὲ τῶν διδασκάλων παραινέσεως, Arceantur a participatione sacrorum mysteriorum, a catechumenorum autem orationibus non prohibeantur, neque a divinarum scripturarum auditione, neque a Magistrorum admonitione.* Nimirum hujusmodi interdictio pœna est, eademque gravis, tametsi altera illa minor, quam ii persolvunt, qui ab ipsa Ecclesia depelluntur. Nanque qui a sacris semoventur, multorum bonorum & quidem divinorum amissione multantur, ad quæ capienda jus antea habebant. Gentiles legum latores maximi supplicii loco existimarunt id quod est *εἴργεσθαι* sive *ἀποστερεῖσθαι ἱερῶν sacris arceri*. Nanque sanxerunt, ut eo immanium criminum rei afficerentur. Draco, teste Demosthene *in oratione contra Leptinem*, ad homines a mutua cæde avocandos legem scripsit, in qua jussit, homicidam *εἴργεσθαι σπονδῶν, κρατήρων, ἱερῶν, ἀγορᾶς arceri a libationibus, crateribus, sacris & foro*. Complura ejusmodi pœnæ exempla afferunt Æschines, Lysias, Antipho, Andocides, aliique veteres Scriptores. Qui militiam detrectabat, aut ordinem deserebat, is ex legibus vetabatur *εἰσιέναι εἰς τὰ ἱερὰ δημοτελῆ ingredi in templa publica*. Rex sacrorum, qui in Areopago considebat & judiciis præerat, auctore Polluce *onomast.* 8. *cap.* 9., solebat, *προσαγορεύειν τοῖς ὑπαιτίοις ἀπέχεσθαι μυστηρίων καὶ τῶν ἄλλων νομίμων, interdicere contumacibus ne ad mysteria nec aliis moris patrii beneficiis se immiscerent*. Plato in legibus suis imperavit, illos, qui parentibus manus intulissent, ab urbe exterminari, & *πάντων ἱερῶν εἴργεσθαι ab universis sacris semoveri*. Scitum erat, quod memoriæ prodit Herodotus *in Clio*, ne ad sacra iidem accederent, qui victores essent in ludis Apollinis Triopii, tripodasque aereos, quos tanquam præmium nacti erant, domum deferrent, nec ipsi Numini sacrarent. Hanc legem Agasicles Halicarnassensis violavit. Itaque non modo ipsum, sed patriam suam quinque Civitates Lindos, Jalyssus, Camirus, Cos atque Cnidus *ἐξεκλήισαν τῆς μετοχῆς a communione sacrorum disjunxerunt*. Hæc omnia eo consilio allata sunt, ut quoniam veteres legum latores publicorum criminum reos a sacris suis, falsis quidem & ridiculis arcebant idque supplicium habebant, hinc Grotius disceret, Christianos Sacerdotes gravi pœna eos afficere, quos a sacris vere divinis decedere jubent: ex quo intelligat necesse est, sacram penes eos animadvertendi potestatem residere, quam clavium jus iisdem commissum complectitur.

Igitur exposita est divina illa & sacra præfectura, quam Episcopi & Presbyteri gerunt ad Ecclesiam optime administrandam. Cumque persequuti essemus Patrum testimonia & argumenta, quæ ad illam antiquandam afferebantur, porro explicata sunt ea, quæ Antistites quidem ex divino jure agunt, sed a solo docendi munere & curatione quadam, non autem a jurisdictione proficisci Grotius existimaverat. Videamus nunc de disciplina, quam Præsules sæpe in Synodis ad conservandam morum sanctitatem & ad conciliandam Religioni auctoritatem instituerunt. Nanque Arminianus noster

ster putavit, illam a divinis legibus non fuisse sancitam, quippe sæpe mutata est Episcoporum arbitratu, eamque ob rem ad Christianos cogendos nullam vim habuisse, & neminem nisi consentientem & libentem obstrinxisse, *quamdiu*, inquit, *imperiali auctoritate destituebatur*. Hæc sunt in erratis, quæ corrigantur necesse est. Concedimus equidem instituta illa, quæ ad cohibenda hominum flagitia fuerunt scita, universamque Ecclesiæ disciplinam continent, ab Episcopis hoc est ex humanis legibus fuisse condita. Nanque iis sæpe Ecclesia derogavit, quæ de jure divino nihil remittere potest. At divinus est sacer ille principatus, ex quo Antistites canonica ejusmodi instituta pertulerunt. Est enim potestas clavium, quæ sive in absolvendis hominibus peccatorum quæ commiserunt, sive in iisdem damnandis, castigandisque consistit. Universæ enim Ecclesiæ ea fides extitit, Christum Dominum per illa verba, quæ Apostolis suis edidit, supra a nobis posita, *Quæcumque ligaveritis . . . . . & quæcumque solveritis*, aut ista, *quorum remiseritis . . . .* hoc jus dedisse non iis solum, quos tunc alloquebatur, sed omnium temporum Episcopis, ut salutares pœnas ad coercenda peccata sancire possent, sententiam in reos dicere, eosque condemnare vel absolvere. Id colligemus a Tertulliano. Defecerat is in Montani partes, & ab Ecclesia Catholica, quam Psychicorum societatem dicebat, auctoritatem tollendorum qualiumcumque criminum summovebat, eandem tamen sectæ sive Ecclesiæ suæ adscribebat. Hac cum in opinione versaretur, Catholicos rogabat, cur eam potestatem sibi fecissent? *Unde hoc jus usurpes*, alloquitur Catholicum? *Si quia dixerit Petro Dominus, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, Tibi dedi claves Regni Cælestis: vel, Quæcumque alligaveris, vel solveris in terra, erunt alligata vel soluta in Cælis; ideo præsumis & ad te derivasse solvendi & alligandi potestatem, idest ad omnem Ecclesiam Petri propinquam, qualis es evertens, atque commutans manifestam Domini intentionem personaliter hoc Petro conferentem? Super te, inquit, ædificabo Ecclesiam meam, & dabo tibi claves, non Ecclesiæ; quæcumque solveris, vel alligaveris, non quæ solverint, vel alligaverint*. Demum ita perrexit: *Quid nunc & ad Ecclesiam & quidem tuam, Psychice? Secundum enim Petri personam spiritalibus potestas ista conveniet, aut Apostolo, aut Prophetæ?* Ex tota ista Tertulliani oratione, quam contra Catholicos habuit, duo efficiuntur, primum Catholicos sensisse, potestatem remittendorum criminum eorumque puniendorum non privatim soli Petro, vel Apostolis fuisse mandatam, sed etiam omnibus Ecclesiarum præsidibus, qui in Apostolorum locum successerunt: alterum vero, id nimirum quod nunc agimus, eosdem Catholicos credidisse, hujusmodi auctoritatem esse traditam illis verbis, quibus potestas clavium instituta est. Atque eam Ecclesiæ fidem omnes Patres nobis prodiderunt. Ipse Theodosius imperator, de quo paulo post dicemus, cum Templi septis esset interdictus Ambrosii jussu, libenter confessus est potestatem ita imperandi ei Episcopo a Christo fuisse creditam. Ἐγὼ δὲ στένω, inquit apud Theodoretum in libro V. cap. XVIII., καὶ ὀλοφύρομαι τὴν ἐμαυτοῦ συμφορὰν λογιζόμενος, ὡς τοῖς μὲν οἰκέταις καὶ τοῖς προσαίταις ἀνεῳκτος ὁ θεῖος νεὼς, καὶ εἰσίασιν ἀδεῶς, καὶ τὸν οἰκεῖον ἀντιβολοῦσι δεσπότην. ἐμοὶ δὲ καὶ οὗτος ἄβατος, καὶ πρὸς τούτῳ μοι ὁ οὐρανὸς ἀποκέκλεισται. μέμνημαι γὰρ τῆς δεσποτικῆς φωνῆς ἣ διαῤῥήδην φησίν, ὃν ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένος ἐν τοῖς οὐρανοῖς, *Ego vero gemo ac doleo, meam considerans calamitatem: siquidem servis quidem ac mendicis patet Ecclesia Dei, in quam libere ingrediuntur & Domino suo supplicant. Mihi vero & Ecclesiæ aditus interdictus est & præterea clausæ sunt Cœli fores. Memor enim sum Dominicæ vocis, quæ diserte ita dicit, Quodcumque ligaveritis super terram, erit ligatum & in Cœlis*. Proferamus Augustini locum e sermone quodam ad pœnitentes, quem sic orditur, *Pœnitentes, pœnitentes, pœnitentes, si tamen estis pœnitentes, & non estis irridentes, mutate vitam, reconciliamini Deo. Et vos enim cum catena pascetis. Qua*, inquis, *catena? Quæ ligaveritis in terra, erunt ligata & in Cœlo. Audis ligaturam, & Deo putas facere imposturam?* Canonica igitur disciplina, quæ sacris pœnis flagitiosos homines afficit, ab Episcopis lata est ex divino clavium jure, quo vera jurisdictio continetur. Hoc perspicuum est ex illis, quæ disputavimus: illud

illud sequitur, ut canonicis statutis non modo consentientes & volentes Christiani, sed etiam inviti obstricti essent, sin vero ea detrectassent, magno crimini essent obligati..

XI. At pugnat Grotius, his veterum Episcoporum scitis, ex quibus prisca disciplina orta est, nullam fuisse vim ad cogendos Christianos, *quamdiu imperiali auctoritate destituebantur*. Sic ex sententia ille sua. Sed nihilosecius res contra se habuit. Vetus enim illa disciplina, de qua Grotius commemorat, nullas pœnas aut multas complectebatur, nisi sacras eoque pertinentes ut animos afficerent, eosque emendarent. Itaque nitebatur quidem in tutela & fide summorum Principum, non autem ab illis, sed ab Episcopis, quibus spiritalis gladius fuerat commissus, auctoritatem capiebat. Prisci enim Ecclesiarum præsides, si quid sancirent, quod ad animum respiciebat, aut sacrarum rerum interdictiones juberent, id iure suo egerunt nec ad imperatores receptum habuerunt, sin vero nossent, ad continendos flagitiosos sacram non valere jurisdictionem suam, Imperatores adiverunt, ut publice in eos animadverterent. Patres Synodi Antiochenæ Paulum Samosatensem, Episcopum Antiochenum hæreseos arcessitum & convictum munere suo abdicarunt, & in ejus locum Domnum substituerunt. Hactenus potestate sua functi sunt, quæ iis a Christo mandata fuerat ad gubernandam Ecclesiam. Cumque homo ille Patrum sententiam contemneret, & ab Ecclesia discedere nollet, iidem non commiserunt, ut per vim eum depellerent, sed ad Ethnicum Imperatorem Aurelianum preces adhibuerunt, qui recte jussit, iis Ecclesiam committi Antiochenam, ad quos itali Antistites & Pontifex Romanus litteras mitterent. Sic Paulus *μετὰ τῆς ἐσχάτης*, inquit Cæsariensis *in libro* VII. *cap.* XXX., *αἰσχύνης ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς ἐξελαύνεται τῆς ἐκκλησίας cum summo dedecore per publicam potestatem ab Ecclesia exturbatus est*. Disjunxit enim vetus Ecclesia sæpe in ipsis Synodis politicam animadvertendi rationem a sacra disciplina: hanc decreto suo condidit, illam a summis Magistratibus rogavit.. Sancivit Concilium Antiochenum, quod anno CCCXLI. imperante Constantio habitum est, *ut si quis Presbyter vel Diaconus, proprio contemto Episcopo, ab Ecclesia seipsum segregaverit & privatim congregationem effecerit & Altare erexerit & Episcopo arcessente non obedierit, nec velit ei parere, nec morem gerere primo & secundo vocanti, is omnino deponatur, nec amplius curationem assequi aut suum possit honorem capere. εἰ δὲ παραμένοι θορυβῶν καὶ ἀναστατῶν τὴν ἐκκλησίαν διὰ τῆς ἔξωθεν ἐξουσίας ὡς στασιώδη αὐτὸν ἐπιστρέφεσθαι, sin vero perseverat perturbare & Ecclesiam evertere, per externam potestatem ut seditiosus castigetur*. In Concilio Carthaginiensi tertio lege rogatum est, ut jus constitueretur conveniendi summum Provinciæ Rectorem ad coercendum Cresconium Episcopum Africanum, qui, cum a parœcia sua discedens alienam Ecclesiam administrandam suscepisset, ab Ecclesiasticis interdictionibus nihil pertimescebat. Canon hic est XLIIX. in Codice Africano, *Petimus secundum quod nobis mandatum est, ut concedatis fiduciam, quo, jam necessitate ipsa cogente, liberum sit nobis, rectorem Provinciæ, secundum statuta gloriosissimorum Principum, adversum illum (* Cresconium *) adire, ut qui miti admonitioni Sanctitatis vestræ acquiescere noluit & emendare illicitum, αὐθεντίᾳ ἀρχοντικῇ παραχρῆμα κωλυθῇ, auctoritate judiciaria protinus excludatur*. Legitur in eodem Codice Canon LXVII., in quo Patres litteras commemorant, quibus *οἱ τῆς Ἀφρικῆς ἄρχοντες Judices Africæ* rogantur ut præsidium Catholicæ Ecclesiæ ferant contra Donatistas iis in civitatibus, in quibus *ἡ τῶν ἐπισκόπων αὐθεντία καταφρονεῖται Episcoporum auctoritas contemnatur*. Plura non addimus, de quibus *in orig. Eccl. lib.* XVI. *cap.* II. veterum canonum peritissimus Binghamus. Nanque ex illis, quæ attulimus, perspicuum est, veteres Patres nunquam ad Imperatores adivisse, ut sententiis suis, quas ferebant jure clavium, auctoritas adjungeretur, sed tum demum eos interpellasse, cum improbi homines Ecclesiasticis pœnis haud percellebantur, ita ut politicarum coercitionum genere hos cohiberi oporteret: ex quo illud adparet, eosdem Patres sensisse, penes Ecclesiam residere potestatem jubendi multas, quibus animus affici posset & a peccato avocari, ac disciplinam condendi, quæ Christianos

ftianos homines satis cogeret, etiamsi nulla Imperatorum auctoritas accederet.

XII. Disputatum est hactenus de divina Sacrorum Antistitum jurisdictione, cujusmodi nullam iis a Christo fuisse creditam Arminianus pugnavit. Jam differamus oportet de altera illa jurisdictione, quam iisdem pientissimi Imperatores, Reges aliique summi Magistratus commiserunt. Grotius namque existimavit, universam, quantacunque est amplissimo Pastorum ordini juris dicundi potestas, Principes auctores habere. Atque censuit eam fuisse mandatam partim *jure ordinario*, qualis illa est, quæ in cognoscendis Religionis rebus posita est, partim ex eorum, qui de civili negotio certabant, consensu, approbantibus Imperatoribus & sententiam, quæ dicebatur, supremam habentibus, partim denique ex *delegatione*, illam nimirum, ex qua Antistites cognitionibus de criminibus & negotiis Clericorum tanquam judices præerant. Hæc Arminianus dicere sic perrexit, ut contenderet, credita tandem ab Imperatoribus jurisdictione, jus Episcopis accessisse, quo improbos Christianos possent Ecclesiarum septis & piorum cœtu interdicere, quæ *major excommunicatio* appellata est. Ruit scilicet in dicendo & vera falsis confundit. Igitur disjungamus necesse est, quæ maxime discrepant. Alia enim est cognitio de publicis criminibus, item civilibus privatisque rebus Clericorum & Christianorum, cui adjuncta est potestas in eos politicis pœnis animadvertendi, qui deliquerunt, aut decretis non parent. Hæc universa jurisdictio ad illos, qui imperium gerunt, ita pertinet, ut nemini adscribi possit, nisi iis solis, quibus iidem mandaverint. Unum enim & summum est in unaquaque Republica imperium, a quo omnis politica juris dicundi auctoritas proficiscitur. Qualicunque hujusmodi potestate præditus est amplissimus Episcoporum ordo, eam habet a summis Civitatum & Regnorum Rectoribus, quod perspicuum est tum ex Romanorum Imperatorum rescriptis, quæ in utroque codice evolvimus, tum ex piorum Regum legibus, quæ in patriis cujuslibet Christianæ Reipublicæ monumentis leguntur. Illudque sequitur, in hac administranda provincia, quæ a Principibus commissa est, Episcopos sacra hoc est imperatoria vice judiciis præesse, & ex politicis legibus debere sententias dicere. Atque ea res convenit inter omnes juris divini & humani consultissimos. Alia autem est de religione cognitio, cui talis auctoritas adscribitur, quæ in animos solum animadvertit & in imponendis Ecclesiasticis pœnis versatur. Ea potestas, quæ olim sive legibus Gentium sive mosaico jure summis Magistratibus attribuebatur, a Christo solis Sacerdotibus data est, quos ipse renunciavit & ad Ecclesiæ gubernacula admovit. Hanc ipsam tamen Grotius Principibus vindicavit, qui deinde Episcopos arbitratu suo eidem præfecissent. Protulit Christianos Imperatores, qui, cum disjunxissent a religione civilia omnia negotia, his judicandis magistratus suos præesse, illam vero administrari ab Episcopis jusserunt. Id sic Grotius accepit, perinde atque illi Religionis regimen, quod penes ipsos resideret, Episcopis dedissent. Nominavit Valentinianum I., Arcadium, & Honorium, Valentinianum III., Theodosium juniorem & Justinianum. At enim hi omnes non id studuerunt, quo eos spectasse Grotius voluit. Nanque reipsa legibus vetuerunt suis, ne politici Magistratus jus dicere auderent de Religione, cujus cognitionem Episcopis Christus commisit. Quid egerit Valentinianus senior, ab Ambrosio accipimus, qui ad ejus Filium Valentinianum juniorem sic scripsit, *Augustæ memoriæ Pater tuus non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit, in caussa Fidei vel ecclesiastici ordinis alicujus, eum judicare debere, qui nec munere impar sit, nec jure dissimilis*, (*hæc enim verba rescripti sunt*) *hoc est, Sacerdotes de Sacerdotibus voluit judicare*. Cum dixerit, *in caussa Fidei eum judicare debere, qui nec munere impar sit, nec jure dissimilis*, plane declaravit, eam rem ad Episcopos solos jure divino pertinere, eademque Magistratibus interdixit. Pergit enim, *Quando audisti, clementissime Imperator, in caussa Fidei laicos de Episcopis judicasse? Ita ergo quadam adulatione curvamur, ut Sacerdotalis juris simus immemores & QUOD DEUS DONAVIT MIHI, hoc ipse aliis putem esse credendum?* Et mox, *Ut certe, si vel Scripturarum seriem Divinarum vel vetera tempora retractemus, quis est, qui abnuat, in caussa*

Fidei, *in caussa*, inquam, *Fidei Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis judicare*. Nec secus Honorius Imperator edixit, *Quoties*, inquit, *de Religione agitur*, *Episcopos convenit judicare*. Quid enim valet, *convenire* Episcopos Religionis esse judices, nisi jus & æquum esse, ut illi de religione judicium ferant? Ex quo adparet, Honorium nihil juris Episcopis credidisse, sed tantum declarasse quod iis Christus tribuerat. Patres Concilii Carthaginensis quinti Canone IV., qui est LIX. codicis Africani, anno 398. ab Honorio expetiverunt, ut juberet, Clericos qui de pecuniariis negotiis cognoverant ex eorum qui litigabant consensu, non adigi ad dicendum testimonium, si forte qui causam amiserant, non starent suis decretis, & publicos Judices interpellarent. Imperator his acceptis precibus, ad Apollodorum Proconsulem Africæ legem jussit, ut omnes de publicis privatisque rebus concertationes soli Magistratus audirent, sed tamen par esset, Episcopos sibi vindicare cognitiones de religione. Ea lex prima est in titulo Codicis Theodosiani de Relig., *Quoties de Religione agitur*, *Episcopos convenit judicare*, *cæteras vero caussas*, *quæ ad ordinarios cognitores vel ad usum publici juris pertinent*, *legibus oportet audiri*. His expositis, quæ pluribus probavit juris cæsarei consultissimus Gothofredus *in commentario ad legem Cod. Theod. in tit. de Paganis*, Honorius videtur recusasse, quominus Episcopis eas partes mandaret, quas publici Magistratus implere poterant, contra vero asseruisse id quod in Episcoporum erat potestate, & Magistratibus per divinas leges sibi arripere non licebat. Veniamus ad Valentinianum III., qui *in Novella de Episc. judic.* 12. sancivit, Episcopos ea præditos non esse auctoritate, ut de causis pecuniariis sive clericorum, sive cæterorum civium jus redderent, nisi iidem, inter quos negotium agitur, eos arbitros sibi communi consensione delegerint. Hanc vero causam attulit, quod Antistites nullam sibi jurisdictionem vindicare possint, nisi eam, quæ ad expromendam explicandamque Religionis doctrinam illis credita est, *Quoniam constat Episcopos & Presbyteros forum legibus non habere*, *nec de aliis caussis secundum Arcadii & Honorii rescripta*, *quæ Theodosianum corpus ostendit*, *præter Religionem posse cognoscere*. Hæc quidem, ex quibus intelligi fas est, Valentinianum, cum quicquid politici juris est, Episcopis ademisset, in iis tamen sacram inesse jurisdictionem affirmasse, quæ in judicandis Religionis rebus consistit. Sic Valentinianus, præclare quidem & ex sententia piorum Imperatorum, qui ante eum Rempublicam Romanam gesserunt, ut illius memoriam tot figere maledictis ea de causa Baronius non debuisset. At id quod instat. Adjunguntur a Grotio auctores postremæ legis, quæ in titulo Codicis Theodosiani *de Episcopali judicio* posita est. In lege edicitur, ut Episcopus Alexandrinus Timotheus in universa Ægypti Præfectura judicet de causis Ecclesiasticis iisque quæ ad Christianam pertinent sanctitatem, sed cætera negotia ad Optatum Præfectum Augustalem deferantur, *Habent* (Clerici) *Judices suos*, *nec quidquam his publicis commune cum legibus*, *quantum ad caussas tamen ecclesiasticas pertinet*, *quas decet Episcopali auctoritate decidi*. *Quibuscumque igitur mota fuerit quæstio*, *quæ ad Christianam pertineat sanctitatem*, *eos decebit sub eo Judice litigare*, *qui Præsul est in suis partibus omnium Sacerdotum*. Ex his verbis efficimus, legis auctores non concessisse Episcopis, sed solum conservasse potestatem divino jure mandatam, quæ Religionis cognitione continetur. Hoc enim intelligimus, cum dicunt *caussas Ecclesiasticas sive quæstiones quæ ad Christianam pertinent sanctitatem decere* (sive justum esse) *Episcopali auctoritate decidi*. Cæterum Jacobus Gothofredus existimat, titulum *de Episcopali judicio*, in quo ea lex posita est, nusquam in antiquis Theodosiani Codicis exemplaribus exstitere, & totum esse confictum. Atque ad hanc tollendam legem id magno esse argumento dixit, quod Præfectus Augustalis non erat Optatus, cum Timotheus Alexandrinam Ecclesiam regebat. Nanque *notitia Præfectorum Augustalium* quam Scaliger edidit, Florentium quendam Augustalem eo tempore hoc est anno 385. nominavit. Sed hæc missa faciamus, quippe quoniam in ea lege sive sincera, sive fal-

ſa aut interpolata nihil eſt, quod nobis officiat. Jam eorum Principum, quos Grotius commemoravit, poſtremus eſt Juſtinianus, qui plane in iis legibus, quæ afferuntur, rem explicavit. Nanque inquit, *neceſſe fore jubemus, ut negotia Eccleſiaſtica a ſolis religioſiſſimis Epiſcopis aut Metropolitanis aut a ſacris Synodis aut a ſanctiſſimis Patriarchis cognoſcantur*: & alias, *Oportet talia eccleſiaſtice examinari*. Si enim oportet, ut ſacri Antiſtites de Religione cognoſcant & judicent, quod Juſtinianus profitetur, palam eſt, eos non a Principatu, ſed a Chriſto hujuſmodi provinciam adminiſtrandam ſuſcepiſſe. Tenemus igitur piorum Principum mentem, qui cognitionem Religionis a rebus civilibus disjunxerunt, & has Magiſtratibus, illam vero Epiſcopis commiſerunt. Nanque aperte ſentiunt, hanc poteſtatem Epiſcopos a Chriſto habere, in quam nefas ſit publicos magiſtratus invadere, quod dogma multis in proluſione perſequuti ſumus.

XIII. Sequitur ex iis quæ de auctoritate Clavium diſputavimus, penes Epiſcopos jure divino eam eſſe juriſdictionem, ut eos, qui Religionis præcepta non ſervant nec monitis ſuis parent, ab Eccleſia depellere poſſint, hoc eſt non modo ſacris, ſed omnium Eccleſiaſticorum officiorum ſocietate interdicere. At quoniam Grotius hoc jus ad Epiſcopos acceſſiſſe contendit a piis illis Imperatoribus, qui de Eccleſia optime meruerunt, porro is locus pluribus exponendus eſt. Plerique eorum, qui XVI. ſæculo deſciverunt ab Eccleſia Catholica Romana, de jure quærere cæperunt, quo interdictio omnium Eccleſiaſticarum rerum, ſive *excommunicatio* niteretur. Primi fuerunt Tigurini Theologi qui cenſuerunt, auctoritatem ex Divinis Legibus non eſſe ſacris Paſtoribus ſubmovendi hominis a ſacris & præſertim ab Euchariſtia. Illi enim, cum anno 1519. Eccleſiam Tigurinam condidiſſent, *non inſtituerunt presbyterium vel talem Senatum Eccleſiaſticum, qui examinaverit communicaturos & ad communionem admiſerit aut ab ea excluſerit peccatores . . . exiſtimarunt enim & crediderunt Cœnam Dominicam a Domino eſſe inſtitutam non ut ſit ventilabrum aut cribrum quo cribrentur aut diſpergantur ab invicem homines ſed ſynaxin ideſt coagmentationem*. Ad eos Zuinglius putavit Eccleſiam, primis illis ſæculis, in quibus Principes ei nullum præſidium afferebant, ad coercendos flagitioſos Chriſtianos id conſilium cepiſſe, ut iſtos a piorum cœtu divelleret & numero ſceleratorum publice haberet: hoc vero coercitionis genus nec porro utile nec ſalutare eſſe, poſtquam Principes Chriſtianam Religionem aſciverunt in Civitate. Sic ille, cum an. 1531. rogatus eſt, quid Anabaptiſtis reſponderetur, qui de excommunicatione decertabant, *Apoſtoli ſub ethnico Magiſtratu vixerunt, qui tamen ſcelera non puniverunt, a quibus quiſque Chriſtianus abhorrere debet. Sed ut Eccleſia pœnam ſcelerum aliquam haberet, admonitionem aſſumſit & excluſionem, quia gladio punire non poterat. Et hæc quidem cauſſa apud eos excommunicationis erat. Quia vero jam Chriſtianus Magiſtratus ſcelera ipſa ipſemet ſuppliciis coercet, ideo excommunicatio non amplius neceſſaria eſt*. Zuinglium ſequuti fuerunt Theologi Zofingæ, qui anno 1532. judicarunt, *poſſe etiam aliam pœnam & coercitionem in Eccleſia Dei eſſe, quam haberi pro Ethnico & Publicano: Quia Chriſtus nihil aliud vult, quam ut ſcelera puniantur, atque adeo non perperam fiet ſi & hoc quoque tempore aliud pœnæ genus conſtituatur, ut ea nempe Magiſtratui committatur*. In eandem ſententiam loquuti ſunt præcipui omnes Helveticarum Eccleſiarum Miniſtri in comitiis, quæ Baſileæ anno 1536. habuerunt. Hæc ordine enarrat Tigurinæ Eccleſiæ Paſtor Heinrychus Bullingerus in Epiſtola ad Petrum Dathenum in Palatinatu Miniſtrum & Theologum, eoque ſpectat, ut Eccleſiarum quæ a Romana diſceſſerant, conſenſu evinceret, interdictionem ſacrorum aut nullo aut certe temporario Divino Præcepto fuiſſe ſancitam.

In iis vero, qui de abroganda excommunicatione cogitarunt, princeps auctor eſt Thomas Eraſtus, vir quidem medicus & magno optimarum artium ſtudio excellens, ſed qui in divinarum rerum diſciplinis ita verſatus eſt, ut perdere eas ſtuderet. Librum edidit, quem inſcripſit, *Explicatio graviſſimæ quæſtionis, utram excommunicatio, quatenus Religionem intelligentes & amplexantes a Sacramentorum uſu propter admiſſum*

faci-

facinus arcet, *mandato vitatur Divino*, *an excogitata sit ab hominibus*. Cumque is a pluribus male exceptus esset, statim libri sui apologiam conscripsit, quam *confirmationem* vocavit. Quid agat aut sentiat, idem in operis sui *Thesi* 10. sic declarat, *Quaeritur*, inquit, *utrum in sacris litteris vel mandatum vel exemplum aliquod extet, quo tales* (flagitiosi Christiani) *jubeantur aut doceantur a Sacramentis submoveri? Responsio nostra est*, *nullum extare*, *sed contrarium potius*, *tum exempla tum praecepta passim in Bibliis occurrere*. Scripsit deinde Joannes Seldenus opus *de synedriis & praefecturis juridicis veterum Hebraeorum*. In toto ferme primo libro contendit, Ecclesiam jus illud, quo improbos cives suos sacris depellit, statim sibi asciviſſe tum ab Hebraeis tum a Gentilibus, atque eorum, quos complexu suo continebat, consensu & pacto confirmasse. Disciplinam enim quandam excogitavit, quam percussio foedere Christiani sibi constituerunt & cui libenter paruerunt sacrorum Pastorum admonitu & jussu. Rem eo fuisse loco existimavit, donec Principes Christianam Religionem amplexi essent & quidquid in Ecclesia erat receptum ad flagitiosos homines puniendos, legibus suis sanxissent. Ab horum partibus stetit Grotius noster, qui sacram omnem jurisdictionem Episcopis & Presbyteris negavit, eam nimirum potestatem, quae jus in animos diceret eosdemque cogeret, & quam ii administrant, illam esse politicam & Imperatoriam arbitratus est. Itaque collegit, eosdem Ecclesiarum Pastores, si quos sacris, piorum conventibus & Templorum septis interdicant, id eo jure facere, quod a Principibus acceperunt. Ita ille.

XIV. At contra inter eos ipsos, qui ab Ecclesia Romana defectionem fecerunt, longe plures sunt, qui potestatem ferendae excommunicationis vindicant, tanquam Divinam & Evangelicam, cui omnes Christiani parere debeant. Joannes Calvinus, quem omnes fere auditores sui sequuti sunt, in libro quarto *institutionum Christianae Religionis* cap. XI. existimavit, Christum hanc jurisdictionem Sacris Pastoribus dedisse, cum eos his affatus est apud Mat. XVIII. 17. *Si Frater aliquis Ecclesiam non audierit sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus*. *Amen dico vobis*, *quaecumque ligaveritis super terram*, *erunt ligata & in Caelo*. Quae verba sic persequutus est, ut ex iis Zuinglianos refelleret, qui praeceptum depellendi cujuslibet scelerati hominis a piorum societate non perpetuum sed temporarium crediderunt. In Thomam Erastum multi scripserunt, quorum princeps Theodorus Beza omnibus antelatus est. Hic enim anno 1590. librum edidit *de vera excommunicatione & presbyterio*, in quo libro potestatem jubendae sacrorum interdictionis esse Divinam probavit iisdem argumentis, quibus ad eam rem Catholici Theologi utebantur. Idem certamen cum Erastianis suscepit Samuel Basnagius Flottemanvillaeus in dissertatione III. *de Christiana excommunicatione*, quae legitur in volumine secundo Annalium Politico-Ecclesiasticorum. Quid singulos auctores persequamur? Lutheranae enim & Calvinianae pleraeque Ecclesiae in publicis, quas ediderunt, *Confessionibus* excommunicationem esse poenam existimant, quam ad perpetuam Christianae sanctitatis conservationem Christus sancivit. In *Confessione Fidei*, quae exhibita est invictissimo Imperatori Carolo V. Caesari Augusto in comitiis Augustae anno MDXXX. haec legimus, *Cum de jurisdictione Episcoporum quaeritur*, *discerni debet Imperium ab ecclesiastica jurisdictione*. *Porro secundum Evangelium*, *sive ut loquuntur de jure Divino nulla jurisdictio competit Episcopis ut Episcopis*, *hoc est his quibus est commissum ministerium verbi & Sacramentorum*, *nisi remittere peccata*, *item cognoscere doctrinam*, *& doctrinam ab Evangelio dissentientem rejicere*, *& impios*, *quorum nota est impietas*, *excludere a communione Ecclesiae sine vi humana sed verbo*. *Hinc necessario & de jure Divino debent eis Ecclesiae praestare obedientiam juxta illud*, *Qui vos audit*, *me audit*. Quibus in verbis a politico & publico principatu seponitur sacra jurisdictio, quae ad animos solum pertinet, & in abolendis peccatis, itidem in expromenda vera Religionis doctrina & in submovendis nefariis hominibus ab Ecclesia versatur. Haec aperte Episcopis ex Divinis Legibus adscribitur. Neque enim porro hac in re discrepant ab Augustana *Confessiones* Helvetica *in Art.* 18., Gallicana *in Art.* 14., Bohemica *in Art.*

Art. 33., aliæque plures. In Belgica Calviniani sic mentem exprimunt suam *in Art.* 32., *Nos omnia humana inventa omnesque leges reiicimus quæ ad Dei cultum sunt introductæ, ut iis Conscientiæ ullo modo illaqueentur aut obstringantur. Easque solas suscipimus quæ idoneæ sunt vel ad fovendam alendamque concordiam vel ad nos in Dei obedientia retinendos. Ad id vero in primis necessaria est excommunicatio ex præcepto Verbi Dei usurpata & aliæ illi annexæ disciplinæ Ecclesiasticæ appendices*. Cumque hæc *Confessio* in Synodo Dordrechtana examinaretur, articulus trigesimus secundus in verbis quidem, at non in sententia mutatus est. Sic enim concipitur, *Ad id vero in primis requiritur Excommunicatio juxta verbum Dei cum reliquis ejus appendicibus usurpata*. Quorsum enim hæc verba spectant, nisi significent, excommunicationem verbo Dei esse præscriptam? Hujusmodi enim sensus redditur in duabus Græcis versionibus, in quibus quasi ad jucunditatem Belgica *Confessio* legitur; in altera, quam elaboravit Jacobus Revius post Synodum Dordrechtanam, *ὧν ἐστι ὁ θεοπαράδοτος ἀφορισμὸς ἤτοι Ἀναθεματισμὸς καὶ τὰ τούτου ἐχόμενα*, *e quibus est excommunicatio a Deo tradita, sive anathematismus cum ejusdem appendicibus*; in altera vero, sed græcæ linguæ vulgaris quam Hierotheus Archimandrita confecit, *Εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι ὁ Ἀφορισμὸς ἤγουν ὁ Ἀναθεματισμὸς παραδόμενος καὶ προσταγμένος ἀπὸ τ Θεὸν μετ' ἐπίλοιπα ὁποῦ περιέχει*, *id genus est excommunicatio tradita & imperata a Deo idest anathematismus & reliqua in eo contineri solita*. Accedit, quod publice in Anglicana Ecclesia receptum est, ut excommunicationis ferendæ auctoritas Divina haberetur. Nanque Elisabetha imperante post Edwardum & Henricum mutatæ Religionis in Regno suo primos auctores, in Synodo Anglicani Pastores hanc formulam sanciverunt, *Episcopus N. NOMINE ATQUE AUCTORITATE DEI OPTIMI MAXIMI excommunicat N. ab omni societate Ecclesiæ Dei & tanquam membrum emortuum amputat a Christi corpore*. His expositis novimus, quanti ab iis ipsis, qui ab Ecclesia Catholica secesserunt, illorum opinio æstimetur, qui excommunicationem ex Divinis esse legibus negant.

XV. Igitur apud Hæreticos, qui de sanctioribus quibusque Christianæ Religionis rebus disputarunt, in his est quæstio de interdictione sacrorum. At enim apud omnes Catholicos dogma est, Ecclesiam hac regiminis temperatione contineri, ut Episcopis jus esset ab illa eos arcere, quos sæpe commonefecerint neque a fraude revocare potuerint, idque facerent sine dominatu & sine ulla publica vi, sed solo verbo & sententia, cui ab omnibus mos sit gerendus, quos Christianum nomen complectitur. Hæc autem interdictio a Divino jure id solum habet, ut illi, in quos lata est, non modo procul absint a Sacris, sed Ecclesiasticorum officiorum societate disiungantur, qua Christiani omnes tanquam Christiani devinciuntur. Ea quidem Divini juris sanctio est, ad quam Principes illi disciplinæ conditores Apostoli adjunxerunt, ut iidem, quibus Ecclesia interdictum est, a piorum cœtu depellerentur, & ea porro consuetudine hominum carerent, quæ ad propiorem amicitiam accedit, sed quam nec leges Gentium, nec civiles jubent. Nanque ab officiis, quæ ex his legibus impleri debent, nemo submoveri potest, nisi ob publicum facinus & eorum decreto, qui Principatum politicum gerunt. At Christus voluit, penes eos, quos Ecclesiarum Præsides & Rectores creaverat, ad perpetuam Religionis incolumitatem talem solum jurisdictionem residere, quæ ad regendos animos pertineret, nec de civili imperio aliquid demeret. Explicata est Catholicorum sententia, ad quam paucis probandam aggredimur. Ecclesia est hominum societas qui vivunt ex Divinis legibus iisque quas Christus rogavit. Oportet porro ut quidquid in ea geritur, id ordine peragatur, quo sublato perturbatio rerum sequitur & magna confusio. Eum in finem ab initio deligendus fuit sacrorum administrorum quasi senatus, qui cæteris omnibus præessent, Hos Apostolus vocavit *ποιμένας Pastores* Eph. IV. 1. *τοὺς προϊσταμένους Præsides* Rom. XII. 8. *κυβερνητοὺς gubernatores* 2. Cor. 12. 28. & alias *πρεσβυτέρους Episcopos*. At quomodo ab iis hujusmodi præfectura administraretur, nisi censuram de moribus agere possent, & eos, qui præceptis parere nollent, ab Ecclesia divellere? Hanc quidem jurisdictionem Christus iis, quos Ecclesiæ præfecit, expres-

facris & Ecclesia arceat. Atque primum dicit, in iis non significari excommunicationem, quæ apud Hebræos in more erat recepta, quippe ad ethnicos & publicanos illius vis non pertinebat. Nanque Hebræi quum eos, quos excommunicabant, in posterum pristinæ societatis exsortes existimarent: quomodo ethnicos & publicanos hac pœna afficere possent, quibuscum nulla unquam erat consuetudo? Ad hoc objicit, in iisdem verbis non contineri Christianam excommunicationem. Qui enim hanc subeunt, sacris interdicuntur, cum contra publicani atque ethnici a Templis apud Hebræos decedere non juberentur Christi temporibus: perspicuum illud est apud Lucam XVIII., 10., *Duo homines ascenderunt in Templum, ut precarentur, unus Pharisæus, alter Publicanus*. Hæc cum Seldenus opposuisset, sic concludit, Christum dumtaxat præcepisse quid privatus civis cum cive ageret, a quo offensus sit, idque voluisse, ut alter alterum loco publicani atque Ethnici sive *socii vilis* haberet.

Hæc fere ille. Sed, quod primum est, dispiciamus. Apud Hebræos quidem Publicanis atque Ethnicis nec societatis nec amicitiæ officiis interdicebatur eorum decreto, ad quos ea res spectabat. Cur enim utrique illi interdicerentur ea consuetudine hominum qua ex publicis legibus semper carebant ob vitæ & religionis suæ rationem? Quanto contemptu inter Hebræos laboraverit ethnicum ipsum nomen, ecquis nescit? Ethnici enim erant ἀλλόφυλοι *alienigenæ*, iidem, qui a Deo animum averterant: quo Hebræorum judicio utebantur & publicani, quos ἁμαρτωλοὺς *peccatores*, παρανόμους *exleges*, ἀσώτους *dissolutos* vocabant, & sæpe cum πόρναις *meretricibus* conjungebant. Eos Baptista apud Lucam III. 12. improbitatis suæ monuit. Neque enim aliarum gentium de iis honestior erat existimatio. Zeno Comicus,

Πάντες τελῶναι πάντες εἰσὶν ἅρπαγες,
Quot publicani sunt, tot raptores puta.

Apud Suidam vetus Scriptor publicanorum vitam sic descripsit, Πεπαῤῥησιασμένη βία, ἀνεπιτίμητος ἁρπαγή, ἀναίσχυντος πλεονεξία, πραγματεία λόγον μὴ ἔχουσα, ἀναιδὴς ἐμπορία, *vis soluta, rapina non reprehensa, inverecunda avaritia, negotium ratione carens, impudens mercatus*? Scholiastes ad Equites Aristophanis, Διεβέβλητο τὸ τοῦ τελώνου ὄνομα, ὡς καὶ τοῦ Κλέωνος ὄντος τελώνου καὶ ὑπὲρ τὸ τέλος τελωνοῦντος, *male audiebat nomen Publicanorum, quia & Cleon erat publicanus & plus exigebat, quam fas erat*. Apud Plutarchum de Græcis est, Τὸ τελωνεῖν ὄνειδος ἡγοῦνται, *vectigal conducere dedecori ducunt*. Redeamus ad Hebræos, quorum patriæ leges ethnicos & publicanos indignos esse sciscebant, quibuscum qualiscumque societas intercederet. Versabantur quidem in Republica, sed universi fere juris exsortes & maximo cum probro. Ad has leges *apud Matthæum* IX. 11. Pharisæi respexerunt, qui Apostolos rogarunt, διατί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; *quare cum publicanis & peccatoribus edit Magister vester*? Petrus *Act*. X. 23. Cornelium aliosque Gentiles sic affatur, ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ, *Vos scitis quomodo nefas sit viro Judæo conjungi aut accedere ad alienigenam*. Plura in eandem sententiam omittuntur. Nanque perspicuum est, apud Hebræos ex perpetuis legibus suis ethnicos & publicanos Synagoga hoc est Ecclesia & Republica esse interdictos, ex quo opus non erat, ut publico decreto ab ea exterminarentur. Nimirum non Magistratus, sed leges Civitatis alienigenas excommunicabant. Quinimo, cum is, qui Judæus erat, ob facinus segregabatur e synagoga, reipsa hoc ipsum agi videbatur, ut eodem, atque publicanus & Gentilis, loco existimaretur. Itaque plane efficitur, Christum sanxisse, penes Apostolos & Episcopos potestatem residere jubendæ *excommunicationis*, idque iis verbis, quibus jussit, numero publicanorum atque Ethnicorum eos haberi quorum animus post multas objurgationes a peccatis sese non averterit.

Jam illud alterum, quod opponitur, paucis explicemus. Quis nimirum animo intelliget, eos, quos ad Synagogam non pertinere leges sciscebant, cum Judæis fuisse conjunctos Religionis officiis? Eos sacrorum fuisse participes, quibuscum omnis societas & consuetudo vetabatur, atque in ea regione, in qua Respublica eadem erat atque Ecclesia? Nec contra facit illud ex parabola, *Duo homines ascenderunt in Tem-*

plum, ut precarentur, unus Pharisæus, alter publicanus: Sequitur enim parabola, Καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, *publicanus longe consistens nolebat oculos ad Cœlum tollere.* Nanque intra Templum Hierosolymis erat atrium, quo publicani iidemque Gentiles accedere poterant. Id de Templo Salomonico nonnulli negant, sed de altero Templo omnes affirmant, quod conditum est, cum Hebræorum Respublica Gentibus parere cœperat. Eo publicanus, de quo in parabola, accesserat, nec ultra eum locum progressus erat: longo enim intervallo a Pharisæo distabat. Intra septum consistebat, quo a Gentilibus Judæi segregabantur. Sic nanque publicæ leges jubebant, ea quidem de causa quod Judæis cum Ethnicis nulla nec Religionis, nec pontificii juris, nec sacrorum intercedebat communitas. Arbitramur autem in primum illum sacrarum ædium aditum Gentiles fuisse intromissos, ut sublata superstitione, illius religionis, quæ in illis colereiur, veritate & majestate moverentur. Eam sane ob rem illi in Proseuchas admittebantur. Testis est Philo *in Legatione*, ἠπίστατο οὖν καὶ προσευχὰς ἔχοντας καὶ συνιόντας εἰς αὐτὰς καὶ μάλιστα ταῖς ἱεραῖς ἑβδόμασι, ὅτε δημοσίᾳ τὴν πάτριον παιδεύονται φιλοσοφίαν, *sciebat enim illos proseuchas habere & in eos convenire solitos, præcipue sabbatis, quo die patrias leges ac philosophiam publice condiscunt:* qua in pericopa vox δημοσίᾳ *publice* otiose se non habet. Nanque declarare videtur, Judæos palam admissis cujuslibet religionis hominibus, libros legis mosaicæ explicasse, quod & docet Tertullianus in *Apologetico cap.* 18., *sed & Judæi palam lectitant. Vectigalis libertas vulgo additur sabbatis omnibus.* Hujusmodi erat proseucha illa, de qua Lucas *in cap.* XVI. *Actorum Apostolicorum*, τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμὸν, οὗ ἐνομίζετο προσευχὴ εἶναι, *Die autem sabbatorum egressi sumus extra Civitatem juxta fluvium, ubi videbatur esse proseucha.* Nanque ea ad Judæos pertinere debuit, quippe antequam Paulus in Urbem Philippos venisset, nullidum iis in locis erant Christiani. Atque illud Judæorum institutum majores nostri sequuti fuerunt: Nonnulli quidem temporibus Tertulliani receperant in Africana Ecclesia, de quibus ipse queritur *in libro de Præscriptione Hæreticorum cap.* 41., *In primis quis Catechumenus, quis Fidelis, incertum est: pariter adeunt, pariter audiunt, pariter orant: etiam Ethnici si supervenerint, sanctum canibus & porcis margaritas, licet non veras, jactabunt.* Tertulliani autem auctoritas ab incepto Afros non deterruit. Nanque in Synodo Carthaginensi IV. *cap.* 84. sanxerunt, *ut Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam & audire verbum Dei sive Gentilem, sive Hæreticum, sive Judæum usque ad missam Catechumenorum.* De aliis Ecclesiis, quæ idem exemplum sibi asciverunt, Doctissimus Cotelerius edisserit *in ann. ad lib.* II. *constitutionum Apostolicarum.*

XVII. Sequuntur verba, *Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Cœlis.* Existimat Grotius Christum ad singulos Christianos respicere qui injuriam acceperunt, iisque ligandi & solvendi potestatem credere. Nominat quasi consentientes sibi priscos Ecclesiæ Doctores, & in his Theophylactum qui ad cap. XVIII. Matth. *Si tu offensus*, inquit, *habes eum, qui te injuria affecit sicut publicanum & gentilem, erit ille & in Cœlo talis. Si autem solveris eum, hoc est ignoveris, erit ei & Cœlo condonatum. Non enim solum quæ solvunt Sacerdotes, sunt soluta, sed quæcunque & nos injuria affecti vel ligamus vel solvimus & ipsa erunt ligata vel soluta.* Hæc facile reiiciuntur. Nanque nobis Sacras Tabulas legentibus nihil tam apertum est, quam Christum oratione sua ad solos Ecclesiæ Pastores spectare, cum præcepit de corripiendo Fratre, eodemque deinde ligando, qui sæpe monitus ad se redire recusaverit. Id ipsum vero satis paulo ante expositum est. Accedit quod omnis auctoritas, cujus insigne est clavis, eximia quidem est, iisque tribuitur, qui summa dignitate præditi sunt. Narravit Isaias XXII. 22. clavem Davidicæ domus (מפתח maphteah) penes Eliacimum residere. Hoc quidem idem valebat, atque Eliacimum Regiæ Aulæ totique Reipublicæ præesse. Is a Flavio Josepho in *libro* X. *cap.* I. *Antiq. Judaic.* dictus est τῆς βασιλείας ἐπίτροπος *Regni procurator.* Munus enim illud administravit, quod deinde apud Constan-

ſtantinopolitanos κουροπαλάταις, & apud Gallos *Majoribus domus* mandatum eſt. Chriſtus, qui ſummam in Eccleſia ditionem ſibi vindicat, tamen in Apocalypſi cap. III. v. 7. appellatur, *ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ Δαβὶδ* is, *cui data eſt clavis Davidis*, in quem Apocalypſews locum Andreas Cæſarienſis ſic ſcripſit, Κλεὶς ἐξουσίας σύμβολον, *clavis poteſtatis ſymbolum*. Quinimo ex priſco Indorum, Perſarum & Ægyptiorum more cum claves, tum annuli magnam illorum, quibus attribuebantur, præfecturam ſignificabant, quod Achmet in *Onirocriticis capp.* 259. & 260. oſtendit. Quocirca Artemidorus in *lib.* III. *cap.* 54. κλεῖδα *clavem* dixit *ἀποκλεισμοῦ καὶ κατοχῆς σημαντικὴν rem ad exprimendum excludendi & admittendi arbitrium accommodatam*. Quapropter ſi poteſtas clavium ſive ligandi & ſolvendi ſingulis eſſet delata, profecto Eccleſia, quot homines complexu ſuo continet, tot Rectores ſibi haberet, quo ſocietatis genere perturbatius eſſe nihil poteſt. Quod ſi veteres inter Doctores nonnemo extitit, qui Chriſtum cunctis Chriſtianis dediſſe cenſuerit, ut ligare & ſolvere eos poſſent, a quibus injuria ſibi illata eſt, is profecto proprium verborum ſenſum perſequutus non eſt, ſed quod ſolis Sacerdotibus tribuitur, ad complures tranſtulit. Sic Theophylactus propter ſimilitudinem dixit, privatum Chriſtianum *ſolvere*, qui, cum læſus ſit, inimicum ſuum in deliciis habuerit & monitis ad officium revocaverit, eundem vero *ligare*, qui, ſi injuria affectus ſit, ei qui offendit, nunquam ignoverit. At enim eximius Pater alias docuerat, quid Chriſtus reipſa conſtituiſſet. Nam in commentario, quem in caput XVI. Matth. conſcripſerat, ſolis Eccleſiæ moderatoribus vindicavit id quod eſt *ligare & ſolvere*, Κλεῖδας, inquit, νοήσεις, τὰς δεσμούσας καὶ λυούσας τὰς τῶν σφαλμάτων ἢ συγχωρήσεις, ἢ ἐπιτιμήσεις. Ἔχουσι γὰρ ἐξουσίαν ἀφιέναι καὶ δεσμεῖν, οἱ κατὰ Πέτρον τῆς ἐπισκοπικῆς ἀξιωθέντες χάριτος. Εἰ γὰρ καὶ πρὸς Πέτρον μόνον εἴρηται τό, δώσω σοι. ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις δέδοται. Πότε; ὅτε εἶπεν, Ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται, *Claves intelliges, quæ ligant & ſolvunt, hoc eſt delictorum vel remiſſiones vel pœnas. Habent enim poteſtatem remittendi & ligandi, qui ſicut Petrus, Epiſcopatus gratiam conſequuti ſunt. Quamvis enim ſoli Petro dictum ſit, Tibi dabo, omnibus tamen Apoſtolis datæ ſunt. Quando? cum dixit: ſi quorum remiſeritis peccata, remittuntur*. Hactenus Theophylactus, cujus explicatio omnium Patrum conſenſu firmata eſt.

XVIII. Igitur ſatis conſtat, optimum Eccleſiæ conditorem Chriſtum adminiſtris, quos creavit, juriſdictionem dediſſe, quæ pertineret ad arcendos depellendoſque a piorum cœtu eos omnes, qui in flagitiis hærebant. Atque Apoſtoli ſæpe auctores fuerunt, ut ſacri Paſtores eam poteſtatem gererent. Paulus quidem in epiſtola I. *ad Cor. cap.* v. valde doluit, quod quidam turpiſſimi inceſti reus impune eſſet in Chriſtianorum conventibus; deinde hominem ipſe Satanæ ſacrum fecit, hoc eſt Cacodæmoni in ditionem & manum tradidit, ut omni malorum genere vexaretur: Tandem Præſules monuit, ut eundem ab Eccleſia depellerent ſive excommunicarent: Ἐξαρεῖτε, inquit, τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν, *tollite flagitioſum hunc virum ex vobis ipſis*, vel quod paulo ante dixerat, ἐκ μέσου ὑμῶν *de medio veſtrum*. Magna eſt horum verborum perſpicuitas ad ſignificandam juriſdictionem, quæ verſatur in eiiciendis ab Eccleſia iis, qui ab improbitate non diſcedunt. Nos non movet Seldenus qui in *lib.* I. *cap.* VIII. *de Synedriis* pro τὸν πονηρὸν *hominem malum* ſubſtituit τὸ πονηρὸν *hoc malum* ut eum ſenſum efficiat, *Tollite iſtud malum ex vobis*. Hoc enim ille audet contra veterum mſſ. fidem, in quibus τὸν πονηρὸν omnes legerunt. Teſtis eſt Auguſtinus, qui in *Retract. lib.* II. 17., *Græca*, inquit, *lingua, ubi ſine ambiguitate ſcriptum eſt, non hoc malum, ſed hunc malum*. Atque ſic prorſus Apoſtolus ſcripſit: Nam Corinthiis ſupra ſuccenſuerat, quod turpiſſimum virum non depuliſſent, Καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας; *Et vos inflati eſtis, & non magis lugetis, ut tollatur de medio veſtrum qui opus hoc fecit?* Quinimo divinus ſcriptor Moſem ſpectavit, qui *in Deut.* XXIV. 7. inquit, ἐξαρεῖς τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν, *auferes improbum hominem ex vobis ipſis*: Sed rem hanc contra Seldenum confecit Samuel Baſnagius in *diſſ.* III. *de excom. Chr.*, quæ edita eſt in volumine

secundo Annalium Politico-Ecclesiasticorum. Idem Apostolus in *Epistola* II. *ad Thessalonicenses cap.* III. eos commonefecit, ut consuetudine sua improbis Fratribus interdicant, illis nimirum, qui nec morum nec Religionis præceptis parent, Παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβον παρ' ἡμῶν, *Denuntiamus autem vobis, Fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut omnem fratrem arceatis, qui non servat præceptorum ordinem, nec traditionem, quam a nobis acceperunt*: Quibus in verbis dilucide exprimitur id quod est *excommunicare*. Ad hæc scripsit ille epistolam ad Galatas, in qua Pastores Ecclesiis Ancyranis, Tavianis, & Pessinuntiis præfectos jussit sedulam operam impendere, ne Religio fraudem caperet, & anathematis sententiam in eos pronunciare, qui nova & præceptis suis contraria molirentur: *Etsi nos*, inquit, *in cap.* I. *v.* 8. *aut Angelus de Cœlo* εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω, ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω, εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω, *evangelizet vobis, contra id quod evangelizavimus vobis, anathema sit, sicut prædiximus, & nunc iterum dico, si quis vobis evangelizaverit contra id quod accepistis, anathema sit*. Syrus in hoc loco בהואחרם *sit Cherem*, Hebræus יהי חרם seu הוא חרם *habeatur in statu ejus, in quem sententia Cherem hoc est excommunicatio lata est*, Arabs Erpenianus, *sit per Cherem excommunicatus*. Paulo Apostolo adjungendus est Joannes. Is enim in epistola secunda commate x. docet, iis, qui a doctrina Christi desciscunt, omnem officiorum conjunctionem esse adimendam, omnemque amicitiam tollendam: *Si quis*, inquit, *venit ad vos & hanc doctrinam* (eam, quæ est in evangelio) *non adfert*, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε *nolite eum recipere in domum, nec ave ei dixeritis*. Hæc declarant, Rectores in Ecclesiis a Christo esse constitutos, quibus data sit potestas peragendæ censuræ de illa, quam quisque sequitur, doctrina, & ferendæ interdictionis contra eos, qui a pietate recedunt, ejusque muneris partes ab ipsis esse implendas ad Religionis ac disciplinæ incolumitatem.

XIX. Arminianus autem noster tam audax non fuit, ut abnueret, in Apostolicis temporibus judicia extitisse, in quibus de Religione & moribus Christianorum quæreretur, eosque qui bonam vitæ suæ rationem non sequerentur, suprema pœna excommunicatio maneret. At enim contendit, eam disciplinam non contineri aliqua lege, quam Christus jussisset, sed priscis Judæorum institutis, quorum optima quæque Apostoli transtulerunt in Ecclesiam. Sic ille cum in pluribus locis, tum in annotationibus quas *ad Lucam cap. 6. v.* 22. conscripsit. At quidquid dixit, nunc paucis expendamus. Majorum quidem moribus apud Hebræos constituta erat censura quædam, in quam omnes illi vocabantur, qui ab officio recedebant. Hi quidem non modo synagoga, sed omni Populi consuetudine arcebantur, quod Hellenistæ sive Hebræi græce loquentes exprimebant his verbis ἐκβάλλειν *ejicere*, ἀφορίζειν *separare*, ἀναθεματίζειν *excommunicare*, & ἀποσυνάγωγον ποιεῖν *extra synagogam depellere*. Huic Censuræ tam similis illa est, quam Apostoli & deinde Præsules in Ecclesia gesserunt, ut altera alterius exemplo fuisse recepta videatur. Sed nihilosecius existimari necesse est, peculiarem in novo Fœdere fuisse legem de improbis coercendis Christianis, iisdemque, qui ad se non redierint, sacrorum societate interdicendis. Quod, nisi talis lex sancita esset, primi illi & sanctissimi Ecclesiæ conditores nunquam commisissent, ut jurisdictionem sibi attribuerent, quæ in solis Hebræorum institutis niteretur. Politicum in israelitica Republica erat illud munus, cujus partes fuerunt, cives notare, eosque, qui in moribus & religione deliquissent, numero sceleratorum censere & a pristino Civitatis jure depellere: nam ab iisdem administrabatur, qui imperium regebant. Res ita se habebat, si Hebræorum Populo esset αὐτονομία sive copia ex legibus suis vivendi. Cum enim is in Populi Romani potestatem ditionemque venit, ab Imperatoribus Julio, Octavio & Claudio impetrare debuit, ut Magistratibus uteretur, qui ex patriis legibus jus dicerent. Hæc concedit Grotius, quibus tamen positis, par est intelligi Apostolos eo faci-

facile non fuisse evasuros, ut eam ipsam animadvertendi potestatem, quæ ex Hebræorum institutis oriebatur, in Ecclesia exercerent, & aliis, quos creabant, Pastoribus mandarent. Neminem enim præterit, illos ab omni dominatu animum avocasse, prudenterque cavisse, ne, dum Populos de Religione admonebant, imperandi speciem præberent. Versabantur enim in Regnis & Rebuspublicis, ut nec Regum, neque Magistratuum auctoritatem affectarent, quinimo eam colerent, & Gentibus universis sese esse ad sempiternam salutem tantum ministros & adjutores declararent. Verum aliquis objiciet, quamdiu Hebræis permissum esset ex legibus suis vivere in romano orbe, eamque jurisdictionem in suos habere, quæ ex patriis moribus proficiscebatur, id ipsum & Apostolis licuisse, qui ab Hebræis genus ducebant cumque iis unam gentem efficere videbantur, ita ut iidem, si quos Christianos notarent & a piis cœtibus ejicerent, hanc potestatem Romanorum Principum voluntate administrarent. Sic quidem Erastus & Seldenus *in libro* I. *cap.* VIII. *de Synedriis*, qui in eam quidem sententiam dicunt, ut docere videantur, Apostolos omnia sibi tribuisse quæ Synagogæ Imperatores concesserant. At enim dispiciendum est, num sanctissimos viros hoc inire consilium fas fuisset. In Romanorum Principum legibus israeliticæ Nationi datum erat ἴδιοις ἔθεσι χρῆσθαι . . . καὶ συμπολιτεύεσθαι, *ut proprios mores & græcarum Civitatum, in quibus lares figeret, jus haberet*. Ab illis legibus Apostolica Ecclesia proficere hoc modo poterat, si Synagogæ sese adscriberet, ac judaicos mores, qui ad disciplinam pertinebant, quasi ἰδίους καὶ πατρίους *proprios ac patrios* adsciscceret, ut ex iis, permittente Imperatore, jurisdictionem sibi vindicaret. Audax negotium, & indignum, quod ab Apostolis susciperetur. Ecclesia enim rationes omnes suas seorsum a synagoga habebat. Nam satis constat, eos, qui Christum esse Messiam credebant, ἀποσυναγώγους *synagoga alienos fuisse*, quod Dominus *Joan.* XVI. 2. portenderat. Justinus in Dialogo cum Tryphone, Judæos narravit solitos, ἐν ταῖς συναγωγαῖς καταναθεματίζειν τοὺς ἐπὶ τὸν χριστὸν πιστεύοντας, *in synagogis anathema dicere iis qui in Christum crederent*. Tum Judæos his affatus est, Καὶ νῦν τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ᾽ αὐτὸν (τὸν χριστὸν) καὶ τὸν πέμψαντα αὐτὸν παντοκράτορα καὶ ποιητὴν τῶν ὅλων Θεὸν ἀθετεῖτε καὶ ὅσον ἐφ᾽ ὑμῖν ἀτιμάζετε, καταρώμενοι ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ τὸν χριστόν, *Et nunc eos, qui in ipsum (Christum) sperant, simulque in eum, qui Christum misit omnipotentem & omnium opificem Deum, rejicitis & quanta maxime potestis ignominia afficitis, etiam diris devoventes in synagogis vestris eos, qui in Christum credunt*. Ista Tryphon confessus est, & porro in Synedriis Doctorum convenisse docuit, μηδενὶ τῶν χριστιανῶν ὁμιλεῖν μηδὲ κοινωνῆσαι τῶν λόγων, *ne Judæi cum Christianorum ullo amicitia conjungerentur, aut sermonem haberent*. Igitur quoniam Aposynagogi Civitatem amittebant, universoque civium jure abdicabantur, quod *in diss.* II. *de excomm. Jud.* Samuel Basnagius ostendit, plane sequitur, penes eos nullam potestatem residere potuisse, quæ ab judaicis institutis vim caperet suam. Accedit, quod Ecclesia in ipsis Apostolicis temporibus prorsus diversa erat societas a synagoga. Etenim Synagoga Judæos tantum & proselytos, sed Ecclesia Judæos atque Ethnicos sine ullo Gentium delectu complectebatur. Testis est Flavius Josephus *in lib.* XVIII. *Antiq. cap.* 4., *Christus*, inquit, πολλοὺς μὲν Ἰουδαίους, πολλοὺς δὲ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο *multos quidem Judæos, sed multos etiam Ethnicos habuit*, quæ verba Eusebius *in Hist. Eccl. lib.* I. *cap.* 10. sic legit, πολλοὺς μὲν τῶν Ἰουδαίων, πολλοὺς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο, *multos Judæorum ac multos etiam ex Gentibus sibi adjunxit*. Quocirca illi, qui Christo parebant, ne cum Judæis nomine confunderentur, Christiani ab Auctore suo dici cœperunt *Act.* 11. 26., quod accidit, cum Claudius imperare ingressus est. Hoc sentiunt Suidas & Joannes Antiochenus, cujus sunt illa in Chronologicis, Ἐν δὲ ταῖς ἀρχαῖς τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοῦ Κλαυδίου Καίσαρος . . . . πρῶτος μετὰ τὸν ἅγιον πέτρον τὸν ἀπόστολον τὴν χειροτονίαν τῆς ἐπισκοπῆς τῆς Ἀντιοχέων μεγάλης πόλεως τῆς Συρίας ἔλαβεν Εὐόδιος . . . Καὶ ἐπὶ αὐτοῦ χριστιανοὶ ὠνομάσθησαν . . . πρῴην γὰρ Ναζωραῖοι καὶ Γαλιλαῖοι ἐκαλοῦντο. *Initio Claudii Cæsaris Imperatoris . . . primus post Sanctum Petrum Apostolum creatus est Antiochiæ ma-*

magnæ Syriæ Urbis Episcopus Evodius : cujus tempore nominabantur Christiani. Olim enim Nazaræi & Galilæi dicebantur. Quinimo Ethnicus vulgus, viventibus Apostolis, Christianos alios esse atque Judæos aperte cognovit, quamvis in ipsis Ecclesiæ incunabulis utrosque eodem nomine appellaret. Ex quo factum est, ut, salvis Judæorum rebus, ab anno 64. vulgaris epochæ Christianis bellum inferretur, quod tandem Constantini tempore conquievit. Sed ad id quod instat. Jam enim effecisse videmur, id ipsum Apostolicæ Ecclesiæ commune esse non potuisse quidquid jurisdictionis Synagogæ ex patriis moribus deferebatur. Igitur concludendum est, Apostolos, cum improbos Christianos sacris interdicebant & a piorum conventu ejiciebant, eam censuram exercuisse, quam Christus peculiari lege constituisset, quæque ad animos tota pertineret.

XX. Redeamus ad Grotium. Is in §. XXII. de Christianorum Principum auctoritate edisserit, quæ adhibenda sit, si forte Pastores vel contra divinas leges vel contra receptos canones clavium potestatem administraverint & Civibus fraudem faxint. Hoc quum acciderit, Principes e re publica facere duxit, si ipsimet caussæ cognitionem suscipiant. Exempla Justiniani & Mauritii Imperatorum attulit, quorum ille legem jussit, in qua ferendæ excommunicationis rationem dedit, hic vero imperavit, Gregorium Magnum, qui Johannem C-Politanum Antistitem Ecclesiastica societate divulserat, cum eo ipso officiorum conjunctionem habere. Deinde in §. XXIII. instituta laudavit præstantiorum Gentium, ex quibus Principes iis præsidio esse solent, qui ab Ecclesiasticis hominibus injuria afficiuntur. Sic illi, quibus vim Antistites injustam facere parant, in Hispaniis & in Belgio apud Politicos Magistratus receptum habent, qui de more *intercedunt*, sive præsidium suum opponunt, ne ullus offensioni locus sit, & in Galliis iidem Regem vel Curiam Parlamenti adeunt, quod *provocare tanquam ab abusu* Jurisconsulti dicunt. Perrexit deinde Grotius dicere quem modo sequemur: Nunc dispiciamus quæ hactenus ille confuse disputavit. Nam existimandum est quidem, summos Magistratus Christianæ Reipublicæ præesse non modo ad fortunandos tranquillitate & pace universos cives, sed ad tollendum Religionis & canonum contemptum: ex quo perspicuum est, licere omnibus, quibus injuria illata est Episcoporum decreto, Magistratus convenire publicamque tutelam sibi implorare, idque per ipsas leges, quibus politicus Status continetur. Atque universa antiquitas ita habuit. Eusebius Dorylæi Antistes, quem Dioscorus ab Ecclesia depulerat in concilio ephesino, ad Marcianum Imperatorem adivit eumdemque his alloquutus est *in Act. 1. Conc Calched.*, Σκοπὸς τῷ ὑμετέρῳ κράτει ἁπάντων μὲν τῶν ὑπηκόων προνοεῖν, καὶ χεῖρα ὀρέγειν ἅπασι τοῖς ἀδικουμένοις, μάλιστα δὲ τοῖς τὴν ἱερωσύνην τελοῦσι, καὶ ἐν τούτῳ τὸ θεῖον θεραπεύοντας παρ' οὗ τὸ βασιλεύειν ὑμῖν, καὶ κρατεῖν τῶν ὑφ' ἥλιον δεδώρηται, *Consilium est Majestati vestræ, universis quidem sibi subditis providere & manum porrigere omnibus injuste oppressis, præcipue tamen iis, qui Sacerdotio funguntur, in hoc divinitati placentes, a qua vobis imperare & dominari sub hoc Sole donatum est.* Verum canonica judicia duplicis sunt generis, alia quidem civilia, in quibus contra Clericos quæstiones de profanis rebus exercentur, alia vero Ecclesiastica, quæ ad fidem & Ecclesiæ disciplinam pertinent. Atque si de prioribus judiciis quæramus, dubium non est, quin iis Episcopi præsint ea cum potestate, quæ ex imperatoriis legibus credita est. Quocirca omnis jurisratio sancit; ut si qui Clerici in hujusmodi judiciis Sacerdotio abdicentur aut sacris interdicantur, his vicem dolentibus suam Principes alios judices dare possint, nisi ipsimet caussæ cognitionem inire velint: Auctorem enim habent Constantinum nomine & re magnum, quique de Religione optime meritus est. Synodus Tyria in Athanasium, qui de publicis criminibus quasi reus deferebatur, immanissimam sententiam dixerat. Nam ab Alexandrini Sacerdotii procuratione eum dejecerat, & Ecclesiasticorum officiorum societate disjunxerat: Brevius in eum καθαίρεσιν *depositionem* tulerat, quo verbo in libro 1. Hist. cap. XXXII. Socrates rem expressit. Hæc vero καθαίρεσις depo-

depositio complectebatur *ἀκοινωνησιαν excommunicationem*. Neque enim probabile est, Eusebianos, qui Athanasium ex veteribus inimicitiis oderant, ipsum Episcopatu solum deturbasse, & pœnæ, quam decreverant, hunc modum imposuisse. Itaque sanctissimus Antistes ad Constantinum venit, quumque dixisset, Tyrienses Patres quippe omnes fere hostes suos injuste secum egisse, contemptis legibus & canonum scitis, illum monuit, ut coram ipso summo Judice sese caussam dicere pateretur. Imperator ei fidem suam despondit, qua statim sese liberavit. Nam vetuit, ne ulla vis tribueretur decreto, quod latum erat, donec omnes ii, qui judicaverant, C-Polim pervenirent, & cur ita in Athanasium censuerint, apertis rebus docerent. Omnia hæc accipimus ex Constantini Epistola ad Tyrios Patres, quam Socrates attulit. In ea Imperator inquit, *Athanasius nihil amplius se postulare dixit, quam ut vos hic adessetis, quo vobis præsentibus ea, quæ perpessus est, necessitate coactus posset deplorare*; Ὅθεν ἐπειδὴ εὔλογόν μοι εἶναι φαίνεται, καὶ τοῖς καιροῖς πρέπον καταφαίνεται, ἀσμένως ταῦτα γραφῆναι πρὸς ὑμᾶς προσέταξα ἵνα πάντες ὅσοι τὴν Σύνοδον τὴν ἐν Τύρῳ γενομένην ἀνεπληρώσατε, ἀνυπερθέτως εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἐπειχθῆτε, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἐπιδείξοντες, τὸ τῆς ὑμετέρας κρίσεως καθαρόν τε καὶ ἀδιάστροφον ἐπ' ἐμοῦ δηλαδή, ὃν τοῦ Θεοῦ γνήσιον εἶναι θεράποντα οὐδ' ἂν ὑμεῖς ἀρνηθείητε, *quod cum mihi æquum in primis & temporibus nostris congruum esse videatur, hæc ad vos libenti animo scribenda curavi, ut omnes qui ad Concilium in Civitate Tyro convenistis, ad comitatum clementiæ nostræ absque ulla dilatione properetis: integritatem ac sinceritatem judicii vestri rebus ipsis ostensuri: idque coram me, quem sincerum esse famulum Dei ne vos quidem ipsi infitiari potestis*. Istud Constantinus peregit quod perpetua lege Justinianus jussit in Novella 123. cap. 21., Ἐι μεν τοιγε ἐκ βασιλικης κελευσεως ἠ δικαστικης προσταξεως ἐπισκοπος κρινη μεταξυ οἱωνδηποτε προσωπων, ἡ ἐκκλητος ἐπι την βασιλειαν ἠ ἐπι τον παραπεμψαντα την ὑποθεσιν ἀναφερεσθω, *si tamen imperiali jussione aut judiciali præcepto Episcopus judicat inter quascunque Personas, appellatio ad Imperium aut ad eum, qui transmisit negotium, referatur*. Hæc Principes perferebant approbantibus ipsis Romanis Præsulibus, interque eos Gregorio Magno, cujus consulenda est epistola ad Joannem Larissæum Episcopum.

Proficiscamur vero ad ea judicia, quæ habentur caussa rei Ecclesiasticæ. Veteres quidem Patres Christianis Imperatoribus & Regibus quandam in iis auctoritatem tribuebant, quam exorare & implorare illis omnibus datum erat quos in crimen violatæ Fidei aut disciplinæ falso adductos Pastorum ordo ab Ecclesia manifesta cum injuria summovisset & sacris interdixisset. At si, quid antiquitas memoriæ prodidit, recte teneamus, nobis equidem perspicuum erit, iis qui de iniquitate Ecclesiasticorum judiciorum querebantur, Principes non ita affuisse, ut sibi ipsis cognitionem de sacris negotiis vindicarent. Magna illis Religio erat, ne istud auderent & committerent. Hoc enim unum bene sapienterque egerunt, ut eam tutelam in quam sanctissimos canones receperant, universis afferrent, qui a receptis patrum institutis Episcopos discessisse indolebant in gerenda Clavium potestate. Quapropter optimum consilium a Piis Imperatoribus initum est, ut acceptis illorum querelis, qui iniquum judicium subivissent, si rem ordine non esse peractam perspicerent, eam integram ad alios Judices sed Ecclesiasticos reiicerent. Ad pios & veteres Romanos Principes nostra respicit oratio. Nam qui postremis temporibus C-Politanum Imperium gesserunt, iidem audacter sacrorum quæstiones a Synodo Patriarchæ ad publicorum Judicum senatum deferebant. Id enim cum Magistratibus Lucas Patriarcha exprobraret, ei responsum est apud Balsamonem *in comm. ad can. 15. Synod. Carthag.*, Ἡ' βασιλικη ἐξουσια παντα δυναται ποιειν . . . το ἐκκλησιαστικον δικαστηριον μεταγει κατα νομιμον παραιτησιν εις πολιτικον, *Imperatoris potestas omnia facere potest . . . ecclesiasticum judicium legitime in politicum immutat*. Sic enim isti, ad voluntatem & sententiam Imperatorum dicebant. Sed nihilosecius ipse Balsamon satis declaravit, illud, quod ab iis Principatui dabatur, sacris canonibus esse contrarium. Atque necesse non est, ut quod apertum est, de eo ipso a nobis canones recitentur, quos facile quisque legit apud Petrum de Marca in toto libro quarto de con-

cor

cordia Sacerdotii & Imperii. Istud tamen ipsum paulo post iterum dicetur. Nunc restat ut videamus, quæ contra disputata sint.

Exempla primum Justiniani & Mauritii a Grotio proferuntur, quorum nemo eas partes sibi vindicavit, quas ille Christianis Rerumpublicarum Rectoribus attribuit. Justinianus quidem in Novella CXXIII., quæ lex recepta est in *Basilic. lib.* III. *cap.* XXIV., caussas præscripsit, quamobrem sacræ interdictionis pœna repeti posset, idemque sancivit, ut qui hanc pœnam injuste dederint, ea liberarentur a Metropolitano, vel Patriarcha, qui deinde Episcopum arbitratu suo agentem segregare ab Ecclesia deberent. Itaque sapientissimus Imperator illud sibi non sumpsit, ut cognosceret de sententiis, quas Antistites in sacris judiciis tulissent, siquidem hoc ipsum majoribus Episcopis commisit. Quid enim jussit, nisi quod veteres Patrum Synodi præceperant. Ac consensio quidem legis, quam ille dixit, cum priscis canonibus satis probata est in Nomocanonis Photiani titulo IX. cap. IX. Synodus Nicæna in canone quinto constituit, hoc in provinciæ Synodis esse quærendum, an Antistites *μικροψυχίᾳ, ἢ φιλονεικίᾳ ἤ τινι τοιαύτῃ ἀηδίᾳ simultate*, aut *contentione* aut *aliqua alia molestia* in quendam sententiam pronunciaverint. Declaravit enim, iis quos temere Ecclesiæ complexu Episcopus divelleret, receptum patere ad Synodos, a quibus statim absolverentur. Hanc eandem disciplinam Sardicensis Synodus sancivit in canone XVII. quem iisdem verbis describimus, *Osius Episcopus dixit: Quod me adhuc movet, reticere non debeo, si Episcopus, qui forte iracundus cito & aspere commovetur adversus Presbyterum sive Diaconum suum, & exterminare eum de Ecclesia voluerit, providendum est, ne innocens damnetur, aut perdat communionem: & ideo habeat potestatem is, qui abjectus est, ut Episcopos finitimos interpellet, & caussa ejus audiatur, ac diligentius tractetur, quia non oportet ei negare audientiam roganti; & ille Episcopus, qui juste aut injuste eum abjecit, patienter accipiat, ut negotium discutiatur, ut vel probetur sententia ejus a plurimis, vel emendetur.* Sed satis de Justinianæa lege. Venimus ad Mauritium, qui ab Arminiano sic assertur, perinde atque re cognita & deliberata imperasset, Gregorium Magnum Ecclesiasticam amicitiam cum Joanne C-Politano inire. Hoc enim ne in mentem quidem Principi venit. Gregorius sacram officiorum conjunctionem cum Joanne sustulerat, quod hic Patriarchæ œcumenici præconio laudari vellet, ejusque temeritatis commonefactus a sententia non discederet. Sanctissimus Romanus Pontifex sapienter existimaverat, eum titulum reliquorum Præsulum dignitati officere, ex quo Divinus Ecclesiæ Status perturbaretur. Nec ulla componendæ pacis spes affulgebat. Tum Mauritius Joannis rogatu in animum induxit, ut conciliatorem ageret. Verum Pontifex in consilio perstitit: Omnia ipse narrat in Epistola 39. ad Sabinianum, *Miror*, inquit, *quomodo dilectionem tuam fallere potuit, ut permitteres Domno Imperatori persuaderi, quatenus ad me sua scripta de hac caussa transmitteret, in quibus admoneret, ut cum eo pacem habere debuissem, qui si justitiam tenere vult, illum debuit admonere, ut se a superbo vocabulo compesceret & protinus inter nos pax fieret. Idcirco enim hoc ille fecit, ut aut audiretur Domnus Imperator, & ille in sua vanitate confirmatus esse videretur, aut non a me audiretur, & ejus animus contra me irritaretur. Sed nos rectam viam tenentes nihil in hac caussa aliud, nisi omnipotentem Dominum metuentes.* Ex his docemur, Mauritium non suscepisse controversiæ arbitrium, quæ inter Præsulem C-Politanum & Præsulem Romanum intercedebat, sed tantum alterius admonitu inter utrumque conjungere pacem studuisse. Igitur perspicuum est, Principes illos, quorum exemplis Grotius usus est, in quæstionibus sacris nec tanquam Judices, nec tanquam arbitros, sed quasi conciliatores & canonum disciplinæque pios vindices fuisse versatos. At enim Arminianus commemorat instituta Hispanorum, Belgarum & Gallorum, apud quos iis omnibus, qui de Episcoporum sententiis in Ecclesiasticis caussis queruntur, præsidium in Regibus constitutum est. Quid vero ille proficiat ad consilium suum? In iis enim institutis hoc receptum est, ut in officio manere ii Pastores cogantur, si qui sacram suam jurisdictionem ad publicæ incolumitatis fraudem traduxerint.

rint. Neque enim sapientissimi sane & pientissimi illarum Gentium Reges de sacris cognitionem capessunt, sed cognita Ecclesiasticorum judiciorum perversitate, statim Civium saluti consulunt, idque publicæ tutelæ jure, in quam eos receperunt. Verumtamen iidem cavent, ut Ecclesiastica jurisdictio Episcopis sospes & integra sit, nec in contemptum veniat. De Gallicanis provocationibus, quas vulgus *ab abusu* dicit, sic Gerson *in Tract. circa materiam excom. & irregul. consid.* x. *Contemptus clavium non semper invenitur apud illos, qui nedum non obediunt sententiis excommunicationum promulgatis per Pontificem vel suos, sed etiam non est judicandus apud illos, qui per potestatem sæcularem adversus tales prætensas sententias tueri se procurant. Lex enim naturalis dictat, ut possit vis vi repelli. Constat autem quod tales excommunicationes non debent dici jus, sed vis & violentia, contra quam fas habet liber homo vel animus se tueri.* Sed ne in longam abeamus orationem, perlegi jubemus eum, quem sæpe nominavimus, Petrum de Marca *de Conc. Sacer. & Imp. in libro quarto cap.* xx.

XXI. Jamvero de jure Principum in constituendis canonicis judiciis Arminianus dixit, sed ita ut omnia, quæ fundit, nemini probari possint. Ait primum, Eos potestatem habere, quæ ad sanciendum horum judiciorum ordinem pertineat. Illis totum istud tribuit, quod ab Episcoporum sententiis sæpe ad alios Antistites provocetur. Vetus hoc esse imperatorium jus, ex quo C-Politanus Præsul inter omnes Orientis Episcopos eminuit, ex quo Melchiades Papa & Maternus Rheticiusque Gallicani Præsules de Donatistis pronuntiarunt, ex quo denique Calchedonensis Synodus Concilium secundum Ephesinum antiquavit. Tum docet apud Veteres hunc fuisse judiciorum statum, ut Synodi de caussis Ecclesiasticis cognoscerent, sin illi, qui in jus fuerant vocati, vicem quererentur suam, alii conventus qui sociabantur extra ordinem, appellari possent, nisi si Imperatores, quod raro accidebat, de primorum Judicum religione & æquitate judicare vellent. Id enim iis licere exemplo Constantini Magni arbitratur. Addit vero, rejectis interdum Synodis, rem eo rediisse, ut ipsimet Principes de sacris negotiis decernerent sapientum Theologorum ductu & ratione. Sic enim efficit ex canone XII. Antiochenæ Synodi, quem ex sententia sua intelligit. Hæc ille, de quibus breviter videamus. Omnia quidem, quæ exprompsit, in duplici summo capite consistunt, quorum unum est, Canonicorum judiciorum ordinem politici esse peculii, alterum autem est, Principes jure suo agere, si cum Episcoporum Concilia rejiciuntur, vel cum ab iis appellatur, ipsi caussarum cognitionibus præsint. Utrumque istud cum exemplis, quæ adjunguntur, nunc persequemur. Primum equidem ornare conabimur, id vero, quod postremum est, paucis refellemus.

XXII. Atque ex clarissimis antiquitatis monumentis perspicuum est, Romanos Imperatores, veluti pios Ecclesiæ vindices, bonos Reipublicæ parentes & fideles civium omnium tutores diligenter providisse, ut judicia, quæ de ecclesiasticis caussis instituuntur, eo ordine gererentur, quem ipsimet juberent. Hic vero Ordo non modo ad Religionis incolumitatem, sed ad eorum, qui in jus vocabantur, salutem & tranquillitatem erat accommodatus. In Œcumenicis Conciliis politici Magistratus sæpe fuerunt, qui a Principibus mittebantur, ut de legitima tractandarum rerum ratione caverent. Ea provincia mandata est Candidiano Comiti in Concilio Ephesino primo, Elpidio Comiti in Ephesino secundo, & Judicibus in Calchedonensi. Existimabatur porro, iis nullam esse vim & auctoritatem, quæ non eo modo sancita fuerant, quem Principes lege constituerant. Theodosius Ephesinum illud primum Concilium coegerat, eique injunxerat, ut coram Candidiano Comite de fide consultaret, nec ullas quæstiones exerceret de Episcopis, qui fortasse postulari possent, sed eas C-Polim rejiceret. Concilium haberi cœptum est. De dogmate Patres deliberant & Nestorium honore depellunt. Decretum hoc conditum est, quin Joannes Antiochenus cum Episcopis suis expectaretur. Hic paulo post venit, cumque ægre tulisset, in Nestorium sententiam esse pronunciatam, conventu seorsum habito, Cyrillum & Memnonem tanquam commissi facinoris auctores Sacerdotio abdicat. Tantam hominis audaciam Concilium exhorrescit, eumque vicissim sacris interdicit. Omnia Impera-

perator cognoſcit ex litteris Comitis Candidiani, qui ſcripſerat, Concilium Imperatoris nec juſſis paruiſſe, nec canonicum ordinem ſervaſſe. Quocirca ſtatim ille edicit, ne ulla iis tribuatur publica firmitas, quæ perturbate in Concilio peracta ſint, utque omnes iterum res amplius cognoſcantur. Recitemus Imperatoris legem, quæ *part.* I. *Epheſini Concilii* deſcripta eſt, ὅθεν δέδοκται τῃ ὑμετερᾳ θειοτητι, χωραν μεν τον τρόπον μηδαμως ἐχειν ἀκολουθιαν. των δε ἀνακολουθως γεγονοτων ἀργουντων, τους περι της ευσεβειας λογους, ὥσπερ ἐδεδοκτο πρότερον ἐξετασθηναι, και κατα το κοινη πασῃ τῃ συνοδῳ δοκουν εις τον ἑξης χρονον κρατειν, *Proinde Sacræ Majeſtati noſtræ placuit, talem procedendi modum nullum habere locum aut momentum, his vero, quæ inepte & citra ordinem geſta ſunt, ceſſantibus, doctrinam de pietate prius, ſicuti decretum fuit, diſcuti, eamque ſecundum communem totius Synodi ſententiam in poſterum obtinere.* Patres non abnuunt, id ipſum, quod in lege ſciſcebatur, ad Principes pertinere. Quin etiam certum habent, Theodoſio jus fuiſſe diſpiciendi, num Concilium probatam judicandi rationem inſtituiſſet, eumque admonent, ut Comitem cum Epiſcopis evocet, a quibus ſcire poſſit, an omnia recte ſe habuiſſent. Id conſilium Theodoſius ſequitur, & acciti C-Polim utriuſque factionis ſeptenis Epiſcopis plane ab iis cognoſcit, Patres in cauſſa Neſtoriana ſic fuiſſe verſatos, ut ab illa agendi forma non diſceſſiſſent, quam Canones & Leges præcipiebant: quod cum detexiſſet, publice confirmavit quidquid de Neſtorio Concilium decreverat. Ex his plane intelligimus, veterem Eccleſiam Theodoſio condendi ordinis ultro detuliſſe facultatem, quo Eccleſiaſtica judicia continerentur. Itaque ille in altero Epheſino Concilio, cujus acta recitantur *in Syn. Calch.*, ab Elpidio appellatur της ταξεως ἐυρετης και φυλαξ *ordinis auctor & cuſtos*. Eximia hæc erat auctoritas, ex qua neceſſario efficiebatur, Imperatores potuiſſe iis alterum Eccleſiaſticum judicium dare, qui ad ipſos ab Epiſcoporum primis Synodis appellabant. In Concilio Milevitano, quod anno CCCCXVI. coactum eſt, ſic Africani Patres conſtituunt, *Placuit, ut quicunque ab Imperatore cognitionem publicorum judiciorum petierit, honore proprio privetur. Si autem Epiſcopale judicium flagitaverit, nihil ei obſit.* Baſſianus, qui Epheſino Sacerdotio dejectus fuerat, ad Marcianum provocavit, ut cauſſæ ſuæ cognitionem Calchedonenſi Synodo committeret: Θεσπισαι, inquit, καταξιωσῃ το ὑμων ὀυρανιον κρατος δια θειας ὑμων ὑποσημειωσεως καταπεμπομενης προς την ἁγιαν συνοδον, διαγνωσιν συγκροτηθηναι κ. λ., *Sanciat veſtra cœleſtis poteſtas, ſacra ſubnotatione miſſa ad Sanctum Concilium, ut cognoſcat inter me miſerrimum, & eos, qui in me talia perpetrarunt, ac dicunt ſe aliquid adverſus me habere.* Has preces Baſſianus Imperatori admovebat, qui, cum eas libenter accepiſſet, ad Synodum ſcripſit *in Act.* XI., Τελειωσατω τοινυν ὑμετερα ευλαβεια δεξαμενη παντα ἡμων τα θεια γραμματα, ζητησαι τα του πραγματος, και τυπον δουναι τον ὑμιν παριστάμενον, *Feſtinet igitur veſtra reverentia, has noſtras ſuſcipiens litteras, cauſſam diſcutere, & formam quæ vobis viſa fuerit, proferre.*

XXIII. Atque probe ad declarandam hujuſmodi imperatoriam auctoritatem allatum eſt ab Arminiano noſtro exemplum C-Politani Præſulis, qui voluntate Romanorum Imperatorum tantam ſibi amplitudinem dignitatis adjunxit, ut univerſis judiciis præeſſet, quæ in Thracicis, Ponticis & Aſianis Synodis ab Epiſcopis reddebantur. In canone III. C-Politani Œcumenici Concilii Patres ita decernunt, Τον μεν Κωνσταντινουπολεως ἐπισκοπον ἐχειν τα πρεσβεια της τιμης μετα τον της Ρώμης ἐπισκοπον, δια το εἰναι αυτην νεαν Ρωμην, *C-Politanæ Civitatis Epiſcopus habeat privilegia honoris poſt Romanum Epiſcopum eo quod ſit ipſa nova Roma*: Jubent nempe omnibus Orientis Epiſcopis C-Politanum Præſulem anteferri propter eam nobilitatem quæ Urbi acceſſerat ab Imperatoribus. Hoc decreto, etiamſi ille non reipſa ſed nomine Patriarcha conſtitueretur, tamen Thracicæ Diœceſeos, in qua C-Polis continebatur, procurationem ſibi vindicavit. Sed quomodo ei ex ſententia ſucceſſiſſet, paucis cognoſci poteſt. Idem C-Politanum Concilium in canone II. ſanciverat, ſupremam eſſe cujuſque Diœceſeos poteſtatem in gerendis ſacris negotiis. Diœceſis cum diceretur, eam regionem Veteres intelligebant, quæ plures provincias complectebatur, & Præfecto Prætorio vel

hujus

hujus Vicario in rebus civilibus, atque Exarcho vel Patriarchæ in rebus Ecclesiasticis parebat. Hujusmodi regiones in Oriente erant quinque, quot Notitia Imperii nobis prodit, Ægyptiaca, Antiochena, Thracica, Pontica & Asiana. Ad Ægyptiacam quinque provinciæ pertinebant, quarum caput erat Alexandria: Adscribebat sibi Antiochena unam supra decem provincias: Thracica, cujus Metropolis erat Heraclea, in sex provincias tribuebatur: In Asiana idem erat Provinciarum numerus, qui in Antiochena, Ephesina Urbs omnibus antistabat: Pontica denique, in qua eminebat Cæsarea Cappadocia, decem provincias in complexu suo concludebat. Quapropter in canone illo II. hoc sancitum esse videtur, ut Alexandrinus Præsul Diœcesin Ægyptiacam, Antiochenus Orientem (sic enim Antiochena Diœcesis vocabatur), Heracleensis Thracicam, Ephesinus Asianam & Cæsareensis Ponticam administraret. Verum iis Præsulibus non ea administratio mandata est, quæ Metropolitanis Synodis officeret. Nam in eodem canone sic cavetur, τὰ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἡ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος διοικήσει κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὡρισμένα, *Ea, quæ ad unamquamque Provinciam pertinent, Synodus Provinciæ administret secundum ea, quæ in Nicæa definita sunt*. Hæc quum conveniant, prorsus dicamus oportet, quinque illis Exarchis hoc unum datum fuisse, ut ad ipsos provocari posset a Synodis, quas Metropolitani convocabant. Atque Concilio hanc fuisse mentem satis docet canon sextus, qui in Codice canonum Ecclesiæ universæ sic legitur, Τούτους κελεύει ἡ ἁγία σύνοδος πρῶτον μὲν ἐπὶ τῶν τῆς ἐπαρχίας πάντων ἐπισκόπων ἐνίστασθαι τὰς κατηγορίας. . . . Εἰ δὲ συμβαίη ἀδυνατῆσαι τοὺς ἐπαρχιώτας πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐπιφερομένων ἐγκλημάτων τῷ ἐπισκόπῳ, τότε αὐτοὺς προσιέναι μείζονι συνόδῳ τῶν τῆς διοικήσεως ἐπισκόπων ἐκείνης, ὑπὲρ τῆς αἰτίας ταύτης συγκαλουμένων, *Hos jubet Sancta Synodus primum quidem apud omnes illius Provinciæ Episcopos instituere accusationes . . . Si vero acciderit, provinciales ad correctionem illorum criminum non sufficere, tunc accedant ad majorem Synodum Episcoporum illius diœceseωs qui hac de caussa convocati fuerunt*. Ex his, quæ scita fuerunt, plane sequitur, summam penes Diœcesanam Thraciæ Synodum resedisse auctoritatem, ad quam omnes appellare possent, qui a Metropolitanis conventibus iniquum sese judicium accepisse putabant. Quumque C-Politanus Antistes ea honoris laude jam claruisset, ut universis post Romanum Pontificem Præsulibus antepositus esset, is sine ullo negotio assequutus est, ut, abdicato Heracleensi Exarcho, Diœcesanæ illi Synodo præficeretur. In hunc sensum Socrates intelligendus est, qui ait, *Nectario* Præsuli Thraciam obtigisse decreto C-Politani Concilii. Sic enim ille *in lib. v. Hist. Eccl. cap.* 8., Καὶ κληροῦται Νεκτάριος μὲν τὴν μεγαλόπολιν καὶ Θρᾴκην, *Nectarius quidem regiam Urbem & Thraciam sortitus est*. Hæc prima fuit dignitatis accessio, quæ C-Politano Antistiti facta est ab Urbis majestate sive Imperatorum consilio, qui inter tot Urbes Byzantium delegerunt, ubi lares figerent. Eo quum ille pervenisset, facile in aliis Diœcesibus Asiana & Pontica summam auctoritatem sibi quæsivit, quæ initio quidem in voluntate Exarchorum Ephesini & Cæsariensis nitebatur, deinde ex eo jure exerceri cœpit, quod moribus erat constitutum. Cogitur postea Calchedonensis Synodus, quæ in tribus canonibus IX., XVII., & XXVIII. omnia rata habuit, quæ is ex consuetudine comparaverat. Nanque sancivit, ut Antistes C-Politanus Metropolitas omnes Diœceseωn Asianæ & Ponticæ ordinaret, idemque de illorum querelis cognosceret, qui ad ipsum ab eorum judiciis provocarent. In canone IX. hæc leguntur, Εἰ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἀμφισβητοίη, καταλαμβανέτω ἢ τὸν ἔξαρχον τῆς διοικήσεως, ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, καὶ ἐπὶ αὐτῷ δικαζέσθω, *si cum ipsius provinciæ Metropolitano Episcopus vel Clericus controversiam habeat, Diœcesis Exarchum adeat, vel imperatoriæ Urbis Constantinopolis thronum & apud eum litiget*. Hac de re Petrus de Marca *in diss. de Patriarchatus C-Pni institutione*. Optime igitur Grotius scripsit, præfecturam illam, quam C-Politanus Episcopus per Orientem in Ecclesiasticis judiciis nactus est, ei ab Imperatoribus fuisse adjunctam.

Percurramus alia exempla, quæ exprompsit Grotius. Dixit quidem accommodate ad

ad id, quod agebat, Constantinum Magnum africanæ controversiæ Melchiadem, Maternum & Rheticium judices præfecisse Donatistarum precibus. Sed haud scimus, an recte & apte is commemoraverit Calchedonensem Synodum tanquam alterum judicium, quod Imperator instituerit ad antiquanda Ephesini secundi Concilii decreta, in quibus non modo Personis, sed Catholico dogmati fraus facta erat. Ille sic mentem suam expressit, *Unde Calchedonensi Synodo id jus, ut Ephesinæ secundæ acta abrogarit?* Ac si quidem intellexit, œcumenicum Episcoporum conventum, quem Romanus Pontifex regeret, jus non habuisse ad explicandam conservandamque fidem, nisi Imperator id tribuisset, ecquis tam impudens & audax hoc ipsum concesserit? Amplissimus enim Præsulum Ordo Divina præditus est potestate, ut Religioni diligenter consulat, eandemque contra omnes, qui temere sentiunt, & dilucide declaret & fortiter defendat. Sin vero Arminianus existimavit, Imperatorem potuisse rogari ut Synodum alteram convocaret ad ea tollenda, quæ contra canonicum ordinem in Epheso Dioscorus commiserat, istud quidem non modo apposite, sed ex veteris historiæ sententia affirmavit. Atque res prorsus ita se habuit. C-Politana Synodus, quam eximius Præsul Flavianus convocaverat, de Eutychis presbyteri & archimandritæ doctrina cognitionem suscepit eumque in hæresi insistentem sua sacris interdixit. Hic statim Theodosium convenit, a quo Concilium ephesinum impetravit. In eo Dioscorus Alexandrinus Episcopus, qui præses creatus fuerat, improbam operam dedit, ut Eutychem quasi Orthodoxum criminis absolveret, & Flavianum tanquam illum, qui inique judicaverat, Sacerdotio deiiceret. Intercesserunt Romani Legati, ad quos Flavianus provocavit. Iis rebus acceptis Leo Pontifex conventum Italorum Episcoporum coegit qui omnia ea abrogavit, quæ in Ephesino concilio fuerant sancita. Sed nihilosecius veritus est, ne Orientis Ecclesiæ decretis Romanæ Synodi obtemperarent: itaque litteris Theodosium obsecravit & obtestatus est, ut cum ephesinæ Synodo contra Flavianum, tum C-Politanæ contra Eutychem nullam esse vim juberet. *Ecce ergo*, inquit, *Christianissime & Venerabilis Imperator cum Consacerdotibus meis implens erga reverentiam Clementiæ vestræ sinceri amoris officium, cupiensque vos placere per omnia Deo, cui pro vobis ab Ecclesia supplicatur, ne ante Tribunal Christi Domini de silentio rei judicemur, obsecramus coram unius Deitatis inseparabili Trinitate, quæ tali facto læditur, quum ipsa vestri sit custos & auctor Imperii, & coram Sanctis Angelis Christi, ut omnia in eo statu esse jubeatis, in quo fuerunt ante omne judicium, donec major ex toto orbe numerus Sacerdotum congregetur.* Addidit idem litteras ad Augustam, in quibus cum dixisset, Dioscorum in ephesino concilio negotium per vim & metum confecisse, illam rogavit, ut Theodosium de altera frequentiore Synodo apud Italos convocanda moneret. Hoc Pontifex maxime studuit, sed Imperatorem votis suis adnuentem nactus non est, qui nunquam retractari id voluit quod contra Flavianum Dioscorus peregerat: sed tandem, Theodosio demortuo, Marcianus Augustus sivit alterum œcumenicum concilium congregari. Hoc habitum est Calchedone. Patres a Marciano contenderunt, ut ephesina Synodus, quæ publice approbata erat, jussu suo antiquaretur. Nam *in Actione* x. inquiunt; *Oportet, ut rursus eundem tranquillissimum & Christianissimum Principem adeamus*, ὥστε ἐκεινην την συνοδον ἱερῳ ἰδιῳ νομῳ μητε ὀνομαζεσθαι προσταξῃ, *quatenus illud (Ephesinum) Concilium sacra propria lege neque nominari præcipiat*. Exposita est universæ rei historia, ex qua plane quisque intelligit, post Synodum ephesinam Imperatoris auctoritatem fuisse imploratam duplici de caussa, quod is tollere posset quidquid contra ordinem peractum esset, & quod Theodosianæ legi derogari oporteret, quæ rebus perturbate judicatis publicam firmitatem adiecerat. In eam sententiam Calchedonense concilium illorum judiciorum simile existimari potest, quæ Imperatores ad eorum, qui ad ipsos receptum habebant, querelas concedere solebant.

XXIV. Edisseramus alterum illud caput, quo omnis Grotii oratio de judiciis canonicis spectavit, an nimirum Principes in sacris negotiis judices esse possint, si qui accusantur, iidem vel de Synodorum sententiis querantur, vel Synodos initio reiiciant

& ad

& ad ipsos sese recipiant. Ait quidem ille, & ne sine auctoribus loqui videretur, primum de Constantino Magno commemoravit, qui disceptator & cognitor fuit Africanæ controversiæ post Romanam & Arelatensem Synodos, deinde Antiochenos Patres attulit, quod ii in canone XII. Principibus potestatem decernendi non ademerunt in Ecclesiasticis caussis. Nos vero contra sentimus & consentientes omnes habemus, quibus Catholicum nomen est. Sed de re, quæ aperta est & vulgo constat, porro disputari non oportet. Dicamus solum ad ea, quæ Grotius objecit. Atque de Constantino satis differuimus in dissertatione prolegomena. Restat igitur Antiochenus ille canon, qui nobis explicandus est. Is in Codice Ecclesiæ universæ sic legitur, Εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καθαιρεθεὶς πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ καὶ ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου, ἐνοχλῆσαι τολμήσειε τὰς βασιλέως ἀκοάς, δέον ἐπὶ μείζονα ἐπισκόπων σύνοδον τρέπεσθαι, καὶ ἃ νομίζει δίκαια ἔχειν, προσφέρειν πλείοσιν ἐπισκόποις, καὶ τὴν παρ' αὐτῶν ἐξέτασίν τε καὶ ἐπίκρισιν ἐκδέχεσθαι. εἰ δὲ τούτων ὀλιγωρήσας, ἐνοχλήσειεν τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῦτον μηδεμιᾶς συγγνώμης ἀξιοῦσθαι, μηδὲ χώραν ἀπολογίας ἔχειν, μηδὲ ἐλπίδα μενούσης ἀποκαταστάσεως προσδοκᾷν, *Si quis a proprio Episcopo depositus, Presbyter vel Diaconus, vel Episcopus a Synodo, ausus fuerit Imperatoris auribus molestiam afferre, cum oporteat ad majorem Synodum converti, & jus, quod se habere putat, ad plures Episcopos referre, eorumque examen & judicium suscipere: si itaque his contemptis, Imperatori molestus fuerit, is nulla venia dignus, neque sui defendendi locum habeat, nec spem restitutionis expectet.* Recitatus est canon cuius ad perspiciendam vim revocanda est in memoriam constitutio illa canonicorum judiciorum, quæ in Ecclesiis adscita erat anno CCCXLI. cum Antiochenum concilium coactum est. Hanc constitutionem ex perspicuis antiquitatis monumentis descripserunt Petrus de Marca *in libro* VII. *Concordiæ Sacerdotii & Imperii*, Joannes Launojus in multis epistolis, anonymus auctor libri *de antiquis & majoribus Episcoporum caussis*, Paschasius Quenellius in diss. ad Leonem, quæ in volumine II. reperiuntur, clarissimus Dupinius *in diss.* II. *de antiqua Ecclesiæ disciplina*, Gerbesius Parisiensis Doctor contra Davidium aliique complures. Receptum erat, ut Metropolitanæ Synodi singulas provincias suprema auctoritate administrarent, & jus dicerent, a quo nulla esset provocatio. Eam legem scripserunt Nicæenses Patres, qui in canone quinto inquiunt, Περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γενομένων, εἴτε τῶν ἐν κλήρῳ, εἴτε τῶν ἐν λαϊκῷ τάγματι τεταγμένων, ὑπὸ τῶν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων κρατείτω ἡ γνώμη κατὰ τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα, τοὺς ὑφ' ἑτέρων ἀποβληθέντας, ὑφ' ἑτέρων μὴ προσίεσθαι . . . . . μέχρις ἂν τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων δόξῃ τὴν φιλανθρωποτέραν ὑπὲρ αὐτῶν ἐκθέσθαι ψῆφον, *De iis, qui communione privantur, sive ex clero sive ex laico ordine, ab Episcopis uniuscujusque Provinciæ servetur hæc sententia secundum canonem, qui pronuntiat, ut hi, qui ab aliis abiiciuntur, ab aliis non recipiantur . . . . donec Episcoporum cœtui visum fuerit pro iis humaniorem ferre sententiam*. In his Patres aperte sciverunt, Synodorum decreta esse rata, quin sive a pari, sive a majore Potestate abrogari possent, donec, ajunt, *Episcoporum cœtui visum fuerit pro iis humaniorem ferre sententiam*. Et quamvis illi de caussis minorum Clericorum explicate dixerint, tamen Episcoporum negotia non diverso contineri jure satis declararunt; Nanque de iis judiciis loquuti sunt, quibus non unus, sed plures Episcopi præfecti essent. Nos autem id non movet quidquid contra eam interpretationem Christianus Lupus attulerit in libro, quem Petro de Marca, Quenellio, Gerbesio & Garnerio objecit. Id enim explicatum est apud Dupinium in dissertatione, quæ paulo ante laudata est. Pergamus igitur. Nicæensibus enim Patribus consilium fuisse, ut Ecclesiasticas Episcoporum caussas provincialibus Synodis judicandas crederent, C-Politana Synodus docuit, quæ in canone secundo sic prodit, Εὔδηλον ὡς τὰ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἡ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος διοικήσει κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὡρισμένα, *Manifestum est, ea, quæ ad unamquamque provinciam pertinent, Synodum provinciæ administrare secundum ea, quæ in Nicæa definita sunt*. Res confecta esse videtur. Nam a Nicænis Patribus, interprete C-Politana Synodo, cujusque provinciæ procuratio metropolitanis Synodis credita

dita est. Quumque in regenda Ecclesiastica provincia præcipuum fit illud negotium, quod in commonefaciendis officii sui Episcopis iisdemque coercendis consistat, prorsus efficitur, hoc omne Nicænorum Patrum jussis ita esse commissum Synodis, ut ab iis ad parem vel ad majorem potestatem provocare nemini liceret. Hæc eximia auctoritas in judiciis Synodorum provincialium residebat, quam antiochenum concilium anno cccxli. confirmavit. In eo enim Patres sanciverunt, ei Synodo, quæ concors in decernendo esset, sine ulla provocatione obtemperari: *si quis Episcopus*, inquiunt in canone xv., *ab omnibus provinciæ Episcopis condemnatus fuerit*, πάντες τε σύμφωνοι μίαν κατ' αὐτοῦ ἐξενέγκοιεν ψῆφον, τοῦτον μηκέτι παρ' ἑτέροις δικάζεσθαι, *& universi unam consentientem adversus eum sententiam tulerint, is ne ab aliis judicetur:* Sed porro in canone xiv. iidem jusserant, Metropolitanum, si forte provincialis Synodus divideretur & in sententiis dissentiret, ei finitimos Episcopos adjungere, ut, quod in frequentiore collegio scitum esset, hoc amplius cognosci non deberet, *Si .... contingat*, ajunt, *Episcopos provinciæ dissidere ..... pro tota componenda controversia* ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὸν τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπον, ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας μετακαλεῖσθαι ἑτέρους τινὰς τοὺς ἐπικρινοῦντας, καὶ τὴν ἀμφισβήτησιν διαλύσοντας, τοῦ βεβαιῶσαι σὺν τοῖς τῆς ἐπαρχίας τὸ παριστάμενον, *placuit sanctæ Synodo, ut Episcopus metropolitanus è vicina provincia judices alios convocet qui controversiam tollant, & quod cum provinciæ Episcopis probatum fuerit, confirmet*. Igitur Ecclesiæ gerebantur a provincialibus Synodis tanquam iis, quæ supremo jure de sacris negotiis decernerent. Sed per idem tempus Principes exorari solebant, ut rem aliis Synodis committerent, in quas major Præsulum numerus veniret. Sancitum erat civilibus legibus, ut, quoniam a sententiis, quas Præfecti Prætorio ferrent, provocatio non erat ad Principes, tamen perfugium ad eosdem libere permitteretur, qui caussas retractari & tanquam relegi sæpenumero jubebant. Diocletianus & Maximianus *in lege* 16. *C. de sententiis Pref. præt.* inquiunt, *Litigantibus in amplissimo prætorianæ Præfecturæ judicio, si contra jus se læsos affirment, non provocandi, sed supplicandi licentiam ministramus*. Politicum id institutum Ecclesiæ, quæ erant in imperio, libenter adsciverunt, quin Synodorum amplissimæ dignitati derogarent. Itaque Antiocheni Patres, tametsi singulis Provinciis summum accurandæ Ecclesiasticæ rei arbitratum detulissent, illud tamen caverunt, ut quidquid decretum esset, hoc amplius consultari in frequentioribus Episcoporum comitiis oporteret, si Principes idipsum imperarent. In canone enim illo xii. qui a Grotio prolatus est, constituerunt, Diaconis, Presbyteris & Episcopis, qui ad Imperatorem adirent, & de iniquitate Synodorum expostularent, alteram majorem Synodum esse dandam, in qua de rebus judicatis iterum referretur: sed iis, qui contemptis Ecclesiasticis judiciis solum Principis præsidium implorarent, non modo non esse ignoscendum, sed omnem spem adimendam beatioris fortunæ. Hæc perspicua est Antiochenorum Patrum sententia, quam Dupinius vir eximius non tenuit. Nanque hoc illos sanxisse putavit, tantum Episcopis, qui in provinciali concilio judicassent, jus esse frequentiorem Synodum habere ad eos coercendos, qui decreto suo non starent & ob eam rem Principis jussum impetrare. Negavit enim ei, qui Synodicum primum judicium subivisset, jussu Imperatoris licuisse ad majorem Ecclesiasticum conventum provocare. Sic Dupinius, qui hanc Patrum Antiochenorum mentem ex iis verbis effecit, quibus canon conceptus est apud Dionysium Exiguum, in cujus latino codice sic legitur, *Si quis .... a Synodo fuerit Episcopus forte damnatus, & Imperatoris auribus molestus extiterit, oporteat ad majus Episcoporum converti concilium, & quæ putaverint habere justa, plurimis Episcopis suggerant, ac eorum discussiones ac judicia præstolentur*. Ex his Dupinius aperte colligere visus est, non eum, qui damnatus esset & Imperatorem convenirет, sed eos qui judicarunt in provinciali Synodo, *oportere ad majus Episcoporum converti concilium, & quæ putaverint habere justa, plurimis Episcopis suggerere*. Nam ei illud ægre fuit, quod primum canonis comma hoc, *si quis ..... a Synodo fuerit Episcopus forte damnatus & Imperatoris auribus molestus extiterit* conjungi non posset cum verbis postremi commatis, quæ in nume-

numero multitudinis efferebantur. At enim miramur equidem doctum hominem ad græcum canonum codicem sese non recepisse, quo facilius rem illam facile extricaret. Nam ex eo nosset, duo illa Antiocheni canonis commata recte esse conjuncta ita ut qui ad Imperatorem provocaverit & Ecclesiasticum judicium exoraverit, eidem danda sit altera major Synodus, in qua ἃ νομίζει δίκαια ἔχειν, προσφέρειν πλείοσιν ἐπισκόποις, καὶ τὴν παρ' αὐτῶν ἐξέτασιν τε καὶ ἐπίκρισιν ἐκδέχεσθαι, *jus quod se habere putat, ad plures Episcopos referre* possit, *eorumque judicium suscipere*. Huic canonis explicationi consentanea est historia eorum ferme temporum, cum Antiochena Synodus coacta est. Tum enim complura constituta fuerunt canonica judicia, quæ Imperatores concesserunt propter illorum querelas, qui a provincialibus Synodis ad ipsos perfugiebant. Hæc Petrus de Marca erudite persequitur. Nos enim quum satis Antiochenorum Patrum consilium expositum habuissemus, prorsus confecisse contra Grotium videmur, eos non modo nullam summis Magistratibus potestatem judicandi detulisse in Ecclesiasticis caussis, sed etiam graviores pœnas in Clericos dixisse, qui istud ipsum, contemptis Episcoporum conventibus, ab illis contenderint.

XXV. Jamvero insistamus in cæteris, quæ Grotius dicere perrexit. Atque is Sermonem injecit de jure, quod Principes sibi habebant in iis recipiendis, quos Ordo Episcoporum ab Ecclesia alienos pronuntiaverat. Nam laudavit Ivonem Carnotensem, qui in Epistola 171. Episcopos monuit, ne id crimini sibi tribuerent, si Gervasium quendam absolvisset, qui a Rege gratiam iniverat: antiquam esse legem, quæ jubebat consuetudine sacrorum eos donari, quos summi Reges in amicitiam suam susciperent. Post Ivonem Joannes Papa allatus est, qui Justinianum Imperatorem rogavit, ut Nestorianis aliisque hæreticis ecclesiasticam officiorum societatem redderet, quos animum vera pietate imbuisse, & Catholicis conventibus nomen adscribere suum exoptantes cognosset. Tum Arminianus alia quædam persequutus est, quæ potius Principum sedulitatem diligentiamque promunt in sanciendis legibus, in quibus cavebatur, ne sacra jurisdictio publicæ tranquillitati noceret. Sic enim ille; sed professus est, imperatoriam eam auctoritatem, quam extorres a piorum cætu Christiani impetrare sibi poterant, constitutam fuisse veterum Episcoporum modestia. Attamen res omnis a nobis extricanda est, ne quis arbitretur potestatem clavium, quæ Apostolis credita est, Principibus esse communem. Videamus primum de lege illa, quam Ivo Carnotensis commemoravit. Duplex erat *excommunicatio*, altera quidem Christianos reos, sed eosdem, quos criminum suorum pœnitebat, ab universis sacris disjungebat: Hæc vocabatur medicinalis. Altera vero eos ab Ecclesia divellebat; qui, cum scelus sibi conscirent, ab eo animum non avocabant: Hæc mortalis dicebatur. Utrumque pœnæ genus apud Veteres expositum est. Augustinus *in lib. 50. Hom. ult.* plane sic inquit, *Nos vero quemquam a communione prohibere non possumus, quamvis hæc prohibitio nondum mortalis sit, sed medicinalis, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo sive seculari, sive ecclesiastico judicio nominatum atque convictum*. Prima illa excommunicatio sæpe *pœnitentiæ* nomine dicebatur. Idem Augustinus in Epistola 108. eam sic explicat, *Agunt homines pœnitentiam, si post baptismum ita peccaverint, ut excommunicari & postea reconciliari mereantur*. Hæc vero disciplina quum Christianos vicem suam dolentes coerceret ad salutarem animi sui medicinam, Episcoporum arbitrio delata fuerat. Patres Nicæni in Can. XII. decernunt ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ φιλανθρωπότερόν τι περὶ αὐτῶν βουλεύσασθαι, *licere Episcopo aliquid humanius statuere de iis*, qui tempus ad dandam canonicam pœnam constitutum nondum expleverint. Ancyrani porro Præsules in canone V. constituunt, τοὺς δὲ ἐπισκόπους ἐξουσίαν ἔχειν τὸν τρόπον τῆς ἐπιστροφῆς δοκιμάσαντας φιλανθρωπεύεσθαι, ἢ πλείονα προστιθέναι χρόνον, πρὸ πάντων δὲ καὶ ὁ προάγων βίος, καὶ ὁ μετὰ ταῦτα, ἐξεταζέσθω. καὶ οὕτως ἡ φιλανθρωπία ἐπιμετρείσθω, *Episcopos ratione vitæ examinata, potestatem habere vel humanius erga eos* (excommunicatos) *agendi, vel plus temporis adjiciendi. Ante omnia vero & prior vita, & quæ consequuta est, examinetur, & sic eis impertiatur humanitas*. Hanc Episcoporum potestatem commendant

dant

dant Basilius *in can.* LXXIV., Chrysostomus *in Homil.* XIV. *in* 2. *Cor.*, Synodus Ilerdensis *in Can.* V., & Calchedonensis *in Can.* XVI. Quocirca quemadmodum Episcopi summos Magistratus exorabant, ut in reos publicorum criminum humanius animadverterent, sic Magistratus ad Episcopos adibant, & apud eos canonicas pœnas deprecabantur. Testis est Augustinus, qui in Epistola LIV. ad Macedonium Magistratus ita affatus est, *Si vobis fas est ecclesiasticam correptionem intercedendo mitigare, quomodo Episcopus vestro gladio non debet intercedere, quum illa exseratur, ut in quem exseritur, bene vivat, iste ne vivat?* In eodem studio sapientissimi Hispaniarum Reges fuerunt. Ad honoris autem significationem sancitum est in Hispanicis Conciliis, ut si qui regiam amicitiam sibi demeruissent, illi statim ab omni Ecclesiæ interdictione liberarentur. Toletana Synodus XII., quæ coacta est an. 680., cum Ervigius regnabat, canonem III. edidit, quem sic concepit: *Vidimus quosdam & flevimus ex numero culpatorum* (excommunicatorum) *receptos in gratiam Principum extorres extitisse a Collegio Sacerdotum... Et ideo quia remissio talium, qui contra Regem, Gentem, vel Patriam agunt, per definitiones Canonum antiquorum in potestate solum regia ponitur, cui & peccasse noscuntur, adeo nulla se deinceps a talibus abstinebit Sacerdotum communio, sed quos regia Potestas aut in gratiam benignitatis receperit aut participes mensæ suæ effecerit, hos etiam Sacerdotum & populorum conventus suscipere in ecclesiasticam communionem debebit, ut quod Principalis pietas recipit, nec a Sacerdotibus Dei extraneum habeatur.* Canon ad eos præsertim spectare videtur, qui sacris interdicti fuerant vel ob Majestatis crimen, vel ob seditiones, vel denique ob conspirationes contra augustissimam eorum, qui imperabant, Gentem. Habet illud Christiana Religio, quod in ea eximium est, ut non modo immortali vitæ, sed publicæ quieti & summorum Regum incolumitati consulat. Audiamus Tertullianum ad Scapulam cap. II., *Circa Majestatem Imperatoris infamamur, tamen nunquam Albiniani, nec Nigriani, vel Cassiani* (Romani cives, qui in Imperatores conjuraverant), *inveniri potuerunt Christiani: sed iidem ipsi, qui per genios eorum in pridie usque juraverunt, qui pro salute eorum hostias & fecerant & voverant, qui Christianos sæpe damnaverant, hostes eorum sunt reperti. Christianus nullius est hostis, nedum Imperatoris, quem sciens a Deo suo constitui, necesse est, ut & ipsum diligat, & revereatur, & honoret, & salvum velit cum toto Romano Imperio, quousque sæculum stabit.* Hoc officium in Reges Hispaniarum Præsules nunquam deseruerunt. Quapropter Toletana Synodus IV. can. XLIV. jussit, Clericos qui in seditione partibus studuissent, in qualemcunque Monachorum locum abire ad vitam suam perpetuis laboribus conficiendam. Toletana autem quinta can. II. in memoriam revocavit sacramentum, quod omnis Natio dixerat pro conservanda colendaque Regis domo, pertulitque, ut qui sacramento illi derogarent, anathemate percuterentur: quod ipsum canone IV. sancivit in omnes eos, qui aut Regiam Majestatem affectarent, aut de Principe nec fausta, nec fortunata ominarentur, aut in eum maledicta conjicerent. In eandem sententiam res deliberata est in Synodis sexta & decima. Ex his superioribus Synodis facile explicatur, quid Toletana XII. sanxisset. In ea Præsules, cum sanctiones renovassent, quas Majores sui ad Reipublicæ salutem & pacem condiderant, canonem constituerunt, ut omnes illi, qui publicum crimen commisissent & deinde Regum amicitiam inirent, statim ab Episcopis absolvi deberent. Itaque tenemus quorsum valeant hæc, *Quia remissio talium, qui contra Regem, Gentem, vel Patriam agunt, per definitiones canonum antiquorum in potestate solum regia ponitur, cui & peccasse noscuntur, adeo nulla se deinceps a talibus abstinebit Sacerdotum communio.* Quæ sic equidem accipimus, quasi Patres illi dicerent par esse, ut jus Ecclesiæ iis civilium criminum reis redderetur, qui Reges, ad quos Civitatis tranquillitas maxime pertinet, sibi placassent, & ad eorum necessitudinem sese applicuissent. Hispaniensium ea instituta iisdem verbis describuntur in Gallicanis legibus, quas capitularia olim universi dicebant. Hæc est lex illa, quam Ivo Carnotensis attulit in Epistola 171. *De Gervasio*, inquit, *non debet vestra Paternitas mirari vel indignari, quod eum ad communionem in Pascha-*

li

li curia suscepi : pro Regia enim honorificentia hoc feci fretus auctoritate legis , *in qua legitur* , *si quos culpatorum Regia Potestas* ; sequuntur cætera , quæ ex Toletano canone sunt recitata . Quocirca apud eundem *in Decr. part.* 17. *cap.* 344. titulus legitur , *Ut quos Regia Potestas in gratiam receperit* , *his minores Potestates communicent* . Ex quo in Galliis mos ille fuisse videtur , ut si quos publicorum criminum arcessitos humanitate sua amplissimi Reges prosequerentur & ad amicitiam adjungerent , eos ab interdictione sacrorum Ecclesiasticus ordo liberaret . Hactenus de Ivone . Sed paucis explicandus est Joannes Papa . Justinianus Romam legatos miserat cum litteris , in quibus Papam exorabat , ut ab Ecclesiæ Romanæ complexu quosdam divelleret , qui Nestorianam hæresin instauraverant . Hæc Epistola legitur in lege , quæ incipit , *cognoscere volentes Cod. de summa Trinitate* . Pontifex respondit , sese consuetudinem Ecclesiasticam illis adempturum , quibuscum Imperatori certamen intercedebat , siquidem eorum doctrina Catholicæ Fidei contraria erat . Quæ cum dixisset , statim addidit , *Sed quia gremium suum redeuntibus nunquam claudit Ecclesia* , *obsecro clementiam vestram* , *ut* , *si proprio deposito errore* , *& prava intentione depulsa* , *ad unitatem Ecclesiæ reverti voluerint* , *in vestram communionem receptis* , *indignationis vestræ removeatis aculeos* , *& nobis intercedentibus* , *benigni animi gratiam condonetis* . Pars pontificiæ epistolæ continetur in leg. *liquet Cod.* de *Summa Trinitate* . Ex his omnes intelligunt , Imperatorem admonitum fuisse a Joanne , ut hæreticos , quos ad Catholicam Fidem redeuntes Ecclesia absolvit , *communione* sua sive consuetudine civili prosequeretur , eosdemque impune versari in Republica pateretur . Discedamus parumper a Grotio . Perstringendus enim est Eutychius Patriarcha Alexandrinus , qui auctor est , non ab Episcopis , sed a Constantino Magno Eusebium & Theognin in Ecclesiam fuisse admissos , quos Nicænum Concilium excommunicaverat . Is enim in libro arabico MSS , qui asservatur in Bibliotheca Cottoniana fol. 94. , cum Alexandri Patriarchæ C-Politani mortem narrasset , tum addidit hæc , *Et venerunt Eusebius Episcopus Nicomediensis & socius ejus* (Theognis Nicænus) *quos Patres trecenti octodecim* (Nicæni Patres) *excommunicarant* , *ad Constantinum Imperatorem opem ejus implorantes* , *desiderantesque ut eos reciperet ipse* , *atque excommunicatione ipse eos solveret* , *profitentes insuper se in maledictis habere Arium & doctrinam ejus & fidem Patrum* 318. *amplecti* . *Inde recepit eos Imperator & solvit eos excommunicatione* . *Et cepit Eusebium Episcopum Nicomediæ & constituit eum Patriarcham C-Politanum* . In his duplex hominis error facile convinci potest . Primum committit , cum putat , Eusebium & Theognin in Nicæno Concilio sacris fuisse interdictos . Nam beatus Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos prodidit , Eusebium & Theognin Nicæni Concilii judicium effugisse : idque probavit tum testimonio eorum , qui Nicæam venerant , tum ex Actis , in quibus inter eos , qui Concilio nomen suum adscripserant , Præsules illi reponebantur . Philostorgius vero testis est , eos , cum trium mensium intervallum a Nicæno Concilio esset exactum , ab Ecclesiis suis fuisse dejectos , quod ipsum Sozomenus in libro primo Historiæ cap. 21. approbavit . Quocirca verosimile est , Constantinum Magnum , dimisso Nicæno Concilio , alium Episcoporum conventum sociasse , qui Eusebium & Theognin Sacerdotio abdicaret . Hoc enim docere videntur Athanasius in libro de Synodis , & Theodoretus in libro 1. Historiæ cap. 19. Consulendus est Henricus Valesius in annotationibus ad Socratis librum primum cap. XIV. Sed alter Eutychio error est , quem refellere nunc refert . Veterum omnium constans fides est , Eusebium & Theognin conscripsisse libellum , in quo perfidiæ suæ sese pœnitebat , ac Episcoporum Cœtui dedisse , eundemque deprecatores esse , ut ad Ecclesias suas ipsos accedere daret . Hunc quidem libellum Sozomenus in libro 2. cap. XVI. describit . In eo Ariani illi sic Episcopos alloquuntur , καταξιώσατε οὖν , ὡς ἁρμόζει τῇ φιλοχρίστῳ ὑμῶν εὐλαβείᾳ , καὶ τὸν θεοφιλέστατον βασιλέα ὑπομνῆσαι , καὶ δεήσεις ἡμῶν ἐγχειρίσαι καὶ θᾶττον βουλεύσασθαι τὰ ὑμῖν ἁρμόζοντα ἐφ' ἡμῖν , *Vobis ergo* , *sicut reverentiam decet vestram Christi amantissimam* , *placeat benigne Imperatorem Deo carissimum admonere* , *eique preces nostras referre* , *& in nostra caussa ea quæ vobis congruunt* , *ma-*

ture decernere. Quibus in verbis Ecclesiastico Ordini tribuitur, ut decernat quæ sibi conveniunt, sive quod idem est, de solvendo anathemate pronuntiet, Imperatori vero id defertur, ut universæ rei moneatur, pœnamque exilii tollat quam imposuerat. Atque res eo modo gesta est: Nam Socrates in libro 2. cap. 14. eam sic litteris consignavit, *Εὐσέβιος δὲ καὶ Θέογνις βιβλίον μετανοίας τοῖς κορυφαίοις Ἐπισκόπων ἀποστείλαντες, ἀνεκλήθησαν τε τῆς ἐξορίας ἐκ βασιλικοῦ προστάγματος, καὶ τὰς Ἐκκλησίας ἑαυτῶν ἀπέλαβον*, *Eusebius porro & Theognis, pœnitentiæ libello ad præcipuos Episcopos misso, Imperatoris jussu ab exilio revocati, Ecclesias suas receperunt*. Hæc est vera rerum historia, quam corrupit Eutychius ille Cottonianus, scriptor levis supra quam quisquam existimare potest.

XXVI. Redeamus ad Grotium, qui tandem hoc caput peroravit. Dixit enim, summos Magistratus *rebus novis non studere, qui ad excommunicationem quippe cum publica nominis traductione nolunt veniri, nisi probatis sibi caussis, & qui censuras manifeste iniquas imperio suo inhibent*, siquidem illorum munus est, *& injuriam a singulis & tyrannidem ab Ecclesia depellere*. Ita ille. Sed nobis dubium non est, quin ista omnis auctoritas ipsis conveniat, qui Rempublicam administrant, si in hunc sensum explicata sit, ut Divino Ecclesiæ statui nec deroget, nec officiat. Nos enim sic habemus, illos esse vindices utriusque tabulæ & *εὐταξίας disciplinæ* Ecclesiasticæ, quam Christus præcepit, vel Patres in œcumenicis conciliis & Pontifices constitutam voluerunt. Ex quo eorundem partes sunt, ut optimos & sanctissimos canones tueantur, potissimum eos qui pertinent ad potestatem clavium bene sapienterque gerendam. Hoc cum faciunt, tum quidem caussas probare videntur, ob quas Christiani cives sacris interdici possint. Multos a Constantino Imperatores pios & virtutibus eximios extitisse ex sacra historia accepimus. Hi omnes canonicis institutis, quibus Ecclesia regebatur, firmitatem publicam dabant, & quominus ab iis discederetur, lege sanciebant, de quo jure alias quæsitum & disputatum est. Atque ex ea Principum tutela sequitur, ipsos posse censuras cohibere, quas Ecclesiasticus cœtus male peregerit, si tamen eam agendi rationem teneant, quæ cum Evangelico Ecclesiæ regimine consentiat. Hæc vero sic procedit, ut, cum per Episcopos sive Clericis sive cæteris civibus injuria facta est in canonicis judiciis, jubeant eos ad majorem adire potestatem Ecclesiasticam, quæ rem amplius cognoscat. Quod si civium querelæ sint de censuris, quæ non modo animos afficiant, sed civile probrum inferant & opes fortunasque eripiant, tum sapientes Civitatis moderatores optime consulunt Ecclesiastici ordinis dignitati & publicæ hominum tranquillitati, si diacritico judicio universum negotium gerant: itaque quidquid sacrum est, ad synodos rejiciant, id vero quod politicum est, ad arbitrium revocent suum. Veterem hanc si viam instituant, satis cavent, ne civibus suis ulla fraus inferatur, aut penes Ecclesiam tyrannis resideat.

CA-

AD

CAPUT X.

EXERCITATIO CRITICA.

I. Constituitur illud, de quo Grotius egit in hoc capite, & paucis colliguntur quae idem attulit, ut conficeret variam fuisse in Ecclesia rationem constituendorum Pastorum.

II. Plebs non modo testimonium dabat ei, qui Ecclesiae praeficiendus erat, sed eundem eligebat.

III. Hoc jus Plebi ademptum non fuit in canone quarto Concilii Nicaeni.

IV. Nec in Canonibus Antiochenis, Laodicenis & Calchedonensibus.

V. Ea tamen res juris Divini non est, sed ad mutabilem Ecclesiae disciplinam pertinet.

VI. Christiani Imperatores de modo creandorum Episcoporum leges condiderunt, sed ex canonum mente.

VII. Disseritur de eorundem jure in eligendis Episcopis: Hoc a Grotio asseritur argumentis duplicis generis, quorum alterum in ratione principatus, alterum in exemplis nititur. Principatus perpenditur ratio, quam Grotius profert.

VIII. Accedit oratio ad dispicienda exempla, quae promuntur. Consilium aperitur Romanorum Imperatorum, qui Episcopos Ecclesiis dederant.

IX. Iis prorsus tribuebatur, ut Episcopi Ecclesiis non praeficerentur sine sua ipsorum assensione.

X. Sermo injicitur de Justiniano, atque e re nata illae partes explicantur, quae C-Politanis Imperatoribus deferebantur in Romanorum Pontificum creatione.

XI. Gallicani Principes ante Carolum Magnum Romanos Pontifices non ita sibi demeruerant, ut ab his potestatem creandorum Episcoporum impetraverint. Exponitur epistola Lupi Abbatis Ferrariensis.

XII. Confictum est decretum illud Hadriani Papae, in quo jus renuntiandorum Episcoporum & creandi Romani Pontificis Carolo Magno attribuitur. Id ostenditur pluribus argumentis.

XIII. Horum argumentorum maximum illud est, quod ex historia ducitur eorum Pontificum, qui post Carolum Magnum Ecclesiae Romanae praefuerunt.

XIV. Rejicitur auctoritas, quae Hadriani decreto ex Leonis octavi Synodo adstruitur.

XV. Principum jus, quod in eligendis Episcopis versatur, ab ea liberalitate vires accepit, qua illi Ecclesias affecerunt. Nam Ecclesiae ante Carolum Magnum amplissimis praediis donatae fuerant.

XVI. Accedit quod Carolinis temporibus Antistites jurisdictionibus & imperiis praeficiebantur. Istud ostenditur ex eorum militia & vacatione belli, quam saepe a Regibus impetrabant.

XVII. Item ex concordia inita inter Paschalem II. & Henricum V.

XVIII. Proferuntur exempla jurisdictionum, quas Episcopi gerebant sub Dagoberto, Carolo Martello, Pipino, Carolo Magno, Ludovico pio & Carolo Calvo.

XIX. Concluditur, Principes, qui Episcopos eligi injussu suo non patiebantur, id praesertim sibi adjunctum habuisse propter eximiam bonorum copiam, quam Ecclesiis intulerant. Huic sententiae non officiunt Onuphrius Panvinus & Nicolaus Cusanus.

XX. Quid sit investire Episcopos per annulum & baculum *in mediae aetatis monumentis.*

XXI. Eam ob rem paucis historia pertexitur contentionis, quae Sacerdotium & Imperium diu exercuit.

XXII. Perstringuntur ea, quae Grotius Gomaristis respondit objicientibus canonem trigesimum Apostolicum, & secundam Nicaenam Synodum.

XXIII. Carolus Magnus creationes Episco-

porum Imperio non asseruit suo.
XXIV. Notatur denique Grotius, qui putavit Proculum post Sisinnii obitum Episcopum C-Politanum fuisse electum.

I. AGgreditur Grotius disputare de iure, quod versatur in eligendis & renunciandis Pastoribus. Sed quo commodius orationem instituat, primum explicat, quid illud sit, quod quærendum suscipit. Is quidem rem peragere dicit de Presbyteris & de Diaconis, quos solum ex opinione Puritanorum putat munia in Ecclesiis perpetua & necessaria obire. Atque quatuor locos dividit, quorum primus est de origine Pontificiæ potestatis, alter est de ea potestate optimis viris mandanda & committenda, quod græce est Χειροτονεῖν & latine ordinare, tertius est de illis, quibus ea potestas credita est, certo Christianorum cœtui aut Ecclesiæ præficiendis, quæ *electio* appellatur, quartus est de publica auctoritate iis attribuenda, qui Ecclesiis præfecti sunt, quam Græci *ἐπικύρωσιν* aut *βεβαίωσιν* & Latini *confirmationem* vocant. Negotium Arminiano nostro non est de primis duobus locis. Nam is non dubitavit, quin munus sacrorum Pastorum Deum auctorem habeat, idemque nemini mandari possit, nisi ab iis Pastoribus, ad quos res pertinet. Neque porro quartus locus in certamen venit. Nemo enim est, qui neget, ab illis qui summo præsunt imperio, publicam amplitudinem esse repetendam, quæ Præsulibus Ecclesiarum accedit. His enim in Christiana Civitate adiunguntur hæc omnia, ut præsidio & tutela Principum tegantur, iurisdictione quadam publica præditi sint, item ab obeundis civilibus muniis liberentur, ab imperio Magistratuum multis in rebus eximantur, & complura eximia sibi vindicent, quibus reliqui Civium ordines carent. Tertius igitur locus est, quem Grotius in hoc capite pluribus pertractat. Amplissimi Hollandiæ & Westfrisiæ Ordines veterem legem iterum iusserant, in qua sancitum erat, ut in Senatu qui partim politicus, partim Ecclesiasticus esset, sacri Pastores deligerentur, quorum deinde doctrina & disciplina ab Ecclesiasticis viris examinaretur, iidemque Populis proponerentur, antequam summi Magistratus eos publice confirmarent. Huic Legi Calviniani Gomaristæ palam intercesserunt. Inter eos enim Sibrandus Populis ius esse divinum pugnavit, ut Ecclesiarum regimen iis committerent, quos ipsi creassent: Quidquid autem de Populorum iure edisseruit, id reipsa soli Clericorum cœtui adscripsit: Nanque censuit, ab eo Pastores esse deligendos, & eorum, qui renunciati fuissent, nomina Populis expromenda, ut si quid criminis haberent, id manifestis rebus aperirent: Hoc quum peractum sit, ad extremum civiles Magistratus esse adeundos, qui novos Pastores auctoritate probarent sua. Hujusmodi certamen commoverant Gomaristæ, cum Grotius Hollandicorum Ordinum Patronus librum conscripsit, quem dixit, *Ordinum Hollandiæ & Westfrisiæ pietatem*. In eo libro sic, *Sunt qui hunc eligendi modum* (eum nempe, quem Gomaristæ commendabant) *non tantum ut optimum laudant, sed juris esse dicunt plane divini, atque immutabilis. Contra vero pii atque eruditi complures jampridem putant, quum munera publica cujuscumque generis conferre sit τοῦ αὐτοκράτορος, ejus qui supremam habet potestatem, ejusdem esse etiam, ubicumque Ecclesia est publica, certæ urbis aut loci curam atque functionem Ecclesiasticam idoneis hominibus mandare, non tantum quia ad illius sollicitudinem pertinet dare operam, ut subditi queant βίον διάγειν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ vitam degere in omni pietate, quod obtineri vix potest, nisi boni sint Pastores, verum etiam quia ad Reipublicæ statum magni sit momenti quibus hominibus aures affectusque vulgi committas*. Hæc tum ille contra Gomaristas. At enim in hoc opusculo copiosius & uberius adversus illos ostendit, nec Populos, neque Clericos hoc ex divino jure habere, ut quos censuerint, eos in Pastores cooptent: quoniamque istud docuit, tum vero totum eligendorum Pastorum negotium politicis Christianæ Reipublicæ Rectoribus adscribit.

Quod primum est, his Grotius persequitur. Ait enim ab ipso Domino, qui condiderat Ecclesiam, Apostolos fuisse creatos, qui deinde cæteros Pastores, sed mente, numine & arbitratu divino constituerunt, tametsi Ministri, qui accurandis tribuendisque

disque pecuniis præerant, multitudinis judicio delecti fuissent. Addit, in principe Ecclesia multitudinem solum respondisse de genere vitæ, de moribus & virtutibus eorum, quos Apostoli legissent, quod ipsum *Pastores δοκιμάζεσθαι* sive complurium testimonio *comprobari* dicebatur. Hæc erudite exposita sunt ex libris, qui historiam novi Fœderis complectuntur. Idem post apostolicum ævum dicit, rogatam non fuisse legem, quæ unam & perpetuam eligendorum Præsulum rationem sciliceret. Apud plerasque quidem Ecclesias tanquam in comitiis Pastores esse electos, ut Plebs iis testimonium daret: sed ab eo instituto Majores nostros sæpe abivisse. Nam Episcopi, quin Populum consulerent, Presbyteros creabant, & solus interdum Clerus Episcopos renuntiabat. In Nicæno Concilio nullum Plebi jus tributum est. Nam sapientissimi illius Patres in canone quarto explicate sanciverunt, in Synodis Episcoporum Pastores esse creandos. Hoc ipsum Carthaginense Concilium in canone XIII. & Antiochenum in canone XIX. sanciverunt. Sed nihilosecius per idem tempus Plebs consulebatur, cum Præsules erant eligendi. Hæc disciplina demum abrogata est post Calchedonensem Synodum, quæ Laodiceni concilii canones œcumenica auctoritate impertiit. Inter eos enim canones, is qui secundus & decimus est, Episcopis Provinciæ mandavit, ut in locum demortuorum Præsulum alios substituerent, & is, qui tertius & decimus est, perspicuis verbis cavit, ne Episcoporum creationes Multitudini permitterentur. Hæc instituta Justinianus Imperator mutavit. In Novellis CXXIII. & CXXXVIII. jussit, clericos & τοὺς πρώτους τῆς πόλεως *Proceres Urbis* communi consilio tres viros eligere, e quibus unum Metropolitanus seponeret, & ad Ecclesiæ, in qua Pastor decessisset, gubernacula admoveret. Rursum sublatis Justiniani legibus Præsules in Synodis creati fuerunt. Usque adeo mutabilis ea res fuit. Sic enim Grotius, cujus hæc oratio eum in finem comparata est, ut facile quisque intelligat, jus multitudinis in eligendis Pastoribus divinum non esse, quod unum idemque est, nec unquam mutari potest.

II. Atque dubium nobis equidem non est, quin Grotius dicendo pervenerit quo instituerat. Quid enim magis perspicuum & apertum est, quam, cum incerta & varia sit disciplina, efficere eam in divina lege non esse sancitam? Dispiciamus tamen de prisco multitudinis jure, eane testimonium solum diceret, an vero reipsa eligeret, itidem num qualecunque illi jus esset, id ipsum post Concilium Nicænum, Antiochenum & Laodicenum sibi tribuisset. Universum enim istud argumentum, quod Grotius haud diligenter percurrit, paucis requirendum est, ut ratio, quæ contra Gomaristas conclusa est, in rebus certis nitatur. Non enim exigua caussa est, cur hoc facto opus sit, quod post Grotium sententiam Gomaristarum multi viri docti & in his Blondellus vindicandam susceperunt. Igitur ordine expromamus, quid nobis de eo argumento quærentibus occurrit. Primum ita censemus, Plebem illius Urbis, in qua Episcopus decesserat, non modo testimonium dedisse novo Pastori, qui proponebatur, sed eum renuntiasse. Has fuisse Plebis partes sentiunt Spalatensis de Rep. Eccl. in libr. III. cap. III., Richer. in Histor. Concil. lib. I. cap. XII., Justellus not. in can. VI. Conc. Calched., Binghamus in lib. IV. cap. II. Orig. Ecclesiast aliique Doctores antiquitatis consultissimi. Doctus Petrus de Marca in libro VIII. cap. II. de concordia Sacerdotii & Imperii arbitratus est quidem, hoc penes Plebem jus resedisse, ut non modo illos, qui Ecclesiis præficiendi sint, testimoniis suis prosequeretur, sed in eos consentiret, quamquam, quum utrumque illa peregisset, eos ipsos nondum fuisse Pastores creatos existimavit. Verum contra eximium Archiepiscopum Parisiensem pluribus Masonius dixit in responso ad Pamelium. Proferamus vero rationum momenta, quæ nos perpulerunt, cur cum iis auctoribus censeamus. Cyprianus in Epistola LXVIII. al. LXVII. ad Fratr. Hispan. plane prodidit, in more fuisse, ut nemo ad Episcopatum admoveretur, nisi qui Cleri Plebisque suffragiis & scitis probaretur, *Coram omni Synagoga*, inquit, *jubet Deus constitui Sacerdotem, idest instruit & ostendit ordinationes sacerdotales non nisi sub populi assistentis conscientia fieri oportere, ut plebe præsente vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur & sit ordinatio justa*

&

& legitima, quæ omnium suffragio & judicio fuerit examinata. Atque hujusmodi suffragia Cyprianus intellexit, quibus multitudo nedum testimonium de moribus daret, sed reipsa eum Pastorem expeteret & crearet, quem significabat. Id enim ipse docet, cum Hispanos sic alloquitur, *Apud vos factum videmus in Sabini collegæ nostri ordinatione, ut de universæ Fraternitatis suffragio & de Episcoporum, qui in præsentia convenerant, judicio Episcopatus ei deferretur & manus ei in locum Basilidis imponeretur*. Eo enim spectant verba hæc, *de universæ Fraternitatis suffragio & de Episcoporum judicio Episcopatus Sabino deferebatur*, ut declarent, multitudinis tabellis Sabino Episcopatum esse commissum. Ita Cyprianus priscus Africanæ Ecclesiæ Doctor, idem, qui in contrariam sententiam proferri solet. Sed porro certiora nobis monumenta antiquitas suppeditat, ex quibus intelligimus multitudini hoc datum esse, ut Pastores eligeret. Testes sunt veteres Scriptores, eam sæpe suffragium tulisse his vocibus, ἄξιος ἐστι, vel ἀνάξιος ἐστι *dignus est*, vel *indignus est*. Eusebius in libro VI. cap. XXIX., Ἐφ' ᾧ τὸν πάντα λαὸν ὥσπερ ὑφ' ἑνὸς πνεύματος θείου κινηθέντα ὁμόσε, προθυμίᾳ πάσῃ καὶ μιᾷ ψυχῇ ἄξιον ἐπιβοῆσαι, *quo spectaculo permotus Populus ac divino spiritu incitatus summa cum alacritate uno consensu simul omnis exclamare cœpit, dignum esse*. Philostorgius in lib. IX. cap. X., πολλοὶ τοῦ παρόντος ὄχλου ἐν τῇ Δημοφίλου καθιδρύσει ἀντὶ τοῦ ἄξιος ἀνεβόων τὸ ἀνάξιος, *Dum Demophilus in Episcopali Sede collocaretur, multi ex populo, qui tum aderant, non DIGNUS acclamarunt, sed INDIGNUS*. Auctor Constitution. Apost. in libro VIII. cap. IV., Ἐκ τρίτου πάλιν πυθέσθωσαν, εἰ ἄξιός ἐστιν ἀληθῶς τῆς λειτουργίας . . . καὶ συνθεμένων αὐτῶν ἐκ τρίτου ἄξιον εἶναι, ἀπαιτείσθωσαν οἱ πάντες σύνθημα κ. λ. *Rursus tertio interrogent, utrum sit ministerio dignus . . . & cum tertio annuerint & dignum esse assensi fuerint, petatur ab omnibus, ut præbeant signum assensus*. Photius in Cod. CCLVI. pag. 1414. ὁ λαὸς μιᾷ φωνῇ σὺν αὐτῷ βασιλεῖ ἐπὶ πλείους ὥρας ἐβόα τὸ ἄξιος, *Populus uno ore cum ipso Imperatore horis aliquot exclamavit, dignus est*. Atque hæc verba, quibus suffragium multitudo concipiebat, in eum sensum explicari non possunt, quasi rationem vitæ solum significarent, quam novus Pastor peregerat. Iis enim eadem vis inerat, quæ ad designandum & eligendum Pastorem valebat. Certe si qua popularis concio ex legibus majorum roganda esset, eaque respondere soleret, dignum vel indignum esse qui propositus esset, profecto existimari oporteret, totum hoc quod agebatur, non ad testimonium, sed ad eligendum pertinuisse. Ad hoc iidem prisci Scriptores tradiderunt, multitudinem interdum, quum eum, cui Ecclesia committenda sit, arbitratu probasset suo, consensum decreto comprehendisse, ut iis, qui suffragium tulerant, e sententia discedere non liceret. Inter Arianos & Catholicos convenit de Meletio Antiochenæ Ecclesiæ præficiendo, & statim decretum conditum est. Sic enim legimus apud Theodoretum in libro II. Hist. Eccl. cap. XXXI., Οἱ δὲ τῶν Ἀποστολικῶν δογμάτων ἀντεχόμενοι, τὸν μεγάλου Μελετίου τὴν ἐν τοῖς δόγμασιν ὑγείαν εἰδότες . . . συνεψηφίσαντο. καὶ τὸ ψήφισμα γραφῆναι, καὶ παρὰ πάντων ὑπογραφῆναι μετὰ πλείστης ὅτι μάλιστα σπουδῆς παρεσκεύασαν, *Apostolicorum vero dogmatum defensores, quibus magni Meletii sanitas doctrinæ cognita erat . . . consensum præbuerunt; summoque studio curarunt, ut decretum ea de re perscriberetur & cunctorum subscriptionibus firmaretur*. Optimus nobis auctor est Augustinus, id ipsum factitatum esse in Africanis Ecclesiis. Quin etiam ille proponens Eradium, qui post obitum suum Ecclesiæ Hipponensi præesset, diligenter effecit, ut in popularibus comitiis de eo eligendo scitum Plebis fieret, cui omnes, qui possent, nomen suum subscriberent. Rem idem narrat in Epist. CX., *A Notariis*, inquit, *Ecclesiæ, sicut cernitis, excipiuntur quæ dicimus, excipiuntur quæ dicitis, & meus sermo & vestræ acclamationes in terram non cadunt . . . Hoc ad ultimum rogo, ut gestis istis dignemini subscribere qui potestis*. Hæc declarant, illud quidem ipsum, quod in priscis erat institutis, habuisse multitudinem, ut non modo aperiret, si quid criminis in novis Episcopis nosset, sed ipsos eligeret. Accedit, quod in concionibus, quæ ad creandos Pastores habebantur, Plebs sæpe uni animum non adjungebat, sed diversis studiis agebatur, & in plures factiones divisa ingen-

gentem motum ciebat. Ammianus in libro XXVII. cap. III. & Socrates in libro IV cap. XXIX. de tumultu commemorant, qui Romæ ortus est, cum Damasus Pontifex renuntiatus est. De universis popularibus comitiis, in quibus Præsules eligebantur, accurate Chrysostomus in libro III. *de Sacerdotio* cap. XV. Tom. IV. edit. Francof. pag. 41., Βούλει σοι καὶ ἕτερον ἐπιδείξω τρόπον τῆς μάχης εἶδος, μυρίων ἐμπεπλησμένον κινδύνων; ἴθι δὴ καὶ διάκυψον εἰς τὰς δημοτελεῖς ἑορτάς, ἐν αἷς μάλιστα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν τὰς αἱρέσεις ποιεῖσθαι νόμος. καὶ τοσαύταις ὄψει κατηγορίαις τὸν ἱερέα βαλλόμενον, ὅσον τῶν ἀρχομένων τὸ πλῆθός ἐστι κ. λ. *Vis & aliud tibi pugnæ hujus genus aperiam, periculis mille plenum? Ito hinc jam, & publica festa spectato: ea dico, in quibus dignitatum Ecclesiasticarum electiones de more fiunt, & tam multis videbis inibi criminationibus lacerari Episcopum, quanta est tota illa subditorum multitudo, quibus suffragandi potestas concessa est*. Quorsum autem coutraria vulgi studia evadebant, si ille tanquam testis solum rogabatur de moribus eorum quos Ecclesiæ Rectores dari par erat? Quinimo, quum is certamina sereret, certe jus eorundem legendorum sibi adscribebat Ecclesiæ consensu: quod satis explicavit Chrysostomus, qui pergit, ἕκαστος καθ' ἑαυτὸν ἱστάμενον, ὁ μὲν τοῦτον, ὁ δὲ ἐκεῖνον αἱρούμενος, *Unusquisque* (e vulgo) *a suis partibus stat, alius hunc, alius illum eligens*. Atque his, quæ edisseruimus, satis roboris est. Sed non minus in eo momenti est, si probe sciamus, Populorum sæpe suffragiis Pastores fuisse electos, non ex voto Episcoporum, qui comitiis aderant. Demophilus Antistes C-Politanus una cum quibusdam aliis Episcopis Cyzicum venerat, ut ad ejus Ecclesiæ gubernacula novum Præsulem admoveret: Sed ex sententia rem non gessit: Nam Cyzicenis illud stetit, neminem sibi Episcopum esse dandum, nisi quem ipsi renuntiassent, quod Philostorgius in libro IX cap. XIII. sic prodit, Cyziceni οὐχ ἕτερόν τινα ταύτην ἐλθεῖν ἀνασχόμενοι, ἀλλ' ὃν αὐτῶν αἱ ψῆφοι προσέταττον, *Neminem alium ad Episcopatum accedere passi sunt, nisi qui ipsorum suffragiis antelatus sit*. Porro Martinum Turonicæ Ecclesiæ fuisse præfectum solius multitudinis voluntate quis nescit? Præsules enim provinciæ & non nemo, qui *Defensoris* nomine vocabatur, Populo intercesserunt, ne eum Episcopum constitueret, cujus rei fundus nobis est Sulpicius Severus in vit. Mart. cap. IX. pag. 314. edit. Lips. MDCCIII. Id genus plura exempla in antiquitate facile quisque evolvet. Inter cætera vero, quæ lubenter præterimus, duo sunt, quæ negligi non possunt. Alterum est, orthodoxæ Plebi, eos Episcopos non esse præponendos, quos ea recusaverit, aut scito non probaverit suo. Valentinianus III. in Novella XXIV., quæ legi potest in fin. Cod. Theod., Hilarium Arelatensem objurgavit, quod *invitis & repugnantibus Civibus* Episcopos fecerat. Nam Hilarius non paruerat Majorum institutis, quæ Maximus Pontifex Leo nos docuit in epist. LXXXIV., *Quum*, inquit, *de summi Sacerdotis electione tractabitur, ille omnibus præponatur, quem Cleri Plebisque consensus concorditer postularit, ita ut si in aliam forte personam partium se vota diviserint, Metropolitani judicio is alteri præferatur, qui majoribus & studiis juvatur & meritis: tantum ut nullus invitis & non petentibus ordinetur, ne plebs invita Episcopum non optatum aut contemnat aut oderit, & fiat minus religiosa, quam convenit, cui non licuerit habere, quem voluit*. Alterum autem est, latinos Metropolitanos mittere solitos fuisse Episcopum ad Ecclesiam, quæ Pastore vacabat, eique mandata dedisse, ut Plebi esset auctor ad eligendum omnium optimum virum, qui in locum demortui Præsulis confestim substitueretur, eandemque cunctantem regeret, & dissentientem ab insanis partium studiis revocaret, idem diligenter provideret ut quum electus esset novus Pastor, ea de re decretum conderetur. Hic Episcopus, qui mittebatur, intercessor, interventor & visitator dictus est. Symmachus Papa in Epist. V. cap. VI. vol. IV. conc., *Decretum*, inquit, *sine visitatoris præsentia nemo conficiat, cujus testimonio clericorum ac civium possit unanimitas declarari*. Et Gregorius Magnus Beneventanum Episcopum delegit, qui Panormum iret, in eaque Ecclesia Præsulem creandum curaret. Nam in Epistola XVI. lib. XI. eum sic affatus est, *Dilectio tua ad prædictam Ecclesiam* (Panormitanam) *properabit & assiduis adhortationibus clerum plebemque*

que ejusmodi Ecclesiæ admonere festinet , ut remoto studio uno eodemque consensu talem sibi præficiendum expetant Sacerdotem , qui & tanto ministerio dignus valeat reperiri & a venerandis canonibus nullatenus exspuatur. Jam plura opus non est. Nam ista omnia, quæ paucis complexi sumus, ad perspicuitatem ostendunt, Plebi jus eximium fuisse in eligendis Pastoribus, nec solum de eorum vita, qui proponebantur, sive Metropolitano, sive Episcoporum synodo rogante, respondisse.

III. Dicemus deinde hanc, quæ penes Plebem erat auctoritas, eidem abrogatam non fuisse in Conciliis Nicæno, Laodiceno & Antiocheno. Adversatur quidem nobis Græcus canonum explanator Balsamon, qui credidit, Nicænos Patres cavisse ne Populus ullas sibi partes vindicaret in creandis Episcopis. Eum sequutus est vir doctus Schelstratus in dissertationibus suis ad Concilium Antiochenum. Sed nihilosecius nos plerosque scriptores consentientes habemus Spalatensem in lib. III. de Rep. Eccl. cap. III. Pearsonium in vind. Ign. part. I. cap. XI. Cabassutium in Notitia Conc. cap. XVII. Richerium in hist. Conc. volum. I. cap. II. Henricum Valesium not. in Euseb. lib. VI. cap. XLIII. Petavium Not. in Synesium; Marcam de Concordia lib. VIII. cap. III. aliosque, quorum longum esset nomina promere. Agedum vero constituamus primum, quid prisci Patres in tribus illis conciliis sanxerint. Atque Nicæenses in canone quarto par esse dicunt, ut Præsul ab universis Provinciæ Episcopis constituatur, sin hi omnes convenire non possint, saltem a tribus eligatur, iis tamen consensum adhibentibus, qui absunt: idque monitum volunt, ut rei, quæ geritur, Metropolitanus firmitatem & auctoritatem adjungat: Ἐπίσκοπον, inquit, προσήκει μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι. εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τὸ τοιοῦτο . . . ἐξ ἅπαντος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένους, συμψήφων γινομένων καὶ τῶν ἀπόντων, καὶ συντιθεμένων διὰ γραμμάτων, τότε τὴν χειροτονίαν ποιεῖσθαι. τὸ δὲ κῦρος τῶν γινομένων δίδοσθαι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ, *Episcopum oportet maxime quidem ab omnibus, qui sunt in provincia, constitui. Si vero hoc difficile fuerit . . . . tres omnino eundem in locum congregatos, absentibus quoque suffragium ferentibus, scriptisque adsentientibus, tunc electionem facere. Confirmatio autem eorum, quæ in quaque provincia geruntur, Metropolitano tribuatur*. Hoc ipsum Laodiceni in canone XII. jusserunt, quorum verba sunt, Τοὺς Ἐπισκόπους κρίσει τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν πέριξ ἐπισκόπων καθίστασθαι εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν, ὄντας ἐκ πολλοῦ δεδοκιμασμένους, ἔν τε τῷ λόγῳ τῆς πίστεως, καὶ τῇ τοῦ εὐθέος λόγου πολιτείᾳ, *Oportet Episcopos judicio Metropolitanorum & finitimorum Episcoporum ad Ecclesiasticum magistratum admoveri, plurimo tempore probatos & in verbo Fidei & in Divini verbi dispensatione*. Scitum est ab iisdem in canone XIII. ne tumultuantium Populorum suffragiis Præsules legerentur. Nam sic decernunt, creationes Episcoporum μὴ τοῖς ὄχλοις ἐπιτρέπειν *turbis non esse permittendas*. In eandem sententiam Antiocheni loquuti sunt. Nam primum sanxerunt, ne Episcopus, penes quem nullius Ecclesiæ regimen resideat, aliam Ecclesiam, quæ Pastore vacat, gerendam suscipiat sine Metropolitanæ Synodi consensu, universus licet Populus eum expetat, Præsulemque suum renuntiet. Edixerunt enim in canone XVI. τοῦτον ἀπόβλητον εἶναι, κἂν εἰ πᾶς ὁ λαὸς, ὃν ὑφήρπασεν, ἕλοιτο αὐτὸν, *hunc expellendum esse, etiamsi omnis Populus, quem arripuit, eum elegerit*. Consultum porro provisumque ab illis est in canone XIX. ne ullus constituerentur Episcopus δίχα συνόδου καὶ παρουσίας τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς ἐπαρχίας *sine Synodo & præsentia Metropolitani, qui Provinciæ præfectus est*. Perrexerunt autem, Εἰ δὲ ἄλλως παρὰ τὰ ὡρισμένα γίγνοιτο, μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν, *Sin res contra id, quod decretum est, geratur, jure non esse peractam ordinationem*. Ista sunt decreta, quibus Patres Episcoporum & Metropolitanorum auctoritatem defendunt, sed Plebis jus consensu Ecclesiæ & vetustis moribus firmatum non antiquant. Istud quidem Nicænis Patribus fuit consilium quod facile is intelligit qui eorum mentem bene perspexerit. Meletius Lycopolitanus Episcopus, vir audax, quamvis Sacerdotio abdicatus esset in Ægypti Ecclesiis, arbitratu suo plures Præsules creaverat, sed sine ulla Episcoporum, qui erant in provinciis, Synodo, & sine Alexandrini Antistitis judicio & consensione. Homi-

Hominis res gestas nobis narrant Athanasius in Apolog. II. Socrates in libro I. cap. 6., Sozomenus in libro I. cap. 29. & Epiphanius Hær: 68., qui postremus inquit, *Quamcunque Meletius regionem, locumque peragrabat, ibi clericos, Episcopos, Presbyteros, Diaconos instituit, ac privatas Ecclesias fundavit*. Hæc facta, non modo incepta veterem Ecclesiæ statum perturbabant, & priscum institutum tollebant, ex quo nemo renuntiari Episcopus poterat in universis Ægypti provinciis, quin auctor fieret Præsul Alexandrinus. Timebatur, ne quod fidenter Meletius commiserat, hoc iis exemplo esset, quibus nova omnia placerent. Itaque ad coercendos Meletianos Nicæna Synodus operam dedit ut priscus staret Ecclesiæ ordo, idemque decretis suis sanciretur. Vetus quidem ordo erat hic: Antistites Ecclesiarum a Clero & Populo eligebantur in populari concione. Præsules Provinciæ præerant, & suffragia sua adjungebant. Sic Athenis iis comitiis, in quibus Magistratus creari solerent, præfecti erant πρόεδροι, quod docent Pollux in libro VIII. & Harpocratio. In more autem receptum erat, ut ad istud ipsum, quod ab Episcopis Provinciæ gerebatur, a Metropolitano auctoritas accederet. Eam disciplinam Nicæni Patres jusserunt in canone quarto, item in canone sexto, cujus periocha est, Καθόλου δὲ πρόδηλον ἐκεῖνο, ὅτι εἴ τις χωρὶς γνώμης τοῦ μητροπολίτου γένοιτο ἐπίσκοπος, τὸν τοιοῦτον ἡ μεγάλη σύνοδος ὥρισε μὴ δεῖν εἶναι ἐπίσκοπον, *Illud vero omnino manifestum est, quod si quis præter sententiam Metropolitani factus sit Episcopus, hunc magna Synodus statuit non oportere esse Episcopum*. Atque iidem satis monent, istud sibi fuisse consilium, ut Episcoporum & Metropolitanorum auctoritatem vindicarent, non sublato Plebis jure, idque declarant in synodica Epistola, quam ad Ecclesiam Alexandrinam scripserunt. In ea enim apud Theodoretum lib. I. cap. IX. & Socratem lib. I. cap. IX. decernunt, Episcopos ad Ecclesiæ gubernacula non esse evehendos, nisi popularibus suffragiis eligerentur. *Quod si quempiam eorum*, inquiunt, *qui in Ecclesia censentur, diem suum obire contigerit, tum in demortui locum atque honorem provehantur ii, qui nuper adsciti sunt*; μόνον εἰ ἄξιοι φαίνοιντο, καὶ ὁ λαὸς αἱροῖτο, συνεπιψηφίζοντος αὐτῷ καὶ ἐπισφραγίζοντος τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου, *modo digni videantur & modo populus eos eligat, suffragante nihilominus plebisque judicium confirmante, Alexandrinæ Urbis Episcopo*. Constantinus Magnus prorsus tenebat, quid constitutum esset in Nicænis decretis. Is vero in Epistola ad Nicomediensem Ecclesiam apud Theodoretum lib. I. cap. XX. in Populi potestate & judicio esse positum dixit, ut optimum virum in Episcopum cooptaret. Idem in epistola ad Populum Antiochenum apud Eusebium lib. III. de vita ipsius cap. LVII. eum commonefecit, ut de Eusebio, qui Cæsariensem Ecclesiam regebat, Antiochiam transferendo ne cogitaret quidem, sed θεσμῷ ἐκκλησίας τοῦτον αἱρεῖσθαι ποιμένα, ὃν αὐτὸς ἀναδεῖξειεν ὁ κοινὸς σωτήρ, *ex lege Ecclesiæ eum crearet Pastorem, quem communis servator designarit*. Ad hoc Athanasius post dimissam Nicænam Synodum Plebis scito Antistes renuntiatus est. Id ipsum Alexandrinus Episcoporum conventus testimonio suo comprobavit contra Eusebianos, qui Athanasium quasi sine Plebis tabellis creatum Episcopum abdicare enitebantur. Sic enim in synodica Epistola ad omnes Ecclesiæ Catholicæ Episcopos apud Ath. apol. II. tom. II. pag. 726. ed. Par. MDCXXVII., πᾶν τὸ πλῆθος καὶ πᾶς ὁ λαὸς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ὥσπερ ἐκ μιᾶς ψυχῆς καὶ σώματος συνεληλυθότες κ. λ., *omnis multitudo omnisque populus Catholicæ Ecclesiæ, tanquam ex una anima & corpore congregati clamoribus vociferationibusque expetiverunt Athanasium Ecclesiæ Episcopum dari*. Alexandrini illi Patres, certe plerique Nicæam venerant. Cur vero illi Eusebianis novam de eligendis Episcopis legem non objecerunt, si qua esset sancita? Quocirca existimandum est, id omne, quod de Episcoporum jure in Nicænis canonibus scitum sit, ita se habere, ut ad tollenda Plebis suffragia non pertineret.

IV. Neque enim Antiocheni & Laodiceni Patres veterem abolere disciplinam studuerunt. Quin etiam quum Nicæna jussa renovassent, eodem consilio rem peregerunt, quo primum ea perlata fuerant. Hoc perspicuum est, quod antiqua illa ratio, quæ in eligendis Episcopis versabatur, deinde mutata non est in ipsis græcis Ecclesiis. An-

tiochenum concilium coactum est anno cccxli., Laodicenum autem fortasse anno 363, de qua chronographia contra Baronium in Annalibus politico-Ecclesiasticis Samuel Basnagius. At enim post ea tempora popularibus concionibus ius suum ademptum non est: Nam Flavianus Antiochenus Antistes deligitur πάσης συμψήφου τῆς Ἐκκλησίας ὥσπερ διὰ μιᾶς φωνῆς τὸν ἄνδρα τιμησάσης, *suffragio universæ Ecclesiæ, quæ ei quasi una voce honorem habuit*: Ad eum Nectarius in Præsulem C-Politanum capitur παντὸς τοῦ κλήρου καὶ πάσης ἐπιψηφιζομένης τῆς πόλεως, *communi totius Cleri & Civitatis scito*. De utraque creatione Synodus C-Politana in Epistola Synodica quam anno ccclxxxi. conscripsit. Sed audiamus Grotium in §. xii., *Neque tamen negaverim, multis in locis etiam Nicenæ & Antiochenæ Synodi temporibus accessisse Populi suffragia; Eam vero consuetudinem fuisse universalem minime verum est Liberum hoc fuit, donec Synodus Laodicena ab universali concilio (Calchedonensi) approbata sit, cujus canon* xii. *Nicænam & Antiochenam sequens comprovincialibus Episcopis jus eligendi tribuit*. Sic enim Grotius, quem facile refellas, si ad ea perlegenda animum adjungas, quæ in Calchedonensi Concilio Patres decreverunt. In actione, quæ prima & decima est, de summo Ephesinæ Ecclesiæ Sacerdotio certabant Stephanus & Bassianus: Ille quum dixisset sese gubernacula illius Ecclesiæ jure suscepisse, hoc sic docet, Ἐμὲ τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι τῆς Ἀσίας ψήφῳ καὶ τῶν λαμπροτάτων, καὶ τῶν λογάδων, καὶ τοῦ εὐλαβεστάτου παντὸς κλήρου, καὶ τῶν λοιπῶν πάντων τῆς πόλεως πάσης ἐχειροτόνησαν, *Me quadraginta Antistites Asiani suffragio nobilium & primatum, item omnis reverendissimi Cleri & universæ Civitatis ordinaverunt*: Hic contra objecit, sese nec opinantem creatum fuisse Episcopum a Clero, a Plebe, & Episcopis. Concilii Patres utrumque depulerunt, jubentes tamen alium in Præsulem Ephesinæ Urbis cooptari, qui παρὰ πάντων τῶν μελλόντων ποιμαίνεσθαι, *ab omnibus qui essent pascendi* eligeretur. Deinde in Actione sexta & decima recitatus est canon, in quo sancitum erat, ut Metropolitani, qui Ecclesias Ponti, Asiæ & Thraciæ administrabant, ab Archiepiscopo C-Politano constituerentur. Quoniamque Patres suspicati sunt, quod facile accidere poterat, ne ob id decretum Plebi suffragia tollerentur, legem adjunxerunt, ut ab Antistite C-Politano nemo ad gerendam Metropolim eveheretur, nisi quem Clerus, Cives, & Præsules provinciæ renuntiassent. Ex his plane sequitur Calchedonensem Synodum non modo jus, quod multitudini tribuebatur, non sustulisse, sed de eo conservando diligenter consultasse. Quocirca per id tempus partes Populis suæ delatæ fuerunt in eligendorum Præsulum negotio. Abnuendum autem non est, quin postea in græcis Ecclesiis vicem multitudinis fere Imperatores, item Senatores nobilioresque cives implerent. Decretis Nicænis, Laodicenis & Antiochenis ea inesse vis & potestas ferebatur, quæ Populo & Clero Præsulum creationes adimeret & solis synodis attribueret. Joannes Antiochenus in Nomocanone titulum septimum sic concepit, περὶ τοῦ δεῖν τὸν Ἐπίσκοπον ὑπό τε τοῦ μητροπολίτου, καὶ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ πάντων χειροτονεῖσθαι, ἢ παραγινομένων αὐτῶν, ἢ συντιθεμένων ἐγγράφως, καὶ μὴ τοῖς ὄχλοις ἐπιτρέπειν τὰς ἐκλογὰς ποιεῖσθαι τῶν ἐπισκόπων, *oportere Episcopum tum a Metropolitano, tum etiam ab omnibus ejusdem provinciæ Episcopis eligi & ordinari, vel præsentibus ipsis, vel scriptis consentientibus, ac non Plebi permittere Episcoporum creationes facere*: In eam vero sententiam attulit canonem Nicænum iv., antiochenum xix. & Laodicenum xii.. Itaque in œcumenico vii. concilio sancitum est, ut *qui promovendus est in Episcopum, ab Episcopis eligeretur, quemadmodum a Sanctis Patribus, qui apud Nicæam convenerunt, decretum est*. Sed hanc Ecclesiæ disciplinam pluribus non persequimur, quam copiose exornant Thomassinus de vetere & nova Ecclesiæ disciplina part. ii. libr. ii., & Petrus de Marca in libro viii. de Concordia Sacerdotii & Imperii. Neque enim id agimus, ut universas vicissitudines & mutationes percurramus, quas subivit.

V. Intelligimus igitur popularia suffragia, quibus Ecclesiarum Rectores constituebantur, nec in œcumenicis conciliis Nicæno & Calchedonensi, nec in topicis conventibus Antiocheno & Laodiceno fuisse sublata. Dispiciamus modo de origine istius

juris,

juris, quod multitudini tributum est. Grotius optime confecit, illud ex divino fonte non esse hauriendum. Inter eas enim leges, quibus Ecclesia continetur, nulla est quæ jubeat, a multitudine demandandas esse Ecclesiarum præfecturas. Quin etiam Apostoli Episcopos & Presbyteros dederunt Ecclesiis, quas nondum condiderant: Tantum abfuit, ut crederent, in iis delegendis communitates fore consulendas, quæ Evangelicam Fidem asciverant. Clemens Romanus in epistola ad Corinthios sic dicit, Κατὰ χώρας καὶ πόλεις κηρύσσοντες καθίσταναν τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν δοκιμάζοντες τῷ πνεύματι εἰς ἐπισκόπους καὶ διακόνους τῶν μελλόντων πιστεύειν, *Apostoli quum per regiones & urbes verbum prædicarent, & spiritu suo illos probarent, qui omnium primi Christum sequuti fuerunt, Episcopos & Diaconos eorum constituerunt, qui credituri erant*. Atque fere res ad Deum rejecta est, cujus voluntas diverso modo principibus illis Ecclesiæ conditoribus pandebatur. Ad exempla, quæ ex historia novi fœderis Grotius attulit, illud accedit, quod de Joanne Apostolo apud Eusebium in libro III. Hist. cap. XXIII. memoriæ prodit Clemens Alexandrinus in eo libro, quem inscripsit. Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος, *Quisnam dives salutem possit consequi*, *Quum Joannes*, sunt verba Clementis, *post obitum tyranni ex insula Patmo Ephesum rediisset*, ad finitimas provincias rogatus se contulit, ὅπου μὲν Ἐπισκόπους καταστήσων, ὅπου δὲ ὅλας Ἐκκλησίας ἁρμόσων, ὅπου δὲ κλήρῳ ἕνα γέ τινα κληρώσων τῶν ὑπὸ τοῦ πνεύματος σημαινομένων, *partim ut Episcopos constitueret, partim ut Ecclesias integras disponeret ac formaret, partim etiam ut homines sibi a divino spiritu indicatos in Clerum quendam sive sortem domini seponeret*. Hæc evincunt, christianam Plebem divinitus non habuisse, ut Pastores crearet. Quocirca arbitramur equidem istud ipsum ei adjunctum fuisse ex priscis institutis, quæ, jam sociatis in orbe Ecclesiis, orta fuerunt: perinde atque unaquæque hominum societas Rectores sibi suos deligit nisi contra iis placuerit, quorum imperio illa paret.

VI. Quoniam de populari constituendorum Pastorum ratione satis disputatum est, porro edisseramus oportet de jure, quod Summi Magistratus sibi tribuunt in hujusmodi negotii procuratione. Grotius putavit, hanc fuisse Christianorum Principum potestatem, ut vel leges juberent, quibus legendorum Episcoporum formam describerent, vel si aliis eam rem committere nollent, ipsi arbitratu suo Episcopos crearent. Primum dispiciamus, sed ex iisdem exemplis, quæ ab Arminiano proferuntur. Nimirum cum Ecclesia semper exciterit in fide & tutela eorum, qui summum imperium gerunt, pientissimi Principes sæpenumero leges condiderunt de iis rebus, quæ ad Religionis optimam administrationem pertinerent. Quod tamen illi ita egerunt, ut canones, quos œcumenicæ Synodi & Pontifices ediderunt, hominum perversitate antiquatos renovarent, vel certe ab eorum sententia non discederent: Sic in iis, quæ de creatione Episcoporum sciverunt, Ecclesiæ optima instituta respexerunt. A Justiniano ordiamur, quem primum Grotius nominavit. In Novellis 123. & 127. ac in lege 47. *C. de Episcopis* sancivit, tres viros esse renuntiandos a Clericis & Civibus honestioribus illius Ecclesiæ, in qua Episcopus demortuus est, eorumque nomina ad Metropolitam esse mittenda, ut quem ex tribus optimum existimaret, eum caperet & consecraret. In Novella 137. Χρὴ τὰ ψηφίσματα τῶν χειροτονουμένων ἐπισκόπων ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τῶν πρωτευόντων ταῖς πόλεσι γίνεσθαι, προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἐπὶ τρισὶ προσώποις... ἵνα ἐκ τῶν οὕτως συμψηφιζομένων τριῶν προσώπων ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ τῇ ἐκλογῇ καὶ τῷ κρίματι τοῦ χειροτονοῦντος, *Episcoporum electiones Cleri & primorum Civitatis suffragiis fieri oportet, propositis sanctis evangeliis super tribus personis . . . . ut ex tribus electis personis Episcopus ordinetur electione & judicio ordinantis Metropolitæ*. In hac lege Imperator plebem summovit legendorum Episcoporum potestate, quam solis Clericis & nobilioribus Civibus adscripsit. Arbitrium autem suum ille non egit, sed Laodicenæ Synodi canonem XIII. sequutus est, in quo legebatur, περὶ τοῦ μὴ τοῖς ὄχλοις ἐπιτρέπειν τὰς ἐκλογὰς ποιεῖσθαι τῶν μελλόντων καθίστασθαι εἰς ἱερατεῖον, *Turbis non esse permittendum, eorum, qui sunt in Sacerdotio constituendi, electiones facere*. Nanque hic canon ita acceptus est, quasi in eo populares Episcoporum creationes vetarentur. Idem

 Justi-

Justinianus addidit, eum, qui Ecclesiæ præsit, Episcopum Metropolitæ judicio & consensu esse renuntiandum, sed ex veterum canonum mente. In his enim scitum est, omnia quæ geruntur in singulis Catholici orbis provinciis, auctoritate & numine Metropolitanorum esse peragenda. Ad hoc quamvis sapientissimus Princeps abrogaverit canonem quartum Nicænum, in quo Synodus sanciverat ut ab aliis Episcopis collegæ deligerentur, tamen eam disciplinam præcepit, quam jampridem Romani Pontifices instituerant. Ab iis enim in latina Ecclesia decretum fuerat, ut demortuo Episcopo, in hujus locum Populus & Clerus alterum Episcopum substitueret, qui tamen a solo Metropolitano probandus esset, quin Provincialium Antistitum conventus sociaretur. Quid vero multa? Nam paucis ex voto ratio nostra confici potest. Totum illud, quod Justinianus legibus suis complexus est, in Ecclesia diu receptum erat, ut a Clero Populoque tres proponerentur, quorum unum sed optimum is caperet, qui provinciæ præesset. Hic erat Metropolitanus, aut qui Metropolitani loco considebat. Stephanus Larissæ Præsul Romam Anno 531 vocatus est, ut in Synodo, quæ habebatur præside Bonifacio II. Papa, doceret sese ad summum gerendum Sacerdotium jure fuisse evectum, idque contra eos tueretur, qui nomini officiebant suo. Ille quum in synodum venisset, nihil cunctatus est, sed statim priscam attulit consuetudinem, ex qua Episcopus Larissæ fuerat constitutus. Ea vero sic habebat, a Clero & Populo tres esse optimos viros renuntiandos, quorum unus a Metropolitano deligi deberet. Ista dixit Stephanus quæ leguntur in *Collect. Rom.* Holstenii pag. 6. 7. *Decretum factum est communiter tam Cleri, quam Populi, Metropolitani atque eorum, quorum assensus erat actui necessarius, & secundum priscam consuetudinem tribus electis, Alexandro Presbytero, N Presbitero, ac me exiguo, meliori testimonio sortito, electionis palmam promerui. . . Et quia ordinationem secundum priscam consuetudinem non alibi, sed in eadem Civitate fieri oportebat, convenit sancta Provinciæ synodus, & totius Civitatis possessores, omneque corpus Ecclesiæ, & communi omnium testimonio nihil consuetudini detrahente in Ecclesia sum ordinatus Episcopus.* Justiniano adjunguntur Carolus Magnus & Ludovicus Pius, tanquam ii, qui novum in morem & a canonum auctoritate recedentem Episcopos esse creandos edixerint. Si temporum autem historia repetatur, nusquam reperire est, eos Principes de capiendis Episcopis novas leges condidisse. Atque Carolus Magnus Anno 802. Aquis edictum pertulit, in quo ex canonum scitis Episcopos eligi jussit, qui Ecclesiis Regni sui præficerentur. Hoc edictum paulo post describetur. Optimi parentis vestigiis Ludovicus Pius institit. Is enim singulari pietate eximius Aquis An. 816. synodum convocavit, in qua decretum de eligendis Ecclesiarum Pastoribus promulgavit, iisdem pene conceptum verbis & sententiis, atque suum illud Carolus Magnus extulerat. Utrumque Ansegisus Abbas capitularium collector in lib. I. confudit, sed alterum ab altero plane disjunxit *in Tom.* II. *Conc. Galliæ* doctus Jacobus Sirmondus. Itaque Ludovicus Episcopos renuntiari passus est nutu sæpe suo, sed a Clero & Populo perinde ac canones constituebant. Testis est Eginhardus in Annalibus ad Annum 803. Drogonem Metensi Ecclesiæ præfectum fuisse multitudinis judicio, cui consensus Ludovici accessit: *Drogonem*, inquit, *Fratrem sub canonica vita degentem Metensi Ecclesiæ, Clero ejusdem Urbis consentiente atque eligente, Rectorem* (Ludovicus) *constituit eumque ad Pontificatus gradum censuit promovendum*. Plura hujusmodi exempla exprompsit Thomasinus *de N. & V. E. D. lib.* II. *part.* II. *cap.* 21.

VII. Restat ut videamus de jure Principum in creandis Ecclesiarum Pastoribus. Grotius hoc, quod quæritur, sic constituit, num summi Rerumpublicarum moderatores Ecclesiis Pastores arbitratu suo dare possint, quin in divinas leges offendant. Atque ille ex sententia negotium quidem confecit, potissimum exemplis christianorum Principum. Nanque ostendit non modo Romanis Imperatoribus, sed Augustis Galliarum, Germaniæ, Hispaniarum & Apuliæ Regibus hoc esse tributum, ut eorum auctoritate Præsules Ecclesiis præficerentur. Si enim Populus, si honestiores cives, si Magistratus Episcopos renuntiabant, quis tam audax istud ipsum quasi divino juri contrarium Prin-

Principibus negaverit, quorum in fide religio recepta est, Ecclesiæque salus reponitur, iisdem, qui tum prudentia, tum pietatis sapientia inter omnes civium ordines excellunt. Ea omnis res uberrime a nobis disputata est in quodam libro, qui propediem in publicam lucem proferetur, & Ecclesiastici juris sed publici & patrii historiam complectitur. Nunc requiremus dumtaxat, tanquam critici solent, an in eo pertractando loco Grotius recte & diligenter omnia dispexerit, quæ persequutus est. Duxit initio ex ratione Principatus argumenta duo, quibus tamen nulla vis est ad optimam caussam, in qua ipse versabatur, defendendam. Hæc ita intexuntur: In divinis legibus nulla forma eligendi Episcopos descripta est: quumque ab iis, qui summum imperium regunt, omnino fieri possit quidquid in divino jure scitum non sit, plane efficitur, eosdem posse creationes Episcoporum sibi vindicare. Ad hoc par est, Principibus id tribui, quod Populis datum erat: quoniamque Populi Episcopos designabant, prorsus sequitur idem ipsum ad eos pertinere, ad quos omnis publica potestas translata est. His argumentis Grotius egit. Quod primum est perpendamus.

Atque non modo audacter sed licenter Arminianus sibi sumit, ad arbitratum Principum universum illud revocari, quod a Deo sancitum non est in rebus, quæ ad Ecclesiam spectant, procurandis. Nanque illorum officium est revereri & maxima observantia colere etiam canones, quos Ecclesia ad Religionis utilitatem evulgavit. Has partes esse suas pientissimi omnes Imperatores edixerunt, quorum unum Justinianum proferimus. Hic in Novella CXXXI.; Θεσπίζομεν, inquit, τοίνυν τάξιν νόμιμον ἐπέχειν τοὺς ἁγίους ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, ὑπὸ τῶν ἁγίων τεσσάρων συνόδων ἐκτεθέντας, ἢ βεβαιωθέντας, τοῦτ' ἔστι τῆς ἐν Νικαίᾳ τῶν τιη. καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν ἁγίων ρν. πατέρων, καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ πρώτης, ἐν ᾗ Νεστόριος κατεκρίθη, καὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι, καθ' ἣν Εὐτύχης μετὰ Νεστορίου ἀνεθεματίσθη. τῶν γὰρ προειρημένων ἁγίων συνόδων τὰ δόγματα καθάπερ τὰς θείας γραφὰς δεχόμεθα, καὶ τοὺς κανόνας ὡς νόμους φυλάττομεν, *Sancimus vicem legum obtinere Sanctos Ecclesiasticos Canones, qui a sanctis quatuor Conciliis constituti sunt & confirmati, hoc est Niceno* CCCXVIII., *& C-Politano sanctorum* CL. *Patrum, & Ephesino primo, in quo Nestorius est damnatus, & Calchedonensi in quo Eutyches cum Nestorio anathematizatus est. Horum enim conciliorum dogmata, sicut divinas scripturas, accipimus, & canones sicut leges observamus*. Respexit Imperator ad *codicem canonum Ecclesiæ universæ*, qui dicebatur βίβλος Κανόνων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. Hic liber complectebatur canones Nicænos, Ancyranos, Neocæsarienses, Gangrenses, Antiochenos, Laodicenses, C-Politanos, Ephesinos & Calchedonenses. Maximæ autem auctoritatis erat in Catholico orbe: Nanque Canonibus, quos topicæ Synodi scripserant, vim œcumenicam Calchedonenses Patres adjunxerant. Hi enim canone I. inquiunt, τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων καθ' ἑκάστην σύνοδον ἄχρι τοῦ νῦν ἐκτεθέντας κανόνας κρατεῖν ἐδικαιώσαμεν, *canones, qui a sanctis Patribus in unaquaque Synodo hucusque constituti sunt, observari equum censuimus*. Universum hunc codicem Justinianus intellexit, cum dixit, quasi publicas leges se habere canones, quos œcumenica concilia non modo condiderant, sed etiam a topicis Episcoporum conventibus perlatos probaverant. Apposite Theodorus Balsamon ad Nomocanonem Photianum in titulo I. cap. 2. Σημείωσαι, inquit, τὴν παροῦσαν νεαρὰν (ρλα) ὡς νόμους κρατεῖν, μὴ μόνον τοὺς παρὰ τῶν (τεσσάρων) ἁγίων συνόδων ἐκτεθέντας κανόνας, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρὰ τούτων βεβαιωθέντας, ἤγουν τοὺς κανόνας τῶν τοπικῶν συνόδων, *Animadverte hanc Novellam* CXXXI., *quæ dicit, tanquam leges servari oportere, non solum qui a sanctis quatuor Synodis editi sunt canones, sed eos etiam, qui ab his confirmati sunt, sive canones synodorum localium*. Justinianus igitur declarat, non licere sibi de Ecclesiæ rebus perferre quidquid placuerit, sed Ecclesiasticis legibus obstrictum teneri, ita ut ab iis sese discessurum neget. Sic enim ille, cujus pietatem orthodoxi ab eo Principes omnes asciverunt. Pergamus alterum argumentum expedire, in quo Grotius dicit, jus illud, quod Populis erat in eligendis Ecclesiarum Pastoribus, in Principes fuisse translatum. Id ipsum ecquis abnuerit? Dispiciendum vero est, cujusmodi in eo momentum esse possit. Paulo ante exposita est qualiscunque po-

popularium concionum auctoritas : sed in id, quod nunc instat, refert repetere quo loco eam Grotius existimaverit. Is putat, plebem, cum Pastores eligebantur, tantum illorum, qui ad Ecclesiarum regimen admoveri deberent, vitam & mores exprompsisse, eosdemque judicio suo commendasse. Hoc enim erat *δοκιμάζειν ἐπισκόπους de moribus Episcoporum quærere*. Addit, priscos Patres nihil memoriæ prodidisse, ex quo effici possit, Pastores a Populo fuisse electos : constituisse solum iis, qui eligebantur, dandum a Populo esse testimonium, *ne indigni ad sacerdotalem sedem obreperent*, ut loquitur Cyprianus. In hanc sententiam profert Lampridium, scriptorem ethnicum, qui in vita Alexandri Severi de Christianorum institutis sic edisserit, *Ubi enim Alexander aliquos voluit vel rectores Provinciis dare, vel Præpositos facere, nomina eorum proponebat, hortans Populum, ut si quid haberet criminis, probaret manifestis rebus, dicebatque grave esse non fieri in Provinciarum Rectoribus, cum id Christiani & Judæi facerent in prædicandis Sacerdotibus*. Hæc quum Grotius docuisset, prorsus confiteatur necesse est, ad eos qui summum imperium regunt, non istud a Populo accedere potuisse, ut Episcopos legerent, sed tantum ut eos consensu & testimonio suo comprobarent. Hactenus explicata est ratio, quæ ab ipsius Principatus natura ducebatur.

VIII. Jamvero percurramus exempla piorum Principum, quæ a Grotio afferuntur. Atque is plures primum Romanos Imperatores a Constantino Magno ad Justinianum nominavit, qui creandorum Episcoporum potestatem exercuerunt. Quumque disputaret, quo jure orthodoxi Principes contra Nicænum quartum canonem id aggressi essent, plane docuit, iis, qui summum regebant imperium, licuisse a canone abire tanquam a civili lege: addiditque eosdem id habuisse, ut arbitrium suum coerceri non posset in eo canone, qui verbis late patentibus conceptus erat, *cum Jurisconsulti*, inquit, *in eo consentiant, verbis generalibus in lege positis nunquam censeri exclusum jus summæ Potestatis*. At enim si ex clarissimis antiquitatis testimoniis, nec ex conjecturis judicium de Romanis Imperatoribus reddendum sit, prorsus dicamus oportet, eos satis animum advertisse, ne de negotiis, quæ Religionem spectabant, quidquam decernere auderent contra atque œcumenicarum Synodorum canones sciscebant. Quod si illi extra ordinem verebantur, ne Ecclesiæ in fraudem adducerentur, tum quidem non ex verbis, sed ex sententia canonum rem gerebant: Nam Episcoporum creationes sibi vindicabant, idque Christiani Principatus lege, ex qua Ecclesiis præsidium ferendum erat; tin mali nihil suspicabantur, hoc unum juris esse sui credebant, ut publico assensu eos probarent, quos aut Antistites Provinciæ aut Clerus & Populus cooptaverant. Huc dumtaxat consilium evasit Romanorum Imperatorum, quos Grotius commemoravit. Inter eos Theodosius Magnus & Theodosius junior, ne C-Politana Ecclesia in discrimen conjiceretur, ei nutu suo Episcopos dederunt, non contemptis nec Episcoporum nec Cleri & Populi suffragiis. Deliberabant Episcopi in C-Politana Synodo, ecquis ad illius Urbis, in qua versabantur, Pontificatum admoveretur. Imperator Theodosius Magnus Gregorium Theologum, virum vitæ sanctitate & singulari doctrina præstantem habuit dignum, cui hujusmodi honos mandaretur. Plerique Episcopi cum Theodosio senserunt & Gregorium C-Politanum Præsulem renuntiarunt. Jam is Ecclesiam administrandam susceperat, cum cognovit, quosdam Antistites & præsertim Ægyptios recusasse, quominus huiusmodi Pontificatus penes ipsum resideret : itaque amplissimo munere, quo defungi cœperat, statim sese abdicavit, *Ἀπαιτοῦσι δὲ τοῖς Ἐπισκόποις τὴν παρακαταθήκην ἀπέδωκεν, reposcentibus Episcopis depositum reddidit*. Tum Imperator in eo elaborabat, ut optimus & integerrimus vir reperiretur, qui in Regia Urbe Pontificatum gereret. At Synodi Antistites non idem studebant. Nam *ἕκαστοι δὲ ἕνα τῶν αὐτοῖς ἐπιτηδείων ἤθελον χειροτονεῖν, singuli aliquem ex necessariis suis ordinare cupiebant*. Eam ob caussam Imperator Episcopis injunxit, ut illorum scriberent nomina, qui C-Politanæ Ecclesiæ sacram præfecturam optime capessere possent. Episcopus Antiochenus inter multos postremum Nectarium memoravit. Hunc Theodosius delegit. Plures Episcopi intercesserunt eam potissimum ob rem, quod Nectarius neophytus erat. Sed

paulo

paulo post πάντες εἶξαν, καὶ τῇ ψήφῳ τοῦ κρατοῦντος συνέβησαν, *universi cesserunt & Imperatoris sententiam suffragio comprobarunt*, ex quo Nectarius κοινῇ ψήφῳ τῆς συνόδου ἀναγορεύεται Κωνσταντινουπόλεως Ἐπίσκοπος, *communi universi concilii judicio Episcopus C-Politanus prædicatur*. Sic enim *in lib.* VII. *cap.* VII. & VIII. *eccl. Hist.* Sozomenus. Quæ cum ita sint, ex iis apparet, Imperatorem ob exploratum metum, ne Regiæ Urbis Ecclesia ab indigno homine administraretur, in creando illius Episcopo auctoritatem adhibuisse suam, ita ut universo negotio Synodus Episcoporum firmitatem adjungeret. Itaque Episcopis plus satis tributum est, quam illud valet, quod Grotius dicit, *Eos probasse electionem jam factam, quia ipsorum erat Nectario adhuc laico & Catechumeno post baptismum manus imponere*. Accedamus ad alterum Theodosium, qui prospexit eodem vindicandæ religionis studio C-Politanæ Ecclesiæ, cavitque ne detrimentum ea caperet ex diversis Episcoporum studiis, quorum alii Philippum, alii Proclum expetebant. Ille enim in hac contentione ab Antiochia Nestorium evocavit, quem Regiæ Urbis Ecclesiæ præficeret. Legamus Socratem, Μετὰ τὴν τελευτὴν Σισιννίου ἔδοξε τοῖς κρατοῦσι, μηδένα μὲν διὰ τοὺς κενοσπουδαστὰς ἐκ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προχειρίζεσθαι, καίτοι πολλῶν μὲν τὸν Φίλιππον, πολλῶν δὲ τὸν Πρόκλον χειροτονηθῆναι σπευδόντων. ἐπήλυδα δὲ ἐκ τῆς Ἀντιοχείας καλεῖν ἐβουλεύσαντο . . . . τριμήνου οὖν διαδραμόντος ἄγεται ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ὁ Νεστόριος, *Post obitum Sisinnii propter homines inanis gloriæ studiosos placuit Imperatoribus neminem ex Ecclesia C-Politana ad Episcopatum promovere, licet multi Philippum, nec pauciores Proclum ordinari summo studio contenderent. Peregrinum igitur hominem Antiochia evocare satius visum est. Elapso igitur trium mensium spatio Nestorius Antiochia adducitur*. Hæc Socrates in *lib.* VII. *cap.* XXIX., contra quem audacter Grotius sibi sumit, *Imperatores rescissa Procli electione a majore parte facta ad Episcopatum C-Politanum advenam ex Antiochia vocari voluisse*. Idem Theodosius, cum maxime pertimesceret, ne, jam demortuo Maximiano Antistite, C-Politana Ecclesia in periculo versaretur, Episcopis hoc commisit, ut Proclum in illius locum subrogarent: Τοῖς παροῦσιν ἐπισκόποις ἐνθρονίσαι τὸν Πρόκλον ἐπιτρέψας, *Episcopis, qui aderant, curæ tradidit, ut Proclum in Episcopali solio collocarent*, idque consilium iniit, ἵνα γὰρ πάλιν περὶ ἐπιλογῆς ἐπισκόπου ζήτησις ᾖ καὶ ταραχὴν τῇ ἐκκλησίᾳ κινήσῃ, *ne rursus de eligendo Episcopo ambigeretur, easque res tumultum in Ecclesia excitaret*: quod ipse Socrates *in lib.* VII. *cap.* XL. Hist. Eccles. memoriæ mandavit.

IX. Sic igitur Romani Imperatores, cum ea tempora incidebant, in quibus Ecclesiæ erat consulendum, huic officio non deerant, sed operam dabant, ut sine ulla fraude optimi viri in Pontifices cooptarentur. Verum cum res erant quietiores & ex canonum sententia gerebantur, nefas esse ducebant ab Ecclesiæ institutis recedere, nullumque negotium iis facessebant, ad quos pertinebat Episcopos renuntiare. Id tamen non patiebantur eos, qui Episcopi creati essent, Ecclesiis præfici sine sua ipsorum assensione. Calchedonensis Synodus, abdicato Dioscoro, Alexandrinis mandavit, ut ad Ecclesiam conservandam suam advigilarent, donec novus Episcopus constitueretur Marciani Imperatoris auctoritate. Nam in tertia actione ad eos epistolam scribit, in qua sic ipsos alloquitur, Φυλάξατε τοίνυν τὰ ἐκκλησιαστικὰ σύμπαντα, ὡς μέλλοντες καὶ λόγον ἀποδοῦναι τῷ κατὰ βούλησιν θεοῦ, καὶ νεύματι τῶν εὐσεβεστάτων, καὶ θεοφιλεστάτων ἡμῶν βασιλέων, χειροτονηθησομένῳ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἐκκλησίας ἐπισκόπῳ, *custodite igitur res Ecclesiasticas universas, tanquam qui reddituri estis rationem ei, qui secundum Dei voluntatem & nutum pientissimorum & Dei amantissimorum Imperatorum nostrorum Alexandrinæ Magnæ Civitatis Ecclesiæ ordinandus est Episcopus*. Joannes porro Chrysostomus, demortuo Nectario, Episcopus C-Politanus renuntiatus est in Populi & Cleri comitiis, Arcadio Imperatore approbante. Nam testis est Sozomenus *in lib.* VIII. *cap.* II. Chrysostomum ἔδοξεν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτήδειον εἶναι τῆς Ἐκκλησίας ἐπισκοπεῖν, *idoneum visum esse, qui C-Politanam Ecclesiam gubernaret*: pergit historicus, ψηφισαμένων δὲ τοῦτο τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Κλήρου, καὶ ὁ βασιλεὺς συνῄνει, καὶ τοὺς ἄξοντας αὐτὸν πέπομφε, *Hoc quum Populus simul & Clerus uno consensu decrevissent, Imperator quoque com-*

comprobavit, misitque qui eum adducerent. Atque eodem modo cum Ambrosio Valentinianus, ac cum Vigilio Justinianus egerunt, quos tamen Imperatores Grotius protulit quasi eos, qui nutu suo Pontifices elegerant. Sic enim is de Valentiniano, *Episcopi mediolanensis electio ob Episcopis Imperatori delata est*. Hoc nimirum finxit sine ullo antiquo teste. Rem omnem litteris commiserunt Socrates & Sozomenus, ille in *lib.* IV. *cap.* XXX., hic *in lib.* VI. *cap.* XXIV. Denato Auxentio mediolanensis Ecclesiæ Præsule alii alium eligebant. Cumque incertus Populus ad seditionem inclinaret, Ambrosius Provinciæ Præses ei auctor est, ut ab omni contentione abiret & pacem rebus omnibus anteferret. Ad gravem hominis orationem statim omnes Mediolanenses studiorum certamina sustulerunt, eundemque, qui ad concordiam eos impulerat, tametsi catechumenum, Episcopum dixerunt. Is libenter in sacro lavacro lotus est, sed, admonentibus & rogantibus Provinciæ Præsulibus, Sacerdotium detrectavit. Valentinianus interpellatur, qui cum valde lætatus esset, illum esse delectum, quem ipse Provinciæ præfecerat, Episcopis mandavit, ut tantum virum quamprimum Antistitem crearent. Hæc Socrates, cui Sozomenus concinit, Ἐπεὶ δὲ, inquit, Ἀμβρόσιος τὸ μὲν βάπτισμα ἡδέως ἐδέξατο, πολὺς δὲ ἦν τὴν ἱερωσύνην παραιτούμενος, γνωρίζουσι τῷ βασιλεῖ Οὐαλεντινιανῷ τὰ γινόμενα. Ὁ δὲ βασιλεὺς θαυμάσας τὴν τοῦ λαοῦ ὁμόνοιαν... ἐδήλου τοῖς Ἐπισκόποις, ὑπουργεῖν τῷ θεῷ κελεύοντι χειροτονεῖν, *sed quoniam Ambrosius libenti quidem aaimo baptismum susceperat, Sacerdotium vero omnibus modis detrectabat, Episcopi rem ad Valentinianum Imperatorem referunt. Imperator consensionem Populi admiratus . . . rescripsit Episcopis, ut Deo morem gererent, jubenti illum ordinari*. Ergo non Valentinianus, sed Populus Ambrosium in Episcopum Mediolanensem cooptavit. Quum autem Antistites Provinciæ vim optimo viro Pontificatum detrectanti facere non possent, tum Valentiniani opem implorarunt, qui ea in re auctoritatem suam adhiberet.

X. Præterea de Justiniano Grotius dicit, *A Justiniano Imperatore Hormisdas & Vigilius electi sunt in Episcopatum Romanæ Urbis*. Vir nempe doctus aperte fallitur. Nam Hormisdas, decedente Symmacho, Pontifex Romanus renuntiatus est, quo tempore Theodoricus Rex Italiam regebat, & Anastasius C-Poli imperabat, multis antea annis quam Justinianus Imperium capesseret. De Vigilio autem res ita se habuit. Denato Papa Agapeto Vigilius Romanæ Ecclesiæ Apocrisarius C-Poli versabatur. Is Theodoram Augustam adivit, cui despondit, sublatis Calchedonensis Concilii decretis, se in Ecclesiasticam officiorum societatem Acephalos omnes recepturum, si operam ipsa daret, ut in Pontificem Romanum cooptaretur. Itaque litteris ad Belisarium Patricium impetratis Romam venire properavit. Per illud tempus Silverius, cujus rebus Theodatus Gothorum Princeps favebat, Pontifex creatus fuerat. Attamen Vigilius non timuit, quin prospere cœptis succederet suis. Nam consilia Ravennæ cum Belisario egit de fingendo crimine, in quod Silverius adduceretur. Eo animo Belisarius Romam contendit, quumque Silverium postulasset initæ cum Gothis amicitiæ, quæ Imperatori fraudi esset, eum in exilium misit & in locum suum Vigilium subrogavit: Is vero legitimus Pontifex habitus non est, quamdiu Silverius vixit. Nam mortuo Silverio Ecclesiam Romanam a Pastore suo vacasse *sex dies* Anastasius Bibliothecarius in Pontificum vitis dixit. Si auctoritas hoc in negotio sit Cardinali Baronio, tum Vigilius Romanæ Ecclesiæ Sacerdotio se abdicavit, & deinde in liberis Cleri Populique comitiis Pontifex lectus est. Quod vero inter illorum temporum scriptores constat, Romanus Populus & Clerus partim Belisarii metu, partim Ecclesiasticæ pacis studio eum, quem Antipapam vivente Silverio existimaverant, in Pontificem cooptavere. Sic de Vigilio. Quoniam vero aliquæ C-Politanis Imperatoribus delatæ fuere partes in eligendis Romanæ Ecclesiæ Præsulibus, ejus instituti ratio dispicienda est, ut quorsum pertineret, facile percipi possit. Primus Odoacer Italiæ Princeps sancivit, ne quis injussu suo Romanæ præficeretur Ecclesiæ, idque se perferre dixit, rogante Simplicio Papa, ad tollendas concertationes, quæ in popularibus concionibus excitari solebant. In Actis Concilii IV. Romani eam legem evolvere licet; in qua ita Prin-

ceps,

ceps, *Hoc nobis meminiſtis ſub obteſtatione fuiſſe mandatum, ut propter illum ſtrepitum & venerabilis Eccleſiæ detrimentum, ſi eum de hac luce migrare contigerit, non ſine noſtra conſultatione cujuslibet celebretur electio*. Victo deinde Odoacro Theodoricus Gothicæ Monarchiæ conditor, quamvis Arianus, paſſus eſt Romanos eligi Pontifices in liberis Populi & Cleri conventibus, quin in iis ullam ſibi auctoritatem tribueret. Sic Felix, Gelaſius & Anaſtaſius creati fuere: quorum poſtremus quum deceſſiſſet, ea tempora fuere, in quibus Rex rem omnem a comitiis ad arbitrium revocare ſuum poterat. Duplex erat Romanorum factio, alii Symmachum, alii Laurentium Pontificem eligebant: *Separatus eſt Clerus*, inquit Anaſtaſius in Symmachi vita, *& diviſus eſt Senatus. Alii cum Symmacho erant, alii cum Laurentio. Et facta contentione hoc conſtruxerunt partes, ut ambo Ravennam pergerent ad judicium Regis*. Theodoricus autem negotium Romanorum ſuffragiis eſſe committendum ratus, eum juſſit vincere, qui a pluribus erat creatus. Quocirca Symmachus Romanæ Eccleſiæ gubernacula ſuſcepit. Symmacho Hormiſdas ſucceſſit, & Hormiſdæ Joannes, uterque ſolis Populi & Cleri tabellis Pontifex renuntiatus. Attamen in ſententia deinde non manſit Theodoricus. Nam poſt Joannis obitum, ſublatis certaminum ſtudiis Felicem III. Pontificem dixit, eo rejecto, quem frequentior multitudo Felici anteferebat. Principi Populus paruit. Athalaricus enim, qui decedente paulo poſt Theodorico Italiæ Regnum cepit, Senatui Romano gratulatus eſt, quod in Felicem conſenſiſſet, miſſis ad illum litteris, quæ apud Caſſiodorum *in lib.* 8. leguntur, *Gratiſſimo*, inquit, *profitemur animo, quod glorioſi Domini Avi noſtri reſpondiſtis in Epiſcopatus electione judicio: Oportebat enim arbitrio boni Principis obediri*. Sed nihiloſecius Avi ſui conſilium ſequutus non eſt Athalaricus, quo ne rogato quidem Bonifacius & Joannes II. renunciati fuere Pontifices. Quum vero Theodatus ad Regnum Italiæ acceſſiſſet, is novo conſilio Sylverium Hormiſdæ Papæ Filium in Romana Sede collocavit, quem multitudo non expetiverat. Audaciſſimum inceptum Clerus deteſtatus eſt, quamvis tempori cederet. Omnia prodidit Anaſtaſius in Sylverio, *Hic*, inquit, *levatus eſt a tyranno Theodato ſine deliberatione decreti. Qui Theodatus corruptus pecunia data talem timorem indixit Clero, ut qui non conſentiret in ejus ordinatione, gladio puniretur .... Jam autem ordinato Sylverio ſub vi & metu propter adunationem Eccleſiæ & Religionis poſtmodum ſubſcripſerunt Presbyteri*. In Gothico igitur Italiæ imperio (Odoacri enim edictum contrariis moribus antiquatum fuerat) nulla lex erat, quæ in Pontificiis comitiis aliquam Regibus dabat auctoritatem, tametſi ſemel & iterum illi rebus novis ſtudentes Romanos Pontifices elegiſſent, ita ut horum creationes firmitatem a conſenſu Populi & Cleri haberent.

Exactis Gothis C-Politani Imperatores jam Italiæ Domini exemplis, quæ Reges dederant, inſiſtentes crediderunt, eligendorum Pontificum negotium ſic eſſe peragendum, ut quodam modo in poteſtate eſſet ſua. Quum ſane Vigilius in exilium pulſus eſſet, Juſtinianus Imperator Clero Romano, cujus multa pars C-Polim venerat, integrum eſſe dixit, num Vigilium veterem ſuum Præſulem exoptarent, an eo ſummoto novum ſibi Pontificem creare mallent Pelagium Archidiaconum. Attendamus ad ea animum, quæ ſcripſit Anaſtaſius in Vigilio, *Dixit Imperator: Vultis recipere Vigilium, ut fuit Papa veſter? Gratias ago. Minuſque? Hic habetis Archidiaconum veſtrum Pelagium, & manus mea erit vobiſcum. Reſponderunt omnes: Reſtitue nobis modo Vigilium, & quando eum voluerit Deus tranſire de hoc ſæculo, tunc veſtra præceptione nobis donetur Pelagius Archidiaconus noſter*. Igitur poſt Vigilii obitum ad Romanæ Eccleſiæ præfecturam admotus eſt Pelagius, eligentibus eum Clero ac Populo, & Imperatoris natum approbantibus. In eo loco res fuere, vivente Juſtiniano. At deinde in more receptum eſt, ut is, qui Romanus Præſul lectus fuiſſet, non antea Pontificatum iniret, quam Imperator in eum conſentiret. Quum enim Pelagius II. Eccleſiæ datus eſſet Pontifex ſine ulla Imperatoris aſſenſione, iſtud in cauſſa fuiſſe Romani dicebant, quod Langobardi tum Romam obſidebant, *Pelagius ordinatur*, inquit Anaſtaſius, *abſque juſſione Principis, eo quod Langobardi obſiderent Civitatem Romanam, & multa vaſtatio*

ab eis in Italia fieret. Optimus testis est Gregorius Magnus juris illius, quod Græci Imperatores sibi asserebant. Is enim Romanæ Ecclesiæ gubernationem detrectans, quam Senatus, Clerus & Populus ipsi mandaverant, ad Mauritium Imperatorem litteras misit, in quibus eum rogavit, ut auctoritate sua tolleret quod aliorum sententiis erat decretum. De sanctissimo illo Pontifice sic Joannes Diaconus *in lib.* I. *E.* 39 40., *Gregorium licet totis viribus renitentem Clerus, Senatus, Populusque Romanus sibi concorditer Pontificem delegerunt. Quem ille apicem evitare decernens . . . At ubi decretum generalitatis evadere nequit, consensurum se tandem aliquando simulavit. & Imperatori Mauritio, cujus filium ex lavacro sancto susceperat, latenter litteras destinavit, adjurans & multa prece deposcens, ne unquam assensum Populis præberet*. Non satis constat quidem, num Gregorii Magni temporibus quidpiam pecuniæ Romani Pontifices Imperatoribus pro impetranda assensione penderent. At qui a Gregorio Pontifices fuere, certum censum exsolvebant ad Constantini Pogonati ævum, qui, Agathone creato Romanæ Sedis Præsule, hoc summum Sacerdotii & Imperatoriæ Majestatis dedecus sustulit. Anastasius in Agathone, *Hic accepit divalem jussionem secundum suam postulationem, per quam relevata est quantitas, quæ solita erat dari pro ordinatione Pontificis facienda. Sic tamen ut si contigerit post ejus transitum, electionem fieri, non debet ordinari; qui electus fuerit, nisi prius decretum generale introducatur in Regiam Urbem, secundum antiquam consuetudinem*. Ex his Anastasii verbis concipitur c. LXXI. *Agatho natione Siculus* Dist. LXIII. apud Gratianum. Quum vero Benedictus II. christianum orbem regeret, Pogonatus jussit, eum qui in Pontificem rite esset cooptatus, statim Pontificatum accipere ipsius Imperatoris injussu, idque in litteris ad Clerum, Populum & Exercitum declaravit: *Concessit, ut electus e vestigio absque tarditate Pontifex ordinetur*. Ita Anastasius, qui docuit rem eo rediisse ut, renuntiato Romano Pontifice in Cleri & Populi comitiis, non Imperatoris, sed Exarchi, qui Italiam gubernabat, assensio expectaretur. His expositis duo quisque intelligit, quæ Grotius non tenuit, primum, iis temporibus, cum Græci Imperatores Italiam administrabant, Pontifices fuisse lectos in liberis Romanorum comitiis, alterum, Imperatores id dumtaxat juris sibi tributum voluisse, ut electos Pontifices nutu approbarent suo. Adeatur Thomasinus *De V. & N. E. D. part.* II. *lib.* II. *cap.* XVI.

XI. Perrexit Grotius caussam agere contra Gomaristas exemplis Gallicanorum Principum, qui aut Episcopos arbitratu suo eligebant, aut non patiebantur eos injussu suo renuntiari. Dixit autem primum illos hanc potestatem sibi fecisse, antequam imperio suo Italiam addidissent, & sine ullo Romanorum Pontificum concessu. Atque hoc satis scite. Nullum enim reperiri monumentum potuit, ex quo perspicuum sit, veteres Gallicanos Principes ante Carolum Magnum de Romanis Pontificibus tam bene fuisse meritos, ut talis sibi auctoritas concederetur, quæ ipsis erat in legendis Ecclesiarum Pastoribus. Protulit quidem nonnemo Lupum Abbatem Ferrariensem quasi docentem in Epistola LXXXI. Zachariam Papam Pipino illud dedisse, ut Ecclesiis, quæ Pastorum regimine vacabant, delectos viros præficeret. Verba inspiciamus, *Pipinus*, inquit Lupus, *a quo per maximum Carolum & religiosissimum Ludovicum Imperatores duxit Rex noster originem, exposita necessitate hujus regni Zachariæ Romano Papæ in Synodo, cui martyr Bonifacius interfuit, ejus accepit consensum, ut acerbitati temporum industria sibi probatissimorum, decedentibus Episcopis, mederetur*. Hæc non declarant, Zachariam Papam illius potestatis fuisse auctorem, ex qua Pipinus Episcopos creabat, sed potius id ratum consensu suo habuisse quidquid Principes Carolus Mannus & Pipinus in Synodis Germanica, Liptinensi & Suessionensi sibi adscripserant. Magna rerum perturbatio Gallicanas Ecclesias tenebat, Milites enim & cæteri cives, qui in Clericorum cœtum non fuerant allecti, eas invaserant. Nullus in iis disciplinæ tenor, nulla pietas, nulla sacrorum religio. De caussis horum malorum averruncandis Carolus Mannus cogitavit: eam ob rem Synodum coegit, quæ præside Bonifacio Romani Pontificis Legato habita est, & ob incertum loci nomen *Germanica* appellatur. Hanc vero Synodum frequentior al-

tera

tera confirmavit, quæ apud Liptinas ann. DCCXXXXI. convocata est. In ea Princeps dixit sese ad id animum adjecisse, ut ipse in Ecclesiis Sacerdotum & piorum virorum consilio Præsules crearet, iisque Bonifacium præficeret: *Itaque*, inquit, *per consilium Sacerdotum religiosorum & Optimatum meorum ordinavimus per Civitates Episcopos & constituimus super eos Archiepiscopum Bonifacium, qui est missus S. Petri*. Zacharias, his rebus per Bonifacium cognitis de disciplina apud Gallos bene adornata lætatus est, idque significavit in epistola, quæ *in libro quinto Capitularium* legitur. Postea Pipinus Dux & Princeps anno secundo Childerici Regis Concilium Suessione habuit, in quo edixit, sese Antistites creaturum in singulis Ecclesiis. Hoc enim eo valebat, ut ab universis ditionis suæ Ecclesiis submoverentur milites aliique homines, qui in eas invaserant. Quod ipsum cum Zacharias cognosset, summa hilaritate affectus est: Sic enim ad Ducem & ad Episcopos scripsit, *Gaudio magno gaudemus in Domino addiscentes per relationem sublimissimi atque a Deo servati prædilecti Filii nostri Pipini vestram omnium bonam conversationem, & quod, ut in bonis & Deo placitis dispositionibus unanimes & cooperatores estis*. Nunc intelligimus, quorsum spectaverit Lupus Ferrariensis, cum dixit, Zachariam in id consensum adhibuisse suum, ut Principes Gallicani Episcopos constituerent. Nanque is respexit ad Epistolas, quas Zacharias post Synodos Germanicam, Liptinensem & Suessionensem ad Gallos & ad Pipinum conscripsit. In iis enim Pontifex ratum habere videtur quidquid juris Carolus Mannus & Pipinus sibi attribuerant in eligendis Episcopis.

XII. Sequuntur deinde ista apud Grotium, *Franci Reges hoc jure* (eligendorum Præsulum) *uti solebant in Regno suo, ideo & in Italia hoc ipsum Carolus Magnus sibi tribui voluit, ne minore cum Imperio Italiam, quam Galliam & Germaniam regeret: verissime enim a Goldasto aliisque observatum est, decretum illud, quod Adriani Pontificis Romani tempore factum est, ad italicos dumtaxat Episcopos pertinere, cum aliis in partibus jam ante Carolus solidum jus electionis haberet*. His in verbis Grotius sinceram esse Synodum Romanam concessit, in qua Carolum Magnum Hadrianus primus Papa ita demeruisse dicitur, ut ei mandaret summum Patriciatus honorem, & porro crederet auctoritatem creandi Romani Pontificis & cæterorum legendorum Præsulum, quamquam ex Goldasto Arminianus existimavit, hujusmodi Pontificium decretum ad creationes Episcoporum Italorum pertinuisse, quoniam, inquit, *aliis in partibus jam ante Carolus solidum jus electionis habebat*. Vir nimirum doctus in historiis medii ævi evolvendis judicio illo usus non est, quo in multis excelluit. Nam facile comperire potuit, nec Hadrianeam Synodum unquam extitisse, nec decretum, quod in ea conditum esse dicebatur, cum eorum temporum moribus consentire. Universæ rei auctor est Sigebertus Gemblacensis, qui in Chronico ad annum DCCLXXIII. narravit, Romæ iis diebus, cum Carolus Magnus post Ticini deditionem Urbem repetiit, Concilium fuisse sociatum, in quo Hadrianus Regi *dedit jus eligendi Pontificem & ordinandi apostolicam sedem, dignitatem quoque Patriciatus. Insuper Archiepiscopos & Episcopos per singulas provincias ob eo investituram accipere definivit, & ut, nisi a Rege laudetur & investiatur Episcopus, a nemine consecretur, omnesque huic decreto rebelles anathematizavit, & nisi resipiscerent, bona eorum publicavit*. Sigebertum, qui vivebat anno 1112. Gratianus ab iisdem temporibus non recedens D. LXIII. can. 22. exscripsit, quamvis auctoris nomen reticuisset. At enim dudum viri doctissimi sane & magno ingenio prædìti in cognoscendis veterum monumentis de Sigeberto conqueruntur, quod is ad ineundam cum Henrico Imperatore gratiam hujusmodi Concilium contingere studuerit. Nanque historiam ipse scribebat suam, quo tempore inter Germanos Principes & Romanos Pontifices summum erat certamen de *investituris*, quas Præsules accipiebant, antequam Ecclesiarum regimen capesserent. Maxima enim ad Henrici causam auctoritas accedebat, si Carolo Magno, in cujus principatum successerat, jus illud fuisset, de quo agebatur, ex Hadriani & Romani Concilii decreto. Atque omnia quidem consentiunt, ut Sigeberto fidem non adhibeamus. Nullos habuit

buit auctores, quos proferret. Quod ipse commemorat, omnino tacent Anastasius Bibliothecarius, acta Romanæ Synodi, quæ habita est Hadriano Pontifice, itidem Eginhardus, qui Carolum Magnum ubique comitatus est, & ejus vitam scripsit, denique omnes Carolinorum temporum scriptores. Quinimo iidem ea memoriæ mandarunt, quæ a Sigeberti historia maxime dissentiuut. Nanque summo consensu produnt, Carolum quater Romam venisse, semel anno 774. iterum anno 780. tertium anno 786. & quartum anno 900. Sed ut geri potuissent ea, quæ a Sigeberto asseruntur, inter annum 774. & 780. Carolus etiam Romam adivisse dicendus est, quod nemini in mentem venire potest. Percurramus cætera, quæ contra Sigebertum faciunt. Dicitur Hadrianus Patriciatum Carolo Magno mandasse. At idem jam Patricii nomine nobilitatus erat a Stephano III. qui ea dignitate simul Pipinum & Carolum Mannum affecerat. Hoc enim satis declarant Annales Metenses, & palam faciunt epistolæ, quas Stephanus scripsit ad Pipinum & ad hujus liberos. Hanc enim ob causam Carolus anno DCCLXXIV. cum Romam primum petivit, ab Hadriano Papa ea honoris significatione exceptus est, quæ Exarchos & Patricios Romanos decebat, quod ab Anastasio memoriæ proditum est. Ad hoc Florus Magister in eo, quem edidit, libro *de electione Episcoporum* docuit quidem, in more illud esse receptum, ut consentientibus Regibus omnes Præsules crearentur, sed nullius legis meminit, in qua talis illorum auctoritas niteretur. Et Lupus Ferrariensis in epistola LXXXI. cum eandem Regum potestatem persequeretur, initium a Papa Zacharia cepit. Uterque enimvero Hadrianeam illam Synodum tacuit, quæ, si forte extitisset, negligi non poterat sine magno probro. His adstruitur argumentum, quod ex duabus Hadriani Epistolis ducitur, quas ad Carolum Magnum misit. In altera enim, quæ anno DCCLXXXIV. scripta est, Pontifex dicit, in provinciis Logobardicæ ditionis Episcopos in Clericorum & cæterorum civium comitiis renunciari, quos deinde ipse consecraret & ad Ecclesiarum regimen admoveret. In altera vero, quæ anno DCCLXXXVII. missa est, Carolo, qui Præsulem Ravennatem non eligi sine Legatis suis exoptaverat, idem rescripsit, Ravennates nunquam, nec Pipini temporibus de constituendo Episcopo suo Principem consuluisse, neque ipsos libenter passuros ab eo instituto abire.

XIII. Accedit quod post Hadrianum primum Pontifices ex priscis institutis creati fuere in Populi & Cleri concionibus, quin ipse Carolus, dum vixit, & Ludovicus Pius auctores fierent. Delibanda est paucis horum Pontificum historia, ut id quod instat, dilucide efficiatur. Atque tanquam Hadrianus in Pontificem libere cooptatus fuerat, sic Leo III. in illius locum subrogatus est sine ullis Caroli jussis. Leoni successit, teste Anastasio, Stephanus V. *a Populo Romano electus*, qui statim Ludovico Pio fidem Romanorum obligavit: *Præcepit Pontifex omnem Populum Romanum fidelitatem cum juramento promittere Ludovico*. Hæc Theganus Nithardus *de Gestis Ludovici*, qui sane scriptor Imperatoris partes non tacuisset, si quas Imperator pro Stephani Pontificatu interposuisset. De hoc quidem Pontifice Gratianus in D. LXIII. can. 28. prodidit, eum sanxisse, ne Romanæ Ecclesiæ summum Sacerdotium ei, qui a Clero & Populo esset creatus, mandari possit, nisi adstantibus Imperatoris Legatis: *Volumus, ut cum instituendus est Pontifex, convenientibus Episcopis & universo clero eligatur, præsente Senatu & Populo, qui ordinandus est, & sic ab omnibus electus, præsentibus Legatis imperialibus, consecretur*. In hanc sententiam Stephanum loquentem Gratianus induxit, qui tamen ex more fallitur. Enimvero nec ab Anastasio Bibliothecario, qui omnia Potificiæ historiæ monumenta dispexit, nec a cæteris illius ætatis æqualibus scriptoribus aliquid allatum est, ex quo conjici possit, Stephanum de ratione creandi Pontificis novam legem condidisse. Neque enim Romanæ Ecclesiæ status iis temporibus ita perturbatus erat, ut ea perferri debuisset. Pluribus id evincunt Baronius ad An. 816., Papebrochius, Natalis Alexander & Pagius ad An. 897. Attamen ab iis omnibus doctissimus Ludovicus Antonius Muratorius discedens auctoritatem conciliare Gratiano studuit. Is enim in Rerum Italicarum volumine II., in quo universos Romanæ Synodi

nodi a Nicolao I. Pontifice coactæ canones evulgavit, quum canonem II. descripsisset conceptum in hæc verba, *Si quis Sacerdotibus, seu Primatibus, Nobilibus, seu cuncto Clero hujus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ electionem Romani Pontificis contradicere præsumpserit, sicut in Concilio Beatissimi Stephani Papæ statutum est, anathema sit*, existimavit Nicolaum primum beatissimi Papæ Stephani decreta probantem ad eum Canonem respexisse, quem ex Stephano V. Gratianus protulerat, *En ut Nicolaus I.* (verba sunt Muratorii) *de electione Romani Pontificis agens, ac turbas in ea exoriri solitas eliminare cupiens confirmat & observandum decernit quidquid in Concilio beatissimi Stephani Papæ statutum est. Ergo decretum Stephani procul dubio* IV. (V.) *eam in rem præcesserat. Hoc autem vix aliud esse potuerit, quam quod Gratiano laudatur, cui tamen si velis aliquod superadditum a subsequutis Pontificibus, non repugnabo*. Sic Vir de Republica litteraria optime meritus edisserebat, quem Romana Synodus Anni 769. præteriisse videtur. In ea enim Stephanus III. plures canones pertulerat, e quibus tertium & quartum ad regendas Romanorum Pontificum creationes accommodatos in Dist. 79. Gratianus reposuit. Atque canon III. ita constituit, *Oportebat, ut hæc sacrosancta Domina nostra Romana Ecclesia . . . rite ordinaretur, & in Apostolatus culmen unus de Cardinalibus Presbyteris aut Diaconis consecraretur:* Quartus vero hæc addidit, *Nullus unquam laicorum neque ex alio ordine præsumat, nisi per distinctos gradus ascendens Diaconus aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacri Pontificatus honorem promoveri*. Quos Stephani III. canones quum habeamus, par est intelligi de iis Nicolaum Papam cogitasse, non autem de Gratianeo illo decreto, quod Stephano V. consensus eruditorum ademit.

Posteaquam Stephanus denatus est, Romani in sua esse tutela pergunt, & Paschalem I. arbitratu suo renunciant Pontificem, de quo Anastasius, *Una voluntate a cunctis Sacerdotibus, seu Proceribus, seu omni Clero, nec non & Optimatibus, vel cuncto Populo Romano in Sedem Apostolicam Pontifex elevatus est*. Paschali summum Sacerdotium ineunte editur celeberrimum monumentum, in quo Ludovicus Pius quidquid Pipinus & Carolus Magnus Romanæ Ecclesiæ donaverant, ratum esse jussit, & alia eximiæ liberalitatis suæ argumenta adiecit. Istud complexus est Gratianus in D. LXIII. can. *Ego Ludovicus*, integrum vero Labbeus evulgavit post Acta Concilii Aquisgranensis An. 816. ex codice Vaticanæ Bibliothecæ, descripsitque Baluzius *in Tomo* I. *Capitularium Francorum*. In eo magnum Romanis testimonium dedit Imperator, eos liberos esse a qualicunque Principum Imperio in creandis iis, qui Pontificatum capesserent, legem tamen renovavit, ut Pontifices, qui electi essent, legatos ad Reges Gallicanos eosdemque Imperatores mitterent, qui cum iis prisca amicitiæ fœdera confirmare possent, *Quem omnes Romani uno consilio atque concordia in Pontificatus ordinem elegerint, is more canonico consecretur. Et cum consecratus fuerit, Legati ad nos vel ad successores nostros Reges Francorum dirigantur, qui inter nos & illum charitatem & pacem socient, sicut temporibus Caroli atavi nostri, sive Pipini avi vel Caroli Imperatoris consuetudo erat faciendi*. Præstantissimum monumentum, quamvis Molinæus, & qui eum sequitur Baluzius tum in *Annotationibus ad Capitularia*, tum in *Annotationibus* in Gratianum post dialogos Antonii Augustini editis in dubium revocent, sed Auctores gravissimi & singulari doctrina excellentissimi vindicant & tuentur. Discedente Paschali Pontifices ordine creantur Eugenius II., Valentinus & Gregorius IV., sed omnes solis multitudinis suffragiis & scitis. Nam apud omnes illius ferme ætatis Scriptores Clerus, Senatus & Populus tantum commemorantur, qui eos elegerint. De probatis dumtaxat Scriptoribus nobis equidem sermo est. Ancipitis enim fidei auctores historiam omnem Pontificiam pervertunt. Ecce Ademarus Monachus, cui concinit Eginhardus, in vita Ludovici Pii apud Duchesnium *Tom.* 2. *pag.* 305. de Gregorio IV. dixit, *Gregorius electus est, dilata consecratione illius usque ad consultum Imperatoris, quo annuente & electionem Cleri & Populi probante ordinatus est*. Hæc cæteris Ludovici Imperatoris rebus gestis quis consentientia existimaverit? Si enim ille publi-

publico testimonio affirmavit in Cleri & Populi esse potestate, ut Pontifices Romanæ darent Ecclesiæ, cur statim mutatus in eo negotio præcipuas sibi esse partes contendat? Nihil quidem hujusmodi de Ludovico Pio promunt Anastasius Bibliothecarius in Gregorii vita, & Ado Viennensis in Chronico. Contra vero Magister Florus, qui Calvi æqualis fuit, Scriptor gravis & fidei plenus in eo fragmento, quod operibus Agobardi intextum est, conceptis verbis pronunciat, Pontifices Romanos ævo suo creari solitos comitiali multitudinis judicio sine ullo Imperatorum nutu, *Sed & in Romana Ecclesia usque in præsentem diem cernimus absque interrogatione Principis Pontifices consecrari*.

Sergius II. Gregorio IV. subrogatus est solo Ordinum consensu. Attamen, si Annales Bertinianos audiamus, eo Pontifice Lotharius Imperator res novas moliri cœpit. Nam Filium suum Ludovicum & Drogonem Metensem Episcopum Romam misit, qui Romanis legem dicerent, ne quem Præsulem legerent, ei Pontificatus committeretur, nisi suis ipsius legatis inspectantibus & consentientibus. Sic enim Bertinianus ille Monachus apud Duchesnium in Tomo III. pag. 200. *Sergius*, inquit, *substituitur*, *quo in Sede Apostolica ordinato*, *Lotharius Filium suum Ludovicum Romam cum Drogone Mediomatricorum Episcopo dirigit*, *acturos ne deinceps decedente Apostolico quisquam illic præter sui jussionem Missorumque suorum præsentiam ordinetur Antistes*. *Qui Romam venientes honorifice suscepti*, *peractoque negotio*, *Ludovicum Pontifex Romanus unctione in Regem consecratum cingulo decoravit*. Huic Annalium Scriptori auctoritatem adjungere videtur Anastasius ipsemet Bibliothecarius, qui narravit, Romanos, substituto in locum Sergii Leone IV., primum veritos esse, ne Imperatoris animum offenderent, si eum consecrari juberent, non impetrata ab ipso assensione; nec deinde timorem omnem depulisse, nisi, Saracenis aliisque hostibus Romam obsidentibus, in ea re satis præsidii esse perspexissent, ut incepti veniam sui ab Imperatore implorarent. Quocirca post Leonis IV. obitum Benedictus III. Pontifex creatus non est, antequam Imperator consuleretur. Pergit enim Anastasius, *Clerus & cuncti Proceres Decretum componentes propriis manibus roboraverunt*, *& consuetudo prisca ut poscit*, *invictissimis Lothario & Ludovico destinaverunt Augustis*. Prisca consuetudo quæ ab Anastasio vocatur, ea erat, quæ perditis Græcorum in Italia rebus longo intervallo ad Lotharium usque intermissa fuerat. Quibus ita positis facile efficitur inter Leonem IV. & Lotharium Ludovicumque Augustos eam non esse initam concordiam, quam Gratianus in D. LXIII. can. 31. descripsit. Si enim inter eos convenit, Pontifices injussu Imperatoris esse eligendos, cur ex hujus pactionis lege creatus non est Benedictus? Primus igitur ex Gallicanis Regibus Lotharius ad jus illud sibi asserendum aggredi sustinuit, quod græci olim Imperatores habuerant. At conatus ille fuit, qui statim compressus est. Nam decedente Nicolao I., qui Benedicto III. successerat, Hadrianum II. Pontificem dixere universi Civium ordines, qui Legatos Ludovici II. Imperatoris Romæ degentes ne comitiis quidem interesse permiserunt. His enim eam rem exprobrantibus Romani responderunt, sese scire quibus honoris significationibus Imperator esset afficiendus, attamen id noluisse agere, ex quo novus mos oriri potuisset in constituendis iis, qui summum Ecclesiæ Sacerdotium gererent. Sic enim ipse Gratianus in D. LXIII. canone XXIX., qui descriptus esse dicitur ex Gregorio sive II. sive IV., licet collectus sit ex gestis Romanorum Pontificum, quæ Anastasius persequutus est, *Cum Hadrianus II. ad Romanum Pontificatum ab Ecclesia Dei genitricis Dominæ nostræ*, *quæ dicitur ad præsepe traheretur ad Lateranense Patriarchium*, *certatim a Clero & Proceribus & Plebe deportatus est*. *Quod audientes Missi Imperatoris Ludovici moleste tulerunt*, *indignati scilicet*, *quod dum præsentes essent*, *non fuerunt invitati*, *nec optatæ a se futuri Præsulis electioni interesse meruerunt*. *Qui accepta ratione*, *quod non caussa contemptus Augusti*, *sed futuri temporis omissum hoc fuerit* (*ne videlicet Legatos Principum in electione Romanorum Præsulum expectandi mos per hujusmodi fomitem inolesceret*) *omnem indignationem medullitus sedaverunt*. Par est igitur

igitur intelligi, Romanos Lotharii Imperatoris ausis ita quidem cessisse, ut, cum primum ex sententia rem peragere potuere, iis rejectis, pristinum arbitrium in eligendis Romanis Præsulibus sibi vindicaverint.

Ac post Hadrianum primum hac ratione & via optimus quisque Romanæ Ecclesiæ præfectus est, donec in difficillimis temporibus Anno 904. Joannes Papa IX. in Romani Concilii cap. 10. caverit, ne Pontifex constitueretur, nisi Imperatoris Legati in urbem pervenerint. Decretum istud est, quod Gratianus in cognoscendis veterum monumentis non satis gnarus D. LXIII. can. 28. Stephano V. attribuerat. Sancitum in eo est, ut *convenientibus Episcopis & universo clero Pontifex eligatur*, *expetente senatu & populo*, *& sic in conspectu omnium celeberrime electus ab omnibus*, *præsentibus legatis Imperialibus consecretur*. Tenuere deinde Italiam complures Tyranni, qui ad voluntatem suam Romanis Pontifices dare conabantur: quæ Ecclesiæ fortuna diu fuisset, nisi Otto primus Imperator ei consuluisset. Is enim, si Luitprandum audiamus, quum An. 963. Romam venisset, omnes civium ordines sacramento adegit, ne Pontifices eligerent, antequam vel ipse, vel sui Filius Rex Germaniæ sententiam rogarentur: quod illi quidem libenter in semet receperunt.. Sic enim Luitprandus in lib. VI. cap. VI. *Cives sanctum Imperatorem cum suis omnibus in Urbem suscipiunt*, *fidelitatemque repromittunt*, *hæc addentes & firmiter jurantes*, *numquam se Papam electuros*, *aut ordinaturos*, *præter consensum atque electionem Domni Imperatoris*, *Ottonis Cæsaris Augusti*, *filiique ipsius Regis Ottonis*. At si fidem habere non diffidamus Ottonis ipsius diplomati, cujus exemplar aureis conscriptum litteris Romæ asservatur in Castello S. Angeli, editumque est in Veneta Labbeana collectione *tom.* II. *pag.* 875., existimari necesse est, Imperatorem ante an. 963. cum Romanis ita egisse, ut sineret ab iis Pontifices creari, quin sui consensionem vel Legatos suos expectarent. Res quidem ea est, de qua judicium nunc ferre nihil attinet. Itaque perorandum est hoc argumentum. Historia Pontificum, qui Ecclesiæ Romanæ usque ad Ottonem primum præfuere, prorsus declarat, eos a Populo & Clero fuisse renuntiatos, non factis auctoribus illis, penes quos Imperium residebat. Romani enim vetus hoc jus sibi asseruerunt, quamquam Lotharius rebus novis studuit. Quocirca sequitur, posteros eum fefellisse, qui memoriæ prodidit, Carolum Magnum, Hadriano concedente, mandatam sibi & Liberis suis habuisse potestatem legendorum Pontificum. Hæc fere contra Sigebertum, quæ copiose tractarunt Cardinalis Baronius, illustrissimus Archiepiscopus Petrus de Marca *in libro* VIII. *cap.* XII. *de Concordia Sacerdotii & Imperii*, Natalis Alexander *in Synopsi Historiæ Ecclesiasticæ sæc.* VIII. *cap. de Romanis Pontificibus*, Carolus Sebastianus Berardus in libro, in quo Gratiani canones summo judicio examinat, *p.* 2. *cap.* LXXI. *de Hadriano*, aliique, quos enumerare longum esset.

XIV. At enim Grotio iisque omnibus, qui pro Sigeberto decertant, unus favere videtur Leo VIII. qui, cum Ottoni Imperatori potestatem creandi Romani Pontificis credidisset, id ipsum se fecisse declaravit exemplo Hadriani Papæ. Auctor enim est Luitprandus *in libro* VI. *cap.* VI., Leonem VIII. coacta Synodo, in qua Benedictum V. Pontificatu abdicavit, ad extremum edixisse, ut Otto Imperator Pontificem Romanum eligeret, cæteros vero Ecclesiarum Antistites *investiret*, idque vestigiis Hadriani, *qui Domino Carolo victoriosissimo Regi Francorum & Langobardorum patriciatus dignitatem*, *& ordinationem Apostolicæ Sedis*, *& investituram Episcoporum concessit*. Hæc quidem, quæ præclare Baronius refellit. Is enim arbitratur, nunquam a Leone illud esse perlatum, quod eum constituisse ad amplificandam Imperatoris auctoritatem ex Luitprando cognovimus. Nanque hic Scriptor pro Ottonis partibus stetit & Leoni Antipapæ studuit, ut in rerum, quæ ad ipsos pertinebant, historia fides ei imminuenda sit, quamquam nec idem auctor esse videtur eorum omnium quæ in operis sui libro sexto post caput quintum leguntur. Consulendus est Gerardus Joannes Vossius de Historicis Latinis. Accedit, quod Leo octavus in decreto suo dicitur Ottonem Romanorum Patricium & Regem renuntiasse, atque in eos, qui huic scito non parerent, sacro-

crorum interdictionem & capitis supplicium imposuisse. Ecquis vero crederet, Ottonem Imperatorem ista sibi præconia exoptasse? Aut quis putaret Leonem ita sanxisse? Etenim in Romanorum Pontificum instituto non erat Leonis octavi temporibus, ut publicis pœnis in illos, qui jussis suis non obtemperarent, sese animadversuros sciscerent. Præterea si inspiciamus exemplar Pontificii decreti, quod ex Theodorico Nemo Goldastus descripsit, in eo Leo octavus omnia Ottoni dedit, quæ Romanæ Ecclesiæ donaverant Justinianus Imperator & Rex Aripertus, quinimo his adjunxit Corsicæ Regnum & Istriæ Dalmatiæque Ducatum. Quam ista ficta sunt! quam male composita! In Romanæ enim Ecclesiæ ditione nunquam Istria & Dalmatia fuere; Corsica Ottonis ævo in Regni dignitatem nondum pervenerat; nec denique Justinianus & Rex Aripertus in Romanos Pontifices singulari usi fuere liberalitate. His argumentis contemptis Petrus de Marca existimavit, Leonem VIII. legem quidem condidisse, in qua Ottonis dignitatem auxit, sed ne conflaret sibi invidiam, finxisse Hadrianum primum iisdem honorum significationibus Carolum Magnum sibi conjunxisse. Atque in eam sententiam ivit, quod reipsa Leo VIII. eo fuisse loco videbatur, ut si consulere rebus suis vellet, ita cum Ottone agere debuisset. Nam hic Leonem in Romanum Præsulem cooptaverat, eundemque a Joanne XII. abdicatum, iterum, dejecto Benedicto qui in Joannis locum successerat, in pontificatu reposuit. Quid ergo reliquum erat, nisi ut eximio Imperatori gratias Leo referret, eique Romani Pontificis creationem adscriberet? Sic Marca, qui sane probat, Pseudopapam satis caussæ habuisse, cur Ottonis auctoritati faveret, sed nondum evincit, eum id ipsum studuisse quod fieri decebat. Quinimo Antipapa quum tot beneficiis Imperatorem devincire potuisset, cur id daret, quod Romanæ Ecclesiæ fraudi esset sine ullis exemplis? Evolvatur Antonius Pagi *in criticis ad A.* 964.

XV. Persequamur cætera, in quibus summa Grotii diligentia desideratur. Is porro existimavit, jus illud, quod in eligendis Præsulibus versatur, Regibus adjunctum non fuisse propter eximiam liberalitatem, qua universas illi Ecclesias prosequuti fuerunt. Etenim censuit, hujusmodi jus iis fuisse tributum, antequam ad Ecclesias multarum facultatum & bonorum vis perveniret, aut politicæ ditiones accederent. Nam credidit, Episcopos vel Caroli Magni ævo tenues admodum fortunas sibi habuisse, nec imperiis fuisse præfectos, nisi cum Ottones Rempublicam gesserunt. Hæc Grotius. Nos vero in animum non induximus de jure illo disputare, ex quo Principum qualiscunque potestas profecta sit in negotio creandorum Antistitum. Istud sane quærunt illustrissimus Archiepiscopus Petrus de Marca *in lib.* VIII. *de Conc. S. & J. cap.* IX. Conringius *in disp. de Const. Episc. German. th.* 46. & Gaspar Zieglerus *in Tract. de juribus Majestatis*. Idem ipsum a nobis alias dicetur. Nunc omnis res cum Grotio agenda est. Quamquam scilicet in ipso Christiano principatu hæret auctoritas quæ Regibus adscribenda sit, si de legendis Episcopis agatur, eadem tamen maximum in eo momentum habet, quod in beneficii loco Reges tam multa Ecclesiis detulerunt. Hi enim ab antiquissimis temporibus per Gallias, Germaniam, Hispanias, Angliam & Italiam Episcopatuum sedes non modo condiderunt, sed iis omnes, quibus affluunt, opes dederunt. Audiamus quid contra Grotius dixerit, *Caroli Magni temporibus*, inquit, *multoque magis prisco illo & simpliciore ævo Episcopatus pauperes aut tenues erant ut ab Onuphrio Panvinio harum rerum peritissimo indagatore annotatum est, ad jurisdictiones vero quod attinet, eas Episcopi, Caroli Magni ævo, nullas Episcopatibus annexas habuerunt, sed usurpari id demum cœpit, avulso a Galliis Germaniæ regno: cum Ottones Germaniæ imperarent, tantum abest ut jurisdictiones electionis per Imperatores faciendæ caussam dederint, ut contra ideo jurisdictiones concessæ sint Episcopis, quod Imperatores eos ut a se electos sibi fidelissimos fore ideoque ipsis custodiam Urbium tute committi arbitrarentur*. Ergo docendus Grotius est, Ecclesias amplissimis usas fuisse fortunis non modo Principum pietate, qui Carolinæ Gentis temporibus, sed & eorum, qui ante Carolum Magnum Rempublicam rexerunt, ut par sit intelligi, Reges vel eo jure quod ex li-

ex liberalitate sua sibi accesserat, Episcopos sæpe renuntiasse. Brevi istud conficietur. Clodoveus primus multis agris Ecclesias ditionis suæ ditavit, quod Patres Aurelianenses in Concilii primi canone 5. memoriæ produnt, *De oblationibus*, inquiunt, *vel agris, quos Domnus noster Rex Ecclesiis suo munere conferre dignatus est, vel adhuc non habentibus Deo inspirante contulerit, ipsorum agrorum vel clericorum immunitate concessa id esse justissimum diffinimus, ut in reparationibus Ecclesiarum, alimoniis Sacerdotum & pauperum, vel redemptionibus captivorum quidquid Deus in fructibus dare dignatus fuerit, expendatur*. Idem Rex, cum Aquitaniam & Narbonensem provincias imperio suo addidisset, exacto Alarico Gothorum Rege, in iis regionibus plures Ecclesias condidit & maximis fortunis impertiit. Reges, qui a Clodoveo extiterunt, eandem ab Ecclesiis gratiam inire studuerunt. Clotarius primus in Ecclesia Antissiodorensi plura beneficia collocavit. In historia Episcoporum Antissiodorens *p.* 1. *cap.* 20. *apud Philippum Labbeum tom.* 1. *nov. Biblioth. Msc. libror. pag.* 422. de Desiderio illius Ecclesiæ Præsule hæc afferuntur, *Desiderii sæcularis dignitas tanta extitit, ut ei nemo suo tempore, quamvis potentissimus ex æquo se conferre potuerit. Fuit enim propinquus Brunechildi Reginæ & Filiis ejus tam Francorum, quam Burgundorum Regibus: quorum munificentia principali ingentem prædiorum amplitudinem consequutus est*. Atque hic ipse Historicus apud eundem Labbeum *tom.* 1. *pag* 429. Hainmarum Episcopum, qui Pipini æqualis erat, appellavit *virum strenuum, atque nobilitate generis non mediocriter decoratum, simul quoque fundorum dignitate ita ditissimum . . . . . ut usque ad Ducatum pene totius Burgundiæ perveniret*. Ad hoc laudibus extollitur Guntramnus tanquam is, qui Ecclesias locupletaverit, De illo Gregorius Turonensis *Lib.* 7. *cap.* 89., *Multa & ipse Ecclesiis conferens, testamenta quoque defunctorum qui Ecclesias hæredes instituerant, & a Chilperico compressa fuerant, restauravit multis se benignum exhibens, ac multa pauperibus tribuens*. Accedit quod jam sexto Sæculo Ecclesiæ in omni facultatum genere ita abundare cœperant, ut difficillimis Reipublicæ temporibus Reges in eas invasissent, & sive Militibus sive aliis Civibus optime meritis concessissent: de quo Principum more erudite inter multos disseruit Petrus de Marca *in lib.* v. *Hist. Bearn.* Hanc vicem suam Antistites in pluribus Synodis sæpe doluerunt, quin tamen diu ad rem suam profecissent. Tandem Carolus Mannus, Pipinus aliique Reges sanxerunt, omnes eos, ad quos Ecclesiastica prædia pervenerant, precario ab Episcopis ea habere, legemque scripserunt, ut decedentibus his Beneficiariis, integra omnia Ecclesiis restituerentur, tametsi sæpe in perditis Regni rebus hujusmodi precariæ concessiones renovarentur. Carolus Magnus in *Capitul.*, quod est in *lib.* VII. *cap.* 142. apud Baluzium *tom.* 1. *pag.* 1054. ita edixit. *Præcipimus, ut nullus res Ecclesiæ, nisi precario possideat. Et postquam ipsæ precariæ finitæ fuerint, faciant potestative speculatores Ecclesiæ, utrum elegerint, aut ut ipsas res recipiant, aut posteris eorum sub precario & censu habere permittant*. Hoc ipsum docuerant Synodus Liptinensis An. 744. & Suessionensis An. 745. Consulantur Baluzius *Tom.* II. *Capitul. pag.* 406. Mabillonius *Tom.* III. *Analect. pag.* 84. Bignonius ad Marculsum *lib.* II. *cap.* 5. Cangius in *Glossar. voc. precaria*, Zieglerus *de Episcopis in lib.* III. *cap.* 28. & Thomasinus *Par.* II. *de discipl. Eccl. in lib.* III. *cap* 22. Agedum pergamus. Stephanus Leodiensis Abbas in vita sancti Medoaldi, Trevirensis Episcopi, qui sæculo VII. floruit, apud Surium *d.* 12. *Mai pag.* 168. affirmat, pietatis, quæ in Regibus inerat, argumentum esse maximas Ecclesiarum fortunas: *Testantur*, inquit ille. *Ecclesiæ, quas cum diversi generis documentis, tum etiam prædiis & regalibus suis, castris scilicet & comitatibus, teloniis, monetis & bannis cum jure Civitatum concessis magnifice extulerunt*. Apud eundem vero ista sequuntur de Germanicis Episcopis, *Inde est, quod nusquam gentium æqualis potentiæ Pontifices inveniri queant vel quod a Regio Comitatu & opulentia parum differant*. Hæc quidem satis declarant, Episcopos Sæculis VI. VII. VIII. & IX. plurimis prædiis abundasse, & minores aliquas jurisdictiones in vectigales homines sibi adscripsisse, quod

edisserunt Thomassinus *lib. 1. de N. & V. E. D. p. 111. cap. 20.* & Leibnitius *in Introd. Tom. 1. Script. Brunsuic. n. xxv.*

XVI. Videndum porro est an per idem tempus Præsules, quasi Duces & Comites regendis regionibus præfuerint & Imperium in liberos Populos exercuerint. Ac quidem provincias, quas Langobardi Reges in Italia comparaverant, in Romanæ Ecclesiæ potestatem fuisse jam tum redactas docent complura monumenta, de quibus viri eruditi disputarunt, Joannes Morinus *de magnitud. Imperii politici Ecclesiæ Rom. a Gallicanis Regibus delati*, Nicolaus Alemannus in diss. de *Lateranen. Parietinis*, Petrus de Marca in lib. III. *de Concord. S. & I. cap.* x. & xi., Patricius Junius *de translat. Imp. contra Belar.*, Goldastus *tom* 2 *Const. Imper. ad an.* DCCLXXIV., Meursius *in Glos. voc. Patricius*, Conrigius *de Germanorum Imperio Romano*, Gretserus in *lib.* III. *observ. ad Georg. Codin.* Curopalat. *de Officiis & Officialibus cap.* 17., Ever. Otto *diss.* I. *juris publ. & privat.*, Cointius *in Annalib. Eccl. Franc. ad A. C.* DCCLXXXVI. & DCCC., Blanchus *de Potest. Eccl.*, Ursius *de dominio tempor Principum* aliique complures. Nos vero de Ecclesiis Germanicis & Gallicanis, de quibus Grotio sermo est, parumper quæramus. Dudum hic locus inter eruditos viros disputatus est, quorum alii negant, Episcopos VII. VIII. & IX. sæculo ea Regum existimatione fuisse usos, ut Feuda majora acciperent & politica jurisdictione prædit provinciis præficerentur, alii vero contra disputant, & id quod sentiunt magnis ex antiquitate prolatis argumentis tuentur. Atque si res diligenter perspiciatur, facile intelligi potest, Pipino, Carolo Magno & horum liberis Rempublicam gerentibus, Episcopos juri dicundo præfuisse in iis regionibus, quas in clientelam susceperant. Maximum illud argumentum est, quod ex militaribus muniis ducitur, quæ tum multi Antistites implebant. Clara enim illius ætatis monumenta nos docent, eos religioni non duxisse bellicos spiritus capere & contra hostes exercitus ducere, id quod copiose pertractavit Gaspar Zieglerus *in lib. de Episcopo milite*. Ado Viennensis memoriæ prodit, Anepotem Episcopum anno 712. Ducem fuisse *Francorum contra Wilarium in Suevos, ubi gravissima cædes facta est*. Zacharias Pontifex in epistola ad Bonifacium an. 742. hæc de Episcopis expostulavit, *Sed ista parvipendentes atque Dominum ad iracundiam provocantes majora committunt facinora, dum propriis manibus Christianos atque paganos necant*. Ad hos Nicolaus primus in litteris, quas an. 865. ad Ludovicum & Carolum Reges scripsit, Episcopos narravit ex receptis moribus contra maritimos hostes excubias & custodias agere & corpora iis sua opponere. Sic enim Pontifex, qui & prolatus est *in c.* 19. *c.* 23. *qu.* 8. a Gratiano, *Reprehensibile*, inquit, *valde constat esse, quod subintulisti dicendo, majorem partem omnium Episcoporum die noctuque cum aliis Fidelibus tuis contra piratas maritimos invigilare*. His constitutis ratio nostra ita se habet. Vetus & perpetua erat Ecclesiæ sententia, nefas esse Episcopos a munere animum suo avocare, eundemque ad ea, quæ sunt bellica & publica, adjungere. Contra hanc legem, quæ sæpe a Conciliis & Romanis Pontificibus rogabatur, cur Episcopi in bellum proficiscebantur? Illi profecto non temere ad rem periculi plenam aggrediebantur, sed ex officio, quod quum ecclesiasticum dici non posset, publicum erat. Quoniam nimirum leges militaribus muniis obligabant Duces, Comites eosque omnes, qui tanquam beneficiarii provincias procurabant, facile efficitur, in eorum fuisse numero Antistites omnes qui sub signis Regum militabant. Atque hariolari necesse non est. Nam Hincmarus manifestis verbis declarat, militiam Episcopis injungi ex civili Gallicani Imperii lege. Ille ad Nicolaum Papam sic rescripsit *Tom.* I. *opp. pag.* 3. *Cum Domino Rege, in hoste ex omni Regno suo collecta contra Brittones & Nortmannos illis conjunctos, sicut & cæteri Consacerdotes nostri secundum regionum nostrarum gravem consuetudinem cum suis vadunt, quam longe infirmitate attritus potero, cum hominibus commissæ mihi Ecclesiæ perrecturus sum*. Vocavit nempe *gravem consuetudinem* Hincmarus eam le-

gem,

gem, quæ, quum regiis omnibus beneficiariis militiam imponeret, Episcopos non eximebat. Idem in epistola ad Hadrianum secundum *Tom. 2. p. 698.* Gallicanos Episcopos, qui milites Regibus sufficiebant, in crimen non adduxit, quin etiam eos laudibus affecit. Nam constituit recte illos agere, quod opes Ecclesiis universas Reges dedissent: *Si per jura Regum Episcopi possidebunt possessiones, non possunt Regi de ecclesiasticis possessionibus obsequium non exhibere, sicut Antecessores mei suis Antecessoribus exhibuerunt.* Explicavit porro ibidem pag 324. quam rationem sufficiendæ militiæ inire Antistites deberent. Prodidit eos in more habere, ut datis loco Feudorum ecclesiasticis prædiis, plures *Vassallos* sibi crearent, qui *Fideles Dei* & *Homines Ecclesiæ* dicebantur, & ab ipsis certo numero milites depoicerent, qui Rempublicam & Ecclesiam defendere possent. Ergo illos monendos esse censuit, ut eos Ecclesiæ *Vassallos* facerent qui fortiter in bello mererent: *Episcopus*, inquit, *dispositis quæ sunt Ecclesiæ ac suis, Ecclesiasticorum nihilominus & pauperum hospitumque subsidiis, cum de rebus Ecclesiæ propter militiam beneficium donat, talibus dare debet, qui idonei sunt reddere Cæsari, quæ sunt Cæsaris.* Ex his omnibus, quæ Hincmarus docuit, plane sequitur Episcopos idcirco in bello fuisse versatos, quod Ecclesiæ, quibus præerant, publicis prædiis affluerent. Hincmaro concinit *apud Surium die 2. Januar.* Adelardus Abbas Corbejensis, *Constat*, ait, *nos in præsenti tempore ideo Reipublicæ deservire, quia ipsa nostris attenuata cupiditatibus ex se subsistere non posse manifeste caussatur.*

Illud ipsum, quod agimus, facile percipitur ex crebra belli vacatione, quam Pontificum Romanorum piorumque Episcoporum monitis a Gallicanis Principibus sæpe Sacerdotes impetrarunt. Nam a bello ipsi eximebantur, sed militares copias mittebant, quibus Ducem ex regiis Præfectis dare solebant. Hujus veniæ primus auctor fuit Carolus Magnus in *Capit.* An. 802. apud Baluzium *tom. 1. pag.* 1054., *Apostolicæ Sedis hortatu*, inquit Imperator, *omniumque Fidelium nostrorum & maxime Episcoporum ac reliquorum Sacerdotum consultu . . . Nosmetipsos corrigentes posterisque nostris exemplum dantes volumus, ut nullus Sacerdos in hostem pergat, nisi duo vel tres tantum Episcopi propter benedictionem & prædicationem Populique reconciliationem : . . Reliqui vero, qui ad Ecclesias suas remanent, suos homines bene armatos nobiscum, aut cum quibus jusserimus dirigant, & ipsi pro nobis & cuncto exercitu nostro missas, litanias, oblationes & eleemosynas faciant.* Patres Concilii Verni Anno 844. Carolum Calvum exorant, ne patiatur in Castris Episcopos esse, qui vel Regum concessu, vel virium debilitate ab eo officio liberabantur, utque jubeat eos turmas suas cujuscumque Regii Ducis imperio committere: *Quoniam*, ajunt, *quosdam Episcoporum ab expeditionis labore corporis defendit imbecillitas, aliis autem vestra indulgentia cunctis optabilem largitur quietem, præcavendum est utrisque, ne per eorum absentiam res militaris dispendium patiatur. Itaque si vestra consentit sublimitas, homines suos Reipublicæ profuturos cuilibet Fidelium vestrorum, quem sibi utilem judicaverint, committant, cujus diligentia, ne se ab officio retrahere valeant, observetur.* Carolus Rex Cenomanensi Episcopo potestatem fecit, ut in belli temporibus domi maneret. Etenim ei licere milites suos edixit uni ex necessariis suis ducendos concredere. Sic enim apud Baluzium *in tom.* III. *Miscel. pag.* 129., *Carolus Franconi Episcopo concessit, ut hostes & itinera nulla faceret, sed Adalghisus suus propinquus omnia regalia servitia faceret pro eo, & per licentiam Franconis aliquam partem Abbatiæ Sancti Carilephi teneret.* Quum Aldricus eidem Cenomanensi Ecclesiæ præficeretur, certum sibi esse Ludovico Pio affirmavit, sese Episcopatu abdicare, si e domo abesse juberetur. Ex quo Imperator apud eundem Baluzium ibidem permisit ab eo vel unum ex clericis, vel alium subrogari, qui militares Ecclesiæ suæ copias in bello regeret. Lupus Abbas Ferrariensis, qui noni sæculi initio vivebat, in epistolis suis sæpe commemoravit sese ad Regis amicitiam ita receptum habuisse, ut in Castra ire non adigeretur, sed milites suos *cum Comite Pagi* militaret: *Ego*, inquit *in epist.* 21., *ut nostis, hostem ferire ac vitare non didici: nec vero cetera pedestris ac equestris militiæ officia exequi. Nec Rex noster solis bellato-*

ribus indiget. Adjungendus est Udalricus Augustanus Episcopus, qui, ubi vacationem a politicis & bellicis rebus impetraverit, nec agmina deinde duxavit, nec in Aula versatus est, sed ad ea facienda officia Adalberonem propinquum suum substituit: Hæc apud Surium *die 4. Julii cap.* 10. leguntur, *Concessum est Udalrico avunculo, ut Adalbero ejus vice itinera hostilia cum militia episcopali in voluntatem Imperatoris perageret, & in Curte Imperatoris ejus vice assiduitate servitii moraretur, ea videlicet caussa ut præfato Præsuli Dei servitio, & custodiæ Gregis commendati, & utilitatibus Ecclesiæ, & orationibus secundum suum desiderium immorari liceisset*. Ex iis aliisque pluribus, quæ afferri possent; facile intelligi par est, Episcopos aliosque Præsules carolinis temporibus non arbitratu suo, sed ex publico jure militiam obivisse. Nisi enim ita esset, cur Sanctissimi Antistites illius oneris veniam petebant? Ergo ad militiam Episcopos adigebat eadem juris auctoritas, quæ & sanciebat Comites, Duces aliosque Beneficiarios copiis suis necessario præsidio esse Regibus, qui bella ferebant.

XVII. Ac ne quis suspicetur, opes illas, quarum ex lege Antistites Ecclesiarum militabant, nullam adjunctam habuisse jurisdictionem, id monumentum promendum est, ex quo res omnis conficietur. Inita est Anno 1110. pactio inter Legatos Paschalis II. Romani Pontificis, & Legatos Henrici V Imperatoris in *Porticu S. Petri*. In ea Pontifex pollicitus est, se curaturum, ut Antistites Germaniæ omnes *regalia* deponerent, quæ ad ipsos a temporibus Caroli Magni & Ludovici Pii accesserant: quumque *regalia* hujusmodi explicarentur, in iis numerabantur *Civitates*, *Ducatus*, *Comitatus*, *Advocatiæ*. Hanc pactionem litteris mandavit ipse Imperator in epistola apud Dodechinum *in appendice* ad Marianum Scotum An 1110. *Quum per nuntios*, ait Imperator, *nostros a Pontifice quæreremus, quid de nobis fieret, in quo Regnum nostrum constat, quomodo fere omnia Antecessores nostri Ecclesiis concesserunt & tradiderunt*? Pontifex respondit, *Fratres Ecclesiæ decimis & oblationibus suis contenti sunt. Rex vero prædia & regalia, quæ a Carolo Magno & Ludovico, Ottone & Henrico Ecclesiis collata sunt, sibi & successoribus suis recipiat & obtineat*. Legati Imperatoris inquiebant, *Nos quidem nolumus violentiam Ecclesiis inferre, nec ista subtrahendo, tot sacrilegia incurrere*. Pontifex promisit, *se omnia illa cum justitia & auctoritate Ecclesiis ablaturum, nobisque & Regno cum justitia & auctoritate redditurum*. His adstruamus Pontificis epistolam XXIII. in qua is Henricum ita alloquutus est apud Petrum Diaconum *in lib. IV. Chr. Cass. cap. 35. pag. 460. Tibi, Fili carissime Henrice Rex, & Regno Regalia dimittenda præcepimus, quæ ad Regnum manifeste pertinebant tempore Caroli, Ludovici, Ottonis & cæterorum Prædecessorum tuorum. Interdicimus enim & sub anathematis districtione prohibemus, ne qui Episcoporum sive Abbatum præsentium vel futurorum eadem regalia invadant, idest Civitates, Ducatus, Marchias, Comitatus, Monetas, Telonium, Advocatias, jura Centurionum, & curtes quæ Regni erant cum pertinentiis suis, militiam & castra . . . . Porro Ecclesias cum oblationibus & hæreditariis possessionibus, quæ ad Regnum manifeste non pertinebant, liberas manere decrevimus, sicut in die coronationis tuæ omnipotenti Domino in conspectu totius Ecclesiæ promisisti*. Igitur Paschali II. Pontifice & Henrico quinto Imperatore certum omnibus erat, inter cæteras opes, quibus Ecclesiæ Carolinis temporibus affluebant, maximos extitisse Principatus, ita ut Antistites tanquam Duces & Comites militiam sufficere Regibus deberent.

XVIII. Jamvero curæ nostræ maximum erit pretium aliis deinde rebus docere, Episcopos imperiis & jurisdictionibus præfuisse vel ante Carolum Magnum, vel cum is Princeps & ipsius liberi rem Germaniæ & Galliarum publicam procurabant. His temporibus sacrorum Antistites eam omnium opinionem sibi adjunxerant, ut maxima negotia non modo quæ Ecclesiam, sed quæ Regnum spectabant, prudenter sapienterque perficere judicarentur. Cum Aurelianensem Urbem audacissimus Princeps Attila obsidebat, universus Populus Anianum Episcopum suum adivit, & quid mature facto opus esset, consuluit, *Quid ageret*, *acclamavit*: Optimus Episcopus quum id ipsum animo providisset, paulo ante ad Ætium Galliis præfectum perrexerat, & Civitati suæ

suæ ab eo auxilia impetraverat, quibus confestim advenientibus obsidio soluta est. Guntramnus Rex susceptis cum Rege Sigeberto magnis inimicitiis, Regni sui Episcopos Lutetiæ coegit, qui de concilianda pace & de avertendo bello consilia capere possent, *Guntramnus Rex apud Parisios omnes Regni sui Episcopos congregat, ut inter utrosque quid veritas haberet, edicerent*. Hæc Gregorius Turonensis *lib.* 1. *cap.* 7. & *lib.* 4 *cap* 47. Plura exempla illius existimationis, quæ ad Episcopos accesserat, Thomasinus protulit *de V. & N. E. D part.* III. *lib.* I. *cap.* XXVII. *& seq.* Pervenerant nimirum usque adeo Antistites, ut Regiæ potestatis partes administrandas susciperent, & Principatum in multis regionibus gererent, qui tandem iis loco Beneficii sive Feudi datus est. Turonensis Antistes, Dagoberto primo Rege, non modo auctus erat universo censu, quem Cives persolvebant, sed Comitem Urbi dabat, quod imperii magnum est argumentum. Testis est beatus Audoenus in vita Eligii Episcopi Noxiomensis, qui Regem monuerat ad eam dignitatem Turonensi Præsuli tribuendam. Sic ille apud Duchesnium *tom.* 1. *pag.* 630. *Eligio rogante censum omnem, qui Fisco solvebatur, Dagobertus Rex illi Ecclesiæ ex toto condonavit, scriptoque confirmavit. Atque ab eo tempore omne jus fiscalis census Ecclesia sibi vindicat, & usque in præsens in eadem Urbe per Pontificis litteras Comes instituitur*. Si jus perpetuum Episcopo erat constituendi Comitis, probabile est, quod ex more accidit, præcipuum Civitatis regimen penes Episcopum resedisse. Multos Episcopos anno 629. eandem atque Comites jurisdictionem in populos exercuisse, fraudemque iis fecisse docent Patres concilii parisiensis quinti in canone 52. *Non solum rumore, sed etiam venerabilium virorum querelis comperimus, quod in quibusdam occidentalibus provinciis suadente avaritia Episcopi & Comites & cæteri Prælati pauperibus suis subjectis soleant edictum imponere, ut nullus illorum tempore messis modium frumenti, nec tempore vindemiæ modium vini, majore pretio, nisi quod ab eis constituitur, vendere præsumat . . . . Unde fit ut cum aliis modius frumenti duodecim denariis & modius vini viginti denariis venumdari possint, hujusmodi seniores modium frumenti ad quatuor, & modium vini ad sex sibi extorqueant denarios*. His Patres Episcoporum eorundemque seniorum sive politicorum Rectorum crimen produnt: At hoc non student, jurisdictionem iis adimere, sed tantum legibus coercitam a Rege exoptant, *quatenus*, sic pergunt, *pauperibus libertas tribuatur, redditis senioribus suis, quæ juste reddenda sunt, reliqua, quæ sibi supersunt, liceat aliis, prout pactio vendentis & ementis grata fuerit, absque prohibitione seniorum suorum distrahere*. Ergo in dubio non est, quin Episcopi jamtum regiones tanquam Domini cum publica potestate procurarent.

Si fides veteribus nonnullis scriptoribus habenda sit, Hubertus Leodiensis, Carolo Martello imperante, Principatum gessit, quinimo Cunibertus Coloniensis, & Antistites Trevirenses ac Moguntini longe supra Ottonum sæculum imperii sui originem repetunt. Scriptores proferuntur ab Henrico Turkio in *Fastis Carolinis*, quem librum Leuckfeldius in *volumine rerum Germanicarum ad A.* 785. evulgavit. Vetus sane auctor apud Leibnitium *Tom.* 1. *Rerum Brunsuic pag.* 280. quum dixisset, Ottonem primum cum Fratre suo Brunone Archiepiscopo Coloniensi tam liberaliter egisse, ut Lotharingiæ eum Ducem crearet, sic perrexit, *Nec vero nova fuit hujusmodi gubernatio aut sanctæ Dei Ecclesiæ rectoribus antea inusitata, cujus exempla si quis requisiverit, in promptu sunt*. Dagoberti primi Regis diploma legitur apud Browerum *in lib.* 7. *Annalium Trevir. pag.* 421. in quo Trevirensi Episcopo imperium creditur in eos omnes, qui Ecclesiæ suæ complexu continebantur, *Ut nullus ex publicis judicibus, vel aliquis ex judiciaria potestate in Monasteria, Ecclesias, Castella, vicos, & agros, sive reliquas possessiones prædictæ Ecclesiæ tam ultra, quam citra Rhenum vel Ligerim Fluvium in pagis vel territoriis, quæ infra potestatem Regni nostri memorata possidet Ecclesia, vel quæ deinceps in jure ipsius sancti loci voluerit Divina potestas augeri, ad caussas audiendas, vel freda, aut tributa, aut conjectos aliquos exigendos, aut mansiones, aut paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ distri-*

distringendos, aut injustas exactiones requirendas, vel telonem exigendum nostris & futuris temporibus ingredi audeant. Ea quidem ratio erat mandandæ Episcopis jurisdictionis, si Regii Magistratus prohiberentur, quominus in regiones venirent, quæ ad Episcopos pertinebant. Quis enim juri dicundo præesset, nisi Antistes, vel is, quem Antistes constituisset? Enimvero in eandem sententiam Reges diplomata concipiebant sua iis temporibus, cum in Antistites imperia transferri solere Grotius ipse arbitratus est. Conradus III. An. 1147. apud Tolner *in hist. Palatin. & in cod. diplomat. num.* 54. diploma, in quo Abbati cuidam jurisdictionem demandavit, his verbis concepit, *Ut nullus Dux, nullus Marchio, nullus Comes, nullus Advocatus potestatem habeat exercendi judicii in atrio Ecclesiæ, sed quidquid præter jus & æquum a famulis, qui tam Abbati, quam Congregationi obsequio quotidiano deserviunt, commissum fuerit, ab Abbate, vel ab eo, cui ipse mandaverit, corrigatur*.

Sed jam de Carolinis temporibus videamus. Pipino Rege Gallicana Synodus, quæ *Tom.* II. *Conc. Gall. pag.* 6. evolvi potest, Episcopos omnesque regionum Dominos jussit suis jus reddere, ne his adeundi Principis esset caussa. Per idem tempus Burchardus sane Herbipolitanus Præsul in ducem Franconiæ cooptatus est. Sic Trithemius in *lib.* I. *Annalium Francorum ad A.* 752. prodidit, *Cum jam Rex esset Pipinus*, inquit, *Ducatum Sancto Burchardo Würzburgensium* (Herbipolis enim Würzburg dicebatur) *& ejus successoribus de consensu Caroli Filii sui & omnium Procerum totius Regni Francorum donavit in proprium sempiternum*. Optimi parentis vestigiis Carolus Magnus institit. Nam complures Ecclesias condidit, easque tum magnis fortunis & opibus, tum jurisdictionibus donavit. Narrat enim Theodorus a Niem *in lib. de privilegiis & juribus Imperii pag.* 804. eum Episcopis *temporalia bona, terras, castra, oppida, villas jura & jurisdictiones valde multas contulisse*. Fertur & ille Comitatum Campidunensem Abbati dedisse apud Bruschium *in monast. German. Chronolog. pag.* 102. Huc pertinent carmina,

Herbipolis sola judicat ense & stola,
Campiduna sola judicat ense & stola.

Induxerat Imperator in animum, feroces Populos non tam armis, quam religione contineri, iisque Sacerdotes tanquam Duces dabat, qui non modo imperio, sed metu Numinis caverent, ne Respublica in discrimen conjiceretur. Hanc agendi rationem cum devictis Saxonibus instituit. Quum enim universam Saxoniam bello subegisset, statim eam in provincias divisit, quibus cum civili potestate Episcopos præfecit. Ea res efficitur ex pluribus chartis, præsertim ex iis, quibus Imperator condidit episcopatum Verdensem An. 786. & Bremensem An. 788., item ex diplomate, quod An. 803. editum est & ad Ecclesiam Osnabrugensem spectavit. Perantiquus scriptor *Chron. Quedlinb.* apud Leibnitium *Tom.* II. *Rerum Brunsuic. in introduct.* pag. 275. ad An. 781. *Eodem anno*, inquit, *Carolus de Roma reversus in Franciam, terram Saxonum inter Episcopos divisit & terminos Episcopis constituit*. Quid sane Carolus in Saxonia cum Episcopis egerit, paucis complexus est Willelmus Malmesburgensis *in lib.* 5. *de gestis Reg. Angl.*, *Carolus Magnus pro contundenda Gentium illarum* (Germanicarum) *ferocia pene omnes terras Ecclesiis contulerat, consilioſissime perpendens nolle sacri ordinis homines tam facile, quam laicos fidelitatem Domini rejicere. Præterea si laici rebellarent, illos posse excommunicationis auctoritate & potentiæ severitate compescere*. Consulantur Cranzius *in Proœm Metrop. & lib.* I. *Sax. cap.* 22. Petrus de Marca *de C. S. & J. lib.* 8. *cap.* 19. Zieglerus de *Episcopo Milite* cap. 9. Natalis Alexand. *H. E. Sæc.* XI. *&* XII. *diss.* 4. & Alteserra *lib.* 3. *cap.* 6. *de Ducibus*.

Haud porro exiguum rationis momentum adstrui potest ex ea auctoritate, quæ *Advocatis* delata est Caroli Magni tempore. Hi olim ab Episcopis deligebantur, ut quasi Patroni in publicis judiciis injurias ab Ecclesiis propulsarent, eorumque bona, fortunas & jura tuerentur. In eo munere diu fuerunt, donec illi multis ab Ecclesiis, exacto Comitum & Ducum magistratu, judices crearentur, & Populis, qui in clientela

tela erant Ecclesiarum, jus dicerent. Nec dubium ullum est, quin post Carolum Magnum Ecclesiasticorum Præsulum nomine jurisdictionem omnem administrarint. Istud dispiciendum est, an iidem in eodem fuerint loco, cum Carolus Magnus imperabat. Atque sane hic Imperator in Charta pro Monasterio Augiensi apud Nauclerum *Generation.* 27. jussit, Advocatum tanquam judicem ex mulctis judiciariis partem unam sibi seponere, & duas partes reddi Abbati quasi Domino: *Insuper statuimus*, inquit, *atque jubemus, ut quidquid placitando ibidem adquirat Advocatus, tertia parte sibi retenta, duas Abbati reddat*. In rem nostram pertinet Capitulare Anni DCCCII. quod ex antiquo Codice Langobardico Bibliothecæ Thuanæ editum est & in Baluzii tomo 1. legitur. In eo Carolus Magnus *Missos Dominicos* voluit cavere, *ut Episcopi, Abbates atque Abbatissæ Advocatos atque Vicedominos Centenariosque legem scientes & justitiam diligentes pacificosque & mansuetos habeant .... ad omnes justitiam perficiendi semper paratos, legem pleniter observantes absque fraude maligna, JUSTUM SEMPER JUDICIUM IN OMNIBUS EXERCENTES ... & si se emendare noluerint, a Præposito removeantur, & qui digni sunt, in loca eorum subrogentur*. Igitur Episcopis cæterisque ecclesiasticis Præsulibus Judices adjecti erant, qui de civilibus negotiis decernebant & Advocati, Vicedomini & Centenarii vocabantur: Illorum autem nutu eligebantur, & nisi munus suum recte obirent, statim summoveri poterant. Ex quo plane quisque intelligit jam Ecclesias donatas fuisse profanis jurisdictionibus, quibus exercendis probos præfici viros oportebat.

Accedamus ad Ludovicum Pium, qui ad amplificandam Ecclesiarum dignitatem majorum suorum more delatus est. Nam eo animo in Episcopos fuit, ut eorum rebus maxime studeret, eosdemque Regni *Principes* crearet. De hoc Imperatore Hermoldus *in Chron. Slavorum lib. 1. cap.* 4. scriptum reliquit, *Paternis per omnia votis concordans eadem liberalitate, qua Pater ejus erga cultum Domus Dei & omnem clerum usus est, amplissimas Regni divitias ad decorem & gloriam Ecclesiæ intorquens, in tantum ut Episcopos, qui propter animarum regimen Principes sunt Cæli, ipse eosdem nihilominus Principes efficeret Regni*. Hoc tempore Præsules Ecclesiarum sæpe in *Missos* cooptabantur ea cum potestate, quæ Proconsularis dici poterat. Primus Carolus Magnus illos in eam amplitudinem evexerat, de quo Scriptor *Chronici Moissiacensis* An. 802., *Recordatus piissimus Carolus Imperator in die sua de pauperioribus, qui in universo Imperio ejus erant, & justitias pleniter habere non poterant, noluit de intra Palatio suo pauperibus Vassos suos transmittere ad justitias faciendas propter munera, sed elegit in Regno suo Archiepiscopos & reliquos Episcopos & Abbates cum Ducibus & Comitibus, qui jam opus non habebant super innocentes munera accipere, & ipsos misit per universum Regnum, ut Ecclesiis viduis & orphanis & pauperibus & cuncto Populo justitiam facerent*. Idem consilium Ludovicus sequutus est. Nam integris provinciis cum imperio Antistites præfecit, iisque, si quod bellum ingrueret, litteras mittere solebat, ut non modo omnes ecclesiasticos Præsules, sed etiam *Dominicos Vassos* de habendo delectu & militaribus instruendis copiis monerent. Istud aperte declarat epistola Archiepiscopi Trevirensis ad Fratarium Tullensem Episcopum apud Duchesnium *tom.* 2. *pag.* 321., ex quo descriptæ hæc damus, *Notum sit Tibi, quia terribile imperium ad nos pervenit Domini Imperatoris, ut omnibus notum faceremus, qui in nostra Legatione manere videntur, quatenus universi se præparent, qualiter proficisci valeant ad bellum in Italia, quoniam insidiante Satana Bernardus Rex* (Pipini Filius) *disponit rebellare ei. Propterea Tibi mandamus atque præcipimus de verbo Domini Imperatoris, ut studeas cum summa festinatione omnibus Abbatibus, Abbatissis, Comitibus, Vassis Dominicis, vel cuncto Populo Parochiæ Tuæ, quibus convenit militiam Regiæ potestati exhibere, quatenus omnes præparati sint ut proficiscantur in partes Italiæ*. Animus advertendus est ad verba ista, *Qui in nostra Legatione manere videntur*. Docemur enim ex iis Archiepiscopum Trevirensem fuisse *legatum* sive Proconsulem, qui amplissima cum potestate provinciam regebat. Annales Francorum Tiliani An. 799. inquiunt, *Legatos regios, qui*

qui tum ad justitias faciendas apud eos commorabantur, comprehendunt. Eginhardius an. 814., *Ad justitias faciendas & oppressiones Popularium relevandas Legatos in omnes Regni sui fines misit*. Legati enim iidem erant atque Missi, quibus vel in ipsos Comites & Duces imperium deferebatur. Eo pertinet Ermoldi Nigelli carmen pro Ludovico Imperatore apud Muratorium *tom. 2. part. 2. col. 44.*

Nam mihi mente sedet, dederim quod nuper in orbem
Legatos, Populos qui pietate regunt.
Nunc, nunc, o Missi, certis insistite rebus,
Atque per imperium currite rite meum.

Adeatur Cangius in vocibus *Missus* & *Legatus*. Quod si Ludovicus ecclesiasticis Præsulibus Proconsulare Imperium commisit, profecto dubitare non potuit quin illos inter Comites, Duces, aliosque allegeret, qui Urbes & Regiones in clientelam acceperant. Quocirca Proceres, Ludovico Imperatore, inviti patiebantur, Ecclesias, quæ jam Principatibus eminebant, non viris nobilitate generis claris, sed quibusvis e Populo quiritium obtingere. Sic enim illi apud Theganum *de gestis Ludovici Pii* pag. 305. *edit. Phitœan.*, *Jamdudum illa pessima consuetudo erat, ut ex vilissimis servis summi Pontifices fierent, & hoc non prohibuit Ludovicus Pius, quod tamen maximum est malum in Populo Christiano*. Pergunt obstrepere, *Postquam tales* (viri obscuro loco nati) *culmen accipiunt, nunquam sunt, sicut antea, tam mansueti & sic domestici, ut non statim incipiant esse iracundi, maleloqui, obstinati, calumniosi & minas omnibus subjectis promittentes & per hujusmodi negotia cupiunt ab hominibus timeri & laudari*. Istæ Primorum cum Principe expostulationes erant, quæ satis ostendunt, tum Episcopos non apostolica solum dignitate, sed publicis opibus excelluisse.

Inter ea, quæ Carolus Calvus pertulit, *Capitularia* unum legitur, in quo Imperator jussit, tum Episcopos & Abbates, tum Duces & Comites clientibus, qui *Vassalli* dicebantur, jus reddere eo animi studio, quo Majores sui reddiderant: *Volumus*, inquit, *atque jubemus, ut Vassalli Episcoporum, Abbatum & Abbatissarum atque Comitum & Vassorum nostrorum talem legem & justitiam apud seniores habeant, sicut eorum Antecessores apud illorum seniores tempore Antecessorum habuerunt*. Episcopi nimirum & Abbates loco Comitum & Vassorum regiorum existimantur, qui Regiones & Urbes in ditionem suam susceperant, *Vassallosque* habebant suos. Illos enim sancivit Carolus de negotiis *Vassallorum* cognoscere & recte decernere, nec sinere, eorum querelas ad ipsum deferri, nisi cum a sententiis suis provocari oporteret. Longum esset dicere de jurisdictionibus Ecclesiarum, reliquis imperantibus Principibus, qui a Carolo Magno genus ducebant. Istud in dubio non est, quin omnes, qui ex ea gente imperium in Germania & Galliis gesserunt, pluribus beneficiis Ecclesias sibi obstringere studuerint. Decimo deinde sæculo, cum Ottones ad Rempublicam accesserunt, Ecclesiis omnia nec minus prospera fuerunt. Inter eos Otto primus *omnibus Cathedralibus Ecclesiis in Italia, Gallia & Germania, Burgundia & Lotharingia constitutis multas Civitates, Castra, Oppida, Villas & multa alia dominia temporalia, jura & jurisdictiones concessit*. Sic prodit Scriptor *de investitura Episcopali Regum Teutonicorum* apud Schardium *de jurisdictione temporali*. Idem Imperator provinciam Lotharingiæ Brunoni Fratri suo Archiepiscopo Coloniensi gubernandam commisit, ipsumque in ea perpetuum Ducem renuntiavit. Scriptor Chronici Belgici apud Leibnitium in *volumine primo Rerum Brunsuic.* pag. 280., *Bruno*, inquit, *Ducatum Lotharingiæ acquisivit, & Coloniensi Ecclesiæ applicavit*. Par est autem intelligi per idem tempus multis aliis Episcopis civile imperium esse delatum eo jure, quo Comites & Duces creabantur. Ille enim Imperator, qui Brunoni regiam jurisdictionem commiserat, pius & sapiens erat, is vero, qui acceperat, eximia sanctitate & morum disciplina eminebat. Hæc eo pertinent, ut nec cæteri ab Ottone Principes veriti essent, quin Præsules politicis principatibus donarent, nec Præsules dubitassent, quin eum honorem capesserent. Exempla in his rebus plurimum valent. Quisque enim sibi expetit, quod aliis sui similibus datum est.

Non suspicamur equidem, sed ipsa dicimus quod accidit. Nanque Episcopus Bremensis præoptavit regionis, quam in sacris gubernabat, civilem procurationem, sed exemplo Antistitis Wurtzburgici, qui *in Episcopatu suo neminem dicebatur habere consortem, quia ipse tenebat omnes Comitatus suæ Parochiæ, & Ducatum quoque Provinciæ gubernabat*. Hæc exponunt Adamus Bremensis *in lib.* IV. *cap.* V., & Albertus Stadensis ad *An.* 1062. apud Boeclerum *in volumine Rerum Germanicarum*.

XIX. Sed quo tandem ire properabimus? Finis enim sit huic disputationi nostræ, ex qua satis effecimus carolinis temporibus Principes non modo amplissimis prædiis Ecclesias locupletasse, sed earum Præsules in numerum Comitum, Ducum & Regiorum Vassorum allectos profanis imperiis & jurisdictionibus præfecisse. Igitur si Reges & Imperatores Episcopos elegerunt, aut eos eligi injussu suo passi non fuerunt, istud cum ex Christiani Principatus lege arripere potuerint, sibi quoque tribuerunt ex ea ratione, cui maximum inesset robur ab eximia bonorum copia, quam Ecclesiis fere omnibus invexerant. Par enim erat, Principes, qui tot benefacta in Ecclesiis collocassent, hoc consequutos fuisse, ut Antistites crearentur ipsis auctoribus, quibus hæc velut gratia rependeretur. Quocirca sapienter Gallicanæ Synodi sanciverunt, Episcopos non esse renuntiandos, nisi Reges consulerentur: Sic enim egissent ad grati animi significationem oportebat. At enim proferuntur a Grotio Onuphrius Panvinius, & Nicolaus Cusanus, qui in sententiam suam loqui videntur. Ac Panvinus quidem *vir ad Romanas & Ecclesiasticas antiquitates e tenebris eruendas natus*, quo elogio eum affecit eruditissimus Thuanus, apertis verbis scripsit, Principes tum animum appulisse ad transferendas profanas ditiones in Ecclesias, postquam Episcoporum creationes peculii sui fecerant. Cusanus autem *in lib.* III. *de Concord. Cathol. cap.* 27. de Ottone II. dixit, cum quum tot regnis auctus esset, prudenter existimasse, Reipublicæ optime consultum esse, si in Episcoporum clientelam Provinciæ traderentur, nec metuisse, ne consilium suum summi imperii tranquillitati esset offendiculo, quod ipse ad Sacerdotia ecclesiasticos Præsules admovebat. Hæc illi qui sane nobis non officiunt. Agebant nimirum de caussis, ex quibus Principatus Ecclesiis obtigerant: Allatum vero præsertim est, quod Episcopi a Principibus coöptabantur. Atque satis scite. Postquam enim Principes in negotio eligendorum Pastorum jus quoddam habuissent, idque propter magnas opes, quas Majores sui Ecclesiis intulerant, tum ad amplificandas has divitias ob hoc ipsum impelli potuerunt, quod ipsi in creandis Episcopis auctores fierent. Doctissimi autem duoviri illi ex instituto perpendere aggressi non erant, an jus Regum in eligendis Pastoribus vires accepisset ex fortunis, quibus Ecclesiæ ditatæ fuerunt. In ea re si versarentur, facile comperissent, Ecclesias locupletari cœptas esse a primis Galliarum Christianis Regibus; ex quo prorsus nossent opes Ecclesiis additas valuisse plurimum ad eam auctoritatem, quam Principes in eligendis Episcopis adhibent, vel constituendam vel confirmandam.

XX. Perstringendus porro Grotius est, qui quum veterem fuisse morem *investiendorum* Episcoporum in Galliis videret, audacter docuit eam rem aliorsum referri, atque ad significandas Feudorum vel prædiorum concessiones. Censuit enim ante Ottones verba *vestire* vel *investire Episcopos* idem ipsum sonuisse, quod Episcopos renunciare, iisque Ecclesiarum procurationem & sacram jurisdictionem credere: eaque de caussa annulum quidem hujusmodi fuisse usui, ut Antistites Ecclesiis sacramento quodam obstringerentur, baculum vero, ut palam fieret, iisdem sacram potestatem a Regibus esse mandatam. *Quamquam*, inquit Arminianus, *non vindicarunt sibi Christianissimi Reges* Χειρῶν ἐπίθεσιν *manuum impositionem, quæ presbyteros facit, tamen sui juris existimarunt hæc duo, hunc hominem huic Ecclesiæ obstringere, quod per annulum indicatur, & jurisdictionem ecclesiasticam hoc est judicium de sacris cum quodam publico imperio conferre, quod baculi nomine indicatur*. Hæc ipsa sibi arripuisse deinde affirmavit Arminianus aliarum Nationum Reges, quorum non exiguæ partes fuerunt in eligendis Episcopis, item Germanicos Imperatores, qui cum Gregorio VII. aliisque Ro-

Romanis Pontificibus diuturna commisere certamina de *investituris* Ecclesiarum. Sic enim ille, qui omnia arbitratu finxit contra atque antiquitas sensit. Vis ipsa vocis *investire*, si omnia consulantur mediæ latinitatis lexica, id ipsum dumtaxat valuit, quod tradere in manum alicujus quælibet bona ob officium, quod injunctum sit, illudque symbolis quibusdam exprimere, quæ lex Salica præceperat. Cum vero hoc verbum ad declarandas Ecclesiarum concessiones accommodatum est, significatum non amisit suum. Id enim erat agros fortunasque electis Pastoribus tradere, quas Principes Ecclesiis donaverant, aut præsidio suo tegebant. Ecclesiæ enim vel ab iis temporibus, cum Clodoveus I. imperabat, in plurima bonorum ubertate versabantur. Hæc autem bona aut ab initio *feuda* erant, aut in eodem loco, atque feuda habebantur: omnia nimirum in Principum hærebant fide & custodia, quod nos docet Carolus Calvus *Capitul.* tit. 8., *In libro Capitulorum Avi & Patris nostri conjuncte ponitur, ut res & mancipia Ecclesiarum eo modo contineantur, sicut res ad Fiscum Dominicum pertinentes contineri solent*. Exemplum Regiæ tutelæ, in quam Ecclesiæ sese recipiebant, apud Marculfum evolvitur in formula decima quarta, in qua Princeps sic loquitur, *Nos Apostolicum & Venerabilem illum Episcopum, aut Abbatem Ecclesiæ vel Monasterii in honore illius Sancti constructi cum omnibus rebus vel hominibus, aut gasindis, vel amicis, seu undecunque ipse legitimo reddibit mittio, juxta ejus petitionem, propter malorum hominum illicitas infestationes sub sermonem Tuitionis nostræ visi fuimus recepisse; ut sub mundeburde vel defensione illustris viri illius Majoris Domus nostri, cum omnibus rebus præfatæ Ecclesiæ, aut Monasterii quietus debeat residere, & sub ipso viro illo illustris vir ille caussas ipsius Pontificis aut Abbatis vel Ecclesiæ, aut Monasterii; vel qui per eum sperare videntur, vel undecumque legitimo reddibit mittio, tantum in palatio nostro sequi debeat*. Gallicani Præsules in Concilio Meldensi Anno 845. satis prodidere, vetus fuisse illud Gallicanorum Principum officium, quod in defendendis Ecclesiarum fortunis positum erat, ejusque rei in memoriam Carolum Calvum ita revocant in canone 11., *Ante oculos reducentes tunicam Christi, qui vos elegit & exaltavit, quam nec Milites ausi fuerunt scindere, tempore vestro quantocius reconsuite & resarcite: & nec violenta ablatione, nec illicitorum præceptorum confirmatione RES AB ECCLESIIS VOBIS AD TUENDUM ET DEFENSANDUM AC PROPAGANDUM COMMISSIS, auferre tentate, sed ut sanctæ memoriæ Avus & Pater vester EAS GUBERNANDAS VOBIS fautore Deo dimiserunt, redintegrate, præcepta regalia earundem Ecclesiarum conservate & confirmate*: Ipse Carolus *Capitul. tit.* 26. 27. profitetur Ecclesiarum possessiones in fide fuisse Regum, qui ante ipsum imperio præfuerant, *Ut Ecclesiæ talem Mundeburdem & honorem habeant, sicut tempore Antecessorum nostrorum habuerunt*. Hæc est origo illius veteris instituti, ex quo sacri Pastores *investiebantur*. Nanque oportebat ut qui ecclesiasticorum prædiorum quasi feudorum essent præcipui Domini, atque eorundem custodiam agerent, ea novis Episcopis traderent, sive novos Episcopos, ad quos ea pertinere deberent, *investirent*. Quum ita Principes sese gererent, rem tamen augustioribus verbis exprimebant. Dicebantur enim *Episcopos instituere & pontificalem iis dignitatem committere*, quæ in Marculfo leguntur. Sed nihilosecius hujusmodi dicendi formulæ, idem significatu complectuntur suo, quod Principum potestate continebatur. Id autem erat, consensu electos Episcopos probare, atque iis bona omnia Ecclesiarum, quibus ii essent præficiendi, administranda committere. Istud declaravit Hincmarus in epistola ad Ludovicum tertium Francorum Regem, quæ 12. est in *editione* Sirmondi, *Sicut sacræ leges & regulæ præcipiunt, Archiepiscopis & Episcopis conlimitanearum diœceseon electionem concedere dignemini, ut undecunque secundum formam regularem electionis talem eligant Episcopum, qui & Sanctæ Ecclesiæ utilis, & Regno proficuus, & vobis devotus ac fidelis cooperator existat: & consentientibus clero & plebe eum vobis adducant, ut secundum ministerium vestrum res & facultates Ecclesiæ, quas ad defendendum & tuendum vobis Dominus commendavit, suæ dispositioni committatis, & cum consensu & litteris vestris eum ad Metropolitanum Episcopum*

ac Coepiscopos ipsius diœceseos, qui eum ordinare debent, transmittatis. Vides universum negotium eo modo fuisse peractum, ut is qui renuntiatus erat Episcopus consensu cleri & plebis, deinde Regem adiret, a quo bonorum ad Ecclesiæ ditionem pertinentium concessionem sive *investituram* habebat, antequam Episcopatus ordini initiaretur. Vivebat quidem Hincmarus sæculo nono, sed qui plane noverat quam vim haberet vetus institutum, ex quo Gallicani primæ Gentis Reges Episcopos investiebant. Nec nos movet, quod ea res per baculum & annulum, nec per sceptrum & gladium conficeretur. Hæc nanque postrema symbola ab initio delecta non fuerunt, quia Antistites *investiri* inceperunt cum ad eos politicæ dignitates & jurisdictiones nondum accesserant. Ceterum hoc integrum existimabatur, qualicunque symbolo Reges Episcopis darent procurationem profanorum bonorum. Audiamus Waltramum Episcopum Naumburgensem, qui in *Tractatu de investituris* hæc docet, *Nihil refert sive verbo sive præcepto sive baculo, sive alia re, quam in manu tenuerit, investiat & inthronizet Rex & Imperator Episcopum: quia die consecrationis veniens annulum & baculum ponit super altare & in curam pastoralem singula accipit a stola & auctoritate Sancti Petri. Sed congruum magis est, quod per baculum, qui est spiritualis & temporalis, præcedens investitura per Regem in fundis & rebus Ecclesiæ contra tyrannos & raptores quieta & pacifica reddat omnia.* Videri possunt Petrus de Marca in lib. VIII. *de Concordia S. & Imp. cap.* 19., & Natalis Alexander in diss. VIII. de *jure regaliæ*, quæ legitur *in Eccles. hist. sæc.* XIII.

XXI. Atque hæc omnia magis perspicua sunt, si paucis complectamur historiam dissensionum, quæ Romanis Pontificibus cum Germanicis Imperatoribus intercessere. Primus omnium Gregorius VII. suspicatus est, Principes, qui ex recepto more Præsules *investiebant*, illud esse ausos ut crederent *ἐπισκοπὴν* ipsam, sacrique muneris partes sese iis demandare. Ex quo is Pontifex omnibus Rerumpublicarum Rectoribus jure *investiendorum* Præsulum interdixit in Romanis Synodis & in Concilio Lingonensi, quod per Hugonem Diensem Episcopum & Legatum suum coegit. Ita Gregorius, cujus decreta renovarunt Victor III. An. MLXXXVII., & Urbanus II. in Synodo Claromontana An. MXCV. At Principes, quum hoc crimen sibi non consciscerent, quod iis objiciebatur, eam ob rem a veteribus institutis non abierunt. Complures autem pii & docti viri & in his plerique sapientes Præsules Principibus studuerunt. Commemorandus potissimum est Ivo Carnotensis, qui dixit, Principibus, qui ad *investiendos* Episcopos aggrediebantur, eam nunquam fuisse sententiam, quæ ad fidem offenderet, sed hoc eos dumtaxat egisse, ut ipsi consulerentur, cum Antistites creabantur, iisque, qui lecti erant, prædia traderentur, quæ ex liberalitate Majorum ad Ecclesias pervenerant. Sic ille in epistola ad Hugonem Archiepiscopum Lugdunensem Pontificis Legatum, *Hujusmodi concessio* (investitura) *sive fiat manu, sive lingua, sive virga quid refert? Quum Reges nihil spirituale se dare intendant, sed tantum aut votis petentium annuere, aut villas ecclesiasticas & alia bona exteriora, quæ de munificentia Regum obtinent Ecclesiæ, ipsis electis concedere.* Controversia de integro est orta inter Paschalem II. Papam, & Henricum quintum Imperatorem. Ventum est ad colloquium coram Ludovico Francorum Rege. In eo Trevirensis Archiepiscopus pluribus perfecit, eum qui cooptatus sit Episcopus, ad Ecclesiæ suæ regimen non esse admovendum, nisi rerum, quæ ad Ecclesiam pertinebant, administrationem a Principibus susciperet: idque ipsum esse, quod Reges dumtaxat respexerint, cum ad *investiendos* Episcopos accedebant. Ille enim apud Sugerium in vita Ludovici Grossi inquit, *Consecratum Episcopum ad Dominum Imperatorem pro regalibus ut annulo & virga investiatur, redire, fidelitatem & hominium facere. Nec mirum. Etenim Civitates & Castella, Marchias, telonea & quæque Imperatoriæ dignitatis nullo modo aliter debet occupare.* Dimissum tamen est colloquium, quin ad concordiam aliquid proficeretur. Postea Henricus quintus Italiam contendit, & inlato bello Pontificem impulit, ut ratam haberet qualemcumque; auctoritatem a majoribus suis sibi delatam in

investiendis iis, qui lecti essent Antistites. Pontifex enim diploma illud sancivit, quod evolvimus apud Florentium Vigorniensem ad annum MCXI., & apud Willelmum Malmesburiensem in libro v. de gestis Regum Anglorum. In hanc vero sententiam loquitur, *Illam igitur dignitatis prærogativam, quam prædecessores nostri vestris prædecessoribus Catholicis Imperatoribus concesserunt, nos quoque dilectioni tuæ concedimus, & præsentis privilegii pagina confirmamus, ut Regni tui Episcopis libere præter violentiam & simoniam electis investituram virgæ & annuli conferas. Post investitionem vero canonicè consecrationem accipiant ab Episcopo, ad quem pertinuerit:* Explicat deinde quo jure niteretur hujusmodi imperatoria potestas, *Prædecessores*, inquit, *vestri Ecclesias Regni sui tantis regalium suorum beneficiis ampliarunt, ut Regnum ipsum Episcoporum maxime & Abbatum præsidiis oporteat communiri*. Sed paulo post cum Imperator Roma decessisset, Lateranensis Synodus habita est, quæ Paschalis Papæ diploma *pravilegium* dixit, turpique hæreseos nota eos affecit, qui *investituras* propugnabant. Actionem hujus Synodi *contra Hæresin de investitura* evulgavit ex pervetusto codice Sancti Albini Andegavensis ad *librum* VIII. *Petri de Marca de Concord. Sac. & Imp. cap.* XX. eruditissimus Stephanus Baluzius. Per idem tamen tempus inter multos Principum Patronos extitit Loffridus Abbas Vindocinensis, qui de hujusmodi argumento ad Callixtum Papam librum scripsit, quem edidit cl. Sirmondus. Is contendit, nihil habisse criminis in eo, quod Principes Episcopos *investirent*, siquidem hoc non erat iis quid Divinum & Sacrum deferre, sed eisdem prædia & cætera rerum profanarum genera tradere. *Alia*, inquit, *est investitura, quæ Episcopum perficit, alia quæ Episcopum pascit . . . Non enim possessiones haberet Ecclesia, nisi sibi a Regibus donarentur, & ab ipsis, non quidem divinis Sacramentis, sed possessionibus terrenis investirentur . . . Quod quolibet signo factum extiterit, Regi vel Pontifici seu Catholicæ Fidei non nocebit*. Hæc cum Callixtus Papa teneret, ad id animum adjunxit, ut diuturno certamini modum imponeret: Nanque passus est, Henricum Imperatorem operam dare *investiendis* Episcopis, quamquam non per virgam & annulum, sed per sceptrum concessæ politicæ jurisdictionis symbolum, idque anno MCXXII. decreto pertulit, quod descripsit Leibnitius in *Codice Juris Gentium diplomatico* pag. 2. Hoc ipsum nos iis, qui lucubrationes nostras evolvunt, consulentes afferemus,

„ IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis: Ego Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus pro amore Dei & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ & Domini Papæ Callixti & remedio Animæ meæ dimitto Deo & Sanctis Dei Apostolis Petro & Paulo, Sanctæque Catholicæ Ecclesiæ omnem investituram per annulum & baculum, & concedo in omnibus Ecclesiis quæ in Regno vel Imperio meo sunt, fieri electionem & liberam consecrationem. Possessiones & Regalia beati Petri, quæ a principio hujus discordiæ usque ad hodiernum diem sive tempore Patris mei, sive etiam meo ablatæ sunt, & habeo, eidem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ restituo, quæ autem non habeo, ut restituantur, fideliter adjuvabo. Possessiones etiam omnium aliarum Ecclesiarum & Principum & aliorum tum Clericorum, quam Laicorum, consilio Principum & justitia, quæ habeo, reddam, quæ non habeo, ut reddantur, fideliter adjuvabo. Et do veram pacem Domino Papæ Callixto, Sanctæque Romanæ Ecclesiæ, & omnibus, qui in parte ipsius sunt vel fuerunt. Et in quibus Sancta Romana Ecclesia auxilium postulaverit, fideliter juvabo, & in quibus mihi querimoniam fecerit, debitam sibi justitiam faciam.

„ Ego Callixtus servus servorum Dei dilecto Filio Henrico Dei gratia Romanorum Imperatori Augusto concedo electiones Episcoporum & Abbatum Teutonici Regni, quæ ad Regnum pertinent, in præsentia Tua fieri absque simonia & aliqua violentia, ut si qua inter partes discordia emerserit, Metropolitani & Provincialium consilio vel judicio saniori parti consensum vel auxilium præbeas: Electus autem Regalia per sceptrum a Te recipiat, exceptis omnibus, quæ ad Romanam Ecclesiam

„ tiam

„ ſiam pertinere noſcuntur, & quæ ex his jure Tibi debet, faciat. Ex aliis vero „ partibus Imperii conſecratus infra ſex menſes Regalia per ſceptrum a te recipiat. De „ quibus vero mihi querimoniam feceris, ſecundum officii mei debitum auxilium meum „ præſtabo. Do Tibi veram pacem & omnibus, qui in parte Tua ſunt vel fuerunt, „ tempore huius diſcordiæ. Anno millesimo centeſimo vigeſimo ſecundo, nono Ka- „ lendas Octobris.

Expoſuimus igitur quæſtionem, quæ Sacerdotium & Imperium diu commiſit. Perſpicuum eſt enim, Principes, cum Epiſcopos more majorum *inveſtiebant*, illud tantum ſtuduiſſe, ut in eorum manum agros cæteraſque Eccleſiarum fortunas dederent, & hoc qualibuſcumque ſymbolis ſignificarent. Evolvendus eſt Ludovicus Maimburgius in hiſtoria, quam ad inveſtigandas cauſſas conſcripſit, cur Imperium collapſum eſſet *lib.* 11. *ad An.* 1050. *pag.* 273.

XXII. Hactenus ea perſequuti ſumus, quæ Grotius diſputaverat ad illam conſtituendam auctoritatem, quam Principibus tribuit in cooptandis ſacris Paſtoribus. Nunc is aggreditur omnes rationes refellere, quas Gomariſtæ obiiciebant, ſciteque conficit, eas ita ſe habére; ut legitimo Principum juri non officiant: Qua in diſputatione non deſunt, quæ paucis perſtringi neceſſe eſt. Afferebant Gomariſtæ canonem numero trigeſimum inter eos, qui vulgo Apoſtolis adſcribuntur. Sic vero conceptus eſt, Ει τις επισκοπος κοσμικοις ἄρχουσι χρησαμενος, δι' αὐτων ἐγκρατὴς ἐκκλησιας γενηται, καθαιρείσθω, και ἀφοριζέσθω, και οἱ κοινωνουντες αὐτῳ παντες, *Si quis Epiſcopus uſus Principibus politicis per eos Eccleſiam obtinuerit, deponatur & ſegregetur atque omnes, qui cum eo communicant*. Ex his verbis illi efficiebant, veterem Eccleſiam eo fuiſſe animo, ut ſummis Principibus qualibet opera interdiceret, quam impendere vellent in eligendis Paſtoribus. Quid Grotius? Canonem ipſe apoſtolicum de iis Epiſcopis intellexit, qui non Imperatorum, ſed Magiſtratuum gratia in Eccleſias invadebant. Attamen in canone ſermo eſt de κοσμικοις ἄρχουσι, quibus vocibus non modo Magiſtratus, ſed omnes qui Rempublicam ampliſſima poteſtate regunt, vel ſummi Imperatores ſignificantur. Heſychius Ἄρχων, ἡγεμων, *Imperator, Princeps, Dux, Rector*. Gloſſæ veteres apud Suicerum, Ἄρχων, *Præpoſitus, Moderator, Rector, Magiſtratus, Præſes*. Theodoretus in *Cap.* XIII. *ad Romanos pag.* 100., Αὐτὸς, inquit, τῆς κοινῆς προμηθούμενος εὐταξίας, τοὺς μὲν ἄρχειν, καὶ ἄρχεσθαι ἐκελευσεν, οἷόν τινα χαλινον τοῖς ἀδικοῦσι τὸν ἀρχόντων ὁ Θεὸς περιτιθεὶς, *Ipſe Deus communis ordinis curam gerens, alios quidem imperare, alios vero parere inſtituit, veluti quoddam frenum iis, qui injuſte agunt*, Archontum *Imperantium timorem iniiciens*. Bene Photius in *Nomocanonis titulo primo cap.* XXII. quum ageret de iis, qui διὰ προστασίας ἀρχοντων *ope Principum* Eccleſias arripiebant, nomine Ἀρχοντων & Magiſtratus, & ſummos Rerumpublicarum moderatores complexus eſt. Ergo canon apoſtolicus ad eos Præſules reſpexit, qui Eccleſiis præfecti erant ſive ab Imperatoribus, ſive a Magiſtratibus, quique nec apoſtolicum munus ab aliis Epiſcopis acceperant, aut ſi acceperant, ab iis certe, a quibus non licebat. Sancivit autem ut hujuſmodi Præſules confeſtim abdicarentur & Eccleſiaſticæ ſocietatis officiis disjungerentur: quæ ſanctio quidem ad illos Antiſtites non pertinuit, qui ſummarum Poteſtatum aſſenſione vel nutu electi, Epiſcopis & Metropolitano Provinciæ rem gerentibus, ad Sacerdotium acceſſerunt.

Præterea Gomariſtæ in rem ſuam promebant Synodum œcumenicam ſeptimam quæ ſecunda Nicæna appellatur. In ea Græci Patres canonem quartum primæ Nicænæ Synodi renovarunt, qui Præſules creari a ſolis Provinciarum Epiſcopis & Metropolitanis jubere viſus eſt. Illi vero dicunt, Δει γαρ τον μελλοντα προβιβαζεσθαι εις ἐπισκοπην, ὑπο ἐπισκοπων ψηφιζεσθαι, καθως παρα των ἁγιων πατερων των ἐν Νικαιᾳ ὡρισται, *oportet enim eum, qui provehendus eſt ad Epiſcopatum, ab Epiſcopis eligi, ut definitum eſt in canone Nicænorum Patrum*. Eam ob rem iis, qui Ignatium contra canones Patriarcham eſſe renuntiatum obiiciebant, reſponſum eſt, eum fuiſſe electum ψηφῳ παντων

των ὁμου των ἀρχιερεων και της ἐκκλησιας συναινεσει, *decreto omnium simul Episcoporum & Ecclesiæ consensu*, quæ memoriæ mandavit Nicetas Paphlago. Hæc quum Gomaristæ dixissent, Grotius questus est eos impudenter agere, quod canonem septimæ Synodi proferrent, quæ nulla in Ecclesiis Calvinianis valet auctoritate. Affirmavit enim in ea cultum imaginum fuisse sancitum maximo cum superstitionis probro. Homo nimirum confidens & audax ex more despicatui esse voluit quidquid sanctius & augustius est inter Catholicos. Hi enim œcumenicam habent Nicænam secundam Synodum, in qua de colendis rite imaginibus id scitum est, quod orthodoxæ Ecclesiæ & rationi consentaneum esset, quæ res alias. De cooptandis autem Pastoribus ea Synodus nihil contra rogavit, atque Nicæna prima edixerat. Utraque enim decrevit, ut ab Episcopis Provinciarum in locum demortuorum Collegarum cæteri subrogarentur. Atque uti prior Nicæna piis Romanis Imperatoribus offendiculo non fuit, quominus Episcoporum creationes approbatione prosequerentur sua, sic altera Nicæna nec Principibus nostris obesse debet, quin idem ipsum, quod illi, sibi adscribant. Quod si enim in hac Synodo illi Pastores abdicentur, qui a Principibus leguntur, horum jus non abrogatur, sed id dumtaxat, quod sibi arripiunt supra quam deceat ex canonum legibus.

XXIII. Antequam de manibus hæc nostra disputatio ponatur, non injucundum erit pauca, quæ restant, in judicium adducere. Quum Grotius plura de legendis Pastoribus disseruisset, tandem ita paroravit, ut diceret, certam perpetuamque non fuisse eligendorum Episcoporum rationem in Christiani orbis provinciis, quam rem his verbis exornavit, *Da mihi Cyprianum, & qui eo ævo vixerunt, nihil erit a populari electione metuendum. Da Patres Nicænos, libenter Episcopis electionem addicam. Da Theodosios, da Valentinianos, da Carolos Magnos, nullum erit a Regia electione periculum.* Sic enim ille dixit, quasi Nicæni Patres in canone quarto sanxissent, ne Episcopi in popularibus concionibus eligerentur, & quasi Theodosius, Valentinianus ac Carolus Magnus eorundem creationes Imperio asseruissent suo: Quæ omnia inconsulte & temere funduntur. Nam nec Nicæni Patres, cum ab Episcopis provincialibus collegas suos esse constituendos decreverunt, multitudini hoc ademptum voluerunt, quod ex moribus ei tribuebatur, nec Theodosius & Valentinianus vetuere unquam, ne Episcopi ab iis legerentur, ad quos hujusmodi negotium pertinebat, nisi si extra ordinem Ecclesiis consulerent. Sed de Nicæna Synodo & de Romanis Imperatoribus paulo ante disseruimus. De Carolo Magno breviter videndum est. Præbuerat huic Imperatori consilium Hadrianus primus in epistola, quæ *in Tom. 11. Concil. Gal.* legitur, ut Episcopos sineret a Clero & Populo renunciari, idque exemplo suo facere non gravaretur: Scripserat enim, se ipsum nullas in comitiis, in quibus Episcopi creabantur, partes sibi vindicare: *Quia*, inquit Pontifex, *nunquam nos in qualibet electione invenimus, nec invenire habemus, & neque vestram Excellentiam optamus talem rem incumbere. Sed qualis a Clero & Plebe cunctoque Populo electus fuerit canonice, ordinamus.* His monitis quum Carolus auscultasset, an. 803. Aquisgranense *Capitulare* condidit, in quo voluit, eos, qui Gallicanis Ecclesiis Episcopi dandi essent, ex veterum canonum institutis esse eligendos. Optimus enim Princeps ita sancivit, *Sacrorum canonum non ignari, ut in Dei nomine sancta Ecclesia suo liberius potiretur honore, adsensum ordini Ecclesiastico præbuimus, ut scilicet Episcopi per electionem Cleri & Populi secundum statuta canonum de propria diœcesi, remota personarum & munerum acceptione, ob vitæ meritum & sapientiæ donum eligantur, ut exemplo & verbo sibi subjectis usquequaque prodesse valeant.* Eam ad Caroli legem Hincmarus respexit in epistola 12. quam Ludovici III. Balbi Filio scripsit. Ille enim Principem rogabat, ut liberas Populo & Clero Episcoporum creationes relinqueret eodem consilio, quo Carolus Magnus Ecclesiis prospexerat. Ludovico nimirum, quem a creandis suopte nutu Episcopis avocare studebat, Carolum proposuit, quem ille sequeretur. Quis autem in animum induceret, doctum Archiepiscopum Rhemensem ita cum Ludovico egisse, nisi temporibus suis inter omnes satis constaret, imperante Carolo Magno, Episcopos ex canonum sententiis fuisse electos? Hæc de Carolo Magno.

XXIV.

XXIV. Perrexit Grotius: Ac quoniam negotium eligendorum Epiſcoporum certo jure non contineretur, is affirmavit non *diſplicere ſibi Juſtinianeorum temporum rationem, ſalvo Summis Poteſtatibus jure reſcindendi electiones:* Hoc ad probandum exemplis uſus eſt, quorum primum id attulit, *Poſt Siſinnii mortem plurium ſuffragiis electus erat Proclus ad Epiſcopatum C-Politanum: Electio hæc ab Imperatoribus reſciſſa eſt*. Hanc nimirum hiſtoriam vir ſummus interpolavit. Nam plerique Proclum quidem Epiſcopum ſibi dari exoptabant, ſed eum rite non renunciaverant, cum Imperator juſſit Antiochenum virum C-Polim evocari. Quod enim tum accidit, ita Socrates in *lib.* VII. *Hiſt. Eccl. cap.* XXIX. prodidit, *Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν Σισιννίου ἔδοξε τοῖς κρατοῦσι, μηδένα μὲν διὰ τοὺς κενοσπουδαστὰς ἐκ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προχειρίζεσθαι. καίτοι πολλῶν μὲν τὸν Φίλιππον, πολλῶν δὲ τὸν Πρόκλον χειροτονηθῆναι σπευδόντων ἐπήλυδα δὲ ἐκ τῆς Ἀντιοχείας καλεῖν ἐβούλοντο*. *Poſt obitum Siſinnii, propter homines inanis gloriæ ſtudioſos placuit Imperatoribus neminem ex Eccleſia Conſtantinopolitana ad Epiſcopatum promovere, licet multi Philippum, nec pauciores Proclum ordinari ſummo ſtudio contenderent. Peregrinum igitur hominem Antiochia evocare ſatius viſum eſt*. Reliqua eſſent quæ de Regio jure abdicandorum Epiſcoporum Grotius fudit, niſi ea dudum multis rejecta fuiſſent in aliis exercitationibus.

CA-

AD

CAPUT XI.

EXERCITATIO CRITICA.

I. Narratur quid Grotius agat in hoc capite.

II. Exponitur controversia, quæ inter ipsos Calvinianos commissa est de Episcoporum origine & potestate.

III. Grotius medius est inter utramque factionem. Contendit tamen Episcopos ex Divina Lege non fuisse constitutos. Sed primum confessione urgetur sua.

IV. Deinde pluribus refellitur argumentis, quæ ex sacris tabulis colliguntur.

V. His argumentis vetustissimorum Patrum consensus adstruitur.

VI. Aperitur Hieronymi mens, quem partibus favere suis Puritani & Grotius jactitant.

VII. Explicantur Augustinus & Epiphanius.

VIII. χειροτονία sive jus ordinandi *Presbyteris tribui non potest. Declaratur sententia canonis Ancyrani.*

IX. Brevi diluuntur omnia, quæ inepte objiciuntur.

X. Disputatur, num exemplum Apostolicæ Hierarchiæ captum sit a Templo Mosaico, num vero a descriptione Ethnicorum Sacerdotum, an denique a Synagoga. Paucis ostenditur, Apostolos, cum ex Divino præcepto Hierarchiam condiderunt, ad Mosaicum Templum respexisse.

XI. Iidem ad Sacrorum Ministrorum compositionem spectare non potuere, quæ erat apud Gentes.

XII. Grotio magis arridet sententia, quæ constituit, Hierarchiam Apostolicam a Synagoga fuisse descriptam. Declaratur quid ille de statu veteris Synagogæ senserit.

XIII. Ostenditur auctoritate Philonis & Josephi in vetere Synagoga Presbyteros omnes fuisse pares in ordine & potestate.

XIV. Id ipsum probatur testimoniis Divinorum Scriptorum, qui omnes Synagogæ Presbyteros Archisynagogos dixerunt.

XV. Opposuit Grotius Romanorum Imperatorum leges, ex quibus effecit, Synagogam fuisse gubernatam a Senatu Presbyterorum, cui unus Archisynagogus præesset, qui & inter omnes potestate & gradu excelleret.

XVI. Hoc ipsum, quod Grotius dixit, plures viri docti sentiunt: Attamen facile refelluntur. Magna enim imbecillitas est hujus argumenti, quod ad cognoscendam veteris Synagogæ formam ducitur ex libris Romani juris.

XVII. Quinimo si Romanorum leges recte accipiantur, ex iis perspicuum erit Synagogæ regimen resedisse penes Presbyteros gradu & potestate pares. Ergo concluditur, non potuisse ex Synagoga describi Apostolicam Hierarchiam, in qua Presbyteris unus Episcopus ordine ab iis diversus præsidebat.

XVIII. Retexitur quæstio de temporariis presbyteris, quam Grotius pertractavit.

XIX Atque is primum confecit, hujusmodi Presbyteros ex Divino jure ortos non esse, nec in prisca Ecclesia extitisse. Optime enim rejecit Gomaristarum, qui contra sentiebant, argumenta. E re nata disseritur de Synedrio Hebræorum, cujus antiquitas multis rationum momentis abrogatur.

XX. Sed deinde Grotius ad ineundam cum Gomaristis concordiam dixit, Presbyteros temporarios constitui potuisse vel Principum jussu, vel Ecclesiæ mandato. Contra probatur, fas non fuisse eos creari, idque ex munere, quod ipsis tribuitur.

XXI. Explicantur exempla, quæ ad eam rem ex Hebræorum & Apostolorum scriptis Grotius decerpsit.

XXII. Item illa, quæ ex Ecclesiastica Historia collegit.

I. JAmvero Arminianus de Ecclesiæ statu, sive de illis sacris muneribus edisserit, quibus Ecclesia continetur. Illud summo cum studio agit, ut plane declaret, an Chri-

Christus aliquod regiminis genus descripserit & constituerit, quod abrogari non possit. Nanque sic habet, nisi qua Ecclesiæ temperatio in Divinis legibus esset sancita, eam facile revocari ad arbitrium & nutum eorum, qui imperium administrant, ita ut Christianæ societates nec prudenter nec jure se gerant, quæ propter sacrorum Rectorum Gubernatorumque compositionem disiunguntur in Religionis officiis. Atque duo persequitur, quæ apud Lutheranos & Calvinianos in certamen diu venerant, num Divino mandato Episcopi renuntiati essent, qui Presbyteris potestate anteferrentur, tum an par sit, quosdam esse in Ecclesia Presbyteros, qui, cum nec Populum doceant, nec sacra faciant, Pastoribus tamen adjunguntur, & a consiliis adsunt idque munus solent duobus vel tribus annis obire. De Episcopis disputare primum instituit. Omnis illius ratio est hujusmodi. Docet, jus quod habent Episcopi, ut ipsi Presbyteris præsint, contrarium non esse præceptis, quæ Deus in novi Fœderis tabulis sancivit, quinimo universæ Ecclesiæ placuisse, idemque ab Apostolis ortum cepisse, & Christi auctoritate judicioque esse probatum. Quæ quidem Arminianus optime conficit, sed, quasi opinionis sese pœniteat suæ, deinde subvertit. Nanque pronuntiat, Episcopos fuisse Presbyteris præfectos ex institutis Hebræorum, in quorum synagogis summus Pontifex reliquis Sacerdotibus & Patribus antistabat, quamquam nullus negat, illos creari potuisse exemplo Gentilium Sacerdotum, apud quos unus inter plures Pontifices excellebat. Divina enim mandata de creandis Episcopis non extitisse; Apostolis hoc fuisse consilium, ut illos constituerent, sed tamen legem non condidisse, in qua singulis Ecclesiis & presbyteriis eosdem fore dandos juberent. In hanc sententiam Grotius accipit Hieronymum & Augustinum, quorum ille, *Episcopos*, inquit, *evasisse majores Presbyteris magis consuetudine, quam dispositionis Dominicæ veritate*, hic vero dicit, *Episcopatum majorem esse Presbyterio secundum honorum vocabula, quæ Ecclesiæ usus obtinuit*. Addit Epiphanium, qui memoriæ prodit, Apostolos pleraique Ecclesias condidisse, quas solis Presbyteris & Diaconis commisere. His expositis ita Arminianus pergit, ut veterem promat morem, ex quo demortuis Episcopis Presbyteri Ecclesiarum gubernacula suscipiebant. Commemorat Cypriani ad Romanum Clerum, & ad Cyprianum Romani Cleri epistolas, in quibus agebatur de Ecclesiæ & Religionis administratione. Quoniamque attulisset Patres, qui Presbyteris χειροτονίαν (*jus ordinandi*) ademere, eos ita explicat, perinde atque docuissent, Presbyteris non licuisse alios ad Sacerdotium admovere sine Episcoporum concessu. Itaque eo pervenit, ut censeat, penes Presbyteros universam esse Pontificatus potestatem, nec eos χειροτονίας *jure ordinandi* carere iis temporibus, in quibus Ecclesiæ Episcopis suis vacant. Quod quum in animum induxisset, tandem concludit, Lutheranos & Calvinianos è Republica & Ecclesia optime facere potuisse, qui initio secessionis a Catholicis munus Episcoporum intermisere, idque Presbyteris mandarunt. Venit Arminianus ad temporarios Presbyteros, quos *assessores* vocat. Eos vero intelligit, qui nec ligandi & solvendi potestate præditi sunt, nec docendi & sacra faciendi munus gerunt. Nam in pluribus Calvinianorum Ecclesiis è laico ordine creantur, ut Presbyteriis ad consilium & præsidium adsint, in controversiis de sacris jus dicant & Ecclesiam tueantur. Ille igitur, quamvis multis ostendat, eorum officium nec Divino mandato fuisse constitutum, neque in Apostolica & prisca Ecclesia unquam extitisse, tamen arbitratur nihil in eo inesse, quod a Divina lege non probetur. Quinimo in sacris antiquitatibus diligenter exempla investigat, e quibus ad Calvinianos hujusmodi presbyteros aliqua accedat auctoritas.

II. Videamus primum de Episcopis, de quorum origine Grotius ita disputavit, ut inter illos conciliandæ paci studuerit apud quos ea res summo cum certamine agebatur. Sed antequam nostra procedat oratio, paucis exponetur hæc controversia, quæ commissa est inter ipsos Calvinianos & Lutheranos, ut quid Arminianus attulerit, facilius perspici possit. Aerius apud veteres hæreticus deplorati nominis dixerat, Episcopos a Presbyteris non esse diversos nec ordine, nec munere, nec dignitate, nec jurisdictione. Ille enim apud Epiphanium opinionem sic protulit suam, Τί ἐστιν, inquit;

quit, ἐπίσκοπος πρὸς πρεσβύτερον; οὐδὲν διαλλάττει οὗτος τούτου. μία γὰρ ἐστι τάξις, καὶ μία τιμὴ, καὶ ἓν ἀξίωμα. χειροθετεῖ ἐπίσκοπος, ἀλλὰ καὶ ὁ πρεσβύτερος. λουτρὸν δίδωσιν ὁ ἐπίσκοπος, ὁμοίως καὶ ὁ πρεσβύτερος. τὴν οἰκονομίαν τῆς λατρείας ποιεῖ ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ὁ πρεσβύτερος ὡσαύτως. καθίζεται ὁ ἐπίσκοπος ἐπὶ τοῦ θρόνου, καθίζεται καὶ ὁ πρεσβύτερος, *Quid est Episcopus præ Presbytero? Nihil hic ab illo differt. Est enim amborum unus ordo, par & idem honor, ac dignitas. Manus imponit Episcopus. imponit & Presbyter, baptizat Episcopus, idem facit & Presbyter. Sacrificii administratione fungitur Episcopus, itidem & Presbyter. Episcopus in throno sedet, sedet & Presbyter.* Hanc hæresin ab oblivione Joannes Wiclefus vindicare conatus est, qui *in libro quarto Dialogorum* fidenter pronuntiavit, solos Presbyteros & Diaconos a Christo fuisse delectos, a quibus Ecclesiæ regerentur. Ac eos quidem, quos sequerentur, auctores habuere Martinus Lutherus & Joannes Calvinus, cum ab Ecclesia Catholica-Romana secessere. Lutherus in epistola ad Senatum Pragensem *de instituendis sacris ministris* & in libro *de captivitate babylonica* audacter docuit, illos omnes, qui ad Ecclesiæ sacrorum procurationem, & ad tradendam Religionem præsunt, in eodem esse ordine & munere, communique Presbyterorum atque Episcoporum nomine ab Apostolis fuisse vocatos. Ex quo ille in universis Ecclesiis, quas condidit, Pastores sive sacros administros pari dignitate præditos renuntiavit, omnemque hierarchiam sustulit. In Daniæ solum & Suediæ Regnis vetus illa Ecclesiasticorum virorum descriptio abrogata non est, ita ut Episcopi Præsbyteriis præfecti sint, & Upsaliæ Antistes metropoliticam quandam sibi auctoritatem attribuat, unicus apud Lutheranos Archiepiscopus. Non discrepantem ab eo, qui Luthero placuerat, Ecclesiarum statum Joannes Calvinus probavit. Hic enim in libro quarto *Institutionum cap.* 4. putavit, eos omnes, quibus docendi munus a Christo & Apostolis injunctum est, presbyteros fuisse, quamquam horum consensu sine ullo Divino mandato unus electus fuit, qui Episcopus diceretur. Huic autem eas partes demandavit, ut quasi Consul in senatu, sic in Presbyterorum cœtu referret de negotiis, sententias rogaret consulendo, monendo, orando, aliis præiret, omnemque de sacris consultationem auctoritate sua regeret. Itaque secessionis initio inter omnes Lutheranos & Calvinianos secum conveniebat de repudianda Divina Episcoporum præfectura. Cum vero Calvinianis, & in his Petro Martyri successisset, ut Religio, quam sibi adsciverant, in Brittannia reciperetur, tum quidem de optimo Ecclesiastici regiminis genere disputatum est magna animorum contentione. In Comitiis Regni, quæ Edwardus VI. anno 1547. convocaverat, lege perlatum erat, ut Angli Regem suum non modo in gerenda Republica, sed in administranda Ecclesia Præsidem & Rectorem existimarent, Romana omnia sacra abolerent, eademque illa sibi asciscerent, quæ apud Genevenses colebantur: At Episcopis & Metropolitanis, quos Brittanica Ecclesia habebat, conservata fuerat prisca dignitas & jurisdictio. Post eam legem statim duplex orta est Calvinianorum factio, altera eorum qui illam Ecclesiæ temperationem probabant, in qua Presbyteriis Episcopi præessent, altera vero eorum qui solos Presbyteros sedere ad Ecclesiæ gubernacula exoptabant & Episcopos reiiciebant: Hæc vocata est Catharorum & Puritanorum. Accessit ad Rempublicam Elisabetha Regina, quæ exemplis Henrici VIII. & Edwardi VI. Anglicanæ Ecclesiæ summa gubernatrix renuntiata est: quumque novas de sacris leges jussisset, Religionem condidit, quæ institutis Genevensium dissentiebat, nec Episcoporum veterem auctoritatem imminuit. Adeo Puritanos opinio fefellerat, qui, delato ad Elisabetham Brittannico Imperio, prospera sibi omnia ominabantur. Eorum autem magna fuit audacia. Nam alii petivere, ut Regina, mutato consilio, Genevensium & dogma & disciplinam omnem in regno suo sanciret, neque ab iis in Divini cultus negotio discederet. Alii vero maluere, illud sui esse consilii, ut quam Religionem ipsi deligerent, in ea privatim & publice versari possent. Responsum est, utrosque confidenter agere, tum illos, qui mutatam vellent Religionis formam, tum hos, qui ἐθελοθρησκείαν *arbitrium in sacris* sibi deposcerent. Res universa nonnullam habuit Puritanorum querelam non sine

fine animorum motibus. Per idem tempus Brittannici Episcopi Ecclesiis ita præerant, ut omnis auctoritas, qua Presbyteros antecellebant, publicis moribus sibi esse adjuncta videretur. Quoniam vero Archiepiscopus Cantauriensis deinde declaravit, Episcopos ab ipso Christo eam Sacerdotii accepisse dignitatem, qua Presbyteris sunt majores, tanta contentione Puritani caussam suam defendendam suscepere, ut pene tumultuarentur. Nanque, si Episcopale munus in Divino jure niteretur, prorsus sequebatur, in iis hominum cœtibus veram non esse Ecclesiam, qui Episcopis carerent. Quapropter decretum est, ut id omne, de quo decertabatur, in quodam Senatu referretur amplissimorum virorum, quos Regina destinaverat. Atque hi quidem censuere, Societatem Catholico-Romanorum, quamvis erroris nec integram, nec puram, tamen illam esse Ecclesiam, quam Apostoli condiderunt, Episcopum Romanum Catholici quidem orbis non esse Rectorem, sed tamen Romæ legitimi Antistitis personam sustinere, ita ut omnes, quos ad summum Sacerdotium ille admovisset, Episcopalia obire munia possent, denique illum Ecclesiæ statum, qui ab Episcopis regitur, optimum esse & vetustissimum. Hæc quum Puritani nec opinati audivissent, graviter tulere, viros Calvinianos de Ecclesia, de Romano Antistite & de Episcopis ea sentire & docere, quæ ab opinionibus Pontificiorum non longe recederent. Ipsi autem omnia contendere, Papam Antichristum dicere, Episcoporum potestatem tyrannicam vocare, & in horum locum solos substituere Presbyteros. Atque tum quidem turbulentissima hæc factio ita se gessit. Sed quum deinde audacior ad quidvis suscipiendum evasisset, caussam, quam agebat, Reipublicæ atque Ecclesiæ esse communem voluit, ita ut, depulsis ab utriusque societatis administratione summis moderatoribus, popularem & tribuniciam regendi rationem subrogaret. Præsenserat hoc Jacobus majoris Brittanniæ Rex, deque eo Filium, quem hæredem Imperii cupiebat, his verbis monuit, *Hic è Ministerio homines nonnulli præcipites, ignei, audaces, in hac humanarum, Divinarumque rerum confusione, tam gratiosi ad Plebem facti sunt, ut degustata dominationis dulcedine, cœperint Democraticam Reipublicæ formam sibi somniare*. Quos etiam tribunitiam potestatem sibi attribuisse docuit, *ut in populari Republica, cum plebem, quo vellent, facile circumducerent, omnium negotiorum momenta soli temperarent*. Ac subinde. *Homines*, inquit, *factiosi unum furoris sui præsidium in paritate collocarunt. . . . Est hæc paritas mater confusionis, inimica unitatis, quæ est ordinis parens, quod genus si ut in Ecclesia, ita quoque in Republica obtineret, omnia certo certius misceri necesse foret. Si utramque ames, ex utraque pestem hanc expelle, Puritanos*, inquam, *quos nec beneficiis devincies, nec jure jurando fidos facias, nec promissis constringas, sine modo ambitiosos, sine caussa maledicos, nec quicquam spirantes, nisi seditiones & calumnias, quibus una conscientiæ regula est, non Divini Verbi auctoritas, sed commentorum suorum vanitas*. Quod Princeps ille eventurum portendit, id summo Brittannicorum civium malo accidit. Nam superioris historia sæculi magnos complectitur intestinos motus, provinciarum ac Civitatum defectiones, proscriptiones civium, ac cætera hujusmodi, quæ ad florentissimi Regni internecionem Puritani moliti fuerunt. Sed hæc mittamus, quæ Rempublicam spectant. Igitur de Episcoporum origine & potestate scriptis disputare utriusque factionis homines cœperunt. Qui Puritanorum partes sequebantur, multi fuerunt, in his presertim David Blondellus *in libro de Episcopis & Presbyteris*, Claudius Salmasius *in Apparatu ad libros de Primatu Papæ & in Diss. de Episcopis & Presbyteris*, Christianus Drejerus *in Controvers. cum Pontificiis diss.* xxi., Ludovicus Cappellus *in Thesibus Theologicis de Episcoporum & Presbyterorum discrimine*, Jacobus Basnagius *in Historia Ecclesiæ*, Samuel Maresius *in Exam. de Episcoporum origine contra Joannem Prideaux*, David Clarchsonus Anglus *in Tract. hist. de Statu primitivo Episcopatus & de Liturgiis*, Joannes Franciscus Buddeus *in Diss. Hist. Theolog. de Origine & Potestate Episcoporum*, & M. Adamus Tribecchovius *de Ord. superior. Potest. Eccl. veteris & florentis Ecclesiæ*. Sed longe plures, iidemque doctiores anglocalviniani delectissimis argumentis ostenderunt, Episcopos fuisse Ecclesiis datos vel Divina lege, vel Apostolicis

licis inſtitutis, quibus derogare nunquam liceret. Inter eos eminent Guillelmus Beveregius *in Codice canonum Eccleſiæ primitivæ illuſtrato lib.* II. *cap.* 21., Joannes Pearſonus *in Vindiciis Ignatianis part.* II. *cap.* XIII. Henricus Hammondus *in Diſſ.* III *cap.* 4. H. Dodwellus *in Diſſ. Cyprianic. & in Paræn ad Exteros tam reformatos quam Pontificios*, Thomas Bilſonus *de perpetua Chriſti Eccl. Gubernatione*, Franciſcus Brokesby *in Hiſt. Hierarch. Eccleſiæ prim. per tria ſæcula & initium*, Guillelmus Caveus *in Diſſ. de regim. veteris Eccleſ.*, Jacobus Uſſerius *in Opuſculo de Origine Epiſcoporum & Metropolitan.* Henricus Wottonus *in Diſſ. de divinitus inſtituto Clero*, *& de Unitate Eccleſiæ, quas Clem. Rom. Epiſt. duabus præfixit*, Samuel Parkerus *de Regim Chriſt. Eccl. Sæculis* VI. *prioribus*, Joannes Prideaux *in Faſc. Controverſ. inter ejus opera Theologica cap.* IV. Joſephus Binghamus *in lib.* II. *Orig. & Antiq. Eccl. cap.* I. aliique, quos commemorare non vacat.

III. Veniamus ad Grotium noſtrum, qui omnes induſtriæ diligentiæque ſuæ nervos in eo contendebat, ut inter diſſidentes Eccleſias perpetuum fœdus percuteret, & ab iis omnibus dicendo & ſcribendo gratiam iniret. In hoc conſilio quum ille eſſet, magno quidem opere verebatur, ne, ſi Epiſcopos Divino mandato eſſe creatos diceret, Lutheranas & Puritanas ſocietates offenderet, ſin contra eos humano jure Presbyteris antelatos duceret, tum Anglocalvinianas Eccleſias demerere non poſſet. Quocirca ita cenſuit, tanquam de negotio diſceptaretur, in quo demere aliquid, & addere jure arbitri fas eſſet. Conceſſit enim Anglocalvinianis, præfecturam, quam Epiſcopi gerunt, a primordiis Eccleſiæ fuiſſe conſtitutam Apoſtolis auctoribus, & Divino judicio comprobatam. Sed quo Puritanis quidquam daret, ſtatim negavit Apoſtolos legem dixiſſe de munere Epiſcoporum nunquam intermittendo, ut facile efficeret, ſi quando Reipublicæ & Religioni hoc proſit, ſublatis Epiſcopis, poſſe Eccleſias adminiſtrari communi Presbyterorum auctoritate. Hæc eſt univerſa Arminiani ſententia, contra quem conficiamus oportet, Divinum nec mutabile eſſe munus illud, quod ſingularibus Epiſcopis ab Apoſtolico ævo demandatum eſt, ut Eccleſias mente & ratione ſua regerent, & Presbyteriis præeſſent. Ac primum ille confeſſione urgendus eſt ſua. Nam in iis libris, quos poſt diſceſſum e Belgio conſcripſit, aperte docuit Eccleſiam eſſe non poſſe ſine apta ſacrorum Paſtorum compoſitione, in qua ad tollendas diſſenſiones ſingulis Presbyteriis Epiſcopus præfectus ſit, & inter omnes Epiſcopos Principatu quodam Romanus Pontifex emineat. In *annotationibus*, quibus Caſſandri eximii Theologi *conſultationem* exornavit, *Articulum* VII. ita perſequutus eſt, ut, quum primum conſtituiſſet Eccleſiam Divina lege eſſe unam, ex eo efficeret, Paſtores, qui eam adminiſtrant, pari jure non eſſe præditos, ſed alios aliis antecellere, & omnibus Romanum Pontificem antiſtare. *Sed non minus bene Caſſander ad eandem Eccleſiam diſcernendam a ſchiſmaticis*, (ſic enim Grotius inquit), *addidit unitatem ex Chriſti ipſius dicto Joan.* XIII. 35. . . . *Id vero fieri non poteſt, niſi Plebs Præpoſitis obſequatur. Eſt enim Eccleſia corpus quoddam, & proinde juncturis quibuſdam compaginatum Eph.* IV. *&* 16. *Hæ juncturæ ſunt Epiſcopi in parte minore, in majore Metropolitæ, aut in Africa Epiſcoporum ſeniores: in parte adhuc majore* ἔξαρχοι *ſive Primates, quales illi Carthagine & alibi: rurſum in majore alia Patriarchæ: & in toto corpore is, qui Princeps eſt Patriarcharum, Epiſcopus Romanæ Urbis: quæ omnia conformata ſunt ad exemplar Principatus ejus, quem Petrus inſtituto Chriſti habuit in Apoſtolos. Unitas enim Antiſtitis optimum adverſus ſchiſmata eſt remedium, quod & Chriſtus monſtravit & comprobavit experientia. Hanc Principatus in Epiſcopo Romano utilitatem ingenue agnovere Melancton multis locis, Jacobus Rex Britanniæ, multique in Proteſtantibus viri eruditi.* Ad hæc in eo libello, quem *Votum pro Pace Eccleſiaſtica* nuncupavit, plane tradidit Eccleſiam contineri ordine, ordinem Principatu ſive Rectoris unitate, hunc Rectorem inter Presbyteros eſſe Epiſcopum, inter Epiſcopos Metropolitanum, inter omnes vero Pontificem Romanum: Hanc politiam a Chriſto eſſe conſtitutam in Apoſtolico Senatu, cui Petrus præfuit, eandemque ita eſſe perpetuam,

tuam, ut antiquari nunquam possit: *Ordo*, ait in operis Articulo VII., *sive in partibus, sive in toto continetur Principatu quodam sive Præpositi unitate. Et hoc est quod in Petro nos Christus docuit. Hoc a Christo didicit Cyprianus: idem cum Cypriano dicit Hieronymus adversus Jovinianum, super Petrum fundatur Ecclesia, licet id ipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & cuncti claves regnorum Cæli accipiant, & ex æquo super iis Ecclesiæ fortitudo solidetur, tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto schismatum tollatur occasio*. Ergo si Principatus inter Pastores congruit Ecclesiæ naturæ, si perpetuus est, si Christum non modo approbatorem, sed auctorem habuit, profecto in Divino nititur iure. Ista quidem satis esse videntur, ut facile cognoscas, Grotium, pristina abjecta sententia, existimasse Ecclesiasticam Hierarchiam ab Apostolis quidem esse positam, sed summi Pontificis Christi instituto, quod abrogari nefas esset. Attamen præterire non convenit alia illius loca, in quibus mutatæ mentis magis perspicua argumenta dedit. Nam sæpenumero declaravit, omnes Apostolos pari potestate Ecclesiam gubernasse, inter eos Petrum Christi mandato fuisse Præsidem & Principem ad conservandum omnium consensum in doctrina Religionis, Petro autem Romanum Pontificem successisse, & tanquam illum inter Apostolos, ita hunc inter Catholici orbis Episcopos omnibus præstare auctoritate & jurisdictione. In hunc sensum Grotius loquutus est in *Appendice ad interpretationem locorum N. Testamenti, quæ de Antichristo agunt aut agere putantur*, & in *Discussione Rivetiani Apologetici*, in qua sic edisseruit, *Cum longe lateque disjecti essent Apostoli ad spargendum semen Evangelii, si quid incidisset dubii, ut de Apostolatu Pauli, quo iri potuit, nisi ad Petrum? Ejus autem erat, de quibus nulla ipsi facta fuerat revelatio, consulere, si posset, etiam absentes Apostolos, si non, saltem eos, qui ipsi aderant, Episcopum quoque loci, auditis interdum & Presbyteris, ac si non Dominum agere, sed Principem sive Præsidem. Bene Hieronymus ad Jovinianum, Inter duodecim unus eligitur, ut, capite constituto, Schismatis tollatur occasio. Sine tali primatu exiri e controversiis non poterat: sicut hodie apud Protestantes nulla est ratio, qua ortarum inter ipsos controversiarum reperiatur finis. Et hic Primatus post Apostolos mansit in Sede Romana, quod manifestum facit historia, etiam in ipso Blondelli libro*. Sic enim ille de Pontifice Romano in Ecclesiastica Hierarchia omnium moderatore. Sed porro manifestissimis verbis aperuit, Episcopos, qui singularum Ecclesiarum sunt Rectores, hanc potestatem non modo Apostolis, sed Christo acceptam referre. In Epistola quadam, quam ad Fratrem misit, nimis otiose eos se habere arbitratus est, qui quærebant, an Episcopi Divino jure Ecclesiis præessent, quasi nimirum in re manifesta versarentur. Atque cum adnotationes suas, quas paulo ante nominavimus, Cassandri *Consultationi* adjungeret, Articulum XIV. ita concepit, ut Episcopos Christi ipsius jussis fuisse creatos patefaceret, *Episcopi*, inquit, *sunt Presbyterorum Principes: & ista προστασία* (præsidentia) *a Christo præmonstrata est in Petro, ab Apostolis vero, ubicunque fieri poterat, constituta, & a Spiritu Sancto comprobata in Apocalypsi. Quare sicut est optandum, ut ista προστασία (præsidentia) retineatur ubique, utpote non ad singularum tantum Ecclesiarum optimum regimen, sed ad totius corporis compagem perquam necessaria, ita rogandi sunt Reges & Clericorum collegia, ut Episcopi fiant viri vitæ sanctæ, in Sacris Scripturis & Conciliorum actis veterumque libris bene versati*. Is quidem Anglicanam Ecclesiam, quod ea Episcopis tanquam Presbyterorum Principibus continebatur, omnibus Lutheranis Calvinianisque Ecclesiis prætulit, & in ejusdem complexu vitam exacturus erat, si licuisset. Hoc enim nobis narrat Archiepiscopus Bramhallus, Hiberniæ Primas *in Defensione sui ipsius & Episcopalis Cleri contra Richardi Baxteri Presbyteriani accusationem*. Nos vero sæpe accepimus, Grotium Arminianis suis fuisse auctorem, ut sacros Pastores ab Episcopis Anglicanis in Sacerdotio constituendos curarent. Quin etiam ipse ad Fratrem hæc scribebat, *Suaderem iis* (Remonstrantibus) *ut constituerent inter sese quosdam in eminentiori gradu, ut Episcopos, & ii χειροθεσίαν sumerent ab Archiepiscopo Hiberno, qui ibi est, & ita ordinati ordinarent deinde Pasto-*

res ceteros. Sic Grotius sensit, postquam sacræ vetustatis memoriam accuratius & diligentius collegisset Ecclesiæque optimum statum cognosset, animo a studiis partium libero.

IV. At enim si qui sequantur Grotium illius temporis, cum sententiæ ipsum prioris nondum pœnitebat, ad eos refellendos ostendere paucis oportet, Episcopos Ecclesiis fuisse datos Divinæ legis auctoritate & nutu. Quæ nostra oratio omnia illa non complectetur argumenta, quæ Catholicis & Anglis Hierarchis usui fuere ad perdendos Presbyterianos. Res enim agitur cum Grotio, a quo multa conceduntur, quæ Presbyteriani contra veterum fidem negant. Nanque ab illo datum est, singulares in Ecclesiis Præsides hoc est Episcopos ab Apostolis fuisse delectos, eosdemque Christi judicio approbatos a primordiis Catholici nominis maximum universæ antiquitatis consensum sibi adjunxisse. Ad hoc igitur nos pronuntiamus, Apostolos non arbitratu suo, sed Divino mandato ad illos creandos accessisse, quod equidem ita concludimus. Optimus Christianæ Religionis conditor Christus Ecclesiæ primos Pastores & Rectores Apostolos præfecit, eadem quidem potestate præditos, quam ipse a Deo acceperat *Joan.* xx. 22. Procurabant ipsi ecclesiasticam rem in universo orbe, ut tamen si quando in una Urbe vel Provincia lares fixissent, illius Urbis vel Provinciæ in sacris essent Moderatores & Antistites, omnemque Presbyterorum conventum sibi obedientem haberent. Timotheus enimvero, quamquam minor Apostolus, tamen quamdiu Ephesinam Ecclesiam administravit, in Presbyteros jus dixit: Nanque officii sui ita commonefactus est a Paulo in prima Epistola, quæ ad ipsum scripta est *cap.* v. *v.* 19., Κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων, *Adversus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus vel tribus testibus*. Quæ verba satis declarant Timotheum ea fuisse dignitate, ut Presbyterio Ephesino præsideret. Sed quoniam Christus Ecclesiam condidit, quæ in perpetuo ordine maneret, & sine ulla perturbatione omni tempore administrari posset, ex eo necesse est intelligi, eum pertulisse, ut decedentibus Apostolis alii in eorum locum Pastores cum eadem potestate succederent. Nanque in dubio non est, quin ille eam gubernandæ Ecclesiæ rationem, quam esse optimam primum censuit, nunquam antiquari jussisset. At enim quinam in tota, eaque antiqua sacrorum Pastorum descriptione esse videntur, quos Apostoli Divino isto mandato sibi subrogassent? Prorsus censeamus oportet, Apostolos potestatem suam (non illam quidem, quæ ipsis extra ordinem credita fuerat, sed alteram illam, quæ in regenda Ecclesia versabatur) iis commisisse, quos Ecclesiarum Præsides & Episcopos constituerunt: de quibus ita dixere prisci Patres, eos loco Apostolorum ad Ecclesiarum gubernacula sedere. Irenæus in libro IV. contra Hæreses cap. XXVI., *Quapropter eis, qui in Ecclesia sunt, obaudire oportet, his qui successionem habent ab Apostolis*, & in libro V. cap. XX., *Omnes ii* (hæretici) *valde posteriores sunt, quam Episcopi, quibus Apostoli tradidere Ecclesias*, Cyprianus *in Epist.* XLV. *pag.* 88., *Laborare debemus, ut unitatem a Domino, & per Apostolos nobis successoribus traditam obtinere possimus*, Firmilianus apud Cyprianum in epist. LXXV, *Hostes unius Catholicæ Ecclesiæ, in qua nos sumus, qui Apostolis successimus*, Conventus Episcoporum Carthaginiensis tempore S. Cypriani, *Manifesta est sententia D. N. J. C. Apostolos mittentis, & ipsis solis potestatem a Patre sibi datam permittentis, quibus nos successimus*, Hieronymus in epistola ad Evagrium, *Ubicunque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii, sive C-Poli, sive Rhegii, sive Alexandriæ, sive Tanis ejusdem meriti est, ejusdem & Sacerdotii . . . Ceterum omnes Apostolorum successores sunt*. Itaque argumento undique concluso palam efficitur, ex ea lege, quam Christus dixerat, singulares in Ecclesiis Episcopos fuisse renuntiatos, eosdemque Præsides, quibus omnes Presbyteri parerent.

Atque facile percipi non potest, Apostolos arbitrium egisse suum, cum Episcopos Ecclesiis præfecerunt summa cum auctoritate. Maximum enim erat negotium, quod ad Religionis incolumitatem & ad conservandam Ecclesiæ tranquillitatem pertinebat.

Qui-

Quinimo apud Veteres tam rata erat opinio, Apostolos ex Lege Divina statum Ecclesiæ constituisse, ut quos Episcopos ab iis fuisse creatos proderent, eosdem a Christo delectos existimarent; Complures enim, & in his Eusebius *in libro* II. *Eccles. Historiæ* cap. XXIII. prodidere, Jacobum Hierosolymorum Episcopum Ecclesiam suam ab Apostolis gubernandam suscepisse, Ἰουδαῖοι, inquit, γε μὴν τοῦ Παύλου καίσαρα ἐπικεκλημένου, ἐπί τε τὴν ῥωμαίων πόλιν ὑπὸ φήστου παραπεμφθέντος, τῆς ἐλπίδος καθ' ἣν ἐξήρτυον αὐτῷ τὴν ἐπιβουλὴν ἀποπεσόντες, ἐπὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ κυρίου τρέποντα ἀδελφὸν, ᾧ πρὸς τῶν ἀποστόλων ὁ τῆς ἐπισκοπῆς τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐγκεχείριστο θρόνος, *Cum Paulus ad Cæsarem provocasset, Romamque a Festo missus esset, Judæi, qui insidias ipsi struxerant, spe sua decidentes, in Jacobum fratrem Domini, cui Episcopalis Hierosolymorum Sedes ab Apostolis tradita fuerat, furorem convertunt*: Sed idem ille in *lib.* VII. *cap.* XIX. docet, Jacobo eum honorem fuisse mandatum a Christo, Τὸν, ait, γὰρ Ἰακώβου θρόνον τοῦ πρώτου τῆς Ἱεροσολύμων ἐκκλησίας τὴν ἐπισκοπὴν πρὸς αὐτοῦ σωτῆρος καὶ τῶν ἀποστόλων ὑποδεξαμένου κ. τ. λ., *Jacobi illius Cathedram, qui primus Hierosolymorum Episcopus ab ipso Servatore & Apostolis est constitutus*: Quod ipsum Chrysostomus dixit *Homil.* XXXVIII. *in* I. *Cor.* XV., Αὐτὸς γὰρ αὐτὸν λέγεται χειροτονηκέναι καὶ Ἐπίσκοπον ἐν Ἱεροσολύμοις πεποιηκέναι πρῶτον, *Ille enim* (Christus) *fertur Jacobum ordinasse primumque Episcopum in Hierosolymis fecisse*. Auctor *Constitutionum Apostol. in lib.* VIII. *cap.* XXXV. Jacobum sic loquentem inducit, Κ'ἀγὼ Ἰάκωβος ἀδελφὸς μὲν κατὰ σάρκα τοῦ Χριστοῦ, δοῦλος δὲ ὡς Θεοῦ μονογενοῦς, ἐπίσκοπος δὲ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων Ἱεροσολύμων Χειροτονηθεὶς τάδε φημί, *Ego Jacobus Frater quidem Christi in carne, servus vero ejusdem ut Dei unigeniti, Episcopus autem Hierosolymitanus ab ipso Christo & ab Apostolis ordinatus hæc dico*. Exempla adstrui non oportet aliorum Episcoporum, qui apud Veteres modo ab Apostolis, modo a Christo renuntiati esse ferebantur. Ea enim e sacris antiquitatibus facile percipi possunt.

Accedit quod Divini Scriptores litteris mandarunt, Deum multiplicis generis sacros administros creasse, qui, quamquam non idem munus gerebant, tamen eo conspirare deberent, ut omnis Ecclesia consensu & concordia concineret. Apud Paulum in Epistola ad Ephesios cap. IV. Christus dicitur dedisse τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστὰς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, *alios quidem Apostolos, alios vero Prophetas, alios Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores*. Porro in Epistola ad Colossenses cap. XII. docemur, Deum in Ecclesia constituisse πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα . . . κυβερνήσεις, *primum Apostolos, tum Prophetas, item Doctores, deinde . . . . gubernationes*. Ex his locis sequitur, universam gubernandæ Ecclesiæ formam, quæ tempore Apostolorum existebat, Deo auctori esse adscribendam. Hæc autem forma non modo Presbyteros, sed his majores gradu & potestate Episcopos complectebatur. Ergo quis abnuet ex Divino mandato fuisse constitutos Episcopos Presbyterorum Præsides. Ipse Grotius in commentariis ad Epistolam, quæ Ephesiis scripta est, opinatur ποιμένας *Pastores*, quos Christus delegit, eosdem esse ac Ecclesiarum Præsides sive Episcopos. Sic ille in ea verba, τοὺς δὲ ποιμένας *alios autem Pastores*, *Pastor apud Judæos vocabatur Gubernator Synagogæ. Id nomen in Ecclesia competit* τῷ προεστῶτι τῷ κοπιῶντι ἐν λόγῳ *Præsidi, laboranti in verbo*, I. *Tim.* V. 17., *qui* κατ' ἐξοχὴν (*per excellentiam*) *dictus* ἐπίσκοπος, *Episcopus, inspector gregis. Nam docere est pascere*. Quæ cum is confiteatur, prorsus omni sublato certamine concedat necesse est, Episcopos Divino jure eoque quod nunquam abrogari potest, Ecclesiis & Presbyteriis præesse.

Ac Joannes quidem in Apocalypseως capite primo non obscuris verbis tradidit, Apostolos singularibus Ecclesias Episcopis mandasse non modo Christi consensu, sed voluntate & nutu. Narravit ille nobis, sese ad septem Angelos, qui Ecclesias in Asia regebant, Christi jussu Epistolas scripsisse, in quibus eos optimis præceptis imbueret. Hebræi Summos Sacerdotes solebant *Angelos* dicere, quod Dei mandata ad Populum, & preces Populi ad Deum deferrent. Diodorus Siculus de Judæis apud Pho-

Photium, Ἀρχιερέα τοῦτον προσαγορεύουσι καὶ νομίζουσι αὐτοῖς ἄγγελον γενέσθαι τῶν τοῦ Θεοῦ προσταγμάτων. *Summum Sacerdotem eum dicunt, & existimant esse Angelum sive Nuntium jussorum Dei*. Itaque omnium communis est opinio, illos, qui Angeli dicuntur in Apocalypsi, eosdem fuisse ac Presbyterorum τοὺς προεστῶτας *Principes* sive Episcopos, quos Joannes Apostolus septem Asiæ Ecclesiis præfecerat. Optime Andreas Cæsariensis in iis commentariis, quos evolvimus in extremo volumine VII. *Opp. Joan. Chrys. an.* 1596., Ἑπτὰ ἐκκλησίαις ἰσάριθμοι ἔφοροι ἄγγελοι λέγονται, *Septem Ecclesiarum totidem Ephori* (hoc est Episcopi) *Angeli dicuntur*: de qua Apocalypseωs interpretatione Jacobus Usserius in Opusculo *de Episcoporum & Metropolitanorum origine pag.* 4., Hammondus *in Diss.* II. *cap.* IV., Pearsonius *part* II. *cap.* XI. *Defens. Epist. Ign. pag.* 410. *tom.* II. *PP. Apostolicorum*, Christophorus Cellarius *de* VII. *Ecclesiis Asiæ* aliique, quos nominare longum esset. Grotius quidem non abnuit Angelos, quos Joannes in Apocalypsi, imperante Domino, litteris compellavit, Ecclesiarum extitisse Episcopos, quod is argumento esse putavit, præfecturam Episcoporum Christo fuisse probatam. Sed in eo ipso tanta inerat vis, ut elicere potuisset, omnem singularium Episcoporum potestatem & jurisdictionem a Christo esse constitutam. Si nanque Christus, qui modo Ecclesiam condiderat, Episcopos ei præfectos in litteris jussit de officiis admoneri suis, profecto ita habuit, eos non modo sua ipsius approbatione, sed suo scito & Imperio præesse. Atque istud valet, quod Christus in secundo Apocalypseωs capite dicitur κρατεῖν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ *tenere septem stellas in dextera sua*. Nam *stellæ* illæ erant Angeli sive Antistites septem Ecclesiarum, quod Joannes paulo ante explicaverat, Οἱ ἑπτὰ ἀστέρες, ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσι, *septem stellæ Angeli sunt septem Ecclesiarum*.. Quocirca illorum verborum perspicua est sententia, apud Christum maximo esse Episcopos in pretio, & tanquam gemmis, quibus manus nostræ ornantur, auroque contra cariores, ita ut in dubium vocari non possit, quin Christus Episcopale munus nunquam antiquari in Ecclesia voluerit. Ex quo intelligi par est, Divinam fuisse legem de Episcopis creandis, qui Presbyteris tum munere tum jurisdictione essent majores in singulis regendis Ecclesiis.

Hæc quum docuerimus, porro Grotius non urgendus est aliis argumentis, quæ ex novi Fœderis libris colligi possent, & potissimum illo omnium celeberrimo, quod in capite XX. v. 27. Apostolicorum actorum nititur. In eo enim Paulus dicitur a Mileto Ephesum misisse & Episcopos evocasse, quos ita affatus sit, *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Quoniam enim Cathari & Puritani dictitant, eos, quos Apostolus Episcopos dixit, secundi ordinis fuisse Antistites, plures enim erant in una Ephesina Ecclesia, & paulo post iidem Presbyteri appellantur, sane oporteret contra eos primum disputationem inire, ut quod evictum esset, Grotio opponere possemus: sed in dialecticis isto disserendi genere interdictum est, in quo certamen ex certamine instituí solet.

V. At enim consensus veterum Patrum asserendus est, qui expressis verbis docuere, Episcopos Divino jure Ecclesias procurare. Ordiamur a Clemente Romano, qui in epistola prima ad Corinthios de omnibus Ecclesiæ moderatoribus sic dixit, Οἱ ἀπόστολοι ἡμῖν εὐαγγελίσθησαν ἀπὸ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ, Ἰησοῦς ὁ χριστὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐξεπέμφθη ὁ Χριστὸς οὖν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀπόστολοι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ἐγένοντο οὖν ἀμφότερα εὐτάκτως ἐκ θελήματος Θεοῦ. Παραγγελίας οὖν λαβόντες . . . κατὰ χώρας οὖν καὶ πόλεις κηρύσσοντες καθίσταναν τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν, δοκιμάσαντες τῷ πνεύματι, εἰς ἐπισκόπους καὶ διακόνους τῶν μελλόντων πιστεύειν, *Apostoli nobis Evangelium exposuere a Domino Jesu Christo; Jesus Christus a Deo: Missus est Christus a Deo, & Apostoli a Christo. Itaque acceptis mandatis . . . prædicantes per regiones & urbes primorum Christianorum, quos spiritu probassent, optimos quosque in Episcopos & diaconos cooptavere eorum, qui credituri erant*. Videamus autem ecquos Episcopos & Diaconos Clemens Pontifex nominaverit. Hoc enim eo magis quærendum est, quod Presbyterorum ordo in illius verbis neglectus esse videtur. Istis quidem temporibus, cum ipse vivebat, nomina

illa

illa omnium erant communia qui Ecclesiam administrabant. Nam Episcopus dicitur Christus I. *Petr.* II. 25. Episcopi vocantur Apostoli *Act.* I. 20. Episcopi appellantur, qui primi ordinis sunt Antistites & veri Episcopi I. *Tim.* III. 2. *&* *Tit.* I. 7. omnium Patrum judicio: At Episcopi *Philipp.* I. 1. Sacerdotes sunt *secundi gradus* *δευτέρου θρόνου*, quod sentiunt Chrysostomus, Œcumenius, Theophylactus, & Theodoretus. Sic & Diaconis nomen fuit omnibus iis, qui ad gerendam Ecclesiam accesserunt. Nam Antistites omnes sive Episcopi sive Presbyteri in Apostolicis monumentis nuncupantur, *διάκονοι*, *διάκονοι θεοῦ*, vel *χριστοῦ*, vel *ἐκκλησίας*, vel *εὐαγγελίου*, vel *καινῆς διαθήκης*, vel *δικαιοσύνης*, *Ministri*, *Ministri Ecclesiarum*, *Ministri Dei*, vel *Christi*, vel *Evangelii*, vel *novi Fœderis*, vel *justitiæ*. Universus Ordo Ecclesiasticus dictus est *διακονία* *ministerium*. Ex quo Hieronymus in commentariis in Epistolam ad Philemonem verba illa, quæ leguntur Coloss. IV. 17., *Καὶ εἴπατε Ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν Κυρίῳ*, *& dicite Archippo vide diaconiam, quam accepisti in Domino*, ita intellexit, ut Archippum esse Episcopum arbitraretur. His ita positis facile intelligi potest, Clementem, cum de Episcopis & Diaconis commemoravit, omnem Sacrorum Præfectorum cœtum spectasse, quem Apostoli ad regendam Ecclesiam conscripserunt. Nanque quum dixisset, Episcopos & Diaconos ab Apostolis fuisse creatos, statim allatum est illud Isaiæ LX. 17. *Καταστήσω τοὺς ἄρχοντάς σου ἐν εἰρήνῃ, καὶ τοὺς ἐπισκόπους σου ἐν δικαιοσύνῃ*, *Constituam Principes tuos in pace & Episcopos tuos in justitia*. In his enim verbis describendis Clemens mutavit *Ἄρχοντας* *Principes* in *διακόνους* *Diaconos*, ut propheticum oraculum sic efferret, *Καταστήσω τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τοὺς διακόνους αὐτῶν ἐν πίστει*, *Constituam Episcopos eorum in justitia, & Diaconos eorum in fide*. Cur nimirum ille ita ageret, probabilior ea est caussa, quod omnes Ecclesiæ Præfectos communi voce appellare Diaconos solebat. Huc accedit, eum in tota epistola universum Ecclesiastici Ordinis munus *λειτουργίαν* *liturgiam* dixisse, qua voce deinde solum Diaconorum officium significari Veteres jussere. Quæ quidem si accurate perspiciantur, satis perspicuum erit, Clementem Corinthiis tradidisse, Apostolos Divino mandato omnes Ecclesiarum administros delegisse, penes quos sacrorum esse regimen voluerunt. Accipimus autem ex clarissimis litterarum monumentis eorum administrorum Principes fuisse Episcopos, qui potestate & jurisdictione cæteros anteirent, quod quidem Grotius libenter concedit. Igitur auctor nobis est Clemens, Episcopos sive Presbyterorum Prælides ab Apostolis non arbitrio suo, sed Divino numine & jussu fuisse constitutos.

Clementi suppar est Ignatius Martyr, vir Apostolicus & vere *Θεοφόρος*, qui in epistola ad Ephesios dixit: ut Christus Ecclesiæ Moderator est renuntiatus Summi Dei voluntate, sic Episcopos ad Ecclesiæ gubernacula esse admotos Christi sapientissima lege. Hæc ille, *Πρέπον οὖν ἐστὶν κατὰ πάντα τρόπον δοξάζειν Ἰησοῦν Χριστὸν . . . . ἵνα ὑποτασσόμενοι τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ, κατὰ πάντα ἦτε ἡγιασμένοι . . . Καὶ γὰρ Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ ἀδιάκριτον ἡμῶν ζῆν, τοῦ Πατρὸς ἡ γνώμη, ὡς καὶ οἱ ἐπίσκοποι οἱ κατὰ τὰ πέρατα ὁρισθέντες ἐν Ἰησοῦ Χριστοῦ γνώμῃ εἰσιν*, *Decet itaque modis omnibus honorem habere Domino Jesu Christo . . . . ut subjecti Episcopo & Presbyterio sanctitate animum imbuatis . . . Etenim Jesus Christus, insociabilis nostra vita, Patris est sententia, ut & Episcopi per terræ terminos definiti ex Jesu Christi sunt sententia*. Sed plurimum ponderis in iis est, in quibus Ignatius existimavit, Christum loco Dei, Episcopum loco Christi, & Presbyteros loco Apostolici Senatus rem sacram administrare, ut sine Episcopo Ecclesia esse non possit. Ille enim cum in aliis ferme epistolis suis, tum in ea quam ad Smyrnæos misit, sic eos commonefecit, *Πάντες τῷ ἐπισκόπῳ ἀκολουθεῖτε, ὡς Ἰησοῦς Χριστὸς τῷ πατρί, καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ, ὡς τοῖς ἀποστόλοις. τοὺς δὲ διακόνους ἐντρέπεσθε, ὡς Θεοῦ ἐντολήν . . . ἐκείνη βεβαία εὐχαριστία ἡγείσθω, ἡ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον οὖσα, ἢ ᾧ ἂν αὐτὸς ἐπιτρέψῃ. ὅπου ἂν φανῇ ὁ ἐπίσκοπος, ἐκεῖ τὸ πλῆθος ἔστω, ὥσπερ ὅπου ἂν ᾖ Χριστὸς Ἰησοῦς, ἐκεῖ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία*, *Omnes Episcopum sequamini, ut Jesus Christus Patrem, & Presbyterium, ut Apostolos. Diaconos autem revereamini, ut Dei manda-*

tum . . . Rata Eucharistia habeatur illa, quæ sub Episcopo fuerit, vel cui ipse concesserit. Ubi erit Episcopus, ibi & multitudo sit, quemadmodum ubi fuerit Christus Jesus, ibi Catholica est Ecclesia. Hæc tam eximia & tam singularia in Apostolico ævo de Episcopis credi & dici non potuissent, nisi eos Religioni & Ecclesiæ maxima cum auctoritate præesse Christus jussisset.

Antiquissimis his viris adjungendus est Irenæus, qui Polycarpum audiverat, Doctorem Apostolorum ferme æqualem. Is putavit, illos *πρεσβυτέρους majores natu*, quos Paulus Act. xx. 28. evocavit, partim fuisse Presbyteros Ephesinæ Ecclesiæ, partim Episcopos qui Ecclesias ab Ephesiis propius recedentes regebant, ita ut utrisque diceret a Spiritu Sancto munus esse mandatum, quod ad cuiusque peculium pertinebat, *In Mileto*, inquit, *convocatis Episcopis & Presbyteris, qui erant ab Epheso, & a reliquis proximis Civitatibus, quoniam ipse* (Paulus) *festinaret Hierosolymis Pentecosten agere, multa testificans iis, & dicens, quæ oportebat Hierosolymis evenire, adjecit, Scio quoniam non videbitis faciem meam . . . . Attendite igitur & vobis & omni gregi, in quo vos Spiritus Sanctus præposuit Episcopos regere Ecclesiam Domini* Lib. III. cap. XIV. pag. 201. ed. Venetæ an. 1734. Non quærimus equidem an Apostoli mentem Irenæus recte expositam habuerit, sed quid in ea explicanda ipse censuisset. Nanque iis verbis aperte docuit, singulares Ecclesiis Episcopos ab ipso Deo fuisse præfectos.

Sequuntur cæteri Patres, inter quos Origenes dixit, Episcopos sui temporis putasse, præfecturam illam, quam in sacris habebant, sibi esse creditam a Domino in iis verbis, quibus Petrum affatus est, Ecclesiæque eundem Præsidem constituit. Eos quidem non objurgavit eximius Doctor, quasi sacrum aliquem Principatum sibi tribuerent, quem Christus non dedisset, sed solum monuit, ut omnia diligenter gererent, quæ tantæ dignitati congruerent: *Quoniam ii*, inquit, *qui Episcoporum locum sibi vindicant, utuntur & dicto, sicut Petrus, & claves Regni Cælorum a Servatore accepere, docentque ea, quæ ab illis ligata fuerint, hoc est condemnata, eadem & in Cælis ligata, rursus ea, quæ soluta fuerint ab ipsis, eadem & in Cælis esse soluta, dicendum est illos recte loqui, si pariter & facta habuerint, ob quæ dictum est illi, qui erat Petrus*, Tu es Petrus, *sique tales fuerint, ut a Christo super eos ædificetur Ecclesia Tom. XII. in Matth. pag. 286. edit. an.* 1743. Cornelius Romanus Pontifex An. CCXXV. in epistolis suis communi omnium sententia affirmavit, singulis Catholicis Ecclesiis unum esse dandum Episcopum, qui ab ipso Deo eligeretur, & ab eodem Sacerdotium suum acciperet. Nam in Epistola VI. inter Epistolas Romanorum Pontificum in editione Coutantii, quæ est XLVIIII. inter Cyprianicas in editione Oxoniensi & XLVI. in editione Pamelii, attulit Maximum, Urbanum, Sidonium & plerosque Fratres ita loquentes, *Nos Cornelium Episcopum Sanctissimæ Catholicæ Ecclesiæ electum a Deo omnipotente & Christo Domino nostro scimus, nos errorem nostrum confitemur, nos imposturam passi sumus, circumventi sumus perfidia & loquacitate captiosa . . . Nec enim ignoramus, unum Deum esse, unum Christum esse Dominum, quem confessi sumus, unum Spiritum Sanctum, unum Episcopum in Catholica Ecclesia esse debere*. Et in Epistola ad Fabium Antiochenum, quæ est IX. apud Coutantium, scripsit Novatianum, cum is *Episcopatum sibi ἄνωθεν desuper minime concessum, præter fas sibi arrogare & subripere conaretur . . . . ignorasse ἵνα ἐπίσκοπον δεῖν εἶναι ἐν καθολικῇ ἐκκλησίᾳ unum Episcopum esse oportere in Catholica Ecclesia*. Quorsum enim illa pertineant, Episcopos creari a Deo, & Episcopatum *ἄνωθεν desuper* esse constitutum, nisi declarent, Episcopos Divino jure sedere in Ecclesiis? Cyprianum iisdem temporibus Antistitem Carthaginensem & doctissimum sane virum constat fuisse. Is in epistola XXXIII., quæ de lapsis conscripta est, perspicuo dicendi genere usus est ad proferendam Divinam Episcoporum originem: *Dominus noster*, inquit, *cujus præcepta metuere & observare debemus, Episcopi honorem, & Ecclesiæ suæ rationem disponens in Evangelio loquitur & dicit Petro*, Ego tibi dico, quia tu es Petrus, & super istam Petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves

claves Regni Cœlorum, & quæ ligaveris super terram, erunt ligata & in Cœlis, & quæcunque solveris super terram, erunt soluta & in Cœlis, *inde per temporum & successionum vices Episcoporum ordinatio & Ecclesiæ ratio decurrit, ut Ecclesia super Episcopos constituatur, & omnis actus Ecclesiæ per eosdem Præpositos gubernetur. Cum hoc itaque Divina lege fundatum sit, miror quosdam audaci temeritate sic mihi scribere voluisse, quando Ecclesia in Episcopo & Clero sit constituta?* In eandem sententiam loquuntur alii Patres, qui vel Cypriano suppares fuere, vel deinde extiterunt, ut, si omnium testimonia expromerentur, nimis longa esset oratio nostra. Dicamus potius de Hieronymo, Augustino & Epiphanio, quos opinioni suæ favere Grotius existimavit.

VI. Atque parumper enitamur, efficiamusque necesse est, ut Hieronymi mens & sententia perspicua sit, qui, cum in Presbyteri honore solum versaretur, inter omnes Patres optime meruisse de Presbyteris videtur. Accedit porro, eos universos, qui Hierarchiam ab Ecclesia sustulere, auctorem sibi esse Hieronymum maxime jactitasse, in quorum numero sunt Salmasius *in Diss. de Episcopis & Presbyt.*, Blondellus *in Apologia pro sententia Hieronymi*, & Joannes Franciscus Buddeus *in Diss. de orig. & potest. Episcoporum contra Henricum Dodwellum*. Quidquod inter nostros nonnemo eximium Doctorem pro Aerio stetisse in animum induxerit suum? Is est Michael Medina, quem contra dixere Cardinalis Bellarminus *in libro de Clericis cap.* XV., & eruditissimus Petavius *in libro* II. *Hier. Ecclesiast. cap* VIII. Igitur Hieronymi integrum exponamus locum, ex quo Grotius comma delibavit hoc, *Episcopos evasisse majores Presbyteris magis consuetudine, quam dispositionis Dominicæ veritate*. Eum vero ex commentariis in Paulinam Epistolam ad Titum tam accurate persequemur, ut ne Puritanus quidem homo aliquid esse neglectum dolere possit, quod non omissum voluisset. Doctissimus Pater in istis commentariis constituit, eundem esse Presbyterum, qui & Episcopus est. Atque, cur sic haberet, plurimis argumentis usus est, quæ ex Apostolicis Epistolis duxit. Primum protulit, Paulum ad Philippenses epistolam misisse, quam solis Episcopis & Diaconis inscripsit, quin ullum alium inter utrosque ordinem interponeret: Idque animadvertit, in Philippis, quæ una erat Macedoniæ Civitas, complures exsistere non potuisse Antistites eorum similes, qui temporibus suis Episcopi dicebantur. Addit, in Apostolicis Actis cap. 20. commate 17. ab Ephesiis eundem Paulum evocasse τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας *majores natu* hoc est *Presbyteros Ecclesiæ*, quos com. 28. sic affatus sit, *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus* ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ *posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Tenes quorsum hæc evadunt, eosdem sacrorum Pastores appellari Presbyteros & Episcopos. Tum ille promit epistolam ad Hebræos, in qua Divinus Scriptor plebem jussit Principibus suis parere, unam nimirum plebem sive Ecclesiam multis Principibus sive Episcopis, *parete*, inquit, *Principibus vestris, & subjecti estote, ipsi enim sunt, qui vigilant pro animabus vestris*. Hi Principes, quibus una Ecclesia parere debebat, quum plures essent, Presbyteri erant, quamquam Episcopi dicebantur. Postremo recitantur verba, quibus Petrus in prima Epistola Presbyteros ita alloquutus est, ut iis omnem Ecclesiæ gubernationem mandaret, *Presbyteros ergo*, inquit Petrus, *in vobis obsecro compresbyter . . . pascite eum, qui in vobis est, gregem Domini*. Hæc Hieronymus, facile ut concludat, Presbyteros communi consilio olim Ecclesias administrasse. *Postquam autem*, sic ipse rationem aperit suam, *unusquisque eos, quos baptizaverat, suos putabat esse, non Christi, in toto Orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur ceteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret, & Schismatum semina tollerentur . . . Sicut ergo Presbyteri sciunt, se ex Ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subjectos, ita Episcopi noverint, se magis consuetudine, quam dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris esse majores, & in commune debere Ecclesiam regere, imitantes Moysen, qui cum haberet solus præesse Populo Israel, septuaginta elegit, cum quibus Populum judicaret*. Similis est Hieronymo oratio in Epistola ad Evagrium, quam num. LXXXII. *al.* LXXIII. *tom.* IV. *Opp. ed. Martianæi* reperies.

 Quum

Quum enim ex iis Apostolicis locis, quæ allata fuerant in commentariis, docuisset eosdem in Principe Ecclesia esse Episcopos, qui & Presbyteri erant, porro effecit unum deinde Presbyterum esse delectum, qui cæteris antistaret, ne discordia res laberentur. Itaque prodit, Alexandriæ a Marco Evangelista ad Heracleam & Dionysium in moribus fuisse illud receptum, ut *Presbyteri semper unum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominarent. Quid enim facit*, sic pergit, *excepta ordinatione, Episcopus, quod Presbyter non faciat?* Et paulo post, *Ut sciamus traditiones Apostolicas sumptas de veteri Testamento, quod Aaron, & Filii ejus, atque Levitæ in Templo fuerunt, hoc sibi Episcopi, & Presbyteri & Diaconi vindicent in Ecclesia*. Habes exposita ea ferme omnia, quæ de Presbyteris, iisdemque nomine Episcopis Hieronymus litteris consignavit. Hæc in diversas sententias accipiuntur. Qui Puritanorum & Luteranorum partes sequuntur, illi conficiunt eundem fuisse Episcopis & Presbyteris ordinem, idem utrisque munus, eandem dignitatem in Apostolico ævo, quamquam deinde Episcopi Presbyteris moribus antelati fuerunt ad conservandam animorum consensionem. At Grotius colligit, ab ipsis Apostolis delatam esse Ecclesiarum præfecturam Episcopis, quibus Presbyteri parerent, sed nullo Divino mandato, ita ut ea antiquari vel longo intervallo intermitti posset, si hoc e Republica & e Religione foret. Agendum autem nobis est cum solo Grotio, contra quem dicimus in Hieronymianis istis, quæ exprompta sunt, nihil momenti esse ad Divinum tollendum mandatum, ex quo Apostoli Episcopos renuntiavere Presbyteris ordine & potestate majores.

Atque abnui quidem non potest, Hieronymum in animum induxisse suum, Presbyteros eosdem fuisse ac Episcopos, sed hos sic excelluisse deinde, ut Ecclesiam soli administrarent. Fuit illius æqualis Falcidius Diaconus Romanus, qui animo nimis elatus collegas suos inter Presbyteros eminere in muneris dignitate contendebat: *Audio quendam*, inquit Hieronymus in epistola ad Evagrium, *in tantam erupisse vecordiam, ut Diaconos Presbyteris idest Episcopis anteferret ..... quis patiatur mensarum & viduarum minister ut supra Presbyteros se tumidus efferat, ad quorum preces Christi corpus sanguisque conficitur*. Igitur ad coercendam deprimendamque hominis audaciam præstantissimus Doctor optimum esse illud differendi genus censuit, si ostenderet, Presbyteros olim non fuisse infra Episcoporum dignitatem positos, antequam unus deligeretur, qui cæteris præesset. Illud restat, ut quæratur an ab initio utrosque in universo Sacerdotio extitisse pares existimaverit. Duo sunt, quæ in Episcoporum dignitate & nomine continentur, cum ordo, in quo illi constituti ad eximia quædam facienda sacra jus habent, potissimum ad creandos Episcopos alios & Presbyteros, tum auctoritas gubernandæ regendæque Ecclesiæ. Ac Episcopi Presbyteris in ordine maxime præstant, quod Epiphanius in Hæresi 75. contra Aerianos sic expressit, ut doceret ab Episcopis procreari Patres, a Presbyteris vero tantum liberos, Ἡ μὲν γάρ, inquit, ἐστὶ πατέρων γεννητικὴ τάξις. πατέρας γὰρ γεννᾷ τῇ ἐκκλησίᾳ. ἡ δὲ πατέρας μὴ δυναμένη γεννᾷν .... τέκνα γεννᾷ τῇ ἐκκλησίᾳ, *Hic ordo* (episcopalis) *gignendorum Patrum Ecclesiæ vim habet*, *ille vero* (presbyteralis) *non patres*, *sed liberos Ecclesiæ generat*. Patres Epiphanius intelligit Episcopos & Presbyteros, qui ab Episcopis progignuntur, liberos vero pro Christianis accipit, quos per baptismum Presbyteri tollunt.

Redeamus ad Hieronymum. Quoniam is satis cavebat, ne ab Ecclesiæ sententia discederet, neutiquam sane duxit, Episcopos & Presbyteros esse pares in ordine, qui Episcoporum singularis est & amplissimæ quædam Pontificatus munia complectitur. Quinimo hoc summum se caput affirmavit, in quo Presbyteros Episcopi antecellunt, *Quid enim facit*, ait, *excepta ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat*. Puritani perperam agunt, qui hæc verba ad solos Episcopos contrahunt, qui Hieronymianæ ætatis erant æquales perinde ac Presbyteris ante illud ævum ordinare licuerit. Nanque Hieronymus, cum dixit, nihil *Episcopos facere, excepta ordinatione, quod Presbyteri non faciunt*, id tempus spectavit, in quo nihil præcipuum, excepta ordinatio-

natione, Episcopis tribuebatur. Quodnam vero hujusmodi tempus commemorari potuisset, nisi apostolicum? Etenim postea non solum jure creandorum Sacerdotum, sed multis aliis rebus Episcopi cæteros Pastores superabant. Accedit quod Hieronymus manifestis verbis declaravit Episcopos Divinæ legis jussu a Presbyteris in ordine esse diversos, nec illorum munus ab Apostolorum arbitratu originem cepisse. Postquam enim ille Episcopis potestatem creandorum Sacerdotum tribuisset, quam Presbyteris ab Ecclesiarum primordiis ademit, ita perorat in epistola ad Evagrium, ut concludat, in Ecclesia ab initio eandem esse Ministrorum descriptionem, quæ erat in Synagoga, *Quod Aaron*, inquit, *& Filii ejus atque Levitæ in Templo fuerunt, hoc sibi Episcopi, & Presbyteri & Diaconi vindicent in Ecclesia*. Sic enim rem expressit, quasi docuisset, Episcopos a Presbyteris & utrosque a Diaconis ea Divini juris auctoritate distare, ex qua summus Templi Pontifex inter Sacerdotes eminebat, & Sacerdotes Levitis præstabant. Hunc ad locum Presbyterianorum tota factio perhorrescit. Blondellus enimvero in *Apologia* & Salmasius *in dissertatione de Episcopis & Presbyteris*, quamvis fidenter promisissent, sese propediem explicaturos, quid Hieronymus sentiret, cum Ecclesiæ Hierarchiam eandem esse commemoravit, ac illam, quæ erat in Templo, fidem tamen nunquam liberavere suam. Ludovicus autem Cappellus & Buddeus integrum comma neglexerunt, quod Puritanis exprobravit *in Dissertat. 12. cap.* XXVIII. doctissimus Hammondus.

Igitur sequitur Hieronymum existimasse, Pastores omnes, qui in apostolico ævo floruerunt, non unius esse ordinis, idque in commentariis ad Paulinam epistolam, & in litteris ad Evagrium oratione sua studuisse, ut Episcopos & Presbyteros in potestate tantum gubernandæ Ecclesiæ esse pares evinceret. Ac ille quidem Episcopos non tanquam primi ordinis Antistites, sed veluti Rectores & Moderatores Ecclesiarum respexit. Nanque in iisdem illis commentariis Episcopum docuit *nomen esse officii* sive regiminis & præfecturæ. Ea est appellationis ratio apud Græcos & Latinos scriptores, ad quos eximius Doctor & Græci Latinique sermonis consultissimus prorsus spectavit. Apud Hesychium enimvero Ἐπίσκοπος dicitur *βασιλεὺς* & *φύλαξ* tum *Rex* tum *Custos*. Hectorem Trojanorum & Troiæ *ἐπίσκοπον* Iliadis *ω*, 742. uxor sua vocavit. In Avibus Aristophanis inter Dramatis personas unus est ὁ Ἐπίσκοπος, qui cum potestate ad novam inspiciendam regendamque Civitatem erat delectus. Is ita loquitur,

Ἐπι. *Ἐπίσκοπος ἥκω δεῦρο, τῷ κυάμῳ λαχὼν*
Εἰς τὰς νεφελοκοκκυγίας . . . .
Epi. *Episcopus ego huc venio, sortitu fabæ*
Ad Nephelococcygias . . . . .

In quem locum Scholiastes hæc scripsit, *Οἱ παρ' Ἀθηναίων εἰς τὰς ὑπηκόους πόλεις ἐπισκέψασθαι τὰ παρ' ἑκάστοις πεμπόμενοι ἐπίσκοποι καὶ φύλακες ἐκαλοῦντο. οὓς οἱ λάκωνες ἁρμοστὰς ἔλεγον*, *Illi qui ab Athenienfibus ad Civitates mittebantur Imperio suo subjectas, ut rerum ibi statum inspicerent, Episcopi & Custodes vocabantur, quos Lacedæmonii Harmostas vocabant*. Constat autem inter omnes publicam Harmostis fuisse procurationem, qualem apud Romanos habuere Proconsules aut Proprætores, qui temporibus Reipublicæ in provincias veniebant, vel Præsides sub Imperatoribus. Harpocratio Harmostas exposuit *Ἄρχοντας Magistratus, qui a Lacedæmoniis ad Urbes Imperii sui mittebantur*. Hesychius Harmostam intellexit *curatorem Civitatis Imperio obtemperantis*. De Episcopis porro tanquam publicis gubernatoribus meminere Pollux in lib. III. cap. 3. Suidas & Pasfardus cap. XXXV. de Republica Athenienfium. Accedimus ad Latinos, quorum institutis Magistratus Municipalis Episcopus nuncupabatur. Cicero in epistola 11. lib. VII. ad Atticum scripsit, sese *Terræ Campanæ & maritimæ oræ* a Pompeio constitutum esse *Episcopum, ad quem delectus & summa negotii referretur*. Arcadius Imperator in *Pandectis l ult. §. 7. Tit. de muner, & Honor.* Episcopos vocat, *qui præsunt pani & cæteris venalibus rebus*, quæ Civitatum Populis ad quotidianæ vitæ rationem usui sunt. Sed hæc prætereunda sunt, de quibus Pancirolus *de Magistratibus*

tibus municipalibus & præsertim Meursius *in Antiq. Atticis*.

Noverat Hieronymus, non modo apud Philippos, sed Ephesi & in aliis Ecclesiis multos extitisse Pastores, quos Episcopos Apostoli dixere. Quumque eos principis ordinis Pontifices esse non potuisse eam ob causam duceret, quod plures in una Urbe manerent, facile effecit plerisque apostolicis Ecclesiis solos Presbyteros præfuisse, qui communi consilio rem Catholicam gubernarent, & Episcopi hoc est quasi sacrorum moderatores vocarentur. Illas nimirum partes, quæ versantur in jubendis canonibus, in conservanda Religione, in administrandis plerisque sacramentis, in gerenda cœlesti jurisdictione, & in vindicanda Ecclesiæ salute Presbyteris, iisdemque nomine solum Episcopis esse communes Hieronymus arbitratus est ita, ut hæc & alia complura non singulari alicujus auctoritate, sed omnium consilio & scito peragerentur. Hæc ille sensit, quem contra complures docti viri dicunt, Presbyteros, quos Apostoli Episcopos vocavere, summos fuisse Antistites, eorumque veluti collegium in aliquibus Urbibus extitisse, a quibus facile capi possent, qui novis & natis in diem Christianis communitatibus præficerentur. Istud enim in primordiis Christianæ Reipublicæ Apostolos factitasse censent, cum dignos viros, qui Pontificatum susciperent, ubique invenire non liceбat: de quo alias dicetur. Nunc Hieronymi mentem explicare pergamus. Is porro veterem Ecclesiarum statum, qui plures sine ullo Præside complectebatur Presbyteros, credidit, plerisque Apostolis nondum demortuis, fuisse mutatum, ut deinde unus ab omnibus renuntiaretur, qui cæteris ad conservandum animorum consensum præesset in gerendo gubernandi munere, idem qui primi ordinis Episcopus esset & universas summi Sacerdotii partes expleret. Itaque plane intelligi par est, quorsum valeant ista, quæ sunt in epistola ad Evagrium, *Alexandriæ a Marco Evangelista usque ad Heraclam & Dionysium Episcopos* in more fuisse, *ut Presbyteri semper unum ex se electum in excelsiori gradu collocatum Episcopum nominarent*; & hæc alia, quæ descripta sunt ex commentariis in paulinam epistolam ad Titum; *In toto orbe decretum esse, ut unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret*: . . . atque idcirco nos Episcopos debere, *se magis consuetudine, quam dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris esse majores*. Omnis hæc oratio eo evadit, ut declaret, principio sacram regendæ cujusque Ecclesiæ auctoritatem penes Presbyterium resedisse in ævo apostolico, donec unus ei præses daretur, ad quem cuncta negotia referrentur.

Quapropter Hieronymi sententia, quæ hactenus explicata est, in angustum concludatur, ut paucis intelligi possit: Si nimirum ad Episcopos veluti Ecclesiarum gubernatores respicias, eorum sacer hic magistratus in priscis sive apostolicis institutis nititur, sin ad eosdem spectes quasi ad illos, qui in amplissimo Pontificatus gradu collocati sunt summumque Sacerdotium gerunt, ipsorum ordo Christum habet auctorem. Nanque in gubernandi regendique jure Presbyteri olim Episcopis pares fuere: Illi nanque communi consilio Ecclesias procurabant, antequam consuetudo apostolica oriretur, quæ ad Episcopos omnium sacrorum regimen transtulit: Sed hæc si tollatur, iis licebit ad pristinam aspirare dignitatem. Sic enim Hieronymus, qui sane de Episcopis contra existimavit, atque antiquitas docebat. Nam reliquorum Patrum vetus est opinio, Episcopos Divino jure Ecclesiarum gubernacula & capessere & tractare, sive iis summam gerendarum Ecclesiarum potestatem *non sola consuetudine, sed dispositionis Dominicæ veritate* convenire, quod alias pluribus disseretur. Qualiscunque vero Hieronymi sit sententia, certe Arminiano nostro non favet, qui arbitratur, Episcopos ex apostolicis tantum moribus primi ordinis Antistites fuisse constitutos idque habuisse, ut Presbyteros sacerdotio antecellerent.

VII. Accedamus ad Augustinum & Epiphanium, qui nullum Divinum mandatum de creandis principis ordinis Præsulibus proferre Grotio videntur: Sed is plane fallitur. Augustinus quidem in Epistola LXXXII. olim XIX. *tom.* II. *opp.* docet, *Episcopatum presbyterio esse majorem secundum honorum vocabula quæ Ecclesiæ usus obtinuit*. Sed quo

quo hæc dixerit loco, intelligi convenit: Scripsit ille ad Hieronymum, virum ingenio eximium, omni liberali doctrina præstantissimum, & de Religione atque Ecclesia optime meritum. In eo scilicet fuit officio, ut pluribus honesti animi significationibus tantum Doctorem prosequeretur. Inter cætera, quæ summæ existimationis erant argumenta, modestissimis verbis dixit, sese *multis in rebus Hieronymo esse minorem*, utcunque elogia, quibus utrosque Ecclesia afficiebat, majorem sui honorem continerent: *Quamquam*, inquit Augustinus, *secundum honorum vocabula, quæ jam Ecclesiæ usus obtinuit, Episcopatus presbyterio major sit, tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est*. Hæc qui crederet ad detrahendam Episcoporum Ordini Divinam originem pertinere, næ is amplissimorum virorum dignitatem metietur ea oris verecundia, qua de seipso quisque loqui solet. Quinimo morem illum Augustinus, quem *Ecclesiæ usum* dixit, Divina lege esse institutum, eaque firmatum censuit. Nam in eo libro, quem *de Hæresibus* scripsit *ad QuodvultDeum cap.* LIII. *tom.* VIII. *opp. ed. Par. S. Maur*, Aerium in Hæreticorum numero reposuit, *qui Presbyterum ab Episcopo nulla ratione discernebat*. Atque nefas erat aliquem Hæreticis adscribi, nisi ea docentem, quæ Divino juri essent contraria. De Augustino hactenus equidem. Epiphanius autem, cum contra Aerium de primo capite Paulinæ Epistolæ ad Philippenses disputaret, illud ita explicavit, ut ab Ecclesiæ incunabulis tres fuisse sacrorum administrorum ordines declararet Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum in eo ipso commate, quod Grotius descripsit. Illud *in Hæresi* 75. legitur, Ἔγραψεν, inquit, ὁ ἅγιος Ἀπόστολος ἐπισκόποις καὶ διακόνοις. Οὐ γὰρ πάντα εὐθὺς ἠδυνήθησαν οἱ ἀπόστολοι καταστῆσαι. Πρεσβυτέρων γὰρ ἐγίνετο χρεία, καὶ διακόνων, διὰ γὰρ τῶν δύο τούτων τὰ ἐκκλησιαστικὰ δύναται πληρωθῆναι. Ὅπου δὲ οὐχ εὑρέθη τις ἄξιος ἐπισκοπῆς, ἔμεινεν ὁ τόπος χωρὶς ἐπισκόπου. Ὅπου δὲ γέγονε χρεία, καὶ ἦσαν ἄξιοι ἐπισκοπῆς, κατεστάθησαν ἐπίσκοποι. Πλήθους δὲ μὴ ὄντος, οὐχ εὑρέθησαν ἐν αὐτοῖς πρεσβύτεροι κατασταθῆναι, καὶ ἠρκέσθησαν ἐπὶ τῷ κατὰ τόπον μόνῳ ἐπισκόπῳ κ. λ. *Scripsit Apostolus Episcopis & Diaconis. Neque enim subinde omnia ab Apostolis ordinari poterant: & quidem Presbyteris in primis & Diaconis opus erat, a quibus videlicet ambobus Ecclesiastica negotia administrari possent. Quare ubi nondum Episcopatu dignus aliquis occurrebat, nullus ei loco præpositus est Episcopus. At ubi & necessitas postulabat, nec eorum, qui Episcopatu digni erant, copia deerat, ibi Episcopi constituti. Sed cum haud magna multitudo foret, reperiri nulli potuere, qui Presbyteri crearentur, unde solo Episcopo contenti fuerunt*. Ex his Grotius effecit, aliquas ab Apostolis fuisse conditas Ecclesias, quæ solo Presbyterorum consilio regerentur, nec ullam Episcopi operam desiderarent. Sed Epiphanius id ne suspicatus est quidem. Hic enim Apostolos docuit, Ecclesias ita constituisse, ut non in omnibus Episcopos simul & Presbyteros crearent, sed in iis, in quibus vir aliquis eximius non reperiebatur, tantum Presbyteros & Diaconos renuntiarent, in aliis vero Episcopum solum scriberent, si quem dignum invenirent, qui ad eam dignitatem accederet, nec Episcopo Presbyteros adjungerent, si nulli essent, qui gerere Sacerdotium recte possent. Atque hanc caussam attulit, quamobrem Apostolus epistolam ad Philippenses Episcopis solum & Diaconis inscriberet.

VIII. Jamvero refellamus illud necesse est, quod quasi opinioni accommodatum fuit Grotius affirmavit, potestatem Χειροτονίας (*ordinandi*) Presbyterorum esse omnium communem, si modo illam, sublato Episcoporum contemptu, sibi adscribant. Nam quid magis universæ contrarium esse possit antiquitati, quæ optima Divini juris interpres est? Docemur enim perpetua illius fide, jus, quod versatur cum in conferendo Sacerdotio, tum in dandis gradibus, per quos ad Sacerdotium pervenimus, Episcopis ita fuisse tributum, ut illud sibi vindicare Presbyteris nunquam licuisset. Antiquorum Patrum canones Clericos omnes a solis Episcopis ad sacros admoveri ordines jubent. Qui primus inter Apostolicos reponitur, Ἐπίσκοπος, inquit, Χειροτονείσθω ὑπὸ Ἐπισκόπων δύο, ἢ τριῶν, *Episcopus a duobus, vel tribus Episcopis ordinetur*, Secundus vero ita sciscit, Πρεσβύτερος ὑπὸ ἑνὸς Ἐπισκόπου Χειροτονείσθω καὶ Διάκονος, καὶ οἱ λοιποὶ Κληρικοί, *Presbyter ordinetur ab uno Episcopo, nec non Diaconus & reliqui Clerici*.

rici. In illis, quæ dicuntur Clementis διατάξεις (*constitutiones*) lib. III. cap. 11. tam Episcopum, quam Presbyterum, Diaconum & Hypodiaconum ab Episcopis in honore & gradu quemque suo esse constituendos auctor declarat ex Apostolorum mandato. Idem in libro VIII. cap. 28. Presbyteris fas esse negat, Presbyteros aliosque Clericos consecrare. Chrysostomus, qui Presbyterorum rebus plurimum studuit, Timotheum effecit non Presbyterum, sed esse Episcopum, quod Apostolus ei ἐπιθέσιν τῶν χειρῶν *potestatem ordinandi* crediderit: Διάκονος, inquit, ὁ ἐπίσκοπος ἐλέγετο. Διὰ τοῦτο γράφων καὶ Τιμοθέῳ ἔλεγε, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον, ἐπισκόπῳ ὄντι· ὅτι γὰρ ἐπίσκοπος ἦν, φησὶ πρὸς αὐτὸν, Χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, *Ipse Episcopus vocabatur Diaconus. Idcirco ad Timotheum scribens*, inquit, Diaconiam idest ministerium tuum imple, *quum tamen ille Episcopus esset: quod constat ex verbis illis ad eundem scriptis*, manus cito nemini imposueris, *Hom. I. in Philipp. tom. IV. in edit. Francofordiensi*. Quumque præstantissimus sane & disertissimus Doctor Paulinam mentem I. *Tim*. IV. 14. explicaret, οὐ περὶ, ait, πρεσβυτέρων φησὶν ἐνταῦθα, ἀλλὰ περὶ ἐπισκόπων· οὐ γὰρ δὴ πρεσβύτεροι τὸν ἐπίσκοπον ἐχειροτόνουν, *non de Presbyteris hoc in loco, sed de Episcopis* (Apostolus) *loquitur: Neque enim profecto Presbyteri ipsum Episcopum ordinant*. Quibus verbis ille declaravit, legem, quæ Presbyteros a jure ordinandi arcebat; cum ipso Episcoporum munere esse ortam, & ab eodem Auctore perlatam qui Episcopos creaverat. Hanc ad conservandam legem Ecclesia summo studio advigilavit, ita ut si quos in aliquo Sacerdotii gradu positos a Presbyteris videret, eos statim abdicaret, sive potius eos nunquam in Clericorum fuisse numero doceret. Constat Episcopos ex Ægypto, Thebaide, Libya & Pentapoli in Alexandrina Synodo fuisse congregatos, eosdemque pro Athanasio Alexandriæ Antistite epistolam ad omnes Christiani Orbis Præsules & præsertim ad Julium Romanum Pontificem misisse: in qua sanctissimi Patres illud sibi sumunt, perinde atque certum & commune esset omnium dogma, Presbyteros præditos non esse potestate ordinandi. Adductus erat in crimen Athanasius, quasi Ischyræ sacra factitanti inferri vim jussisset: At illi objecere nec Athanasium cum Ischyra sic egisse, nec Ischyram fuisse Presbyterum, quod a Collutho in Sacerdotio constitutus esse dicebatur, qui non Episcoporum, sed Presbyterorum ordini erat adscriptus. Afferamus eorum verba, Οὗτος δέ ἐστιν ὁ πολυθρύλλητος Ἰσχύρας, ὁ μήτε ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας χειροτονηθεὶς, καὶ ὅτε τοὺς ὑπὸ Μελιτίου κατασταθέντας πρεσβυτέρους Ἀλέξανδρος ἐδέχετο, μηδὲ ἐκείνοις συναριθμηθείς. οὕτως οὐδὲ ἐκεῖθεν κατεστάθη. πόθεν οὖν πρεσβύτερος Ἰσχύρας; τίνος καταστήσαντος; ἆρα Κολλούθου; τοῦτο γὰρ λοιπόν. Ἀλλ' ὅτι Κόλλουθος πρεσβύτερος ὢν ἐτελεύτησε, καὶ πᾶσα χεὶρ αὐτοῦ γέγονεν ἄκυρος. καὶ πάντες οἱ παρ' αὐτοῦ κατασταθέντες ἐν τῷ σχίσματι λαϊκοὶ γεγόνασι, καὶ οὕτω συνάγονται, δῆλον, καὶ οὐδενὶ καθέστηκεν ἀμφίβολον, πῶς οὖν ἰδιώτης ἄνθρωπος, καὶ οἰκίσκον οἰκῶν ἰδιωτικὸν, ποτήριον ἔχειν μυστικὸν πιστευθείη, *Hic est ille toties rumoribus jactatus Ischyras, qui neque ab Ecclesia electus Presbyter, neque cum a Meletio constitutos Presbyteros Alexander in Ecclesiam recipiebat, in eorum numero unquam habitus fuit. Ita nec illinc quidem constitutus est. Unde igitur Presbyter est Ischyras? aut a quonam ordinatus? Utrum a Collutho? Hoc enim restat. Atqui Colluthum in Presbyteratu mortuum esse, & omnem ab illo factam manuum impositionem irritam, omnesque, quos in schismate ordinaverat ille, ad laicorum gradum redactos, & inter laicos in Ecclesia congregari notum est, nec ulli omnino dubium. Quinam ergo privatus homo, & privatam domunculam incolens, mysticum credatur habere poculum*, apud Athanasium in Apolog. tom. I. pag. 193. ed. Paris. CIↃIↃCXCVIII. Itaque Sardicensis Synodus in Can. XIX. quosdam Presbyteros, quos Eutychianus & Musæus, ambo Presbyteri ad Sacerdotium evexerant, profanorum hominum loco esse reponendos sancivit. Cur ita Ecclesia decreverit, facile intelligi potest. Putavit enim, jure quod ad sacrandos Clericos valeret, Presbyteros omnino caruisse, ut si illud exercerent, ex novi Fœderis lege nihil agere existimarentur. Si enim contra senserit, hoc in judicando consilium cepisset, ut quos Presbyteri sacraverant, tametsi injustos esse Clericos duceret, attamen veluti eximii ordinis homines

nes nec prorsus profanos haberet. Quemadmodum Ecclesia in Episcopis & Presbyteris eos censuit, quos Meletius fecerat Episcopus, qui tamen omni abdicatus fuerat Sacerdotio. Ex quo sequitur, Presbyteris ne Episcoporum quidem concessu aut mandato eam fieri potestatem, quæ ad χειροτονίαν (ordinationem) spectaret.

Prolatus est a novis Catharis & Puritanis Canon XIII. Ancyranus, cujus sententia esse videtur, Chorepiscopos & Presbyteros sæpe ad constituendos Clericos accessisse, si hoc ipsum eis Episcopus Civitatis mandaverit. Mentem vero illi Ancyranorum Patrum non tenuere, quæ modo paucis expromenda est. Canon quidem in Codice Justelliano græce conceptus est in hæc verba, Χωρεπισκόποις μὴ ἐξεῖναι, πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χειροτονεῖν. ἀλλὰ μηδὲ πρεσβυτέρους πόλεως, χωρὶς τοῦ ἐπιτραπῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου μετὰ γραμμάτων, ἐν ἑτέρᾳ παροικίᾳ, *Chorepiscopis non licere Presbyteros, aut Diaconos ordinare; sed neque Urbis Presbyteros, nisi cum litteris ab Episcopo permissum fuerit, in aliena Parochia*. Dionysius Exiguus pro μηδὲ πρεσβυτέρους πόλεως *neque Presbyteros Civitatis* legit μηδὲ πρεσβυτέροις *neque Presbyteris*, & pro ἐν ἑτέρᾳ παροικίᾳ *in aliena Parochia* substituit ἐν ἑκάστῃ παροικίᾳ *in unaquaque Parochia*: Nanque sic canonem convertit, *Chorepiscopis non licere Presbyteros vel Diaconos ordinare, sed neque Presbyteris Civitatis sine præcepto Episcopi vel litteris, in unaquaque Parochia*. At Isidorus & Hervetus nonnulla adjunxerunt, *sed nec Presbyteris*, inquiunt, *Civitatis, sine Episcopi præcepto, amplius aliquid imperare, vel sine auctoritate litterarum ejus in unaquaque Parochia aliquid agere*. Illi forte in Codicem inciderunt, in quo Canon ita legebatur, Ἀλλὰ μηδὲ Πρεσβυτέροις πόλεως, χωρὶς τοῦ ἐπιτραπῆναι ὑπὸ τοῦ Επισκόπου, πλέον τι ἐπιτάττειν, ἢ καὶ μὴ μετὰ γραμμάτων αὐτοῦ ἐν ἑτέρᾳ παροικίᾳ τι ποιεῖν. In ea græcorum latinorumque Codicum varietate quidnam Ancyrani Patres consultaverint & verbis expresserint, cum ignarissimis intelliges. Ac Zonaras quidem & Balsamon, cum codicem sequuti essent illius similem, quem Justellus in Bibliotheca juris Canonici veteris evulgavit, arbitrati fuerunt in Ancyrana Synodo convenisse, ut Chorepiscopi prohiberentur injussu Episcopi non modo Presbyteros & Diaconos consecrare, qui in agris sacra facerent, sed multo magis eos Presbyteros, qui in Urbe munus suum obirent. Existimaverat aliquis, cui Hervetianus codex placuit, Ancyranos Patres de Chorepiscopis & Presbyteris urbicis egisse; nec tamen de utrisque idem ipsum decretum voluisse: De Chorepiscopis quidem id rogasse, ut iis sine Episcopi mandato nec Presbyteros nec Diaconos in rusticanis Ecclesiis facere liceret, de urbicis autem Presbyteris, ut ipsi sacram ullam rem in Ecclesia gerere non possent, nisi concedente Episcopo. Isti quidem Interpretes non male differunt. Attamen Canon, qualis legitur apud Dionysium Exiguum, porro explicandus est, tum quod Dionysius optimis Codicibus usus est, tum quod in eo plurimum momenti esse ad tollendam Hierarchiam Puritani obstrepunt. Perspicuum est, Dionysiani auctores Canonis non modo Chorepiscopis sed Presbyteris urbicis dedisse cujusque Clericos ordinis consecrare, si Episcopus Civitatis jusserit. Dicimus autem tam Chorepiscopos, quam illos Civitatis Presbyteros, quos Ancyrana Synodus commemoravit, non in numero extitisse simplicium Presbyterorum, sed veros fuisse Episcopos, qui summum rite Sacerdotium susceperint. Atque multi quidem ex nostris hominibus Turrianus *in Not. ad Can.* LIV. *Concil. Nicæn. Arab.*, Antonius Augustinus *in lib.* VI. *Tit.* I. *Epit. juris Canon.*, Bellarminus *in lib.* I. *cap.* VII. *de Clericis*, Cabassutius *in Notit. Concil. cap.* VIII. & Petrus de Marca *Conc. lib.* II. *cap.* XIII. in animum suum induxere, Chorepiscopos a Presbyteris nec auctoritate, nec munere esse diversos, nisi quos Σχολάζοντας ἐπισκόπους *vacantes Episcopos* rusticanis regionibus Ecclesia assignasset. His auctoribus concinunt Salmasius sive Walo Messalinus *in cap.* V., Spalatensis *in part.* I. *lib.* II. *cap.* IX., & omnes fere Puritani. Sed nihilosecius, contra atque isti sentiunt, antiquitas non alios habuit Chorepiscopos, quam eos, quibus Episcopalis dignitas esset adjuncta. Antiochena Synodus de iis ita dicit in Canone X., Τοὺς ἐν ταῖς κώμαις, καὶ ταῖς χώραις, ἢ τοὺς καλουμένους Χωρεπισκόπους, εἰ καὶ Χειροθεσίαν εἶεν Επισκόπων εἰλη-

φῶνται, *Qui in vicis vel rusticanis regionibus Chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem Episcopalem perceperint & ut Episcopi consecrati sint.* Unus vero Athanasius satis effecit, ne diu de Chorepiscopis quæratur: Nam in Apologia II. eos tanquam majores sacrorum Antistites a simplicibus Presbyteris disjunxit. ὁ Μαρεώτης, inquit, Χώρα τῆς Ἀλεξανδρείας ἐστὶ, καὶ οὐδέποτε ἐν τῇ χώρᾳ γέγονεν ἐπίσκοπος, οὐδὲ χωρεπίσκοπος . . . . ἕκαστος δὲ τῶν πρεσβυτέρων ἔχει τὰς ἰδίας κώμας μεγίστας, *Mareotes regio est Alexandrina, in qua nunquam Episcopus fuit, aut Chorepiscopus . . Presbyteri autem singuli suos vicos habent maximos.* Itaque Chorepiscoporum caussa contra eos, qui Episcopalem iis honorem ademere, fortiter excellenterque evicta est ab eruditis viris, in quibus sunt Dionysius Petavius *in lib.* III. *cap.* XI. *Eccles. Hier.*, Barlovius Episcopus Anglus, Hammondus *in Diss.* III. *cap.* VIII. *contra Blondellum*, Beveregius *in Not. ad Can.* XIII. *Conc. Ancyr. Pand. tom.* II., Caveus *in P.* I. *cap.* VIII. *Prim. Christ.*, quin & ipse Blondellus, qui pro Chorepiscopis longam dissertationem ad refellendum Marcam conscripsit. Jamvero, quod rei caput est, dispiciamus, cujus dignitatis illos esse Presbyteros Ancyrani Patres existimaverint, quibus jus sacrandi Presbyteros & Diaconos ademere, nisi istud Episcopus eis commiserit. Simplices quidem esse non potuere Presbyteri, quod his ante Ancyranam Synodum faciendæ χειροτονίας *ordinationis* potestas nunquam delata est. Nanque si unquam ea esset illis data, hanc certe rem non tacuissent superioris temporis Concilia, Patres, omnesque Scriptores, qui de Presbyteris disseruerunt. Igitur si quos in Ecclesiæ historia Episcopos extitisse reperiemus, qui inter urbicos Presbyteros fuerunt & inter illos locum sibi vindicarunt, profecto eos esse dicendum est, quibus omnes Summi Sacerdotii partes liceret explere, Episcopo Civitatis permittente. Atque de Episcopis iisdemque urbicis Presbyteris loquitur Ancyrana ipsa Synodus in canone XVIII. & canoni, quem explicamus, plurimum lucis affert: Εἴ τινες Ἐπίσκοποι κατασταθέντες, καὶ μὴ δεχθέντες ὑπὸ τῆς παροικίας ἐκείνης, εἰς ἣν ὠνομάσθησαν, ἑτέραις βούλοιντο παροικίαις ἐπιέναι, καὶ βιάζεσθαι τοὺς καθεστῶτας, καὶ στάσεις κινεῖν κατ' αὐτῶν, τούτους ἀφορίζεσθαι. Ἐὰν μέντοι βούλοιντο εἰς τὸ πρεσβυτέριον καθέζεσθαι, ἔνθα ἦσαν πρότερον πρεσβύτεροι, μὴ ἀποβάλλεσθαι αὐτοὺς τῆς τιμῆς, *Si qui Episcopi ordinati sunt, nec recepti ab illa Parochia, in qua fuerant denominati, voluerintque alias occupare Parochias, & vim Præsulibus inferre, seditiones adversus eos excitando, hos abjici placuit. Quod si voluerint in Presbyterii ordine, ubi prius fuerant, ut Presbyteri residere, non abjiciantur propria dignitate.* Quisque ex eo canone percipit, nonnullos Ancyranis temporibus fuisse Episcopos, qui ab Ecclesiis, ad quas regendas discesserant, quum recepti non essent, in urbe aliqua Presbyteris sese adscribere solebant. Hos Præsules, qui ad Presbyterium redibant, quasi non infrequentes commemorant Antiocheni Patres in canone decimo octavo, in quo *Episcopos ordinatos ad Parochiam minime, cui erant ordinati, accedentes, non suo vitio, sed quod eos aut Populus vitabat, aut propter aliam caussam non tamen eorum vitio perpetratam*, jubent *esse & honoris & ministerii participes, dummodo nihil molesti Ecclesiæ rebus extiterint, in qua ministrant.* Alia porro in more Majorum erat ratio, ob quam Presbyterorum Senatus Episcopis sæpe compleretur. Nanque consilium a Veteribus captum est, ut Episcopos, qui ab Hæresi vel Schismate ad Catholicam Ecclesiam venirent, Clero adcenserent. Sic Nicæna Synodus, quæ Ancyranæ suppar fuit, in canone octavo sancivit, ut Cathari hoc est Novatiani, si qui ab animo hæresin depellerent, in eodem quem habebant, gradu reciperentur, ac si quidem nullus in urbe esset Episcopus, illi ipsi locum occuparent, sin quis Episcopus urbem regeret, Presbyteri dignitatem sibi tribuerent, nisi titulo magis eximio eos afficere vellet Catholicus Episcopus: *Ubicunque vero*, ait Synodus, *sive in municipiis, sive in Civitatibus ipsi soli reperti fuerint ordinati: qui inveniuntur in Clero, in eodem habitu perseverent. Ubi autem Catholicæ Ecclesiæ Episcopo, vel Presbytero constituto, quidam ex illis adveniunt, certum est, Episcopum Ecclesiæ habere Episcopi dignitatem.* Ὁ δὲ, sic pergit, ὀνομαζόμενος παρὰ τοῖς λεγομένοις Καθαροῖς Ἐπίσκοπος, τὴν τοῦ Πρεσβυτέρου

τιμὴν

τιμὴν ἕξει. πλὴν εἰ μὴ ἄρα δοκοίη τῷ Ἐπισκόπῳ τῆς τιμῆς τοῦ ὀνόματος αὐτὸν μετέχειν. εἰ δὲ τοῦτο αὐτῷ μὴ ἀρέσκοι, ἐπινοήσει τόπον ἢ Χωρεπισκόπου, ἢ πρεσβυτέρου, ὑπὲρ τοῦ ἐν τῷ κλήρῳ ὅλως δοκεῖν εἶναι, ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο Ἐπίσκοποι ὦσιν, *Is autem qui nominatur apud eos, qui Cathari dicuntur, Episcopus, honorem presbyterii possidebit; nisi forte placuerit Episcopo nominis eum honore censeri. Si vero hoc ei minime placuerit, providebit ei aut Chorepiscopatus, aut Presbyterii locum, ut in Clero prorsus esse videatur, ne in una Civitate duo Episcopi probentur existere.* His de caussis complures Presbyteri iidemque Episcopali potestate in Orientis Provinciis versabantur, iis temporibus cum Ancyrana Synodus coacta est. Qui quidem quum fidenter vel temere munia Summi Sacerdotii peragerent & Clericos omne genus crearent, de iis Synodus legem condidit, ne eam rem deinde auderent sine Episcopi mandato. Itaque satis explicatus est canon decimus & tertius Ancyranus, qui contra Catholicam Hierarchiam facere videbatur. Cætera, quæ Puritani afferunt, nullam vim habent, quamquam ea omnia refellenda susceperunt doctissimi viri & præsertim Dionysius Petavius in *lib.* II. *cap.* IX. *de Eccl. Hier.* contra Salmasium, & Binghamus in *lib.* II. *cap.* III. *Originum Ecclesiasticarum*. Quapropter summa veterum omnium consensio est, munus, quod positum est in sacrandis Clericis, ad solos Episcopos pertinere. Eam firmant duo Presbyterorum Patroni, Hieronymus & Chrysostomus, qui sic docet, Οὐ πολὺ τὸ μέσον αὐτῶν πρεσβυτέρων καὶ ἐπισκόπων. Καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ διδασκαλίαν εἰσὶν ἀναδεδεγμένοι, καὶ προστασίαν τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἃ περὶ ἐπισκόπων εἶπε, ταῦτα καὶ πρεσβυτέροις ἁρμόττει. Τῇ γὰρ χειροτονίᾳ μόνῃ ὑπερβεβήκασι, καὶ τοῦτο μόνον δοκοῦσι πλεονεκτεῖν τοὺς πρεσβυτέρους, *Inter Episcopum & Presbyterum interest ferme nihil. Quippe & Presbyteris munus docendi & Ecclesiæ cura permissa est, & quæ de Episcopis dixit Paulus, ea etiam Presbyteris congruunt, sola quippe ordinatione superiores illi sunt, atque hoc tantum plus quam Presbyteri habere videntur, Hom.* XI. *in* 1. *Timot.* III. 8. *Tom.* VI.

Persequamur, quæ contra Antiquitatis consensum Grotius disputavit. Ille enim dixit, Veteres, qui Presbyteris jus ordinandi non inesse docuerunt, in eam sententiam esse intelligendos, perinde atque Presbyteri prohiberentur, ne illud, contempto Episcopo, exercerent. Quapropter attulit canonem III. Concilii Carthaginiensis IV., in quo sancitum est, ut Episcopo Presbyterum ordinanti adjungantur alii Presbyteri, qui simul manus imponant. At enim vir doctus inepte fallitur. Carthaginiensis canon sic habet, *Presbyter cum ordinatur, Episcopo eum benedicente & manum super caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri, qui præsentes sunt, manus suas juxta manum Episcopi super caput illius teneant.* In his verbis, id quod caput est, sive consecrationis opus soli Episcopo adscribitur. Dum autem consecrandi negotium peragitur, Synodus præcipit Presbyteros tantum manus suas prope Episcopi manum componere, ita ut hic ritus non ad rem conficiendam, sed ad eam exornandam respiciat. At Grotius perrexit. Nanque objecit, se non intelligere, cur, ubi Episcopi non sunt, jus ordinandi Presbyteris tribuendum non sit. Scilicet Arminianus non vidit, aut videre noluit, jus consecrandi oriri ex ea potestate ordinis, quæ in Presbyteris desideratur, quæque in solis Episcopis inest. Perperam commemorantur litteræ, quas Cyprianus, demortuo Fabiano Pontifice, ad Clerum Romanum scripsit. Sanctissimus enim Antistes cum eo Clero tantum de caussa lapsorum consultabat, non autem de iis negotiis agebat, quæ in Pontificii Ordinis potestate continebantur. Nanque de illa caussa Presbyteri Romani deliberare poterant, siquidem hoc ipsum ad Ecclesiæ regimen pertinebat, quod penes eos erat, donec novus Episcopus renuntiatus non esset. Attamen illi ob summam modestiam ea de re nullum consilium capiendum esse duxere, sed Episcopum expectaverunt. Sic enim ipsi in epistola 30. apud Cyprianum *edit. Oxon.*, *Ante constitutionem*, inquiunt, *Episcopi nihil innovandum putamus, sed lapsorum curam mediocriter temperandam esse credidimus, ut interim, dum Episcopus dari a Deo nobis sustinetur, in suspenso eorum, qui moras possunt dilationis sustinere, caussa teneatur*. At Grotius sic contra edisseruit: Episcoporum erat, eos, quos pœnitebat

 pecca-

peccati sui, absolvere & baptizatis manus imponere. Hæc tamen munia, si ita usus erat, Presbyteris committebantur. Cur ergo *χειροτονία* iis non poterat mandari? Huc accedit, quod Presbyteri, cum nullus iis Episcopus præest, veri Episcopi sunt juxta atque Senatus sine Rege quasi Rex Rempublicam administrat. Quam stulte hanc rationem ille concludit! Universa enim antiquitas nos docet, duplicis generis fuisse munia, quæ ab Episcopis exercentur. Alia in ipso Summo Sacerdotio hærent, nec peragi possunt, nisi ab iis, qui ejusdem sunt ordinis, qualis est *χειροτονία*, alia vero Episcopis delata sunt *εὐταξίας boni regiminis* caussa, quorum in numero sunt Virginum ac Viduarum consecratio, Ædium ac Templorum dedicatio, id quod erat *pœnitentes reconciliare* & hujusmodi cætera. Atque nusquam reperies in tot veterum Canonum copia Presbyteris datum esse, ut ii munia primi generis obirent. Carebant ipsi potestate & gradu, qui ad ea conficienda deposcebatur. At vero, quæ postremi sunt generis, illis procuranda facile credebantur. Hæc enim insunt in jure regendæ Ecclesiæ, quod, dante Episcopo, a Presbyteris exseri potest. Cum ergo Christiana aliqua Civitas Episcopo caret, Senatus Presbyterorum illius locum ingreditur, non quidem in iis, quæ Pontificiæ sunt dignitatis, sed tantum in tractandis Ecclesiæ gubernaculis. Cyprianus jam discessurus (damnatus enim erat ad Leones) in epistola 14 ad Clerum Carthaginensem his verbis eum admonuit, *ut vice sua fungatur* non in rebus peragendis, quæ ad Episcoporum ordinem pertinent, sed *circa gerenda ea, quæ administratio religiosa deposcit*. Atque male argumentum ducitur a Senatu, qui, cum defecisset Regis domus, quasi Rex Imperium suscipit. Potestas enim, quæ in gubernanda Republica versatur, non ordinis, sed regiminis est.

X. Reliquum est illud, quod Arminianus noster disceptavit de hujusmodi jure, in quo Episcopi inter Presbyteros eminent, num id constitutum esset exemplo Gentilium & veterum Hebræorum, apud quos unus pluribus Sacerdotibus præerat, an Synagogæ auctoritate, quæ a pluribus Præsulibus regebatur, quorum unus alterum potestate superabat. Ille enim existimavit, Apostolos qui Episcopos reliquis Sacerdotibus majores crearunt, ad Synagogam respexisse, quamquam sic habuit, eos ad Gentium & Hebræorum Summum Pontificatum spectare potuisse. Atque Grotio quidem ita disputare placuit, contra quem libere dicimus, congruentem eam non esse orationem, in qua apostolicæ Hierarchiæ origo vel apud Synagogam, vel apud Gentes & veteres Hebræos confuse investigetur. Nos igitur omnino dividimus istam totam de Apostolicæ Ecclesiæ Præfectis quæstionem in tres partes. Primum docendum est, eos ex Templo mosaico fuisse susceptos, deinde ex Gentium moribus sumi non potuisse, postremo iis Præsulibus non respondere, qui Synagogas sive Ecclesiasticos Hebræorum cœtus moderabantur. Primum edisserere paucis aggredimur. Omnes quidem Patres Divinam esse sacrorum Antistitum descriptionem censuerunt, quam Apostoli adornarunt, atque eam pene mosaici Templi. Jacobus Usserius Armachanus in Opusculo *de Episcoporum & Metropolitanorum origine* sacros Templi administros ita lectos fuisse duxit, ut Sacerdotes & Levitæ in plures curias tribuerentur, singulas curias unus Præsul regeret, sed Præsules quidam Rector anteiret & omnibus Pontifex maximus præesset: ex quo sic arbitratus est, Sacerdotibus & Levitis in novo Fœdere Presbyteros & Diaconos congruere, Sacerdotum & Levitarum Præsulibus Episcopos & Archidiaconos, Præsulum Rectoribus Archiepiscopos & Pontifici maximo Christum Summum Sacerdotem. Atque doctus ille Theologus ita sensit. Sed nobis cum Grotio certamen est de Apostolica Hierarchia, quæ Archiepiscopos & Archidiaconos non complectebatur. Itaque omnis ratio nostra est hujusmodi, Apostolos non arbitratu suo, sed ex lege, quam a Summo Pontifice Christo acceperant, Ecclesiis Episcopos præfecisse, qui Presbyteros auctoritate & jurisdictione antecellebant, perinde atque in Hebræorum Republica plures erant Sacerdotes (כהנים) iisque minores Levitæ, omniumque maximus unus Sacerdos (כהן גדול) & idem summus Præses. Sic enim explicanda est Patrum sententia. Audiamus Clementem Apostolicorum temporum virum & Romanum

num Pontificem, qui in Epistola ad Corinthios, Τῷ γὰρ Ἀρχιερεῖ, inquit, ἴδιαι λειτουργίαι δεδομέναι εἰσί. καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἴδιος ὁ τόπος προστέτακται. καὶ Λευΐταις ἴδιαι διακονίαι ἐπίκεινται. ὁ λαϊκὸς ἄνθρωπος τοῖς λαϊκοῖς προστάγμασι δέδεται. Ἕκαστος ὑμῶν, ἀδελφοί, ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι εὐχαριστείτω Θεῷ ἐν ἀγαθῇ συνειδήσει ὑπάρχων, μὴ παρεκβαίνων τὸν ὡρισμένον τῆς λειτουργίας αὐτοῦ κανόνα, *Summo quippe Sacerdoti sua muneri tributa sunt. Sacerdotibus locus proprius assignatus est: & Levitis sua ministeria incumbunt. Laicus præceptis laicis constringitur. Unusquisque vestrum, Fratres, in suo ordine maneat, Deo in bona conscientia gratias agat, & cum decore intra præscriptum ministerii sui canonem se contineat*. His verbis Clemens expromptam habet eorum Antistitum compositionem, qui sacris præerant in Templo, eandemque docet in novi Fœderis Ecclesia fuisse renovatam. Postquam nempe ille Sacerdotum & Levitarum ordines commemoravit & inter eos summum unum Sacerdotem dixit, Corinthios sic affatus est, *Unusquisque vestram in suo ordine maneat*. Sequitur enim apud Corinthios extitisse Ἀρχιερέα *Summum Sacerdotem* sive Episcopum maximo Hebræorum Pontifici respondentem, tum ἱερεῖς *Sacerdotes* sive Presbyteros & Λευΐτας *Diaconos* quæ omnis erat mosaici Templi Hierarchia; illud ipsum declarant veteres omnes a Clemente Doctores, cum Episcopum Summum Sacerdotem appellant, & Presbyteros Sacerdotes vocant, de quo doctissimus Guilielmus Beveregius *in lib.* 11. *Cod. canon. prim. Eccl. vind & illust. cap.* xv. Hieronymus in Epistola ad Evagrium ex omnium Patrum consensu, *Ut sciamus*, inquit, *traditiones Apostolicas sumptas de veteri Testamento, quod Aaron, & Filii ejus & Levitæ in Templo fuerunt, hoc sibi Episcopi, & Presbyteri, & Diaconi vindicent in Ecclesia*. Quocirca gubernandæ Ecclesiæ forma temporibus Apostolicis ex Templi institutis temperata est.

XI. Nunc alterum quærendum est, num Apostoli in condendo Ecclesiæ statu & in creandis Episcopis ad Gentium mores spectare potuerint. In dubio non est, quin Religionum talis fuerit constitutio apud Ethnicos, ut faciundis regundisque sacris complures Pontifices creati essent, inter quos summus unus cæteris antistaret. Grotius ad eam unius Pontificis præfecturam probandam tres antiquos testes profert, Thucididem, Strabonem & Marcellinum, quorum Thucidides *in lib.* 1. *pag.* 21. *edit. Amstel.* 1731. interprete scholiaste, dicit, Corcyræos in publicis sacris nec honorem Corinthiis habuisse, nec ab iisdem Pontificem evocasse, contra atque cæteræ Coloniæ cum Metropolibus suis agebant, quem morem uberrime illustravit Ezechiel Spanhemius *de præstan. & usu Numism. antiq. pag.* 575. Hæc vero nondum efficiunt, in collegio Pontificum unum esse maximum, omniumque præsidem, quamquam ad perspicuitatem declarant, Sacerdotibus Metropoleon eam præcipuam auctoritatem fuisse delatam, ut in Coloniis Religiones moderarentur. Alii vero duo, qui afferuntur, ex sententia loquuntur. Strabo *in lib.* 7. VII. *Geog. pag.* 449. *ed.* 1707. quum describeret triumphum, quem Germanicus junior egit, Ἐπόμπευσε, ait, δὲ καὶ Λίβης τῶν Χάττων ἱερεύς, *ductus est per triumphum Libys Chattorum Sacerdos*. Libys hic Sacerdotum princeps erat, quia is unus nominatur, quum complures in manum hostium venissent. In more enim Chattorum erat, ut Sacerdotes in bello coercerent, animadverterent, vincirent, verberarent, item adversam aciem prælio victam Diis devoverent, quæ omnis res ab uno geri non poterat. Sed Marcellinus in libro XXVIII. expressis verbis Summum omnium Pontificem nominavit, *Apud Burgundios generali nomine Rex appellatur Hendinos, & ritu veteri, potestate deposita, removetur, si sub eo fortuna titubaverit belli, vel segetum copiam negaverit terra, quemadmodum solent Ægyptii casus ejusmodi adsignare Rectoribus. At Sacerdos apud Burgundios omnium maximus vocatur Sinistus: & est perpetuus, obnoxius discriminibus nullis, ut Reges*. His testibus usus est Grotius, quibus adjungi possunt plures Græci Latinique auctores, quorum monumenta facile inveniuntur apud Henricum Cardinalem Norisium *in diss.* 1. *cap.* 5. *Cenotaph Pisan.*, item apud Antonium Van Dale *diss. de Pontif maximo, Vicario Pontificis & Rege sacrorum in volum. dissertationum ad antiquit. e marmor. illustrand*, tum apud Guthe-

rium

rium *in lib.* I. & II. *de jure pontificio* & apud Andream Bosium *de Pontificatu maximo Romæ veteris* aliosque, quibus immortale est apud eruditos nomen.

Quoniam igitur apud Gentiles Religiones a Collegio Pontificum regebantur, quorum caput erat Pontifex maximus, id quærendum est, an sacræ gubernationis ea ratio ex legibus Gentium nata esset, ita ut ex iis Hierarchiam componere suam Apostoli potuissent. Atque res illa omnis quamvis interpolata ad veteres Græcos a Phœnicibus vel Ægyptiis, ad hos vero ab Hebræis pervenit. Nanque quum multa instituta, quæ ad Hebræos Sacerdotes pertinebant, in solo Divini Legislatoris arbitrio niterentur, hæc tamen ad Ethnicos Sacerdotes translata fuerunt. Capiebantur apud plerosque Gentilium Populos ex certis familiis Sacerdotes, sicut in Hæbræa Republica omnes erant Aharonidæ. De Ægyptiis Herodotus *in libro* II. *cap.* 37. ἱρᾶται ἱερεὺς, inquit, δὲ οὐκ εἷς ἑκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ πολλοὶ, τῶν εἷς ἐστι ἀρχιέρεως, ἐπεὰν δέ τις ἀποθάνῃ, τούτου ὁ παῖς ἀντικατίσταται, *Sacerdos creatur non unus cujusque Deorum, sed multi, quorum unus est maximus: ubi quis demortuus est, filius ejus subrogatur*. Eundem succedendi morem ad Rhodios detulit Cadmus, de quo Diodorus Siculus *in lib.* V. *Bibliothecæ pag.* 377. *ed. Jacobi Westen* 1745., Ο῾ Κάδμος . . . . διασωθεὶς ἱδρύσατο. κατὰ τὴν νῆσον τοῦ θεοῦ τούτου (Ποσειδῶνος) τέμενος, καὶ τῶν φοινίκων ἀπέλιπε τινὰς τοὺς ἐπιμελησομένους. Οὗτοι δὲ καταμιγέντες Ιαλυσίοις, διετέλεσαν συμπολιτευόμενοι τούτοις. ἐξ ὧν φασὶ τοὺς ἱερεῖς κατὰ γένος διαδέχεσθαι τὰς ἱερωσύνας, *Cadmus . . . . superatis periculis in hac insula* (Rhodo) *fanum dedicavit & nonnullos ex Phœnicibus sacrorum curatores reliquit. Hi in ejusdem cum Jalysiis Civitatis societatem coaluere, ex quorum familiis Sacerdotum fieri successionem ferunt*. Sed de iis gentibus, apud quas Sacerdotium erat hæreditarium, multis edisserunt Henricus Dodwellus *de jure laicorum circa sacra*, Ezechiel Spanhemius *ad Callimachum* & Rigaltius ad hæc Onosandri c. I. οὐ κατὰ γένη κρίνονται ὥσπερ τοὺς ἱερέας. Ad hoc Deus sanxerat *Levit.* XXI. *v.* 10. *& seqq.* ne Summus Pontifex funus vel propinquorum celebraret, neque aliam uxorem duceret, ac virginem & popularem, nec denique ullus in Sacerdotem cooptaretur, cui inesse vitium appareret. Sic in ethnico orbe Sacerdotibus easdem leges Populi imposuere. Pontifex Cretensis apud Euripidem ita vitam instituit suam, ut esset νεκροθήκας οὐ χριμπτόμενος *funereas res non attingeret*. Flamen Dialis locum, in quo bustum erat, nunquam accedebat. Nam Servius *ad* III. *Æneidos* docet, *moris Romani fuisse, ut ramus Cupressi ante domum funestam poneretur, ne quisquam Pontifex pollueretur ingressus*. De Rege, qui sacrorum caussa creatus erat, Athenienses pertulerant, ut connubium cum cive & virgine conjungeret. Demosthenes in Neæram, Τὸν μὲν βασιλέα, ait, ὁ δῆμος ᾑρεῖτο ἐκ προκρίτων κατ' ἀνδραγαθίαν χειροτονῶν. τὴν δὲ γυναῖκα αὐτοῦ νόμον ἔθετο ἀστὴν εἶναι καὶ μὴ ἐπιμεμιγμένην ἑτέρῳ ἀνδρὶ, ἀλλὰ παρθένον γαμεῖν, *Eum regem populus suffragiis eligebat ex præstantibus virtute. Legem autem fecere, ut uxor ejus civis esset, nec alteri viro cognita, sed quæ virgo nupsisset*. Quibus in verbis vides ἀστὴν *civem* in jure Attico idem ipsum valere quod vox Hebræa מעמיו *mehammau popularis, e populis suis*. De Sacerdotibus autem, qui sine vitio essent, eligendis alteram legem Athenienses rogaverant, de qua Auctor Etymologici Magni in voce ΑΦΕΛΗΣ sic dicit, οἱ βασιλεῖς, καὶ οἱ ἱερεῖς ἐδοκιμάζοντο Ἀθήνηθεν, εἰ ἀφελεῖς καὶ ὁλόκληροι, *Reges* (sacrorum) *& Sacerdotes examinabantur Athenis num sani essent, & integro corpore*. Quin & Xenophon in *Symposio* testis est, Athenis ex lege, θαλλοφόρους τῇ Ἀθηνᾷ τοὺς καλοὺς γέροντας ἐκλέγεσθαι, *senes Minervæ oleæ ramum gestantes legi eos, qui eleganti sunt forma*. At enim uberius illud est argumentum, quam quæri hoc in loco & disputari potuisset. Paucis tantum, quæ nobis fuerunt in promptu, de eo disseruimus, ex quibus facile quivis efficiet, id omne, quod ad Sacrorum Rectores pertinebat apud Gentes, a Pontificio Hebræorum jure quasi ex fonte fuisse derivatum. Ergo & ipsa unius Sacerdotis inter omnes πρωτεῖα *præstantia* ab Hebræis accepta est. Quæ cum ita se habeant, nulla afferri caussa potest, cur Apostoli, cum Summum Episcoporum Sacerdotium condiderunt, ad Gentes spectaverint, quæ Hebræorum mores interpolaverant. Illi enim versabantur Hierosolymis,

mis, ubi Divina res in Templo a Sacerdotibus procurabatur, quibus maximus unus Pontifex præfectus erat, legebant Mosaicas tabulas, in quibus ordo ille Sacerdotum affabre describebatur, denique videbant, Ethnicos in iis creandis penes quos sacrorum regimen resideret, Mosaici iuris speciem adumbrasse, sive, cum illam exprimere studerent, magis corrupisse. Itaque dicamus necesse est, eos, si optime exemplum Hierarchiæ capere vellent, domi illud habuisse, nec ad exteras adire Nationes debuisse a quibus probatum regendæ Ecclesiæ institutum sumerent.

XI. Habemus ista. Nunc postremum illud agetur, an ad eum regendi morem, quo Synagogæ continebantur, Apostolicæ Hierarchiæ origo referatur. Grotius noster ita expolitam habuit sententiæ rationem suæ. Putavit in Synagogis sive Ecclesiasticis Hebræorum conventibus sacrorum regimen penes multos resedisse Gubernatores, eximios & probatos viros, qui voce Syriaca פרנסים *Paranasim* & Græce *ποιμενες* *Pastores* vocabantur. Sed unum omnium fuisse Principem, qui ab Hebræis ראש הקהל *caput Synagogæ*, ab Hellenistis vero *ἀρχων τῆς συναγωγης* *Præses Synagogæ* & Archisynagogus appellabatur. Atque hunc Præsidem eo loco habere visus est, ut eum crederet auctoritate, munere & gradu inter alios Pastores excellere. Nam illum רב *Rab Magistrum* & cæteros Pastores פרנסים *Paranassim* dixit, iis scilicet nominibus, quæ usui sunt junioribus Judæis, apud quos Synagogici Pastores infra dignitatem illius, qui summus est Magister, reponuntur. Ipse enim in commentariis *ad Acta cap.* XIII. I., *sicut in Synagogis*, inquit, *primus senum is erat, qui docebat Populum &* רב *Rabi vocabatur, ita in Ecclesia Christiana τοῦ προεστωτος idem erat munus*. Sed redeamus ad ea, quæ ille disseruit in hoc, qui ad manus est, libro. Docuit igitur in libris novi Testamenti eum vocari Archisynagogum, qui unus esset & summam Judaicæ Ecclesiæ gereret. Quum vero multos unius Synagogæ extitisse Archisynagogos ex quodam Actorum Apostolicorum loco cognosset, id non ita intellexit, quasi plures pari potestate uni conventui præessent. Existimavit enim, quemadmodum in novo Testamento Sacerdotes sæpe *Ἀρχιερεῖς Summi Pontifices* appellantur, sic in Synagoga Pastores, nisi seorsum a Præside suo nominati essent, omnes Archisynagogos fuisse appellatos. Attulit porro Grotius leges Imperatorum, in quibus Archisynagogus idem atque Archipherekita disjungitur a Patribus Synagogæ, quos & Majores, Seniores & Presbyteros Jurisconsulti Romani dixere. Hactenus Grotius in singulis Synagogis Summos Præsides Archisynagogos duxit. Quoniam vero exprompsit deinde postremam legem *Theod. Cod. de Judæis*, in qua utriusque Palæstinæ & aliarum Provinciarum Primates commemorantur, hos ea dignitate præditos esse arbitratus est, ut Archipherekitis imperarent. Ergo illa Synagogicorum Rectorum descriptio erat, ut Pastores, iique Presbyteri, Seniores & Majores rem Ecclesiasticam administrarent, his vero omnibus Archisynagogus præsideret, qui Primati parebat. Novimus quorsum hæc pertineant. Censuit enim Grotius Presbyteros Apostolicæ Ecclesiæ Pastoribus Synagogæ & Archipherekitas Episcopis respondisse. Attendamus animum ad ea, quæ scripsit in I. Paulinam Epistolam ad Timotheum III. I., *Ecclesiæ inspectores sive Præfecti sunt Presbyteri, qui in Synagoga* פרנסים *Paranasim. Horum Princeps postea κατ' ἐξοχὴν dici cœpit ὁ Επισκοπος, ut in Canonibus, qui Apostolici dicuntur, & in litteris, quæ dicuntur Ignatii & in Tertulliano aliisque. Hoc est in Apocalypsi ὁ ἄγγελος, Paulo alibi ὁ προεστὼς, ἐν λογῳ κοπιῶν, Justino similiter ὁ προεστὼς. Pari modo in Synagoga, qui Princeps erat, dicebatur ὁ Ἀρχισυνάγωγος aut ἄρχων τῆς συναγωγης, ὁ προεδρος Philoni, hebraice* ראש הקהל *caput Synagogæ*. Sed Primates illi, qui Archisynagogos dignitate antecellebant, cum quibus Apostolicæ Ecclesiæ Præfectis facere potuerint? Eos forte fuisse Episcopos, qui plures Ecclesias moderabantur, hoc est Metropolitas Grotius existimavit, qui in Epistolam ad Romanos cap. XII. 7. in Apostolico ævo quosdam extitisse dixit, *qui multis Ecclesiis erant impositi ad instituendos eos, qui Ecclesiis singulis præerant, qualis Titus in Creta, Seniores Episcopi in Africa, alibi Metropolitæ: His vero respondere in Judaismo viros excellentes sapientia, sive* רבים *Rabim Magistros a Synedrio creatos*. Sic enim Grotius.

XII.

XII. At facile non est, quod nobis equidem videtur, statum veteris Synagogæ cum Apostolica Ecclesia comparare. Nulla sunt antiquitatis monumenta, in quibus Præfectorum Synagogicorum ordo accurate describitur. Nanque nec Apostoli, nec antiquissimi Ecclesiæ Patres, nec eximii Hebræorum Scriptores Flavius Josephus & Philo aliquid litteris consignarunt, ex quo certa illius rei memoria repeti possit. Thalmudicis vero auctoribus fidem ecquis adhibeat? Quamquam ipsi non eam, quæ temporibus Apostolicis erat, sed novam alteram Synagogam verbis exprimere solent. Itaque quum multis in mentem venisset, formam Ecclesiæ, quam Apostoli condiderunt, eandem pene fuisse, ac Synagogæ, tamen quisque inter eos uti priscam Ecclesiam, sic veterem Synagogam ex sententia fingit. In illa sunt opinione Joannes Seldenus *in libris de Synedriis*, Morinus *in Exercitationibus*, Henricus Valesius *in Annot. ad Euseb. lib.* VII. *cap.* X., Dodvvellus *in Dissert. Cypr.*, Joannes Lingtfootus *in Matth.* IV. 23., Joannes Spencerus *de legibus Hebræorum ritualibus*, Salmasius *de Primatu Papæ*, Hammondus *ad N. T.*, Jacobus Rhenferdius *de decem otiosis Synagogæ*, Campegius Vitringa *in prolegomenis ad libros de Synagoga vetere*, & plures alii viri docti, quorum Senatum recitavit Joannes Albertus Fabricius *in Bibliographia antiquaria*. Sed hi omnes hanc edisserendi viam instituunt, & ita disputant, ut alius aliam antiquæ Synagogæ constitutionem ex Hebræorum & Christianorum scriptis elicere conetur. Videamus autem de Grotii opinione, in qua refellenda primum constituendum est, nos de antiqua Synagoga disputare, quæ temporibus Apostolicis erat, non de altera illa, quæ in locum veteris subrogata est. Arminianus sibi sumpsit, in illa quendam extitisse Pastorum Senatum, cui unus Archisynagogus præesset, is ipse qui cæteros Rectores gradu & potestate superaret. At si veteres Hebræorum scriptores consulantur, qui priscæ formam Synagogæ noverant, probabilius intelligi potest, eam fuisse aristocraticam sive pluribus æquo jure præditis commissam. Nanque ad illius gubernacula Presbyteri, iique docti viri pari auctoritate sedebant, quorum quidem unus princeps erat, sed qui nec dignitate, nec Imperio aliis antistabat. Philo Judæus, qui in publicis Gentis suæ rebus versatus erat, quum de Philosophis Essæis diceret, Synagogam, quæ ab iis gerebatur, sic nobis descripsit, Τούτους ἀναδιδάσκονται μὲν καὶ παρὰ τὸν ἄλλον χρόνον, ἐν δὲ ἑβδόμαις μάλιστα διαφερόντως. ἱερὰ γὰρ ἡ ἑβδόμη νενόμισται, καθ' ἣν τῶν ἄλλων ἀπέχονται ἔργων. εἰς ἱεροὺς ἀφικνούμενοι τόπους, οἳ καλοῦνται συναγωγαί, καθ' ἡλικίας ἐν τάξεσιν ὑπὸ πρεσβυτέροις νέοι καθέζονται, μετὰ κόσμου τοῦ προσήκοντος ἔχοντες ἀκροατικῶς. εἶθ' ὁ μὲν τὰς βίβλους ἀναγινώσκει λαβών, ἕτερος δὲ τῶν ἐμπειροτάτων ὅσα μὴ γνώριμα παρελθὼν ἀναγινώσκει, *Has* (leges patrias) *ediscunt*, *& alio tempore*, *sed præcipue recurrente die septimo*, *quem sacratum existimant*, *& vacant tunc ab omnibus aliis negotiis. Quoties sacras ædes*, *quas Synagogas vocant*, *adeunt*, *pro ætatis ordine juniores ad Seniorum pedes consident*, *decoro cum ornatu audientes*. *Deinde unus Biblia sumens*, *legit*, *alter vero ex peritissimis minime nota exponit*, in Libro quem inscripsit, *quod omnis probus pag. m.* 679. Quibus in verbis Philo Presbyteros sive Seniores nominavit, qui tanquam Antistites & Præsides Synagogas moderabantur, omniumque unum adjunxit peritissimum, qui tamen in eodem, quo illi, ordine erat constitutus. Idem alio in libro, in quo de *contemplantibus* Gentis suæ Judæis disputavit, statum Synagogæ sic exposuit, Ταῖς δὲ ἑβδόμαις, inquit, συνέρχονται καθάπερ εἰς κοινὸν σύλλογον, καὶ καθ' ἡλικίαν ἑξῆς καθέζονται μετὰ τοῦ πρέποντος σχήματος, εἴσω τὰς χεῖρας ἔχοντες, τὴν μὲν δεξιὰν μεταξὺ στέρνου καὶ γενείου τὴν δὲ εὐώνυμον, ὑπεσταλμένην παρὰ τῇ λαγόνι. παρελθὼν δὲ ὁ πρεσβύτατος, καὶ τῶν δογμάτων ἐμπειρότατος διαλέγεται, καθεστῶτι μὲν τῷ βλέμματι, καθεστώσῃ δὲ τῇ φωνῇ, μετὰ λογισμοῦ καὶ φρονήσεως, *Septimo vero die conveniunt in cœtum communem* (Synagogam), *& secundum ætatem cujusque ordine consident*, *decenti habitu*, *manus continentes sub pallio*, *dextram quidem inter pectus barbamque*, *sinistram applicatam lateri*. *Tum progressus in medium natu maximus*, *& dogmatum peritissimus disserit gravi vultu*, *voce moderata*, *cum ratione & prudentia*, in opere inscripto *de vita contemplativa pag.* 691. Vides solos Presbyteros Synagogæ præesse, interque

eos

eos unum non majore poteſtate, ſed doctrina & ætate *πρεσβύτατον καὶ ἐμπειρότατον* eminere. Et quamvis Philo de iis Synagogis loquatur, quas Philoſophi Judæi cogebant, tamen ſatis bonus nobis auctor eſt, quid de publicis conventibus exiſtimari oporteat. Nanque in veterum Judæorum inſtituto poſitum fuit, ut ſi qui ſingularem nec communem vitæ rationem inſtituerint, a patriis moribus, quos ſanctiſſimos habebant, facile nunquam recederent. Philoni ſuppar fuit Flavius Joſephus, qui ad explicandam quidem Synagogæ formam nuſquam acceſſit, tamen ſæpe ea dicendo injecit, ex quibus conjectari poteſt, cujuſmodi illa ſe haberet. Is in libro 11. cap. XIV. *de bello Judaico* narravit, Cæſareæ prope Synagogam quaſdam officinas fuiſſe poſitas, quumque ea res Synagogæ officeret, dedecorique eſſet, *τοὺς δυνατοὺς τῶν Ἰουδαίων Primores Judæorum* ad Florum adiviſſe, eique octo talenta obtuliſſe, ut novum opus Imperio ſuo demoliretur. Sed *quos Primores Judæorum* commemoravit? Quoniam ſcilicet Synagogæ rebus illos proſpexiſſe oportuit, qui ei præfecti erant, facile efficitur iſtos *Primores Judæorum* fuiſſe Synagogæ Presbyteros & Rectores, qui communi conſilio ſacra omnia adminiſtrabant. Nemo enim inter eos ſignificatur, qui cæteros auctoritate anteibat. Joſephus porro in vitæ ſuæ hiſtoria *pag. m.* 1020. memoriæ mandavit, Senatum (*βουλὴν*) ſummorum virorum, cui *ἄρχων Præſes* eſſet quidam Jeſus, in Synagoga de Republica Tiberienſi conſultaſſe. Præſes hic cæteris Senatoribus nulla præcipua poteſtate præſtare videbatur, ſed id ſtudebat, ut ad congruentiorem gerendarum rerum ordinem advigilaret. Ille enim Senatum congregabat, & multitudinem ex Synagoga depellebat, *Συνιδὼν δὲ τὴν μεταβολὴν Ἰησοῦς, τὸν μὲν δῆμον ἐκέλευσεν ἀναχωρεῖν, προσμεῖναι δὲ τὴν βουλὴν ἠξίωσε*, *Videns Jeſus ſtatum rerum immutatum juſſit, ſolo Senatu remanente*, (ex Synagoga) *cæteram multitudinem abire*. Idem Jeſus ipſum Joſephum in Synagogam intromiſit & alios ejecit, *Τοὺς μὲν οὖν σὺν ἐμοὶ πάντας ἐκκλεῖσαι προσέταξεν Ἰησοῦς ὁ ἄρχων, αὐτὸς γὰρ ταῖς θύραις ἐφειστήκει. Μόνον δὲ μετὰ τῶν φίλων εἰσελθεῖν εἴασε*, *Jeſus vero Præfectus me cum omnibus ingreſſum* (Synagogam) *adſtans foribus evocavit, reliquorum ex meis admitti permiſit neminem*. Hæc in eam ſententiam nos ducunt, ut exiſtimemus, Proſeuchis & Synagogis complures eadem poteſtate fuiſſe præfectos, quamquam eorum unus quaſi Princeps operam dabat, ut omnia ſine perturbatione peragerentur.

XIII. Evolvamus novi Teſtamenti libros, in quibus Grotius docuit, unum ſingulis Synagogis Archiſynagogum aſſignari, utut ſemel unius Synagogæ duo fuiſſe Archiſynagogi ferantur. Contra enim nos reperimus, Divinos novi Fœderis Scriptores de Synagoga ita dixiſſe, ut omnes uni Synagogæ Præfectos Archiſynagogos vocarent, & ſemel unum Archiſynagogum nominarent. Auctor actorum Apoſtolicorum *cap.* XIII. 14. in Paulina hiſtoria plures protulit Archiſynagogos, qui Judaicam Eccleſiam Antiochiæ Piſidum regebant: *Αὐτοὶ δὲ*, inquit, *διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέργης, παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, ἀπέστειλαν οἱ Ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες*, *At ipſi* (Paulus, iique quos comites habebat) *progreſſi Perga venerunt Antiochiam Piſidiæ, & introeuntes Synagogam die Sabbathi conſederunt. Poſt lectionem vero legis & Prophetarum miſerunt Archiſynagogi ſive Principes Synagogæ ad eos, dicentes*. Hæc in ſacris tabulis periocha eſt, in qua ſola Grotius arbitratus eſt, multos dici unius Synagogæ Principes. Promamus igitur cæteras Periochas, quæ illum ſugerunt. Apud Marcum *cap.* V. 22. Jairus vocatur *εἷς τῶν Ἀρχισυναγώγων unus ex Archiſynagogis*, qui ad Dominum Chriſtum in Capernaumum civertentem acceſſerit. Niſi enim multi Synagogæ Principes eſſent, unus ex iis Jairus appellari non poterat. At, inquit aliquis, plures in Capernaumo Synagogæ extiterunt, quarum uni Jairus præerat. Qui ſic edifferit, næ is de perexiguo pago, qui prope a Tiberiade conditus erat, tanquam de magna urbe exiſtimat. Contra Flavius Joſephus in libro 11. *de bello Judaico cap.* XXV., quum nobiliores deſcriberet urbes Galilææ, quam eparchiam a Romanis adminiſtrandam ſuſceperat, Capernaum negle-

ctam præteriit. Is ipse *in libro* III. *cap* XXXV. de regione Gennesaritica dicebat, in qua esse prodidit πηγὴν ποτιμωτάτην, ἣν Καπερναοὺμ οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσι, *fontem dulcissimum, quem Accolæ Capernaum vocant*. Quocirca conjici potest, non longe ab eo fonte aliquas eorum domos esse positas, quos loci elegantia pellexerit, ex quo nobilis pagus, quamquam haud frequens, ortus fuerit, cui nomen esset Capernaumo. In oppidulo multas extitisse Synagogis nemo credet. Unam sane Capernaumi Ecclesiam ostendere videtur Joannes *in cap.* VI. 19., cum nos admonuit, ubi Christus orationem habuit, Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ, διδάσκων ἐν Καπερναούμ, *Hæc dixit* (Christus) *in Synagoga, docens in Capernaum*. Verum conjugamus historiam Marci cum ea, quam Lucas scripsit. Hic enim narravit *in cap.* VII. 5. Centurionem quendam, qui Capernaumi versabatur, ad Christum τοὺς πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων *Presbyteros sive Seniores Judæorum* misisse, ut servo suo vitam impetrarent. Isti vero Christum sic affati sunt, Ἑκατόνταρχος ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν, *Centurio diligit gentem nostram & Synagogam nobis ædificavit*. Igitur iidem Presbyteri Synagogæ erant Rectores & Principes, in quorum numerum Jairus erat allectus. Quumque is apud Marcum unus ex Archisynagogis dicatur, plane sequitur, omnes eos Presbyteros fuisse Archisynagogos. Ad hæc inter eos Hebræos, qui Corinthum sese receperant, duo censentur Archisynagogi *Act.* XVIII. 8. 17., quorum alter Crispus, alter Sosthenes dicebatur. Atque uterque eandem Synagogam moderabatur: Nam veterum nemo Corinthi plures fuisse Synagogas memoriæ mandavit. In omnibus autem his Apostolicis periochis multi unius Synagogæ Archisynagogi feruntur eam ob caussam, quod plures pari auctoritate eam regebant. Nam si inter Gubernatores cujusque Synagogæ unus fuisset, qui potestate & ordine alios anteiret, profecto ii omnes Archisynagogi & Præsides dici non potuere. Attamen semel apud Evangelistam Lucam *in cap.* XIII. 14. unus Synagogæ Princeps appellatus est. Dicitur enim Archisynagogus contra Christum, qui ægram mulierem sanitate affecerat, seditionem commovisse, quod res in eo die peracta esset, cum omni opere ex lege interdictum erat. Verba sunt, Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ, *Respondens vero Archisynagogus, indignans Jesum in Sabbato sanasse, dixit turbæ*. Quid vero si his in verbis ὁ ἀρχισυνάγωγος *Archisynagogus* idem valeat, quod εἷς τῶν Ἀρχισυναγώγων *unus ex Archisynagogis*? Jairus enimvero, quem Marcus ἕνα τῶν Ἀρχισυναγώγων *Archisynagogum quendam* vocavit, apud Lucam *in cap.* VIII. 49. ὁ ἀρχισυνάγωγος *Archisynagogus* nuncupatur. Igitur apud Divinos novi Testamenti Scriptores in eorum numero, qui Synagogam gubernabant, nusquam aliquis repositus est, qui aliorum summus Præses esset eosque dignitate superaret.

XIV. Sequitur, ut de Romanis legibus edisseramus, quibus Synagogam Grotius tuetur suam. Recitemus eas leges: *In Codicis Theodosiani legibus*, inquit ille, *non semel apparet nomen Archisynagogorum, & ita quidem ut distinguantur a Patribus Synagogarum l. Hebræos l. superstitiosæ C. Th. de Judæis, qui in aliis legibus Majores aut etiam Seniores vacantur dd. ll. C. Theod. & l. Judæis & l. si qua inter C. de Judæis. Hos ipsos Archisynagogos Justinianus in Novella appellat Archipherekitas & a Presbyteris Judæorum distinguit*. At lex illa, quæ incipit *Hebræos* & ex Theodosiano Codice expromitur, nusquam invenitur. Forte Arminianus afferre studuit legem IV. Theod. Cod. ex titulo de Judæis, in qua ita Constantinus, *Hiereos & Archisynagogos & Patres Synagogarum & cæteros, qui Synagogis deserviunt, ab omni corporali munere liberos esse præcipimus*. Proxima est lex *superstitiosæ*, quæ est XIV. in eodem Theod. Cod. titulo, *Superstitionis indignæ est ut Archisynagogi, sive Presbyteri Judæorum, vel quos ipsi Apostolos vocant, qui ad exigendum aurum atque argentum a Patriarchis certo tempore diriguntur, a singulis Synagogis exactam summam atque susceptam ad eundem reportent*. Huic succedunt leges *Judæis*, & *si qua inter*, quarum altera prima est in Theodosiano Codice, in qua Constantinus ad Evagrium P. P. sic scripsit, *Judæis & Majo-*

Majoribus eorum & Patriarchis volumus intimari, quod si qui post hanc legem aliquem, qui eorum feralem fugerit sectam, & ad Dei cultum respexerit, saxis aut alio furoris genere ausus fuerit adtemperare, mox flammis dedendus est & cum omnibus suis participibus concremandus; Altera vero est xv. in Cod. Just. titulo de Judæis, quæ in hanc sertentiam concepta est, *Si qua inter Christianos & Judæos sit contentio, non a Senioribus Judæorum, sed ab ordinariis Judicibus dirimatur*. Adjungitur Novella CXLVI., in qua Justinianus, Οὐδὲ, inquit, ἄδειαν ἕξουσι οἱ παρ' αὐτοῖς ἀρχιφερεκῖται ἢ πρεσβύτεροι τύχον ἢ διδάσκαλοι προσαγορευόμενοι, περινοίαις τισὶν ἢ ἀναθεματισμοῖς τοῦτο κωλύειν, *Neque licentiam habebunt hi, qui ab iis* (Judæis) *Archipherecitæ, vel Presbyteri forsitan vel Magistri appellantur, perinæis aliquibus, aut anathematismis hoc prohibere*. Denique allata est lex XXIX. *ex titulo Theodosiani Codicis de Judæis*, in qua aliquos Primates ipsis Archisynagogis excellentiores videre visus est Grotius. Quocirca ille efficit, in Apostolicis temporibus cujusque regimen Synagogæ mandatum fuisse sapientibus viris, iisdem, qui Patres Synagogæ, Majores, Seniores & Presbyteri dicebantur, his vero tanquam eminentes Gubernatores magna cum auctoritate Archisynagogos sive Archipherekitas præfuisse, qui rursus Primatibus parebant.

XV. Hic quidem locus pluribus doctis viris negotium, sed non iniucundum facessit. In iis scriptor eruditissimus Samuel Petitus *in Var. lect. lib.* II. I ex utroque Codice Theodosiano & Justinianeo eam Synagogam effingit, in qua unus princeps sive Archisynagogus præsideret, cujus muneri Pater Synagogæ Vicarius succedebat, item Sacerdotes essent, qui legem explicarent, ad hos porro Presbyteri Judæorum nobilissimi sane & doctissimi viri, qui de universæ Ecclesiæ rebus cum Præside & Hiereis tanquam in frequenti senatu consultarent. Eandem pene Synagogam describit Henricus Valesius *in notis ad Hist. Eccl. Euseb. lib.* VII. *cap.* X., in quibus quæsivit quorsum is titulus, ὁ διδάσκαλος καὶ τῶν ἀπ' Αἰγύπτου μάγων Ἀρχισυνάγωγος *Magister & Archisynagogus Magorum Ægyptiorum* pertineret in Epistola Dionysii Episcopi Alexandrini. Iis sese opposuit Campegius Vitringa *in lib.* II. *Synagogæ veteris*, qui multa erudite & accurate disputavit. Sed suppetias Samueli Petito advenit Jacobus Rhenferdius *in diss. philologica* II. *de decem otiosis Synagogæ*, quamquam hic Patres Synagogæ, qui vicarium Præsidis munus gerebant, e numero exemit, sive eosdem atque Archisynagogos & Presbyteros putavit. Ex quo pene in Grotii sententiam ventum est, contra quem huiusmodi a nobis oratio habenda est, in qua primum id edisseretur, an vetus Synagogæ forma ex libris Romani juris cognosci possit, deinde vero num quæ Romani legum latores de pluribus Synagogæ Præfectis dixerunt, contraria iis non essent, quæ prisci Hebræorum scriptores & Apostoli docuerunt. Atque, quod universæ caussæ caput est, non videntur Romani Imperatores Constantinus, Valentinianus, Theodosius aliique a publicis negotiis ita vacasse, ut ad eos, qui sacra in Synagogis regebant, accurate describendos animum adjungerent. Nihil enim attinebat, Religionum in quibus homines conclamati nominis versabantur, constitutionem explorare. Quod suspicamur equidem, id ante Constantinum acciderat. Nunquam enim Ethnicis Principibus vel eorum diligentissimis in mentem venit mores & instituta Christianorum optime nosse, tametsi horum sacra in toto orbe diu ascita essent, eademque ubique gentium in publicis sæpe ædibus factitarentur. Vopiscus *in Saturnino* Divi Hadriani litteras exscripsit, in quibus summa est Judaicarum & Christianarum rerum ignoratio, *Ac ne quis mihi*, inquit, *Ægyptiorum irascatur & meum esse credat quod in litteras retuli, Hadriani Epistolam ex libris Phlegontis liberti ejus proditam, ex qua penitus Ægyptiorum vita detegitur, indidi. Hadrianus Aug. Serviano Cos. S. Ægyptum, quam mihi laudabas, Serviane Carissime, totam didici levem, pendulam, & ad omnia famæ momenta volitantem. Illi, qui Serapin colunt, Christiani sunt, & devoti sunt Serapi, qui se Christi Episcopos dicunt. Nemo illic Archisynagogus Judæorum, nemo Samarites, nemo Christianorum Presbyter non mathematicus, non aruspex, non aliptes. Ipse ille Patriarcha, quam in Ægyptum venerit, ab aliis Serapidem adora-*

re, *ab aliis cogitur Christum*. Quis unquam accepit, eos, qui Serapin colebant, Christianos fuisse, & Episcopos Christi Serapi honorem tribuisse? Quid vero cum Archisynagogo Samarites ageret, quid cum utroque Christianus presbyter, quid denique cum his omnibus Mathematicus, Aruspex, Aliptes? Confunduntur sacra Gentilium, Judæorum & Christianorum, perturbanturque Antistitum nomina, qui iis præfecti erant. Sic enim Hadrianus, qui Religionum studiosissimus erat, & quum in Ægypto diversa-cetur, eas facile omnes tenere potuerat. Neque enim de Christianis proximiora vero apud universos Gentilium Scriptores inveniuntur. Ratio enim omnis sacrorum, quæ aliena erant, diligenter ab illis non quærebatur, qui ea sibi nec privatim nec publice habebant. Quapropter argumentum nobis capere licet, pios Imperatores nunquam tam fuisse otiosos, ut ad ista requirenda attenderent, quæ in Synagogis gerebantur, item ad cognoscendos, describendosque Antistites, qui eas gubernabant. Quod si leges dispiciantur, quas illi de Judæis scripserunt, in iis sane summa Auctorum diligentia desideratur. Constantinus in *Lege* IV. *C. Th. de Judæis* Hiereos omnibus Præsulibus, qui Synagogas administrabant, antelatos credidit. Atqui in dubio non est, quin Hiereos loco & potestate Archisynagogi anteirent. Hoc enimvero ordine Synagogicos Antistites Epiphanius dinumeravit, quum de Josepho Apostolo sermonem injecit *in Hær* XXX. *de Ebionitis*, Πολλοὺς, inquit, τῶν κακῶν καταστάθέντων Ἀρχισυναγώγων καὶ ἱερέων καὶ Πρεσβυτέρων καὶ Ἀζανιτῶν, τῶν παρ᾽ αὐτοῖς Διακόνων ἑρμηνευομένων, ἢ ὑπηρετῶν, καθεῖλεν, *multos improbos Archisynagogos, & Hiereos, & Presbyteros, & Azanitas, qui Diaconos apud ipsos significant, seu ministros, deposuit*. Idem Constantinus in lege II. *C. Th. de Jud ad Ablavium P. P.* nobis narravit quosdam Patriarchas, eosdem ac Presbyteros, qui Synagogas moderabantur: *Qui devotione tota*, inquit, *Syhagogis Judæorum, Patriarchis, vel Presbyteris se dederunt, & in memorata secta degentes legi ipsi præsident, immunes ab omnibus tam personalibus, quam civilibus muneribus perseverent.* Verum Patriarchis qui rem Judæorum publicam procurabant & summi eorum Principes erant, nullus in Synagogis tributus est locus. Quinimo Archadius *in leg.* XIII. *Th. C. de Judæis ad Cæsarium P. P.* alios finxit Patriarchas Archisynagogis minores & Presbyteris excellentiores, quos quidem omnis Hæbræorum antiquitas ignoravit: *Judæi sint*, inquit, *obstricti cærimoniis suis: Nos interea in conservandis eorum privilegiis Veteres imitemur, quorum sanctionibus definitum est, ut privilegia his, qui illustrium Patriarcharum ditioni subjecti sunt, Archisynagogis, Patriarchisque, ac Presbyteris, ceterisque, qui in ejus Religionis sacramento versantur, nutu nostri Numinis perseverent.* Samuel Petitus, vir eruditissimus *Var.* 10. *pag.* 146. hanc legem ita emendavit, ut loco istorum, *Archisynagogis, Patriarchisque ac Presbyteris*, e litterarum, ut ipse ait, ductu reponeret, *Archisynagogis, Patri. Hiereis ac Presbyteris*. Quæ corrigendi intoleranda licentia est, ita ut, si probetur, omnibus integrum sit, quamcunque veterum auctorum periocham in qualemcunque sententiam traducere. Itaque Jacobus Gothofredus *in commentariis ad h. l.*, & Rhenferdius *de decem otiosis Synagogæ cap.* IV. in eam opinionem ducuntur, ut existiment, pro Patriarchis probabilius substituendos esse Archiereos. Legunt ita, *Privilegia his, qui illustrium Patriarcharum ditioni subjecti sunt, Archisynagogis, Archiereis ac Presbyteris . . . perseverent*. Arbitrantur enim Archiereos diu apud Hebræos extitisse, idque ex Ælio Lampridio efficiunt, qui de Alexandro Severo dixit, *Volebat Imperator videri originem de Romanorum gente trahere, quin eum pudebat, Syrum dici: maxime quod tempore quodam festo, ut solent Antiochenses, Ægyptii, Alexandrini, lacessiverant eum conviciolis, Syrum Archisynagogum eum vocantes & Archierea*. At nos equidem fugit, num, everso Hierosolymis templo dignitas τοῦ Ἀρχιερέως *Summi Pontificis* sublata esset. In nullis vero Veterum monumentis, quæ deinde edita sunt, & ne in legibus quidem Imperatorum, inter Hebræos Sacerdotes unum excelluisse comperimus. Neque enim Orientis illi Populi, quorum meminit Lampridius, existimabant Alexandrum aliquem esse Archierea: Sed quum eo animo essent, ut Imperatori originem Syriacam exprobrarent, eum illis titulis asse-

afficere, quibus summos Judæorum Antistites fuisse appellatos acceperant. Igitur quamdiu aliquid non afferatur, ex quo in illa Arcadii lege Archisynagogis & Presbyteris Patriarchas fuisse adjunctos a librariis appareat, sic putandum est, satis perspectam Imperatori non fuisse illorum Antistitum descriptionem, quibus Judæi parebant. Ex quo intelligi par est, quanta in isto argumento vis insit, quod ad cognoscendam veteris Synagogæ formam ducitur ex libris Romani iuris.

XVI. Nunc illud alterum periclitemur, an ea notitia Synagogicorum Præfectorum, quorum nomina in Romanis legibus recitantur, sententiæ nostræ obesse possit. In jure quidem plures describuntur Hebræorum Principes, Patriarchæ, Apostoli, Archisynagogi, Patres Synagogarum, Hierei, Presbyteri, Majores, Seniores, Primates, Didascali. Duo erant Patriarchæ Hebræorum Præsides, quorum alter ראש הגלות *Æchmalotarcha* in Babylonia, alter vero נשיא *Princeps* in Palæstina dicebatur. Summi isti Gubernatores in Provinciis Orbis cum imperio erant ad universos regendos Hebræos, qui in iis degebant, ita ut non modo in sacris, sed in politicis edicerent, decernerent, vocarent & prehenderent: Ea potestas Palæstinæ Patriarchæ ab Imperatoribus Romanis delata est, quos ille adeo demeruerat, ut illustris, spectabilis & clarissimus vir appellaretur, iisque honestissimis titulis publice afficeretur *leg.* VIII. *Th. C. tit. de Judæis*. Ab Imperatore Juliano in Epistola ad Judæos XXV. Patriarcha Julus *Frater* dictus est, cui summus habendus sit honos, Τὸν ἀδελφὸν, inquit ille, Ἰοῦλον τὸν αἰδεσιμώτατον πατριάρχην παρῄνεσα, *Fratrem Julum Patriarcham omni observatione dignum hortatus sum*. Itaque Populus Hebræus, Patriarchis imperantibus, ferme ex legibus suis vivebat, quod Origenes nos docuit in Epistola ad Africanum, Νῦν γοῦν Ῥωμαίων βασιλευόντων καὶ Ἰουδαίων τὸ δίδραχμον αὐτοῖς τελούντων, ὅσα συγχωροῦντος Καίσαρος ὁ ἐθνάρχης παρ' αὐτοῖς δύναται. ὡς μηδὲν διαφέρειν βασιλεύοντος τοῦ ἔθνους, ἴσμεν οἱ πεπειραμένοι, *Certe nunc temporis Romanis Imperantibus, & Judæis didrachmum ipsis pendentibus, quantum permissu Cæsaris Ethnarcha* (Patriarcha) *apud ipsos possit, ut non aliter vivant, quam dum regnaret ille Populus, id experti scimus*. Sed complura de Patriarchis Jacobus Gothofredus *in Comm. ad l.* I. *Th. Cod. tit. de Judæis*, & Morinus *Exerc. Bibl. lib.* II. *Exerc.* III. *cap.* I. *&* II. Illis vero Apostoli assidebant, qui & in consilium adhibebantur: Epiphanius *in Hær.* XXX. *Tom.* I. *Opp. ed. Col.* Εἰσὶ, inquit, δὲ οὗτοι μετὰ τὸν Πατριάρχην Ἀπόστολοι καλούμενοι, προσεδρεύουσι δὲ τῷ Πατριάρχῃ, καὶ σὺν αὐτῷ πολλάκις καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ συνεχῶς διάγουσι, διὰ τὸ συμβουλεύειν καὶ ἀναφέρειν αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν νόμον, *Sunt autem alii post Patriarcham Apostoli appellati, assidentque Patriarchæ, & cum ipso sæpe nocte ac die agunt consulendi gratia, & ut referant ad eum illa, quæ ad legem spectant*. Iidem in Provincias mittebantur, ut a singulis Synagogis aurum acciperent, quod tribuendum erat *ll. Th. Cod. tit. de Judæis* XIV. *& ult.*, & Hierosolymam exportarent, sæpe vero in eos animadverterent, qui officium deseruerant. Pergit Epiphanius dicere de Josepho Apostolo quodam, Ἐπεὶ οὖν οἷα Ἀπόστολος (οὕτως γὰρ παρ' αὐτοῖς, ὡς ἔφην, τὸ ἀξίωμα καλεῖται) ἐμβριθέστατος καὶ καθαρεύων δῆθεν τὰ εἰς κατάστασιν εὐνομίας: ὥσπερ ἐπιτελῶν προβαλλόμενος, πολλοὺς τῶν κακῶς κατασταθέντων Ἀρχισυναγώγων, καὶ ἱερέων, καὶ πρεσβυτέρων καὶ Ἀζανιτῶν τῶν παρ' αὐτοῖς διακόνων ἑρμηνευομένων, ἢ ὑπηρετῶν, καθαιρῶν τε καὶ μετακινῶν τοῦ ἀξιώματος ὑπὸ πολλῶν ἐνεκοτεῖτο, *Et quoniam* (Josephus) *pro ea, quam gerebat, Apostoli functione* (*ita enim, ut diximus, ea dignitas vocatur*) *summam præ se gravitatem atque in constituenda disciplina severitatem ferebat, cui rei præstandæ fuerat electus, ac plerosque Synagogis Præfectos, & Sacerdotes ac Presbyteros, & Azanitas, quo nomine Diaconos aut Ministros appellant, homines improbos in ordinem redegerat ac dignitate privarat, multorum in se convertit odia*. Quæ quum paucis exposita sint, ex iis efficitur Patriarchas eorumque Apostolos in Synagogis nullum munus obivisse, sed tanquam summos Reipublicæ Moderatores procurasse quidquid in iis e Populo & Religione foret. Accedamus igitur ad cæteros Hebræorum Principes, quos universos unum idemque sacrorum regimen aristocraticum administrasse, & pari auctoritate Synagogis præsedisse ex legibus Imperatorum facile per-

perspici potest. Ipse Grotius auctor est, illos Præsules unius esse ordinis, qui in libris Romani juris diversis nominibus Patres Synagogarum, Presbyteri, Majores, & Seniores dicuntur, omnesque idem habere munus, quod gererent. Hæc quum ille dixisset, plurimum nostræ orationi detraxit, ita ut porro de Archisynagogis, Hiereis, Didascalis & Primatibus solum quæramus. Atque eos ipsos, qui Presbyteri & Seniores vocabantur, Archisynagogos fuisse optimi Legum conditores satis declarant. Arcadius in ea, quæ allata est, lege, *Superstitionis*, inquit, *indignæ est*, *ut Archisynagogi SIVE PRESBYTERI Judaeorum*, *vel quos ipsi Apostolos vocant*, *qui ad exigendum aurum atque argentum a Patriarcha certo tempore diriguntur*, *a singulis Synagogis exactam summam atque susceptam ad eundem reportent*. Existimavit scilicet ille Archisynagogos eosdem, qui Presbyteri audiebant, & ab Apostolis disjunxit. Ad eum Imperator *in lege* XV. *Cod. Just. tit. de Judæis* omnem doctorum Virorum Senatum, qui unamquamque Synagogam moderabatur, solis contineri Senioribus ostendit: *Si qua*, inquit, *inter Christianos & Judæos sit contentio*, *non a Senioribus Judæorum*, *sed ab ordinariis Judicibus dirimatur*. Igitur & Archisynagogi Seniores erant. Huic loco plurima lux offunditur a Justino Martyre, qui *in Dialogo cum Tryphone Judæo pag* 366. universos Synagogicos Præfectos uno nomine Archisynagogos vocavit contra atque Imperator, qui eos tantum Seniores dixerat. *Convenientes*, sic Justinus Judæos affatus est, *& colloquentes ne conviciis incesseritis filium Dei*, *neque Pharisæis Doctoribus morem gerentes*, *Regem Israelis unquam scommatibus prosciderītis*. ὅτι ἐκ διδάσκουσιν οἱ Ἀρχισυνάγωγοι ὑμῶν μετὰ τὴν προσευχὴν *qualia Archisynagogi vestri* (Synagogici vestri Seniores) *docent post peractas preces*. Sed ad id quod cœpimus. Justinianus enim manifestis verbis docuit, Archipherecitas sive Archisynagogos a Presbyteris non esse diversos, cum in Novela CXLVI. dixit, Ἀρχιφερεκῖται ἢ πρεσβύτεροι τύχον ἢ διδάσκαλοι *Archipherecitæ sive Presbyteri forsitan & Magistri*. Videamus de Hiereis, hoc est Sacerdotibus, qui in Synagogis versabantur. Hos Aaronidas fuisse Samuel Petitus negavit, contra quem Campegius Vitringa dixit in libro, qui paulo ante nominatus est. Utcunque res sit, Synagogæ ferme apud Hebræos Sacerdotibus carebant, quod sacra omnia in iis ab Archisynagogis sive Senioribus factitari solebant. Quoniam vero in Romanis legibus Hierei in Synagogis commemorantur, & apud Epiphanium inter Presbyteros sive Seniores reponuntur, profecto conjici par est, eos frequenumero in Aristocraticum Præfectorum Synagogicorum Senatum fuisse allectos. Tum enim Sacerdotes erant Archisynagogi sive Presbyteri. Hinc illæ in *Colbo* conditiones, *Si Minister Synagogæ sit Sacerdos*, vel, *Si Minister Synagogæ non sit Sacerdos*. Atque ita accipiendus est Alexander Severus apud Lampridium, qui *in cap.* XLV. Judæis in more fuisse affirmavit, ut ipsi Sacerdotes prædicarent, quos creabant. Nanque ille ubi aliquos studebat vel Rectores Provinciis dare, vel Præpositos facere, nomina eorum proponebat, monens Populum, ut si quis quid haberet criminis, probaret manifestis rebus: nisi probasset, lueret pœnam capitis: *Grave enim est*, inquiebat, *cum id Judæi & Christiani facerent in prædicandis Sacerdotibus*, *qui ordinandi erant*, *non fieri in Provinciarum Rectoribus*, *quibus & fortunæ hominum committerentur & capita*. Quæ verba sic intelligimus, Sacerdotum nomina in temporibus Alexandri Severi Hebræo populo fuisse proposita, non ut ad obeundum Sacerdotium eligerentur, sed ut in Synagogicos Præsules cooptari possent. Proximi sunt Didascali, quos ab Archisynagogis fuisse in munere diversos nemo est qui certe suspicetur. Nam Archisynagogi Doctores erant, qui leges explicabant, Populumque ad officium revocabant & a fraude docendo deterrebant. Duæ leges in Theodosiano Codice *Annati Didascalo & Majoribus Judæorum* inscribuntur, quarum altera est XXIII. *in Tit. de Judæis*, altera vero III. est *in Tit. ne Christianum mancipium Judæus habeat*. Didascalus ille unus erat ex *Majoribus*, sive Archisynagogis, qui aliis potestate non præstabat, sed solum in eo præerat, ut omnia, quæ essent gerenda, ordine moderaretur.

Restat ut de Primatibus edisseramus, quibus in Apostolica Ecclesia majores aliquos

quos Episcopos sive Metropolitas respondisse Grotius arbitratus est. De illis dicunt Theodosius & Valentinianus in postrema omnium legum, quas Titulus de Judæis in Theodosiano codice complectitur, *Judæorum Primates* (inquiunt Imperatores) *qui in utriusque Palæstinæ synedriis nominantur, vel in aliis provinciis degunt, quæcunque post excessum Patriarcharum pensionis nomine suscepere, cogantur exsolvere*. Blondellus *de primatu pag.* 532. & Jacobus Gothofredus *in comment. ad l. dejiciuntur*, Theodosio & Valentiniano eos fuisse Primates, qui, sublatis aut exactis Patriarchis, in Synedriis creari coeperunt, & tum in Palestina, tum in aliis Provinciis Synagogas, earumque Antistites summa potestate regebant. Atque illi in ea sunt opinione, quæ caussæ nostræ non officit. Nam Primates, quos ex sententia fingunt, quum in Patriarcharum locum successissent, rem Judæorum publicam gerebant, nec in Præsulum Synagogicorum senatum cooptati erant. Attamen duo exquisita nobis sunt argumenta, cur credamus, Imperatores nunquam de Primatibus cogitasse, qui, abrogato Patriarcharum Imperio, renuntiati essent in Synedriis. Primum Patriarchæ inter Judæos non desierunt, nisi post annum ccccxv. cum Judæis Gamaliel Patriarcha imperabat, qui ob improbitatem impudentiamque suam codicillos Præfecturæ honorariæ amisit *l.* xxii. *Cod. Th. de Judæis*. Illius mentionem injecit Hieronymus *in Epist. ad Pammachium* 101. *Dudum*, ait, *Hesychium virum consularem, contra quem Patriarcha Gamaliel gravissimas exercuit inimicitias, Theodosius Princeps capite damnavit, quod sollicitato Notario chartas ejus invasisset*. At enim ante id tempus Primates in numero eorum reponuntur, qui Judæorum Præsides erant & Principes. In lege enim viii. *Cod. Th. de Judæis*, quæ anno cccxcii. rogata est, Imperatores pertulere, ne ἀποσυνάγωγοι hoc est illi quos Primates Sonagoga projecissent, in eam recipi possent Judicum sententia & auctoritate, *Judæorum querelæ*, sic Imperatores, *quosdam auctoritate Judicum recipi in sectam suam, reclamantibus legis suæ Primatibus*, *adseverant*, *quos ipsi judicio suo ac voluntate proiiciunt: Quam omnino submoveri jubemus injuriam: Nec eorum in ea superstitione sedulus cœtus, aut per vim judicum, aut rescripti subreptione, invitis Primatibus suis (quos Virorum Clarissimorum & illustrium Patriarcharum arbitrio manifestum est habere suam de religione sententiam) opem reconciliationis mereantur indebitæ*. Quocirca Primates apud Judæos non illi fuerunt, qui decedentibus Patriarchis subrogati esse dicuntur, sed qui, vel ipsis imperantibus Patriarchis, Synagogæ præfecti erant & quasi cognitores & arbitri de sacris censebant. Huc accedit quod in toto Romano orbe unicus erat Judæorum Patriarcha, qui originem consecrabat suam Hilleli Babylonio, cuius posteris vel prorsus e vita exemptis, vel abdicatis summa illa dignitas abrogata est: Epiphanius in *Hæresi* xxx. de Juda quodam, Εἰς πατριαρχίαν τρεφόμενος, οὐδεὶς γὰρ ἄλλος ἁρπάζει τὰς ἀρχὰς παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ υἱὸς πατέρα διαδέχεται, *Ad spem Patriarchatus educebatur, neque enim Magistratus apud Judæos ullus præripit, sed Parenti filius succedit*. Contra Primates isti, qui Patriarchis successisse feruntur, multi fuere non modo in Palæstinis, sed in aliis Imperii Romani provinciis, *Qui in utriusque Palæstinæ Synedriis nominantur, vel in aliis provinciis degunt*. Si Primates loco Patriarcharum creari cœpissent, dignitatis summa ratio non sinebat, eos in universis Provinciis esse complures. Quapropter suspicamur, illos quos Theodosius & Valentinianus Primates dixere, non alios fuisse ab Archisynagogis sive Presbyteris, qui Synagogas administrabant. Illi enim quotannis aurum e singulis Synagogis colligebant, quod olim Patriarchis pendebatur, *Judæorum Primates quæcunque post excessum Patriarcharum pensionis nomine suscepere*. Idem vero ipsum Archisynagogis & Presbyteris injunctum erat *leg.* xiv. *Theod. Tit. de Judæis*, in qua eos *a singulis synagogis exactam summam atque susceptam* ad Patriarcham exportare Arcadius narravit. Scriptor porro vitæ Chrysostomi posteris tradidit, Archisynagogos aliquos a Patriarchis munere suo fuisse dejectos, qui satis multas pecunias non conferebant. Ex quo quisque facile efficiet, Presbyteros Synagogæ, qui & Majores & Seniores audierunt, Primates sæpe fuisse appellatos. Neque enim nos movet, istos Primates in Synedriis esse re-

nun-

nuntiatos, sive, ut Imperatores loquuntur, *in utriusque Palæstinæ Synedriis nominatos*, quod eruditis non absurdum esse videtur, Synedria vocari Synagogas potuisse, in quibus Antistitum Senatus & quasi Synedrium sedebat. Atque verosimile non est, Judæis, quorum, Imperatore Theodosio juniore, res omnes afflictæ erant, per idem tempus tum in Palæstinis, tum in aliis Provinciis vera Synedria hoc est Dicasteria fuisse concessa, in quibus quæstiones de sacris & de publicis haberentur. Persequuti sumus hactenus equidem Synagogicos Præsules, qui diversis elogiis in legibus afficiuntur, paucisque dedimus, eos in uno omnes ordine fuisse constitutos, & aristocraticum quendam senatum fecisse, qui communi consilio rebus omnibus consuleret. Plane docuimus, Synagogam, quam Romani legum conditores cognoverunt, eandem esse, quæ a Philone & Josepho, itidemque in libris novi Fœderis descripta est. Continebatur igitur vetus Synagoga Præsulibus, qui potestate, munere & gradu pares erant. Quumque Apostolica Hierarchia summum unum Præsidem in singulis fere Ecclesiis complectatur, qui inter Presbyteros dignitate & ordine emineat, ea profecto aut nusquam, aut aliorsum referenda est, atque ad eam gubernandi rationem, quam Synagoga habebat.

XVII. Jamvero fere omnia retexuimus, quæ Grotius de Episcopis eorumque origine disputavit. Nunc dispicienda sunt, quæ ille de Senioribus sive de Presbyteris edisseruit, quos Genevensis Ecclesia *laicos & temporarios* appellat. Joannes Calvinus *Inst. lib.* IV. *cap.* XI. duplicem Presbyterorum cœtum fecerat, alterum eorum, qui Pastores & Religionis Doctores essent, item sacra factitarent, alterum vero eorum, qui Ecclesiam gubernarent, censuram peragerent, cognitionibus de sacris præessent, universamque clavium potestatem administrarent, *Fuerunt*, inquit, *ab initio constituta in Ecclesiis judicia, quæ censuram de moribus agerent, animadverterent in vitia, & exercendo Clavium officio præsiderent. Hunc ordinem designat Paulus in epistola ad Corinthios, quum gubernationes nominat. Item ad Romanos; quum dicit*, Qui præest, in solitudine prælit. *Non enim alloquitur Magistratus (qui nulli tunc erant Christiani) sed eos, qui ad spirituale Ecclesiæ regimen erant adjuncti Pastoribus. Ad Timotheum quoque duplices indicat Presbyteros, alios qui laborant in verbo, alios qui verbi prædicatione non funguntur, & tamen bene præsunt. Hoc posteriore genere non dubium est, quin eos intelligat, qui ad inspectionem morum & totum Clavium usum constituti erant.* Sic Calvinus, cujus ad sententiam Belgæ quum instituti essent, in publica Fidei conceptione, quam *confessionem* dicunt, hæc declarant, *Credimus veram hanc Ecclesiam spirituali illa politia, quam nos Deus verbo suo docuit, gubernari debere, ut videlicet Ministri sive Pastores sint, qui verbum Dei annuntient, & Sacramenta administrent, Seniores quoque sint, & Diaconi, qui cum Pastoribus Senatum quasi Ecclesiæ constituant.* Atque non modo in Belgio, sed in plerisque Calvinianis urbibus alii sunt Presbyteri *docentes*, alii vero *regentes*, iidem qui tamquam Ecclesiæ Moderatores & Præsides rem gerunt. In Senatum congregantur, quem Presbyterion aut Synedrion vocant. Hanc Ecclesiæ politiam multi Gomaristæ, quibuscum Arminianis summum negotium erat, Apostolicam & pene Divinam habuere. Quid igitur Grotius? Primum affirmat, temporariis Presbyteris, quos Pastorum adsessores existimat, nullam esse auctoritatem quæ ab Evangelicis legibus oriatur, eosque nusquam in prisca Ecclesia extitisse, quæ non alios sibi Presbyteros creavit, quam Pastores & Doctores: deinde quo facilius iniret cum ipsis Gomaristis concordiam, pro iis Presbyteris sive Adsessoribus ita dicit, ut arbitretur, illos renuntiari potuisse vel Ecclesiæ decreto, vel summorum Principum consilio, si hoc munus Religioni & Reipublicæ profuturum sit. Ex quo cum in utriusque Fœderis tabulis, tum in veteris Ecclesiæ monumentis exempla quærit, quæ declarent, novos sæpe administros veteribus fuisse adjunctos.

XVIII. Quod primo loco positum est, ille perspicuis Divinorum Scriptorum & veterum Patrum testimoniis, lectissimis quidem argumentis persequitur ad eos refellendos, qui sibi adversabantur: Quidquid vero contra objiciebatur, aut facere videbatur, accurate percurrit & facile explicat. Hac in disputatione de magno LXX. Seniorum Sy-

Synedrio, & de aliis minoribus Urbium Senatibus multam mentionem injecit. Gomaristæ duplicis generis fuisse Synedria apud Hebræos docebant, quorum in aliis de Religione, in aliis vero de politicis & publicis rebus Senatores consultarent & decernerent: quod quum constituissent, libere efficiebant, in Apostolica Ecclesia, quæ formam Hebraicæ Theocratiæ referebat, cœtum fuisse Presbyterorum, qui nullas Sacerdotii partes explebant, sed tantum ad Ecclesiæ gubernacula sedebant. Hos Grotius opinionis arguere suæ aggreditur. Is enim Synedria genere diversa non existimat: tum Hierosolymitanum, quod LXX. viros continebat, tum cætera, quæ in Urbibus erant, ita constituta fuisse censet, ut in iisdem non modo de Republica, sed de sacris referretur propter Theocraticam Civitatis temperationem. Etsi enim in Synedros sæpe Sacerdotes & Levitæ cooptarentur, attamen eos tanquam juris consultissimos fuisse allectos ducit. Hæc ille præclare: sed quum Synedriorum antiquitatem afferat, eaque a Mosaicis temporibus extitisse sentiat, in communi multorum errato versatur. Rabbinos enim (sic Thalmudicos Scriptores dicimus) sequitur atque ex eorum opinione veteris Testamenti sacros Scriptores intelligit. Illis enim auctoribus quasi probis testibus omnem esse adhibendam fidem in iis, quæ ad Judæos respiciunt, plane profitetur: *Primum omnium*, inquit, *quibus magis par est credi in re Historica ad Rempublicam Judaicam pertinente, quam Judæis, ipsis plane ut in historia græca Græcis, in Romana Romanis?* Qui ista legerit, sane admiratur virum ingenio, judicioque excellentem mereri de Rabbinis voluisse. Nam optimum omne Criticorum nomen sic tenet, perexiguam esse illorum Judæorum auctoritatem, qui eversis Hierosolymis fuerunt, quumque Rempublicam non vidissent, de illius forma & Magistratibus litteris tradiderunt quidquid anceps fama tulerit. Neque enim Flavius Josephus in libris, in quibus res supra Captivitatis Babylonicæ tempora repetendas perscribit, certius aliquid afferre potest. Etenim de antiquissima Populi sui Republica ex temporum, in quibus vivebat, moribus existimare solet, aut etiam ea, quæ poeticis magis decora sunt fabulis, ex sententia persequitur. Dignus ille est, cui credatur, si quæ tanquam perantiqua memoriæ mandat, cum incorruptis rerum gestarum monumentis consentiant. Quocirca constituamus necesse est, universam veterum Hebræorum politiam ex priscis tabulis esse cognoscendam, quas Divini Scriptores nobis reliquerunt. Atque in iis locus nullus est, in quo narratur, perpetuum aliquem apud Hebræos fuisse conscriptum Senatum, qui tum Rempublicam, tum Ecclesiam summa potestate gubernaret. Quæ objiciuntur, id non valent, quod contra nos facere possit. Primum magni Synedrii origo ducitur *ex capite* XI. *Num.*, in quo Deus Mosem sic affatus est, *Congrega mihi* LXX. *e Senibus Israelis, quos Senes Populi esse nosti, ejusque præfectos, eos ducito ad tentorium conventus, & stent ibi tecum. Ego vero descendam, loquar illic tecum, partiar spiritum, qui tibi inest, iisque adflabo, & ferent tecum onus hujus populi, neque tu solus amplius feres*. Hæc Rabbini apud Joannem Seldenum in opere *de Synedriis & Præfecturis juridicis veterum Hebræorum* sic accipiunt, ut doceant, maximum LXX. Synedrorum Consessum a Deo fuisse creatum, in quo non modo ad jus dicendum, sed ad legendos, abdicandosque Judices & Reges summa inesset auctoritas. At nihil hujusmodi ex Divinis verbis elicies. Sæpenumero Moses multis Judæorum quere.is intererat: quoniamque eas cohibere non poterat, Jehovam adivit, & cum eo ita expostulavit, *Non possum*, inquit, *solus ferre universum hunc populum, gravior est, quam ut ferre queam*: quibus vocibus Jehovam demeruit, qui statim jussit, viros septuaginta legi ex senibus Populi, & ex iis, qui Magistratus renuntiati fuerant; *Congrega mihi septuaginta e Senibus Israelis*. Senatus nempe creatus est, qui Mosi in sustinendo frequentissimo Populo adjutor esset. Neque enimvero agebatur de illo levando labore, qui in dicendo jure, & in politicis regendis rebus slitibusque judicandis erat impendendus. Nam Moses hoc onere liberatus fuerat, cum Magistratus Populo dederat, & Chiliarchos, Centuriones, Pentecontarchos & Decuriones, auctore Jethrone Socero, dixerat *Exod. cap* XVIII. Igitur quid esset istud, quod Mosi tam grave erat & permolestum,

Præcipua omnia explicata sunt, quibus Rabbini veterem Synedrii auctoritatem vindicant. Paucis nunc dicentur, quæ communi illorum opinioni prorsus non consentiunt. Si tota enim sacra historia perlustretur, in quolibet temporum intervallo maxima quæque ita peracta fuere, tanquam si nullus perpetuus in Republica Senatus imperaret. Demortuo Josua Hebræus Populus Sophetim hoc est Judicibus paruit, quos Jehova extra ordinem dabat. Attamen res ad ἀναρχίαν *anarchiam* sæpe veniebat, quo tempore officiorum ratio omnis requirebatur, leges impune violabantur, & abrogato Jehovæ cultu superstitio substituebatur: *Tum vero*, inquit Divinus auctor *Jud.* XXI 25., *nullus erat Rex in Israële, quisque faciebat, quod sibi videbatur*. Simul finitimi Hebræis bella undique inferebant, totus ager infestus erat, omnia subigebantur. In difficillimis his temporibus Senatus nusquam consulitur, nunquam cogitur, nunquam de eo cogendo consilium capitur, imo nunquam ejus mentio vel subobscura injicitur. Grotius 2. *Par.* XIX. 5. arbitratur, *eo intervallo omissam esse per incuriam creationem synedrorum* LXXII. *quemadmodum & ante Josaphati tempora*. Sed ille, si a Rabbinis recedere voluisset, quum in maximo Civitatis discrimine perpetuos illos Synedros omnino siluisse cognosceret, potius existimasset eos numquam extitisse. Creati deinde Reges fuere, qui in regendo populo & in publicis privatisque rebus constituendis arbitrium egere suum. Illorum alii sapientes & pietate eximii satis caverunt, ne cives unquam a patria Religione desciscerent, sed alii, quum superstitionem asciv issent, ad eandem sibi habendam civibus fuerunt auctores. Nemo tum erat, qui Regum voluntati intercedebat, nisi quis Propheta extra ordinem a Deo mitteretur, ut eos criminis sui commonefaceret, & Populum ad saniorem mentem revocaret. Quod tum Synedrium agebat? An unquam de iis consultavit, quæ ex usu essent? Contra universa, quæ Reipublicæ prodessent, sic Divino consilio providebantur, perinde atque nullus Procerum Magistratuumque fuisset ordo, qui dare operam potuisset, ne Civitas & Religio aliquid fraudis cepissent. Igitur, dum Judices & Reges fuere, Hebræorum hujusmodi erat politia, ut ei non congrueret Consessus LXXII. Synedrorum, quem Rabbini fingunt. De statu Reipublicæ in Captivitate Babylonica nihil attinet dicere. Sed postquam Populus in patrios lares reversus est, Rectores habuit summos & Principes viros, qui a Persis Regibus gratiam iniverant. Inter eos Esdras de emendandis moribus sancivit, fœdus cum Jehova instauravit, idque effecit ut Proceres, Sacerdotes & Levitæ ab eo nunquam recessuros pollicerentur *Esd cap.* IX. & X. Pari auctoritate Nehemias se gessit, & multa eaque maxima negotia solus perfecit, quæ *in libri sui cap.* VIII. narrantur. Summa Populi salus flagitabat, ut Senatus, si quis perpetuus extitisset, de summis rebus consuleretur, aut si omissa propter diuturnitatem captivitatis cooptatione perexiguus esset Synedrorum numerus, is statim expleretur. Nihil autem horum peractum est, quod satis docent illius ætatis æquales Scriptores. Quocirca perspicuum est, eo intervallo Hebræos senatu prorsus caruisse, qui dicendo juri præsideret. Jam accedimus ad postrema Reipublicæ tempora. Cum enimvero Hyrcanus Hebræis imperavit, jam Synedrium Hierosolymis sedebat, magnaque auctoritate præditum publica & privata moderabatur, ita ut pridem constitutum fuisse videretur, Apud Flavium Josephum *in libro* XIV *Antiq. Jud. cap.* IX. Proceres Hyrcanum contra Antipatrum ita alloquuntur, Ἡρώδης ὁ παῖς αὐτοῦ Ἐζεκίαν ἀπέκτεινε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, παραβὰς τὸν ἡμέτερον νόμον, ὃς κεκώλυκεν ἄνθρωπον ἀναιρεῖν καὶ πονηρὸν ὄντα, εἰ μὴ πρότερον καθακριθείη τοῦτο παθεῖν ὑπὸ τοῦ συνεδρίου, *Herodes ipsius filius Ezechiam ejusque socios interfecit contra legem nostram, quæ hominem quamvis malum interfici vetat, nisi prius ad hoc supplicium ex sententia Synedrii damnatus fuerit*. Docti viri conjiciunt, Seleucidarum temporibus, cum maximi apud Hebræos Pontifices ad Imperium accesserunt, tum LXXII. Synedros lectos fuisse ex Sacerdotibus & Proceribus Civitatis, penes quos summa esset potestas. Nanque exactis Syriæ Regibus ob res novas invidiam facile sustinere Pontifices non poterant, nisi inter plures eosque omnium Civium Principes veluti Imperium dividerent. Quæ politia quum semel constituta esset, deinde abrogari

gari non potuit, tametsi debilitatis Civium ordinibus novum Regnum firmaretur. Atque Synedrii originem supra illud ævum non esse repetendam argumento est nominis ratio. Etenim vox Συνέδριον nihil ab Hebræis, sed omnia a Græcis habet, qui & Senatores suos ab ea appellabant. Testis est Livius *in Libro* XLV. *cap.* 32., eos qui Macedoniæ publicum Concilium faciebant, Synedros fuisse vocatos. *Pronuntiatum*, inquit, *quod ad Statum Macedoniæ pertinebat, Senatores quos Synedros vocant, legendos esse, quorum consilio Respublica administraretur*. Quocirca Rabbini ipsi ad significandum LXXII. virorum Senatum peculii sui græcum nomen fecerunt, & סנהדרין *Sanhedrin* dixerunt; qui & Thalmudis verus est titulus. Hæc contra Synedrii antiquitatem, quam Grotius efferebat. Legendi sunt eruditi Scriptores, quos alias nominavimus, Jo: Vorstius *in diss. de Syn. Hebr.* quæ reperitur *in Fasc.* IV. *Opuscvlor ad Hist & Philolop. Sacram spectantium*, Herm. Conringius *de Republ. Hebræor.*, Hermannus Witsius *Miscellan. Sacr. part.* I. *lib.* II. *diss.* III., Jo: Clericus *in diss. de Synedrio* LXXII. *virorum*.

XIX. Redeamus ad Presbyteros temporarios, quorum munus, quamvis apostolicæ Hierarchiæ & priscis institutis esse contrarium Grotius ostenderit, tamen creari in plerisque calvinianis Ecclesiis potuisse deinde arbitratus est vel Principum consilio, vel Ecclesiæ decreto, si Principes ei jus suum concesserint. Atque istud alterum est, de quo breviter disputare aggredimur. Constituendum autem est, omne officiorum, quæ ad Ecclesiam pertinent, duplex esse genus. Nam alia sunt, quæ expleri nefas est, nisi ab iis, qui rite Sacerdotium nacti sunt & in Pastorum numero reponuntur: alia vero, quæ peragi possunt ab illis, qui Clero nomen non dederunt. Priora illa arbitrio & potestati summorum Principum nemo deferre potest, nisi Divinum omne jus sustulerit. Quo enim jure Sacerdotium institutum est, eodem munia descripta fuere, quibus contineretur. Sed quæ postrema sunt, si ita facto opus fuerit, ea committi facile possunt vel minoribus Clericis, vel illis, qui nunquam in Clerum cooptati fuere, sed Ecclesiæ consensu, & auctoritate. His explicatis hoc cum Grotio agetur, an universum munus, quod Presbyteris profanis datum est in Calvinianis Ecclesiis, ejus sit dignitatis, ut in Evangelico Sacerdotio hæreat, nec quovis Principum Christianorum jussu ab eo divelli possit. Presbyteris istis apud Calvinianos hæc obtigere, ut Ecclesiasticis judiciis præsint, de sacris judicium reddant, Divinam Clavium provinciam procurent, diligenter caveant, ut Pastores ex legibus sese gerant & Ecclesias moderentur. Sed omnis illa potestas Apostolis, summis quidem Sacerdotibus, atque iisdem, qui Ecclesiæ erant primi pastores, ita credita est, ut in eorum dignitate necessario consisteret. Petrum Apostolorum principem Dominus alloquutus est, cum apud Joannem, *Pasce*, inquit, *agnos meos, pasce oves meas*: Idem Dominus solos Apostolos sic affatus est apud Matthæum 18. 18. *Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Cœlo, & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in Cœlo.* Ab his & similibus novi Fœderis locis præfectura Ecclesiastica ortum cepit, eaque ab initio non quibuslibet è Populo Quiritibus, sed iis mandata est, qui in Sacerdotio constituti essent. Complures fuere, qui in animum induxerunt, sacram clavium potestatem ab origine sua penes Ecclesiam sive ipsam Christianorum universitatem resedisse, e qua deinde in Romanum Pontificem & in cæteros Episcopos trajecta sit. Opinionis illius auctor esse videtur Edmundus Richerius, qui Anno CIƆIƆCXI. librum scripsit & evulgavit, *de Ecclesiastica & politica potestate*. Concedamus iis, quod ex voto sibi sumunt: Non sequitur vero, jurisdictionem, quæ Ecclesiæ tributa sit, aliis demandari posse, atque illis, qui Apostolis in Sacerdotio successerunt. Nanque Christus, quum primum gubernatores Ecclesiæ daret, eos elegit, quos Pastores & Sacerdotes creaverat ita ut regendi auctoritatem ab Antistitum officio non disjungeret. Sic quicquid Richeriani opinantur, caussæ non officit nostræ, quamvis illud a Divina Ecclesiæ politia dissentiat, de quo alias disputatur. Consulatur vir eruditissimus Petavius *in Eccl. Hier. lib.* III. *cap.* XIV. Nunc enim nobis ad id instandum est, quo spe-

ctat

ctat oratio. Apostoli eam Ecclesiæ constitutionem, quam Christus conceperat & jusserat, quum bene intelligerent, eorum, quos in locum suum subrogatos voluerunt, non alios rectores, & alios doctores, sed eosdem rectores & doctores Sacerdotes renuntiaverunt. Petrus *in Epist.* 1. 5. 2. ad Episcopos scribit, *Pascite, qui in vobis est, Dei gregem*. Neminem autem fugit, in libris novi Testamenti, id quod est ποιμαίνειν latine *pascere* idem valere atque *docere*, *monere*, *Sacra peragere*, *Ecclesias regere & Ecclesiasticam omnem auctoritatem administrare*. Iidem igitur Ecclesiæ doctores erant, qui & gubernatores. In hanc sententiam Paulus, ubi Episcoporum munus explicabat, eos his monuit *Act.* 20 29. *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos* ποιμαίνειν *pascere Ecclesiam Dei*. Atque ποιμὴν & διδάσκαλος *gubernator & doctor* in epistola *ad Ephesios* IV. duo sunt nomina, quæ diversas pontificiæ dignitatis partes, sed nunquam divellendas declarant. Ex quo, cum solus nominatur διδάσκαλος in 1. *ad Corinthios* XII. 28., idem & intelligitur esse ποιμὴν *gubernator*. Ea erat Apostolicæ Ecclesiæ forma, è qua nusquam Catholicus orbis deinde ita recessit, ut alii Antistites & Doctores, alii vero Præsides sacrorum constituerentur. Qui enim Sacerdotium in singulis Ecclesiis gerebant, ad eos universa clavium potestas pertinebat. Igitur quoniam dubium non est, quin Divina lege sacrum Ecclesiarum regimen in Sacerdotio comprehendatur, facile efficitur quod volumus, Christianis Principibus jus illud non esse deferendum, ut sive per seipsos sive per Ecclesiam Presbyteros deligant, qui Ecclesias in sacris moderentur, qui nec ad Sacerdotium admoti essent, nec clero nomen dedissent.

XX. Atque necesse est paucis ea percurrere, quæ Grotius pro profanis istis (quo nomine utimur sine invidia in eum sensum ut illi sacri non sint, qui profani dicuntur) Presbyteris exprompsit. Caussam is agit hujusmodi exemplis, ex quibus conficit, sæpe Principes & Ecclesiam veteribus muneribus nova adjecisse, si ad faciliorem congruentioremque vel disciplinæ vel Religionis administrationem ea facere viderentur. Omnia vero partim delibavit ab Hebræorum & Apostolorum scriptis, partim a monumentis Ecclesiasticæ historiæ. Verum enimvero qualiacunque illa sint, in iis satis roboris non est ad id probandum, quod Arminianus studebat. In universis enim officiis, quorum exempla afferuntur, illud non inerat, ut ad ea exercenda sive apud Hebræos, sive apud Christianos Pastoris ejusdemque Sacerdotis dignitas requireretur. Ab illis exordiamur, quæ ex hebraicis vel apostolicis libris colliguntur. Primum ponitur in medio Judaicum Synedrium, in quo Sacerdotibus adsederunt delecti è populo Presbyteri, qui non modo de civilibus negotiis, sed de sacris deliberarent & decernerent. *Hinc colligimus*, inquit Grotius, *cum ex novo Testamento nihil in contrarium afferatur, jurisdictionem de Sacris hoc est judicium publicum & cum imperio conjunctum posse juxta Pastores quibusdam e Populo mandari, præsertim si partes potiores deferantur Pastoribus, sicut in Sacris major auctoritas Amariæ, quam Sabadiæ*. At cavendum erat viro docto, ne quæ longe discrepant, una confunderet. Licuit quidem illis, qui ad summum Imperium in judaica Republica pervenerant, Synedrium condere, in quo Seniores adjuncti Sacerdotibus de politicis & sacris rebus jus dicerent. Nanque apud Hebræos omnis politia erat Theocratica, ita ut, quum Civitas ab Ecclesia non divideretur, idem Reipublicæ moderator esset qui & Religionis. Sacerdotibus illud seorsum dabatur, ut omnia sacra peragerent. Contra diversa est Religionis constitutio ex lege, quam Christus rogavit in novo Fœdere. Christiani enim Civitatum Rectores ex ipsius Principatus jure Ecclesiæ sunt Tutores, Patroni & Vindices, attamen Sacerdotes non modo sacra factitant, sed porro istud sibi tribuunt, ut tanquam utriusque Tabulæ interpretes de iis judicent, quæ ad Divinum pertinent cultum. Ea enim potestas in Sacerdotio hæret, nec ab eo disjungi potest: ex quo quivis intelligit eam quibuslibet è Populo mandari non posse sine summo Divini juris contemptu. Verum Grotius addidit, Corinthios potuisse in Ecclesia constituere privatarum controversiarum disceptatores, auctore Apostolo. *Si tantum licuit*, ait, *Ecclesiæ ad lites fugiendas, quidni tan-*

tantum licuerit ad evitanda ὀλιγαρχίας (*dominatus paucorum*) *mala*. Sic enim ille imprudentes ignarosque fallere exoptavit. Nanque quantum differat inter civilium litium arbitros, de quibus Paulus I. *Cor. cap.* VI., & Ecclesiæ Præfectos, quales sunt Calviniani Presbyteri, quisque ita videt, ut hoc ipsum dicere maxime pigeat. Sed perrexit ipse, *Licuit Ecclesiæ quosdam deligere, qui suo nomine pecunias perferrent atque erogarent: quare cum Pastoribus competat inspectio in Diaconos, licet etiam Ecclesiæ ad eam rem socios quosdam Pastoribus adjungere* II. *Cor.* VIII. 19., *Philip* II. 22. μήτις αὐτοὺς μωμήσεται ἐν τῇ ἁδρότητι τῃ διακονουμένῃ ὑπ' ἡμῶν ne quis eos vituperet in plenitudine, quæ ministratur ab eis *ut cum Apostolo* II. *Cor.* VIII. 20. *loquar*. His verbis significavit & Diaconorum creationem *Act. cap.* VI. & Apostoli illud consilium, ex quo adjutores duos Tito ad pecunias a Corinthiis colligendas assignavit II. *Cor.* VIII. 20. Ac primum non animadvertit, Diaconos quidem Episcopis & Presbyteris fuisse adjectos, sed monentibus Apostolis, qui illos consecrarunt, nec ut ullas Sacerdotii præcipuas partes explerent, sed ut pauperibus consulerent, iisque coactam stipem conferrent. Quid his commune sit cum Calvinianis Presbyteris, qui, quamquam è profanorum Civium cœtu non segregantur, tamen in eximia Sacerdotum munia invadunt? Deinde adjutores illi, de quibus Paulus in capite VIII. secundæ Epistolæ ad Corinthios commemoravit, non erant è Plebe capti homines, sed è numero Doctorum & Evangelistarum, ut simul cum Tito procurandis pecuniis operam darent. Inter eos erat Lucas Pauli comes. Omnia vero ita gesta sunt. Scripsit Apostolus secundam ad Corinthios epistolam anno III. aut VI. Neronis, LVII. aut LVIII. Christianæ æræ. Per illud tempus rapinis Procuratorum Romanorum & injuriis seditiosorum Judæorum Christiani Hierosolymis in summum egestatis discrimen adducti fuerant. Quocirca ille Corinthios opibus affluentes commonefecit, ut liberalitate uterentur sua in illos Fratres, quorum afflictæ res erant, exemplo Ecclesiarum quæ erant Philippis, Thessalonicæ & in aliis Macedoniæ Urbibus: Universo huic negotio Titum præfecit, ad quem duos ex ordine Evangelistarum accedere jussit. Quid igitur Apostolus peregit, ex quo Calvinianæ Ecclesiæ ad creandos Presbyteros suos auctoritatem sumerent? Ad extremum mentionem Arminianus injecit Antiochenæ Ecclesiæ, quæ Act. XV. 2. quosdam e cœtu suo cum Barnaba & Paulo misit, qui Concilium Hierosolymitanum de morum mosaicorum potestate sententiam rogarent. Quod quum is fecerit, eo fuisse ingenio videtur, ut partium studiis delatus in deligendis argumentis diligentiam amitteret, & quidquid in mentem venerit, libere funderet. Antiochena enim Ecclesia novi generis administros non creavit, sed tantum ex Pastoribus & Doctoribus suis quosdam legit, qui, orta de mosaicis legibus controversia, eam Apostolis consultandam judicandamque committerent.

XXI. Atque ita explicata sunt omnia, quæ ex sacris litteris recitantur: Restant quæ ex monumentis Ecclesiasticæ historiæ obiiciuntur. In Actis Conciliorum sæpenumero leguntur Senatores & Magistratus politici, quos cognitionibus de Fide interesse Imperatores jusserunt. Igitur *quod licet in Synodis*, inquit Grotius, *cur non liceat in presbyteriis, præsertim cum in angustioribus territoriis non minor sit habenda ratio Presbyteriorum, quam Synodorum in tanta Romani imperij amplitudine? . . . Synodis laicos interfuisse et inibi sententiam dixisse tum ex magni Concilij historia, tum aliunde ita manifestum est, ut ne Nicolaus quidem Papa id ausus sit negare*. At enim, Arminiane, non vides, Senatorum, qui ad Synodos mittebantur, hujusmodi non fuisse partes, ut comparari Presbyteris possint, ex quibus Synedria apud Calvinianos consociantur. Illi enim piorum Imperatorum jussu in Œcumenica Concilia venerunt, ut gerendarum rerum ordinem gubernarent, Episcopis tranquillitatem & securitatem afferrent, seditiosorum motus cohiberent, nec tamen de sacris pronuntiarent, sed potius ad Fidem docerentur. De iis multa *in prolusione*. Dicendum autem est de Nicolao Papa, qui Grotio videtur non abnuisse, quin laicis daretur de Fide decernere. Pontifex in epistola VIII. ad Michaelem *apud Gratianum dist.* 96. *cap.* 4. hæc habet, ad

quæ

quæ Grotius respexit, *Dicite, quæsumus, ubinam legistis, Imperatores antecessores vestros in Synodalibus conventibus interfuisse? Nisi forsitan in quibus de Fide tractatum est, quæ universalis est, quæ omnium communis est, quæ non solum ad Clericos, verum etiam ad laicos & ad omnes omnino pertinet Christianos. Vos autem non solum Synodo in caussa Sacerdotis* (idest Ignatii) *collectæ interfuistis, verum etiam numerosa secularium millia ad videndum ejus opprobrium aggregastis*. In iis verbis Nicolaus affirmavit, Imperatores & Magistratus Synodis affuisse, in quibus de fide consuli solebat, sed quo animo & qua auctoritate in illis consederint, porro planum non fecit. Istud ergo ex pia antiquitate cognoscendum est, ad quam ille spectavit. Theodosius Imperator Patricium Florentium virum consularem misit in Constantinopolitanam Synodum, quam contra Eutychetem Flavianus Antistes coegerat, scriptis ad Episcopos litteris in hanc sententiam, Ἐπειδὴ δὲ οἴδαμεν τὸν μεγαλοπρεπέστατον πατρίκιον Φλωρέντιον ὄντα πιστὸν, καὶ μεμαρτυρημένον ἐπὶ τῇ ὀρθότητι, θέλομεν συνεῖναι αὐτὸν τῇ ἀκροάσει τῆς συνόδου, ἐπειδὴ λόγος περὶ πίστεώς ἐστιν, *Quoniam scimus magnificentissimum Florentium esse fidelem, & testimoniis probatum in recta fide, volumus ipsum interesse audientiæ Synodi, quia sermo de Fide est*. Integra epistola descripta est in Actis Synodi, quæ in actione prima Calchedonensis Concilii recitantur. Sedit vero Patricius Florentius in Synodo, quod de Fide, re omnium communi agebatur, sed recusavit, quominus de dogmate decerneret. Ille quidem Eutychetem semel iterumque rogavit, *Duas naturas* (in Christo) *dicis & homousion nobis?* tum eundem monuit in ea verba, Ὁ μὴ λέγων, ἐκ δύο φύσεων, καὶ δύο φύσεις, οὐ πιστεύει ὀρθῶς, *Qui non dicit, ex duabus naturis, & duas naturas, non credit recte*. Verum quum hæc legerentur in Ephesino Concilio, Florentius, qui aderat, mentem ita aperuit suam, ταῦτα εἶπον, οὐχ ὡς διαλαλῶν, ἀλλὰ προτρέπων αὐτὸν τοῖς λεγομένοις παρὰ τῆς συνόδου συνθέσθαι, *ea dicebam non quasi interloquens, sed exhortans eum, ut consentiret his, quæ a sancta Synodo docebantur*: deinde addidit, Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ οἷός τε ἤμην δογματίζειν, *neque enim idoneus eram dogmata explicare*. Ex his duo sequuntur, alterum, Orthodoxos Magistratus ad Œcumenicas Synodos adivisse ea de caussa, quod de Fide consultaretur, alterum autem, eosdem nec ausos esse de Fide judicare, nec id potestatis esse suæ credidisse. Ad Nicolaum Papam revertatur oratio. Quum ille veteres Imperatores dixisset Conciliis interfuisse, quæ propter Fidem sociabantur, istud eorum jus significavit, quod antiquitas attribuerat. Docuit nimirum, illos in hujusmodi Conciliis ea fuisse potestate, ut tanquam Catholicæ Fidei Patroni ad eam omnium primi instituerentur, eandemque statim Populis asciscendam curarent. Igitur negavit eos Religionis esse Judices & Disceptatores.

Cætera refellere pergamus. Protulit enim Arminianus deinde ἐκδίκους *advocatos Ecclesiarum* & Seniores, φροντιστὰς *Curatores*, Πρεσβύτιδας *Presbyteras*, quorum omnium exemplo temporarios creari in Calvinianis Ecclesiis Presbyteros potuisse arbitratus est. At enim ista officia, quæ conferuntur, genere diversa sunt a Calviniano Presbyterio, quocum conferuntur, ita ut hoc illorum similitudine tueri non conveniat. Nam penes Presbyterium Ecclesiarum regimen residet; Advocati vero, Curatores, Presbyteræ & Seniores Ecclesias non gubernabant, sed iis deserviebant. Quocirca de singulis iis muneribus, quæ nec diligenter, nec accurate Grotius descripsit, parumper differendum est. Ἔκδικοι, qui & ἐκκλησιέκδικοι, Ecclesiarum *defensores* erant apud latinos. Nam quos defensores Patres Africani in multis Canonibus dixerunt, eos ἐκδίκους Græci vocant in Codice Africanæ Ecclesiæ, quem ab incerto auctore græce conversum tandem Justellus in *Bibliotheca juris canonici veteris*, & nomine Concilii Carthaginensis Ehingerus & Beveregius in Pandectis evulgarunt: Atque tanquam Rerumpublicarum defensores, qui communitatis negotia procurabant, sic Ecdici Ecclesiis operam impendebant suam. Hi apud summos Magistratus legibus agebant, & sæpe ad Imperatores adibant, si præsertim Ecclesiis jura publice quæsita non tribuerentur, vel fortassis in dubium adducerentur. Antistites in Concilio Carthaginensi can. IX, sancivere, ut si cui Clerico contra leges civile officium mandare-

daretur, ab ea injuria Ecclesiam Defensores vindicarent. Quumq. Circumcelliones in Africa Catholicis Clericis infesta omnia redderent, de eo facinore, *ne pacis Ecclesiasticæ*, inquit Possidius *in vita Augustini cap.* XII., *amplius impediretur profectus*, *defensor Ecclesiæ non siluit*. Sed Ecdicis deinde nova provincia adjuncta est. Nam Patres Calchedonenses in canone XXIII. sive in codicis Ecclesiæ universæ, quem Grotius sequitur, canone CCI. decrevere, ut illi caverent, ne Clericos & Monachos otiose se habentes in regia urbe versari sinerent injussu Episcopi sui: ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, τοὺς τοιούτους ὑπομιμνήσκεσθαι μὲν πρότερον διὰ τοῦ ἐκδίκου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἐπὶ τῷ ἐξελθεῖν τῆς βασιλευούσης πόλεως. εἰ δὲ τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν ἐπιμένοιεν, ἀναισχυντοῦντας, καὶ ἄκοντας αὐτοὺς διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκβάλλεσθαι καὶ τοὺς ἰδίους καταλαμβάνειν τόπους, *Statuit Sancta Synodus hos quidem* (Clericos & Monachos) *primum a Sanctissimæ Ecclesiæ C. Politanæ defensore commoneri ut regia urbe excedant. Si autem iisdem negotiis impudenter insistant, eos invitos ipse defensor expellat, ut ad sua loca revertantur*. Justinianus porro duo iisdem injunxit, primum ut providerent ei hominum cœtui, cujus erat funera ducere *Nov.* LIX., quæ apud Grotium est LVI., alterum ut de Clericis, qui liturgicis muniis in Ecclesia satis non facerent, ad Episcopum referrent *leg.* XLII. *in Codicis Just. tit. de Episcopis*. Complures deinde Ecdici creati fuere, & inter eos unus omnium Protecdicus, ad quem jurisdictio accessit. Balsamon ad Canonem LXXVII. Carthag. Οἶμαι, inquit, ὅτι ὁ πρωτέκδικος δικαιοῦται δικάζειν πάντας τοὺς προσερχομένους αὐτῷ περὶ χρηματικῶν ὑποθέσεων, ἐγκληματικῶν ἐλαφροτέρων, *Ego existimo*, inquit, *Protecdicum jus habere judicandi caussas omnium ad se accedentium ob controversias pecuniarias & lites leviores*: Et paulo post, Ἑλκύσει δὲ καὶ εἰς τὸ κατ᾽ αὐτὸν δικαστήριον πάντας τοὺς λεγομένους ἀδικεῖν τοὺς πρόσφυγας τῆς ἐκκλησίας, καὶ οὐκ ἀναγκασθήσεται αὐτοὺς εἰς πολιτικὸν δικαστήριον πέμπειν, ὡς γίνεται σήμερον, *Trahet etiam in judicium suum omnes eos, qui dicuntur injuria afficere ad Ecclesiam confugientes, neque cogetur eos ad judicium politicum ablegare, ut hodierno die mos est*. Jamvero Dionysius Petavius *Not. in Epiphan. Hær.* LXII. *n.* X de Ecdicis dixit, eos omnes in Clerum non fuisse cooptatos. In ea opinione fuit & Grotius noster. Contra illi in numero Clericorum fuisse videntur ad annum CCCCVII., cum Carthaginensis Synodus coacta est, quæ Legatos ad Imperatorem Honorium misit petituros, eam singulis Ecclesiis facerent potestatem, ut defensores sibi eligerent ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς *ex corpore eorum*, qui in foro caussas dicebant. Hæc legatio continetur in Canone XCVII. *Cod. Afr. Gr. lat.* apud Justellum. Petentibus autem Africanis ex sententia Honorius rescripsit, quod percipitur ex lege XXXVIII. *Cod. Th. de Episcopis*. Igitur post id tempus e foro ferme delecti sunt qui Ecclesias defenderent, de qua nova lege Jacobus Gothofredus in *comm. ad librum* XVI. *Titul.* II. *Theod. Cod. de Episcopis*, & Morinus *in Exercit.* XVI. *cap.* VI. Proficiscamur ad Seniores, de quibus in hoc capite Arminianus multa disseruit. Illorum vero alii erant ipsi Sacerdotes, alii, qui, quum ex Plebe essent, tamen Ecclesiæ adscribebantur, alii Magistratus & eximii ingenio doctrinaque cives. Tres enim eorum Ordines ex veterum Scriptorum libris cognoscuntur. Omnium autem soli illi, qui in Sacerdotio constituti fuerant, ad Ecclesiæ gubernacula accedere poterant, cæteri vero Ecclesiarum Rectores non erant, sed consilio, testimonio, custodia & præsidio iis consulebant. De Senioribus, qui Sacerdotes erant, Tertullianus in Apologetico cap. XXXIX., *Præsident probati quique seniores. Horum erat, diligenter attendere ad singulorum mores, monere titubantes, lapsos censura corrigere, præscribere pœnitentiæ tempus & modum, interdum & relaxare*: *Hæc cura* σπουδὴ *dicebatur*. De iisdem Gregorius I. P. R. in libro II. Epist. 19, *Si quid de quocunque Clerico ad aures tuas pervenerit, quod te juste possit offendere, facile non credas, sed præsentibus Ecclesiæ tuæ Senioribus diligenter est perscrutanda veritas, & tunc, si qualitas rei poposcerit, canonica districtio culpam feriat delinquentis*. Quum Abbatissa Monasterii Pictaviensis a Chrodieldi arcessita esset, illa ita caussam dicit apud Gregorium Turonensem *in lib.* 10. *cap.* 16., *De Sponsalibus*, ait, *coram Pontifice, Clero vel Senioribus pro* nepte

nepte sua orphanula arrhas accepisse. De Senioribus Plebis, qui Ecclesiastici dicebantur, quamvis ad Clerum admoti non essent, plurima mentio est in Actis Purgationis Cæciliani & Felicis post Collationem Carthaginensem. In iis numerantur *Episcopi*, *Presbyteri*, *Diaconi & Seniores*, item *Conclerici & Seniores Plebis*, *Ecclesiastici Viri*, tum *Clerici & Seniores Cirthensium*, semel *Seniores Christiani Populi*, *Catholicæ Legis*. Quinimo Augustinus in *lib.* III. *contra Cresconium cap.* 59. *Peregrinum Presbyterum & Seniorem Ecclesiæ Musticanæ regionis* commemoravit, & Epistolam 130. inscripsit *Dilectissimis Fratribus*, *Clero*, *Senioribus & universæ Plebi Ecclesiæ Hipponensis*. Atque istis Senioribus sæpe illud dabatur, ut Christianos officii commonefacerent & eximia quæque Templorum custodirent. Augustinus *in Serm.* 19. *de verb. Dom.*, *Cum ob errorem aliquem*, inquit, *a Senioribus arguuntur, & imputatur alicui de illis, cur Ebrius fuerit? Cur res alienas pervaserit? Cædem cur turbulentus admiserit? Statim respondet, quid habeo facere homo secularis & miles. Nunquid Monachum sum professus aut Clericum?* Optatus autem in lib. I. memoriæ consignavit, Mensurium Antistitem Carthaginensem, quoniam in temporibus Diocletiani ab Ecclesia profecturus erat, res omnes *Fidelium seniorum* fidei commisisse, *Erant Ecclesiæ ex auro & argento quamplurima ornamenta, quæ nec defodere terræ, nec secum portare poterat, quæ fidelibus Senioribus commendavit*. Reliqui sunt Seniores illi, qui Magistratus aut Principes Urbis cives erant. In Concilio Cabarsissitano apud Augustinum *in Psalmum* XXXVI. *nobilissimi* dicuntur. Hos Leo & Majoranus in Novella ad Basilium PP. *tit.* I. cum viris *Principalibus* conjunxere, *Inlustris sane*, inquiunt, *& præcelsi magnificentia tua omnium Provinciarum Rectores suis auctoritatibus admonebit, ut principales vel Seniores urbium singularum tam curiarum quam reliquorum corporum.* Atque hujus ordinis fuere Seniores, quos Carthaginensis Synodus A. CCCCIII. Episcopis Catholicis, qui Donatistas conveniebant in Africa, adjungi jussit in Canone, qui est XII. *Cod. can. Ecclesiæ Africanæ*. In eo Patres, *debere*, ajunt, *unumquemque nostrum in Civitate sua per se convenire Donatistarum Præpositos, aut addere sibi vicinum collegam, ut pariter eos in singulis quibusque Civitatibus vel locis per Magistratus vel Seniores locorum conveniant*. Ea porro illis erat existimatio, ut de gravioribus negotiis consulerentur, quod nobis tradidit Ambrosius *in* I. *ad Timoth.* 5., aut quisquis iste auctor sit, *Synagoga*, sic inquit, *& postea Ecclesia Seniores habuit, quorum sine concilio nihil agebatur in Ecclesia. Hoc qua negligentia obsoleverit, nescio, nisi forte doctorum desidia, aut magis superbia, dum soli volunt aliquid videri*. In Romana Synodo, quam adversus Manichæos Leo an. 444. coegit, *Residentibus*, sic loqnitur, *mecum Episcopis ac Presbyteris, ac in eundem consessum Christianis viris, ac nobilibus congregatis, electos & electas eorum jussimus præsentari*. Proceres igitur Civitatum Ecclesias non regebant, sed iis consilio aderant, præsidiumque & operam suam offerebant, id quod Campegius Vitringa *in lib.* II. *de Synag. vetere cap.* III. *de Regimine Synagogæ & Ecclesiæ*, Hammondus *in Diss.* IV. *contra Blondel. cap* XIX., Binghamus *in lib.* II. *Orig. cap.* 19. aliique plures demonstrant. Sequuntur Presbytides, quæ ex honestioribus matronis capi cœperunt in Ecclesia, ut ad optimam vitæ rationem cæteras mulieres instituerent. Alio nomine Diaconissæ sive Ministræ dicebantur. Epiphanius *in Hæresi* LXXIX. Παρατηρητέον δὲ, ὅτι ἄχρι διακονισσῶν τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐδεήθη τάγμα, χήρας τε ὠνόμασε, καὶ τούτων τὰς ἔτι γραοτέρας πρεσβύτιδας, *Observandum est, Diaconissis Ecclesiasticum ordinem indiguisse, quas etiam viduas nominavit, & ex his adhuc ætate provectiores πρεσβύτιδας, viduas seniores*. Eas abrogavit Synodus Laodicena in canone XI., cujus sententia est, περὶ τοῦ, μὴ δεῖν τὰς λεγομένας πρεσβύτιδας ἤτοι προκαθημένας, ἐν ἐκκλησίᾳ καθίστασθαι, *Quod non oportet eas, quæ dicuntur Presbytides vel Præsidentes, in Ecclesia constitui*. Sed Balsamon auctor est, post eam Synodum Presbyteras sive Diaconissas in aliquibus Ecclesiis fuisse, quod Grotium fugisse videtur. Ille enim *in Resp. ad interrog. Marci cap.* XXXV. *apud Leunclavium Jur. Gr. Rom. Tom.* I., Παρὰ δὲ τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ τοῦ θρόνου τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν διακόνισσαι προχειρίζονται μὲν

μὲν μετουσίαν μὴ ἔχουσαι ἐν τῷ βήματι, ἐκκλησιάζουσαι δὲ τὰ πολλὰ, καὶ τὰς γυναικωνίτας ἐκκλησιαστικῶς διορθούμεναι, In Sanctissima autem Ecclesia Sedis Constantinopolitanorum Diaconissæ deliguntur, unam quidem communicationem non habentes ad altare, in multis vero habentes conventum, & muliebrem cœtum Ecclesiastice dirigentes. Postremo videndum est de φροντισταῖς sive Curatoribus, quos a Metropolitis datos fuisse Ecclesiis Grotius putavit, ut una cum Episcopo Ecclesiasticæ pecuniæ rationes tractarent. Atque hujusmodi Metropolitici quæstores nusquam fuerunt. Neque enim eos vetus Ecclesiæ politia ferebat, qui universi sacri peculii procurationem unicuique Episcopo tribuebat. Qui inter Apostolicos Canones est XXXI. Πάντων, inquit, *ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν φροντίδα, καὶ διοικείτω αὐτὰ ὡς Θεοῦ ἐφορῶντος, omnium rerum Ecclesiasticarum curam habeat Episcopus, easque administret tanquam Deo inspiciente*: Inter eosdem XXXIV., Προστάσσομεν, addit, *τὸν ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων, Præcipimus, ut Episcopus potestatem habeat rerum Ecclesiæ*. His concinunt Justinus Martyr *apolog* II. *pag.* 98. 99. *edit. Paris* MDCXXXVI., Cyprianus *Epist.* XXXVIII. *al.* XLI., auctor *Constitut. Apostol. lib.* II. *c.* XXV., Patres Antiocheni in Canone XXIV., & Gangrenses in Canone VII. Quum vero hoc negotium soli Episcopi sustinere non possent, ex Clero Œconomos sibi asciverunt, de quibus Calchedonensis Synodus in Canone XXVI. *Quoniam*, inquit, *in nonnullis Ecclesiis, ut sæpe a nobis auditum est, Episcopi δίχα οἰκονόμων sine œconomis res Ecclesiasticas administrant ἔδοξε πᾶσαν ἐκκλησίαν ἐπίσκοπον ἔχουσαν, καὶ οἰκονόμον ἔχειν ἐκ τοῦ ἰδίου κλήρου, placuit omnem Ecclesiam, quæ Episcopum habet, ex proprio Clero œconomum habere*. Synodus tantum Provinciæ adeunda erat, si quis Episcopus fraudem fecisset, vel si cujus Ecclesiæ magnus usus posceret, ut fortunarum suarum pars aliqua esset distrahenda. Cum constat, addunt Antiocheni Patres in Canone XXV., *βλάπτεσθαι τοὺς λόγους τῆς ἐκκλησίας, τοῦτον εὐθύνας παρέχειν τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας, rationes Ecclesiæ lædi, is* (Episcopus) *repetundarum damnetur a Synodo Provinciæ*: Item Synodus Carthaginiensis *in can.* IV., *Si qua necessitas cogat* (Ecclesiastica prædia distrahere), *hanc insinuandam esse Primati provinciæ ipsius, ut cum statuto numero Episcoporum, utrum faciendum sit, arbitretur*. Hujusmodi est Ecclesiæ administratio, in qua Metropolitici quæstores locum nullum habent. Sic expositis universis officiis, ex quibus Grotius argumentum cepit, facile novimus iis cum Calviniano Presbyterio similem nullam esse rationem.

AD

AD
CAPUT XII.
EXERCITATIO CRITICA.

HOc postremum Grotiani libri caput, quod est *de delegatione, & substitutione circa sacra*, ita se habet, ut quæ in eo confidenter edisseruntur, iterum oratione nostra emendari necesse non sit. Nunc enim Grotius nihil novi persequitur, sed eas Imperii partes, quas Principum esse in regendis sacris existimaverat, ab iisdem posse non modo Episcopis, sed etiam publicis Magistratibus demandari arbitratur. Atque quum omne sacrorum Imperium Principibus lex Christiana ademerit, quam large effuseque otium consumetur, si ostendatur iis nullos esse Vicarios in gerendis Religionis negotiis! Quid enim disputabitur, quod pridem dicendo non præcepimus? Grotius in hoc capite pronuntiat, veteres aliquos Imperatores jure sciscendæ constituendæque Religionis sese abdicasse, & Populis potestatem fecisse sacra sibi habendi, quæ ipsis optima viderentur. Contra, si animus ad ea attendatur, quæ in octava exercitatione docentur, Christianus Principatus arbitrium sibi Religionum tribuere non potest, nec veteres Imperatores eo arbitrio usi suere, si quando vel Gentiles vel Judæos vel Hæreticos impune in sacris versari suis permiserint. Paulo post Grotius adstruit, Episcopos id ab Imperatoribus habuisse, in quo plurima Christiani Sacerdotii vis posita est, ut nimirum canones jubere possint, improbos Christianos ab Ecclesia depellere & Pastores gradu dejicere. At triplex hic locus tractatus est in exercitationibus nostris octava & nona, in quibus late Arminianum reprehendisse nunquam nos pigebit. Commemorat ille deinde creationes Pastorum ab iisdem, qui summum Imperium regebant, Clero fuisse datas, tametsi id sentiat offendiculo Ecclesiæ fuisse. Sed ea omnis res satis quæsita & disputata est in decima exercitatione, cui quidpiam adiicere supervacaneum est. Postremo Grotius contendit, Imperatores sæpe publicis Magistratibus injunxisse, ut modo cum Episcopis, modo seorsum ab iis universæ sacrorum provinciæ præessent & judicia exercerent, in quibus cognoscerent de rebus Religionis: addiditque summo illorum jussu non Clerum, sed Proceres aliosque cives sæpe ad creandos Pastores accessisse, ex quo juspatronatus *laicorum* originem ceperit. Hactenus ille. Verum exempla Ecclesiasticorum judiciorum, quibus civiles Magistratus interfuerunt, satis diluuntur tum in prolusione & in exercitatione octava tum in exercitatione contra Blondellum explicabuntur. Quidquid vero idem de jurepatronatus fudit, nunc refellere non oportet. Cæterum de juris patronatus primordiis & progressionibus consulantur Franciscus Florens, Franciscus de Roye, Alteserra, Espenius & Ludovicus Thomasinus, qui ex sacris antiquitatibus præclarissime eam spartam exornavere.

LIBRARIUS
LECTORI

GRotiano libello, in quo explicatur *Imperium summarum Potestatum circa sacra*, attexendam Blondelli dissertationem *de jure Plebis in regimine Ecclesiastico* Editores curaverunt. Hos ipse sequutus sum, ne libros, qui e' typographio meo exirent, imminutos, neque integros proferre viderer. Quamobrem amicum virum adivi, qui in castigando Grotio versatus fuerat, eundemque exoravi, ut paucis Blondellum refelleret. Is vero, ne calvinianus auctor sine censore legeretur, inter ipsas typographicas operas brevem hanc diatribren, aut criticam exercitationem conscripsit. Id te monitum volebam. Vale.

IN
BLONDELLUM
EXERCITATIO CRITICA.

I. Blondelliana dissertationis capita breviter exponuntur.
II. Ratio, quæ ad eam refellendam adcommodata est.
III. Declaratur locus, qui legitur in capite Matthæi decimo octavo.
IV. Pluribus rejiciuntur Riebereñai, quorum in factione Blondellianæ opinionis caput versatur.
V. In quam sententiam loquuti fuere Patres, qui claves Ecclesiæ esse creditas docuerunt.
VI. Blondelli argumenta, quæ ex Sacris novi Fœderis libris repetuntur.
VII. Ea explicantur.
VIII. Adstruuntur alia Blondelli argumenta.
IX. Hæc quoque diluuntur.
X. Periocha Clementis interpretatio.
XI. Differitur de mente Polycarpi in Epistola ad Philippenses, & Dionysii Corinthiorum Præsulis in Epistola ad Romanos.
XII. Quænam fuerint partes Christianæ Plebis in judiciis canonicis, & in recipiendis iis, qui, quum ab Ecclesia extorres essent, ad eam redire exoptabant; idque ex Tertulliano aliisque priscis Doctoribus.
XIII. Origenes & Cornelius Papa enucleantur.
XIV. Veteris Ecclesiæ politia ex Cypriano.
XV. Senioribus Plebis nulla fuit jurisdictio in regenda Ecclesia.
XVI. Disputatur de potestate Principum in Sacris. Photinus non judicio Senatorum, quos Constantinus dederat, sed damnatus est pluribus in Conciliis, quorum Epocha constituuntur.
XVII. Principes interfuere conciliis mediæ ætatis, quæ coacta fuere apud Hispanos, Gallos, Germanos & Anglos, qui etiam canonicis decretis subscripserunt. Duæ in caussa fuere, cur ita res se habuerit. Prima caussa exponitur.
XVIII. Adstruitur altera, quæ ex civili eorum temporum politia exoritur.
XIX. Gallicani Reges & Proceres in temporibus Basileensibus & Tridentinis non regiminis Sacri potestatem, sed Ecclesiæ tutelam imperio tribuerunt suo.
XX. Summa eorum Principum impudentia, qui non modo in animum induxerunt sibi delatum esse munus emendandæ Religionis, sed etiam Ecclesiasticam Hierarchiam abrogarunt, ut Plebis Senioribus Sacrorum imperium mandarent.

I. BLondellus Calvinianorum Minister Sacram Hierarchiam, quam Christus condiderat, funditus tollere conatus est. Nam in duobus libris, quorum alter est, *Apologia pro sententia Hieronymi de Episcopis & Presbyteris*, alter autem, *Histoire de la primautè de l'eglise*, regimen Ecclesiæ penes solos Presbyteros residere pari omnes potestate & munere præditos existimavit. In hac vero dissertatione *de jure Plebis in regimine Ecclesiastico* Presbyteris Plebem tanquam universæ Ecclesiasticæ gubernationis consortem adjunxit. Hæc illius universa ratio est. Potestas Clavium, quæ sacrum omnem principatum complectitur, Ecclesiæ sive Christianorum Universitati data est, ita ut eam Presbyteri administrare juberentur sed Populo auctore. Hoc regiminis genus satis declaratur in iis verbis, quæ leguntur apud Matthæum, *Dic Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non audierit, sit Tibi sicut ethnicus & publicanus. Amen dico Vobis, quæcunque adligaveritis super terram, erunt ligata & in Cœlo: & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in Cœlo.* Veteres enimvero Patres Ecclesiam non Pastorum cœtum, sed popularem multitudinem intelligunt. Plerique vero sic habent, Apostolos, cum ligandi & solvendi pote-

stas

tias iis delata est, Ecclesiæ personam sustinuisse; ex quo Origenes, Theophylactus, Augustinus & Paschasius censent, singulos Christianos in eo esse jure, ut alios ligare & solvere possint. Quorsum hujusmodi Patrum antiquissimorum sententiæ spectaverint, nisi certe evincant potestatis Ecclesiasticæ sociam cum Presbyteris fuisse popularem Christianorum concionem? Atque si bene perspiciatur quomodo Apostoli sacra omnia gesserint, profecto comperietur, eos cum Christiana Plebe de rebus omnibus consultasse quas peragebant. Nam illi Plebis comitiis partes deferebant suas, cum de fide deliberabant & decernebant, cum Præfectos Ecclesiasticos eligebant, cum consilium propagandæ Gentibus Religionis inibant, cum eos monebant, qui ab officio defecerant, aut si quid hujusmodi susciperent, quod ad sacram jurisdictionem pertinebat. Apostolorum vestigiis institit omnis Ecclesiasticus Ordo, qui nec de Religione, nec de disciplina edicebat, nisi Plebem consuluerit. Id apertis verbis docent Patres, qui ante quartum seculum vixerunt. Sacrum hoc Ecclesiæ Regimin fuit ad Constantinum Magnum. Nam deinde popularia comitia in Seniores aliquos traslata fuere, qui cum Præsulibus & Presbyteris tanquam Plebis legati de sacris decernebant. Hujusmodi Seniores Africana Ecclesia sibi adscivit: Namque hos commemoravit liber, qui editis Optati Milevitani operibus adjunctus est & *Purgationem Felicis & Caciliani* continet, eosdemque nobis sæpe narravit Augustinus. At in exordio seculi quinti omnis auctoritas, quæ in sacris versabatur, Plebi adempta est, & in Seniorum locum successerunt Gentium Principes, Proceres & Magistratus. Evolvantur Ecclesiastici Hispanorum, Anglorum, Germanorum & Gallorum annales. Namque ex iis perspicuum erit, Nationis cujusque Reges & Primores Episcoporum Synodos coegisse, de rebus, quæ Religionem respiciebant, leges rogasse, & politiam Ecclesiarum disciplinamque constituisse. Neminem quidem latet, quid Regni Proceres egerint, cum de Synodo Basilensi, de pragmatica sanctione & de concilio Tridentino Galli cum Romano Pontifice certabant. Hoc jure Principes Germanorum, Anglorum, Danorum, Suecorum & Helvetiorum pontificiam Religionem ab iis regionibus depulerunt, quæ in imperio erant suo, eamque legibus recipiendam edixerunt, quam Lutherus & Calvinus invexerant. Dolendum vero nobis est, quod iidem Christianæ Plebi haud reddiderint apostolicam regendorum Sacrorum auctoritatem. Meliorem iis Calvinianis mentem Deus dedit, qui novas Ecclesias in Scotia, Belgio, & Galliis condiderunt Nam sancitum ab ipsis est, ut Sacra omnia Cleri & Seniorum Plebis, qui & Presbyteri laici dicuntur, communi consilio gubernarentur, & quidquid ita decretum esset, id vel probari vel obrogari posset summorum Principum jussu & Imperio. Quid Germani, Angli & Helvetii habent, quod hujusmodi opponant politiæ? Intelligant ipsi nobis nullam esse consuetudinem cum Puritanis *independentibus* & Anabaptistis, qui Ecclesiarum regimen turbis committunt, item sacris Præsulibus non parent & cuilibet e Populo constituendæ procurandæque Religionis copiam faciunt. Contra enim in nostris Ecclesiis Religioni Pastores præsunt, iisque ad optimam sacrorum gubernationem regentes Presbyteri sive Seniores adjunguntur, quos Plebs ipsa delegerit. Quinimo Divino jure receptum est, ut Plebs Præfectis suis morem gerat in rebus, quæ Religionem respiciunt. Hac enim temperatione Ecclesias contineri quis noluerit? Ea enim Apostolos fuisse usos verosimile est, qui, quum frequentiorem Christianorum multitudinem in unum cogere non potuissent, paucos Seniores ab ea constitutos in senatum fortasse evocaverint, & cum iis de Ecclesia consultaverint. Reiicienda autem est illorum Doctorum opinio, qui in nostris Scholis Seniorum mentionem esse injectam docent in verbis, quæ leguntur 1. Tim. v. 17., *Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina*. Hoc enim in loco unum est Apostolo Presbyterorum genus, eorundem, qui Ecclesiæ sunt Pastores & sacra factitant. Quocirca Senioribus nostris sive Presbyteris regentibus concilianda est auctoritas ab apostolica politia & ab eo statu qui veteri fuit Ecclesiæ. Neque enim obiici potest, qualemcunque regendorum sacrorum auctoritatem, quæ olim penes

penes Seniores residebat, Regibus & Magistratibus fuisse adscriptam, postquam ii Christo nomen dederunt. Nam post Constantinum Magnum quum Principes Religionis Christianæ tutelam suscepissent, Seniores tamen Plebis partes obivere suas in Ecclesia. Cum enim de gubernatione rerum agitur, quæ Divinum cultum respiciunt, non eadem est politicorum Moderatorum potestas ac Plebis. Hæc enim quidquid juris sui est, id sub Cleri ductu & auspiciis exercet, illi vero omnia, quæ ab Ecclesia sive Clero & Populo sciscuntur, eminentissimo Imperio suo tuentur. Hæc multis exprompsit Blondellus, cujus tam perplexa & perturbata oratio est, ut vel patientissimos lectores offendat.

II Ac Calvinianus quidem vir disputando id agere studuit, ut Ecclesiæ suæ politiam defenderet, quæ non modo Clerum, sed Presbyteros quosdam *laicos* tanquam universæ sacræ disciplinæ Rectores complectitur. Nos vero de his Presbyteris plura in Grotium dicere habuimus *exercitatione* xi., ex qua satis constat, eos contra leges, quas de gubernanda Ecclesia Christus condidit, sine ulla veteris Ecclesiæ auctoritate, & sine ullo antiquitatis exemplo fuisse constitutos in plerisque Calviniani nominis Ecclesiis. Nunc restat, ut tota ea ratio convellatur, quam horum Presbyterorum Patronus attulit Blondellus. Primum dicemus de loco illo, qui est apud Matthæum 18, 16., 17., *Dic Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non audierit, sit Tibi sicut Ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Cælo, & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in Cælo*, an in his verbis sacræ jurisdictionis pars aliqua Plebi despondeatur. Deinde priscorum Patrum sententias persequemur, qui locum illum exposuerunt. Postea de Apostolis disputabitur, num ii in Ecclesia procuranda consortes sibi Populos addiderint. Quoniamque Patres, qui ante Constantinum Magnum vixerunt, jus aliquod cum potestate conjunctum Plebi tribuisse videntur, eos plane explicari oportebit. Tum omnia ea diluentur, quæ Proceres & Primores Gentium peregisse dicuntur in Ecclesia. Quæ quum dixissemus, universa disputatio contra Calvinianos Presbyteros concludetur.

III. Ordiamur ab explanandis Domini verbis, quæ leguntur in capite Evangelistæ decimo octavo. Blondellus loquentem Dominum ita intellexit, perinde atque is sacrorum gubernationem Clero & universæ communitati Christianorum dederit, & Ecclesiam quasi societatem popularem & democraticam instituerit. Nos in exercitatione nona, omnem hunc locum persequuti sumus, & a falsis Grotii & Seldeni interpretamentis vindicavimus. Percurremus modo, quæ ad Blondellianam pervertendam opinionem potissimum pertineant. Dominus hanc legem rogavit, ut si qui injuria aliquem affecerit & semel iterumque officii sui commonefactus a fraude animum non avocaverit, Ecclesiæ deferretur. Heic Ecclesiam multi non universitatem esse quandam, sed sacrorum Præfectorum corpus existimant. Chrysostomus *in Mat. Hom.* vi., Εἰπὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ, τουτέστι τοῖς προεδρεύουσι, *Dic Ecclesiæ, hoc est iis, qui præsunt:* Theophylactus in *Mat.*, Ἐπὶ τῶν ἐκκλησίας προέδρων *pro Præfectis Ecclesiæ*. Sensit cum his Patribus Kimchius, qui docuit, in Scripturis dictiones, quæ communitatem aliquam sonant, sæpe ad significandos eius Rectores valere. Vox enimvero העם *Populus* Exod. iv., 16. non totum Populum, sed tantum Seniores complectitur, quod satis perspicuum est, si versus 16. ex versu 29. intelligatur. Sic quidem Kimchius. At rectius Veteres illi Theologi censent, qui verba, *Dic Ecclesiæ*, ita accipiunt, ut declarent, eum, qui una itemque altera admonitione contempta mentem non mutaverit, in populari concione hoc est coram multis esse objurgandum. Rem nobis explicavit Apostolus, cum 1. *Tim.* v. 20. Timotheum jussit *ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἐλέγχειν, peccantes coram multis increpare*, & cum 2. *Cor.* 11., 6. meminit *ἐπιτιμίας τῆς ὑπὸ πλειόνων objurgationis, quæ multis adstantibus sit peragenda*. Ergo *dicere Ecclesiæ*, idem est ac reum Christianæ alicui Universitati manifestum facere, ut is, objurgantibus multis, a crimine abire cogatur. Quid porro Dominus sancivit, si reus eo animo fuerit, ut Populum ipsum monentem increpantemque non vereatur?

Tum

Tum quidem voluit ille, hominem, qui in crimine perstiterit suo, tanquam ethnicum & publicanum disjungendum esse a sacrorum societate. Sed quis eam pronuntiabit sententiam? Nempe Dominus ita perrexit, *Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Cœlo, & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in Cœlo:* Voce *ὑμῖν vobis* continentur Discipuli, quos in toto Evangelistæ decimo octavo capite Christus alloquitur. Nam primo illius capitis versu legitur, accesserunt *οἱ μαθηταὶ discipuli*, versu 3. ita Christus, *Amen*, inquit, *dico vobis* hoc est *Discipulis*, & 12., *quid vobis videtur?* ubi Christus Discipulorum judicium quærit. Quocirca non Christiano Populo, sed Apostolis, eorumque successoribus Episcopis Dominus ligandi & solvendi potestatem, sive totum sacrum Principatum commisit. Quæ quum exposita sint, ex iis facile quisque intelligit, Christianæ Universitati nullas sacræ jurisdictionis partes fuisse mandatas, sed illud solum obtigisse, ut manifestos reos reprehenderet, iisque pudorem injiciens a crimine revocaret.

IV. At Blondellianæ opinionis caput petendum est, quod non sine dedecore inter nostros versatur. Edmundus Richerius Doctor & Syndicus Facultatis Parisiensis Anno CIↃIↃCXI. librum evulgavit, *de Ecclesiastica & politica potestate*, in quo sacrum clavium Principatum penes totam residere Ecclesiam affirmavit. Summa sententiæ suæ, quæ initio quidem operis exponitur, hæc est, *Christum fundando Ecclesiam prius, immediatius atque essentialius claves sive jurisdictionem toti dedisse Ecclesiæ, quam Petro, seu quod eodem redit, claves toti dedisse Ecclesiæ, ut per unum ministerialiter exercerentur: quandoquidem tota jurisdictio Ecclesiastica primario proprie & essentialiter Ecclesiæ convenit, Romano autem Pontifici atque aliis Episcopis ministerialiter & quoad executionem tantum, sicut facultas videndi oculo*. Hujusmodi oratio barbaris exprompta verbis duo significare potest, aut sacram jurisdictionem ab initio datam fuisse Ecclesiæ, quæ subinde eam totam in Romanum Pontificem, & in cæteros Episcopos transfundat, quin ullas ejusdem partes sibi retineat, aut Ecclesiam sive Christianam societatem claves, quas a Domino accepit, sic in Episcopos trajicere, ut eas non amittat, sed solum earum ministerium demandet: quemadmodum in populari Republica Magistratus ita renuntiari solent, ut tamen in Populo hæreat publici Imperii majestas. Hoc, quod postremum est, Auctorem sensisse verba, quæ paulo ante allata sunt, satis declarant. Age nunc ad refellendum aggrediamur hominem, qui multos in sententiam pertraxit suam & in his Dupinium, Sarpium, Franiscum Conrajerum, Quesnellium omnesque Quesnellianos. Primum ille argumento urgendus est, cujus vis omnis in iis nititur, quæ universo in opere ipse sibimet contrarius & a seipso turpiter dissentiens defendit, atque in frontis opere collocavit. In hanc enim fraudem Scriptores omnes incidunt, qui res novas moliuntur. Constituit is, *Ecclesiam esse politiam monarchicam, regimine aristocratico temperatam*. Atque sic habendum est, quamlibet hominum universitatem hoc vel illo *πολιτείας gubernationis* contineri genere propter illius partem, quæ summo prædita est Principatu. Ut si roges, quisnam alicujus societatis sit status, is Monarchichus pronuntietur necesse est, si in uno publica insit Majestas, ad quem veluti ad fontem & caput omnia referuntur, Aristocraticus vero vel Democraticus, si vel Primores vel Populus τὸ κράτος sibi vindicent, id nempe, in quo summum imperium consistit. Optime Aristoteles eorum, qui de publicis rebus scripserunt, gravissimus auctor 3. Polit. cap. 6., E'στι δε, inquit, *πολιτεία πόλεως τάξις τῶν τε ἄλλων ἀρχῶν, καὶ μάλιστα τῆς κυρίας πάντων. κύριον μὲν γὰρ πανταχοῦ τὸ πολίτευμα τῆς πόλεως. πολίτευμα δέ ἐστιν ἡ πολιτεία. λέγω δὲ οἷον ἐν μὲν ταῖς δημοκρατικαῖς κύριος ὁ δῆμος. οἱ δὲ ὀλίγοι τοὐναντίον ἐν ταῖς ὀλιγαρχικαῖς*, *Est autem politia idest administrandæ Reipublicæ forma, Civitatis constitutio, ac tum aliorum Magistratuum, tum præsertim illius, penes quem summa est potestatis. Ubique enim summam potestatem habet in Civitate id, penes quod ejus est regimen. Regimen autem est id, quod politiam vocamus, hoc est gubernandi formam: veluti in popularibus administrationibus summa auctoritas est penes Populum, e contrario autem penes paucos in paucorum dominatu*. Ergo Politia, qua singulæ

gulæ Societates comprehenduntur, ab eo nomen habet, qui Imperium gerit, sive ab eo, penes quem est τὸ κύριον hoc est summa administrandæ Reipublicæ auctoritas. Id quum positum constitutumque sit, si *Ecclesia est politia monarchica regimine aristocratico temperata*, plane sequitur, Clavium potestatem in Ordine hierarchico ita hærere, ut ea potissimum ab uno Romano Pontifice omnium Episcoporum Principe procuretur. Ex quo & illud concludendum est sacrum Principatum ipsi Christianorum communitati non esse datum, quod tamen Richerius sui ipsius immemor tuetur.

Adstruamus modo ex ipsis Scripturis argumenta, e quibus nefas esse dilucide efficitur, ut Ecclesia quasi popularis societas existimetur, quæ veluti in Democratica Civitate Præfectos sibi deligat, iisque solam attribuat procurationem potestatis in Christiana hærentis communitate. Pronuntiandum est de Ecclesiæ statu non humano judicio, sed ad illius, qui eum condidit, sententiam. Si vero quid Christus constituerit, ex perspicuis ipsius verbis eliciatur, nihil tam apertum est, quam non multitudini, sed iis qui multitudini præfecti fuerant, & desponsam & creditam fuisse sacram jurisdictionem. Omnis enim oratio, in qua claves promittuntur & dantur, Petrum & Apostolos spectat, nec tanquam eos, qui multitudinis personam sustinebant, sed potius veluti ipsius Principes & Præsides. Commata, e quibus sacra Ecclesiæ Præfectura originem duxit, in novi Fœderis libris sunt hæc, *Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam* Mat. 16., *Tibi dabo claves Regni Cœlorum & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cœlis, & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in Cœlis* ibidem, *Pasce agnos meos, pasce oves meas* Joan. 21., Item hoc, in quo universos Apostolos Dominus alloquitur, *Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Cœlo, & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in Cœlo* Mat. 18., Adde hoc alterum, *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt* Joan. 20. His universis in periochis Claves ad significandam pertinent regendæ gubernandæque Ecclesiæ potestatem, quemadmodum clavis domus Davidicæ in Esaiæ XXII, 20. jus declarat administrandæ Regiæ Domus, ita ut Eljakimus, cui ea clavis portendebatur, in domum excipere quos vellet, & ab ea depellere posset illos, quibuscum rem ita fore peragendam duxerit. Tanta ergo auctoritas Apostolis solis & præcipue Petro ita despondetur & tribuitur, ut nullo pacto Plebs veluti sacri regiminis consors iis adjungatur. De Apostolis sane, & Episcopis, qui Apostolis successerunt, Domini verba Patres intellexerunt, non de Ecclesia, nisi si hujus utilitatem respexerint, quod paulo post dicetur. Cyprianus Epist. XXVII., *Dominus noster Episcopi honorem & Ecclesiæ suæ rationem disponens in Evangelio loquitur, & dicit Petro, Ego Tibi dico, quia tu es Petrus, & dabo tibi claves, & quæ ligaveris . . . per temporum & successionum vices Episcoporum ordinatio & Ecclesiæ ratio decurrit, ut Ecclesia super Episcopos constituatur & omnis actus Ecclesiæ per eosdem gubernetur*. Ad hæc in Epistola LXXIII., quæ est ad Jubaianum, *Petro primum Dominus, super quem ædificavit Ecclesiam, & unde unitatis originem instituit & ostendit, potestatem istam dedit, ut inde solveretur in Cœlis, quod ille solvisset in terris. Et post resurrectionem quoque ad Apostolos loquitur dicens, sicut misit me Pater & ego mitto vos. Unde intelligimus nonnisi in Ecclesia præpositis & in evangelica lege ac dominica ordinatione fundatis licere baptizare, & remissam peccatorum dare, foris autem nec ligari aliquid posse, nec solvi, ubi non sit, qui aut ligare possit aliquod aut solvere. Nec hoc, frater carissime, sine scripturæ divinæ auctoritate proponimus, ut dicamus certa lege ac propria ordinatione divinitus cuncta esse disposita, nec posse quemquam contra Episcopos & Sacerdotes usurpare sibi aliquid, quod non sit sui juris & potestatis*. Idem in lib. *de unitate Ecclesiæ*, dum ait, *Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuisse Dominum . . . tamen ut unitatem manifestaret, unam cathedram constituisse & unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuisse*. Cypriani & aliorum Patrum plures alias periochas, quæ optime in rem faciunt, longum esset describere.

Ac concedamus equidem, eum esse Ecclesiæ statum, quem Richeriani invexerunt, ita ut summa clavium potestas Ecclesiæ primum obtigisset, e qua deinde in sacros trajecta esset Pastores & Præsules. Sequeretur enimvero, Apostolos & Episcopos, qui in eorum munus suffecti fuere, non a Christo, sed ab Ecclesia auctoritatem accepisse suam, sive in orbem fuisse missos, ut Gentes Religione imbuerent eosque in sacris regerent & gubernarent. Istud vero apertissimis ipsius Domini verbis contrarium est, qui Apostolos ita affatus est Joan. 20. 21. *Sicut misit me Pater & ego mitto vos:* quæ oratio plane nos docet, Dominum in regnum suum hoc est Ecclesiam Apostolos misisse, iisque initio sacram illam ditionem commisisse, quæ sibi a Patre mandata fuerat. Res quidem ita se habuit. Summus Ecclesiæ Principatus Christo datus est, cui & Divinus Vates Esaias portenderat IX. 6. LXI. 1. & Lucæ IV. 8. 21. Ille enim quum a Patre missus sit, sibi tribuit *omnem potestatem in Cælo & in Terra* Matt. XXVIII. 18., *est Doctor & Dominus Ecclesiæ suæ* Joan. XIII, 1., *Apostolus ac summus Pontifex confessionis nostræ* Heb. III. 1., *Magnus Pastor ovium suarum* Heb. XIII. 20., solusque & Pastor & *Episcopus animarum nostrarum* I. Pet. II. 25, Quocirca Origenes in Mat. XXIV., *Proprie Episcopus*, inquit, *Dominus Jesus est*. Atque, dum in terris ageret, eum sacrum Principatum ipse exserebat, quum vero e mortali vita decessisset, Vicarios delegit, qui vice suâ fungerentur. Sic enim ille ad Patrem, *Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum*. Hujusmodi Vicarios Apostolos dixit *Luc. cap.* VI. 13. Judæorum instituto, qui nuntios omnes eo cognomento appellaverunt. Achija 1. *Reg* XIV. 6. vocatus est שלוח *Schialuahh* hoc est σκληρὸς Ἀπόστολος *durus Apostolus* & malorum nuntius. Speculatores duodecim *Num.* III. dicuntur ἀποστέλλεσθαι *mitti* ad explorandam Chananæam regionem. In Thalmudicis libris Apostoli sunt, qui a Rectoribus Synagogarum mittebantur ad accipiendas decimas, & vindicanda cætera omnia, quæ ad seipsos pertinebant. Hi a Philone in *legatione ad Caium* salutantur ἱεροπομποὶ τῶν χρημάτων *missi propter pecunias Templi*. Theodosianus autem Codex Apostolos nuncupavit, quos Patriarchæ mittebant ad accipiendam pecuniam, quæ a Synagogis pendi solebat. Paucis: Apud Judæos Apostoli illorum, a quibus mittebantur, nomine rem procurabant eorumdemque personam sustinebant. In eam nominis rationem primis Christianorum sacrorum Præsulibus Apostolorum nomen inditum est. Hi enim in Domini locum successere, & ad regendam Ecclesiam potestate, quam ab ipso acceperant, delecti fuere: Quales mittuntur Proreges & Præsides, qui ad tractanda Regnorum & Provinciarum gubernacula ab illo renuntiantur, qui summum gerit Imperium. Quum vero Dominus id, in quo sacrum nititur regnum, non unius ævi, sed perpetuum æternumque esse voluisset, optime is cavit, ne decedentibus Apostolis unquam deessent, qui Ecclesiasticam præfecturam suo ipsius nomine exercerent. Quocirca hanc veluti legem sibimet sancivit, ut in eos, quos Apostoli & post Apostolos cæteri Præsules rite Ecclesiis præficerent, eandem potestatem, quam primis Ecclesiarum Pastoribus dederat, perpetua transferret successione. Apostolus Actorum 20. 28. *Attendite vobis*, inquit, *& universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Idem in epistola ad Ephesios 4. 11., *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi*. Quam Apostoli sententiam Antiquitas ita intellexit, ut omnes Ecclesiarum Antistites non Ecclesiæ, sed Dei & Christi Vicarios appellaret. Cyprianus in *Epistola ad Cornelium* vice Christi Episcopum Ecclesiæ suæ præesse docuit in his verbis, *Neque enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quam inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus Sacerdos & ad tempus Judex vice Christi cogitatur*. Consules exercitationem quartam in Grotium §. III. Hæc paucis exposita sint, ex quibus facile intelligi potest, omnem condendæ gubernandæque Ecclesiæ potestatem penes Christum fuisse, qui primum eam Apostolis

lis adscripsit, & in omnes ab iis Episcopos transfudit veros sui ipsius Vicarios: ex quo & illud perspicuum est, contrariam Dominicis & Apostolicis verbis illam esse clavium translationem, quam ab Ecclesia in Episcopos Richeriani confingunt.

Quod si porro Ecclesiæ illa natura perspicietur, quam sacræ literæ describunt, magnum nobis argumentum orietur, cur affirmemus Ecclesiasticam potestatem nequaquam Christianæ Universitati a Christo tributam fuisse, sed certis & ereatis ab ipsomet Præsidibus & Præfectis. Etenim Ecclesia domus & familiæ similis in Divinis dicitur membranis, non civilium Rerumpublicarum, quæ, quum ex privatis familiarum cœtibus coeant, eorum consensu & voluntate formam, & leges accipiunt. In verbis illis, quæ leguntur *apud Matthæum* 24. 42. *& Lucam* 12. 42., *Quis, putas, est fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore*, familia hæc est Ecclesia, quæ Christum Dominum habet suum, & servus sive dispensator censendus est quilibet sacrorum Œconomus & Antistes, cui Dominus propagandæ regendæque Religionis munus demandavit. Itaque Divinus ad Hebræos Scriptor quum Mosem tanquam domesticum dispensatorem & Populum Hebræum tanquam Divinam Domum, maximam ipsam quidem & amplissimam nobis narrasset, eum cum Christo conferens ab altero alterum in eo diversum esse docuit, quod Moses veluti servus, & Christus veluti Dominus in Dei domo versatus sit, *Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo Dei, tanquam famulus in testimonium eorum, quæ dicenda erant, Christus vero tanquam filius in domo sua, quæ domus sumus nos* III. Quid his in locis valeat familia, nullo negotio percipitur ex græca Divinorum Scriptorum voce *θεραπεία* quæ idem sonat ac *famulitium*. Neque enim alia est familiæ significatio apud latinos, quorum Princeps Cicero *in Orat. pro Cæc.* familiam intelligi jussit, *quæ constet ex servis pluribus*. In hujusmodi autem familia sive domo erant alii lautiores servi, alii inferiore loco, sed inter omnes unus ab Hero deligebatur, qui reliquis præesset, iisque demensum tribueret, quod Lucas *τὸ σιτομέτριον diarium & cibarium* appellavit. Qui hanc servilem præfecturam gerebat, is Atriensis vocabatur, ut apud Plautum

—— PS *Condus promus sum procurator peni.*
HA. *Quasi te dicas atriensem.* Ps *imo Atriensi ego impero.*

Ecclesia igitur, si qua vis similitudinis esse debeat, existimanda est quasi maxima quædam servorum domus, quam Christus Apostolis primum & deinde Episcopis veluti Œconomis & cœlestis promptuarii penorisque procuratoribus administrandam commisit. Atque uti omnis servorum societas ab iis regitur, quibus Dominus Principatum dedit, nec ullum sibi vindicat Imperium, quod in Præfectos & Moderatores suos trajiciat, sic Ecclesia nullam ab initio habuit in semetipsa hærentem potestatem, cujus ministerium Catholici Orbis Episcopis credere possit. Atque Dominus quidem Christus Ecclesiam cum familia contendens eo spectavit, ut Ecclesiæ politiam non esse humanam, sed Theocraticam doceret. In Theocratia enim Populus complexu suo nihil Imperii comprehendit, nec civile regimen pro arbitrio adscifcit, nec Magistratus, quos libuit, sibi præficit, sed in ea Civitatis temperatione vivit, qualem summus Moderator Deus constituit, & iis Magistratibus paret, quos is summa præditos potestate delegit & creavit. Quare arbitremur necesse est, penes Ecclesiam, quæ vera est Theocratia, sacræ auctoritatis summam residere non potuisse, sed eam Hierarchico Ordini fuisse datam, qui in locum Domini successit. Hactenus equidem contra Richerium, in quem uberius disseruerunt Dionysius Petavius *Eccl. Hier. lib.* III. *cap.* XIV., Andreas Duralius in libro, quem inscripsit, *Elenchum libelli de Eccl. & polit. potestate pro suprema Romanorum Pontificum in Ecclesiam auctoritate*, D' Aurignius in *Gallicis suis monumentis Chronologicis & dogmaticis Tom* I. *ad An.* 1612. aliique complures.

V. Nunc illuc revertamur, unde nostra discessit oratio. De veterum nempe Patrum opinionibus dicendum est, qui evangelicum interpretati fuerunt locum, in quo Christus

ad Ecclesiam nomen Fratris illius deferri jussit, qui sæpe monitus ad officium non redierit. Ac causæ nostræ Illorum quidem non obest sententia, qui Ecclesiam non Pastorum cœtum, sed ipsam esse Christianorum Universitatem existimant. Constat enim Ecclesiasticam præfecturam ortum non cepisse ex verbis, *Dic Ecclesiæ*, sed ex his, quæ sequuntur, *Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Cœlo, & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in Cœlo*: Hæc enim ad solos Apostolos pertinent. Itaque de aliis plerisque Ecclesiæ Doctoribus parumper differendum est, qui dicere videntur, claves non Apostolis, sed Ecclesiæ fuisse adscriptas. Inter eos Augustinus in primo de doctrina Christiana sic, *Has igitur claves*, inquit, *dedit Ecclesiæ suæ, ut quæ solveret in Terra, soluta essent in Cœlo, quæ ligaret in Terra, ligata essent & in Cœlo*: Et in Sermone 26. *de Diver.* cap. 6. disertius, *Petrus enim, multis locis Scripturarum apparet, quod personam gestet Ecclesiæ, maxime illo in loco, ubi dictum est, Tibi dabo claves Regni Cœlorum*. Hactenus Augustinus, in cujus mentem plures Patres loquuntur. At quid ii omnes senserint, facile percipietur. Nanque toti concessam Ecclesiæ clavium potestatem hac de caussa existimaverunt, quod ea non in privatum ipsorum commodum, sed ad Christianæ Universitatis, cui præsunt, utilitatem pertineat. In optimis societatibus summus principatus ad commune omnium bonum, non ad eorum, qui imperant, usum referendus est. Aristoteles III. Politic. cap. 6 φανερὸν τοίνυν ὡς ὅσαι μὲν πολιτεῖαι τὸ κοινῇ συμφέρον σκοποῦσιν, αὗται μὲν ὀρθαὶ τυγχάνουσιν οὖσαι κατὰ τὸ ἁπλῶς δίκαιον. ὅσαι δὲ τὸ σφέτερον μόνον τῶν ἀρχόντων, ἡμαρτημέναι πᾶσαι, καὶ παρεκβάσεις τῶν ὀρθῶν πολιτειῶν. δεσποτικαὶ γάρ. ἡ δὲ πόλις κοινωνία τῶν ἐλευθέρων ἐστι, *Perspicuum est igitur, quæcunque Respublicæ in communem utilitatem intentæ sunt, eas esse rectas, & ei, quod justum est, consentaneas: quæcunque vero privatum tantummodo illorum, qui præsunt, emolumentum spectant, vitiosas omnes esse & ab recta Rerumpublicarum forma degenerare. Transeunt enim ad herilem dominationem. Atqui Civitas Societas est liberorum*. Hæc Aristoteles, quæ ad id maximo nobis usui sunt, quod contra Blondellum agendum suscepimus. Etenim declarant, datos Terris esse summos Rectores, non propter eos ipsos, qui regunt, sed propter hominum communitates, quæ imperio continentur: Sic enim universas Civitates sese habere, quæ bene sapienterque geruntur. Quum vero inter omnes societates nulla sit, quæ in regiminis dignitate anteferri possit Ecclesiæ, hæc ita constitueretur oportuit, ut clavium potestas ad ipsius salutem & incolumitatem, non ad sacrorum Præfectorum dominatum pertineret. Igitur hæc est caussa, cur veteres Doctores claves ipsi Ecclesiæ fuisse promissas ac tributas scripsissent.

Altera porro ratio sic facile adstrui potest. Sacra omnis jurisdictio ita Apostolis credita fuit ut, his sublatis, illa non occideret, sed sospes in Ecclesia maneret. Quamvis enim Apostoli e vita decessissent, eorum *vivit tamen* (Leo inquit *Serm.* 2. *in Ann. die assumpt. suæ*) *potestas & excellit auctoritas, ac dignitas etiam in indigno hærede non deficit*. Hoc ipsum, quod Leo docuit, ab aliis Veteribus expressum est ubi dicebant, Clavium potestatem penes Ecclesiam resedisse. Significabant enim, nunquam fore, ut in Ecclesia Antistites desiderarentur, qui eam regerent atque administrarent. Quemadmodum qui dicit, Neapolitanorum Populo Monarchiam fuisse concessam, is quidem non existimat in Civium Universitate summum hærere jus Regni, nec sentit Regem, qui imperat, democratico procurando imperio præesse, sed tantum pronuntiat, apud Neapolitanos perpetuo aliquem esse qui regnet, & consistentem in seipso exserat publicam potestatem. In eandem sententiam Patres clavium auctoritatem Ecclesiæ attribuebant, ut scilicet declararent, nunquam ei non aliquos præfuturos, qui Apostolicum munus obirent. Sic quidem intelligendus est Augustinus in eo sermone qui supra nominatus est, *Numquid*, ait, *istas Claves Petrus accepit & Paulus non accepit? Petrus accepit, & Joannes & Jacobus non accepit, & cæteri Apostoli? Aut non sunt istæ in Ecclesia Claves, ubi peccata quotidie dimittuntur? Sed quoniam in significatione personam Petrus gestabat Ecclesiæ, quod illi uni datum est, Ecclesiæ datum est. Ergo Petrus figuram gestabat Ecclesiæ, Ecclesia corpus Christi est*. His enim verbis docuit ille,

ille, claves non modo Petro & cæteris Apostolis fuisse datas, sed etiamnum in Ecclesia versari, & penes eos quidem esse, qui Apostolis successerunt. Ea est cæterorum Patrum mens explorata, qui claves iusserunt adscribi non Apostolis, sed Christianæ Universitati. Restant autem ex iis Origenes, Paschasius, & Theophylactus qui non semel verba hujusmodi, *quæcunque alligaveritis super terram. . . . .* ad eos referri jusserunt, qui injuriam acceperant. Sed de illis *in exercitatione nona* disputatum est, quæ consuli potest.

VI. Jam vero de Apostolica Ecclesia videamus, in qua gubernanda Populis plures delatas fuisse partes Calvinianus noster arbitratus est. Longum autem esset omnia exempla persequi, quæ ille ex Apostolicis Actis & Epistolis copiose, sed haud diligenter exprompsit. Nanque universas sacrorum Scriptorum periochas descripsit, in quibus *τοῦ πλήθους multitudinis*, vel *τῶν ἀδελφῶν Fratrum* mentio iniiciebatur, quamvis ea res ageretur, quæ aliquod Christianorum officium in Apostolos significaret. Quod enim Fratres Paulum, ne in capitis periculo esset, Cæsaream & Tarsum transduxerint *Act.* 9. 3., eundem Antiochia abeuntem in tutelam Deo tradiderint *Act.* 16. 2., itidem Timothei mores probaverint *Act.* 16. 2., quin & Paulum ac Silam Thessalonica Berroeam devexerint *Act.* 17. 10. hæc, inquam, & horum similia omnia quorsum pertinent? Quum ista quidem Blondellus proferat, ecquid ad caussam suam proficit, qui Apostolos plebem sibi consortem adjunxisse contendit in regenda Religione? Igitur ex iis, quæ ille fundit, pauca quædam expedire aggrediemur, quibus vis aliqua inesse videatur ad fallendos rerum Ecclesiasticarum ignaros. Primum Blondellus hujusmodi argumentis caussam dicit. Petrus *Act.* 1. 16. quum de creando Apostolo consilium cepisset, qui in locum Judæ sufficeretur, hanc rogationem tulit non ad Senatum, in quo soli essent Apostoli, sed ad multitudinem *ὀνομάτων ὡς ἑκατὸν εἴκοσι nominum quasi* cxx. Ad hoc Hellenistis conquerentibus *Act.* 6. 2. quod pauperes eorum viduæ neglectui essent, Apostoli dixere ad eam rem otium sibi non esse ab Apostolico propagandæ Religionis munere, & ad Ecclesiam, sive Christianam Universitatem pertulerunt, ut septem probos & pios viros nomine Diaconos crearet, quibus Ecclesiasticæ pecuniæ procuratio committeretur. Paulo post Christianus Judæorum Populus Petrum, qui Cornelium aliosque Gentiles in Ecclesiam allegerat, quasi novis rebus studentem accusavit, nec ab accusando conquievit, donec Divino se paruisse Numini comprobasset *Act.* 11. 2. Tum Paulus & Barnabas, Plebe Antiochiæ convocata, statim eam monuerunt de Divinis decretis, quæ sciscebant, ut in Ecclesiam Gentes congregarentur *Act.* 14. 26. Quanta porro potestas Christianæ Universitati tribuitur in Hierosolymitani Concilii historia? Quum Antiochiæ de Mosaicis legibus disputaretur, illa jussit Paulum, Barnabam, aliosque optimos viros Hierosolymam proficisci, ut rogarent quid Apostoli sentirent: coacto Concilio Hierosolymitana Ecclesia cum Apostolis & Presbyteris de dogmate sancivit, litterasque ad Antiochenos perscripsit, in quibus eos docuit quidquid Concilium decrevisset. Hæc Blondellus, contra quem nos paucis dicere oportet.

VII. Ac principio existimandum est, primis Ecclesiæ conditoribus Apostolis eum fuisse morem, ut quæcunque gerebant, cum Populis una communicarent. Hoc vero non perinde peragebatur, quasi iis aliqua regendæ Ecclesiæ auctoritas esset tributa. Omnis enim apostolici consilii ratio eo spectabat, ut multitudo ad rerum Divinarum disciplinam institueretur & ad dispiciendam Dei bonitatem animum attenderet, vel si negotium in eligendis sacris ministris versaretur, testimonia & suffragia iis daret, qui proponebantur. His ita constitutis ordine diluamus quæ Blondellus obiecit. Primum est; cum novus Apostolus esset eligendus, hoc integrum multitudini fuisse permissum. At non ita Divinus historicus, cuius ea sunt verba, *In diebus illis surgens Petrus in medio Fratrum (erat autem turba nominum simul fere centum viginti . . . . . de Juda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Jesum . . . Scriptum est enim in libro Psalmorum . . . Episcopatum ejus accipiat alter . . . & statuerunt duos Joseph. . . . . & Matchiam*

thiam . . . . dederunt sortes eis & cecidit sors super Matthiam . Hæc plane ostendunt Petrum non ad Turbam, sed ad Apostolicum Senatum tulisse de viro eligendo, qui Judæ succederet. Nam turbam illam nominum quasi cxx sacer scriptor commemoravit, ut locum, in quo Petrus loquebatur, frequentissimum fuisse doceret. Sed demus Petrum permisisse, ut non modo Apostolicus Senatus, verum etiam tota, quæ aderat, Christianorum Universitas de novo renuntiando Apostolo deliberaret. Non enim ex eo efficitur, multitudinem ad gubernandam Ecclesiam accessisse, sed illud ei datum fuisse, ut Apostolorum ductu duos designaret, quorum alter sorte Apostolus ducendus esset. Sequitur jus quod Plebi mandatum est in creandis Diaconis. Audiamus sacrum historicum, *Convocantes autem Duodecim multitudinem discipulorum dixerunt, Considerate ergo, Fratres: viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu Sancto & sapientia quos constituamus super hoc opus*. Perspicuum est ex iis verbis, Plebem, cui potestas deligendorum Diaconum facta erat, eam legem habuisse, quæ viros pios & sapientes, nec plures, quam septem renuntiari sciceret, item eos, qui sic creati essent, non statim juberet munus suscipere, sed Apostolis offerri, ut, si probarentur, sacro ritu capi possent. Itaque Plebs nihil sacræ jurisdictionis, sed solum suffragia sibi vindicare potuit. Nam Apostolorum fuit, ut sacrum munus iis committerent, quos Plebs elegisset. Proximum est de querelis, quæ Judæis Christianis cum Petro intercessere. Accusatus enim est Apostolus, quod Gentilibus familiariter usus esset, eosque tametsi haud *circumcisos* in Christianum nomen recepisset. Summa nimirum ea fuit Judæorum audacia, qui nudius tertius novi Fœderis religionem asciverant. Sed major Blondelli impudentia est, qui illos jure egisse reputavit. At enim, inquiet, contra illos accusatores Petrus se defendit & quasi causam dixit. Videat quidem Calvinianus, ne quod Petrus gessit, aliorsum accipiat, atque intelligi necesse est. Nam Apostolorum princeps, cum videret Christianos in animum induxisse suum, Judæis tantum & Proselytis ad Ecclesiam aditum patere, hunc errorem, qui fraudem iis facere poterat, adimendum esse existimavit. Quocirca dixit, se, qui nihil hujusmodi opinabatur, divino & certo somnio fuisse admonitum, ne dubitaret Gentiles Ecclesiæ adscribere: idque quum fecisset, Deum illos iisdem bonitatis suæ significationibus affecisse, quibus ipsos Apostolos prosequutus fuerat. Ex quo efficit, novi Fœderis Ecclesiam hujusmodi esse, ut non modo Judæos sed etiam Gentiles complectatur. Hæc Petri fuit oratio, quæ non ad seipsum defendendum, sed ad accusatores suos de Divina bonitate monendos pertinuit. Sic prorsus Paulus & Barnabas, postquam plures Asiæ urbes peragrassent, Antiochiæ Christianum populum cogentes eum docuerunt, *θύραν πίστεως ostium Fidei* Deum Gentibus aperuisse *Act.* 14. 26.

Accedamus ad Hierosolymitanum Concilium. In eo Apostoli & Presbyteri iidemque Episcopi de eo consultant, de quo Antiochenæ Ecclesiæ Legati Paulus & Barnabas retulerant, an Gentiles, qui Christo nomen profitebantur, non modo deberent Noachidarum præceptis, sed universis mosaicis institutis parere, *Συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου*, *Convenerunt Apostoli & Presbyteri videre de verbo hoc Act. cap.* xv. *v.* 6. Dixit sententiam Petrus, in quam Paulus, Barnabas, Jacobus cæterique discessere. Decretum enim est eos, qui ex Gentibus evangelicam legem suscipiebant, in eo non esse officio ut mosaicos ritus servarent. Re ita peracta Apostoli, Presbyteri & omnis Hierosolymitana Ecclesia viros quosdam esse deligendos censuere, per quos Epistolam ad Antiochenos mitterent. Hæc autem Epistola ita se habuit, Οἱ *ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ, τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν . . . . Ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς . . . . Ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων, Apostoli, Seniores & Fratres his qui sunt Antiochiæ & Syriæ & Ciliciæ, Fratribus ex Gentibus salutem . . . Placuit nobis collectis in unum, electos viros mittere ad vos . . .. Visum enim est Spiritui Sancto & nobis nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria*. Hactenus Concilii historia. Blondellus vero primum sibi sumpsit, ipsam Christianorum Uni-

Universitatem, quæ erat Antiochiæ, Paulum & Barnabam misisse, qui Hierosolymitanam Ecclesiam de mosaicorum rituum auctoritate consulerent. Deinde Apostolos, Presbyteros Populumque Christianum pari iure Epistolam ad Antiochenos scripsisse, in qua Concilii decretum perlatum est; denique in iis verbis, *Visum est nobis & Spiritui Sancto*, illud *nobis* ad eos omnes referri, qui Epistolam scripserant ita ut vel ipse Populus de dogmate censuisse in Concilio videretur. Hæc refellere in proclivi est. Ac sacer quidem historicus, quum Paulum & Barnabam dixisset ad Apostolos in Urbem Hierosolymorum fuisse missos, explicate non expressit quorum auctoritate illi legationem suscepissent. In antiquissimo novi Fœderis codice, quo usus est Theodorus Beza, legere est eos, qui contra Paulum & Barnabam mosaicis ritibus vim tribuebant, consilium iniecisse de rogandis sententiam suam Apostolis, qui in Hierosolymis versabantur. Ex criticis Hammondus *in novi Testamenti paraphrasi* putavit, iussu eorum, qui Antiochenam Ecclesiam regebant, Paulum & Barnabam ad consulendos Apostolos contendisse. Buddeus *Apost. Eccl. cap.* IV. duxit, huius profectionis illos fuisse auctores, qui, quum disputationi de mosaicis institutis adfuissent, animi pendebant, quorum partibus faverent. Sed Blondello concedamus, Antiochenam Christianorum communitatem abs re sua esse censuisse, ut Paulus & Barnabas ad Apostolos proficiscerentur: attamen existimandum est illam sic egisse non potestate, quæ ei nulla erat ad regendam religionem, sed prorsus rogatu & admonitu suo, ut sublato omni certamine rescire posset quo loco Mosis instituta haberet. Jamvero nec ulla Populo jurisdictio tributa fuit, quod is Apostolis & Presbyteris adiunctus est, ubi de mittendis ad Antiochenos legatis deliberatur & Synodica ad eosdem epistola conscribitur. Populus enim nec Judicis nec Cognitoris, sed tanquam illius, qui Apostolis & Presbyteris assensionem suam non cohibuerit, partes obivit, de quo consulendus est Henricus Dodwellus *in de jure Laicorum Sacerd. cap.* III. §. XXV. Atque mos jam tum usurpari cœpit, ut quidquid Ecclesiarum Moderatores agerent, id sæpe ad communem omnium concordiam declarandam ipsis Ecclesiis adscriberetur. Epistola Clementis Romani Pontificis hunc habet titulum, Ἐκκλησία τοῦ θεοῦ ἡ παροικοῦσα Ῥώμην τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ παροικούσῃ Κόρινθον, *Ecclesia Dei, quæ incolit Romam, Ecclesiæ Dei, quæ incolit Corinthum*. Epistola Rectorum Ecclesiæ Smyrnensis ad alias Ecclesias apud Eusebium *in lib.* VI. *Hist. Ec. cap.* XV. ita inscribitur, Ἐκκλησία τοῦ θεοῦ ἡ παροικοῦσα Σμύρναν τῇ παροικούσῃ ἐν Φιλομηλίῳ, καὶ πάσαις ταῖς τῆς ἁγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας παροικίαις, *Ecclesia Dei, quæ est Smyrnæ, Ecclesiæ Dei apud Philomelium & omnibus Sanctæ & Catholicæ Ecclesiæ Populis*. Apud ipsum Eusebium *in lib.* V. *Hist. Eccl. cap* I. legitur Epistola eorum, qui Ecclesias Lugdunensem & Viennensem gubernabant, ad Asiæ & Phrygiæ Ecclesias cum hujusmodi epigraphe, Οἱ ἐν Βιέννῃ δὲ Λουγδούνῳ τῆς Γαλλίας παροικοῦντες δοῦλοι Χριστοῦ, τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Φρυγίαν, *Christiani, qui apud Viennam & Lugdunum Galliæ degunt, Fratribus per Asiam & Phrygiam constitutis*. Simillima igitur ratio est, cur Apostolici Concilii epistola ad Antiochenos & scripta & perlata sit Hierosolymitanæ Ecclesiæ nomine. Postremo nefas est, Synodicum decretum esse eorum omnium existimare, qui epistolam scripsisse dicuntur, sive Apostolorum, Presbyterorum & Fratrum. Nam illud *nobis* in verbis hisce, *Visum est Spiritui Sancto & nobis* explicandum est ex altero epistolæ commate, in quo hæc leguntur, *Visum est nobis una congregatis*. Quinam vero in Concilio sederant, nisi qui de dogmate disputaverant & consultaverant, hoc est Apostoli & Presbyteri *Act* XV. 6.? Quocirca iis solis Synodicum decretum attribuendum est. Eam ob rem *Actor.* XVI. 4. quæ in Hierosolymitano Concilio scita fuerant, δόγματα appellantur τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων *decreta Apostolorum & Presbyterorum*. Adeatur Hammondus *Annot. in Acta cap* VI. *v.* 2.

VIII. Perrexit Blondellus pro Plebe Apostolicorum temporum dicere. Sic enim is differuit. Paulus I. *Cor.* 5. 4. quum nefarium scortatorem Ecclesiastica consuetudine interdiceret, eundemque in Satanæ potestatem redigeret, hanc coercitionem non solum

lum auctoritate constituit sua, sed & consensu popularis concionis, cui & ipse mente aderat, imponendam curavit. Quinimo v. 13. Christianos Corinthios monuit, ut eum impium hominem tollerent, ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν, *tollite malum ex vobis ipsis*. Hunc ipsum Apostolus *in* 2. *Cor.* 11. 6. anathemate perculsum a multis hoc est a Christiana Plebe dixit: Nam ita Corinthios alloquutus est, Ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων, *sufficit huic* (scortatori) *coercitio haec, quae facta est a multis*, quasi diceret, par esse, ut Christiana Plebs eum, quem ab Ecclesia depulerat, aliis afficere malis desineret. Maximum autem istud est: Paulus in Epistola, quam ad Colossenses misit *cap.* IV. 16. eos voluit Archippum Pastorem suum muneris commonefacere, Εἴπατε Ἀρχίππῳ, Βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν Κυρίῳ ἵνα αὐτὴν πληροῖς, *Archippo dicite, vide ministerium, quod accepisti in Domino, ut illud impleas*. Huc accedit, quod 1. *Thess. cap.* v. 14. Populus Christianus, qui primum jussus est Pastores suos revereri, deinde monitus est, ut Christianos omnes, qui ab officio deficiunt, ad illud statim revocaret; Quae omnis Pastorum est auctoritas. Audiatur Apostolus, Παρακαλοῦμεν, inquit, δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας, *Rogamus vos, Fratres, corripite inquietos, consolemini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes*. Quin & in altera Epistola, quam ad Thessalonicenses Paulus scripsit *cap* III. v. 14 eidem Populo potestas data est *excommunicandi*, hoc est disjungendae Ecclesiasticae consuetudinis cum iis, qui Divinae legi non auscultabant, Εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ, *Quod si quis non obediat verbo vestro per Epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur*. Hactenus Calvinianus.

IX. Age nunc diluamus quidquid ex duabus ad Corinthios Epistolis ille objecit, quod facile conficietur, si pauca dispiciantur, antequam res ipsa explicetur. Primum est, Epistolas, quas ad Corinthios Apostolus misit, omnibus Achaiae Ecclesiis, cujus civilis metropolis erat Corinthus, fuisse perscriptas. Istud Apostoli consilium in utriusque Epistolae principio perspicitur: Nam quae inter novi Foederis libros prior est, plane scribitur τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ . . . . . καὶ ἁγίοις σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν παντὶ τόπῳ, *Ecclesiae Dei, quae est Corinthi, . . . & Sanctis omnibus, qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi in omni loco*, hoc est non modo Corinthi, sed & in universis Achajae regionibus. Quae autem secundo est loco, ea inscribitur τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ, *Ecclesiae Dei, quae est Corinthi, & omnibus Sanctis, qui sunt in Achaja*. Alterum est, Christianorum, qui erant Corinthi & in universa Achaja, plerosque fuisse, qui vel ex diuturna consuetudine, vel ex eorum mente qui Philosophi audiebant, Religioni non ducebant fidenter scortari. In iis fuit nonnemo, quem sacrorum extitisse Antistitem Chrysostomus & Theophylactus opinantur. Ille enim de Corinthio, quem Apostolus Satanae in potestatem dedit, sic dixit, Οὐ μόνον θείων μυστηρίων ἠξίωτο, ἀλλὰ καὶ διδασκαλικοῦ ἐπετύχει χαρίσματος, *non modo particeps erat Divinorum mysteriorum, sed etiam dignitatem Doctoris assequutus erat*. Ad haec illud astruendum est, quod ex iis, quae allata sunt, facile efficitur, Apostolum in Epistolis ad Corinthios sive ad universos Achaeos de iis omnibus, quae protulit, non singulos Christianos monuisse, sed alia ad Christianos pios retulisse, alia ad improbos, alia ad bonos Pastores, & alia ad illos, qui Philosophorum opinionibus animum imbuerant. Sic enim illius oratio se habuit, ut quisque ex dignitate in qua versabatur, aut ex vitae ratione, quam instituerat, ita haec vel illa quae dicebantur, ad se pertinere sine ullo negotio existimare posset. Iis constitutis ad rem explicandam aggrediamur, de qua Apostolus in capite quinto *Epistolae* 1. *ad Corinthios*. Quum enim is inter Christianos Corinthios aliquem versari accepisset, qui turpiter noverca uteretur sua, ita eos perstrinxit, Καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας, *Et vos inflati*

flati estis (veterum Philosophorum opinione) *& non magis luctum habuistis ut tollatur de medio vestrum, qui opus hoc fecit*: pertinent ea verba ad aliquos Achaiæ Pastores, qui scortationem nec naturæ nec Divinis legibus esse contrariam existimantes complexu Ecclesiæ non divellebant, hoc est non excommunicabant turpissimi criminis reum. Duo enim illa verba, quibus utitur Apostolus, πενθεῖν *lugere*, & ἐξαρεῖν ἐκ μέσου *tollere ex medio* idem manifesto valent, ac aliquem Ecclesia depellere. Pythagoras iis, qui è secta sua ejiciebantur, κενοτάφιον *Sepulchrum* excitabat eosque lugebat. Origenes contra Celsum in *libro* III., Οὗτοι δὲ (Χριστιανοὶ) ὡς ἀπολωλότας καὶ τεθνηκότας τῷ Θεῷ τοὺς ὑπ' ἀσελγείας ἢ τινος ἀτόπου γεγενημένους ὡς νεκροὺς πενθοῦσι, *Hi vero (Christiani) ut perditos & mortuos Deo eos, qui in lasciviæ vel cujusvis improbitatis potestatem pervenere, tanquam mortuos lugent*. Auctor Constitutionum Apostolicarum *in lib.* II. *cap.* 41., Μετὰ λύπης καὶ πένθους ἀνιάτως ἔχοντα τῆς ἐκκλησίας ἀπόκοπτε, *Qui ita male habet, ut sanari posse non videatur, hunc cum dolore & luctu ab Ecclesia reseca*. Sic & Theodoretus *in Sermone duodecimo adversus Græcos*, Ἢν τι ἐπιμένωσι θηριωδῶς βιοτεύοντες, καὶ περιόντας θρηνήσομεν, *Sin bestiarum ritu vivere perseverent, vel superstites lugebimus*. Sed redeamus ad Apostolum, cujus oratio ita sequitur, Ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν τὸν οὕτω τοῦτο κατεργασάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος σὺν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ, *Ego equidem absens corpore, præsens autem spiritu jam judicavi, eum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis vobis & meo Spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu Christi tradere Satanæ*. Quonam spectant illa, *congregatis vobis*? Profecto non omnes Achaiæ Christianos, quorum plerique in nefariam libidinem sese effundentes id ipsum crimen non esse opinabantur, sed eos Pastores, qui cum Apostolo optime sentiebant. Quomodo enim Apostolus ad repetendam ab impio scortatore pœnam eos in conventum cogeret, qui idem scelus sibi consciscebant? Ille igitur eorum Pastorum, qui munus peragere suum neglexerant, vicem functus est, & congregatis optimis Pastoribus, qui impium hominem in Ecclesia versari ægre ferebant, hunc Satanæ iis malis afficiendum dedit, quæ bonam ei mentem injicere possent. Eosdem Pastores deinde Apostolus commonefecit, ut nullam sibi consuetudinem intercedere paterentur cum illis omnibus, qui vetitæ libidinis vel cujuscumque maximi criminis accusabantur. Sed de iis dixit, qui & Christiani erant & hujusmodi scelera non fugiebant. Namque τί γάρ μοι, inquit, καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; *Quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare? Nonne de iis, qui intus sunt, vos judicatis?* Quæ quum Apostolus monuisset, tandem jussit illum scortatorem, quem in Satanæ potestatem redegerat, a piorum depelli societate, Ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν, *tollite malum ex vobis ipsis*. Exposita est igitur prior ad Corinthios Epistola, in qua nullum est argumentum concessæ popularibus cœtibus sacræ jurisdictionis. Accedamus ad alteram epistolam, quæ & ad Corinthios missa est. In hujus capite secundo Apostolus illius scortatoris, de quo in priore epistola egerat, caussam commemoravit, eundemque eo esse loco scripsit, ut ab imperio Satanæ liberaretur: timendum fore, ne, quum tanto cruciatu ille diu afficeretur, tandem deficientibus viribus occideret, eundem satis pœnarum dare, si exul & extorris ab Ecclesia esse pergeret. Sic enim Apostolus, *Sufficit illi, qui hujusmodi est*, ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων *objurgatio sive censura, quæ facta est in multorum conventu*. Postrema vero verba, ὑπὸ τῶν πλειόνων, *pluribus præsentibus*, declarant quidem ἐπιτιμίαν *censuram* peractam esse in concione populari, sed a Pastoribus, ad quos ea res pertinebat. Hi enim sunt, quos Apostolus in prioribus litteris *ex medio ipsorum impium tollere* jusserat. Si Apostolus ita intelligatur (neque enim contra accipi potest), clavium is potestatem docuit penes solos Pastores residere.

Percurramus cætera. Non enim Apostolus Colossenses ullius sacræ jurisdictionis consortes existimavit, cum per eos Archippum admonuit, ne is muneri deesset suo.

Primum Archippus non videtur Colossarum Episcopus fuisse. In litteris enim ad Philemonem *συστρατιώτης commilito* Pauli vocatur. Eorum vero, quos Apostoli commilitones dicebant, partes erant, ut nusquam pedem figerent, sed orbem peragrantes novum fœdus hominibus perferrent. Evangelistæ enim ipsi erant, qui Apostolis ad propagandum evangelium tanquam adjutores adjungebantur. Ergo in horum numerum Archippus allectus fuerat: Sed is otiose desedit aut forte Colossis, aut in regionibus, quæ ab ea urbe proprius recedebant. Id quum Paulus cognosset tum temporis, cum ad Colossenses litteras misit, hos eam rem rogavit, ut Archippo jussa sua nuntiarent. Ex quo putandum est, Colossenses Archippi monitores non fuisse, sed quasi Pauli nuntios id quod sibi commissum fuerat, ad eum detulisse. Sed concedatur deinde Blondello, Archippum Colossarum fuisse Antistitem, qui illius urbis Ecclesiam haud diligenter procurabat. Istud si ita fuerit, Apostolus Christiano Colossensium cœtui auctor esse potuit, ut Archippum officii commonefaceret. Attamen id ipsum argumento non esset, eum Populum Ecclesiæ fuisse gubernatorem & Clavium potestatem administrasse Apostolicis temporibus. Colossenses enim Antistitis sui monitores extitisent, sed tanquam ii, qui Ecclesiæ bonum exoptarent & religionis disciplinam tuerentur. Ac illi quidem, quum Christianum Principem non haberent, cum Archippo ita egissent, quemadmodum Catholici sese gerunt Reges, in quos omnis Populi potestas translata est. Hi enim jubent Regni sui Episcopos cavere, ne Ecclesia quidquam detrimenti capiat, quamvis sacræ jurisdictionis nullas partes sibi attribuant. Hæc de Colossensibus. Explicandus porro est locus *Epistolæ primæ ad Thess.* v. 14., in quo Apostolus eam agendi rationem exposuit, quam Thessalonicenses instituere cum universis Christianis deberent. Ea vero in his officiorum præceptis versatur, *Νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους castigate eos qui nec recte nec ordine vivunt*, sive peccati sui admonete, sed sæpe antequam eorum nomen Ecclesiæ deferatis, *Παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους animum addite pusillis*, iis nempe qui inopi & dejecto animo sunt in adversis, *ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν suscipite infirmos*, hoc est eos veluti manu prehensos sustentate, qui facile labi possint, *Μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας patientes estote ad omnes*, sperate meliora de omnibus, *Ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινι ἀποδῷ Videte ne quis alicui malum pro malo reddat*, *Ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε alienis commodis studete*. Ergo Apostolus præcepit eam esse amicitiam conjunctionemque inter Christianos, ut singuli non modo sibi provideant, sed communi omnium saluti consulant, & alter alteri prosit omni in re, caveatque ne is fraudem sibi faciat, idque sine ullo imperio, sed eo jure quo Fratrum vel Amicorum societas continetur. Quomodo enim Apostolus omnes Thessalonicenses omnium censores constituere potuisset, si paulo ante non alios iis datos esse rectores affirmavit, quam sacros Antistites? *Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς*, inquit, *ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς*, *Rogamus vos, Fratres, ut noveritis eos, qui laborant inter vos & vobis præsunt, vosque commonefaciunt*. Sic enim Apostolus. Addimus etiam eundem in altera ad Thessalonicenses Epistola nihil scripsisse, quod Blondellus ad caussam suam arripiat, etiamsi in *cap.* III. 14. jubeantur Thessalonicenses neutiquam *συναναμίγνυσθαι familiariter vivere* cum iis qui Dominicis præceptis non obediebant. Etenim Apostolus non egit de illis publice divellendis ab Ecclesia qui Christiana officia pervertebant, sed tantum de privata cum iisdem amicitia fugienda, quod sine potestate quisque facere poterat. Nam honesti hominis est iis familiariter non uti, quos in invidiam vitæ suæ improbitas adduxerit. In rem Charondas nobilis legum conditor, *Ἀδίκῳ ἀνδρὶ ἢ γυναικὶ μὴ ὁμιλεῖν μηδένα, ἢ ὀνειδίζεσθαι ὡς ὄντα ὅμοιον*, *cum malo malave commercium nemo habeto, qui habuerit, eadem, quæ illi, convitia patitor*. Hæc paucis persequuti sumus, ex quibus efficitur nullam Plebi juris auctoritatem fuisse mandatam in Apostolica procuranda Ecclesia.

X. Differendum nunc est de antiquis illis Patribus, quorum sententiis ad Ecclesiæ gubernacula Plebem admovere Blondellus contendit. In iis primus est Clemens Romanus, cujus ex Epistola ad Corinthios ille periocham descripsit hanc, quæ in cap.

III.

LIV. ex ed. Cotelerii ſic legitur, Τίς οὖν ἐν ὑμῖν γενναῖος; τίς εὔσπλαγχνος; τίς πεπληροφορημένος ἀγάπης; εἰπάτω. Εἰ δι' ἐμὲ στάσις, καὶ ἔρις, καὶ σχίσματα, ἐκχωρῶ, ἄπειμι, οὗ ἐὰν βούλησθε, καὶ ποιῶ τὰ προστασσόμενα ὑπὸ τοῦ πλήθους μόνον τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ εἰρηνευέτω, μετὰ τῶν καθεσταμένων πρεσβυτέρων, *Quis ergo inter vos generoſus? quis miſericors? quis caritatis plenus? Dicat: Si propter me ſeditio & diſcordia & ſchiſmata, diſcedo, abeo, quocunque volueritis, & facio, quæ a Plebe mandantur. Solum ovile Chriſti in pace degat cum conſtitutis Presbyteris*. Ex his enim Calvinianus effecit, Clementem Corinthiis, qui de Sacerdotio decertabant, auctorem fuiſſe, ut ii, ſi paci ſtudere vellent, Plebis juſſis obtemperarent, quod ipſum *in Apologia pag.* 12. affirmate de Clemente dixerat, *Heic*, inquit, *nos monet Clemens, Fideles etiam de Epiſcopatu aut Presbyterio contendentes non ab Epiſcopi ſingularis nutu, ſed a multitudinis præceptis pependiſſe*. Igitur Romani Pontificis periocha illa paucis explicanda eſt, quæ ne perexiguam quidem auctoritatem popularibus concionibus ad gubernandam Eccleſiam attribuit. Res facile conficietur, ſi quorſum tota ad Corinthios Epiſtola pertinuerit, plane intelligatur. Tota Achaiæ provincia, cujus metropolis erat Corinthus, magna & diuturna diſſenſione conficiebatur, quam pauci ſed audaciſſimi homines commoverant. Id quum Clemens accepiſſet, eximiam & apoſtolicam Eccleſiam in eo eſſe diſcrimine non ſuſtinuit: Sic enim *Epiſtolæ in cap.* I., Ἀδελφοί, βράδιον δοκοῦμεν ἐπιστροφὴν πεποιῆσθαι . . . . περί τε τῆς ἀλλοτρίας καὶ ξένης τοῖς ἐκλεκτοῖς τοῦ Θεοῦ, μιαρᾶς καὶ ἀνοσίου στάσεως, ἣν ὀλίγα πρόσωπα προπετῆ καὶ αὐθάδη ὑπάρχοντα . . . ἐξέκαυσαν, *Fratres tardius videmur convertiſſe animum ad alienam peregrinamque Dei electis ſeditionem, ſceleſtam ac impiam, quam pauci homines præcipites ac temerarii inflammarunt*. Seditionis auctores, quamvis è Populo eſſent, nullumque in Eccleſia munus gererent, tamen de ſacerdotio contra Epiſcopos & Presbyteros certamen inſtituerant, eoſque abdicare exoptabant: In Epiſtolæ *cap.* III., οὕτως ἐπηγέρθησαν οἱ ἄτιμοι ἐπὶ τοὺς ἐντίμους, οἱ ἄδοξοι ἐπὶ τοὺς ἐνδόξους, οἱ ἄφρονες ἐπὶ τοὺς φρονίμους, οἱ νέοι ἐπὶ τοὺς πρεσβυτέρους, *Sic inſurrexerunt inhonorati contra honoratos, inglorii contra glorioſos, inſipientes contra ſapientes, juvenes contra Presbyteros*: Et in *cap.* XLIV., Τοὺς οὖν κατασταθέντας ὑπ' ἐκείνων . . . . τούτους οὐ δικαίως νομίζομεν ἀποβάλλεσθαι τῆς λειτουργίας, *Conſtitutos itaque ab illis* (Apoſtolis) . . *eos putamus Sacerdotio injuſte depelli*. Omnis hæc Achæorum diſſenſio iiſdem de cauſſis orta fuit, ex quibus eorundem Eccleſia temporibus Pauli in duplicem factionem venerat, cum alii ab Apollo, alii e Petri, alii e Pauli partibus ſeſe ſtare dicebant. Hoc interfuit, quod Achæi, qui Clementis ævo tumultuabantur, duos vel tres improbiſſimos Duces ſequerentur, qui, quum nec Epiſcopi nec Presbyteri eſſent, ad Eccleſiam gerendam accedebant: In *cap.* XLVII. Ἀναλάβετε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ μακαρίου Παύλου τοῦ ἀποστόλου . . . ἐπ' ἀληθείας πνευματικῶς ἐπέστειλεν ὑμῖν, περὶ αὑτοῦ τε, καὶ Κηφᾶ, καὶ Ἀπόλλω, διὰ τὸ καὶ τότε προσκλίσεις ὑμᾶς πεποιῆσθαι. ἀλλ' ἡ πρόσκλισις ἐκείνη ἧττον ἁμαρτίαν ὑμῖν προσήνεγκεν. Προσεκλίθητε γὰρ ἀποστόλοις μεμαρτυρημένοις, καὶ ἀνδρὶ δεδοκιμασμένῳ παρ' αὐτοῖς. Νυνὶ δὲ κατανοήσατε τίνες ὑμᾶς διέστρεψαν . . . . δι' ἓν ἢ δύο πρόσωπα στασιάζουσι πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, *Sumite epiſtolam beati Pauli Apoſtoli . . . . Profecto in Spiritu ad vos litteras dedit de ſeipſo, & Cepha & Apollo, quia etiam tum diverſa in ſtudia ſciſſi eratis. Sed varia illa animorum inclinatio minus peccatum vobis attulit. Propendebatis enim in Apoſtolos teſtatæ Sanctitatis & in virum ab illis probatum. Nunc vero animadvertite, quinam vos perverterint . . . propter unum aut alterum hominem contra Presbyteros ſeditionem movetis*. Ab his autem paucis hominibus quos impudentiſſimi oris capita recte dixeris, adeo certatum eſt, ut ipſe Provinciæ politicus ſtatus ſollicitaretur. Nam in tota epiſtola is Achæorum motus appellatus eſt non modo ζῆλος καὶ ἔρις *æmulatio & diſcordia*, quæ ad ſchiſma ſignificandum uſui ſunt, ſed στάσις καὶ διωγμὸς καὶ ἀκαταστασία *ſeditio & tumultus*, quæ civilem exprimunt perturbationem. His ita conſtitutis quiſque intelligit, quam ob rem Clemens epiſtolam ad Corinthios ſcripſerit. Studebat enim veterem Achæorum Eccleſiam a diuturno certamine liberare, eique tranquillitatem afferre.

In huiusmodi studio quum ille esset, pluribus argumentis, iisque ad id quod agebat accommodatis disputavit, ut universæ dissensionis Duces ab incepto avocaret. Quocirca eos ita affatus est, Si quis vestrum magnos honestosque animos gerat, statim caveat, ne eo bello, quod Episcopis & Presbyteris illatum est, Ecclesia conficiatur: itaque is Achæos convocet, quibus ad commovendam seditionem auctor fuit, & apud eos vicem doleat suam despondeatque se abiturum, quocumque Plebs iusserit, dum ea legitimis Episcopis & Presbyteris obtemperaverit. Huc tota Clementis oratio recidit, ex qua Blondellus fidenter & temere concludit, Plebi ius tribui gubernandæ administrandæque Ecclesiæ. Non enim Clemens veros Pastores admonuit, sed Achæos quosdam, qui clero adscripti non erant, & audacter de sacerdotio dimicabant, ut popularibus sese iussis parituros promitterent ad Plebem revocandam a tumultu, quem ipsi excitaverant. Atque nefas est aliquam Populo auctoritatem ex iis adstruere, quæcunque ad eum sedandum illi afferunt, qui, quum seditionem fecissent, deinde mentem mutaverint, & arbitrio multitudinis, quam primum fefellerant, sese commiserint. Sic de Clementis epistola ad Corinthios.

XI. Sequuntur Polycarpus & Dionysius Corinthiorum Præsul. De Polycarpo Blondellus dixit, eum in Epistola ad Philippenses, cum Valentem Presbyterum & huius uxorem objurgasset, deinde Christiano Populo iniunxisse ut ei bonam mentem suggeret. Dionysii porro Epistolam ad Romanos attulit, in qua is scribebat, veterem fuisse Corinthiis morem in Ecclesia legendæ illius Epistolæ, quæ prior est inter Clementis Epistolas. Sic enim Blondellus putavit, Corinthium Populum anno 165, in quo Dionysius Epistolam ad Romanos mittit, non potuisse ab Ecclesiæ gubernatione arceri, cum sæpe ex Clementis Epistola audiret jussis suis sacros Pastores paruisse. Hoc modo ex Epistolis Apostolicorum Patrum ille perperam disseruit. Atque primam Epistolam Polycarpi ad Philippenses commemorant Eusebius in *Hist. lib.* III. *cap.* 36., in *lib.* IV. *cap.* 14., & *in lib. v. cap* 20., Hieronymus *in Catalogo* & in *Epistola* 28. *ad Lucinium*, Maximus in scholiis *ad Epistolam* 7. *Dionysii*. & Photius in *Bibliothecæ cod.* 126. Ea legitur in volumine secundo Patrum Apostolicorum Cotelerii, sed latine integra, græce mutilata. In latinis autem, non in græcis de Valente Presbytero periocha est, quæ sic habet, *Nimis contristatus sum*, inquit Polycarpus, *pro Valente, qui Presbyter factus est aliquando apud vos, quod sic ignoret is locum, qui datus est ei. . . . . Valde ergo, Fratres, contristor pro illo & conjuge ejus . . . Sobrii ergo estote & vos in hoc, & non sicut inimicos tales existimetis, sed sicut passibilia membra & errantia eos revocate, ut omnium vestrum corpus salvetis. Hoc enim agentes vos ipsos ædificatis.* Demus latini interpretis summam fuisse fidem in græcis convertendis: sed nihilosecius ea verba, *sicut passibilia membra & errantia eos revocate ut omnium vestrum corpus salvetis*, neutiquam Philippensium communitati aliquam in Presbyteros esse jurisdictionem declarant. Nam facile huiusmodi oratio intelligi potest de precibus, ad quas fundendas pro sacris præsertim Pastoribus Christiani omnes lege adstringantur. Ad hoc locus ille, quem ex Epistola Dionysii ad Romanos Blondellus obiecit, apud Eusebium *Hist. lib* IV. *cap.* 23. descriptus est, Σήμερον, sic Dionysius Romanos affatus est, οὖν Κυριακὴν ἁγίαν ἡμέραν διηγάγομεν, ἐν ᾗ ἀνεγνώκαμεν ὑμῶν τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἕξομεν ἀεί ποτε ἀναγινώσκοντες νουθετεῖσθαι, ὡς δὲ τὴν προτέραν ἡμῖν διὰ Κλήμεντος γραφεῖσαν, *Hodie sacram diem Dominicum transegimus, in quo Epistolam vestram legimus, quam quidem perpetuo deinceps legentes, perinde ac priorem illam nobis a Clemente scriptam Epistolam, optimis præceptis ac documentis abundabimus.* Nullum autem momentum in eo est, quod ex iis verbis Blondellus effecit, Corinthios, qui Epistolam Clementis sæpe legebant, in animum inducere potuisse, sese tanquam Ecclesiasticæ potestatis consortes sacris Pastoribus fuisse adjunctos. In ea enim Epistola nihil quidem continenbatur, cur istud Corinthiis suspicari liceret, quod paulo ante dilucide comprobavimus.

XII. Hactenus equidem de Polycarpo & Dionysio Corinthiorum Præsule. His Patribus adjungendus est Tertullianus, in cujus libris ea invenisse visus est Blondellus,

quæ

quæ auctoritatem causſæ ſuæ conciliarent. Nanque ex illius Apologetico accepit, univerſum Populum eccleſiaſticis judiciis interfuiſſe, quæ ab Epiſcopis contra Chriſtianos peccati reos inſtituebantur: Ab alio autem ejuſdem libro, qui eſt *de pœnitentia*, ſibi ſumpſit, aliquod Populo eſſe jus in gerendis diſciplinæ negotiis & præſertim in liberandis iis, qui canonicas pœnas luebant. Hæc ex Tertulliano ille objecit, quæ, ſi bene intelligantur, Catholico nomini non officiunt. Ac primus ſane locus *in Apologetici cap.* 39. ita legitur, *Coimus in cœtum & Congregationem . . . Ibidem etiam exhortationes, caſtigationes & cenſura divina. Nam & judicatur magno cum pondere, ut apud certos de Dei conſpectu: ſummumque futuri judicis præjudicium eſt, ſi quis ita deliquerit, ut a communicatione orationis & conventus & omnis ſancti commercii relegetur. Præſident probati quique Seniores, honorem iſtum non pretio, ſed teſtimonio adepti.* His in verbis Tertullianus rationem aperuit ferendæ Cenſuræ conſentientem congruentemque Divinæ legi, quæ improbos ſingulos Chriſtianos, quos ſemel & iterum increpueris, in populari concione ſui accuſari criminis juſſit. Docuit enim hunc eſſe in Eccleſia peragendorum judiciorum ordinem, ut Epiſcopi audiente & adſtante Plebe eos admonerent, quos privatim a crimine perperam revocare conati eſſent, tum quos criminis ſui pœnitebat, parumper caſtigatos abſolverent, illos autem, qui ad bonam mentem non redibant, ab Eccleſia disjungerent, hoc eſt ſacris interdicerent. Ergo Plebs canonicis Judiciis aderat, ſed de iis, quorum nomen deferebatur, neutiquam judicabat. Nanque tantum audiebat, quidquid Epiſcopi ſancivissent, eorumque decretis parebat. Alter Tertulliani locus eſt in *cap.* IX. libri *de pœnitentia*, in quo is de antiqua exomologeſi ita diſſeruit, *Exomologeſis proſternendi & humilificandi hominis diſciplina eſt, converſationem injungens miſericordiæ illicem. De ipſo quoque habitu atque victu mandat, ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare, animum mœroribus deijcere, illa, quæ peccavit, triſti tractatione mutare: ceterum paſtum & potum pura noſſe, non ventris ſcilicet, ſed animæ cauſſa: plerumque vero jejuniis preces alere, ingemiſcere, lacrimari & mugire dies noctesque ad Dominum Deum tuum, presbyteris advolvi & caris Dei adgeniculari, omnibus Fratribus legationes deprecationis ſuæ injungere. Hæc omnia exomologeſis.* Explicabat Tertullianus diſciplinam, quam Veteres de iis conſtituerant, quos publice peccatorum ſuorum pœnitebat. Hi enim fœdo corporis habitu prodibant, ac ſqualore obſiti & aſſiduis precibus ſeipſos conficientes ſtabant pro veſtibulis Ædium ſacrarum ibique dolorem ſuum ſignificabant: item Martyrum genibus advolvebantur, & pios e Populo rogabant, ut receptus ad Epiſcoporum gratiam per eos daretur, peccata porro ſua palam deteſtabantur; ſeque vitam in poſterum ex Divinis legibus acturos ſancte dejerabant. Hæc erat exomologeſis, de qua eruditus Albaſpinæus *Obſervat. lib.* II. *cap.* XXVI. & Binghamus *Orig. Eccleſ. lib.* XVIII. *cap.* III. Tertullianus igitur in toto publicæ exomologeſeos negotio illas dumtaxat piæ Plebi partes aſſignavit, quæ in fundendis ad Deum precibus veniaque ab Epiſcopis petenda verſabantur. Nanque dixit eos, in quos ex canonicis legibus animadvertebatur, *omnibus Fratribus ſolere legationes deprecationis ſuæ injungere*. Nimirum Fratres Fratrum fidem appellabant, ut pœnas ſuas apud Deum & Epiſcopos deprecarentur, quod non juriſdictionis, ſed ſanctæ illius amicitiæ proprium erat, quæ inter omnes Chriſtianos intercedebat. Atque huc referri ea oportet, quæ Blondellus exſcripſit de Natalio, & de altero ex iis Epiſcopis, qui Novatianum ad ſummum Romæ Sacerdotium admoverant. Nam apud Euſebium in *Hiſt. Eccl. lib.* v. *cap* XXVI. vetus Scriptor memoriæ prodidit, Natalium Divino monitu ad Catholicam Eccleſiam redire exoptantem non modo a Pontifice Zephyrino, ſed a Clero & a piis Chriſtianis eam rem impetraſſe. Narravit enim eum *ἐνδυσάμενον σάκκον, καὶ σποδὸν καταπασάμενον, μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ δακρύων προσπεσεῖν Ζεφυρίνῳ τῷ Ἐπισκόπῳ, κυλιόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας οὐ μόνον τῶν ἐν τῷ κλήρῳ, ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν . . . . πολλῇ τε τῇ δεήσει χρησάμενον . . . . μόλις κοινωνηθῆναι. Sacco obſitum & cinere conſperſum procidiſſe cum multo ſtudio & lacrymis coram*

rum Zephyrino Papa, ad pedes non eorum solum, qui erant in Clero. sed etiam laicorum . . . multisque precibus usum vix tandem communionem exorasse. Ad hoc Cornelius Papa in Epistola ad Fabium Antiochensem Episcopum apud eundem Eusebium in *lib.* VI *Hist. cap.* XLIII. de uno ex tribus Italis Episcopis, qui Novatum nefarii schismatis auctorem in Episcopum consecraverant, hæc dixit, Ἐξ ὧν εἷς μετ' οὐ πολὺ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν . . . . ᾧ καὶ ἐκοινωνήσαμεν ὡς λαϊκῷ, ὑπὲρ αὐτοῦ δεηθέντος παντὸς τοῦ παρόντος λαοῦ, *Nec multo post unus ex illis Episcopis ad Ecclesiam reversus est . . . Quem nos, cum universus Populus pro illo intercessisset, ad communionem laicam suscepimus.* Agebat scilicet Christianus Populus cum Episcopis, ut in Ecclesiam ii Fratres reciperentur, qui vere sui casum dolebant, sed tanquam deprecator, non quasi ille, qui in gubernandis sacris aliquid potestatis sibi vindicaret. Summa enim ea erat inter Christianos necessitudo & conjunctio, quæ omnes jubebat singulorum commodis & saluti prospicere.

XIII. Jam prope est, ut eæ Veterum auctoritates explicentur, in quibus magna vis posita esse Calvinianis videtur. Una est Origenis, ex qua Blondellus confecit, Plebem optimos quosdam viros, sed alios a Presbyteris & Episcopis elegisse, quibus Ecclesiæ regimen commisisset. Altera est Cornelii Papæ, quem ille existimavit in epistola ad Fabium Antiochenum, quæ paulo ante nominata est, de Christiano Populo affirmasse, eum contra Episcopos cavisse, ne, dum de cooptando inter Presbyteros Novato agebatur, canones violarentur. Primum Origenis verba persequamur, quæ *Hom.* II. *in Exod.* 2t. inveniuntur, *Principes Populi & Presbyteri Plebis debent omni hora Populum judicare, semper & sine intermissione sedere in judicio, dirimere lites, reconciliare dissidentes, in gratiam revocare discordes.* Hæc græce non extant. Nam omnes Origenis in Exodum Homiliæ latine tantum leguntur ex interpretatione Ruffini, qui summa libertate usus est in convertendis græcis. Attamen, si Origenes horum verborum auctor sit, is non ita intelligendus est, perinde ac *Principes Populi* eos vocaverit, quos in sacrorum Rectores Plebs delegerit, & Presbyteris adjunxerit. Præclarissimus enim Doctor eo cognomine ipsos Episcopos significavit, qui Christianum quemque Populum regebant quo tempore ethnici Imperatores & Magistratus orbi præerant. Nam illorum arbitrio & judicio certamina omnia civilia tollebantur, eorumdemque admonitu inter eos, qui dissentiebant, pax conjungebatur. Quocirca alias Origenes Episcopos dixit in Christianis Rebuspublicis *principatum* administrare. Nam quum ei de Episcopo sermo esset, *in Hom.* XI. inter eas, quas in Jerem. scripsit, Ὁ δὲ τὴν πάντων, inquit, ἡμῶν ἐγκεχειρισμένος ἀρχὴν αὐτὴν τὴν ἐκκλησιαστικὴν, ἐπὶ πλεῖον ἀπαιτεῖται, *Qui omnium nostrum principatum Ecclesiasticum habuit, pro omnibus nobis reddet rationem.* Idem contra Celsum *in lib.* III. hæc disseruit, Οὕτω καὶ ἄρχοντα ἐκκλησίας ἑκάστης πόλεως ἄρχοντι τῷ ἐν τῇ πόλει συγκριτέον. ἵνα κατανοήσῃς, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν σφόδρα ἀποτυγχανομένων βουλευτῶν καὶ ἀρχόντων ἐκκλησίας Θεοῦ καὶ ῥαθυμότερον παρὰ τοὺς εὐτονωτέρους βιοῦντας, οὐδὲν ἧττόν ἐστιν εὑρεῖν ὡς ἐπίπαν ὑπεροχὴν, τὴν ἐν τῇ ἐπὶ τὰς ἀρετὰς προκοπῇ παρὰ τὰ ἤθη τῶν ἐν ταῖς πόλεσι βουλευόντων καὶ ἀρχόντων. *Eodem modo Principes Ecclesiarum cum Urbanis Magistratibus conferendi: ut intelligas principes Ecclesiasticos etiam qui inter Collegas paulo frigidius versantur in officio, tamen in morum & virtutum ratione vulgaribus Senatoribus atque Magistratibus præcellere.* Itaque post Origenem sæpe Græci Episcopos salutant *Archontas*, & Latini *Principes* vel *Ecclesiæ* vel *Populi*, de quo titulo *in quarta Exercitatione.* Nunc dicamus de Cornelii auctoritate, quæ his exprimitur, Ὁ Νοουάτος . . . πιστεύσας κατηξιώθη τοῦ πρεσβυτερίου κατὰ χάριν τοῦ Ἐπισκόπου τοῦ ἐπιθέντος αὐτῷ χεῖρας εἰς πρεσβυτερίου κλῆρον. ὃς διακωλυόμενος ὑπὸ παντὸς τοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ λαϊκῶν. ἐπεὶ μὴ ἐξὸν ἦν τὸν ἐπὶ κλίνης διὰ νόσον περιχυθέντα, ὥσπερ καὶ οὗτος, εἰς κλῆρόν τινα γενέσθαι, ἠξίωσε συγχωρηθῆναι αὐτῷ τοῦτον μόνον χειροτονῆσαι, *Novatus post susceptum baptismum presbyteri gradum est consequutus, idque per gratiam Episcopi, qui manus illi imponens eum ad Presbyterorum ordinem evexit: Cui cum universus Clerus, multique ex populo refra-*

refragarentur , *eo quod non liceret quemquam ex iis* , *qui urgente vi morbi in lectulo* , *perinde ac ille* , *perfusi essent* , *in clerum assumi* , *postulavit ab iis Episcopus* , *ut hunc solum ordinari a se paterentur*. Res , quam Papa Cornelius commemoravit , ita peracta est. Novatus Presbyteri honorem petebat : sed quoniam clinicus erat, sive ob ægrotationem lecto affixus baptismum receperat , antiquis Ecclesiæ legibus repellebatur. Nam credidere Veteres eum crimine non vacare , qui tantum sacramentum , quum facile potuisset, sibi administrari non maturasset. Neocæsarienses Patres in canone XII. hanc priscam disciplinam tradiderunt , Ἐὰν νοσῶν τις φωτισθῇ , εἰς πρεσβύτερον ἄγεσθαι οὐ δύναται . Οὐκ ἐκ προαιρέσεως γὰρ ἡ πίστις αὐτοῦ , ἀλλ᾽ ἐξ ἀνάγκης . Εἰ μὴ τάχα διὰ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοῦ σπουδὴν καὶ πίστιν , ἢ διὰ σπάνιν ἀνθρώπων , *Si quis ægrotans fuerit baptizatus* , *non potest in presbyterum evehi* . *Fides enim ejus non est ex instituto* , *sed ex necessitate: nisi forte propter consequens ejus studium & fidem hominumque raritatem talis possit admitti* . Ac Populus quidem Novati petitionem primum rejecit . Populus enim ab Apostolico ævo rogatus est de eorum moribus, quos in presbyteros cooptare Episcopus cogitabat , & si quos suffragiis & scitis non probasset , id manifestis rebus aperuit . Novatus autem ab Episcopo Romano sive Fabiano sive Pontiano gratiam inivit, qui tandem evicit, ne multitudo intercedere pergeret . Sic ille inter Presbyteros allectus est. Hæc quum Cornelius narrasset, plane sequitur Populum illud dumtaxat habuisse , ut honorum Ecclesiasticorum petitoribus testimonium suffragiumque dare aut negare posset, quod sine ulla regendæ Ecclesiæ potestate peragebatur.

XIV. Tandem de cœteris veteribus Patribus, quos Blondellus nobis objecit, sic existimandum est, eos Christianæ Plebi eximia quædam tribuisse, non quod ipsam Ecclesiasticæ potestatis sociam haberent, sed quod omnia opinarentur eidem fore communicanda, quæ religionem respiciebant. Quum enim Ecclesia duplici hominum genere contineretur, altero eorum, qui præerant, altero autem illorum, qui audiebant & regebantur, ad utrosque sacra negotia pertinere credebantur, ad Rectores quidem, ut de iis deliberarent, ad auditores vero, ut quæ decreta essent, ipsis traderentur. Hoc sacri regiminis exemplum protulit Cyprianus in Epistolis 10. 12. 14. 27. 28. 33. 40. 41. 55. 56. 68. aliisque quæ a Blondello opponuntur. Nec alio modo cum Plebe egerunt Cornelius Papa Romanique Presbyteri ac Diaconi , cujusmodi eorum institutum Epistolæ inter Cyprianicas 26. 31. & 46. memoriæ prodiderunt. Una Cypriani Epistola, quæ numero quinta est , paucis explicanda . In ea Carthaginiensis Episcopus Clerum suum his alloquitur, *Ad id vero, quod scripserunt mihi Compresbyteri nostri Donatus & Fortunatus, Novatus & Gordius, solus rescribere nihil potui, quando a primordio Episcopatus mei statuerim nihil sine consilio vestro & sine consensu Plebis mea privatim sententia gerere. Sed cum ad vos per Dei gratiam venero, tunc de iis, quæ vel gesta sunt, vel gerenda, sicut honor mutuus poscit, in commune tractabimus*. Hactenus ille , cujus verba nullum nobis negotium facessunt . Consilium enim ei non fuit plus satis Plebi deferre , quam Hierarchiæ , cujus erat studiosissimus , permittebat ratio. Dixit quidem sese nihil *sine consensu Plebis sua privatim sententia gerere*, sed eum consensum intellexit, qui non in decernendo, sed in obtemperando versabatur . Mos erat Cypriano Cleri & Populi concionem cogere, in qua de Ecclesia referretur: Ac ipse cum Clero de iis rebus consultabat , de quibus quærebatur , tum judicabat quid e Religione esset: Populo autem omnia communicabantur, qui , si decretis parebat , iis consentire dicebatur. Sic Act. 15. Synodicum decretum non modo Apostolis & Presbyteris , sed universæ Ecclesiæ adscribitur , & in Actis Conciliorum sæpe aliqui e Populo leguntur , qui cum Episcopis nomen suum subscripserint . Atque hinc Blondellus sciverit , cur veteres nonnulli Episcopi Plebem passi essent colloquiis adesse, in quibus de fide disputabatur . Illa enim non Judicis & cognitoris loco sedebat , sed ut rerum, quæ Religionem spectabant, notitia instrueretur.

XV. Pergamus ad reliqua . Nam Blondellus mutabilem Christianæ Plebis fortunam persequens docuit , popularem regendæ Ecclesiæ potestatem in Seniores aliquos Con-

Constantini Magni temporibus fuisse transductam, iisque sublatis solos Populorum Reges, Proceres & Primores accessisse ad gubernandam Ecclesiam. Ac pro timocratico Seniorum regimine primum monumenta quædam Africanæ Ecclesiæ descripsit, & Leonem Papam commemoravit, deinde alios Patres attulit, qui ad rem dicere suam videbantur. Hæc refellere multis non oportet. Nam in nona exercitatione critica ad Grotium satis de senioribus disseruimus, quorum Annales Africanæ Ecclesiæ & veteres Patres meminere. Triplex sane illorum erat genus, alii enim Sacerdotes, alii, qui, quamvis Ecclesiastici dicerentur, tamen non erant in Clericorum ordine, alii denique Civitatum Magistratus & Proceres. Omnium autem soli Sacerdotes Ecclesiis præerant, reliqui consilio, testimonio, custodia & præsidio iis consulebant. Veterum autem Doctorum, quos Blondellus opposuit, unus est Hilarius, qui *in* 1. *Tim.* 5. 1. abrogatam tempore suo priscis Senioribus auctoritatem indoluit, *Apud omnes*, inquit, *utique honorabilis est Senectus, unde & Synagoga & postea Ecclesia Seniores habuit, quorum sine consilio nihil agebatur in Ecclesia; qua negligentia obsoleverit nescio, nisi forte Doctorum desidia aut magis superbia, dum soli volunt aliquid videri*. Hæc Hilarius extulit, in quibus tamen *Seniores quorum sine consilio nihil agebatur in Ecclesia* non oportet eosdem existimari, atque Ecclesiarum moderatores. In promptu enim est arbitrari, eos Civitatum fuisse Primores, qui quum ætate & dignitate cæteros cives superarent, Ecclesiis ope & præsidio suo deserviebant, tametsi a gubernatione sacrorum arcerentur. Alii complures Doctores, quorum auctoritates a Blondello exscribuntur, apostolicos locos enarrant qui sunt in 1. Cor. 5. 4. 13. item in 2. Cor. 1. 6. 10. Coloss. 4. 16. & 1. Thess. 5. 14. Quoniamque paulo ante de singulis hujusmodi locis dicimus, ne verbum quidem in iis esse, in quo popularis procurandorum sacrorum potestas niti posset, nihil attinet Doctorum sententias persequi, qui id solum egerunt, ut disertius Apostolorum mentem aperirent.

XVI. Differendum igitur est de Principibus & Proceribus Civitatum, quos, coactis in ordinem Plebis senioribus, sacrorum veros extitisse gubernatores multis argumentis Blondellus affirmavit. Primum fuit, Principes Ecclesiæ Nutritios, Episcopos τῶν ἐκτὸς & veræ Religionis Rectores fuisse appellatos, itidem Ecclesias in manu & potestate habere sua, Præsulibus munia præscribere eosque officii monere, Synodis porro vel per seipsos vel per Legatos auctoritatem conciliare legesque de sacris scribere & perferre, ex quo tituli in utroque codice, in Novellis & in Basilicis leguntur, de *Fide Catholica*, de *sacrosanctis Ecclesiis*, de *earum immunitatibus*, de *Episcopis & Clericis*, de *iis qui Religione contendunt*, de *Monachis*, de *Hæreticis & Apostatis*, de *Baptismi iteratione* & de aliis rebus, quæ Religionem spectant. At enim ista quæ de Principibus Blondellus fudit, uberrime explicata fuere in dissertatione prolegomena ad Grotianum librum, & in exercitationibus criticis ad eundem secunda & septima. Omnia enim eo pertinent, ut Principes non sacrorum esse arbitros, cognitores & Judices, sed Patronos & vindices declarent.

Grave etiam argumentum Blondello videtur, quod conventus contra Photinum sociatus esset, in quem Imperator jussit non modo Episcopos, sed Senatores suos venire; item quod Honorius Marcellinum Judicem dederit, qui de Catholicis & Donatistis decerneret. Hoc autem, quod postremum est, iterum oratione refellatur nostra non oportet. Nam quanam præditus auctoritate Marcellinus inter Catholicos & Donatistas sederit, & num de dogmate, an vero de criminibus cognoverit, id utrumque persequuti sumus in nostris ad Grotianum librum exercitationibus. Ergo restat ut illud dispiciatur, quod in prima argumenti parte versatur. Photinus Marcelli Ancyrani Antistitis auditor & Diaconus, deinde Sirmii, quod Pannoniæ oppidum est, Episcopus renuntiatus fuit. Is quum Pauli Samosateni instaurasset hæresin, & Christum merum esse hominem docuisset, sæpe damnatus est tam a Catholicis, quam ab ipsis Arianis. De Synodis, quarum judicium Photinus subiit, earumque epochis summa est doctissimorum virorum dissensio. Dionysius Petavius arbitratus est primam contra Photinum sen-

sententiam latam esse in Concilio C-Politano an. Iccccxxxvi. ab hæreticis, deinde a Catholicis in Sardicensi an. cccxlvii. & paulo post in Mediolanensi, tum in Sirmiensi an. cccxlix. iterumque ab hæreticis an. cccli. in altero Sirmiensi. Petavius enim Socratem & Sozomenum sequutus est, qui in lib. ii. cap xxiii. & in lib. iv. cap. v. auctores sunt Arianos in Sirmiensi concilio Photinum Sacerdotio depulisse post Sergii & Nigriniani consulatum, qui fuit annus cccli. Doctissimo viro sese opposuit Sirmondus, qui Synodorum, quas ille posuit, cum numerum, tum Chronologiam rejecit. Atque hic putavit in C-Politano Concilio an. cccxxxvi. Photini mentionem iniici non potuisse, quum illius initium Socrates *in lib. 2. cap. 2.* constituisset in eo intervallo, quod inter utramque Antiochenam Synodum intercedit, nimirum an. cccxlii., si Baronio fides habeatur, vel an. cccxliii., si ratio Sigonii præferatur. Itaque ille duxit, primum de Photino judicium fuisse redditum in secunda antiochena Synodo, in cujus Synodica epistola apud Athanasium *Ap. 2.* Ariani ita loquuntur, *βδελυσσόμεθα δὲ καὶ ἀναθεματίζομεν τοὺς χριστὸν μὴ εἶναι πρὸ αἰώνων θέλοντας. ἀλλ' ἐκ τότε χριστὸν αὐτὸν γεγονέναι καὶ υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἐξ οὗ τὴν ἡμετέραν ἐκ τῆς παρθένου σάρκα ἀνείληφε. τοιοῦτοι δέ εἰσιν οἱ ἀπὸ Μαρκέλλου καὶ Σκοτεινοῦ τοῦ Ἀγκυρογαλάτου*, *abominamur præterea & anathematizamus eos qui Christum non ante sæcula fuisse contendunt, sed ex eo tempore eum Christum & Filium Dei factum fuisse, ex quo nostram carnem de Virgine assumpsit. Tales sunt discipuli Marcelli & Scotini ab Ancyra Galatiæ*. His in verbis Sirmondus Scotinum eundem esse ac Photinum existimavit. Quumque negasset Sardicense Concilium de Photino commemorasse, cum ait in Synodo mediolanensi fuisse damnatum, non in ea quidem, quam sociatam a Catholicis statim post Sardicensem Petavius crediderit, sed in altera, quæ an. cclv. coacta est. Tum rejecta Catholicorum Synodo, quam an. cccxlix. Sirmii extitisse Petavius conjecerat, Photinum contendit sacerdotio esse pulsum in eo Sirmiensi Concilio, quod Constantii nutu Ariani habuerunt an. ccclvii. Nanque cum Baronio vir doctus sensit, qui a Socrate & Sozomeno discedens istud contra Photinum Sirmiense Concilium convocatum censuit Constantio ix. & Juliano Coss. Omnis hæc inter eruditos viros concertatio ita processit. Primum Petavius de Photini rebus scripsit *in Animadversionibus ad S. Epiphanium*. Sirmondus ei objecit diatribam de *Anno Synodi Sirmiensis & Fidei formulis in ea editis*. Petavius caussam dixit suam in *dissertatione de Photino hæretico ejusque damnatione in quinque Synodis facta*. Contra Sirmondus diatribam secundam elaboravit, cui a Petavio oppositus est *Elenchus Diatribæ utriusque de Photino & Sirmiensi Synodo*. Quidquid autem illi certaverint, de eo arbitrium sibi permisit Petrus de Marca in Diatriba *de tempore Synodi Sirmiensis Plenariæ & de Valentis & Ursacii venia*. Sed de semita in viam regrediamur. Photinus igitur, quum postremo Sirmiensis Synodi sententiis abdicatus esset, a Constantio Imperatore impetravit, ut coram Senatoribus de dogmate suo disputaretur. Socrates in *lib. ii. cap.* xxx. ita narravit; Photinum Fidei formulis, quas Sirmiensis Synodus conceperat, consentire detrectantem ad disputationem Episcopos evocasse, quæ Sirmii habita est adstantibus iis Senatoribus quos Constantius delegit: *ὁρισθείσης δὲ ἡμέρας, γνώμῃ καὶ τοῦ βασιλέως, συνῆλθον οἵ τε παρόντες ἐπίσκοποι, τῶν συγκλητικῶν οὐκ ὀλίγοι, οὓς ἐκέλευσε παρεῖναι τῇ διαλέξει βασιλεύς*, *Constituto die ex ipsius quoque Imperatoris sententia convenerunt tum Episcopi, qui illic aderant, tum Senatorii ordinis haud pauci, quos Imperator disputationi interesse præceperat*. Attamen explicatioribus notis hanc historiam Epiphanius in Hær. lx. illustravit, Photinum in Sirmiensi Synodo (sic enim legatur necesse est, non Sardicensi) sacerdotio pulsum ad Constantium adiisse eumque exorasse ut ei liceret coram Judicibus ab Ipso constitutis dogma vindicare suum: Constantium colloquium indixisse, in quo Basilium Ancyræ Episcopum jussit disputationis negotium suscipere, judices autem aut magis auditores dedisse Thalassium, Datianum, Cerealem & Taurum comites. Sic Epiphanius. Ac primum animadvertendum est, Comites hosce colloquio non præfuisse, ut rem ipsam cognoscerent. Caussa enim amplius cognoscenda non erat, de qua non modo Catholicæ,

ſed Arianæ Synodi judicaverant . Igitur interfuere illi tanquam teſtes & auditores, qui poſtquam comperiſſent Photinum ab Epiſcopis impietatis ſuæ fuiſse convictum, eum publice condemnarent hoc eſt in exilium pellerent, quam pœnam Imperator veluti Religionis vindex impoſuerat : Pergit enim Socrates , μεγίστη δὲ μάχη μεταξὺ τ παρ' ἑκατέρων λόγων ἐγένετο. ἐν οἷς ὁ φωτεινὸς ἡττηθεὶς κατεκρίθη. ἐν φυγῇ τε διάγων κ. λ., *Certatum eſt utrinque* (inter Epiſcopos & Photinum) *maxima contentione verborum atque rationum , victus tamen Photinus & publice condemnatus eſt ; qui poſtmodum in exilio vitam egit*. Ad hoc quamvis concedatur, Conſtantium, quum Photinus ad ipſum tanquam ad majorem poteſtatem provocaſset , Senatoribus injunxiſse , ut de cauſa decernerent, non efficitur tamen univerſis Principibus id eſse tribuendum quidquid ille ſibi arripuerit. Metienda enim Principum auctoritas non eſt eo jure quod Conſtantius Imperator Arianus confidenter exercuerit . Nanque facile fieri non potuit , ut qui a Catholico nomine defecerat , idque ut perderet, prorſus enitebatur, is imperium legibus contineret, neque in iſtud ipſum invaderet, quod in Sacerdotum erat munere.

XVII. Sequuntur Concilia, quæ in Hiſpaniis , Britannia, Galliis , & Germania mediæ ætatis temporibus coacta fuere. Blondellus enim Synodicorum Actorum complura fragmenta deſcripſit, ex quibus adparet non modo Principes Conciliis ſubſcripſiſſe, ſed etiam Epiſcopos & Principes una conventus peregiſſe. Iſtud enim Calvinianus ſpectavit, ut utroſque pari ferme auctoritate de ſacris deliberaſſe evinceret. Quocirca contra paucis dicendum eſt, qua de cauſſa Gallicani, Brittannici, Hiſpani Principes aliarumque Gentium Domini ſeſe Epiſcopis adiunxiſſent in Synodis . Atque hi quidem in eam auctoritatem ſucceſſerunt, quam Romani Imperatores in iis Provinciis exſeruerant, quæ, ſublato latino Imperio, in Europeas Monarchias coaluerunt. Veterea ſane piique Imperatores , quum Synodos convocare in ſua eſſe poteſtate crederent, ita eas perferri non patiebantur, niſi antea numine ſuo confirmarent . Rem vero ſic procurabant, ut ſi de dogmaticis decretis ageretur , hæc ſtatim publicæ auctoritatis præſidio munirent, quin ullam de iiſdem cognitionem ſuſciperent, canones vero, qui ad diſciplinam & politiam pertinebant , tum probarent , cum eos nec in publicam tranquillitatem, nec in priſcas leges & diuturnitate temporis firmatas offendere comperiſſent. Quum hoc modo Auguſti ſeſe gererent, attamen clavium Principatum ſolis Sacerdotibus eſſe datum exiſtimabant, ipſi vero in eo eſſe officio ſeſe dicebant, quod in defendenda Religione & in vindicanda Eccleſiæ diſciplina conſiſtebat. Sed eo de loco alias multis diſſeruimus . Eandem igitur Eccleſiæ tutelam , quæ in ipſo inerat Imperio, Chriſtianj Principes , qui novis in Europa Regnis præfuerunt , conſentientibus Epiſcopis Romaniſque Præſulibus ſibi aſſeruerunt . Patres Concilii Aurelianenſis primi in Synodica Epiſtola Clodoveum Gallorum Regem his alloquuntur , *Quia tanta ad Religionis Catholicæ cultum glorioſæ fidei cura vos excitat, ut Sacerdotalis mentis affectu Sacerdotes de rebus neceſſariis tractaturos in unum colligi juſſeritis, ſecundum voluntatis veſtræ conſultationem & titulos, quos dediſtis ea qua nobis viſum eſt, definitione reſpondimus, ita ut ſi ea, quæ nos ſtatuimus, etiam veſtro recta eſſe judicio comprobantur, tanti conſenſus Regis ac Domini majori auctoritate ſervandam tantorum firmet ſententiam Sacerdotum*. In iſtud vero optimæ inſtaurandæ diſciplinæ vindicandæque Religionis ſtudium iis temporibus Principes adeo incubuere, ut in Synodos venirent, Epiſcopis adeſſent, & decretis nomen ſubſcribentes ſuum ſic publicam iis , quæ ſcita eſſent, ſeſe firmitatem addere ſignificarent. Recaredus Gothicæ Gentis Princeps in Hiſpaniis , poſtquam animo Arianam perfidiam depuliſſet , Concilium III. Toletanum indixit, quo Epiſcopos ex ſex provinciis evocavit , Toletana , Hiſpalenſi, Bracarenſi, Emeritenſi , Tarraconenſi & Narbonenſi, quæ tum Regno Hiſpaniæ continebatur. Frequentiſſimus hic Epiſcoporum ordo canones XXIII. edidit , quos ad Hiſpanam conſtituendam Eccleſiam uſui eſſe reputavit. Rex, qui cum Proceribus ſuis aderat, decreta omnia edicto probavit, cujus hæc ſunt verba, *Capitula enim , quæ noſtris ſenſibus placita & diſciplinæ congrua a præſenti conſcripta ſunt Synodo, in omni auctoritate ſive Clerico-*

ricorum sive laicorum sive quorumcunque omnium observentur & maneant. Concilio praeterea idem subscripsit in hanc formulam, *Flavius Recaredus Rex hanc deliberationem quam cum sancta definivimus Synodo, confirmans subscripsi*. Tum sequuntur subscribentium Metropolitanorum atque Episcoporum nomina LXII. Quinimo Principes, qui Synodis intererant, ut suam exprimerent assensionem iis, quae Antistites constituebant, iis verbis interdum utebantur, quae ipsos canonum fuisse auctores declarare videbantur. Ac istud quidem accidebat, si concilia sociarentur non ut novi canones sciscerentur, sed ut vetus disciplina revocaretur, quae ob temporum injuriam funditus occidisset. Carlomannus summus Regni Austrasiae moderator sub Childerico quum de pristina Religionis disciplina restituenda cogitaret in Galliis, in quibus Christianam rem iniquo esse loco noverat, Liptinas ad concilium evocavit Bonifacium Legatum Apostolicae sedis, aliosque Episcopos & eorum Presbyteros. In eo concilio pius Princeps hoc dicendi initium fecit, *Ego Carlomannus Dux & Princeps Francorum anno ab incarnatione Domini* DCCXLIII. *cum consilio servorum Dei & optimatum meorum Episcopos, qui in Regno meo sunt, cum Presbyteris ad Concilium & Synodum pro timore Christi congregavi idest Bonifacium Archiepiscopum . . . . . ut mihi consilium dedissent, quomodo lex Dei & Ecclesiastica Religio recuperetur, quae in diebus praeteritorum dissipata corruit*. Conduntur deinde decreta de constituendis Episcopis, iisque Bonifacio Archiepiscopo praeficiendo, de Synodis habendis, de bonis unicuique Ecclesiae reddendis, de coercendis Presbyteris & Diaconis, qui officium suum deserebant, de honore Episcopis habendo aliisque de rebus, quae e Religionis erant dignitate. Haec a Praesulibus sancita fuere, sed nomine Carlomanni perferuntur, qui his verbis utitur, *Statuimus, decernimus juxta sanctorum canones*. Pipinus porro, penes quem Regia residebat auctoritas in provinciis Burgundiae & Neustriae, eodem consilio ac Carlomannus Frater anno DCCXLIV. Suessionensem Synodum convocavit, in qua consultari posset de Ecclesiae Disciplina. Quae in hac Synodo inter Episcopos convenerant, ipse Princeps jussit similiter atque Carlomannus Liptinensia decreta pertulit: *Propterea nos*, inquit Pipinus, *una cum consensu Episcoporum sive Sacerdotum sive Servorum Dei & Optimatum meorum consilio decrevimus ut annis singulis Synodum renovare debeamus*: Reliqui deinde canones ejusdem nomine concipiuntur, *Constituimus, statuimus, diximus*. Ac negotium ita confectum est in duobus Conciliis Liptinensi & Suessionensi. Etsi vero Carlomannus & Pipinus canones condidisse dicerentur, tamen illud revera egerunt, ut quae ab Episcopis scita fuerunt, iis publicae legis vim & firmitatem adstruerent. Hoc duobus argumentis evinci potest. Primum nititur in postremo Suessionensis Concilii canone, ex quo ea omnia, quae Pipinus tulisse visus erat, ab Episcopis Pipini consensu fuisse sancita plane perspicies, *Si quis contra hoc decretum, quod tres & viginti Episcopi cum aliis Sacerdotibus vel* (&) *Servis Dei una cum consensu Principis Pipini, vel* (&) *optimatum Francorum consilio constituerunt, transgredi vel legem irrumpere voluerit, vel despexerit, judicandus sit ab ipso Principe vel* (&) *Episcopis vel* (&) *Comitibus* (significatur conventus Gallorum politicus, hodie parlamentum, in quo Princeps, Episcopi & Comites sedebant), *& componat secundum quod in lege scriptum est, unusquisque juxta ordinem suum*. Alterum argumentum ducitur ex epistola Zachariae Romani Pontificis. Cognoverat Pontifex ex litteris Bonifacii Legati apostolicae sedis quidquid Principes in Synodis gesserant, quumque id omne probasset, haec ad Episcopos, Duces & Comites Galliarum scripsit, *Referente nobis Reverendissimo atque sanctissimo Fratre nostro Bonifacio Archiepiscopo, quod dum Synodus aggregata esset in provincia vestra juxta nostram commonitionem, mediantibus Filiis nostris Pipino & Carlomanno Principibus vestris, peragente etiam vicem nostram Metropolitano Bonifacio, Dominus illuminasset corda vestra cum Principibus vestris in praedicationem ejus, ut omnibus commonitionibus ejus obediretis, & falsos & schismaticos & homicidas & fornicarios a vobis expelleretis Sacerdotes, omnipotenti Deo gratias egimus . . . . .* Animus advertendus est ad haec verba, *mediantibus Filiis nostris Pipino*

pino & Carlomanno Principibus vestris: Perspicuum enim est ex iis, Carlomannum & Pipinum eorum, de quibus in Conciliis Liptinensi & Suessionensi convenit, non fuisse auctores. Vocantur enim *mediatores* quasi μεσαζοντες hoc est sequestri & Patroni, qui canones ab Episcopis edendos curaverint eosque publica auctoritate communiverint. Igitur hæc demum ita concludatur ratio: Quamvis Principes in Synodos iverint, Synodicis actis subscripserint & interdum canones sub nomine suo pertulerint, satis tamen caverunt, ne sacrorum regimen penes seipsos residere arbitrarentur. Cum enim ea omnia peragebant, hoc unum Imperio suo tribuere studebant, quod in confirmandis Synodis positum erat, idque ipsum jure tutelæ, in quam ipsis Ecclesiam & Religionem Deus tradiderat.

XVIII. At porro si ea politia dispiciatur, quæ in medii ævi temporibus ad Respublicas optime gubernandas adicita fuit, facilius explicari potest idem locus de Conciliis, quæ ex Episcopis, Rege & Optimatibus fuere sociata. Principes, qui post latini Imperii casum in Galliis, in Anglia, in Hispaniis aliisque in Europæ regionibus Monarchias rexerunt, tum maximis Civitatis rebus sese optime consulturos existimarunt, si in publicis Comitiis hoc est in Sapientum Conventu de iis deliberarent. Itaque sæpe ab illis Metropolitani, Episcopi, Abbates Regnique Primores convocabantur, quorum omnium consessus dicebatur *Placitum*, *Concilium*, *Conventus*, *Synodus*, *Colloquium*, & in permultis illius ætatis monumentis *Campus Martius*, vel *Campus Madii* & *Magi*, quod hujusmodi conventus olim Kal. Martiis sub dio peragebatur, deinde vero ad diem Kal. Majarum translatus fuit a Pipino: Fredegar. Ann. 766. *Pipinus ibi placitum suum campo madio, quod ipse primus pro campo martio pro utilitate Francorum instituit, tenens multis muneribus a Francis & Proceribus suis ditatus est.* Ordinum hoc concilium Principum Senatus erat, qui in Parlamentum Gentium mutatus est. Francica sane parlamenta, si prima eorum origo respiciatur, Primores & Episcopos complectebatur: In vita Ludovici VII., *Eo anno Castro Vezoliaci magnum parlamentum congregavit. Ibi Archiepiscopi, Episcopi & Abbates & Magna pars Baronum Franciæ convenerunt.* In Anglicanis autem parlamentis amplissima ab initio fuit Episcoporum dignitas, quam rem satis docuit Matth. Paris Ann. 1164. 1196. 1237. 1242. 1247. 1252. &c. Referuntur eodem *Curiæ*, in quas Episcopos, & Proceres ad disceptanda majoris momenti negotia Reges cogebant. Curiæ *solemnes & generales* commemorantur apud nostrum Petrum de Vineis lib. III. Epist. 1. 21. & 5. 7. ac in Charta An. 1129. apud Duchesnium Hist. Drocens., *Augustales* in Vita S. Ermoldi Abbatis lib. 1. cap. 3., & *Publicæ* in Diplomate Friderici II. Imper. Ann. 1220. apud W. Hedam. in Episcop. Traject. At ferme hujuscemodi curiæ a die nominari solebant, qui ad eas convocandas constitutus fuerat, de quo more Mabillonius *Rei diplom. lib.* 2. Ac de publicis Francorum conciliis Adalardus Abbas Corbejensis Carolo Magno maximis vinculis propinquitatis & dignitatis conjunctissimus librum edidit, quem *Ordinem Palatii* inscripsit. Quidquid in eo libro continebatur, paucis memoriæ traditum est in epistola III. ed. Mogunt. ab Hincmaro Præsule Rhemensi, viro optimo sane & doctissimo. Hic igitur docuit, in Galliis duos singulis annis Episcoporum, Abbatum, Comitum & Magistratuum conventus more majorum extitisse, quorum alter minus numerosus ea deligebat & destinabat, quæ in frequentiore altero referrentur, & communi omnium consilio decernerentur. Addidit vero hunc fuisse Conventuum ordinem, ut Rex negotia proponeret, de quibus deliberari necesse erat, tum de his Episcopi & Optimates consultarent, sed Seniores summa auctoritate censerent, juniores autem iis assensionem adiicerent, postremo omnia, quæ judicata essent, ad Regem perferrentur, qui perspectis aliorum sententiis vel eas probabat, vel arbitratu reiiciebat suo. At quibus in caussis judicandis duo illi conventus versabantur? Idem Hincmarus auctor est, caussas, de quibus referri solebat, ad Ecclesiam & Rempublicam pertinuisse, habitoque earum delectu Episcopos de Ecclesiasticis, Optimates de politicis cognovisse. Si enim de Ecclesiæ rebus quærebatur, ille prodidit Episcopos seorsum

fum a concilio Optimatum Synodum habuisse, in qua de iis consultarent, *Optimates & Episcopi*, inquit, *simul vel separatim residebant, prout eos tractandae caussae qualitas docebat, sive de spiritualibus, sive de saecularibus, sive etiam de commixtis*. Hactenus ex Adalardo Hincmarus, cui ab annalibus politicis & Ecclesiasticis maxima auctoritas accedit. Eginhardus ad An. 767. prodidit, Pipinum, posiquam Galliarum Legati cum Pontificis Romani & Graecorum legatis rediissent, in Villa Gentiliacensi conventum habuisse, in cujus Synodo disputari & deliberari jussit *de processione S. Spiritus & de cultu imaginum*: *Rex Pipinus, conventu in Gentiliaco Villa congregato, Synodum de ipsa quaestione habuit*. His in verbis quum Synodus a Conventu disjungatur, qui ex Episcopis & Optimatibus, teste Paulo Papa in epistola ad Pipinum, coactus fuerat, par est existimare, Synodum Episcoporum tantum fuisse, ita ut Eginhardus senserit, Pipinum Episcopis, qui in conventum Gentiliacensem venerant, cognitionem commisisse de Religione. Quamvis enim Synodus apud Annalium scriptores de quibuslibet comitiis intelligi possit, tamen si publico conventui opponatur, tum solum Ecclesiasticorum Praesulum concilium significat. Ad hoc Moguntina Synodus, quam Ann. DCCCXIII Carolus Magnus indixit, in tres conventus divisa fuit: Primus enim Episcoporum in Ecclesiastica instauranda disciplina versabatur, idque ut perficeret, quidquid in sacris libris & canonibus praeceptum esset, diligenter investigabat. Alter Abbatum de emendandis Monachis, iisque ad vitae sanctitatem instituendis cogitabat. Tertius denique qui Comites complectebatur, operam in eo suam ponebat, ut Rempublicam sapienter contitueret, *Vulgi justitias perquirebat, omniumque advenientium caussas diligenter examinabat & modis, quibus poterat, justitias terminabat*. Hanc rem non oportet aliis persuaderi exemplis quae facile adstrui possent. Nam conciliorum, quae Episcoporum & Optimatum erant communia, satis expositus est ordo, qui ita se habebat, ut Ecclesiastica negotia a politicis disjungerentur, & de illis judicium Praesulum Synodo assignaretur. Quocirca Calviniani, quos Blondellus descripsit, confidentissime agunt, qui in hujusmodi conventibus Regni Primores & Episcopos pari auctoritate judicasse de sacris duxerunt.

XIX Jam Blondellus ea persequitur, quae propius ab aevo suo recedebant. Opponit enim Regem Regnique Primores veluti sacrorum gubernatores Gallicanae Ecclesiae consuluisse in illis concertationibus, quas ipsi cum Romano Pontifice propter Basileensem Synodum suscepere, item iis temporibus, cum caverunt, ne Tridentinis de disciplina decretis in Galliis publicum robur adstrueretur. Haec autem ita funduntur ut Calviniani hominis mentem & judicium desideres. Ac primum pauca quae ad Basileensem & Tridentinam Synodum pertinent, breviter explicanda sunt. Gallicana Ecclesia, quam Carolus VII. Avarici Biturigum convocavit Anno MCDXXXVIII. censuit Basileensis Synodi decreta in Regno esse adsciscenda, praesertim ea, quae canonicam libertatem in mandandis Sacerdotiis praeciperent: Duo tantum excepit, unum ne potestas consecrandorum Episcoporum aliis in Regno committeretur a Romano Pontifice, quam illis, ad quos ea res spectaret canonum lege, hoc est propriis Metropolitanis, alterum ne Gallicani Reges prohiberentur in eligendorum Pastorum negotio aliquas sibi partes adscribere. Hoc Ecclesiae consultum Carolus confirmavit, illudque in pragmatica Sanctione complexus est, cujus ut vim exsereret, Parlamenti Curiae injunxit. Caroli eam sanctionem statim Eugenius IV. improbavit in litteris, quas Odericus Raynaldus attulit ad Annum 1439. Quinimo Pius II. in Conventu, quem Mantuae coegit, cum Gallis sic egit, ut plane praeseferret, se non dubitaturum, quin eos e Romana Ecclesia divelleret, nisi Rex & Parisiensis curia a proposito averterentur. Jam omnia ad schisma vergebant, cum Carolus VII. è vita decessit. At Ludovicus XI. qui ad Regni gubernacula admotus fuit, spem injecit se non passurum, Gallorum gentem cum Romano Pontifice diu decertare. Ergo an. 1461. monitis Pii Pontificis litteras Romam misit, quibus Carolinam Sanctionem obrogavit. Regiis his litteris Parisiensis Curia intercessit, quamque post obitum Pii Ludovicum adivisset, quem tum con-

silii

filii pœnitebat sui, Ei anno 1465. orationem obtulit, in qua Gallicanæ Ecclesiæ libertatem pragmaticamque sanctionem vindicabat. Hujusmodi orationem latine conversam primum edidit Franciscus Duarenus clarus jurisconsultus *in lib.* 5. *commentar. in Jus Pontificium*, deinde Laurentius Bochellus *in lib.* 4. *Decret. Eccl. Gall. Tit.* 21. *cap* 10. Pio Paulus II. successit, qui perperam operam dedit, ut Lodovici litteræ in Curia promulgarentur, & Senatusconsulto approbatæ in Tabulas referrentur. Ac Curia quidem perrexit Romanis Pontificibus se opponere, donec, abrogata in Lateranensibus Comitiis Carolina sanctione res ad concordata inclinaret, quæ tandem Bononiæ inita fuere inter Franciscum I. Christianissimum Regem, & Papam Leonem X. Ita Galli ab iis concertationibus conquievere, in quas post Basileensem Synodum venerant. Sed novum apud eos certamen ortum fuit de Tridentina Synodo. Decreta quidem, quæ de Fide Tridentini Patres scripserant, in Galliis perlata fuere edicto Regio, quod an. 1579. conditum est. Ab eo tempore Gallicanus Clerus plures orationes ad Christianissimos Reges habuit, in quibus summo studio ab iis impetrare enitebatur, ut illos etiam canones, in quibus optimam Ecclesiæ disciplinam Synodus instauraverat, numine suo approbarent, & in universis Regni provinciis politicam habere firmitatem juberent. In his vero precibus Clerus doctrina & pietate præstantissimus satis cavebat, ne Ecclesiæ suæ libertatibus ulla fraus inferretur. Nam si qui canones essent, qui antiquis Regni moribus officerent, iis nolebat ullam auctoritatem accedere. Orationes istæ in volumine v. commentar. Cleri Gallicani evolvuntur. At Reges qui Primorum consilium sequebantur, re suspensa, Clerum sæpe dimiserunt. Illi enim quum censuissent, Tridentini concilii plures esse canones, qui veteres Ecclesiæ libertates perverterent, magis esse è tranquillitate Regni & Majestate Concilii œcumenici duxerunt, si eos omnes perferri neutiquam permitterent, quam si eorundem delectum facerent, & quos moribus esse contrarios nossent, publice reiicerent. Hæc Tridentini Concilii fortuna fuit in Galliis, de quo Petrus de Marca *in lib.* 11. *de concordia S. & I. cap.* XVII. Iis explicatis par non est in eo nos versari, quod inter Romanos Pontifices & Gallos certabatur de Conciliis Basileensi & Tridentino. Alius enim is locus est, quem plures docti viri pertractant. Nunc enim instat contra Blondellum dispicere, an Reges Proceresque Gallicani jure regendæ Ecclesiæ Basileensem Synodum approbaverint, & quominus Tridentinos de disciplina canones adscifcerent, prorsus detrectaverint. Atque satis constat, illos sibi sumpsisse non regiminis, sed tutelæ potestatem. Sane Carolus VII. in exordio pragmaticæ sanctionis affirmate dixit, sese animo vindicandæ disciplinæ, quam Basileenses Patres condiderant, eam legem scripsisse, *Sicut Sacerdotes*, inquit, *debitores sunt, ut veritatem, quam audierunt a Christo, libere prædicent, sic Princeps debitor est, ut veritatem, quam audivit a Sacerdotibus, approbatam quidem scripturis defendat fiducialiter & efficaciter exequatur*. Hæc ipsa tutelæ potestas id juris Principibus tribuit, ut possint providere, ne omnes canones, qui de disciplina rogantur, in Regnis suis perferantur. Canonum enim, quos de disciplina Œcumenicæ Synodi sciscere solent, triplex est genus. Alii enim præcepta complectuntur, sine quibus bonus Christianæ Reipublicæ Status constitui non potest. Alii ad commodiorem Ecclesiæ gubernationem, ac illius venustatem pertinent: Alii denique non universam Ecclesiam, sed quasdam Ecclesias & Personas respiciunt. In edendis canonibus, qui primi sunt generis, Synodorum judicium non minus est certum, integrum & incorruptum, quam in Fidei rebus explicandis. Nam ad sempiternam salutem, quo Christiana Religio contendit, non modo fides, sed etiam castæ & sanctæ leges requiruntur. Esset quidem cœlestis Spiritus, qui Ecclesiam regit, procuratio pertenuis & perexigua, si quos in Religionis aperiendis dogmatibus numine suo fovet, in necessariis sanciendis legibus desereret. Reliquos vero canones, qui vel ad Christianæ Reipublicæ utilitatem, vel ad tollendas Ecclesiarum controversias faciunt, Œcumenicæ Synodi ita condunt, ut interdum falli possint: Istud si contingat, haud sane jubent quidpiam quod

quod Divini juris æquitatem pervertat, sed dum Ecclesiis hoc vel illud usui esse opinantur, modum nonnumquam superant & a prudentiæ legibus declinant. Ac nihil quidem Synodorum dignitati detrahitur, si quum earum in Divinis dogmatibus expromendis integerrimam fidem, in procurandis sacris maximam diligentiam, in necessariis ferendis legibus summam æquitatem, in coercenda vitiorum licentia admirabilem sapientiam demiremur, in iis, quæ communi saluti minime sunt necessaria, sed ad venustiorem Ecclesiæ ordinem ejusque tranquillitatem pertinent, aliquantulum prudentiæ interdum desideramus. Chalchedonensis Synodus C-politanam Ecclesiam Alexandrinæ & Antiochenæ sane quam plurima antiquitatis gloria nobilissimis anteponendam duxit: At Leo Sanctissimus Pontifex, quamvis omnia illius acta approbasset, hanc unam legem cum Nicæni Concilii sanctionibus pugnantem refixit. Quinimo sæpe accidit, ea quæ in Synodis inter Patres convenerunt, plerisque Catholici Orbis Ecclesiis fuisse accommodata, sed quæ tamen in quibusdam antiquam politiam perturbarent, receptasque in iis leges offenderent. In rem edisseruit Didacus Payva Dandrada Lusitanus Theologus eorum, qui comitiis Tridentinis affuere, doctrina excellentissimus in lib. primo *de Conciliorum generalium auctoritate*. *Fieri nullo modo potest*, inquit, *ut omnes Ecclesiasticæ sanctiones in tanta morum dissimilitudine, Nationum ac linguarum varietate, humanarumque rerum inconstantia & temeritate, omnibus mortalibus semper accommodatæ semperque salutares sint. Nam quamvis justitia nequaquam flexibilis sit & commutabilis, tempora tamen (ut ait Augustinus) quibus illa præsidet, non pariter eunt: tempora enim sunt: sed quæ sunt quibusdam salutaria, aliis perniciosa fiunt*. Hæc quæ de diversis canonum generibus exposita sunt, Christianorum Principum in iis recipiendis auctoritatem declarant. Quum enim Principibus non modo Synodorum, sed illius Ecclesiæ, quæ ipsorum Imperio continetur, omnis tutela data sit, sequitur diligenter ab iis providendum esse, ne decreta de mutabili disciplina antea promulgari sinerent, quam iidem consensu approbarent, nec porro consentirent, nisi iis modeste rejectis, quæ, si adsciscerentur, veteres mores eosque Divino juri haud contrarios tollerent. Hanc summi Principatus eximiam partem Gallicani Reges exseruerunt, cum Clerum petentem rogitantemque ut Tridentini canones reciperentur, re haud deliberata dimiserunt. Qui agendi modus haud scimus equidem an probandus sit. Sane cæteri Terrarum Catholici Rectores quum passi essent universam perferri Tridentinam Synodum in suis Regnis, cavissentque ne qui illius canones Ecclesiæ suæ libertatibus officerent, summa prudentia & sapientia cum Œcumenici Concilii majestatem, tum Christianæ Reipublicæ tranquillitatem conservarunt: Sed istud non est, de quo quærimus. Nam satis perspicuum est, quod efficiendum erat, Gallicanos Reges in temporibus Basileensibus & Tridentinis non regiminis sacri potestatem, sed Ecclesiæ tutelam Imperio suo tribuisse.

XX. At videamus quorsum Blondellus pervenerit. Existimavit enim ab exemplis quæ attulerat, Principes jus illud repetiisse, cujus auctoritate in regionibus Germaniæ, Angliæ, Daniæ & Helvetiorum Catholicam Religionem sustulerunt, eamque legibus recipiendam edixerunt, quam Lutherus & Calvinus intulerant Christiano orbi, quamquam ipse censuit, Proceres Scotorum, Belgarum & Gallorum hanc spartam sapientius administrasse, quod ex veterum moribus non modo Clero, sed Plebis Senioribus procurandam Ecclesiam demandaverint. Atque in dubio quidem non est, quin complures Rerumpublicarum Rectores, quos Lutherani & Calviniani fallere potuerunt, in animum induxerint, sibi delatum esse munus emendandæ constituendæque Religionis. Sed illi ad istam suscipiendam rem, quæ sane peculii sui non erat, confidentissime aggressi fuere, contra atque sanctissimis institutis Majores docuerunt. Principatus quidem, qui ex evangelicis legibus gerendus est, illud non habet, quod antea e jure Gentium & Mosaico sibi sumebat, ut de Religione cognoscere, judicare & edicere possit. Leges enim Evangelicæ tantum ei tribuunt, ut non Arbitrum, non Judicem, non Cognitorem & Disceptatorem Christianæ Religionis se præbeat, sed Tutorem, Patro-

Patronum & Defenſorem Eccleſiæ. Quin & Majorum inſtituta, eaque exempla, quæ a Blondello apponuntur, manifeſte declarant pios Imperatores & Reges, ſuſcepta Religionis clientela, ſatis ſeſe continuiſſe, ne aliud aliquanto amplius animo complecterentur. Hi enim omnes, ſi Eccleſiæ diſciplina perturbaretur, vel Religio ab Hæreticis in diſcrimen adduceretur, qualecumque de ſacris judicium detrectabant, ſed ad vindicandam Chriſtianæ Reipublicæ ſalutem Romano Pontifici ampliſſimoque Epiſcoporum ordini præſidium pollicebantur, Synodos convocabant, iis tanquam auditores & tranquillitatis cuſtodes intererant, & quidquid ſancitum eſſet ab iis, ad quos res pertinebat, publica lege confirmabant. Repetes memoria Conſtantinos, Theodoſios, Marcianos, Juſtinianos & Carolos Imperatores optimos & pietate præſtantiſſimos, de quibus ſæpe contra Grotium commemoravimus. Horum commendatiſſimis ſane exemplis Principes Daniæ, Germaniæ, Angliæ & Helvetiorum, aliorumque tranſalpinarum regionum Dominos Imperium metiri ſuum oportuit, non impudentiſſimis Lutheri & Calvini perditiſſimorum hominum conſiliis. Europa enim non in iis temporibus verſata eſſet, quæ ſummam ei cladem intulerunt, nec tot Populi, deplorata ſalute, ab Eccleſia Catholico-Romana divellerentur.

Atque illis quidem Belgæ, Scoti, Genevenſes aliique Calviniani quos Anglis Proteſtantibus Blondellus antepoſuit, deteſtabiliores habendi ſunt, qui ad eam Eccleſiæ partem evertendam acceſſerunt, in qua Religionis ſalus nitebatur. Quum enim hi omnes, abrogata præfectura, quæ Romano Pontifici eſt in Catholico orbe, & contempta Epiſcoporum in ſingulis Urbibus auctoritate, hierarchiam Eccleſiaſticam funditus ſuſtuliſſent, ad illud crimen audacter evaſerunt, ut Divinum regendæ Eccleſiæ jus publice deferrent Chriſtianæ Plebi hoc eſt ſenioribus qui illius vice funguntur. Nihil enim ſceleſtiſſimorum hominum ingenio excogitari aut inveniri potuit, quod novi Fœderis legibus tam aperte diſſentiat, aut proterendo Eccleſiæ ſtatui magis accomodatum ſit. Conditor enim Eccleſiæ Chriſtus eam contineri voluit ſacris Paſtoribus eorumque capite Romano Pontifice non modo veluti iis, qui ſacra factitarent & univerſas Religionis diſciplinas docerent, ſed tanquam iis, qui Populos in Divinis rebus regerent hujuſmodi cum juriſdictione, quæ tota ad animos ſpectat. De Populis vero ſancivit, eos his conditionibus eſſe in Eccleſia debere, ut a Paſtoribus ſacra accipiant, ad Religionis & morum præcepta inſtituantur, iis auſcultent & veluti Præfectis & Præſidibus ſuis morem gerant. Hæc Eccleſiæ temperatio eſt Divina, quæ prorſus perturbatur & tollitur, ſi munia Paſtorum Proceribus aut Senioribus aſſignentur. Ex quo ſummum nefas eſt, aliquem profanorum presbyterorum Senatum fuiſſe conſtitutum in Calvinianis Eccleſiis, cui regendorum ſacrorum provinciam publicæ Poteſtates commiſerunt. Conſulantur quæ diſputata ſunt *in nova ad Grotium critica exercitatione*.

FINIS TOM. II.

1) [illegible]
2) [illegible]